

Bundel - Provinciale Staten van 8 oktober 2021

Agenda bijlagen

Agenda PS 8 oktober 2021

Brief voorzitter met Uitnodiging Provinciale Staten 8 oktober 2021

Tabel stemmingen moties en amendementen Provinciale Staten 8-10-2021

- 1 Opening
Bericht van verhindering van Robert Brunke (PRO)
- 2 Mededelingen
- 3 Vaststellen agenda
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
- 4 Vaststellen van concept-besluitenlijsten van de Statenvergaderingen op 23 juli 2021
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
 - Besluitenlijst (concept) digitale vergadering Provinciale Staten 23 juli 2021
 - Besluitenlijst (concept) fysiek Provinciale Staten 23 juli 2021
- 5 Ingekomen stukken
- 5.1 Brief K. van den Broeke van 7 september 2021 over beëindiging statenlidmaatschap - 95240
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
 - Brief K. van den Broeke van 7 september 2021 over beëindiging statenlidmaatschap - 95240
- 6 Ingekomen stukken GS en CvdK
- 6.1.N Brief GS van 5 oktober 2021 beantwoording vragen Klimaatadaptatiestrategie Zeeland KasZ - 98345
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming en betrekken bij Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369
 - Brief GS van 5 oktober 2021 beantwoording vragen Klimaatadaptatiestrategie Zeeland KasZ - 98345
- 6.2.N Brief GS van 5 oktober 2021 over Gebiedsvisie Veerse Meer - Antwoord op toezegging Cie Ruimte - 98375
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming en betrekken bij Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864
 - Brief GS van 5 oktober 2021 over Gebiedsvisie Veerse Meer - Antwoord op toezegging Cie Ruimte - 98375
 - Brief GS (bijlage - Notitie) van 5 oktober 2021 over Gebiedsvisie Veerse Meer - Antwoord op toezegging Cie Ruimte - 98375
 - Brief GS (bijlage - brief Adriaanse Van der Weel) van 5 oktober 2021 over Gebiedsvisie Veerse Meer - Antwoord op toezegging Cie Ruimte - 98375
- 7 Hamerstukken
- 7.1 Statenvoorstel instelling bestuurscommissie aanbesteding accountant - 58536
Afdoeningvoorstel: instemmen met voorstel
 - Statenvoorstel Instellen bestuurscommissie aanbesteding accountant - 58536
- 7.2 Statenvoorstel Vergaderschema 2022 - 97807
Afdoeningvoorstel: instemmen met voorstel
 - Statenvoorstel concept vergaderschema 2022 - 97807
 - Statenvoorstel (bijlage) Vergaderschema 2022
- 7.3 Statenvoorstel Deelnemen aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District - 91709
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel
 - Statenvoorstel Deelnemen provincie aan BGTS North Sea Port District - 91709
 - Statenvoorstel (bijlage - ontwerpstatuten) BGTS North Sea Port District - 91709
 - Brief GS van 28 september 2021 over statenvoorstel BGTS NSPD - 91709
- 8 Behandelstukken
- 8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369

Afdoeningsvoorstel: behandelen

sprekers:

CDA - Anton Geluk

VVD - Daniëlle de Clerck

FVD - Martin Bos

SGP - Harold van de Velde

GL - Gerwi Temmink

PvdA - Inez Flameling

SP - Ger van Unen

CU - Lars Jacobusse

50 PLUS - George Lernout

PvdD - Trees Janssens

D66 - Ton Veraart

PvZ - François Babijn en Eelco van Hoecke

Lijst Bosch - Vincent Bosch

Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369

Statenvoorstel (bijlage 1) van 20 juli 2021 - Klimaatadaptatiestrategie Zeeland 2021-2026 - 79369

Statenvoorstel (bijlage 2) van 20 juli 2021 Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie Zeeland - 79369

Statenvoorstel (bijlage 4) van 20 juli 2021 Klimaatadaptatiestrategie Zeeland Antwoordnotitie reacties Klimaatadaptatie Zeeland - 79369

Statenvoorstel (bijlage 3) van 20 juli 2021 Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - Infographic - 79369

Statenvoorstel (bijlage 5) van 20 juli 2021 - Aanbiedingsbrief algemene besturen - 79369

Brief GS van 20 juli 2021 Opgavenvoorstel - Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369

Brief GS van 5 oktober 2021 beantwoording vragen Klimaatadaptatiestrategie Zeeland KasZ - 98345

8.1.1 Ingediende moties en amendementen

MOTIE 1 - FVD - Er is geen klimaatprobleem - VERWORPEN

MOTIE 2 - FVD, PvdD - Een boom opzetten over kapbeleid - VERWORPEN

MOTIE 3 - PvdD, GL, SP - Minder Gewasbeschermingsmiddelen - VERWORPEN

MOTIE 4 - PvdD, FVD, SP - Klimaatadaptatie voor Dieren - VERWORPEN

8.2 Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864

Afdoeningsvoorstel: behandelen

Sprekers:

CDA - Rinus van 't Westeinde

VVD - Hans van Geesbergen

SGP - Harold van de Velde

GL - Maaike Walraven-Janssen

PvdA - Eddy Heerschop

SP - Ger van Unen

CU - Lars Jacobusse

50PLUS - Willem Willemse

PvdD - Trees Janssens

D66 - Ton Veraart

PVZ - François Babijn

FVD - Martin Bos

Brief GS van 2 september 2021 met Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864

Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864

Brief GS (bijlage) van 2 september 2021 Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864

Vragen en beantwoording (GL, PvdD, PvdA) - statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020 - 2030

8.2.1 Ingediende moties en amendementen

MOTIE 5 - FVD - Referendum over de Gebiedsvisie Veerse Meer - VERWORPEN

MOTIE 6 - SP, PvdD, PvdA, GL, D66 - Gebiedsvisie Veerse meer 2020 - 2030 - VERWORPEN

A1 - D66, SP, PvdA - Gebiedsvisie Veerse Meer 2020 - 2030 - INGETROKKEN

9 Vragensessie

Eddy Heerschop - PvdA: Vragen naar aanleiding van artikelen in NRC en Volkskrant over mogelijk verdwijnen van dorp Sluiskil bij kanaalverbreding en over vervuiling in het dorp.

Trees Janssens - PvdD: Vraag naar aanleiding van nieuwe samenwerkingsovereenkomst

gladheidsbestrijding Zeeland in relatie tot op 5 februari 2021 door PS aangenomen motie van de Partij voor de Dieren, GL, PvdA, D66 : 'Grass2Grit en duurzame gladheidsbestrijding'.

Gerwi Temmink - GL: Vraag over PFAS

10 Moties niet behorend bij een agendapunt

MOTIE 7 - PvZ, FVD - Bestrijding Jacobskruiskruid - VERWORPEN

MOTIE 8 - PvZ - Stop Ontpoldering Hertogin Hedwigepolder - VERWORPEN

MOTIE 9 - PRO, FVD - Verdeeldheid en uitsluiting in Zeeland - VERWORPEN

MOTIE 10 - FVD, PRO - Geen medische apartheid binnen de Provincie Zeeland - VERWORPEN

MOTIE 11 - SP - Regie provincie bij lozingen giftige stoffen in Zeeuwse wateren - INGETROKKEN

- 11 Stemming over amendementen, voorstellen en moties
- 12 Installatie en beëdiging nieuw Statenlid
Onderzoek geloofsbrieven, installatie en beëdiging van nieuw statenlid
- 13 Resumptie van de besluiten. Statengriffier gemachtigd
- 14 Sluiting
- 100 Bijlagen bij de agenda voor Provinciale Staten van 8 oktober 2021
- 101 Ingekomen stukken ter kennisneming
- 101.1 Brief GS van 27 juli 2021 over advies CBB inzake klacht burger tegen gedeputeerde De Bat - 66964
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief GS van 27 juli 2021 over advies CBB inzake klacht burger tegen gedeputeerde De Bat - 66964
Brief GS (bijlage - aanbiedingsbrief met advies) van 22 juli 2021 over Advies CBB inzake klacht tegen gedeputeerde De Bat - 66964
Brief GS (bijlage - verslag zitting) van 22 juli 2021 over Advies CBB inzake klacht tegen gedeputeerde De Bat - 66964
Brief GS van 27 juli 2021 aan burger over overnemen advies CBB - 66964
- 101.2 Brief V.L. Bosch van 3 september 2021 over naamswijziging PVV Lijst Bosch
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief V.L. Bosch van 3 september 2021 over naamswijziging PVV Lijst Bosch - 93062
- 101.3 Brief FVD van 13 september 2021 over Bezwaar en protest tegen medische apartheid Provincie Zeeland - 96282
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief FVD van 13 september 2021 Bezwaar en protest tegen medische apartheid Provincie Zeeland - 96282
- 101.4 Brief St. Red onze Polders en St. De Levende Delta van 15 september 2021 met afschrift van brief aan Leden 2e Kamer over PFAS probleem Westerschelde - 96524
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief St. Red onze Polders en St. De Levende Delta van 15 september 2021 met afschrift van brief aan Leden 2e Kamer over PFAS probleem Westerschelde - 96524
- 101.5 Brief Stichting Rechtsbescherming van 8 september 2021- Vergeet de 55000 kinderen in Nederland niet - 96693
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief Stichting Rechtsbescherming van 8 september 2021- Vergeet de 55000 kinderen in Nederland niet - 96693
- 101.6 Brief Farmers Defence Force van 19 september 2021 afschrift van brief met informatie over gehouden congres FDF op 3 september 2021 - 97284
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief Farmers Defence Force van 19 september 2021 afschrift van brief met informatie over gehouden congres FDF op 3 september 2021 - 97284
- 101.7 E-mail Dierenbescherming van 27 september 2021 met Brief met aanbieden boek Met de schrik vrij - 97687
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
E-mail Dierenbescherming van 27 september 2021 Brief met aanbieden boek Met de schrik vrij - 97687
- 101.8 Brief burger van 1 oktober 2021 over Aandachtspunten Veerse Meer Visie - 98145
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief burger van 1 oktober 2021 Aandachtspunten Veerse Meer Visie - 98145
- 101.9.N Email van ZLTO afdeling van 6 oktober 2021 over besluitvorming Gebiedsvisie Veerse Meer - 98343
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Email van ZLTO afdeling van 6 oktober 2021 over besluitvorming Gebiedsvisie Veerse Meer - 98343
- 101.10.N Brief burger van 6 oktober 2021 inzake Veerse Meer visie (met bijlagen) - 98478
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief burger van 6 oktober 2021 inzake Veerse Meer visie (met bijlagen) - 98478
- 101.11.N Brief burger van 6 oktober 2021 inzake Gebiedsvisie Veere Meer - 98542
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief burger van 6 oktober 2021 inzake Gebiedsvisie Veere Meer - 98542

101.12.N	Brief AJK de Bevelanden van 7 oktober 2021 over gebiedsvisie Veerse Meer - 98705 <i>Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming</i> <u>Brief AJK van 7 oktober 2021 over gebiedsvisie Veerse Meer - 98705</u>
102	Antwoorden van Gedeputeerde Staten op schriftelijke (art. 44) statenvragen
102.1	Antwoorden Statenvragen - PvdD - vergunningverlening luchtwassers in relatie tot emissiefactoren - 59979 - 200 <u>Antwoorden Statenvragen - PvdD - vergunningverlening luchtwassers in relatie tot emissiefactoren - 59979 - 200</u>
102.2	Antwoorden Statenvragen - 50PLUS - PFAS uitstoot 3M Zwijndrecht België - 67524 - 201 <u>Antwoorden Statenvragen - 50PLUS - PFAS uitstoot 3M Zwijndrecht België - 67524 - 201</u>
102.3	Antwoorden Statenvragen - GL - Vervuiling Westerschelde door lozing niet-afbreekbare stoffen uit Antwerpse haven - 67526 - 202 <u>Antwoorden Statenvragen - GL - Vervuiling Westerschelde door lozing niet-afbreekbare stoffen uit Antwerpse haven - 67526 - 202</u>
102.4	Antwoorden Statenvragen - PvZ - inzake het artikel gepubliceerd op de website van STAF mbt stikstofproblematiek - 66894 - 203 <u>Antwoorden Statenvragen - PvZ - inzake het artikel gepubliceerd op de website van STAF mbt stikstofproblematiek - 66894 - 203</u>
102.5	Antwoorden Statenvragen - PvZ - Waterdunen - 73691 - 205 <u>Antwoorden Statenvragen - PvZ - Waterdunen - 73691 - 205</u>
102.6	Antwoorden Statenvragen - PvZ - aanbod schoolbibliotheek - 75113 - 206 <u>Antwoorden Statenvragen - PvZ - aanbod schoolbibliotheek - 75113 - 206</u>
102.7	Antwoorden Statenvragen - FvD - uitstel werkzaamheden Oude Rijksweg bij Krabbendijke - 76166 - 207 <u>207 - FvD - uitstel werkzaamheden Oude Rijksweg bij Krabbendijke - 76166</u>
102.8	Antwoorden Statenvragen - CDA - uitstel werkzaamheden Krabbendijke leidt mogelijk tot problemen landbouwverkeer - 77025 - 208 <u>208- CDA - uitstel werkzaamheden Krabbendijke leidt mogelijk tot problemen landbouwverkeer - 77025</u>
102.9	Antwoorden Statenvragen - CDA - verzoeting Grevelingenmeer - 76332 - 209 <u>209 - CDA - verzoeting Grevelingenmeer - 76332</u>
102.10	Antwoorden Statenvragen - PvZ - project Zanddijk - 79235 - 211 <u>211 - PvZ - project Zanddijk - 79235.pdf</u>
102.11	Antwoorden Statenvragen - PvdA - vlaseelt en -verwerking - 80324 - 212 <u>Antwoorden Statenvragen - PvdA - vlaseelt en -verwerking - 80324 - 212</u>
102.12	Antwoorden Statenvragen - PvdA - overstaptijd op station Roosendaal - 77255 - 213 <u>Antwoorden Statenvragen - PvdA - overstaptijd op station Roosendaal - 77255 - 213</u>
102.13	Antwoorden Statenvragen GroenLinks - Wordt vliegveld Midden-Zeeland een nieuwe vluchtbasis voor Defensie? - 76958 - 214 <u>Antwoorden Statenvragen GroenLinks - Wordt vliegveld Midden-Zeeland een nieuwe vluchtbasis voor Defensie? - 76958 - 214</u>
102.14	Antwoorden Statenvragen - GL - Opvangplekken asielzoekers in Zeeland - 89927 - 215 <u>Antwoorden Statenvragen - GL - Opvangplekken asielzoekers in Zeeland - 89927 - 215</u>
102.15	Antwoorden Statenvragen - Pvd - Vastgelopen tanker bij Krammersluizen - 70226 - 216 <u>Antwoorden Statenvragen - Pvd - Vastgelopen tanker bij Krammersluizen - 70226 - 216</u>
102.16	Antwoorden Statenvragen - FVD - Zonnepark bij Oostburg - 82436 - 217 <u>Antwoorden Statenvragen - FVD - Zonnepark bij Oostburg - 82436 - 217</u>
102.17	Antwoorden Statenvragen - PRO - vissen in Windparken - 81414 - 219 <u>Antwoorden Statenvragen - PRO - vissen in Windparken - 81414 - 219</u>
102.18	Antwoorden Statenvragen - PvdA - PFAS en PFOS 3M - 91280 - 220 <u>Antwoorden Statenvragen - PvdA - PFAS en PFOS 3M - 91280 - 220</u>
102.19	Antwoorden Statenvragen - GL - juridische stappen vervuiling Westerschelde - 93095 - 221 <u>Antwoorden Statenvragen - GL - juridische stappen vervuiling Westerschelde - 93095 - 221</u>
103	Verdagingsbrieven beantwoording (art. 44) statenvragen
103.1	Brief GS van 20 juli 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvdD - Vastgelopen tanker krammersluizen - 78521 <i>Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming.</i>

- 103.2 Brief GS van 20 juli 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvdA - Pesticiden - 91578
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief GS van 20 juli 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvdA - Pesticiden - 91578
- 103.3 Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvZ - Giftig Jacobskruiskruid - 97055
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvZ - aangaande giftig Jacobskruiskruid - 97055
- 103.4 Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - CDA - Beheer Jacobskruiskruid - 97056
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - CDA - beheer Jacobskruiskruid - 97056

Agenda vergadering PS

Datum	08-10-2021
Tijd	9:30 - 16:00 uur
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	J.M.M. Polman
Toelichting	Provinciale Statenvergadering

- 1 Opening**
- 2 Mededelingen**
- 3 Vaststellen agenda**
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
- 4 Vaststellen van concept-besluitenlijst van de Statenvergadering op 23 juli 2021**
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
- 5 Ingekomen stukken**
- 5.1 Brief K. van den Broeke van 7 september 2021 over beëindiging statenlidmaatschap - 95240**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 6 Ingekomen stukken GS en CvdK**
- 7 Hamerstukken**
- 7.1 Statenvoorstel instelling bestuurscommissie aanbesteding accountant -**
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel
- 7.2 Statenvoorstel vergaderschema 2022 - 97807**
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel
- 7.3 Statenvoorstel Deelnemen aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District - 91709**
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel

- 8 Behandelstukken**
- 8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369**
Afdoeningsvoorstel: behandelen
- 8.2 Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864**
Afdoeningsvoorstel: behandelen
- 9 Vragensessie**
- 10 Moties niet behorend bij een agendapunt**
- 11 Stemming over amendementen, voorstellen en moties**
- 12 Installatie en beëdiging nieuw Statenlid**
Onderzoek geloofsbrieven, installatie en beëdiging van nieuw statenlid
- 13 Resumptie van de besluiten. Statengriffier gemachtigd**
- 14 Sluiting**
- 100 Bijlagen bij de agenda voor Provinciale Staten van 8 oktober 2021**
- 101 Ingekomen stukken ter kennisneming**
- 101.1 Brief GS van 27 juli 2021 over advies CBB inzake klacht burger tegen gedeputeerde De Bat - 66964**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 101.2 Brief V.L. Bosch van 3 september 2021 over naamswijziging PVV Lijst Bosch**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 101.3 Brief FVD van 13 september 2021 over Bezwaar en protest tegen medische apartheid Provincie Zeeland - 96282**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 101.4 Brief St. Red onze Polders en St. De Levende Delta van 15 september 2021 met afschrift van brief aan Leden 2e Kamer over PFAS probleem Westerschelde - 96524**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 101.5 Brief Stichting Rechtsbescherming van 8 september 2021- Vergeet de 55000 kinderen in Nederland niet - 96693**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 101.6 Brief Farmers Defence Force van 19 september 2021 afschrift van brief met informatie over gehouden congres FDF op 3 september 2021 - 97284**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming

- 101.7 **E-mail Dierenbescherming van 27 september 2021 Brief met aanbieden boek Met de schrik vrij - 97687**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 102 **Antwoorden van Gedeputeerde Staten op schriftelijke (art. 44) statenvragen**
- 102.1 **Antwoorden Statenvragen - PvdD - vergunningverlening luchtwassers in relatie tot emissiefactoren - 59979 - 200**
- 102.2 **Antwoorden Statenvragen - 50PLUS - PFAS uitstoot 3M Zwijndrecht Belgie - 67524 - 201**
- 102.3 **Antwoorden Statenvragen - GL - Vervuiling Westerschelde door lozing niet-afbreekbare stoffen uit Antwerpse haven - 67526 - 202**
- 102.4 **Antwoorden Statenvragen - PvZ - inzake het artikel gepubliceerd op de website van STAF mbt stikstofproblematiek - 66894 - 203**
- 102.5 **Antwoorden Statenvragen - PvZ - Waterdunen - 73691 - 205**
- 102.6 **Antwoorden Statenvragen - PvZ - aanbod schoolbibliotheek - 75113 - 206**
- 102.7 **Antwoorden Statenvragen - FvD - uitstel werkzaamheden Oude Rijksweg bij Krabbendijke - 76166 - 207**
- 102.8 **Antwoorden Statenvragen - CDA - uitstel werkzaamheden Krabbendijke leidt mogelijk tot problemen landbouwverkeer - 77025 - 208**
- 102.9 **Antwoorden Statenvragen - CDA - verzoeting Grevelingenmeer - 76332 - 209**
- 102.10 **Antwoorden Statenvragen - PvZ - project Zanddijk - 79235 - 211**
- 102.11 **Antwoorden Statenvragen - PvdA - vlasteelt en -verwerking - 80324 - 212**
- 102.12 **Antwoorden Statenvragen - PvdA - overstaptijd op station Roosendaal - 77255 - 213**
- 102.13 **Antwoorden Statenvragen GroenLinks - Wordt vliegveld Midden-Zeeland een nieuwe vluchtbasis voor Defensie? - 76958 - 214**
- 102.14 **Antwoorden Statenvragen - GL - Opvangplekken asielzoekers in Zeeland - 89927 - 215**
- 102.15 **Antwoorden Statenvragen - Pvd - Vastgelopen tanker bij Krammersluizen - 70226 - 216**
- 102.16 **Antwoorden Statenvragen - FVD - Zonnepark bij Oostburg - 82436 - 217**
- 102.17 **Antwoorden Statenvragen - PRO - vissen in Windparken - 81414 - 219**

- 102.18 Antwoorden Statenvragen - PvdA - PFAS en PFOS 3M - 91280 - 220**
- 102.19 Antwoorden Statenvragen - GL - juridische stappen vervuiling Westerschelde - 93095 - 221**
- 103 Verdagingsbrieven beantwoording (art. 44) statenvragen**
- 103.1 Brief GS van 20 juli 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvdD - Vastlopen tanker krammersluizen - 78521**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming.
- 103.2 Brief GS van 20 juli 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvdA - Pesticiden - 91578**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 103.3 Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - PvZ - Giftig Jacobskruiskruid - 97055**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming
- 103.4 Brief GS van 21 september 2021 verdagingsbrief artikel 44 vragen - CDA - Beheer Jacobskruiskruid - 97056**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming

**Aan de leden van Provinciale Staten van Zeeland
p/a Statengriffie**

Onderwerp
Uitnodiging voor
Statenvergadering
op 8 oktober 2021

Zaaknummer
77123

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 4 oktober 2021

Geachte Statenleden,

Hierbij nodig ik u uit voor de openbare vergadering van Provinciale Staten op 8 oktober 2021 om 9:30 uur in de Statenzaal, Abdij 10 te Middelburg. Voor deze vergadering is anderhalf dagdeel uitgetrokken.

De agenda voor deze vergadering is bijgevoegd.

Hoogachtend,

De voorzitter van Provinciale Staten van Zeeland,
Drs. J.M.M. Polman.

Tabel stemming moties en amendementen - PS 8 oktober 2021

M of A	Voorstel	CDA 7	SGP 5	VVD 4	PvdA 4	PvZ 3	FVD 1	50 PLUS 2	CU 2	GL 2	PRO 1	SP 2	D66 1	PvdD 1	Lijst Bosch 1	PVV 1	Aangenomen Verworpen Ingetrokken
M1	Ingediend door het lid Bos (FvD) over het niet in stemming brengen van het statenvoorstel over klimaatadaptatie-strategie	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	verworpen
M2	Ingediend door het lid Bos (FvD, mede namens PvdD) over het organiseren door GS van een conferentie over het bomenkapbeleid.	-	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	-	+	+	-	verworpen
M3	Ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens FvD en SP) over gebruik minder gewasbeschermingsmiddelen.	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	verworpen
M4	Ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens FvD en SP) over klimaatadaptatie voor dieren.	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+	-	-	verworpen
M5	Ingediend door het lid Bos (FvD) over referendum over Gebiedsvisie Veerse Meer	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	verworpen

Tabel stemming moties en amendementen - PS 8 oktober 2021

M of A	Voorstel	CDA 7	SGP 5	VVD 4	PvdA 4	PvZ 3	FVD 1	50 PLUS 2	CU 2	GL 2	PRO 1	SP 2	D66 1	PvdD 1	Lijst Bosch 1	PVV 1	Aangenomen Verworpen Ingetrokken
M6	Ingediend door het lid Van Unen (SP, mede namens PvdD, PvdA, GL en D66) over het gebruik van elektrische motoren of motoren gevoed door een andere duurzame bron, richting de kerngroep gebiedsvisie Veerse Meer	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-	verworpen
A1	Ingediend door het lid Veraart (D66, mede namens SP en PvdA) over wijziging jaartal 2023 naar 2022 mbt tijdpad Natura2000-instandhoudingsdoel en																ingetrokken
M7	Ingediend door het lid Babijn (PvZ, mede namens FvD) over bestrijding Jacobskruiskruid	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	verworpen
M8	Ingediend door het lid Babijn (PvZ) over stop de ontpoldering hertogin Hedwigepolder	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	+	verworpen

Tabel stemming moties en amendementen - PS 8 oktober 2021

M of A	Voorstel	CDA 7	SGP 5	VVD 4	PvdA 4	PvZ 3	FVD 1	50 PLUS 2	CU 2	GL 2	PRO 1	SP 2	D66 1	PvdD 1	Lijst Bosch 1	PVV 1	Aangenomen Verworpen Ingetrokken
M9	Ingediend door het lid Koevoets (Pro, mede namens FvD) over verdeeldheid en uitsluiting in Zeeland	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	verworpen
M10	Ingediend door het lid Bos (FvD, mede namens Pro) over medische apartheid binnen de provincie Zeeland	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	verworpen
M11	Ingediend door het lid Van Unen (SP) over regie provincie bij lozingen giftige stoffen in Zeeuwse wateren																ingetrokken

Besluitenlijst (concept) Provinciale Staten

Datum, tijd en
locatie

Datum 23 juli 2021
Tijd 19:00 –19.50 uur
Locatie Digitale vergadering
Voorzitter J.M.M. Polman
Statengriffier F.J. van Houwelingen
Link naar videotul: [Provinciale Staten \(royalcast.com\)](https://royalcast.com)

Aanwezig zijn de leden: F. Babijn, C.L.M. van den Berge, C.W. Bierens, M. Bos, V. Bosch, K. van den Broeke, R.L. Brunke, J.J. van Burg, A.R.A. de Burger, D. de Clerck, I. Flameling, H.J. van Geesbergen, A.J. Geluk, E.E.P.M. Heerschop, J.A.M. van Hertum, E.A.A. van Hoecke, C. Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, R.W. Koevoets, W.H. Kok, J.L. Kool-Blokland, F.P. Kuijpers, G.L.C. Lernout, J.R. Oudeman, J.A. Rottier, G.W.A. Temmink, G. van Unen, H. van de Velde, A.G.M. Veraart, J.H. Verburg, C.J. van der Vliet-Hart, M.J.A.W. Walraven-Janssen, F.C. Walravens, M.A. van 't Westeinde en W. Willemse

Afwezig zijn de leden: P. van Dijk, M.J.A. Reinders-Stijnman en H.G.A. Steur

Punt	Omschrijving
1	Opening Bericht van verhindering van de leden Van Dijk, Reinders-Stijnman en Steur.
2	Mededelingen
3	Vaststellen agenda Afdoeningsvoorstel: vaststellen 4.4.6 - Motie 8 - FVD - Zonnepanelen; Die kunnen het dak op <u>Conclusie t.a.v. motie 8</u> : ingetrokken door de indiener. 4.1.5 - Motie 2 - PvdD, GL, SP, CU, PvdA - Watertappunten <u>Motie 2 gewijzigd</u> ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens GL, SP CU en PvdA) over watertappunten met de toevoeging drinkwatertappunt te laten aanleggen 'waar mogelijk' <u>Motie 4 gewijzigd</u> ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens GL en CU) over Zeeland Promotie waarin GS wordt verzocht bij de Zeeland promotie nadrukkelijk aandacht te vestigen op de duurzame productie van gezond en eiwitrijk plantaardig voedsel uit Zeeland 4.4.3 - Motie 5 - GL, 50PLUS, PvdD, FVD - Geen vervuild water in Hedwigepolder <u>Conclusie t.a.v. motie 5</u> : ingetrokken door de indiener. 4.4.8 - Motie 10 - CU, PvdD - Verontreiniging Westerschelde <u>Conclusie t.a.v. motie 10</u> : ingetrokken door de indiener.

Punt	Omschrijving
	<u>Motie 7 herzien</u> ingediend door het lid Bos (FVD) over Zeeland mondmaskerafvalvrij waaruit de tekst is geschrapt het woord 'niet-werkend' <u>Conclusie</u>: de agenda wordt aldus vastgesteld.
4	Stemming over amendementen, voorstellen en moties De hoofdelijke stemming over amendementen, voorstellen en moties heeft onder dit agendapunt plaatsgevonden. De conclusies zijn vermeld bij de betreffende agendapunten.
5	4.1.1 - Brief (concept) aan GS met wensen en bedenkingen Concept Regionale Mobiliteitsstrategie - 67962 <u>Conclusie t.a.v. brief (concept)</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 30 stemmen voor en 6 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Bos, Brunke, Burger, Koevoets, Van Unen en Walravens.
6	4.1.2 - Amendement 1 - 50PLUS – Statenvoorstel Concept Regionale Mobiliteitsstrategie <u>Conclusie t.a.v. amendement 1</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 7 stemmen voor en 29 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Burger, Van Hoecke, T.A.O. Janssens, Lernout, Van Unen en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Brunke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens en Van 't Westeinde.
7	4.1.3 - Statenvoorstel Concept Regionale Mobiliteitsstrategie - 67962 <u>Conclusie t.a.v. statenvoorstel</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 30 stemmen voor en 6 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Bos, Brunke, Burger, Koevoets, Van Unen en Walravens.
8	4.1.4 - Motie 1 - 50PLUS - Brandbrief Investeren Zeeuws Openbaar Vervoer <u>Conclusie t.a.v. motie 1</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 6 stemmen voor en 30 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Burger, Van Hoecke, Lernout, Van Unen en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Brunke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland,

Punt	Omschrijving
	Kuijpers, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens en Van 't Westeinde.
9	4.1.5 - Motie 2 gewijzigd - PvdD, GL, SP, CU, PvdA - Watertappunten <u>Conclusie t.a.v. motie 2 gewijzigd</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 32 stemmen voor en 4 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens, Van 't Westeinde en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Babijn, Brunke, Van Hoecke en Koevoets.
10	4.2.1 - Amendement 2 - SGP, VVD, CDA, PvdA, 50PLUS, SP, D66 - Statenvoorstel Nota verbonden partijen Provincie Zeeland 2021 <u>Conclusie t.a.v. amendement 2</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 36 stemmen voor. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Brunke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens, Van 't Westeinde en Willemse.
11	4.2.2 - Statenvoorstel Nota verbonden partijen Provincie Zeeland 2021 - 69339 <u>Conclusie t.a.v. statenvoorstel</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 36 stemmen voor. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Brunke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens, Van 't Westeinde en Willemse.
12	4.3.1 - Amendement 3 - SGP, VVD, CDA, PvdA, SP, GL, CU, D66, 50PLUS - m.b.t. Statenvoorstel ontvlechting Evides - Fiche 1K 'Wind in de zeilen' <u>Conclusie t.a.v. amendement 3</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 36 stemmen voor. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Brunke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Walravens, Van 't Westeinde en Willemse.
13	4.3.2 - Statenvoorstel ontvlechting Evides – Fiche 1K 'Wind in de Zeilen – 73668 <u>Conclusie t.a.v. statenvoorstel</u>: na hoofdelijke stemming aangenomen met 32 stemmen voor en 4 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland,

Punt	Omschrijving
	Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse. <u>Stemmen tegen</u> : de leden Bos, Brunke, Koevoets en Walravens.
14	4.4.1 - Motie 3 - PvZ, PRO - Stop Ontpoldering Hertogin Hedwigepolder <u>Conclusie t.a.v. motie 3</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 9 stemmen voor en 27 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Bos, Bosch, Brunke, Burger, Van Hoecke, Koevoets, Van Unen en Walravens. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse.
15	4.4.2 - Motie 4, gewijzigd - PvdD, GL, CU - Zeeland Promotie <u>Conclusie t.a.v. motie 4 gewijzigd</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 14 stemmen voor en 22 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Brunke, Burger, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, T.A.O. Janssens, Temmink, Van Unen, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart en Walraven-Janssen. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Bos, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, M.J.J. Janssens, Koevoets, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Van de Velde, Walravens, Van 't Westeinde en Willemse.
16	4.4.4 - Motie 6 - FVD, PRO - Samen dus niet apart <u>Conclusie t.a.v. motie 6</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 5 stemmen voor en 31 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Bos, Bosch, Brunke, Koevoets en Walravens. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Babijn, Van den Berge, Bierens, Van den Broeke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Van Hoecke, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse.
17	4.4.5 - Motie 7 herzien - FVD, PRO - Zeeland mondkmaskerafval vrij <u>Conclusie t.a.v. motie 7 herzien</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 12 stemmen voor en 24 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Bos, Bosch, Brunke, Burger, Van Hoecke, T.A.O. Janssens, Koevoets, Lernout, Van Unen, Walravens en Willemse. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart en Walraven-Janssen en Van 't Westeinde.
18	4.4.7 - Motie 9 - FVD - Regiovisie Zeeuws-Vlaanderen <u>Conclusie t.a.v. motie 9</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 9 stemmen voor en 27 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Bos, Bosch, Brunke, Burger, Van Hoecke, Koevoets, Van Unen en Walravens.

Punt	Omschrijving
	<u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Van den Broeke, Van Burg, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse.
19	4.4.9 - Motie 11 - PRO - bijdrage bedrijfsleven N673 Zanddijk <u>Conclusie t.a.v. motie 11</u>: na hoofdelijke stemming verworpen met 6 stemmen voor en 30 stemmen tegen. <u>Stemmen voor</u>: de leden Babijn, Bos, Brunke, Van Hoecke, Koevoets en Walravens. <u>Stemmen tegen</u>: de leden Van den Berge, Bierens, Bosch, Van den Broeke, Van Burg, Burger, De Clerck, Flameling, Van Geesbergen, Geluk, Heerschop, Van Hertum, Jacobusse, M.J.J. Janssens, T.A.O. Janssens, Kok, Kool-Blokland, Kuijpers, Lernout, Oudeman, Rottier, Temmink, Van Unen, Van de Velde, Veraart, Verburg, Van der Vliet-Hart, Walraven-Janssen, Van 't Westeinde en Willemse.
20	Resumptie van de besluiten. Statengriffier gemachtigd
21	Sluiting om 19.50 uur.

Besluitenlijst (concept) Provinciale Staten

Datum	23 juli 2021
Tijd	9:30 – 17.15 uur
Locatie	Statenzaal
Voorzitter	J.M.M. Polman
Statengriffier	F. J. van Houwelingen
Link naar videotul:	Provinciale Staten (royalcast.com)
Aanwezig zijn de leden:	F. Babijn (vanaf 11.00 uur), C.L.M. van den Berge, C.W. Bierens, M. Bos (afwezig vanaf 14.12 uur tot 15.37 uur/behandeling agendapunt 9.3.N) , V.L. Bosch, K. van den Broeke, R.L. Brunke, J.J. van Burg, A.R.A. de Burger, H.J. van Geesbergen , A.J. van Geluk, I.A. Flameling, E.E.P.M. Heerschop, J.A.M. van Hertum, C. Jacobusse, T.A.O. Janssens, M.J.J. Janssens, R.W. Koevoets, W.H. Kok, J.L. Kool-Blokland, F.P. Kuijpers, G.L.C. Lernout, J.R. Oudeman, G.W.A. Temmink, G. van Unen, A.G.M. Veraart, J.H. Verburg, C.J. van der Vliet-Hart, M.J.A.W. Walraven-Janssen, F.C. Walravens (afwezig vanaf 14.12 uur tot 15.37 uur/behandeling agendapunt 9.3.N), M.A. van 't Westeinde en W. Willemse
Verder zijn aanwezig:	A. Pijpelink, J. de Bat, A.J. van der Maas en B.L.L. van der Velde, leden van Gedeputeerde Staten
Afwezig zijn de leden:	D. de Clerck, P. van Dijk, E.A.A. van Hoecke, M.J.A. Reinders-Stijnman, J.A. Rottier, H.G.A. Steur en J.A. van de Velde

- 1 Opening om 9.30 uur.**
Bericht van verhindering van de leden De Clerck, Van Dijk, Van Hoecke, Reinders-Stijnman en Steur. De leden Rottier en Van de Velde zijn afwezig.
- 2 Mededelingen**

Dankbetuiging wnd. gouverneur Limburg aan o.a. Zeeland voor geboden hulp aan getroffen Limburg.

Benoeming commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven van de heer A.R.A. de Burger, wonende te Sint Jansteen, bestaande uit de leden Van Geesbergen (voorzitter), Temmink en Flameling.
- 3 Vaststellen agenda**
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
Aan de agenda is toegevoegd, onder agendapunt 9.3N, statenvoorstel ontvlechting Evides – Fiche 1K 'Wind in de Zeilen'
Conclusie: de agenda wordt aldus vastgesteld.
- 4 Vaststellen van concept-besluitenlijst van de Statenvergadering op 10 en 11 juni 2021**
Afdoeningsvoorstel: vaststellen
Conclusie: ongewijzigd vastgesteld.

- 5 Ingekomen stukken**
- 6 Brief burger van 17 juni 2021 over Wolf in Zeeland - 67916**
Afdoeningvoorstel: in handen GS ter afdoening met verzoek afschrift en beantwoording aan commissie Ruimte
Conclusie: afdoeningsvoorstel overgenomen.
- 7 Brief voorzitter Rekenkamer C.M. de Graaf van 1 juni 2021 over neerleggen functie voorzitter per 1 november 2021 - 67883**
Afdoeningvoorstel: ter kennisneming
Conclusie: afdoeningsvoorstel overgenomen.
- 8 Ingekomen stukken GS en CvdK**
- 9 Brief GS van 21 juni 2021 over PFAS – 69038**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming en overdragen aan commissie Ruimte
Conclusie: afdoeningsvoorstel overgenomen.
- 10 Brief GS van 29 juni 2021 over Beleidsregels salderen - 74120**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming en overdragen aan commissie Strategische Opgaven op 24 september 2021.
Conclusie: afdoeningsvoorstel overgenomen.
- 11 Brief GS van 13 juli 2021 over reactie op overweging CBB aan CvdK - 36072**
Afdoeningsvoorstel: ter kennisneming en overdragen aan commissie Integriteit
Conclusie: afdoeningsvoorstel overgenomen.
- 12 Hamerstukken**
- 13 Statenvoorstel Tussentijdse Evaluatie Implementatie Veranderende Werkwijzen Provinciale Staten van Zeeland**
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel
Conclusie: het voorstel is aangenomen.
- 14 Statenvoorstel 8e wijziging begroting 2021 Provincie Zeeland - 67392**
Afdoeningsvoorstel: instemmen met voorstel
Conclusie: het voorstel is aangenomen.
- 15 Statenvoorstel Startnotitie N290 Traverse Kapellebrug - 60428**
Afdoeningvoorstel: instemmen met voorstel
Conclusie: het voorstel is aangenomen.
- 16 Statenvoorstel Verkenning Zeeuwse Digitale Agenda - 67391**
Afdoeningvoorstel: instemmen met voorstel
Conclusie: het voorstel is aangenomen. De leden van de fractie van de FVD worden geacht tegen het voorstel te hebben gestemd.

- 17 Installatie en beëdiging nieuw Statenlid**
Onderzoek geloofsbrieven, installatie en beëdiging van nieuw statenlid
- Schorsing van de vergadering i.v.m. de toelating en beëdiging van de opvolger in de Staten.
- Afscheid van het lid J.J. Rijkse
- De commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven heeft de door de Kieswet gevorderde bescheiden van de heer A.R.A. (Alex) de Burger onderzocht en in orde bevonden en adviseert Provinciale Staten om hem toe te laten tot de Staten van Zeeland.
Conclusie: de heer De Burger wordt toegelaten tot de Staten van Zeeland
- Beëdiging van de heer De Burger door het afleggen van de eed.
- 18 Behandelstukken**
- 19 Concept Regionale Mobiliteitsstrategie**
- 20 Brief (concept) aan GS met wensen en bedenkingen Concept Regionale Mobiliteitsstrategie - 67982**
Afdoeningsvoorstel: behandelen met Statenvoorstel Concept Regionale Mobiliteitsstrategie - 67982
- 21 Statenvoorstel Concept Regionale Mobiliteitsstrategie - 67982**
Afdoeningsvoorstel: behandelen met Brief (concept) aan GS met wensen en bedenkingen Concept Regionale Mobiliteitsstrategie
- Motie 1 ingediend door het lid Willemse (50PLUS) over 'Brandbrief Investeren Zeeuws Openbaar vervoer'
- Amendement 1 ingediend door het lid Willemse (50PLUS) m.b.t. agendapunt 9.1, Regionale Mobiliteitsstrategie waarin wordt voorgesteld vrij vervoer voor 65-plussers in de daluren van het kernnet zodat buiten de spits het kernnet duurzaam en effectief benut wordt.
- Motie 2 ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens GL, SP en CU) over watertappunten.
- Toezegging van gedeputeerde Van der Maas:
GS zullen bij de uitwerking van de Regionale Mobiliteitsstrategie het idee voor het instellen van een flextaxi onderzoeken.
- 22 Statenvoorstel Nota verbonden partijen Provincie Zeeland 2021 - 69339**
Afdoeningsvoorstel: behandelen
- Amendement 2 ingediend door het lid Kok (SGP, mede namens VVD, CDA, PvdA, 50PLUS, SP en D66) m.b.t. statenvoorstel Nota verbonden partijen Provincie Zeeland 2021)

23 Statenvoorstel ontvlechting Evides – Fiche 1K ‘Wind in de Zeilen - 73668

Afdoeningsvoorstel: behandelen

Verklaring van de leden van de fractie van FVD dat zij niet deelnemen aan de beraadslaging over dit voorstel.

Amendement 3 ingediend door het lid Kok (SGP, mede namens VVD, CDA, PvdA, SP, GL en CU) m.b.t. statenvoorstel ontvlechting Evides –Fiche 1K ‘Wind in de zeilen’

Amendement 3 herzien ingediend door het lid Kok (SGP, mede namens VVD, CDA, PvdA, SP, GL, CU, D66 en 50PLUS) m.b.t. statenvoorstel ontvlechting Evides –Fiche 1K ‘Wind in de zeilen’

24 Vragensessie**25 Moties niet behorend bij een agendapunt**

Motie 3 ingediend door het lid Babijn (PvZ, mede namens PRO) over Stop Ontpoldering Hertogin Hedwigepolder

Motie 4 ingediend door het lid Janssens (PvdD, mede namens GL en CU) over Zeeland Promotie

Motie 5 ingediend door het lid Walraven-Janssen (GL, mede namens 50PLUS, PvdD en FVD) over geen vervuild water in Hedwigepolder

Toezegging van gedeputeerde Pijselink:

Ik zal PS, t.a.v. het NPW- project Hedwigepolder, schriftelijk informeren over de onderzoeksresultaten en voorgenomen stappen m.b.t. de aanpak van vervuilende stoffen in de Westerschelde.

Motie 6 ingediend door het lid Bos (FVD, mede namens PRO) over Samen dus niet apart

Motie 7 ingediend door het lid Bos (FVD, mede namens PRO) over Zeeland mondmaskerafvalvrij

Motie 8 ingediend door het lid Walravens (FVD) over Zonnepanelen; die kunnen het dak op

Motie 9 ingediend door het lid Bos (FVD) over Regiovisie Zeeuws-Vlaanderen

Motie 10 ingediend door het lid Jacobusse (CU, mede namens PvdD) over Verontreiniging Westerschelde

Motie 11 ingediend door het lid Koevoets (PRO) over bijdrage bedrijfsleven N673 Zanddijk

Motie 7 herzien ingediend door het lid Bos (FVD, mede namens PRO) over Zeeland mondmaskerafvalvrij, waaruit in de constatering is geschrapt het woord ‘niet-werkend’

26 Resumptie van de besluiten. Statengriffier gemachtigd

27 Sluiting om 17.15 uur.

Kortgene, 7 september 2021

Voorzitter,

Met een zekere spijt moet ik u laten weten dat ik mijn zetel in de Provinciale Staten ter beschikking zal stellen. De reden hiervoor is een vrolijke: vanaf 1 oktober mag ik een nieuwe functie gaan bekleden. De landelijke Protestantse Kerk heeft me gevraagd om als predikant in algemene dienst inhoudelijk leiding te gaan geven aan Kerk in Actie en aan het landelijke en oecumenische werk van de kerk. Een vraag waar ik van harte 'ja' op heb willen zeggen, ook al zijn er nogal wat consequenties aan verbonden.

Eén van de consequenties is dat ik weliswaar in Zeeland zal blijven wonen, maar voor werk veel elders zal zijn. Dat maakt dat het praktisch niet uitvoerbaar is om het Statenwerk goed te blijven doen. Liever stel ik dan ook mijn zetel ter beschikking, in het vertrouwen dat de goede kandidatenlijst van mijn partij, het reeds geruime tijd meedraaien van een fractievolger en de kracht van de huidige fractie ertoe zullen leiden dat mijn plaats ingenomen zal kunnen worden door iemand die met volle inzet het nodige werk voor Provinciale Staten zal kunnen doen.

Graag dank ik u voor de hartelijke en constructieve wijze van samenwerken binnen Provinciale Staten. Ik bewaar goede herinneringen aan de samenwerking met gedeputeerde staten en met statenleden en ik heb het een voorrecht gevonden om een tijdlang Statenlid te mogen zijn.

Ik wens u wijsheid in het werk dat nog voor u ligt.

Met name het traject van de slimme mobiliteit zal ik met grote belangstelling blijven volgen. De gesprekken hierover hebben ook mijn eigen denken over mobiliteit gescherpt. Het is misschien aardig om hier te vermelden dat het er aan bijgedragen heeft dat ik voor de komende jaren jaarlijks aanzienlijk meer kilometers verwacht af te leggen dan dat ik in mijn Statenperiode heb gedaan, maar dat deze uitbreiding gepaard zal gaan met een forse reductie van het aantal autokilometers.

Op 17 en 20 september hoop ik nog deel te nemen aan commissievergaderingen (economie en integriteit). Op 8 oktober heb ik helaas verplichtingen in mijn nieuwe werkomgeving, waardoor ik niet bij de Statenvergadering aanwezig kan zijn.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met veel dank voor het goede van de afgelopen jaren
en met hartelijke groet,

Karin van den Broeke, h.t. lid Provinciale Staten (CDA)

Provinciale Staten
t.a.v. de voorzitter

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Klimaatadaptatiestrategie Zeeland	76865		

Middelburg, 5 oktober 2021

Geachte voorzitter,

Op 26 januari hebben wij de concept Klimaatadaptatiestrategie Zeeland ter vaststelling aan u aangeboden. Tijdens de commissie Strategische opgave van 24 september 2021 is gevraagd om een nadere uitwerking van het gevraagde jaarlijkse budget voor Klimaatadaptatie. Met name de vraag om inzicht in hoeveel van het budget naar fysieke maatregelen gaat, stond daarbij centraal. Middels deze brief geven wij invulling aan deze vraag.

Bijdrage aan de uitvoeringsagenda van de KasZ

De KasZ is een gezamenlijke strategie met daarbij een gezamenlijke uitvoeringsagenda. Vanuit de provincie wordt meegewerkt aan de maatregelen die benoemd zijn in de uitvoeringsagenda. Dit betreft veelal onderzoek of beleidsontwikkeling voor de gezamenlijke Zeeuwse overheden. Voor dit onderdeel is een bijdrage van €100.000 voorzien. Daarnaast wordt er ook een personele bijdrage geleverd, welke past binnen de huidige formatie.

Subsidies

Van het gevraagde budget is €200.000 bedoeld voor provinciale subsidies. Dit sluit aan bij de bedragen die de afgelopen jaren beschikbaar zijn gesteld voor provinciale subsidies in het kader van klimaatadaptatie. De subsidieregelingen zijn bedoeld voor uitvoeringsmaatregelen.

Vanuit het onderdeel subsidies is €100.000 gereserveerd voor een bijdrage aan de Groene Revolutie van IVN voor het vergroenen van de schoolpleinen van de Zeeuwse basisscholen. Dit sluit aan bij de afspraak zoals deze in de KasZ is opgenomen. De andere helft is bedoeld voor het stimuleren van inwoners om klimaatadaptatieve maatregelen te nemen. De afgelopen 3 jaar is dat gedaan in de vorm van de provinciale subsidieregeling Groene Daken. Deze subsidies worden op basis van een jaarlijkse evaluatie al dan niet voortgezet. Daarnaast is in de uitvoeringsagenda van de KasZ opgenomen dat een gezamenlijk stimuleringsprogramma wordt ontwikkeld, maatregel B.10.

Klimaatadaptatie implementeren in de provinciale infrastructuur

De provincie zal zelf ook klimaatadaptatief moeten gaan handelen. Als provincie beheren wij infrastructuur en leggen wij ook nieuw infrastructuur aan. Binnen deze projecten zal extra aandacht moeten worden gegeven aan klimaatadaptatie. Het uitgangspunt is dat klimaatadaptatie bij nieuwe projecten en het beheer en onderhoud standaard mee wordt genomen in de voorbereiding en uitvoering. Bij reeds gestarte projecten is dat nog niet altijd het geval. Dit geldt eveneens voor het huidige beheer en onderhoud.

Klimaatadaptatie vraagt dus om een aanpassing in de manier van werken binnen de eigen provinciale organisatie. De komende 4 jaar wordt jaarlijks €200.000 gereserveerd om deze nieuwe manier van werken te ontwikkelen en waar dat mogelijk is, concrete klimaatadaptatieve maatregelen mee te nemen in bestaande projecten.

Wanneer klimaatadaptatie wordt opgenomen in projecten, dan komen deze ook in aanmerking voor subsidie vanuit de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie. Voor onze volledige werkregio is in totaal 7 miljoen euro beschikbaar, waarvan ca. €700.000 voor onze organisatie. Komend jaar zal een aanvraag voor deze subsidieregeling worden voorbereid en ingediend.

Uitvoeren van pilots in het veld

Om te komen tot een klimaatadaptatieve manier van werken moet de komende jaren op alle genoemde beleidsvelden nog veel geleerd en ontwikkeld worden. In deze transitie is er behoefte om in de praktijk te toetsen of alles wat ontwikkeld wordt ook uitvoerbaar en effectief is. Komende jaren is daarom jaarlijks €100.000

gereserveerd voor het uitvoeren van pilots. Dit kunnen pilots zijn vanuit zowel onze eigen provinciale organisatie als vanuit de samenwerkende partijen van de KasZ.

Waterveiligheid en zeespiegelstijging

Naast de ambities vanuit de KasZ, heeft de provincie Zeeland reguliere en wettelijke taken binnen het domein van waterveiligheid. Vanuit die taken worden de komende jaren analyses uitgevoerd voor het in beeld brengen van de overstromingsrisico's. Ook zal door de gezamenlijke overheden in de Zuidwestelijke Delta onderzoek uitgevoerd worden naar de verwachte zeespiegelstijging en de mogelijke gevolgen daarvan. Voor dit onderdeel is jaarlijks €100.000 opgenomen.

Totaal

In onderstaande tabel zijn de kosten van de verschillende onderdelen opgenomen. Het totale jaarlijkse budget komt uit op €700.000. In de begroting was reeds €200.000 structureel opgenomen voor Klimaatadaptatie. Met het vaststellen van de KasZ wordt jaarlijks €500.000 extra gereserveerd voor uitvoering voor de komende 4 jaar.

Bestedingsplan Klimaatadaptatie	Bedrag
Bijdrage externe uitvoeringsagenda KasZ	100.000
Subsidieregeling inwoners stimuleren klimaat adaptief handelen	100.000
Subsidieregeling Groene Revolutie	100.000
Bestaande provinciale projecten klimaatadaptief uitvoeren	200.000
Bijdrage pilots Klimaatadaptatie	100.000
Verkenningen waterveiligheid en zeespiegelstijging	50.000
Modellering waterveiligheid (incl. aanschaf software)	50.000
Totaal	€700.000

Om de vraag met betrekking tot uitvoeringsmaatregelen te beantwoorden, kan gesteld worden dat ca. €450.000 gereserveerd is voor fysieke uitvoeringsmaatregelen. Daarnaast is €250.000 gereserveerd om de klimaatopgave verder in beeld te brengen, nader onderzoek uit te voeren en aanvullend beleid te ontwikkelen.

Wij verzoeken u deze brief te betrekken bij de behandeling van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland in uw Staten.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Aan Provinciale Staten van Zeeland
t.a.v. de voorzitter

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Beantwoording toezegging Cie Ruimte mbt Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030	53794		Middelburg, 5 oktober 2021

Geachte voorzitter,

Met deze brief en toelichtende bijlagen geven we invulling aan de toezegging in de Commissie Ruimte van 16 en 17 september jl. om meer inzicht te geven in het participatieproces Fase 2 wat heeft geleid tot de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030.

U treft daartoe in bijlage een notitie over het participatieproces aan, samen met een juridische check die is uitgevoerd op de gevolgen van de gebiedsvisie voor de agrarische en recreatieve sector.

In uw commissie is ook gesproken over recreatieve ontwikkelingen in de Zuidvlietpolder (buitendijks). Omdat wij merken dat dit veel aandacht krijgt, schetsen wij u hierbij de relevante juridische kaders. Vooropgesteld, wij toetsen een inhoudelijk plan aan het provinciale beleid en de verordening als daartoe formeel een concreet (bestemmings) plan vanuit de gemeente aan ons wordt voorgelegd. Dat is tot op heden niet gebeurd; het plan voor de buitendijkse zone van Zuidvlietpolder is dan ook niet door ons beoordeeld.

De betreffende buitendijkse zone van de Zuidvlietpolder valt echter onder de bescherming van zowel de wet Natuurbescherming (natura 2000) als van het natuurnetwerk Zeeland. Sinds 2014 is deze polder begrensd als bestaande natuur in onze omgevingsverordening en ruim daarvoor al in het gemeentelijke bestemmingsplan. Op basis van deze regelgeving zijn recreatieve ontwikkelingen dus niet mogelijk in de buitendijkse zone. De verordening biedt alleen een mogelijkheid voor ontwikkeling als er sprake is van een groot maatschappelijk belang (en daarbij geen reële alternatieven zijn), zoals elektriciteitsmasten en drinkwatervoorzieningen.

We hopen hiermee tegemoet te komen aan uw informatiebehoefte in het kader van de besluitvorming rondom de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlagen:

1. Notitie Participatie Fase 2 Gebiedsvisie Veerse Meer
2. Juridische check gebiedsvisie tbv agrarische en recreatieve sector

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

(uitwerking o.b.v. voorstel [procesaankpak](#) augustus 2020)

De visie is tot stand gekomen door nauwe samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners. Hiertoe werden diverse kleurtafels georganiseerd en een aantal Brede Ambtelijke Overleggen. In deze bijeenkomsten kwam de inhoud tot stand, door benoemen van kwaliteiten, kaders, kansen, knelpunten vanuit de diverse belanghebbenden/sectoren. Deze werden verwerkt in tekstvoorstellen, die dan weer ter bespreking voorlagen. Zo is de visie in diverse stappen tot stand gekomen, met een uiteindelijk gebalanceerd verhaal, rekening houdend met het gebied an sich en al haar gebruikers.

Daarnaast vonden zowel op lokaal als gebiedsbreed niveau een aantal bijeenkomsten plaats met inwoners en andere belanghebbenden.

Op de volgende pagina's treft u meer informatie over

- (1) procesverloop en de begeleiding ervan en
- (2) de participatiemomenten (publiek en met maatschappelijke partners), met bijzondere aandacht voor de agrarische sector.

Als bijlagen treft u

- (a) een overzicht van de gespreksmomenten die plaatsvonden in het kader van het gebiedsbrede proces,
- (b) gemeentelijke acties mbt lokale bijeenkomsten,
- (c) juridische check van gebiedsvisie tbv consequenties voor sectoren.

1. Procesverloop en –begeleiding

Bestuurlijk wordt het proces – onder regie van de Provincie – aangestuurd door

- *Bestuurlijk overleg (BO)* van initiatiefnemende overheden
- *Breed Bestuurlijk overleg (BBO)* van initiatiefnemende overheden en betrokken maatschappelijke partners

Ambtelijk wordt bestuurlijk proces en visie-inhoud voorbereid en vormgegeven, met ondersteuning van bureau Wing, onder regie van de Provincie:

- *Kernteam* begeleidt het gehele proces (=ambtelijke vertegenwoordiging initiatiefnemende overheden)
- *Trekkersoverleg* ondersteunt bij totstandkoming visie door ervoor te zorgen dat input vanuit de verschillende tafels in de visie landt en/of knelpunten worden geagendeerd. (=kernteam en (co)voorzitters van kleurtafels naar voorbeeld van Kustvisietraject)
- *Breed Ambtelijk Overleg (BAO)*, soms verdeeld in diverse kleurtafels (ambtelijke/inhoudelijke vertegenwoordiging van alle overheden en maatschappelijke partners) om de visie inhoudelijk vorm te geven (input en reflectie) en BBO voor te bereiden. Tijdens de kleurtafels brachten vertegenwoordigers van zowel overheden als maatschappelijke partners (deelnemers BAO) hun expertise in over thema's als bouwen, wonen, ondernemerschap, infra (rode tafel), waterkwaliteit, -gebruik en -veiligheid (blauwe tafel) en natuur, landbouw, milieu, landschap (groene tafel); een aantal keer werden gemixte tafels georganiseerd.

In **BIJLAGE (a)** is een lijst van overlegdata en deelnemende organisaties opgenomen.

2. Participatiebijeenkomsten

In Fase 2 vonden er zowel gemeentelijke als gebiedsbrede bijeenkomsten plaats.

2.1 Gemeentelijke bijeenkomsten

Gemeenten hebben vorm gegeven aan de lokale participatiebijeenkomsten en zijn daarbij qua opzet ondersteund door bureau Wing. De communicatie rondom de bijeenkomsten en uitnodigingen naar individuele belanghebbenden (waaronder grondeigenaren) hebben de gemeenten via hun reguliere kanalen en op basis van deelname Fase 1, lokale kennis en context ingevuld. (**BIJLAGE (b)**). Hiertoe dienden de afspraken in de Procesaanpak Fase 2 (Zie link hierboven - pg. 5, punt 4) als uitgangspunt. In de loop van het proces is voor de opvolging daarvan zowel bestuurlijk als ambtelijk meerdere malen aandacht gevraagd.

Waar gemeenten nog niet zijn gestart met de daadwerkelijke integrale uitwerking van deelgebiedsvisies, zal dit in een verder traject, met direct belanghebbenden – waaronder grondeigenaren - verder worden opgepakt.

2.2 Gebiedsbrede bijeenkomsten (zie bijlage met data)

Voor het [burgerwebinar](#) (20 mei 2021) zijn geïnformeerd/uitgenodigd:

- alle mensen en maatschappelijke partijen die in Fase 1 betrokken waren of interesse hebben getoond bv. middels telefoon of mail
- alle participanten via gemeentelijke trajecten + bericht op gemeentelijke websites

Voor het [Webinar voor leden van Raden, Staten, AV Waterschap en Directie RWS](#) (1 juni 2021) is een uitnodiging via resp. griffies en secretariaten verstuurd.

2.3 Specifieke aandacht voor vertegenwoordiging agrarische belangen

Algemeen

Vlak na bespreking van Fase 1 door de Commissie Ruimte en nog vóór vaststelling door PS, zomer 2020, is contact opgenomen met de grondeigenaren en een bestuurlijk gesprek belegd met hen, AJK en ZLTO. Daarin is afgesproken dat de agrarisch grondeigenaren een persoon als vertegenwoordiging konden afvaardigen voor het inhoudelijke traject. Afspraak is daarbij gemaakt dat deze niet alleen (agrarische) grondeigenaren op Noord-Beveland, maar ook op Walcheren en Zuid-Beveland vertegenwoordigt (tenzij deze zich vertegenwoordigd voelen door ZLTO of (Z)AJK). Daarop heeft één van de grondeigenaren deze vertegenwoordiging op zich genomen als deelnemer in het proces.

In het Breed Bestuurlijk Overleg werden de belangen van de agrarische sector verder vertegenwoordigd door deelname van ZLTO en AJK.

Inhoudelijke betrokkenheid

- Net als alle andere betrokken partijen, zijn de agrarische partners – waaronder de vertegenwoordiger van de grondeigenaren - gedurende het gehele proces van Fase 2 steeds

voor relevante bijeenkomsten uitgenodigd en voor het geven van feedback op tussentijdse versies van de gebiedsvisie.

- Daarbovenop zijn zij tussentijds een tweetal keer extra bevraagd te reageren op teksten ('Open agrarisch gebied' in het bijzonder) en kansen en knelpunten voor de agrarische sector schriftelijk in te brengen. Deze gelegenheid is niet aan de andere partners geboden t.b.v. de overige typologieën). Hun tekstuele en inhoudelijke input is – in afweging met alle belangen binnen de context van de gehele visie - verwerkt.
- Vragen en/of zorgen die gedurende het traject zijn geuit t.a.v. ontwikkelingen rondom de gebiedsontsluitingsvisie en Deltaweg zijn meteen doorgezet aan de verantwoordelijke projectleiders, van waaruit contact is gelegd.

Bestuurlijke betrokkenheid

- Naast deelname aan het ambtelijk/inhoudelijke traject (de groen+-groep, één keer aan een blauwe groep (april 2021), kleurtafelbijeenkomsten en alle Brede Ambtelijke Overleggen (zie schema), is er ook bestuurlijk extra aandacht geweest voor de betrokkenheid en belangen van de grondeigenaren en AJK: er zijn hiertoe nog 3 bestuurlijke overlegmomenten (BO) geweest. Ook dit betrof een uitzondering op de andere maatschappelijke partners, waarmee enkel in BBO-verband is overlegd.

In het laatste overleg voor afronding van de visie zijn onderstaande conclusies getrokken en afspraken gemaakt. Waar het inhoudelijke aanscherpingen betreft zijn die terug te zien in de gebiedsvisie. Daarnaast is – n.a.v. de zorg omtrent juridische consequenties van deze gebiedsvisie – tegemoet gekomen aan de wens hier helderheid over te geven d.m.v. een onafhankelijke juridische toets voor de agrarische sector. De uitkomst hiervan is als bijlage toegevoegd. Hieruit blijkt dat de agrarische sector (evenals de recreatieve) door de gebiedsvisie geen nieuwe beperkingen kent.

Overzicht gemaakte afspraken/conclusies

1 - zorgen omtrent ruimtelijke claim in beschermingsgebied. Definitie toesturen waaruit blijkt dat agrarisch gebruik is beschermd:

Beschrijving beschermingsgebieden in de gebiedsvisie is als volgt:

Sommige agrarische (en natuur) gebieden hebben dermate hoge landschappelijke waarden dat ze om aanvullende bescherming vragen. Deze gebieden hebben de status beschermingsgebied. De karakteristieke openheid draagt bij aan het ervaren van rust en ruimte.

Voor agrarische gronden die als beschermingsgebied zijn geduid staat het agrarische gebruik niet ter discussie, omdat dit juist de landschappelijke waarde ervan bepaalt. Wanneer er kansen liggen voor kwaliteitsversterking middels een integrale gebiedsgerichte impuls van cultuurhistorische, natuur- en/of agrarische waarden is dit mogelijk, o.b.v. vrijwilligheid. Zo ook kan een wens voor omzetting van agrarisch gebied naar natuur, alleen o.b.v. vrijwilligheid. Omzetting naar natuur is geen kenmerk van een beschermingsgebied. De essentie ligt in de bescherming van de specifieke landschappelijke waarden op die locatie.

2 – om te garanderen dat de agrarische bedrijfsvoering van grondeigenaren niet wordt benadeeld door de visie c.q. geen beperkingen kan ondervinden, is toegezegd een juridische toets te laten doen.

3 – i.r.t. ganzenschade worden geen acties opgenomen in de gebiedsvisie; dit hoort echt thuis binnen een andere provinciale/landelijke beleidscontext.

4 – vraagstukken m.b.t. weginfra zijn op verzoek al eerder doorverwezen naar de gelijktijdig lopende trajecten (gebiedsontsluitingsvisie VM Z en Deltaweg) en worden daar opgepakt, met betrokkenheid agrarische partijen.

5 – voorstel om in uitvoeringsprogramma als actie mee te nemen: 'onderzoek naar mogelijkheden aangepast schutten in functie van peilbeheer voor gronden rondom VM' (agrarische sector neemt i.s.m. waterschap)

6 – in onderzoeken naar mogelijk ander peilbeheer/getijdenwerking is bij aanvang voor iedereen de opdracht duidelijk en wordt in het onderzoek ook het landbouwbelang c.q. de effecten voor landbouw evenredig meegewogen. Monitoring en evaluatie moet gebeuren o.b.v. 0-meting.

7 – Bij onderzoek naar (neg/pos) trends omtrent doelsoorten moeten alle eventuele oorzaken worden benoemd, waaronder bv. de doorlaat, toename (verblijfs)recreatie. Zelfde geldt t.a.v. waterkwaliteit: alle factoren van vervuiling meenemen, niet alleen landbouw als factor.

8 – vragen over lokale uitwerkingen en begrenzing van aandachtsgebieden horen thuis bij de lokale overheden.

9 – over participatie bestond onduidelijkheid; overal meepraten is een te letterlijke interpretatie geweest van toezegging om 'de positie van de agrariërs' op een zo goed mogelijke wijze mogelijk te maken. Dit betekent op een gelijkwaardige wijze als de andere maatschappelijke partners zijn gefaciliteerd, wat niet hetzelfde is als bij letterlijk alle gesprekken over de gebiedsvisie aan tafel zitten.

BIJLAGEN

- (a) Overzicht data, deelnemers bijeenkomsten in kader van gebiedsbrede participatieproces Fase 2
- (b) Gemeentelijke participatietrajecten Fase 2
- (c) Juridisch advies

Bestuurlijk Overleg, (overheden) aansturing proces onder regie van provincie:

Data Bestuurlijk Overleg	Deelnemers Bestuurlijk Overleg
24-aug-20	Gemeente Middelburg
11-nov-20	Gemeente Goes
10-dec-20	Gemeente Veere
29-mrt-21	Gemeente Noord-Beveland
10-mei-21	Waterschap Scheldestromen
9-jun-21	Rijkswaterstaat
17-jun-21	Provincie Zeeland

Breed Bestuurlijk Overleg, aansturing proces onder regie van provincie:

Data Breed Bestuurlijk Overleg	Deelnemers Breed Bestuurlijk Overleg
3-sep-20	Gebruikersraad VM
14-dec-20	Het Zeeuwse Landschap
18-mei-21	Koninklijke Horeca Nederland
21-jun-21	Nederl. Oestervereniging
5-jul-21	NOB
8-sep-21	Recron/HISWA
	Schuttevaer
	Sportvisserij Zuidwest Nederland
	Staatsbosbeheer
	Stichting Dagattracties Zeeland
	Stichting Duinbehoud
	Stichting Vrije Recreatie (SVR)
	TOZ
	VEKABO
	Vereniging Natuurmonumenten
	Vereniging van Beroepsvissers VM
	Watersportverbond
	AJK de Bevelanden
	ZLTO
	ZMF
	Gemeente Middelburg
	Gemeente Goes
	Gemeente Veere
	Gemeente Noord-Beveland
	Waterschap Scheldestromen
	Rijkswaterstaat
	Provincie Zeeland

Kernteam, begeleiding van gehele proces:

Data Kernteam		Deelnemers Kernteam	
8-sep-20	18-mrt-21	Gemeente Middelburg	
22-sep-20	1-apr-21	Gemeente Goes	
13-okt-20	15-apr-21	Gemeente Veere	
29-okt-20	6-mei-21	Gemeente Noord-Beveland	
24-nov-20	27-mei-21	Waterschap Scheldestromen	
7-jan-21	10-jun-21	Rijkswaterstaat	
21-jan-21	24-jun-21	Provincie Zeeland	
4-feb-21	2-sep-21		
4-mrt-21			

Trekkersoverleg, ondersteuning bij totstandkoming visie:

Data Trekkersoverleg		Deelnemers Trekkersoverleg	
1-okt-20	13-apr-21	Gebruikersraad VM	
4-nov-20	21-mei-21	Staatsbosbeheer	
25-nov-20	24-jun-21	Recron/HISWA	
23-feb-21	6-jul-21	TOZ	
1-apr-21	15-jul-21	ZMF	
		Gemeente Middelburg	
		Gemeente Goes	
		Gemeente Veere	
		Gemeente Noord-Beveland	
		Waterschap Scheldestromen	
		Rijkswaterstaat	
		Provincie Zeeland	

Breed Ambtelijk Overleg, inhoudelijk vormgeven visie en voorbereiding BBO:

Data Breed Ambtelijk Overleg	Deelnemers Breed Ambtelijk Overleg
27-8-2020 (voorbereiden BBO)	Gebruikersraad VM
22-10-2020 (start Fase 2)	Het Zeeuwse Landschap
25-feb-21	Impuls Zeeland
19/21/23-apr-21 (meerdere dagen, zodat kon worden deelgenomen aan meerdere kleurentafels)	KCKT
	Koninklijke Horeca Nederland
	Nederl. Oestervereniging
	NOB
	Recron/HISWA
	Schuttevaer
	Sportvisserij Zuidwest Nederland
	Staatsbosbeheer
	Stichting Dagattracties Zeeland
	Stichting Duinbehoud
	Stichting Vrije Recreatie (SVR)
	TOZ
	Veiligheidsregio
	VEKABO
	Vereniging Natuurmonumenten
	Vereniging van Beroepsvissers VM
	Watersportverbond
	AJK de Bevelanden
	ZLTO
	ZMF
	Agrarisch grondeigenaren
	Gemeente Middelburg
	Gemeente Goes
	Gemeente Veere
	Gemeente Noord-Beveland
	Waterschap Scheldestromen
	Rijkswaterstaat
	Provincie Zeeland

Kleurentafels, inhoudelijk vormgeven visie:

Data kleurentafels			
Rood	Groen	Blauw	Blauw +
18-nov-20	4-2-2021 (spec. natuurwaarden)	19-nov-20	2-sep-20
3-dec-20		8-jan-21	19-nov-20
2-mrt-21		4-feb-21	
	Groen +	3-mrt-21	Rood-groen-blauw
Rood-groen	3-dec-20	29-apr-21	14-jan-21
15-dec-20	11-2-2021	6-jul-21	
16-mrt-21			

Deelnemers kleurentafels		
Groen	Blauw	Rood
Trekker: gem. Middelburg	Trekker: gem. Noord-Beveland	Trekker: gem. Goes
Co trekker: ZMF	Co trekker: Gebruikersraad	Co trekker: TOZ
Staatsbosbeheer	Waterschap	Hiswa-Recron
	Rijkswaterstaat	Gem. Veere
Groen +	Blauw +	Rood +
Agr. Grondeigenaren	Provincie	KCKT
ZAJK	Hiswa-Recron	Impuls Zeeland
Natuurmonumenten	Zeeuws Landschap	
Provincie	NOB	
	BLN Schuttevager	
	Oestervereniging	
	Beroepsvissers	
	Sportvisserij ZWN	

Extra overleggen gevoerd met de agrarische partijen:

Data overleg ZAJK - grondeig. - BO
9-jul-20
6-mei-21
30-jun-21

Data overleg ZLTO - BO
9-dec-20

Burgerwebinar en Webinar Raden, Staten, AV en directie RWS:

Datum Burgerwebinar
20-mei-21

Datum Webinar Raden, Staten, AV en directie RWS
1-jun-21

Namen van genodigden mogen niet openbaar gemaakt worden i.v.m. de AVG.

Gemeente Goes

In het kader van de aandachtsgebiedsvisie Recreatiezone Wolphaartsdijk is een zorgvuldig participatief proces doorlopen. Bij het opzetten van het participatietraject zijn de spelregels voor participatie van de gemeente Goes als uitgangspunt genomen.

Van 27 juli tot en met 23 augustus 2020 konden gebruikers van het gebied, waaronder inwoners, ondernemers en recreanten een online enquête invullen. Deze enquête ging in op vier thema's die overeenkomen met de thema's van de brede Veerse Meer visie: Natuur en landschap, recreatie in en om het water, infrastructuur en toeristische voorzieningen. Over de enquête is breed gecommuniceerd: de ondernemersraad (Vereniging Gemeenschap Wolphaartsdijk) en de dorpsvereniging (Vereniging Gemeenschap Wolphaartsdijk) zijn direct benaderd via email en inwoners van de gemeente Goes hebben kennis kunnen nemen van de enquête via de website van de gemeente Goes, een bericht in de Bevelandse Bode en de PZC, Facebook en Instagram. Minder digitaal vaardige respondenten konden contact opnemen met het klantcontactcentrum van de gemeente Goes om de enquête per post toegestuurd te krijgen.

De rapportage met de resultaten van de vragenlijst is ter informatie naar de gemeenteraad gestuurd op 24 december 2020. Volgend op de vragenlijst zijn er participatiesessies georganiseerd. Er waren twee rondes fysieke bijeenkomsten voorzien, elk bestaande uit twee bijeenkomsten. In eerste instantie zouden deze, met inachtneming van de toenmaals geldende corona regels plaatsvinden. De consequentie hiervan was dat er een beperkt aantal deelnemers kon worden uitgenodigd. Na aanscherping van de coronaregels eind september 2020 is besloten de bijeenkomsten online te laten plaatsvinden. Bijkomend voordeel was dat er hierdoor het aantal deelnemers hoger was dan bij fysieke bijeenkomsten: iedereen die online wilde deelnemen, kon deelnemen. Genodigden voor de gebiedstafels waren de maatschappelijke partners van de Gebiedsvisie Veerse Meer, grondbezitters in het aandachtsgebied en respondenten van de vragenlijst die aangegeven hadden graag mee te willen praten.

De eerste (online) participatiebijeenkomsten vonden plaats op 12 (14.00-17.00) en 14 oktober (19.00-21.00). Tijdens deze sessie werden deelnemers uitgenodigd om hun mening te verduidelijken aan de hand van stellingen. Voor de middagsessie op 12 oktober waren er 36 aanmeldingen van inwoners en grondbezitters, en voor de avondsessie op 14 oktober waren er ook 36 aanmeldingen. Op 4 (14.00-17.00) en 5 (19.00-22.00) november (ook online) lag het aantal aanmeldingen van inwoners en grondbezitters op respectievelijk 14 en 21 personen.

Na de twee rondes online bijeenkomsten zijn de resultaten samengevat en teruggekoppeld aan de deelnemers. Zij konden per e-mail reageren. Vervolgens is de conceptvisie opgesteld. Bij het opstellen van de visie is de input uit het participatietraject en de input van maatschappelijke partners van de gebiedsvisie Veerse Meer meegenomen.

De conceptvisie heeft ter inzage gelegen van 24 december 2020 tot 24 januari 2021. In deze periode zijn er 34 reacties binnengekomen. Deze reacties zijn samengevat en beantwoord in een reactienota.

Gemeente Middelburg

15 december 2020 is een online bijeenkomst geweest over het Aandachtsgebied in Middelburg, onder leiding van Wing. De uitnodiging voor deze bijeenkomst is per mail door Wing verstuurd aan ondernemers in het gebied, bewoners en omwonenden die betrokkenheid hebben getoond bij het Waterpark, maatschappelijke organisaties en overheidsorganisaties. Aan deze bijeenkomst hebben meerdere agrariërs deelgenomen.

Over het Waterpark zijn vele bijeenkomsten geweest, zo'n 50 (kleine en grote), waaraan honderden mensen hebben meegedaan. Door deze intensieve participatie is het lastig tussendoor participatie te starten over de omgeving van het Waterpark (het aandachtsgebied).

De gemeente Middelburg heeft in haar Raadsvoorstel voor de Gebiedsvisie opgenomen dat in 2022 de participatie rond het streefbeeld van de omgeving van het aandachtsgebied wordt opgepakt. Bewust nádat er een besluit over de gebiedsontsluiting is genomen.

Gemeente Veere

De gemeente Veere moet nog starten met de uitwerking van haar aandachtsgebied(en).

Gemeente Noord-Beveland

19 november 2020 is een bijeenkomst geweest over deelgebied Kamperland, 26 november 2020 over het deelgebied Kortgene. De oproep hiervoor is in de gemeentelijke publicatie gedaan. Daarnaast zijn er voor het deelgebied Kortgene nog een aantal ondernemers apart benaderd. Het 2de overleg was in januari 2021, de e-mailadressen van de 1ste bijeenkomst zijn hiervoor gebruikt en er is extra inzet gepleegd om de Dorpsraad Kamperland aan tafel te krijgen (n.a.v. voorzitterswissel).

V.w.b. het beschermingsgebied st. Felixweg en de (toenmalige) 1km zone buiten aandachtsgebieden, daar zijn de grondeigenaren 1 op 1 per brief benaderd. Bijeenkomst vond plaats op 2 december 2020, met een goede opkomst. Ook een vertegenwoordiger van de grondeigenaren binnen de brede Gebiedsvisie is uitgenodigd (en aanwezig). Daarnaast is ook de RPC vertegenwoordiger uitgenodigd in de rol van verpachtende grondeigenaar. (veel agrariërs lieten zich op het overleg overigens vertegenwoordigen door ZLTO).

Tussendoor is ook nog overleg geweest tussen agrariërs en wethouder.

BIJLAGE (c) Juridisch Advies

Zie aparte bijlage.

Aan het college van GS van Zeeland

Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

Uitsluitend per e-mail:

Middelburg, 26 juli 2021

Inzake : Provincie Zeeland / juridische check Gebiedsvisie Veerse Meer
Onze ref. : [AWM_2210470]/jij/jij
Uw ref. : Gebiedsvisie Veerse meer

Vestiging Middelburg

Post- en bezoekadres:
Kousteensedijk 3
4331 JE Middelburg
T + 31(0) 118 65 60 60
F + 31(0) 118 63 61 78

Vestiging Rotterdam

Post- en bezoekadres:
Premier Offices
13e etage
Weena 736b
3014 DA Rotterdam
T + 31(0) 10 417 74 44
F + 31(0) 10 417 74 49

Vestiging Terneuzen

Post- en bezoekadres:
Herengracht 9
4531 GM Terneuzen
T + 31(0) 115 72 89 99

E info@avdw.nl
I www.avdw.nl

Geacht college,

In deze brief adviseren wij u over de juridische consequenties van het concept van de Gebiedsvisie Veerse Meer voor de agrarische sector en de recreatiesector.

Ons advies is als volgt opgebouwd:

- Samenvatting
- Inleiding
- Juridische status gebiedsvisie
- Positie participanten
- Gebiedsvisie; algemene opmerkingen
- Gebiedsvisie; ruimtelijke ontwikkelingen
- Gebiedsvisie; agrarische ontwikkelingen
- Afronding

Samenvatting

De gebiedsvisie krijgt, als deze wordt vastgesteld door de bestuursorganen (PS, raden van de gemeenten en algemeen bestuur van het waterschap) de status van beleidsregel. Deze beleidsregel bindt alleen de bestuursorganen.

Voor de agrarische sector en de recreatiesector heeft de vaststelling van de gebiedsvisie dus geen directe juridische consequenties, ongeacht de inhoud. Het is de bedoeling dat de gebiedsvisie wordt vertaald in de omgevingsverordening, bestemmingsplannen/omgevingsplannen, etc. Na die vertaling kan de inhoud van de gebiedsvisie wel juridische consequenties hebben.

Of dat ook echt het geval is, hangt af van de inhoud van de gebiedsvisie. Na bestudering van de inhoud van de gebiedsvisie is onze conclusie dat de gebiedsvisie, ten opzichte van het huidige wettelijk kader, niet tot nieuwe beperkingen voor de agrarische sector en de recreatiesector leidt.

Inleiding

In 2019 bent u gestart met het opstellen van een nieuwe Gebiedsvisie Veerse Meer. Dat doet u samen met de gemeenten rondom het Veerse Meer (Middelburg, Noord-Beveland, Veere en Goes), Waterschap Scheldestromen en diverse maatschappelijke partners.

In de zomer van 2020 is de voortgangsrapportage van fase 1 van de visie vastgesteld. Nu nadert de definitieve afronding van de gebiedsvisie.

U merkt dat met name de agrarische sector zich zorgen maakt over de consequenties van de gebiedsvisie voor de sector. De vertegenwoordigers van de sector vrezen nadelige gevolgen voor de agrariërs.

Om de zorgen weg te nemen hebt u de vertegenwoordigers van de sector toegezegd een juridische check te laten uitvoeren op de consequenties van de gebiedsvisie voor de agrarische sector. U hebt ons verzocht om die check uit te voeren. Daarbij hebt u ons ook verzocht om in te gaan op de consequenties voor de recreatieve sector.

Wij hebben in het kader van de opdracht de volgende stukken van u ontvangen en bestudeerd:

- concept Gebiedsvisie Veerse Meer, versie 14 juli 2021;
- concept Intentieovereenkomst voor het Veerse Meer gebied 2020–2030;
- concept tekst paragraaf 5.1.14 en bijlage X Provinciale Verordening;
- concept conclusies gesprek Gebiedsvisie Veerse Meer met AJK en grondeigenaren op 30 juni jl.;

- brief van 19 april jl. van [redacted] en [redacted];
- brief van 21 april jl. van het college van B en W van de gemeente Noord-Beveland in reactie op bovengenoemde brief van 19 april jl.;
- conceptverslag van overleg met ZAJK en grondeigenaren op 6 mei jl.;
- antwoordnota reactie ZLTO op concept tekst gebiedsvisie;
- antwoordnota reactie ZAJK op concept tekst gebiedsvisie;

Ook hebben wij de huidige provinciale omgevingsverordening 2018, zoals voor het laatst gewijzigd bij besluit van 29 juni jl., betrokken bij ons advies.

Juridische status gebiedsvisie

Het is de bedoeling dat de gebiedsvisie wordt vastgesteld door PS van Zeeland, de raden van de gemeenten Middelburg, Veere, Noord-Beveland en Goes. RWS en Waterschap Scheldestromen stemmen in met de gebiedsvisie.

Met de vaststelling door deze bestuursorganen krijgt de gebiedsvisie in ieder geval de status van beleidsdocument en mogelijk de status van beleidsregel als bedoeld in artikel 1:3 lid 4 Awb.¹

Beleid bindt alleen de bestuursorganen die het beleid hebben vastgesteld. Zij moeten zich bij het nemen van vervolgbesluiten in beginsel houden aan het beleid. Kwalificeert het beleid als beleidsregel, dan is de ruimte om af te wijken van dat beleid beperkt. Het bestuursorgaan mag dan alleen afwijken van het beleid als het beleid *“voor een of meer belanghebbenden gevolgen zou hebben die wegens bijzondere omstandigheden onevenredig zijn in verhouding tot de met de beleidsregel te dienen doelen”* (zie artikel 4:84 Awb).

Tegen een besluit tot het vaststellen van beleid of een beleidsregel kan niet geprocedeerd worden.

Het is de bedoeling dat de gebiedsvisie wordt vertaald in een provinciale verordening, bestemmingsplan en waterschapsverordening. Tegen een verordening kan niet worden geprocedeerd, maar tegen een besluit tot vaststelling van een bestemmingsplan wel. In de procedure tegen een besluit tot vaststelling van een bestemmingsplan dat dient om de gebiedsvisie vast te leggen kan indirect, via de zogenoemde exceptieve toetsing, worden geprocedeerd.

¹ Er is discussie mogelijk over de vraag of een besluit tot vaststelling van de gebiedsvisie kwalificeert als beleidsregel. Omdat het antwoord op deze vraag niet wezenlijk is voor dit advies, hebben we dit in het midden gelaten.

Positie participanten

Naast de provincie, gemeenten, RWS en het waterschap doen ook andere organisaties mee aan de totstandkoming van de gebiedsvisie. De bedoeling is dat de gebiedsvisie breed wordt gedragen en dat alle partijen die meedoen zich achter de visie scharen.

Daarom wil de provincie dat alle partijen de overeenkomst ondertekenen. Door de overeenkomst te ondertekenen verklaren de partijen dat zij de doelstelling van de gebiedsvisie onderschrijven en verplichten zij zich om:

- die doelstelling te bevorderen en uit te dragen door zich actief in te zetten voor de inhoud van de gebiedsvisie en de hierin benoemde acties (zie artikel 1) en;
- actief bij te dragen aan de realisatie van de ambities uit de gebiedsvisie en om hiernaar te handelen (zie artikel 2).

Deze verplichtingen zijn ruim geformuleerd. Dat roept de vraag op wat de verplichtingen nu precies inhouden. Wat houdt het zich actief inzetten voor de inhoud van de gebiedsvisie in? Wat houdt het actief bijdragen aan de realisatie van de ambities en het hiernaar handelen in?

Wat daar verder van zij, voor zover er verplichtingen uit de overeenkomst voortvloeien, rusten die verplichtingen uitsluitend op de partijen die de overeenkomst hebben gesloten. De ZLTO en het ZAJK zijn verenigingen. Als zij de overeenkomst sluiten, dan zijn daarmee de verenigingen gebonden, maar niet de individuele leden. De individuele leden zijn geen partij bij de overeenkomst.

Gebiedsvisie: algemene opmerkingen

Zoals hierboven aangegeven is een besluit tot het vaststellen van de gebiedsvisie door bestuursorganen in elk geval een besluit tot het vaststellen van beleid. Hoewel zo'n besluit derden niet direct bindt, is het niet zonder betekenis. Het bestuursorgaan dat beleid vaststelt bindt zich immers aan dat beleid. Daarom is de inhoud van de gebiedsvisie van belang voor het antwoord op de vraag wat de mogelijke consequenties zijn voor de agrarische sector en de recreatiesector.

De gebiedsvisie bestaat uit de volgende zeven hoofdstukken:

1. Kwaliteiten van het Veerse Meer
2. Uitgangspunten
3. Gebiedstypologieën. In dit hoofdstuk worden de zes gebiedstypologieën (1. Veerse Meer-water, 2. natuuroevers en eilanden, 3. (open) agrarisch gebied en oevers, 4. dagrecreatieve oevers, 5. dammen en 6. bebouwde oevers) beschreven. Per gebiedstypologie wordt een beschrijving gegeven van het perspectief 2030,

opgaven 2020–2030, principes, kansen, risico's en acties. Voor wat betreft de acties wordt verwezen naar hoofdstuk 7

4. Strategie voor ontwikkelingen. Het blijkt in dit hoofdstuk in hoofdzaak te gaan om recreatieve ontwikkelingen
5. Beleidscontext. In dit hoofdstuk 5 wordt de gebiedsvisie in de context van andere beleidsregels geplaatst
6. Governance en financiering
7. Actieprogramma

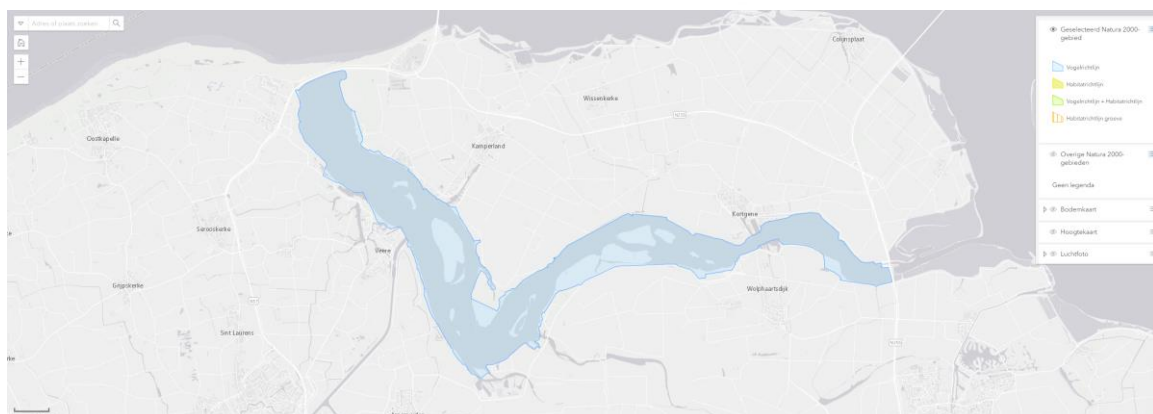
Voor de vraag wat de consequenties van de gebiedsvisie zijn, zijn vooral de hoofdstukken 3, 4 en 7 van belang.

De gebiedsvisie bevat geen expliciete begrenzing van het gebied waarvoor de visie geldt. De gebiedsvisie geldt duidelijk voor het Veerse Meer inclusief de eilanden in het meer, de oevers en de dammen. Daarnaast heeft de gebiedsvisie ook betrekking op het gebied dat grenst aan het Veerse Meer, in het bijzonder op het (open) agrarisch gebied. Tot hoe ver dat gebied precies strekt wordt in de gebiedsvisie (bewust) niet vastgelegd.

De introductie van gebiedstypologieën is nieuw ten opzichte van de huidige provinciale omgevingsverordening. Hierna ga ik nog in op de consequenties daarvan.

De ruimte die in de gebiedsvisie aan ontwikkelingen kan worden gegeven wordt beperkt door het bestaande wettelijk kader dat geldt voor het gebied. Daarbij is met name de status van het Veerse Meer als Natura 2000-gebied van belang.

Het Veerse Meer is in 2000 op grond van de Vogelrichtlijn aangewezen als een Natura 2000-gebied en daarmee kwalificeert het als een Natura 2000-gebied in de zin van de Wet natuurbescherming. Dat is een vaststaand gegeven voor de gebiedsvisie.

Figuur 1: kaart van het Natura 2000-gebied Veerse Meer (bron: www.natura2000.nl)

Hierboven staat weergegeven wat de begrenzing van het Natura 2000-gebied is. Het gebied waar de gebiedsvisie betrekking op heeft is ruimer dan de begrenzing van het Natura 2000-gebied, maar de Wet natuurbescherming geldt ook voor handelingen die buiten het Natura 2000-gebied plaatsvinden maar die wel effect kunnen hebben op het Natura 2000-gebied (externe werking).

In de gebiedsvisie staat (zie p. 24 en 25) dat de Natura 2000-doelstellingen onder druk staan. De meeste vogelsoorten die zijn genoemd in het aanwijzingsbesluit doen het niet goed. In de gebiedsvisie wordt beschreven dat nader onderzoek nodig is naar de oorzaak van deze negatieve trend en dat in dat kader ook onderzocht moet worden wat het effect zou zijn als het Veerse Meer ook op grond van de Habitatrichtlijn als Natura 2000-gebied aangewezen zou worden door de Minister van LNV. Dit wordt op pagina 58 ook als actie genoteerd.

Verder dan dat – het onderzoeken wat de effecten zouden zijn als het Veerse Meer ook op grond van de Habitatrichtlijn wordt aangewezen als Natura 2000-gebied – gaat de gebiedsvisie niet.

Gebiedsvisie: ruimtelijke ontwikkelingen (hoofdstuk 4)

De consequenties voor de recreatieve sector volgen uit wat in hoofdstuk 4 is beschreven. De titel van het hoofdstuk is ‘strategie voor ontwikkelingen’, maar uit de inhoud van het hoofdstuk blijkt dat het in hoofdzaak gaat over recreatieve ontwikkelingen.

In hoofdstuk 3 wordt bij elke gebiedstypologie bij de opsomming van de principes (uitgangspunten) vermeld:

“Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren”.

Dit uitgangspunt heeft dus betrekking op elke vorm van permanente nieuwvestiging, ook (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen.

In hoofdstuk 4 wordt in de eerste alinea op pagina 40 gesproken over “geen nieuwe verblijfsrecreatieve ontwikkelingen”, luidt de eerste subtitel onder 4.1.1 “Geen permanente (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen” en staat in de paragraaf die daarna komt dat geen ruimte meer geboden zal worden aan “nieuwe permanente recreatieve ontwikkelingen”.

Uit de onderstreepte zinsdelen valt op dat verschillende omschrijvingen worden gebruikt van een en dezelfde maatregel. Ons advies is om, om verwarring te voorkomen, hiervoor één omschrijving te hanteren.

Er geldt wel een aantal uitzonderingen op het uitgangspunt. Nieuwvestiging is toch toegestaan:

1. binnen bestaand stedelijk gebied;
2. binnen een aandachtsgebied;
3. als nieuwvestiging plaatsvindt binnen de context van de NED of de regeling voor buitenplaats/landgoed of;
4. als sprake is van een zgn. pijplijnproject (zoals beschreven in bijlage I van de gebiedsvisie).

Dit is voor de recreatiesector een duidelijke beperking, maar de beperking vloeit niet voort uit de gebiedsvisie. Op grond van de huidige provinciale omgevingsverordening 2018 is nieuw verblijfsrecreatieterrein buiten bestaand stedelijk gebied niet toegestaan. Zie artikel 2.10 (verblijfsrecreatie in de kustzone) en 2.11 (verblijfsrecreatie buiten de kustzone) van de omgevingsverordening in samenhang met bijlage D. Het Veerse Meer valt grotendeels buiten de kustzone, maar ligt voor een klein deel er ook binnen.

Verder behouden gevestigde bedrijven ruimte voor ontwikkeling, mits voldaan wordt aan het ontwikkelkader zoals opgenomen op pagina 44 van de gebiedsvisie.

Deze mits is geen beperking die voortvloeit uit de gebiedsvisie. Ook dit ontwikkelkader is al geldend recht omdat het onderdeel uitmaakt van de Provinciale omgevingsverordening (zie bijlage D van de omgevingsverordening).

Beschermingsgebieden

In de gebiedsvisie (zie p. 41) worden vier beschermingsgebieden aangewezen, die worden beschreven in bijlage IV².

Beschermingsgebieden worden omschreven als *“gebieden met een dermate hoge landschappelijke waarde dat ze om aanvullende bescherming vragen”*. Voor de beschermingsgebieden *“geldt een conserverende status en worden streefbeelden voor een integrale impuls pas ontwikkeld wanneer zich een initiatief aandient”*.

Wij begrijpen dit aldus dat de aanvullende bescherming van deze gebieden inhoudt dat geen ruimte wordt geboden voor ontwikkelingen van het gebied. Dat betekent niet dat er helemaal geen ontwikkeling mogelijk is, maar de ontwikkelingen moeten zijn gericht op *“kwaliteitsversterking van cultuurhistorische, natuur- en/of agrarische waarden”*.

Dat houdt wel in dat nieuwe recreatieve ontwikkelingen in de beschermingsgebieden zijn

² Op p. 41 en op p. 3 (inhoudsopgave) wordt verwezen naar bijlage III, maar bijlage III gaat alleen over de aandachtsgebieden. Bijlage IV gaat over de beschermingsgebieden. Overigens worden in de inhoudsopgave slechts twee van de vier beschermingsgebieden beschreven.

uitgesloten, maar die beperking geldt al op grond van de omgevingsverordening, zoals hierboven uitgelegd.

Er wordt op p. 41 nog expliciet vermeld dat het agrarisch gebruik van de gronden in het beschermingsgebied niet ter discussie staat. Omzetting van agrarisch gebied naar natuur is geen streven en als de omzetting naar natuur wenselijk blijkt, dan gebeurt dat alleen als de eigenaar wil meewerken.

Daarmee heeft de aanwijzing van beschermingsgebieden voor de agrariërs binnen deze gebieden geen consequenties.

Aandachtsgebieden

Verder worden er in de gebiedsvisie (zie p. 42) 10 aandachtsgebieden aangewezen, die worden beschreven in bijlage III. Aandachtsgebieden worden gedefinieerd als *“gebieden waar de ruimtelijke kwaliteiten onder druk staan of al (deels) zijn verdwenen”*.

Binnen de aandachtsgebieden is er ruimte voor ontwikkelingen om de ruimtelijke kwaliteit van het aandachtsgebied een impuls te geven. Welke ontwikkelingen mogelijk zijn is ook afhankelijk van de gebiedstypologie van het aandachtsgebied. Zo is bij gebiedstypologie ‘Dagrecreatieve oever’ permanente nieuwvestiging (van verblijfsrecreatie) niet toegestaan (zie paragraaf 3.4.1).³

Ook de huidige provinciale omgevingsverordening kent aandachtsgebieden. Die gebieden bevinden zich echter alleen in de kustzone. Artikel 2.10 lid 1 van de verordening bepaalt dat in een bestemmingsplan voor gebieden in de kustzone nieuw verblijfsrecreatieterrein of uitbreiding van een verblijfsrecreatieterrein uitsluitend wordt toegestaan in de in bijlage 5 aangewezen badplaatsen of aandachtsgebieden.

Van de aandachtsgebieden die op figuur 5 van de gebiedsvisie staan aangegeven en in bijlage III worden genoemd bevindt alleen de Veerse Gatdam zich binnen de kustzone. Die locatie is in bijlage 5 van de huidige omgevingsverordening niet aangewezen als aandachtsgebied.

De overige aandachtsgebieden liggen buiten de kustzone. Artikel 2.11 lid 1 van de huidige omgevingsverordening bepaalt dat in een bestemmingsplan een nieuw verblijfsrecreatieterrein of een uitbreiding van een verblijfsrecreatieterrein uitsluitend kan worden toegestaan in bestaand stedelijk gebied. In het vijfde lid staat dat in afwijking van

³ Overigens valt ons op dat bij de principes van deze gebiedstypologie wel vermeld staat “Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe”. Dat zou kunnen impliceren dat binnen aandachtsgebieden, onder voorwaarden, wel permanente nieuwvestiging zou zijn toegestaan, terwijl bijvoorbeeld bij de beschrijving Perspectief 2020 voor Dagrecreatieve oevers is vermeld dat permanente nieuwvestiging niet is toegestaan.

het eerste lid nieuw verblijfsrecreatieterrein ook kan worden toegestaan buiten bestaand stedelijk gebied als in de toelichting op het bestemmingsplan aannemelijk wordt gemaakt dat voldaan wordt aan de in bijlage D onder 4 opgenomen uitgangspunten.

Bijlage D onder 4 gaat over ontwikkeling van aandachtsgebieden buiten de kustzone. Het bevat een beschrijving van wat een aandachtsgebied is en hoe de ontwikkeling binnen dat aandachtsgebied moet plaatsvinden.

In de omgevingsverordening worden wel aandachtsgebieden in de kustzone aangewezen, maar geen aandachtsgebieden buiten de kustzone. Kennelijk is het aan de raden van de gemeente om te bepalen of gebieden binnen het grondgebied van hun gemeenten als aandachtsgebied kwalificeren. Zo ja, dan mogen zij in een bestemmingsplan nieuw verblijfsrecreatieterrein toestaan in deze aandachtsgebieden.

Met de vaststelling van de gebiedsvisie geven de raden voor het gebied dat binnen de gebiedsvisie valt invulling aan de bevoegdheid om gebieden aan te wijzen als aandachtsgebied. Dat is ten opzichte van de huidige omgevingsverordening dus geen beperking, maar een invulling.

Wel geldt dat de ontwikkeling moet voldoen aan de uitgangspunten B tot en met D van het eerder besproken ontwikkelkader verblijfsrecreatie.

Gebiedsvisie: agrarische ontwikkelingen

Paragraaf 3.3 van de gebiedsvisie gaat over het open agrarisch gebied. De inhoud van deze paragraaf is vooral beschrijvend en heeft o.i. geen nadelige consequenties voor de agrarische sector. Agrarisch gebied blijft agrarisch gebied. Dat geldt ook voor agrarisch gebied dat binnen één van de vier beschermingsgebieden ligt. Omzetting van agrarisch naar natuurgebied gebeurt alleen als de rechthebbende op de gronden dat wil.

Natuurlijk is ook van belang om te bezien of de gebiedsvisie voor de gebieden buiten het agrarisch gebied nog nadelige gevolgen kan hebben voor de agrarische sector. Het meest van belang in dat verband is de status van het Veerse Meer als Natura 2000-gebied.

Hierboven zijn we daar al op ingegaan. Dat het Veerse Meer is aangewezen als Natura 2000-gebied is een feit waarmee in de gebiedsvisie rekening gehouden moet worden. De gebiedsvisie spreekt geen ambitie uit om het Natura 2000-gebied uit te breiden. Wel staat in de gebiedsvisie de actie om onderzoek te doen naar wat de effecten zouden zijn als het Veerse Meer ook op grond van de Habitatrichtlijn zou worden aangewezen als Natura 2000-gebied. Dat enkele onderzoek leidt echter niet tot beperkingen.

Bovendien geldt dat, gelet op de negatieve ontwikkeling binnen het Natura 2000-gebied,

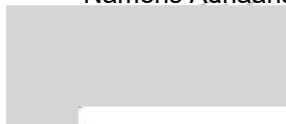
er sowieso onderzoek moet worden gedaan naar de oorzaak hiervan en naar maatregelen om deze ontwikkeling tegen te gaan.

Uit de paragraaf 3.1 en het bijbehorende actieprogramma blijkt dat het belang van de landbouw bij een voldoende zoetwatervoorziening wordt onderkend.

Afronding

Wij hopen uw vragen hiermee voldoende te hebben beantwoord. Mocht u over of naar aanleiding van dit advies nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om contact op te nemen.

Met vriendelijke groet,
Namens Adriaanse van der Weel advocaten,

Financiële consequenties externe inhuur:

Kostensoort: Externe inhuur N.v.t.

Bedrag: € 0,00

Financiële consequenties opdracht/uitbesteding:

Kostensoort: Uitbesteding n.v.t.

Bedrag: € 0.00

Bestuurder

belast met

behandeling: dhr. Drs. J.M.M. Polman

Vergadering PS: 8 oktober 2021

Nr: 58536

Agenda nr:

Vergadering GS:

Nr:

Onderwerp: Instellen bestuurscommissie aanbesteding accountant

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

Om aan de voorbereidende en begeleidende rol van Provinciale Staten ten behoeve van de aanbesteding van de accountant invulling te geven wordt voorgesteld om een begeleidingscommissie in te stellen die Provinciale Staten vertegenwoordigt in de aanbestedingsprocedure. Voorgesteld wordt om een bestuurscommissie volgens artikel 81, lid 1, van de Provinciewet in te stellen. Deze bestuurscommissie zal bestaan uit vijf leden van Provinciale Staten en een ambtelijk secretaris.

Wat willen we bereiken?

Provinciale Staten is op grond van artikel 217, lid 2, bevoegd tot de aanwijzing van de accountant. De aanwijzing van de accountant is op grond van artikel 152, lid 2f een niet overdraagbare bevoegdheid. In de financiële controleverordening Zeeland 2018 is aangegeven dat het vaststellen van het programma van eisen en het aangeven van selectie- en gunningscriteria verantwoordelijkheden zijn van Provinciale Staten. Gedeputeerde Staten bereiden in overleg met Provinciale Staten de aanbesteding van de accountant voor.

PS hebben besloten Ernst & Young Accountants te benoemen tot accountant als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet met ingang van de controle over het boekjaar 2017 tot en met het boekjaar 2020 met de mogelijkheid tot verlenging van twee keer een jaar. In 2019 is besloten het contract met één jaar te verlengen tot en met het boekjaar 2021. In de vergadering van Provinciale Staten op 18 december 2020 heeft Provinciale Staten ingestemd met de verlenging van het contract voor het boekjaar 2022.

Vorbereidende rol Provinciale Staten

Met het programma van eisen geven Provinciale Staten de randvoorwaarden aan, waaraan de opdracht aan de accountant moet voldoen. De selectie- en gunningscriteria worden opgenomen in de offerteaanvraag ten behoeve van de Europese aanbestedingsprocedure.

Begeleidende rol Provinciale Staten

De financiële controleverordening geeft aan dat Gedeputeerde Staten in overleg met Provinciale Staten de aanbesteding van de accountant voorbereiden. Voorgesteld wordt om de rol van Provinciale Staten voornamelijk in te vullen via een in te stellen bestuurscommissie art 81, lid 1 van de Provinciewet, voor het opstellen van het programma van eisen en de selectie- en gunningscriteria voor de aanbestedingsprocedure alsmede de beoordeling van de inschrijvingen.

Instellen bestuurscommissie

Om de voorbereidende en begeleidende rol gestalte te geven, wordt voorgesteld om een bestuurscommissie in te stellen die Provinciale Staten vertegenwoordigt in de aanbestedingsprocedure. Met het instellen van een bestuurscommissie volgens artikel 81, lid

1, van de Provinciewet, kunnen Provinciale Staten bevoegdheden overdragen. Hierbij moeten de taken, bevoegdheden, de samenstelling en de werkwijze, waaronder begrepen de wijze waarop Provinciale Staten inzage hebben in de stukken waaromtrent door een bestuurscommissie geheimhouding is opgelegd, geregeld worden.

Taken en bevoegdheden commissie

De voorbereiding en begeleiding van de aanbesteding van de accountantsdiensten vereist enige deskundigheid op het gebied van accountancy. Geadviseerd wordt een bestuurscommissie van beperkte omvang in te stellen (vijf leden), waarin leden van Provinciale Staten zitting nemen op basis van inhoudelijke kennis van zaken. Geadviseerd wordt om gelet op de aard en taken van de werkzaamheden van de auditcommissie de leden van de in te stellen bestuurscommissie te laten bestaan uit leden van de auditcommissie.

De commissie zal tenminste in actie moeten komen bij

- Het vaststellen van het Programma van Eisen en selectie- en gunningcriteria;
- De beoordeling van de inschrijvingen;
- De presentatie van de kandidaten, als onderdeel van de beoordeling.

De commissie vergadert in beslotenheid en kan geheimhouding opleggen over wat in de bestuurscommissie behandeld is. Via Citrix Files hebben Provinciale Staten inzicht in hetgeen waarover door de commissie geheimhouding is opgelegd.

Samenstelling

De bestuurscommissie bestaat uit vijf leden van Provinciale Staten. De commissie kiest uit haar midden een voorzitter. Een ambtelijke werkgroep zal de aanbestedingsprocedure uitvoeren. Een medewerker van de Statengriffie zal de werkgroep voorzitten en vormt als ambtelijk secretaris de linking pin met de bestuurscommissie.

Stappenplan

- Instelling bestuurscommissie in de vergadering van Provinciale Staten van 23 juli 2021
- Aanwijzing accountant door Provinciale Staten op November 2022.

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Het Presidium,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter,

Drs. F.J. van Houwelingen MPA, Statengriffier

Ontwerpbesluit

De Staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van het Presidium van 12 juli 2021

besluiten:

- I. Een bestuurscommissie ex artikel 81 Provinciewet in te stellen;
- II. Bestaande uit de volgende leden van Provinciale Staten:
 - C.W. Bierens.
 - E.E.P.M Heerschop;
 - G.W.A. Temmink;
 - A.G.M. Veraart
 - J.H. Verburg;

- III. Een medewerker van de Statengriffie of diens vervanger voornoemde bestuurscommissie adviseert en tevens fungeert als ambtelijk secretaris van de commissie;
- IV. Deze bestuurscommissie de bevoegdheid te geven om namens Provinciale Staten het Programma van eisen en de selectie- en gunningscriteria vast te stellen ten aanzien van de aanbesteding van de accountantsdiensten;
- V. Deze bestuurscommissie de bevoegdheid te geven een accountant te selecteren en het gunningsvoorstel voor te leggen aan Provinciale Staten;
- VI. Dat deze commissie in beslotenheid vergadert;
- VII. Provinciale Staten hebben inzage in de stukken waaromtrent door de bestuurscommissie geheimhouding is opgelegd.

Bestuurder
belast met
behandeling: dhr. Drs. J.M.M. Polman -

Vergadering PS: 8 oktober 2022
Nr: [97807](#)
Agenda nr:
Presidium: 27 september 2021
2021:
Nr:

Onderwerp: Vergaderschema 2022

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

Jaarlijks wordt een vergaderschema opgesteld.
Het Presidium stelt voor om bijgevoegd vergaderschema 2022 vast te stellen

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Presidium,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

Drs. F.J. van Houwelingen MPA, statengriffier

Ontwerpbesluit

De staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van het Presidium van 27 september 2021, nr. ;

besluiten:

Het vergaderschema 2022, zoals voorgelegd, vast te stellen en de vergaderingen van Provinciale Staten in 2022 te plannen op de volgende dagen:

- 11 februari
- 1 april
- 20 mei
- 23-24 juni
- 22 juli
- 7 oktober
- 10-11 november
- 16 december

PLANNING 2022 VERGADERSCHEMA PROVINCIALE STATEN, STATENCOMMISSIES en PRESIDIUM –

Statenvergadering vrijdag 9.30 uur *In juni en november starten de vergaderingen donderdagavond om 18.00 uur	11 februari	1 april	20 mei	23-24 juni* <i>Rekening en voorjaarsnota</i>	22 juli	7 oktober	10 – 11 november* <i>Najaarsnota & Begroting</i>	16 december
Presidium maandag, 20.00 uur	31 januari	21 maart	9 mei	13 juni	11 juli	26 september	31 oktober	5 december
Agendacommissie maandag	10 januari (20.00-22.00) 31 januari (19.00-20.00)	21 februari (20.00-22.00) 21 maart (19.00-20.00)	4 april (20.00-22.00) 9 mei (19.00-20.00)	23 mei (20.00-22.00) 13 juni (19.00-20.00)	20 juni (20.00-22.00) 11 juli (19.00-20.00)	5 september (20.00-22.00) 26 september (19.00-20.00)	3 oktober (20.00-22.00) 31 oktober (19.00-20.00)	14 november (20.00-22.00) 31 oktober (19.00-20.00)
Commissie Ruimte vrijdag 9.00 uur	21 januari	11 maart	22 april	3 juni	1 juli	16 september	14 oktober	25 november
Commissie Economie vrijdag 13.30 uur	21 januari	11 maart	22 april	3 juni	1 juli	16 september	14 oktober	25 november
Commissie Bestuur vrijdag 9.00 uur **donderdagavond 19.00 uur	28 januari	18 maart	14 april**	10 juni	8 juli	23 september	21 oktober	2 december
Commissie Strategische Opgaven vrijdag 13.30 uur ***optioneel	28 januari***	18 maart***		10 juni***	8 juli***	23 september***	21 oktober***	2 december***
Auditcommissie vrijdag 13.30 uur ****donderdagavond 19.30 uur	18 februari			9 juni****			20 oktober****	9 december
Commissie Integriteit Vrijdag 10.00 uur	4 februari			17 juni			18 november	
Laatste mogelijkheid om in GS stukken vast te stellen voor de commissies / staten-vergadering	21 december (alle commissies)	15 februari (alle commissies)	29 maart (alle commissies)	10 mei - jaarstukken 17 mei (reguliere stukken, alle commissies)	14 juni (alle commissies)	Laatste GS voor zomerreces (alle commissies)	27 september (alle commissies)	8 november (alle commissies)

Statendagen											
14 januari (Nieuwjaars-Bijeenkomst)	4 februari (Commissie Integriteit) 18 februari (Auditcommissie)	18 maart (middagdeel fractiebezoeken)		13 mei	17 juni (Commissie Integriteit)	15 juli (middagdeel fractiebezoeken)		9 september Staten-Doe-Dag 30 september		18 november (Commissie Integriteit)	9 december (Auditcommissie) 23 december (middagdeel fractiebezoeken)

Vakanties en vrije dagen			
Kerstvakantie (2021-2022)	25 december – 9 januari 2022	Hemelvaartsdag	26 mei
Voorjaarsvakantie	26 februari – 6 maart	Pinksteren	5-6 juni
Goede Vrijdag & Pasen	15 – 18 april	Zomervakantie	23 juli – 4 september
Koningsdag	27 april	IPO Jaarcongres	
Meivakantie	23 april – 8 mei	Herfstvakantie	24 oktober – 28 oktober
Bevrijdingsdag	5 mei	Kerstvakantie (2022-2023)	24 december – 8 januari 2023

Middelburg,
Statengriffier Provincie Zeeland

 +31 118 631 687

 statengriffier@zeeland.nl

Financiële consequenties externe inhuur:

Kostensoort: Externe inhuur
Bedrag: €

Financiële consequenties opdracht/uitbesteding:

Kostensoort: Uitbesteding
Bedrag: € Bedrag_uitbesteding

Gedeputeerde

belast met

behandeling: dhr. Drs. J. de Bat - Economie (havenbeleid)

Vergadering PS: 12 november 2021

Nr:

Agenda nr:

Vergadering GS: 31 augustus 2021

Nr: 85175

Onderwerp: Deelname Provincie Zeeland aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

Het samenwerkingsverband North Sea Port District wil een gezamenlijk BGTS (Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking) voor meer slagkracht oprichten.

Om North Sea Port District als gremium slagvaardiger te kunnen maken is er een voorstel uitgewerkt om de overlegstructuur in het havengebied te vereenvoudigen en voor de bestuurlijke aansturing een BGTS structuur te gebruiken. Omdat het om een verbonden partij gaat worden PS gevraagd om toestemming te verlenen voor deelname van de provincie Zeeland aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port.

De acht besturen van North Sea Port District, Gent, Evergem, Zelzate, Terneuzen, Borsele, Vlissingen, Oost-Vlaanderen en Zeeland, werken aan een gezamenlijke grensoverschrijdende werkagenda voor het grensoverschrijdend havengebied. Het North Sea Port District is een Vlaams-Nederlandse economische groeiregio in het hart van de EU met een sterke zeehaven, een belangrijk industrieel cluster, een grootstedelijk en ook hoogopgeleid achterland en unieke natuur. Er spelen grote grensoverschrijdende opgaven in energietransitie, circulaire economie, mobiliteit, logistiek en transport en leefbaarheid.

De samenwerking van de partnerbesturen van de NSPD kwam tot stand door de wens en wil om de samenwerking en partnerschap in dit gebied te versterken, om uitdagingen uit de fysieke leefomgeving, economie, etc. gezamenlijk op te pakken en waar nodig ook te agenderen. Eind 2017 is North Sea Port gefuseerd tot één grensoverschrijdend havenbedrijf dat zich uitstrekt van Gent tot Vlissingen. Deze havenfusie bracht een enorme grensoverschrijdende dynamiek op gang in het gebied en de acht "havenbesturen" besloten gezamenlijk het North Sea Port District uit te bouwen. Daartoe hebben de deelnemende overheden, in samenwerking met North Sea Port, een brede inhoudelijke concept-werkagenda opgesteld. Deze werkagenda is (vooral ruimtelijk) opgebouwd langs vier werklijnen:

- Toegankelijkheid en verbindingen
- Aantrekkelijk leeflandschap
- Huisvesting, arbeidsmarkt en opleidingen
- Energie en circulariteit

Op dit moment wordt de concept-werkagenda verder verdiept via een participatief traject met de gemeenten, provinciale overheden, North Sea Port en andere stakeholders uit het District. Tegen het najaar van 2022 moet de verdiepingsoefening klaar zijn

Samenhang BGTS NSPD en NOVI-Gebied NSPD

Op 26 mei 2021 werd North Sea Port District aangeduid als NOVI-gebied door de Nederlandse overheid. NOVI staat voor Nationale Omgevingsvisie en via de NOVI-gebieden gaat het Nederlandse Rijk langjarige partnerschappen aan met regio's waar grote transitie en sociaal-maatschappelijke opgaven samenkomen. Er zijn acht NOVI-gebieden vastgesteld maar North Sea Port District is het enige grensoverschrijdende NOVI-gebied. De

Nederlandse overheid is van plan om hier samen met de regio, met aandacht voor de brede ruimtelijk fysieke opgaven een extra impuls te geven aan grote transitie en extra steun te geven aan de aanpak van grote, integrale fysieke opgaven, die heel belangrijk zijn voor Nederland. Om aangeduid te kunnen worden tot NOVI-gebied is een plan van aanpak uitgewerkt. Dit bevat naast een analyse van het gebied, gebiedsdoelen en een actieagenda. Het plan van aanpak is opgesteld samen met de acht District-overheden, North Sea Port, het projectbureau Gentse Kanaalzone en verschillende Nederlandse ministeries. Ook de Vlaamse departementen Omgeving, MOW en EWI hebben meegelezen. Er is vooral gekeken naar die opgaven en transitie waarbij regio en nationale overheden elkaar nodig hebben om tot realisatie te komen. Inhoudelijk vertrekt het plan van aanpak dezelfde werklijnen als de werkagenda van het North Sea Port District. Er werd één onderdeel aan toegevoegd: versterken van de governance. Voor de Nederlandse overheid is het belangrijk dat gekeken wordt hoe het langjarig partnerschap concreet vorm gegeven kan worden.

Oprichting BGTS

Op 20 februari 2014 is er een Benelux-Verdrag specifiek voor grensoverschrijdende en (inter-) territoriale samenwerking ondertekend door de drie Benelux-landen en de bevoegde regionale Belgische autoriteiten. Het stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking is één van de hoofddoelstellingen van het Benelux Unie verdrag. Het Verdrag wil overheden en publieke instellingen, vooral in de grensstreken de mogelijkheid bieden om grenzeloos in alle rechtszekerheid samen te werken. De Benelux landen willen met dit verdrag grensoverschrijdende samenwerking meer promoten. De Verdragsbepalingen zijn daarom soepeler en werken meer uit dan de Europese regelgeving op dit moment doet. Hierdoor kunnen overheden en andere instanties in de Benelux bijvoorbeeld op meer terreinen grensoverschrijdende projecten, die ook dicht bij de burger liggen, starten dan voorheen. Een BGTS helpt bij de realisatie van deze doelstelling en bij het verbeteren van (de) grensoverschrijdende samenwerking.

Het grote voordeel van een grensoverschrijdende juridische entiteit met rechtspersoonlijkheid (in dit geval een BGTS) is dat er een vehikel is waarmee (Europese) projecten gedraaid kunnen worden. Bij een dergelijk groot partnerschap is het handig als niet telkens één van de partnerbesturen de administratie en de voorfinanciering op zich moet nemen. Dat is volgens het NSPD de voornaamste reden geweest om te kiezen voor deze juridische structuur.

Om samen met de andere partnerbesturen formeel de BGTS NSPD op te richten zijn in de afgelopen maanden statuten opgesteld en afgestemd. Die statuten regelen de samenstelling van de Raad van Bestuur, Algemene vergadering, toetreding, uittreding, het ambtsgebied (grondgebied van de deelnemende stad en gemeenten), en doel, taken en bevoegdheden. De statuten zijn als bijlage 1 aan dit statenvoorstel toegevoegd.

Doel is om de statuten feestelijk op 1 december 2021 te ondertekenen en de BGTS NSPD officieel van start te laten gaan.

Strikt formeel is de BGTS geen gemeenschappelijke regeling (GR), maar een grensoverschrijdende samenwerking o.g.v. een Benelux-verdrag. Dit is niet opgenomen in de beleidsnota verbonden partijen, maar strikt genomen is het wel een verbonden partij. Omdat de BGTS het meest lijkt op een (grensoverschrijdende) GR, is aansluiting gezocht bij de wijze waarop PS betrokken zijn bij de oprichting van een GR. Voor het oprichten van c.q. deelnemen in een GR hebben GS toestemming nodig van PS. Reden om aan PS voor te stellen toestemming te verlenen tot het oprichten van en deelnemen in de BGTS NSPD. Zie paragraaf 3.2. van de Beleidsnota verbonden partijen 2021.

Wat willen we bereiken?

We willen bereiken dat overheden en andere instanties in het North Sea Port District op meer terreinen grensoverschrijdende projecten, die ook dicht bij de burger liggen, starten dan voorheen. De oprichting en de deelname van de provincie Zeeland aan de BGTS NSPD helpt hierbij. Het stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking is ook één van de

hoofddoelstellingen van het Benelux Unie verdrag. Concreet worden de volgende 3 dingen beoogt:

1. Betere afstemming (tussen de overheden) bij ruimtelijke vraagstukken
2. Betere afstemming bij grensoverschrijdend economische vraagstukken
3. Elkaar als overheden beter vinden bij maatschappelijke vraagstukken

Waarom kunnen we zien of alles bereikt is?

Doel is om op 1 december 2021 de statuten van het BGTS feestelijk te ondertekenen en de BGTS NSPD van start te laten gaan. PS zullen hiervan (bij positief besluit) over geïnformeerd worden.

Wat doen we daarvoor?

Een belangrijk onderdeel van het BGTS NSPD zijn de statuten (zie bijlage 1). Deze zijn in nauwe afstemming met alle acht partnerbesturen opgesteld.

Voor de BGTS wordt geen aandeelhoudersstrategie opgesteld. Er is bij de BGTS geen sprake van een aandeelhoudersbelang of financieel significant risico voor de provincie Zeeland. De doelstellingen van de BGTS worden gemonitord in de daarvoor bestemde algemene vergaderingen.

Wat zijn de klimaateffecten?

Het North Sea Port District werkt op dit moment aan de verdieping van de werkagenda. Aan de hand van de vier genoemde werklijnen wordt eraan gewerkt om het district naar een leefbaar en klimaatneutraal district te ontwikkelen.

Wat mag het kosten?

In totaal € 100.000 per jaar, verdeelt over acht deelnemende partijen. Het aandeel van de Provincie Zeeland zal € 17.000 per jaar zijn. Deze kosten komen ten laste van activiteit 79329 (procesondersteuning regionale programmering).

Financiële consequenties externe inhuur: geraamd op Externe_inhuur (kostensoort inhuur_Kostensoort)

De dagelijkse bedrijfsvoering c.q. instandhouding van de BGTS heeft financiële consequenties. Er wordt uitgegaan van ca € 100.000,- aan jaarlijkse lasten voor de BGTS. Uitgaand van 8 deelnemende partijen is uitgegaan van een bijdrage van € 17.000,- per jaar voor de provincie Zeeland. GS werd op 26 mei 2020 gevraagd om in te stemmen met een structurele financiële bijdrage (vanaf 2022) van €17.000 per jaar voor de activiteiten van (BGTS) NSPD. Dit hebben GS op 31 augustus 2021 formeel besloten.

De acht partnerbesturen besloten in 2020 (n.a.v. het bestuurlijk Kanaalzonegemeenten overleg van 3 juni 2020) structureel 100.000 euro samen te leggen voor de werking van het BGTS North Sea Port District. Onderstaande tabel geldt daarbij als verdeling:

	2022	2023	...
Gent	€ 30.000	€ 30.000	
Terneuzen	€ 11.500	€ 11.500	
Evergem	€ 7.500	€ 7.500	
Vlissingen	€ 9.000	€ 9.000	
Zelzate	€ 2.500	€ 2.500	
Borsele	€ 5.500	€ 5.500	
Oost-Vlaanderen	€ 17.000	€ 17.000	
Zeeland	€ 17.000	€ 17.000	
Totaal	€ 100.000	€ 100.000	

Voor 2020 en 2021 werd ook reeds een totaalbedrag voor NSPD van € 100.000 per jaar toegezegd (GS besluit d.d. 28 januari 2020). Deze middelen worden gebruikt voor de verdiepingsoefening van de werkagenda door AWB, PosadMaxwan en Shaved Monkey.

Begrotingstechnisch is structureel de bijdrage van de provincie Zeeland € 17.000. Dit bedrag kan ten laste worden gebracht van budgetnummer 79329 procesondersteuning regionale programmering (uitvoeringsprogramma woonplaats zeeland).

Onderwerp:

Deelnemen Provincie Zeeland aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Ontwerpbesluit

De staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 31 augustus 2021, nr. 85175;

besluiten:

- Toestemming te verlenen voor deelname van de Provincie Zeeland aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Contactpersoon

Stephane Vewilghen, Hans Mooren

Contactgegevens

s.verwilghen@benelux.int

h.mooren@benelux.int

Ons kenmerk

20-GSCT-STAT(NO-001) NL

Datum

01.06.2021

Betreft

Statuten BGTS North Sea Port District

Ontwerp Statuten

“Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District”

Versie 18 augustus 2021

De Stad Gent en de Gemeente Terneuzen zijn op 19 oktober 2007 overgegaan tot de oprichting van een ‘Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam’ met rechtspersoonlijkheid voor een duur van zes jaar.

Deze oprichting werd beheerst door de Benelux-Overeenkomst van 12 september 1986 betreffende de grensoverschrijdende samenwerking tussen territoriale samenwerkingsverbanden of autoriteiten.

Bij beslissing van de Algemene Vergadering op 2 september 2013 werd de duur van het Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam verlengd tot uiterlijk 30 juni 2014.

Bij beslissing van de Algemene Vergadering op 23 juni 2014 werd de duur van het Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam verlengd tot uiterlijk 30 juni 2015.

De Statuten werden in overeenstemming gebracht met het Benelux-Verdrag inzake grensoverschrijdende en interterritoriale samenwerking van 20 februari 2014.

Bij beslissing van de Algemene Vergadering op 1 juni 2015 werden de Statuten gewijzigd en werd de duur verlengd tot 30 juni 2022.

Bij beslissing van de Algemene Vergadering op 1 juni 2015 zijn de gemeente Evergem en de gemeente Zelzate uitgenodigd toe te treden tot het Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam.

Het is wenselijk dat voortaan ook de gemeenten Vlissingen en Borsele alsmede de provincies Oost-Vlaanderen en Zeeland deelnemen aan het grensoverschrijdend samenwerkingsverband in het Kanaalzonegebied.

Daartoe worden de eerdere Statuten vervangen door de volgende:

Inhoud van de Statuten: [inhoudstabel toe te voegen]

Artikel 1 : Definities

In deze Statuten wordt verstaan onder:

☐ *De Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking*

de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District, kortweg BGTS;

☐ *De deelnemers*

de in artikel 5 vermelde deelnemers;

☐ *De colleges*

de colleges van burgemeester en wethouders, de colleges van burgemeester en schepenen, het college van gedeputeerde staten en de deputatie van de deelnemers;

☐ *De raden*

de gemeenteraden van de deelnemers;

☐ *De staten*

de provinciale staten en de provincieraad van de deelnemers;

☐ *Het bevoegde orgaan*

het orgaan van de deelnemer dat bevoegd is voor handelingen met betrekking tot de BGTS North Sea Port District volgens de regels van het op de betrokken deelnemer toepasselijke interne recht;

☐ *De toezichthouders*

in Nederland: het Nederlandse Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor wat betreft financiële aspecten, en het betrokken vakdepartement voor wat betreft beleidsmatige aspecten;

in Vlaanderen: de Vlaamse Regering of namens de Vlaamse Regering, de provinciegouverneur die handelt overeenkomstig de instructies van de Vlaamse Regering, voor wat betreft het toezicht op de gemeenten; en de Vlaamse Regering voor wat betreft het toezicht op de Provincie Oost-Vlaanderen;

☐ *Het Benelux-Verdrag*

het Benelux-Verdrag inzake grensoverschrijdende en interterritoriale samenwerking van 20 februari 2014;

☐ *De commissaris*

de commissaris als bedoeld in artikel 13, lid 5, van het Benelux-Verdrag;

☐ *De werkingskosten*

algemene kosten verbonden aan de werking van de BGTS North Sea Port District zoals administratieve kosten, huisvestingskosten, personeelskosten voor de algemene werking, enz...; de kosten die rechtstreeks kunnen toegewezen worden aan projecten of opdrachten als bedoeld in artikel 25 van deze Statuten, zijn geen werkingskosten;

☐ *Code van goed bestuur*

een reglement van orde betreffende de werking van de BGTS North Sea Port District, als bedoeld in artikel 434, §5, van het Vlaamse Decreet Lokaal Bestuur.

Artikel 2 : Naam

De Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking is genaamd: “Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District”, afgekort “BGTS North Sea Port District”.

Artikel 3 : Rechtspersoonlijkheid

De BGTS North Sea Port District bezit rechtspersoonlijkheid overeenkomstig het bepaalde in artikel 4, lid 4, en artikel 7 van het Benelux-Verdrag. De BGTS North Sea Port District wordt daartoe vertegenwoordigd door de voorzitter.

Artikel 4 : Ambtsgebied

Het ambtsgebied van de BGTS North Sea Port District strekt zich uit over het grondgebied van de deelnemende stad en gemeenten.

Artikel 5 : De Deelnemers

De BGTS North Sea Port District bestaat uit de volgende deelnemers:

- De stad Gent;
- De gemeente Evergem;
- De gemeente Zelzate;
- De gemeente Terneuzen;
- De gemeente Borsele;
- De gemeente Vlissingen;
- De provincie Oost-Vlaanderen;
- De provincie Zeeland.

Artikel 6 : Zetel

1. De zetel van de BGTS North Sea Port District is gevestigd te Gent, stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent, België.

2. De zetel kan door de Algemene Vergadering verplaatst worden binnen het grondgebied van de Vlaamse of Nederlandse deelnemers indien zij dat nodig acht, mits aanpassing van de Statuten met vermelding van de locatie en het exacte adres van de verplaatste zetel.

3. De BGTS North Sea Port District kan, buiten haar zetel, één of meerdere vestigingen oprichten op het grondgebied van de deelnemers, mits aanpassing van de Statuten met vermelding van de locatie en het exacte adres van elke vestiging.

Artikel 7 : Doel, taken, bevoegdheden

1. De BGTS North Sea Port District heeft tot doel de grensoverschrijdende samenwerking in het North Sea Port District te bevorderen en tot uitvoering te brengen en de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers te behartigen, en dit in het belang en ten dienste van de ingezetenen.
2. De BGTS North Sea Port District zal zich inzetten om het in lid 1 aangegeven doel te bereiken door:
 - a. De gemeenschappelijke opgaven, kansen en knelpunten in het gebied van de BGTS North Sea Port District te inventariseren;
 - b. Op basis van deze inventarisatie, een werkagenda met concrete acties voor het North Sea Port District op te stellen, in samenwerking met relevante stakeholders;
 - c. Waar mogelijk, zelf uitvoering te geven aan de werkagenda betreffende het North Sea Port District;
 - d. Waar andere stakeholders aan zet zijn, uitvoering van de werkagenda betreffende het North Sea Port District te initiëren en/of te faciliteren;
 - e. Het overzicht te bewaren van alle relevante initiatieven, opdrachten en projecten die spelen in het gebied van de BGTS North Sea Port District;
 - f. De uitvoering te evalueren en desgevallend verbetervoorstellen te formuleren en/of te initiëren;
 - g. Een jaarlijkse conferentie te organiseren en de nodige consultatiemomenten te voorzien;
 - h. Onderlinge relaties te versterken met andere overheden en relevante stakeholders.
3. Ter realisatie van het in lid 1 vermelde doel kan de BGTS North Sea Port District, onder meer, volgende taken uitvoeren:
 - a. het uitvoeren van alle activiteiten en verrichtingen die rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking hebben op het in lid 1 aangegeven doel of die de verwezenlijking ervan kunnen begunstigen;
 - b. het verwerven en beheren van fondsen ten behoeve van de samenwerking;
 - c. het doen van uitgaven in het kader van de samenwerking;
 - d. het instellen van permanente of ad hoc adviesgroepen / werkgroepen;
 - e. het instellen of bevorderen van onderzoeken;
 - f. het formuleren van voorstellen en adviezen;
 - g. het geven van voorlichting;
 - h. het opzetten van communicatiecampagnes;
 - i. relevante kennis verzamelen, opbouwen en ontsluiten;
 - j. dossiervorming ten behoeve van de belangenbehartiging;
 - k. het aanwerven en/of inhuren van personeel;
 - l. alles wat bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen.
4. De uitvoering van voormelde taken kan, voor zover het interne recht van de betrokken landen dit toestaat, gepaard gaan met een overdracht van bevoegdheid van regeling en bestuur van de deelnemers aan de BGTS North Sea Port District en dit mits aanpassing van de Statuten, waarbij de overgedragen bevoegdheden en de gevolgen van de overdracht nauwkeurig worden bepaald.

Artikel 8 : Toepasselijke recht

1. Het recht van de plaats waar de BGTS haar maatschappelijke zetel heeft, is van toepassing op de limitatief in artikel 11, lid 2, en andere relevante bepalingen van het Benelux-Verdrag opgesomde aangelegenheden. Voor het overige blijven het Belgische/Vlaamse en Nederlandse recht van

toepassing, als zouden de gemeenten of provincies zelf de taken van de BGTS North Sea Port District hebben uitgevoerd.

2. Onverminderd de bepalingen van het Benelux-Verdrag, is het recht van de plaats van de maatschappelijke zetel aldus van toepassing op:

- a. het opstellen en de interpretatie van de Statuten;
- b. het beoordelen van de rechtsgeldigheid van de rechtshandelingen die door de organen van de BGTS North Sea Port District worden gesteld;
- c. de aansprakelijkheid van de BGTS North Sea Port District ten opzichte van haar deelnemers;
- d. de aansprakelijkheid van de deelnemers voor handelingen van de BGTS North Sea Port District ten opzichte van derden;
- e. de actieve en passieve openbaarheid van bestuur;
- f. de arbeidsverhoudingen met personeelsleden die daadwerkelijk bij de maatschappelijke zetel werkzaam zijn overeenkomstig de bepalingen van de vigerende Europese regelgeving ter zake;
- g. de overheidsopdrachten die uitgaan van de BGTS North Sea Port District, tenzij de opdracht uitsluitend verbonden is aan een specifieke vestiging;
- h. de ontbinding en de vereffening van de BGTS North Sea Port District, zonder afbreuk te doen aan de rechten van de personeelsleden en derden die verbonden zijn aan een specifieke vestiging op grond van de op hen toepasselijke regelgeving;
- i. het voeren van de boekhouding en de bekendmaking van de jaarrekeningen van de BGTS North Sea Port District.

3. Voor zover aan de BGTS North Sea Port District bevoegdheden van regeling en bestuur worden toegekend overeenkomstig artikel 7, lid 4, van deze Statuten, worden de rechtsbetrekkingen met de aan de BGTS North Sea Port District rechtsonderhorige natuurlijke en rechtspersonen en de daaraan verbonden rechtsgang geregeld door het recht dat van toepassing zou zijn als de deelnemende overheden zelf de toegekende bevoegdheden hadden uitgeoefend. De in het kader van deze bevoegdheden genomen beslissingen van de BGTS North Sea Port District vermelden uitdrukkelijk de mogelijkheden tot beroep.

4. Zonder afbreuk te doen aan het eerste lid en onverminderd de bepalingen van het Verdrag, is het recht van de plaats van een vestiging van toepassing op:

- a. de arbeidsverhoudingen met personeelsleden die daadwerkelijk bij deze vestiging werkzaam zijn overeenkomstig de bepalingen van de vigerende Europese regelgeving ter zake;
- b. de overheidsopdrachten die uitgaan van de BGTS North Sea Port District en die uitsluitend verbonden zijn aan deze vestiging.

Artikel 9 : Administratief en financieel toezicht

De administratieve, budgettaire en financiële controle van de BGTS North Sea Port District gebeurt in overeenstemming met de bepalingen van artikel 13 van het Benelux-Verdrag.

Artikel 10 : De organen van de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking

De BGTS North Sea Port District bestaat uit de volgende organen:

- de Algemene Vergadering, bestaande uit vertegenwoordigers van haar deelnemers;
- de Raad van Bestuur;
- de voorzitter en de ondervoorzitter.

Artikel 11 : Samenstelling van de Algemene Vergadering

1. De BGTS North Sea Port District heeft een Algemene Vergadering, welke bestaat uit maximaal drie vertegenwoordigers van elke deelnemer.

2. De leden worden door het bevoegde orgaan van de deelnemers aangewezen, uit de colleges.

3. Op de vergaderingen van de Algemene Vergadering kunnen deskundigen en adviseurs worden uitgenodigd.

4. De leden van de Algemene Vergadering treden af wanneer het bevoegde orgaan, uit wiens midden zij zijn aangewezen, aftreedt. In dat geval zal het nieuwe bevoegde orgaan binnen 90 kalenderdagen na zijn algehele vernieuwing zijn vertegenwoordiger in de Algemene Vergadering aanwijzen.

5. Een lid van de Algemene Vergadering treedt af wanneer hij ophoudt lid te zijn van het bevoegde orgaan, uit wiens midden hij is aangewezen.

6. De notulen van de Algemene Vergadering zijn ter inzage van de leden van de colleges, raden en staten op het secretariaat van de betrokken deelnemer. Voor zover dit is toegestaan volgens het toepasselijke recht kan dit op digitale wijze gebeuren.

Artikel 12 : Bevoegdheden van de Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering beschikt over navolgende bevoegdheden:

- a. Wijziging van de Statuten overeenkomstig artikel 30;
- b. Vaststellen en goedkeuren van de jaarlijkse begroting;
- c. Vaststellen en goedkeuren van de jaarrekening;
- d. Vaststellen van de bijdragen van de deelnemers;
- e. Vaststellen van het jaarplan en het jaarverslag;
- f. Benoeming en ontslag van de leden van de Raad van Bestuur en de commissaris;
- g. Bepaling van de formatie van het personeel alsmede het administratief en geldelijk statuut, inbegrepen de aanwervings- en bevorderingsvoorwaarden;
- h. Verlenen van decharge aan de leden van de Raad van Bestuur en aan de commissaris;
- i. De toetreding en uitsluiting van deelnemers;
- j. De verlenging, de ontbinding en de vereffening.

Artikel 13 : Werking van de Algemene Vergadering

1. De Algemene Vergadering vergadert minstens tweemaal per jaar.
2. Minstens één Algemene Vergadering vindt plaats voor 30 juni. Deze Algemene Vergadering stelt de jaarrekening en het jaarverslag van het afgelopen jaar vast en verleent kwijting aan de bestuurders voor de uitoefening van hun mandaat in het afgelopen jaar.
3. Minstens één Algemene Vergadering vindt plaats in de loop van het laatste trimester van elk jaar om de te ontwikkelen activiteiten en de te volgen strategie voor het volgende boekjaar te bespreken. Een door de Raad van Bestuur opgestelde begroting en jaarplan staan op de agenda van die vergadering.
4. De vergaderingen van de Algemene Vergadering zijn openbaar, behoudens uitzondering overeenkomstig het recht van de plaats van de maatschappelijke zetel.
5. De Algemene Vergadering stelt, met inachtneming van het toepasselijke recht, een code van goed bestuur vast.
6. De Raad van Bestuur kan besluiten de Algemene Vergadering te laten plaatsvinden op digitale wijze, mits in overeenstemming met het recht van de plaats van de maatschappelijke zetel.

Artikel 14 : Wijze van besluitvorming van de Algemene Vergadering

1. Elke deelnemer heeft op de Algemene Vergadering recht op één stem, die kan worden uitgebracht door het lid dat als delegatiehoofd van die deelnemer optreedt. De onthouding van een deelnemer verhindert niet dat een besluit wordt genomen.
2. Behoudens wanneer anders bepaald in deze Statuten, is om geldig te kunnen beraadslagen de aanwezigheid van minstens één vertegenwoordiger van elke deelnemer vereist op voorwaarde dat ten minste de helft van de deelnemers vertegenwoordigd is.
3. Indien bij eerste oproeping aan het vereiste vermeld in lid 2 van dit artikel niet wordt voldaan, moet binnen de periode van 14 kalenderdagen een volgende oproeping plaatsvinden. Voor deze vergadering geldt hetzelfde quorum.
4. Onverminderd het bepaalde in lid 2, kan elke deelnemer, mits een ondertekende volmacht, machtiging verlenen aan een andere deelnemer om hem op de Algemene Vergadering te vertegenwoordigen en in zijn plaats te stemmen.
5. Behoudens wanneer anders bepaald in deze Statuten, besluit de Algemene Vergadering bij consensus.
6. Deskundigen, adviseurs en vertegenwoordigers van andere instellingen en organisaties die uitgenodigd zijn op de Algemene Vergadering hebben geen stemrecht.

Artikel 15 : Verhouding Algemene Vergadering, Raad van Bestuur en de vertegenwoordigende organen van de deelnemers

1. De Raad van Bestuur verstrekt aan de bevoegde organen van de deelnemers uiterlijk 30 kalenderdagen vóór de eerste Algemene Vergadering van een jaar een volledig verslag van de activiteiten van de BGTS gedurende het voorgaande jaar.
2. De Raad van Bestuur verstrekt aan de colleges, raden en staten van de deelnemers de door één of meer leden van die gremia gevraagde inlichtingen.
3. De door de Raad van Bestuur vastgestelde agenda van de Algemene Vergadering wordt uiterlijk 30 kalenderdagen voor haar zitting aan de deelnemers toegestuurd, samen met de voor die vergadering bestemde documenten. De agenda vermeldt tevens de plaats, de datum en het uur waarop de Algemene Vergadering zal plaatsvinden.
4. Voor zover dit is toegestaan volgens het toepasselijke recht kunnen informatievoorziening en kennisgeving uit de voorgaande leden op digitale wijze gebeuren.
5. De Algemene Vergadering kan enkel beraadslagen en beslissen over punten die op de agenda staan. Over de toevoeging van bijkomende agendapunten kan enkel beslist worden met unanimiteit.

Artikel 16 : Samenstelling van de Raad van Bestuur

1. De Algemene Vergadering benoemt, uit haar midden, de leden van de Raad van Bestuur.
2. De Raad van Bestuur wordt gevormd door twee afgevaardigden per deelnemer.
3. De voordracht van de kandidaat-leden gebeurt door de bevoegde organen van de deelnemers.
4. De CEO van North Sea Port wordt uitgenodigd om als adviseur aan de vergaderingen van de Raad van Bestuur deel te nemen. Indien gewenst, kunnen ook andere deskundigen en adviseurs worden uitgenodigd.
5. De notulen van de Raad van Bestuur zijn ter inzage van de leden van de colleges, raden en staten op het secretariaat van de aangesloten deelnemers. Voor zover dit is toegestaan volgens het toepasselijke recht kan dit op digitale wijze gebeuren.
6. De vergaderingen van de Raad van Bestuur zijn niet openbaar.
7. De leden van de Raad van Bestuur verliezen hun mandaat als afgevaardigde wanneer de deelnemer die hen heeft voorgedragen het mandaat herroept, alsook wanneer zij niet langer lid zijn van de Algemene Vergadering.
De Algemene Vergadering kan een lid van de Raad van Bestuur tevens ontslaan. Het betrokken lid wordt gehoord door de Algemene Vergadering maar neemt niet deel aan de besluitvorming betreffende zijn ontslag.

Artikel 17 : Werking en wijze van besluitvorming van de Raad van Bestuur

1. De Raad van Bestuur vergadert op uitnodiging van de voorzitter.
2. Uitgezonderd in gevallen van hoogdringendheid, moeten de oproepingsbrieven tenminste zeven kalenderdagen vóór de bijeenkomst bezorgd worden; zij vermelden de agenda. Voor zover dit is toegestaan volgens het toepasselijke recht kan dit op digitale wijze gebeuren.
3. De Raad van Bestuur kan pas geldig beraadslagen wanneer tenminste één afgevaardigde van elke deelnemende gemeente en provincie aanwezig of vertegenwoordigd is.
4. Indien bij eerste oproeping aan deze vereiste niet wordt voldaan dan moet binnen 30 kalenderdagen een tweede oproeping plaatsvinden.
5. Elke deelnemer heeft in de Raad van Bestuur één stem, die wordt uitgebracht door één van beide afgevaardigden van elke deelnemer, met inachtneming van de eventuele onverenigbaarheden die voortvloeien uit het interne recht dat op de deelnemers van toepassing is. De onthouding van een deelnemer verhindert niet dat een besluit wordt genomen.
6. Elke deelnemer van de Raad van Bestuur mag aan een andere deelnemer van de Raad van Bestuur volmacht verlenen hem op de vergadering van de Raad van Bestuur te vertegenwoordigen en, voor zover geen afbreuk wordt gedaan aan lid 5 van dit artikel, in zijn plaats te stemmen.
7. Deskundigen, adviseurs en vertegenwoordigers van andere instellingen en organisaties die zijn uitgenodigd op de Raad van Bestuur hebben geen stemrecht.
8. Er wordt besloten bij consensus.

Artikel 18 : Bevoegdheden

1. Aan de Raad van Bestuur behoren alle bevoegdheden die niet bij of krachtens deze Statuten aan de Algemene Vergadering van de BGTS North Sea Port District zijn opgedragen.
2. De Raad van Bestuur bereidt de vergaderingen voor van de Algemene Vergadering, voert de besluiten van de Algemene Vergadering uit en is belast met de afhandeling van alle dagelijkse zaken.

Artikel 19 : Aansprakelijkheid

1. De bestuurders van de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking zijn niet persoonlijk gebonden door de verbintenissen die de BGTS North Sea Port District aangaat.
2. De deelnemers zijn financieel aansprakelijk bij ontoereikend vermogen van de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking naar rato van hun vastgelegde deelname. In dezelfde mate zijn zij aansprakelijk voor de verplichtingen die voortvloeien uit de verbintenissen die na de ontbinding gehandhaafd blijven.

3. Het recht van de plaats waar de BGTS haar maatschappelijke zetel heeft, is van toepassing op de aansprakelijkheid van de BGTS ten opzichte van haar deelnemers en op de aansprakelijkheid van de deelnemers voor handelingen van de BGTS ten opzichte van derden.

Artikel 20 : De voorzitter en de ondervoorzitter

1. De Raad van Bestuur duidt uit diens midden een voorzitter en een ondervoorzitter aan.
2. De voorzitter en de ondervoorzitter worden aangeduid voor een periode van één jaar.
3. Het voorzitterschap wordt afwisselend waargenomen door een Nederlandse of Vlaamse deelnemer. Een deelnemer uit het andere land dan dat van de voorzitter neemt het ondervoorzitterschap waar. De Raad van Bestuur bepaalt een beurtrol voor de rotatie van het voorzitterschap en ondervoorzitterschap.
4. Bij afwezigheid van de voorzitter wordt deze in de uitoefening van al zijn statutaire functies vervangen door de ondervoorzitter. Indien ook de ondervoorzitter afwezig is, wordt de vergadering voorgezeten door een aanwezig lid van de deelnemer die het eerstvolgend voorzitterschap zal waarnemen overeenkomstig de in lid 3 bedoelde beurtrol.
5. De voorzitter is belast met de leiding van de vergaderingen van de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur.
6. De voorzitter tekent, samen met de secretaris of, indien deze verhinderd is, een ander lid van de Raad van Bestuur, alle stukken die van de BGTS North Sea Port District uitgaan, zonder dat zij zich hiervoor ten overstaan van derden moeten verantwoorden.
7. Met toestemming van zowel de voorzitter als de secretaris en mits niet in strijd met het toepasselijke recht, kan ondertekening op digitale wijze gebeuren.

Artikel 21 : De commissaris

1. De Algemene Vergadering stelt, op voorstel van de Raad van Bestuur, een commissaris aan voor een periode van drie jaar. De commissaris is een erkend revisor of accountant uit het land waar de BGTS haar maatschappelijke zetel heeft.
2. De commissaris heeft tot taak toezicht uit te oefenen op de financiële toestand, de begroting en de jaarrekeningen en de rechtmatigheid van de in de jaarrekening weer te geven verrichtingen van de BGTS North Sea Port District.
3. De commissaris mag inzage nemen, doch zonder ze te verplaatsen, van de boeken, de briefwisseling en de notulen en, in het algemeen, van alle geschriften van de BGTS North Sea Port District.

Art.22: Secretaris

1. De Raad van Bestuur duidt een ambtelijke secretaris aan. De secretaris is belast met het secretariaat van de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering.
2. De Raad van Bestuur bepaalt de duurtijd waarvoor de secretaris wordt aangeduid.
3. De secretaris woont, zonder stem, de vergaderingen van de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur bij en kan eveneens de bijeenkomsten van alle andere eventuele organen bijwonen.
4. De secretaris vervult voor de BGTS North Sea Port District in elk geval niet de rol van directeur als bedoeld in artikel 9, onder b), van het Benelux-Verdrag.

Artikel 23 : Secretariaat

Een ambtelijk secretariaat ondersteunt de BGTS North Sea Port District bij de uitvoering van zijn taken.

Artikel 24 : Personeel

1. De Algemene Vergadering bepaalt het personeelsstatuut, voor zover dit niet door andere overheden geregeld is, voor het personeel in dienst van de BGTS North Sea Port District.
2. De deelnemers kunnen eigen personeelsleden ter beschikking stellen aan de BGTS North Sea Port District, voor zover dit gebeurt conform de toepasselijke regelgeving van de betrokken deelnemer.
3. Deze personeelsleden ontvangen hun instructies uitsluitend van de BGTS North Sea Port District.
4. De modaliteiten van de terbeschikkingstelling, in het bijzonder de eventuele verrekening van het door de oorspronkelijke werkgever betaalde loon met de door hem verschuldigde financiële bijdrage aan de BGTS North Sea Port District, maken het voorwerp uit van een specifieke overeenkomst tussen de werkgever en de BGTS North Sea Port District.

Artikel 25 : Projecten en opdrachten

1. De BGTS North Sea Port District kan in het kader van haar maatschappelijke doel projecten en opdrachten realiseren.
2. Elk project wordt geregeld in een specifieke overeenkomst tussen de deelnemers met minimaal een overeengekomen projectfinanciering en projectduur. Elke opdracht met financiële implicaties wordt geregeld in een specifieke overeenkomst tussen de deelnemers met minimaal een overeengekomen financiering.
3. De kosten en opbrengsten met betrekking tot de onderscheiden projecten en opdrachten worden in een afzonderlijke, analytische, boekhouding geregistreerd.

Artikel 26 : Verkrijgen van financiële en andere middelen

1. De Algemene Vergadering stelt de hoogte van de jaarlijks door de deelnemers te betalen bijdrage vast op basis van een verdeelsleutel tussen de deelnemende gemeenten en provincies. De Algemene Vergadering kan de hoogte van deze bijdrage aanpassen, met uitwerking vanaf de eerstvolgende jaarlijkse begroting.
2. De in het eerste lid bedoelde verdeelsleutel wordt door de Algemene Vergadering vastgesteld, waarbij als uitgangspunt geldt dat twee derde ten laste komt van de gemeenten in functie van hun inwoneraantal, met een degressieve correctie van de bijdrage naargelang het inwoneraantal stijgt, en één derde ten laste van de provincies. De Algemene Vergadering kan dit uitgangspunt voor de verdeelsleutel actualiseren in functie van relevante maatschappelijke ontwikkelingen.
3. De jaarlijkse betaling van deze bijdragen zal geschieden uiterlijk eind februari van het nieuwe begrotingsjaar.
4. Werkingskosten van de BGTS North Sea Port District kunnen geheel of gedeeltelijk worden gedekt uit inkomsten die de BGTS North Sea Port District verwerft van anderen dan de deelnemers. Dergelijke inkomsten worden voor ieder begrotingsjaar geraamd.

Artikel 27 : Begroting

1. De Raad van Bestuur stelt de ontwerpbegroting op en zendt ze 30 kalenderdagen voordat ze aan de Algemene Vergadering wordt aangeboden, aan de colleges, raden en staten van de deelnemers.
2. De Algemene Vergadering stelt de begroting van de BGTS North Sea Port District vast uiterlijk 1 juli voorafgaand aan het jaar waarvoor deze geldt.
3. De Raad van Bestuur zendt de begroting met alle daarbij behorende stukken binnen 30 kalenderdagen na vaststelling aan de toezichthouders.

Artikel 28 : Rekening

1. Overeenkomstig artikel 13, lid 2, stelt de Algemene Vergadering de jaarrekening van de BGTS North Sea Port District met het jaarverslag vast voor 30 juni van het jaar volgend op het kalenderjaar waarop deze jaarrekening betrekking heeft.
2. De Raad van Bestuur voegt ten behoeve van de Algemene Vergadering bij de jaarrekening alle stukken die de Raad van Bestuur voor het afleggen van verantwoording dienstig acht, waaronder minstens het verslag van de commissaris. Voor zover dit is toegestaan volgens het toepasselijke recht kan dit op digitale wijze gebeuren.
3. De Raad van Bestuur zendt de door de Algemene Vergadering vastgestelde rekening met de in het vorige lid genoemde stukken binnen 30 kalenderdagen na vaststelling toe aan de toezichthouders.
4. Na instemming van de toezichthouders of in elk geval na 30 kalenderdagen bij uitblijven van antwoord, wordt de rekening door de Raad van Bestuur aan de deelnemers ter kennisgeving

toegezonden.

5. De door de Algemene Vergadering goedgekeurde rekening van de BGTS North Sea Port District wordt, samen met het verslag van de commissaris, bekendgemaakt op de wijze die voorzien is voor de jaarrekeningen van ondernemingen volgens het interne recht van de plaats waar de BGTS haar maatschappelijke zetel heeft. In voorkomend geval wordt zij eveneens aan de in artikel 13 van het Benelux-Verdrag bedoelde toezichthouder bezorgd, overeenkomstig de bepalingen van dat artikel.

Artikel 29 : Boekhouding en boekjaar

1. De boekhouding wordt gevoerd overeenkomstig de regelgeving die van toepassing is op de boekhouding van ondernemingen op de plaats waar de BGTS North Sea Port District haar maatschappelijke zetel heeft, in voorkomend geval met naleving van eventuele richtlijnen van de in artikel 13 van het Benelux-Verdrag bedoelde gezamenlijke toezichthouder.

2. Het boekjaar stemt overeen met het burgerlijke jaar. Het eerste boekjaar begint echter op de datum van oprichting en eindigt op 31 december van datzelfde jaar.

Artikel 30: Statutenwijziging

De besluitvorming met betrekking tot Statutenwijziging vindt plaats bij consensus, conform het bepaalde in artikel 14 van deze Statuten, op voorwaarde dat ten minste de helft van de deelnemers uit Vlaanderen en de helft van de deelnemers uit Nederland vertegenwoordigd is.

Artikel 31 : Toetreding

1. De Algemene Vergadering legt de voorwaarden en de gevolgen van de toetreding van de nieuwe deelnemers vast voor zover deze passen binnen het kader van de statutaire bepalingen.

2. De Algemene Vergadering beslist over de toetreding van nieuwe deelnemers volgens de meerderheidsvereisten voorzien in artikel 30 van deze Statuten.

3. Ter gelegenheid van de goedkeuring van de toetreding van nieuwe deelnemers worden de Statuten aangepast.

Artikel 32 : Duur

1. De BGTS North Sea Port District wordt opgericht voor de duur van 18 jaar.

2. De Algemene Vergadering kan in de laatste vergadering die het verstrijken van de duur voorafgaat, beslissen tot de verlenging van de duur van de BGTS North Sea Port District, waarbij de eventuele verlengingstermijn de 18 jaren niet mag overschrijden.

3. De daartoe strekkende beslissingen van de bevoegde organen worden bij het verslag van de Algemene Vergadering gevoegd.

4. Uiterlijk 30 kalenderdagen vóór de Algemene Vergadering die beslist over de verlenging, stuurt de Raad van Bestuur de agenda aan de deelnemers.

5. De deelnemers die niet wensen te verlengen kunnen daartoe niet verplicht worden.

6. De deelnemers die niet wensen te verlengen houden op deel uit te maken van de BGTS North Sea Port District op het einde van het jaar waarin tot de verlenging door de Algemene Vergadering is beslist. Zij leggen het daartoe strekkend besluit van hun raad of staat voor, dat wordt gevoegd bij het verslag van de Algemene Vergadering.

7. Onderhavig artikel laat onverlet dat de Algemene Vergadering de werking van de BGTS North Sea Port District op elk passend moment kan bespreken overeenkomstig de bepalingen van deze Statuten.

Artikel 33 : Uittreding

1. Een deelnemer kan uittreden uit de BGTS North Sea Port District, door een daartoe strekkend besluit van het daartoe bevoegde orgaan.

2. De deelnemer die uit de BGTS North Sea Port District wenst te treden, deelt dit ten minste 1 jaar voorafgaand aan de gewenste datum van uittreden, mede aan de voorzitter van de Raad van Bestuur.

3. De Algemene Vergadering regelt de voorwaarden en de gevolgen van de uittreding, waarbij in ieder geval geldt dat een eventuele afkoopsom nooit meer bedraagt dan 2 maal het gemiddelde van de jaarbijdrage als bedoeld in artikel 26 van deze statuten van de voorbije 3 jaar.

Artikel 34 : Ontbinding en vereffening

1. De BGTS North Sea Port District wordt ontbonden hetzij door het verstrijken van de looptijd, hetzij in het geval bedoeld in artikel 16, lid 1, onder c), van het Benelux-Verdrag, hetzij, en dit voor het verstrijken van de looptijd, als gevolg van een beslissing van de Algemene Vergadering.

2. De beslissing van de Algemene Vergadering houdende de ontbinding van de BGTS North Sea Port District is slechts geldig indien alle deelnemers unaniem daartoe hebben besloten.

3. Bij ontbinding van de BGTS North Sea Port District wordt door de Algemene Vergadering een college van vereffenaars aangesteld. De Algemene Vergadering bepaalt de bevoegdheden van de vereffenaars en de wijze waarop de vereffening precies moet geschieden.

4. De Algemene Vergadering legt de wijze van vereffening en verdeling vast in een vereffeningplan.

5. Het vereffeningplan voorziet minstens in de financiële gevolgen van de vereffening voor de deelnemers, de overgang van rechten en plichten, de bestemming van de eigendommen en de gevolgen voor het personeel van de BGTS North Sea Port District.

6. Het vereffeningplan wordt niet vastgesteld voordat de bevoegde organen van de deelnemers zijn

gehoord.

7. De deelnemers blijven te allen tijde verantwoordelijkheid dragen voor de financiële afwikkeling.

Artikel 35 : Toezending

1. De gemeente- en provinciebesturen zenden deze Statuten, evenals het besluit tot opheffing, toe aan hun toezichthouders.
2. De Algemene Vergadering zendt deze Statuten alsook de besluiten tot verlenging of tot wijziging ervan en een eventueel besluit tot ontbinding aan het Secretariaat-generaal van de Benelux Unie te Brussel, ten behoeve van de in artikel 17 van het Benelux-Verdrag bedoelde bekendmaking in het Benelux Publicatieblad.
3. De deelnemers dragen zorg voor neerlegging en officiële bekendmaking van de akten tot oprichting, tot verlenging, tot wijziging of tot ontbinding van de BGTS North Sea Port District overeenkomstig het interne recht van de plaats waar de BGTS haar maatschappelijke zetel heeft.

Artikel 36 : Uitsluiting van een deelnemer

1. Een deelnemer kan slechts worden uitgesloten op grond van ernstige en voortdurende niet-naleving van zijn verbintenissen tegenover de BGTS North Sea Port District. Tot uitsluiting wordt besloten, op gemotiveerd voorstel van de Raad van Bestuur, door de Algemene Vergadering, onder de voorwaarden voorgeschreven voor een wijziging van de Statuten. De Algemene Vergadering beslist ook over de voorstellen van de Raad van Bestuur met betrekking tot de gevolgen, eventuele schade en de modaliteiten die aan de uitsluiting dienen verbonden te worden.
2. De betrokken deelnemer neemt niet deel aan de besluitvorming in de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering. Hij dient tenminste 90 kalenderdagen vóór de Algemene Vergadering in kennis te zijn gesteld, teneinde hem toe te laten zijn standpunt te verdedigen ten aanzien van het voorstel van de Raad van Bestuur, zowel schriftelijk binnen de 60 kalenderdagen nadat een aangetekende brief met het met redenen omklede voorstel tot uitsluiting is verstuurd, als mondeling tijdens de Algemene Vergadering.
3. Elk besluit tot uitsluiting wordt met redenen omkleed en staat niet open voor beroep bij de organen van de BGTS North Sea Port District, onverminderd enig rechtsmiddel ter beoordeling van de rechtsgeldigheid van het besluit tot uitsluiting overeenkomstig artikel 11 van het Benelux-Verdrag.
4. Het besluit tot uitsluiting wordt vastgesteld in een proces-verbaal dat op voordracht van de Raad van Bestuur wordt opgemaakt en wordt getekend door twee leden van de Raad van Bestuur belast met deze opdracht. Het vermeldt de feiten waarop de uitsluiting is gebaseerd. Een eensluidend afschrift van het besluit wordt, binnen de vijftien kalenderdagen nadat het werd genomen, bij een ter post aangetekende brief tegen ontvangstbewijs, aan de uitgesloten deelnemer toegezonden.
5. De uitgesloten deelnemer dient de BGTS North Sea Port District te vergoeden voor de in het besluit tot uitsluiting bepaalde schade.

Artikel 37 : Inwerkingtreding

1. De BGTS North Sea Port District treedt in werking op de datum van ondertekening van deze Statuten.

2. Bij de in het eerste lid bedoelde inwerkingtreding komen de Statuten van het op 19 oktober 2007 opgerichte Grensoverschrijdend Openbaar Lichaam, inclusief alle wijzigingen van latere datum, te vervallen.

Ondertekend te op

Provinciale Staten van Zeeland
t.a.v. de voorzitter

Onderwerp
Statenvoorstel
deelname BGTS NSPD

Zaaknummer
62550

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 28 september 2021

Geachte voorzitter,

Hierbij ontvangt u het Statenvoorstel over deelname aan de Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD). Oprichting en deelname aan de BGTS betreft een nieuwe vorm van grensoverschrijdende samenwerking o.g.v. een Benelux-verdrag. Omdat het hier gaat over een nieuwe verbonden partij vragen we PS om hiervoor toestemming te verlenen.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlagen:

1. Statenvoorstel incl. bijlagen

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Financiële consequenties externe inhuur:

Kostensoort: N.v.t.
Bedrag: € 0,00

Financiële consequenties opdracht/uitbesteding:

Kostensoort: Uitbesteding
Bedrag: € Bedrag_uitbesteding

Gedeputeerde

belast met

behandeling: mevr. Drs. A. Pijpelink -

Vergadering PS: 8 oktober 2021

Nr: [79369](#)

Agenda nr:

Vergadering GS: 20 juli 2021

Nr: 76870

Onderwerp: Opgavenvoorstel: Klimaatadaptatiestrategie Zeeland

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

Klimaatadaptatie is door uw Staten en het college van GS als strategische hoofdpoging benoemd. Het doel is om medio 2021 samen met onze netwerkpartners een regionale klimaatadaptatie strategie vast te stellen. Om hiertoe te komen is een zorgvuldig proces van netwerksturing doorlopen. Op verschillende momenten hebben uw Staten, net als onze netwerkpartners, input geleverd, richting gegeven en concept kaders opgesteld. Op basis hiervan presenteert GS, samen met onze netwerkpartners, de definitieve Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ).

Met het vaststellen van de KasZ zetten we een belangrijke stap naar een klimaatrobuust Zeeland in 2050. De strategie helpt Zeeland zich weerbaar te maken voor het veranderende klimaat en de weersextremen die daaruit voortkomen. Aan de KasZ is ook een uitvoeringsagenda gekoppeld. Op deze manier maken wij op Zeeuws niveau niet alleen afspraken, maar maken we deze ook concreet in ons beleid, handelen en uitvoering.

Wat willen we bereiken?

In 2014 is het nationale Deltaprogramma gepresenteerd, een visie van de gezamenlijke overheden in Nederland op de vraag hoe Nederland zich beschermt tegen klimaatverandering. Het Deltaprogramma is een visie voor 2050, met een doorkijk naar 2100. In navolging op het Deltaprogramma is in 2017 het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie vastgesteld. Hierin staat de ruimtelijke inrichting van Nederland centraal. In 2050 moet de ruimte in ons land zodanig zijn ingericht dat we voorbereid zijn op extreme regenval, langdurige droogte, een grotere kans op hittegolven en een toename van het overstromingsrisico. Nederland dient dan voorbereid te zijn, zodat extreem weer niet tot grote schade en maatschappelijke ontwrichting leidt. Om dat doel te halen wordt in 2021 een adaptatiestrategie geformuleerd en in beleid en uitvoering geborgd, die vervolgens via concrete maatregelen wordt uitgevoerd. In de regio Zeeland doen we dit samen met alle Zeeuwse overheden en relevante netwerkpartners.

Waaraan kunnen we zien of alles bereikt is?

Het doel van de Strategische Opgave Klimaatadaptatie is het opstellen van een Zeeuwse strategie ten aanzien van Klimaatadaptatie. Met voorliggende Opgavenvoorstel wordt hier invulling aan gegeven en is de strategische hoofdpoging Klimaatadaptatie afgerond.

Met het vaststellen van het Opgavenvoorstel wordt gelijktijdig ook de aftrap gegeven voor de uitvoering van de KasZ. Dat begint met het borgen van de strategie in ons eigen beleid en uitvoering. Een belangrijke stap daarin is het verwerken van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland in een eerstvolgende herziening van de Omgevingsvisie. Daarnaast implementeren wij de strategie en bijbehorende uitvoering in onze eigen provinciale programma's. Hiervoor heeft u in het kader van de Voorjaarsnota 2021 middelen gereserveerd aan de hand van een "stelpost strategische opgaven". Een concretisering hiervan zal een plaats krijgen in de begroting 2022. Op deze manier wordt uw Staten in de gelegenheid gesteld de voortgang van de uitvoering te monitoren.

Wat doen we daarvoor?

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is het resultaat van een intensief samenwerkingsproces met alle Zeeuwse overheden en maatschappelijke partners. In dit proces bent u actief betrokken geweest via de door u aangemerkte momenten van sturing. Zo heeft u aan de start gestaan van het proces door de Notitie Netwerksturing vast te stellen. In het kader van de Richtingennotitie "Klimaatadaptatie: Zeeuwse risico's in beeld" heeft u richting gegeven. Vervolgens heeft u in het kader van het concept Opgavenvoorstel wederom uw wensen en bedenkingen gegeven als input voor het definitieve Opgavenvoorstel.

De KasZ schetst een middellange termijn perspectief (2050) hoe Zeeland klimaatadaptief kan worden ingericht en koppelt hier korte en middellange termijn acties aan. Concreet wordt ingegaan op de gevolgen van klimaatverandering voor: vitale & kwetsbare functies, natuur, landbouw, bebouwd gebied, recreatie en het algemene thema overstromingen. De volgende opsomming vraagt aanvullende aandacht:

- Provinciaal belang of Zeeuws belang: De KasZ is een regionale strategie. Niet alle onderdelen van de KasZ raken daarmee direct de kerntaken en provinciale belangen, maar zijn wel een optelsom van veel gemeentelijke vraagstukken en hebben daarmee een Zeeuws belang. Onderwerpen zijn opgenomen in de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland, omdat:
 - o er sprake is van regionale belangen of verantwoordelijkheden;
 - o het vanuit de systeemwerking effectiever is als gemeenten, waterschap en provincie de te nemen maatregelen onderling afstemmen;
 - o de samenwerking op regionaal niveau efficiënter is om de veiligheid, welzijn of andere belangen van inwoners te waarborgen;
 - o een thema in iedere gemeente vergelijkbaar is en het vanuit a. capaciteit en/of b. ontwikkeling van expertise, kennis of ervaring efficiënter is hierin gezamenlijk op te trekken.
- Regierol en uitvoering: Oplossingen en bijbehorende aanpak vragen in veel gevallen om beleidsontwikkeling, kennisontwikkeling en concrete uitvoering. Met name voor de laatste ligt een grotere opgave voor gemeenten en waterschap als beheerders van de openbare ruimte en het watersysteem. Voor de eerste twee ligt een regierol voor de provincie weggelegd.
- Uitvoeringskracht: De aangedragen mogelijke oplossingen en aanpak vraagt in potentie veel van de Zeeuwse samenwerkende partners. De uitvoeringskracht van de netwerkpartners is een serieus aandachtspunt; zowel qua capaciteit als financieel. Hiervoor is aandacht in de KasZ. De horizon voor uitvoering van de nog op te stellen KasZ is tot en met 2050. Dit betekent dat een deel van de opgave samen kan en moet vallen met andere investeringen zoals de Energietransitie. Ook regulier onderhoud en de aanpak van de openbare ruimte en infrastructuur zijn momenten waarop meegelift moet worden. Op deze manier is de Uitvoeringsagenda daadwerkelijk uitvoerbaar en realistisch om onze doelen in 2050 te bereiken. Hiernaast kan de regio Zeeland op basis van de KasZ gebruik maken van de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie. Op basis van deze regeling stelt het Rijk een cofinanciering van € 7.6 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van klimaatadaptatieve projecten. De cofinanciering wordt evenredig onder de Zeeuwse overheden verdeelt en wordt gedekt uit bestaande budgetten.

Van opgave naar uitvoering

Na het afronden van de Strategische Opgaven wordt overgegaan naar uitvoering. Hiervoor is de gezamenlijke uitvoeringsagenda opgesteld. Deze zal worden geborgd binnen onze provinciale organisatie. Hier zullen onze eigen provinciale acties en ambities worden toegevoegd. Voorbeelden hiervan zijn de bestaande subsidieregeling Groene Daken en het ondersteunen van innovatieve projecten. De uitvoering van de KasZ bestaat voor de provincie op hoofdlijnen uit de volgende onderdelen:

- Uitvoeren van de maatregelen waarvan in de KasZ is afgesproken deze op regionaal niveau op te pakken. Hiervoor is de gezamenlijke uitvoeringsagenda opgesteld.
- Implementeren van de KasZ in de eigen organisatie. Dit is onder te verdelen in:
 - o Het provinciale beleid klimaatadaptief maken;
 - o De provinciale projecten klimaatbestendig ontwerpen en uitvoeren;
 - o De provinciale infrastructuur klimaatbestendig maken;
- Voortzetten bestaande provinciale klimaatadaptieve subsidieregelingen en bijdragen aan pilots klimaatadaptatie.

Bij het klimaatadaptief ontwerpen en uitvoeren van provinciale projecten hoort het uitgangspunt dat bij het invullen van de klimaatopgave zoveel mogelijk wordt aangehaakt bij natuurlijke momenten. Dat houdt in dat bij groot onderhoud en nieuwe aanleg het werk zodanig wordt uitgevoerd dat het project zelf klimaatbestendig is en ook bijdraagt aan de algehele klimaatbestendigheid van de regio. Dit zal in de werkwijze van onze organisatie moeten worden geïmplementeerd. Ook hier beginnen we niet bij nul, maar een aantal zaken zijn nieuw. Op die onderdelen moet dat nog worden vormgegeven. Er zal dus sprake zijn van overgangperiode waarin we klimaatadaptief handelen in de eigen processen integreren.

Het opstellen van de KasZ met het oog op 2050 is geen eenmalig proces. Op basis van het Deltaprogramma is afgesproken om de stappen van “uitvoeren klimaatstresstest”, “voeren risicodialoog” en “strategie bepalen” elke 6 jaar te herhalen. Zo kan op basis van nieuwe inzichten, nieuwe kennis en voortgang worden bijgestuurd.

Wat zijn de klimaateffecten?

Het opstellen van een Klimaatadaptatiestrategie zal klimaatverandering niet voorkomen. Het beperken van klimaatverandering wordt binnen het programma Energie en Klimaat opgepakt. De KasZ zorgt ervoor dat we in Zeeland zo min mogelijk negatieve effecten ervaren van het veranderende klimaat en de klimaatextremen die dit met zich meebrengt. We zorgen er voor dat we ons (kunnen) aanpassen aan deze effecten en dat we voorbereid zijn als extreme situaties zich voor doen.

Wat mag het kosten?

Klimaatadaptatie is benoemd als 1 van de 5 bestuurlijke opgaven in het coalitieakkoord. Om de uitvoering van de gezamenlijke strategie vorm te geven en invulling te geven aan onze provinciale ambities in de uitvoering is voor de jaren 2022 – 2025 jaarlijks aanvullend € 500.000 benodigd. De resterende middelen uit de doelstelling klimaatadaptatie opgave uit 2021 worden hieraan toegevoegd.

In de Voorjaarsnota 2021 heeft u besloten om middelen in de een “stelpost strategische opgaven” op te nemen om de opgaven van strategie naar uitvoering te brengen. Voorgesteld wordt om deze benodigde middelen te onttrekken aan de stelpost en deze toe te voegen aan doelstelling 700831 klimaatadaptatie uitvoering.

Financiële consequenties externe inhuur: geraamd op Externe_inhuur (kostensoort inhuur_Kostensoort)

Niet van toepassing.

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Ontwerpbesluit

Gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

De staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 20 juli 2021, nr. 76870;

besluiten:

Het Opgavenvoorstel: Klimaatadaptatiestrategie Zeeland vast te stellen.

De provinciale onderdelen van de uitvoeringsagenda van de KasZ in de provinciale organisatie te borgen en te implementeren.

De begroting te wijzigen door in de periode 2022 tot en met 2025 jaarlijks € 500.000 aan de stelpost strategische opgaven te onttrekken (71300) en toe te voegen aan doelstelling klimaatadaptatie uitvoering (70081).

Het strategie traject van de opgave klimaatadaptatie per 10 oktober 2021 te beëindigen en over te gaan naar uitvoering.

Klimaatadaptatiestrategie Zeeland 2021-2026

**HET KLIMAAT
VERANDERT!**

Klimaatadaptatiestrategie Zeeland 2021-2026

**HET KLIMAAT
VERANDERT!**

Anita Pijpelink
Gedeputeerde provincie Zeeland

Philipp Keller
Gezworene waterschap Scheldestromen

Cees Pille
Wethouder gemeente Goes

Peter Hoek
Wethouder gemeente Tholen

Voorwoord

“Zeeland bereidt zich voor op het nieuwe klimaat”

Het klimaat verandert en dat merken we ook in onze provincie. Zeeuwse straten staan blank na hevige regenbuien, Zeeuwse boeren en fruittelers hebben schade door langdurige droogte en gebrek aan zoet water en ook de Zeeuwse natuur verandert door het verschuiven van de seizoenen. Deze klimaateffecten worden de komende jaren steeds extremer. Tijd voor actie!

Hoewel we tijd hebben om ons aan te passen, is stilzitten en afwachten geen optie meer. Dit is de reden dat wij, de Zeeuwse overheden, in 2019 besloten om samen een regionale klimaatadaptatiestrategie op te stellen. Anderhalf jaar later presenteren we wij met gepaste trots het resultaat van deze samenwerking: de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ). Een document dat het resultaat is van veel onderzoek en overleg met tal van Zeeuwse partijen. Maar vooral ook een document dat een basis wil zijn voor concrete acties.

Wij denken dat we met de KasZ een goede balans hebben gevonden tussen ambitie en draagvlak. De KasZ bevat een heldere visie op een klimaatbestendige en waterrobuuste toekomst van onze provincie. Ja, het kost extra inzet om je omgeving bestand te maken tegen weersextremen. Aanpassingen kun je echter vaak slim combineren met andere activiteiten. Bovendien hoeft je niet altijd fysieke ingrepen te doen; soms is het ook een kwestie van slimmer plannen. Dat kan op veel fronten meerwaarde hebben; zonder grote (extra) kosten.

De KasZ geeft de regionale ambities aan, met voldoende ruimte voor maatwerk en een klimaatagenda op lokaal niveau. Zo werken we samen verder: we werken onze ambities verder uit en investeren in draagvlak. De KasZ functioneert daarbij als een stevig fundament onder de Zeeuws brede samenwerking. Een samenwerking die verder gaat dan alleen de Zeeuwse overheden. De inzet en inbreng van alle Zeeuwen is nodig om Zeeland in de komende 30 jaar klimaatbestendig en waterrobuust te maken.

Wij kijken met grote waardering en tevredenheid terug op de wijze waarop de strategie tot stand is gekomen. Samenspraak en overleg stonden centraal bij het opstellen van de strategie. In het voorwoord mag een woord van dank voor de inzet en bijdrage van alle partijen dan ook niet ontbreken. Het is mooi om te kunnen concluderen dat samenwerking loont! De KasZ is daarmee van en voor ons allemaal. Dit geeft energie en vertrouwen voor het vervolg. “Het klimaat verandert en Zeeland verandert mee”.

Kernteam Klimaatadaptatie Zeeland:

Anita Pijpelink,

gedeputeerde provincie Zeeland;

Philipp Keller,

gezworene waterschap Scheldestromen;

Peter Hoek,

wethouder gemeente Tholen;

Cees Pille,

wethouder gemeente Goes;

Chris Dekker,

wethouder gemeente Middelburg en voorzitter Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland

De KasZ is van en voor ons allemaal

Chris Dekker
Wethouder gemeente Middelburg en
Voorzitter Samenwerking (Afval)waterketen Zeeland

Inhoudsopgave

Voorwoord	2-3
Samenvatting	5
1. Het klimaat verandert	7
1.1. Aanleiding en context	7
1.2. Doel strategie	7
1.3. De vier klimaateffecten	7
1.4. Totstandkoming strategie	10
1.5. Leeswijzer	10
2. Status en karakter: samen op weg naar een klimaatbestendig Zeeland	13
2.1. Regionale en lokale aanpak	13
2.2. Breed bestuursakkoord	13
2.3. Doorwerking	14
3. Zeeland in de frontlinie van klimaatverandering	17
4. Zeeuwse uitgangspunten	25
4.1. Klimaatadaptatie: 8 leidende principes	25
4.2. Overstromingen	26
4.3. Vitale en kwetsbare infrastructuur	30
4.4. Natuur	33
4.5. Landbouw	36
4.6. Bebouwd gebied	40
4.7. Recreatie	44
5. Communicatie en bewustwording: verder werken aan draagvlak	49
6. Uitvoering en organisatie: samen aan de slag	51
6.1. Uitvoeringsagenda: flexibel maar doelbewust	51
6.2. Voortzetting Zeeuwse samenwerking klimaatadaptatie	51
6.3. Kosten en baten klimaatadaptatie	52
6.4. Gebiedsgerichte aanpak	54
6.5. Afwegingskader klimaatadaptatie	54
6.6. Verantwoording	55
Bijlage I: Aanvullende dwarsdoorsneden thema landbouw	56-57
Bijlage II: Kosten van niets doen	58-59
Bijlage III: Infographic Klimaatadaptatiestrategie Zeeland	60

Samenvatting

Het klimaat verandert. Ondanks dat we maatregelen nemen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, zullen we in de toekomst te maken krijgen met extremer weer, een warmer klimaat en een stijgende zeespiegel. De notitie 'Zeeuwse risico's in beeld' laat zien dat alle Zeeuwen en alle onderdelen van de Zeeuwse samenleving met de effecten van klimaatverandering geconfronteerd worden. Het is noodzakelijk om de Zeeuwse samenleving hierop voor te bereiden en weerbaar te maken. Het is zaak om voorziene risico's en schade zoveel mogelijk te beperken. Hoe langer we wachten met maatregelen, des te groter de risico's en kosten.

Het doel van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht te zijn. Klimaatadaptatie is een opgave voor de gehele Zeeuwse samenleving: inwoners, bedrijven en overheden. Geen van deze partijen kan het alleen. Samenwerking is daarom een vereiste en de strategie geeft hieraan richting. De KasZ beschrijft de Zeeuwse uitgangspunten en benoemt voor welke onderwerpen lokale uitgangspunten van toepassing zijn, maar werkt de lokale uitgangspunten vanzelfsprekend niet nader uit. Daarnaast spreken de Zeeuwse overheden af wat hun gezamenlijke uitvoeringsagenda voor de toekomst is. Alle Zeeuwse overheden vertalen de KasZ in hun eigen beleid, regelgeving en uitvoering.

We beginnen in Zeeland niet vanaf nul. Gemeenten, waterschap en provincie werken al langer aan maatregelen om klimateffecten te beperken. Denk aan en de Stedelijke Water Opgave, het Hoogwaterbeschermingsprogramma en de Proeftuin Zoet water. Meer inzet en meer samenhang is echter noodzakelijk. De KasZ vormt daarom een extra impuls voor al lopende veranderingsprocessen in de Zeeuwse samenleving. Dat biedt Zeeland de mogelijkheid om een voorbeeld te worden van een regio die klimaatadaptatie succesvol heeft doorgevoerd. Dit doen we aan de hand van 8 leidende principes:

1. Klimaatadaptatie is van ons allemaal
2. Stapsgewijs werken we aan een klimaatrobuust Zeeland
3. We beginnen niet bij nul
4. We vergroten de bewustwording en het draagvlak:
5. We borgen klimaatadaptatie
6. We durven te experimenteren en te innoveren
7. We benutten kennis, expertise, voorbeelden en ervaringen
8. We maken werk met werk

De KasZ maakt de 8 leidende principes concreet aan de hand van onze Zeeuwse kernsectoren: landbouw, natuur, recreatie, bebouwd gebied, vitale infrastructuur en het overkoepelende thema overstromingen.

Om de gevolgen van **overstromingen** te beperken is het principe van Meerlaagsveiligheid ontwikkeld. Deze benadering werkt in drie 'lagen'. Dit betekent dat naast sterke primaire waterkeringen (laag 1), onze buitendijkse gebieden en het achterland zo worden ingericht dat de gevolgen van een superstorm en overstroming beperkt worden (laag 2). Ook maken we duidelijke afspraken over evacuatie en crisisbeheersing (laag 3).

Onze **vitale functies en infrastructuur** zijn het kloppend hart van Zeeland. Wanneer deze uitvallen leidt dit tot veel schade, slachtoffers en maatschappelijke ontwrichting. Nieuwe vitale functies en infrastructuur worden daarom op veilige locaties en klimaatrobuust ontwikkeld. Bestaande vitale functies en infrastructuur worden op natuurlijke momenten klimaatadaptieve maatregelen uitgevoerd.

Robuuste **natuur** is in staat klimaatextremen op te vangen. Daarom zetten we in op het (versneld) afronden van het Natuurnetwerk Zeeland, leggen we buffer- en verbindingzones aan en werken we toe naar een natuurinclusieve samenleving.

Een volhoudbare **landbouw** in Zeeland vraagt om een goede bodemkwaliteit en een robuust watersysteem. We werken daarom aan een Zeeuws Deltaplan Zoet water en een goede bodemkwaliteit. Daarnaast ondersteunen we de agrarische sector om collectief en op bedrijfsniveau klimaatadaptieve maatregelen, zoals teeltveredeling, bodemverbetering en zuinig watergebruik te treffen.

In het **bebouwde gebied** moet de komende 30 jaar stevig worden geïnvesteerd om Zeeland klimaatbestendig in te richten. Door aan te haken bij natuurlijke momenten zoals herstructurering en groot onderhoud blijven de kosten en inspanning overzichtelijk. Nieuwe ontwikkelingen worden altijd klimaatadaptatief ontworpen en gerealiseerd. Ook worden meekoppelkansen, met onder andere de energietransitie, benut.

De **recreatiesector** profiteert maximaal van seizoensverlenging. Om weersextremen op te vangen zijn fysieke inrichtingsmaatregelen op de terreinen en aanpassing van de bedrijfsvoering nodig. We ondersteunen de sector met extra aandacht voor bewustwording bij ondernemers én de gasten om Zeeland klimaatadaptief te maken. Zo blijft Zeeland ook in de toekomst een 'Unique selling point'.

Visies en ambities zijn waardevol maar hebben zonder uitvoeringsagenda beperkte slagkracht. Daarom zijn de in de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland opgenomen ambities en besluiten vertaald in een gezamenlijke uitvoeringsagenda. In de uitvoering gaan we gezamenlijk aan de slag met de KasZ. We geven daarbij verder vorm aan een gebiedsgerichte aanpak en we ontwikkelen een afwegingskader klimaatadaptatie. We benutten daarnaast als regio Zeeland maximaal de Impulsregeling Klimaatadaptatie van het Rijk en co-financieren daarmee 7.6 miljoen van onze uitvoeringsprojecten.

Klimaatverandering staat stevig op de Zeeuwse agenda. Een breed klimaatbewustzijn betekent echter niet automatisch dat de betrokkenheid bij klimaatadaptatie groot is. Bekend is dat bewustwording doorgaans niet automatisch leidt tot gedragsverandering. We zetten daarom concrete stappen om de gezamenlijke campagne 'Het Klimaat verandert, Zeeland verandert mee' de komende jaren uit te bouwen. De betrokkenheid van inwoners, ondernemers en andere organisaties is daarom extra belangrijk, want alle inspanningen – groot en klein – van ons samen leiden uiteindelijk tot het doel dat Zeeland in 2050 klimaatrobuust en waterbestendig is ingericht.

1. Het klimaat verandert

1.1. Aanleiding en context

Het klimaat verandert. Ondanks de maatregelen die we nemen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, zullen we in de toekomst te maken krijgen met extremer weer, een warmer klimaat en een stijgende zeespiegel. Iedereen krijgt te maken met de gevolgen van klimaatverandering en daarom is het nodig onze omgeving aan te passen aan deze nieuwe omstandigheden. Dit noemen we klimaatadaptatie.

Ook in Zeeland zien we dat alle inwoners en alle onderdelen van de Zeeuwse samenleving nu al met deze effecten geconfronteerd worden, en hier in de toekomst nog meer mee te maken krijgen. Met deze Klimaatadaptatiestrategie bereiden we de Zeeuwse samenleving hierop voor en maken haar weerbaar. Het is zaak om voorziene risico's en schade zoveel mogelijk te beperken. Hoe langer we wachten met het nemen van maatregelen, des te groter de risico's en kosten.

Belangrijke gevolgen van klimaatverandering:

- Een hogere gemiddelde temperatuur
- Een stijgende zeespiegel
- Vaker extreem weer, zoals hevige regenbuien en stormen
- Vaker en langere hittegolven
- Vaker en langere perioden van droogte

Zeeland heeft in het (verre en nabije) verleden vaker te maken gehad met grote veranderingen door klimaatverandering, zeespiegelstijging en wijziging van de loop van de Schelde. Het meest sprekende voorbeeld van hoe een dreiging kan leiden tot nieuwe inzichten is de Watersnoodramp uit 1953, die grote delen van Zeeland, West-Brabant en Zuid-Holland onder water zette. Deze ramp kostte vele mensen het leven en veroorzaakte enorme schade. Maar deze ramp leidde ook tot het Nationale Deltaplan. Dit Deltaplan bracht niet alleen veiligheid tegen de zee; het zorgde ook dat Zeeland beter werd ontsloten en droeg daarmee bij aan de economische ontwikkeling van onze regio.

De mate van klimaatverandering waarmee Zeeland nu wordt geconfronteerd betekent een nieuwe uitdaging. Het is aan deze en een volgende generatie Zeeuwen om daaraan het hoofd te bieden en de kansen te benutten die uit deze veranderingen voortvloeien.

Klimaatadaptatie vormt ook een extra impuls voor al lopende veranderingsprocessen in de Zeeuwse samenleving. Door de uitdagingen rondom klimaatadaptatie integraal en op natuurlijke momenten op te pakken zorgen we ervoor dat Zeeland goed voorbereid is op de gevolgen van klimaatverandering en zorgt het voor relatief weinig extra investeringen. Voorbeelden hiervan zijn een gemeente die bij het opnieuw inrichten van een woonwijk maatregelen toepast om hitte te beperken en een inwoner die zorgt voor extra wateropvang in de tuin op het moment dat de tuin (opnieuw) wordt ingericht. Stap voor stap richten we Zeeland klimaatbestendig in.

Bij de transitie die voor ons ligt beginnen we niet bij nul. Voor een aantal thema's, zoals wateroverlast, droogte en waterveiligheid is al veel aandacht en werken we aan concrete programma's. Deze Klimaatadaptatiestrategie Zeeland zorgt bij deze thema's voor een

extra stimulans en verbinding tussen de thema's. Thema's als hitte en vitale en kwetsbare infrastructuur hebben tot nu toe minder aandacht gekregen, waardoor we bij deze onderwerpen nog aan het begin van de transitie staan. Kennisopbouw en ontwikkeling van programma's vergen bij deze thema's aandacht. Door elke 6 jaar de strategie te evalueren en zo nodig bij te stellen, maken we gebruik van nieuwe inzichten, kennis en ervaringen die we zelf hebben opgedaan en die ons via het Nationale Deltaprogramma worden aangereikt. Via het zetten van kleine – maar cruciale – stappen bereiken we uiteindelijk ons einddoel: Een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050.

1.2. Doel strategie

Het doel van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050. De strategie richt zich op doelen op de lange termijn, maar om die te bereiken zijn nu al maatregelen en moeten keuzes gemaakt worden. De strategie is ook nodig om de lange en korte termijn met elkaar te verbinden.

Klimaatadaptatie is een opgave voor de gehele Zeeuwse samenleving: inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden. Geen van deze partijen kan het alleen. De strategie heeft nadrukkelijk als doel te inspireren en verbinden en geeft richting aan deze samenwerking. We dagen inwoners, ondernemers en ook onszelf (de overheid) uit om een bijdrage te leveren aan onze ambities. Zo werken we samen aan de toekomst van onze provincie.

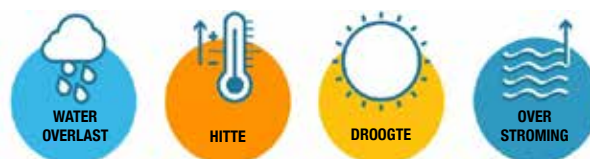
1.3. De vier klimaateffecten

De risico's van klimaatverandering voor Zeeland zijn opgenomen in de notitie "Klimaatverandering, Zeeuwse risico's in beeld". Deze is voortgekomen uit de klimaatstresstesten die alle Zeeuwse overheden in 2018 en 2019 hebben uitgevoerd. De resultaten van deze klimaatstresstesten zijn besproken door overheden en maatschappelijke organisaties tijdens een risicodialog op 29 november 2019. Tijdens deze dialoog zijn de Zeeuwse effecten van overstromingen, wateroverlast, droogte en hitte op Zeeland bepaald die een regionale aanpak vragen.

De notitie "Klimaatverandering, Zeeuwse risico's in beeld" vormt de basis voor de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland. Hieronder belichten wij per thema de risico's met een groot effect op de Zeeuwse samenleving.

Op de website <https://kaarten.zeeland.nl/map/klimaat> zijn de klimaatrisico's op een interactieve kaart weergegeven.

Er zijn vier belangrijke klimaateffecten:

In deze paragraaf wordt ingegaan op de effecten van het veranderende klimaat en welke gevolgen dit zal hebben. Als er niet wordt ingespeeld op het veranderende klimaat, zal dat ook de nodige kosten met zich meebrengen. In paragraaf 6.3 wordt nader ingegaan op deze kosten.

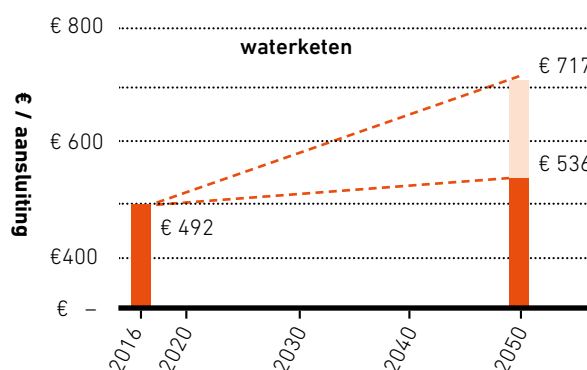
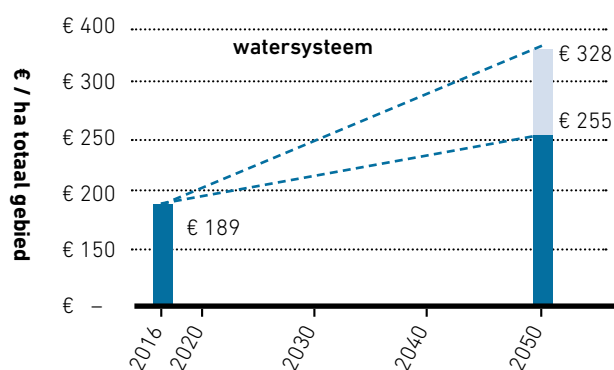
Wateroverlast

De kans op extreme buien en langdurende regenval neemt toe. In de bebouwde omgeving kan de riolering tijdens extreme buien het water niet snel genoeg afvoeren. Hierdoor komt het water op straat te staan en kan het bij woningen naar binnen stromen. Dit leidt tot wateroverlast, waterschade en gezondheidsrisico's. Bij langdurig veel neerslag kan het water in de sloten zo ver stijgen dat deze buiten hun oevers treden. Voor de landbouw betekent extreme of langdurige regenval dat water op het land blijft liggen waardoor oogsten op een korte termijn niet mogelijk is en gewassen kunnen gaan rotten of kwetsbaar worden voor ziekten en plagen. Daarnaast neemt de kans op schade aan gewassen door hagel ook toe. Ondanks alle inspanningen is de afvoercapaciteit van het huidige watersysteem begrensd en niet toereikend voor de extreme

neerslagsituaties van het toekomstig klimaat. Onvoldoende inspelen hierop leidt tot een situatie waarbij de grenzen van het watersysteem bereikt worden en een niet haalbare en onbetaalbare situatie ontstaat. Dit is eerder benoemd in de 'Strategische visie waterbeheer Zeeland 2050' (zie figuur 1: kostenontwikkeling watersysteem tussen 2016 en 2050).

Droogte

Kenmerken van een extremer klimaat zijn dat perioden met hevige regenbuien worden afgewisseld door perioden van droogte. De jaren 2018, 2019 en 2020 laten zien dat dit fenomeen tegenwoordig regelmatig optreedt. Zeeland is extra kwetsbaar voor droogte, omdat vrijwel alle grote wateren zout zijn en de natuurlijke aanvoer van zoet water maar heel beperkt mogelijk is. Het grondwater bestaat – met uitzondering van delen van Zeeuws-Vlaanderen en de grotere kreekkruggen – uit zout water. Dat betekent dat een groot deel van Zeeland afhankelijk is van het regenwater dat valt. Dit heeft grote gevolgen voor de landbouw en de natuur in Zeeland. Ook voor heeft het invloed op de productieprocessen van de industrie en de drinkwaterbedrijven. In periodes van langdurige droogte kan de

Figuur 1 Kostenontwikkeling waterbeheer tussen 2016 en 2050 wanneer het huidige beleid wordt voortgezet. Watersysteembeheer (links) en waterketenbeheer (rechts) met behoud van huidige niveau van dienstverlening.

bodem van landbouwpercelen uitdrogen. Dit veroorzaakt schade of verlies van de teelten. Groen wordt minder vitaal waardoor planten en bomen verdorren en insecten meer schade kunnen toebrengen. Droogte geeft ook een grotere kans op natuurbranden en vermindert de beschikbaarheid van drinkwaterlocaties voor fauna.

Tot slot heeft droogte tot gevolg dat het grondwater daalt. Hierdoor treedt extra zetting op in klei- en veengebieden. Dit veroorzaakt schade aan gebouwen, infrastructuur en archeologische resten.

Hitte

Een aantal decennia geleden was er sporadisch een zomer met een hittegolf. De laatste jaren is elk jaar sprake van één of meerdere hittegolven, met in het jaar 2020 zelfs een record van 9 dagen. Naast de hitte overdag, neemt ook het aantal warme nachten toe. De verwachting is dat dit alleen maar toe zal nemen tot zelfs perioden van enkele weken. Zeeland is ten opzichte van de rest van Nederland erg gevoelig voor hogere nachttemperaturen door de nabijheid van grote wateren die 's nachts niet afkoelen en hun warmte afgeven aan de omgeving.

Door hittegolven warmen onze dorpen, steden en bedrijventerreinen meer op dan het omringende landelijke gebied en houden ze warmte langer vast. Hoe meer een gebied versteend is, hoe groter de kans op hoge temperaturen. Bij hitte moet het menselijk lichaam harder werken om op temperatuur te blijven. Mensen slapen slechter door de hoge nachttemperatuur, waardoor de arbeidsproductiviteit afneemt. Bij langdurige (extreme) hitte, zoals hittegolven, zijn kwetsbare groepen extra benadeeld. Een hittegolf leidt daarom tot extra ziekenhuisopnames en overlijdens.

Ook de Zeeuwse natuur staat onder druk. Niet alleen door meer en langere hittegolven, maar ook door de geleidelijke temperatuurstijging en het veranderende klimaat. Zachtere winters, hetere zomers en de verschuiving van klimaatzones zorgen ervoor dat de omgeving en het leven om ons heen verandert.

Overstromingsrisico

Zeeland is door sterke dijken en duinen goed beschermd tegen (de gevolgen van) een overstroming. Maar Zeeland ligt in een Delta en

is omgeven door water. Overstromingsrisico's komen hierdoor van alle kanten, zowel vanaf de zee, vanaf de rivieren als vanuit de lucht.

Er wordt verwacht dat de zeespiegel na 2050 versneld stijgt. Het risico op een overstroming, hoewel heel klein, is altijd aanwezig en waakzaamheid blijft geboden. Dat geldt met name voor buitendijkse woon- en recreatiegebieden en buitendijkse bedrijventerreinen. Bewoners van buitendijkse woningen of appartementencomplexen dienen zich bewust te zijn dat ze niet worden beschermd door dijk of duin en dat evacuatie tijdens een stormvloed lastig of zelfs onmogelijk zal zijn. Buitendijks gelegen bedrijven moeten zich realiseren dat een (super)storm zal leiden tot schade aan materieel en milieu en uitval van productie.

Als een dijk of duin doorbreekt zijn de gevolgen enorm: een groot aantal slachtoffers, grote schade aan gebouwen en infrastructuur, uitval van nutsvoorzieningen en het stilvallen van de regionale economie.

Door de zeespiegelstijging zal ook de zoute kwel toenemen. Dit heeft gevolgen voor met name de landbouw, de (buitendijkse) natuur en het stedelijk groen. In combinatie met langdurige droogte wordt de problematiek verder versterkt.

In deze strategie zijn de effecten van de 4 klimaateffecten vertaald naar de volgende thema's:

- 1. Overstromingen**
- 2. Vitale en kwetsbare infrastructuur**
- 3. Natuur**
- 4. Landbouw**
- 5. Bebouwd gebied**
- 6. Recreatie**

De vier klimaateffecten komen terug in alle thema's. Enkel het thema overstromingen bespreekt dit specifieke klimaateffect.

1.4. Totstandkoming strategie

Niet bij nul beginnen

Bij het ontwikkelen van de klimaatstrategie voor Zeeland hoeven we niet bij nul te beginnen. Een aantal klimaateffecten hebben al lange tijd de aandacht:

- **Wateroverlast:** In 2013 is de Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland opgericht, waarin Zeeuwse gemeenten, waterschap Scheldestromen en waterbedrijf Evides samenwerken. Eén van de onderwerpen waar zij zich op richten is de gezamenlijke aanpak van wateroverlast om schade door regenwater, afvalwater of grondwater in dorpen en steden zoveel mogelijk tegen te gaan.
- **Waterveiligheid:** Om Nederland te beschermen tegen een overstroming is het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) opgericht. Via dit programma wordt voor dijken en duinen die niet aan de normen voor waterveiligheid voldoen een versterkingsplan opgesteld.
- **Droogte:** De beschikbaarheid van zoet water is vanouds een probleem in Zeeland. Het Zeeuws Deltaplan Zoet water probeert een oplossing voor dit probleem te vinden. Hierin wordt onderzocht hoe de beschikbaarheid van zoet water beter kan worden afgestemd op de behoefte.

Landelijke aanpak, regionale uitvoering

Het Nationale Deltaprogramma bevat onder andere de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Het doel hiervan is dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. In Zeeland is in 2015 via de Waterrochtend, het portefeuillehouders overleg van de Vereniging van Zeeuwse Gemeenten, besloten om deze Deltabeslissing gezamenlijk uit te voeren. Zeeuwse bestuurders wilden met kracht bevestigen dat alle Zeeuwse overheden zich inzetten om een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland te bereiken in 2050. Daarom is in maart 2019 het 'Convenant klimaatadaptatie Zeeland' door alle Zeeuwse overheden ondertekend. Dit betekende de start van een bestuurlijk kernteam klimaatadaptatie¹ dat zich samen met alle Zeeuwse overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners in heeft gezet voor de totstandkoming van deze strategie.

De aanpak die landelijk wordt gehanteerd is: **weten** (inzicht in risico's en kansen), **willen** (vertaling naar beleid, regels en middelen) en **werken** (werken aan een klimaatbestendige leefomgeving):

- **Weten:** we brengen de huidige situatie in beeld en maken de bedreigingen en knelpunten zichtbaar doormiddel van klimaatstresstesten en risicodialogen. Met als doel om specialisten, bestuurders, inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van belangenorganisaties met elkaar in gesprek te brengen over de gevolgen van klimaatverandering voor hun gemeente, dorp en/of sector en de manier waarop we met deze gevolgen omgaan. De resultaten van de klimaatstresstesten en risicodialogen zijn verwerkt in de notitie 'Zeeuwse risico's in beeld'. Alle algemene besturen van Zeeuwse overheidsorganisaties zijn geïnformeerd over deze notitie en hebben de kans gekregen om vragen te stellen en kritische opmerkingen te geven. Hiermee is de fase 'weten' afgerond.
- **Willen:** we maken beleid om in te spelen op de klimaatrisico's en knelpunten. De notitie 'Zeeuwse risico's in beeld' vormt hiervoor een goede basis. Vervolgens hebben we met behulp van bouwstenen de strategie verder uitgewerkt. De bouwstenen zijn vertaald naar de strategie en de uitvoeringsagenda. In dit proces werken experts, betrokkenen vanuit de overheden en maatschappelijke organisaties en bestuurders nauw samen.
- **Werken:** we gaan aan de slag met het uitvoeren van maatregelen om te zorgen dat Zeeland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht.

1.5. Leeswijzer

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland bestaat uit verschillende onderdelen.

De **Hoofdstukken 1 en 2** zijn inleidende hoofdstukken die het doel van de strategie aangeven, beschrijven hoe de strategie tot stand is gekomen, wat de status van de strategie is en hoe de Zeeuwse overheden deze strategie in eigen beleid gaan verwerken.

De **hoofdstukken 3 en 4** gaan in op de strategie. Hoofdstuk 3 schetst het gewenste toekomstbeeld in 2050. Hoofdstuk 4 geeft de algemeen leidende principes van de KasZ weer en bevat per thema de inhoudelijke strategie. Voor ieder thema wordt de gewenste situatie beschreven, wat er nodig is om dit toekomstbeeld te bereiken, welke keuzes er zijn gemaakt en welke concrete maatregelen er genomen gaan worden.

Hoofdstuk 5 schenkt aandacht aan communicatie en bewustwording.

Hoofdstuk 6 gaat in op de uitvoering van de strategie en bevat een financiële paragraaf. Onderdelen hiervan zijn de wijze waarop partijen samenwerken en het cyclische proces, waarbij elke 5 jaar op basis van monitoring en evaluatie de strategie wordt bijgesteld. Daarnaast reikt hoofdstuk 6 nieuwe instrumenten aan en geeft het inzicht in de uitvoeringsagenda.

¹ Het Bestuurlijk Kernteam Klimaatadaptatie bestaat uit een bestuurder van de provincie Zeeland, een bestuurder van Waterschap Scheldestromen, een bestuurder van de SAZ+ (Samenwerking Afvalwaterketen Zeeland) en twee bestuurders van de Zeeuwse gemeenten.

2. Status en karakter: samen op weg naar een klimaatbestendig Zeeland

2.1. Regionale en lokale aanpak

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is een regionale visie, opgesteld via een samenwerking tussen alle Zeeuwse overheden en met ondersteuning van een groot aantal maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties in Zeeland. Het is geen strategie van één overheidspartij, maar steunt op een breed draagvlak in de Zeeuwse samenleving. Alle Zeeuwse overheden zullen deze strategie naar het eigen beleid vertalen, zowel de Zeeuwse gemeenten als het waterschap en de provincie.

In de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland zijn onderwerpen opgenomen omdat:

- Er sprake is van regionale belangen of verantwoordelijkheden;
- Het vanuit de systeemwerking effectiever is als gemeenten, waterschap en provincie de te nemen maatregelen onderling afstemmen;
- De samenwerking op regionaal niveau efficiënter is om de veiligheid, het welzijn of andere belangen van inwoners te waarborgen;
- Bij een thema het efficiënter is gezamenlijk op te trekken vanuit capaciteit en/of ontwikkeling van expertises of ervaring.

Met deze aanpak wordt een Zeeuwse basis gelegd voor het beleid op het gebied van klimaatadaptatie. Bij de vertaling naar het (lokale) eigen beleid hebben gemeenten, waterschap en provincie vrijheid om de regionale strategie uit te werken en te implementeren. Hierbij is eveneens ruimte voor (extra) eigen ambities, prioriteiten, lokaal specifieke opgaven, situaties en speerpunten. Hoe de KasZ lokaal wordt uitgewerkt is mede afhankelijk van initiatieven vanuit lokale gemeenschappen, lopende projecten of lokale kwetsbaarheden.

In de Zeeuwse systematiek van werken bestaat een sterke wederzijdse relatie tussen de regionale en de lokale adaptatiestrategieën. Enerzijds vormt de KasZ de basis en input voor de lokale strategieën. Anderzijds wordt de KasZ gevoed, nu en in de toekomst, door wat er lokaal speelt en wordt opgepakt. Daarom is de KasZ ook meer dan een beleidsdocument en heeft zij nadrukkelijk ook tot doel te inspireren en te verbinden. Hierover meer in hoofdstuk 6.1 over de uitvoeringsagenda en 6.2 over de samenwerking.

Veel van de oplossingen voor effecten van klimaatverandering lopen door verschillende sectoren heen en spelen op een bovenlokaal niveau. Daarnaast vraagt de snelheid waarmee klimaatverandering zich voltrekt om een extra impuls voor adaptatiemaatregelen. De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is dan ook bedoeld om:

- De kans te benutten om lopende programma's met elkaar in verbinding te brengen. Adaptatiemaatregelen kunnen een oplossing betekenen voor meerdere problemen.
- Het bestaande beleid aan te vullen waar dat nodig is.
- Extra kennis rondom een aantal thema's te initiëren (zoals onderzoek naar hittestress in Zeeland, impactanalyse van de gevolgen van een overstroming, mogelijke oplossingen).

Klimaatadaptatie is niet binnen één sector of beleidsveld op te lossen. Een integrale aanpak is een vereiste om het veranderende klimaat het hoofd te bieden. Daarom is de KasZ ook nadrukkelijk gericht op een integrale aanpak van klimaatopgaven vanuit verschillende sectoren. Bijvoorbeeld integrale oplossingen op het vlak van natuur, landbouw, waterbeheer en inrichting van het bebouwd gebied. Vergroening is een thema dat als een rode draad door meerdere sectoren loopt. Een klimaatbestendig watersysteem is daarnaast een belangrijke schakel voor zowel het bebouwd als in het landelijk gebied. Een gebiedsgerichte aanpak is tot slot noodzakelijk om te komen tot die integrale oplossingen. Hierbij geldt ook dat klimaatverandering niet bij de grens stopt. Daarom is een goede samenwerking met andere provincies en Vlaanderen van belang.

Een onderwerp dat eveneens regionale afstemming en samenwerking vergt is bewustwording en communicatie. Draagvlak voor het nemen van maatregelen onder inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties – en bereidheid om daar zelf mee aan de slag te gaan – zijn cruciaal voor het slagen van de strategie. Om die reden is hieraan in hoofdstuk 5 aandacht geschonken.

2.2. Breed bestuursakkoord

In Zeeland werken we aan de Klimaatadaptatiestrategie vanuit een breed bestuursakkoord tussen alle overheden. In dit bestuursakkoord is een governancestructuur afgesproken, die ervoor moet zorgen dat er een breed draagvlak ontstaat voor de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland. Spil in deze structuur is het OZO-themaoverleg Klimaat, energie en milieu (wat voorheen bekend was onder de naam 'Waterochtend'), omdat alle regionale overheden in dit overlegorgaan zijn vertegenwoordigd. Het plan van aanpak, onderdeel van het bestuursakkoord, beschrijft het proces van voorbereiding van de Klimaatadaptatiestrategie en de vaststelling daarvan. Dat proces moet ertoe leiden dat de Zeeuwse adaptatiestrategie gedragen wordt door alle regionale overheden. Inzet is dat de regionale strategie ook de basis is voor de lokale strategie.

De colleges van Burgemeester en Wethouders van de 13 gemeenten, het Dagelijks Bestuur van het waterschap Scheldestromen en het college van Gedeputeerde Staten van Zeeland leggen de klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda voor aan hun gemeenteraden, Algemene Vergadering en Provinciale Staten,

vergezeld met het advies van het OZO-themaoverleg. Het staat de dagelijks besturen vrij deze strategie aan te vullen met onderwerpen en thema's die de betreffende overheid van belang acht, mits deze niet strijdig zijn met of afbreuk doen aan het voorstel van het OZO-themaoverleg Klimaat, energie en milieu. Met de vaststelling van de strategie zeggen de partijen tevens toe dat zij de gekozen koers en uitgangspunten vertalen in het eigen beleid en de eigen regelgeving. Maatschappelijke partners wordt gevraagd de inhoudelijke koers van de strategie mede te onderschrijven.

2.3. Doorwerking

Doorwerking

Het oplossen van de geconstateerde kwetsbaarheden voor klimaatverandering zal beleidskeuzes en aanpassing van regelgeving of nieuwe regelgeving vergen.

Dat betekent dat richtinggevende keuzes worden gemaakt en in de strategie worden vastgelegd.

Dit wordt op twee niveaus gedaan:

- Zeeuwse uitgangspunten
- Lokale uitgangspunten

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland beschrijft de Zeeuwse uitgangspunten en benoemt voor welke onderwerpen lokale uitgangspunten van toepassing zijn, maar werkt de lokale uitgangspunten vanzelfsprekend niet nader uit.

Daarnaast spreken de partijen af wat hun gezamenlijke

onderzoeksagenda is voor de toekomst. De gemeenten en de provincie vertalen deze klimaatadaptatiestrategie naar hun Omgevingsvisie. Het waterschap kent het instrument Omgevingsvisie niet en neemt deze klimaatadaptatiestrategie op in een relevant beleidsdocument. De opname van onderdelen van deze strategie in de Provinciale Omgevingsverordening en de Keur van het waterschap – voor zover voorgesteld door het OZO-themaoverleg Klimaat, energie en milieu – maakt hier deel van uit. De financiële consequenties van de uitvoeringsagenda worden – voor zover nodig – opgenomen in de meerjarenbegroting van gemeenten, waterschap en provincie.

Relatie met andere beleidsvelden

Er zijn weinig beleidsvelden die geen relatie hebben met de strategie voor klimaatadaptatie. De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is niet alleen van invloed op voor de hand liggende beleidsvelden als landbouw, natuur, bouwen en wonen, infrastructuur, waterveiligheid, Geopark Scheldedelta e.d., maar heeft ook invloed op het beleid voor communicatie, ICT, beheer en onderhoud etc. De strategie voor klimaatadaptatie zal in al deze beleidsvelden zijn doorwerking moeten krijgen. Het instrument daarvoor zijn de Omgevingsvisies van de gemeenten en de provincie, die de paraplu vormen waaronder de hoofdlijnen voor het sectorale beleid worden geformuleerd. Deze vertaling van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland naar Omgevingsvisies zorgt ervoor dat de klimaatadaptatiestrategie een brede doorwerking krijgt naar het sectorale beleid van gemeenten, de provincie, het waterschap en andere organisaties.

De beleidslijn met het grootste raakvlak is de energietransitie. Beide beleidslijnen zetten zich in voor een beter klimaat en de gevolgen ervan. Hoewel beide beleidslijnen verschillende doelen hebben, zullen vanuit beide beleidslijnen projecten in de buiten worden uitgevoerd. In de uitvoering zullen zich dan ook meekoppelkansen voordoen.

Relatie met het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

Het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta heeft in 2020 de herijkte voorkeursstrategieën vastgesteld. De aanpak van de 4 klimaatthema's van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie binnen de werkregio's Goeree-Overflakkee en Zeeland maakt deel uit van deze voorkeursstrategie, inclusief de onderdelen Meerlaagsveiligheid en zoetwatervoorziening. Voor de werkregio Zeeland wordt deze aanpak uitgewerkt en concreet gemaakt via de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland en zal na vaststelling deel uitmaken van de Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta. Onderzoeksvragen die voortvloeien vanuit de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland worden met het Kennisprogramma Zuidwestelijke Delta afgestemd.

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland maakt omgekeerd gebruik van kennis die in het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta wordt opgedaan. Een concreet voorbeeld is het Kennisprogramma Zeespiegelstijging, dat binnen het Deltaprogramma wordt uitgevoerd. Dit Kennisprogramma zal inzicht bieden in de mate van zeespiegelstijging die we mogen verwachten, welke effecten dat heeft op de waterveiligheid (en functies als zoetwatervoorziening, economie, landbouw, natuur) en wat dat betekent voor de houdbaarheid van de huidige voorkeursstrategie voor de Zuidwestelijke Delta. Als de resultaten van dit Kennisprogramma leiden tot een aanpassing van de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta zal dat via het cyclisch proces van evaluatie en aanpassing tot bijstelling van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland kunnen leiden.

WOOZ
ZEELAND
VERANDERT
MEE
WOOZ

3. Zeeland in de frontlinie van klimaatverandering

Zonnig en gezond Zeeland

Klimaatadaptatie is het bevorderen van de aantrekkelijkheid van Zeeland! Ons toekomstbeeld voor 2050 is dat we inmiddels gewend zijn geraakt aan de lange mediterrane zomers in Zeeland. We realiseren ons meer dan ooit dat Zeeland een heerlijke plek is om te wonen. Het alom aanwezige water en de wind geven verkoeling op momenten dat we het hard nodig hebben. We houden ons gemak op het midden van de dag wanneer de temperatuur tot ver boven de 30 graden stijgt. We kijken wel uit om ons al te veel in te spannen en daarmee onze gezondheid op het spel te zetten.

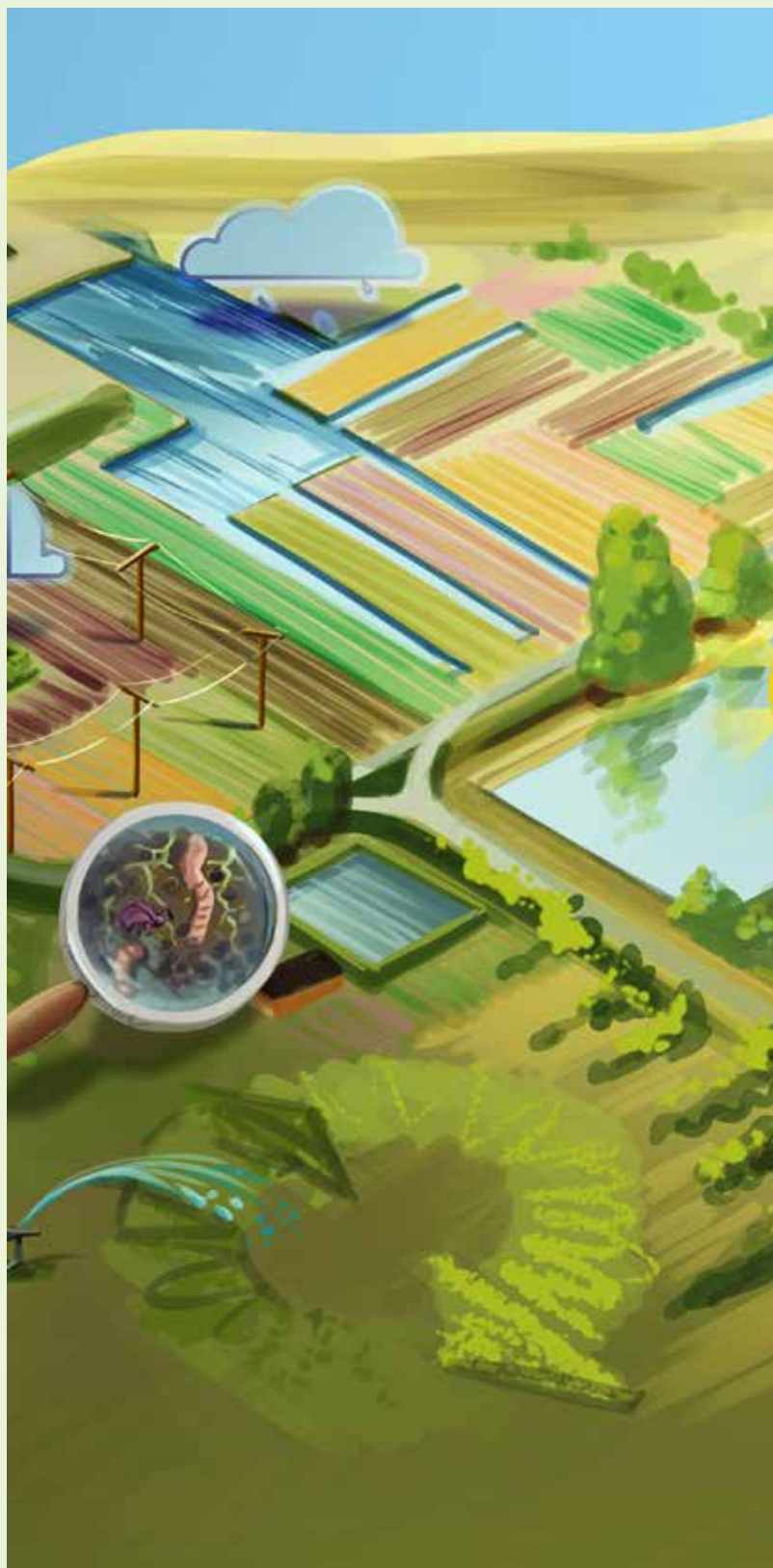
Vroeg in de ochtend en tot laat in de avond genieten we volop van al het fraais dat in onze provincie te vinden is. We gaan gezellig uit eten op een van de vele terrassen of doen mee aan een bewust in de avond georganiseerd sport- of cultureel evenement. Dat Zeeland een nog aantrekkelijker plek is om te verblijven, juist door het veranderende klimaat, is niet onopgemerkt gebleven. De aantrekkelijkheid wordt door de fijne omgeving juist versterkt. De druk op Zeeland als vakantiebestemming is groot. De druk weten we echter goed te kanaliseren en lijdt niet tot ongewenste situaties, zoals overbezette campings, te drukke fietspaden en bomvolle binnensteden en aantasting van het fraaie Zeeuwse landschap.

Een groen buitengebied – landbouw en natuur

De inspanning die we hebben gepleegd om de (zoet)watertekorten in natuur en landbouw op te vangen, hebben gezorgd voor een provincie breed robuust bodem- en watersysteem. Een belangrijke “bijvangst” is dat het ook heeft bijgedragen aan verfraaiing van het Zeeuwse landschap. Dit geldt ook voor de uitbreiding van het Zeeuwse Natuurnetwerk, wat zo noodzakelijk was om klimaatverandering het hoofd te bieden. De Zeeuwse natuur is daardoor klimaatbestendig en kan tegen een stootje. Niet langer vormen droogte en hevige regenval een grote bedreiging. In het buitengebied valt veel bijzonders te zien en te beleven.

Na jaren van zorgen over de teruglopende biodiversiteit kunnen we weer veel positiefs melden. Broedende steltlopers hebben volop voedsel voor de opgroeiende jongen en broeden weer volop in het voorjaar. De natuur en het landschap met alle kwaliteiten zijn van grote waarde voor Zeeland. We, inwoners en toeristen, laden er op en vinden er ontspanning en rust. Tijdens een fietstocht door het Zeeuwse land zien we de veranderingen die door klimaatadaptatie hebben plaatsgevonden. We zien fraaie natuurlijke (water)buffers tussen natuur- en landbouwgebieden, goed ingepaste zonneparken en zo min mogelijk water- en spaarbekkens door het fraaie groen eromheen. Het waardevolle zoete regenwater wordt zo goed als mogelijk (in de bodem) vastgehouden, in plaats van dat we het na een regenbui zo snel mogelijk afvoeren. Boeren bewerken het land met moderne machines, ze verbouwen klimaatbestendige teelten, werken op door fraaie bloemranden omgeven akkers en beheren mede de natuur.

De groene stad

Ook in de steden en dorpen zien en ervaren we de veranderingen als gevolg van klimaatadaptatie. Plekken om water te bergen vinden we standaard in iedere wijk.

Dit zijn ook ideale speelplekken en een toevluchtsoord voor vlinders en insecten. Klimaatbosjes, parken en ander stedelijk groen zijn op warme dagen koele plekken waar wij graag vertoeven. Onze tuinen zijn groen wat bijdraagt aan het voorkomen van wateroverlast. Ook op de Zeeuwse bedrijventerreinen is veel groen wat ook goed is voor de biodiversiteit. Stadsnatuur is geen fictie maar feit. Het extra onderhoud dat dit meebrengt nemen we als vanzelfsprekend voor lief. Vanuit het gevoel van eigenaarschap over 'onze' omgeving wordt hierin ook gezamenlijk opgetrokken.

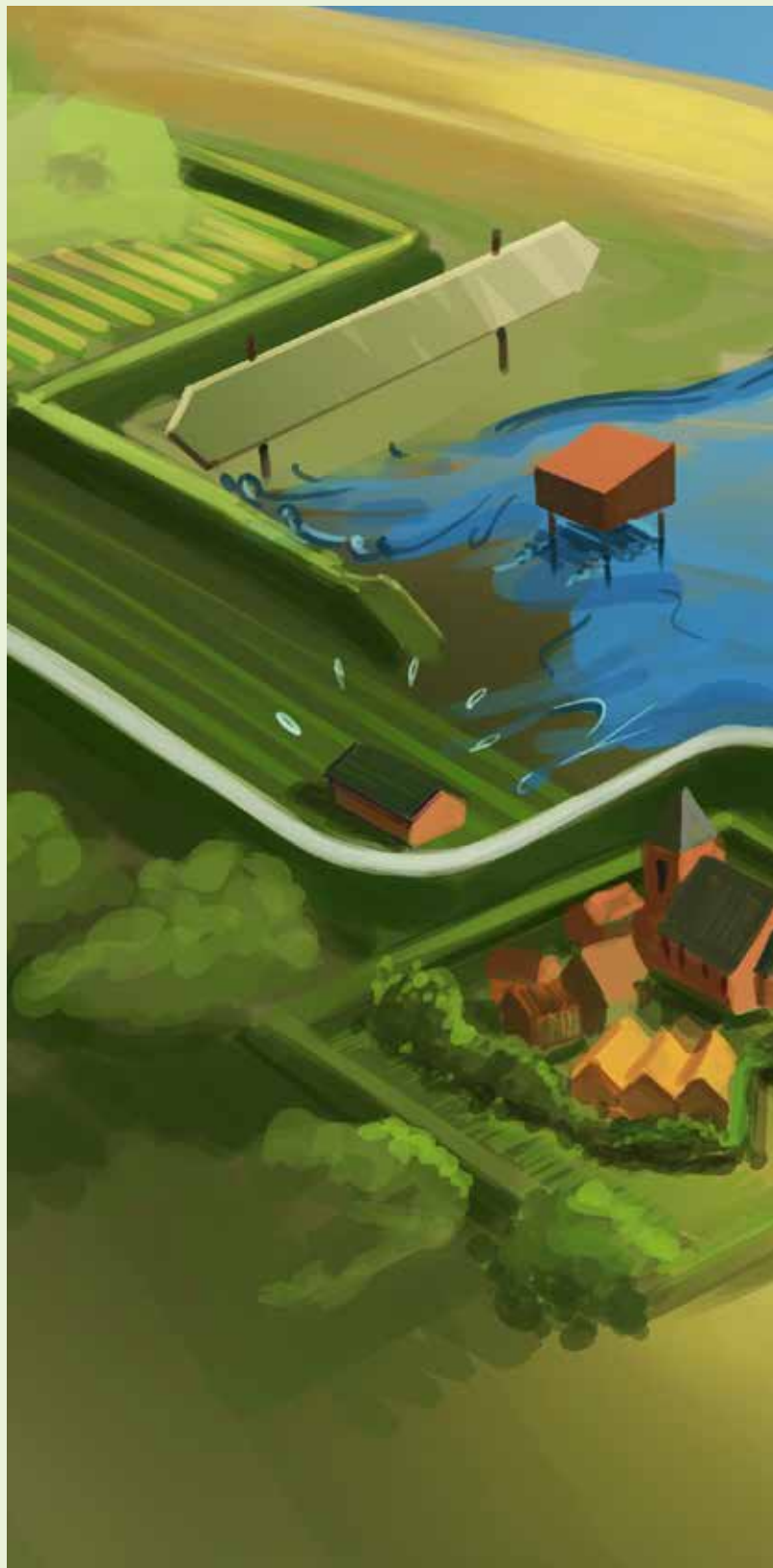
Het vele groen heeft immers de kwaliteit van de leefomgeving in stad en dorp vergroot, het versterkt de sociale cohesie en bepaalt mede daardoor ook de waarde van onze woningen. Wateroverlast kunnen we niet voor de volle 100% voorkomen, maar hevige regenbuien zorgen nooit voor grote problemen. We gaan zuinig om met water in droge perioden. Het afwegingskader klimaatadaptatie dat overheden hanteren bij nieuwe ontwikkelingen werkt goed en leidt nauwelijks tot frictie. Initiatiefnemers hebben het belang van Klimaatadaptatie immers goed op het netvlies.

Een aantrekkelijk dijklandschap

Zeeland is waterveilig. Robuuste dijken beschermen ons tegen de stijgende zeespiegel. De eerste brede dijkzones zijn ontwikkeld en hebben een meer dan enkel een waterkerende functie. Ook aanwezige (kunstmatige en buitendijkse) vooroevers geven extra bescherming en zijn voor planten en vogels een toevluchtsoord. We zijn ons er echter van bewust dat ondanks alle voorbereidingen en inspanningen er toch iets onverwacht mis kan gaan. Zeeuwen weten immers als geen ander hoe krachtig en onvoorspelbaar de natuur kan zijn. Ook dan zijn we goed voorbereid.

De geschiedenis heeft ons geleerd dat het dan belangrijk is dat we weten wat ons te doen staat. Van deze geschiedenis maken we ook gebruik door te kijken naar technieken en gebruiken van ons erfgoed. Hooggelegen delen van Zeeland, natuurlijk of door de mens gemaakt, zijn bij calamiteiten bereikbaar. Vitale functies en vitale infrastructuur zijn goed beschermd bij een dijkdoorbraak. In laaggelegen gebieden achter de dijk wordt goed nagedacht over al dan niet (aangepast)

bouwen.

Provincie, waterschap, gemeente samen op de dijk

Wanneer we terugkijken, concluderen we tevreden dat we met de vaststelling van de KasZ in 2021 de goede richting zijn ingeslagen. We hadden het bij het rechte eind door te stellen dat klimaatadaptatie zeker geen vrijblijvende opgave was. Maar we hebben goed ingeschat dat klimaatadaptatie ook volop kansen zou bieden voor het verbeteren van ons woon- en leefklimaat. Door werk te maken en effectief samen te werken hebben we het slim gedaan. De kosten en baten zijn dan ook zeker in evenwicht. Het klimaat is veranderd – en adaptief als wij Zeeuwen zijn – is Zeeland mee veranderd. We kijken ook weer samen vooruit, omdat we weten dat we nooit klaar zijn met de inrichting van onze provincie.

We blijven alert. De toekomst brengt immers, ook op het gebied van ons klimaat, nieuwe opgaven en uitdagingen met zich mee.

4. Zeeuwse uitgangspunten

4.1. Klimaatadaptatie: 8 leidende principes

De visie, zoals in hoofdlijnen omschreven in het vorige hoofdstuk en verder thematisch uitgewerkt in hoofdstuk 4, geeft richting op inhoud en doelen. Minstens zo belangrijk is dat we goed op het netvlies hebben hoe we werken aan onze visie en doelen. In dit hoofdstuk en een uitvoeringsagenda gaan we hier heel concreet op in. De KasZ kent echter ook een 8-tal meer algemene leidende principes en uitgangspunten, volgens welke we in de komende jaren aan de slag gaan. Deze uitgangspunten onderstrepen het realistische en positieve perspectief van waaruit we handelen. Zij vormen tevens het gezamenlijk vertrekpunt van de KasZ. Ook hierbij realiseren we ons weer dat de KasZ meer is dan een beleidsdocument. Met deze strategie zetten we vooral ook een proces voort om samen te komen tot een klimaatrobuust Zeeland. De uitgangspunten verstevigen het fundament onder de samenwerking en geeft deze energie.

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland kent de volgende 8 leidende principes en uitgangspunten:

- 1. Klimaatadaptatie is van ons allemaal**
Overheid, bedrijfsleven, agrariërs, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners en gasten: allemaal leveren we een bijdrage aan een klimaatbestendig Zeeland. Niet één partij afzonderlijk kan de gevraagde oplossingen uitvoeren. Samenwerking is een noodzaak.
- 2. Stapsgewijs werken we aan een klimaatbestendig Zeeland**
Klimaatverandering is een langzaam proces waarvan de effecten slechts geleidelijk zichtbaar worden. Er is tijd om ons aan te passen. Niet alles hoeft in één keer en we stellen prioriteiten. Aan de hand van de KasZ en de uitvoeringsagenda maken we periodiek afspraken over (gezamenlijke) acties en activiteiten. De uitvoeringsagenda is flexibel, meerjarig en we monitoren consequent de uitvoering.
- 3. We beginnen niet bij nul**
Aanpassen aan het klimaat is niet helemaal nieuw. Al jaren werken we bijvoorbeeld aan het verstevigen van de dijken en het tegengaan van wateroverlast. Daarin worden veel goede dingen gedaan. Dit vormt een vertrekpunt voor de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland. Met de KasZ wordt een extra impuls gegeven aan het bestaand beleid waar dat nodig is, nieuw beleid geformuleerd waar dat ontbreekt en een integrale aanpak van de problematiek bekrachtigd.
- 4. We vergroten de bewustwording en het draagvlak**
Inzet is dat de verantwoordelijkheid voor klimaatadaptatie breed wordt gedeeld door inwoners, bedrijven en organisaties. We maken daarbij de slag van bewustwording naar het daadwerkelijk leveren van concrete bijdragen aan een klimaatbestendig Zeeland. Draagvlak uit de samenleving is van essentieel belang om succesvol te kunnen werken aan de doelen en ambities om Zeeland klimaatadaptief te maken.
- 5. We borgen klimaatadaptatie**
Klimaatadaptatie krijgt een plek in beleid en (omgevings-)visies,

projecten, bedrijfsprocessen, bouw-, inrichtings- en beheerplannen. De (wettelijke) rol, taak en autonomie van elke organisatie is daarbij het vertrekpunt.

- 6. We durven te experimenteren en te innoveren**
Klimaatadaptatie vraagt om nieuwe ideeën, innovaties, creativiteit en vernieuwende toekomstbeelden. We moeten onszelf blijven uitdagen om verder te komen. De overheid faciliteert, initieert, ondersteunt en jaagt initiatieven in de Zeeuwse samenleving aan. Onder het motto “goed voorbeeld doet goed volgen” zorgen we voor goede voorbeelden die enthousiasmeren en inspireren. We beginnen morgen al met het laaghangend fruit. Initiatieven die een bijdrage leveren aan de gestelde doelen worden omarmd.
 - 7. We benutten kennis, expertise, voorbeelden en ervaringen**
We zijn in onze provincie, maar ook daarbuiten, al druk bezig met klimaatadaptatie. We leren van elkaar en laten ons inspireren door goede voorbeelden. We sluiten actief aan bij netwerken die gericht zijn op het ontwikkelen en delen van kennis. Binnen Zeeland ontsluiten we kennis goed, zodat het voor eenieder toegankelijk is. We maken zichtbaar wat er allemaal mogelijk is en steeds meer mensen raken enthousiast en zien nut en noodzaak van klimaatadaptatie.
 - 8. We maken werk met werk**
Door op te trekken met andere ontwikkelingen, zoals de energietransitie, bos- en natuurvisie, wegreconstructies, herstructureringsopgaves en de woningbouwopgave, doen we dingen slim en (kosten) effectief. Wanneer in een gebied veel opgaven samenkomen, kiezen we voor een gebiedsgerichte aanpak. Ook de verbinding tussen het landelijk en stedelijk gebied is noodzakelijk.
- In de volgende paragrafen komen de thema's overstromingen, vitaal en kwetsbaar, natuur, landbouw, bebouwd gebied en recreatie aan de orde. Elke paragraaf schetst (1) een gewenst toekomstbeeld in 2050, benoemt (2) de concrete opgave waar we voor staan om dit te bereiken en schetst vervolgens (3) de concrete strategie en benodigde afspraken.

4.2. Overstromingen

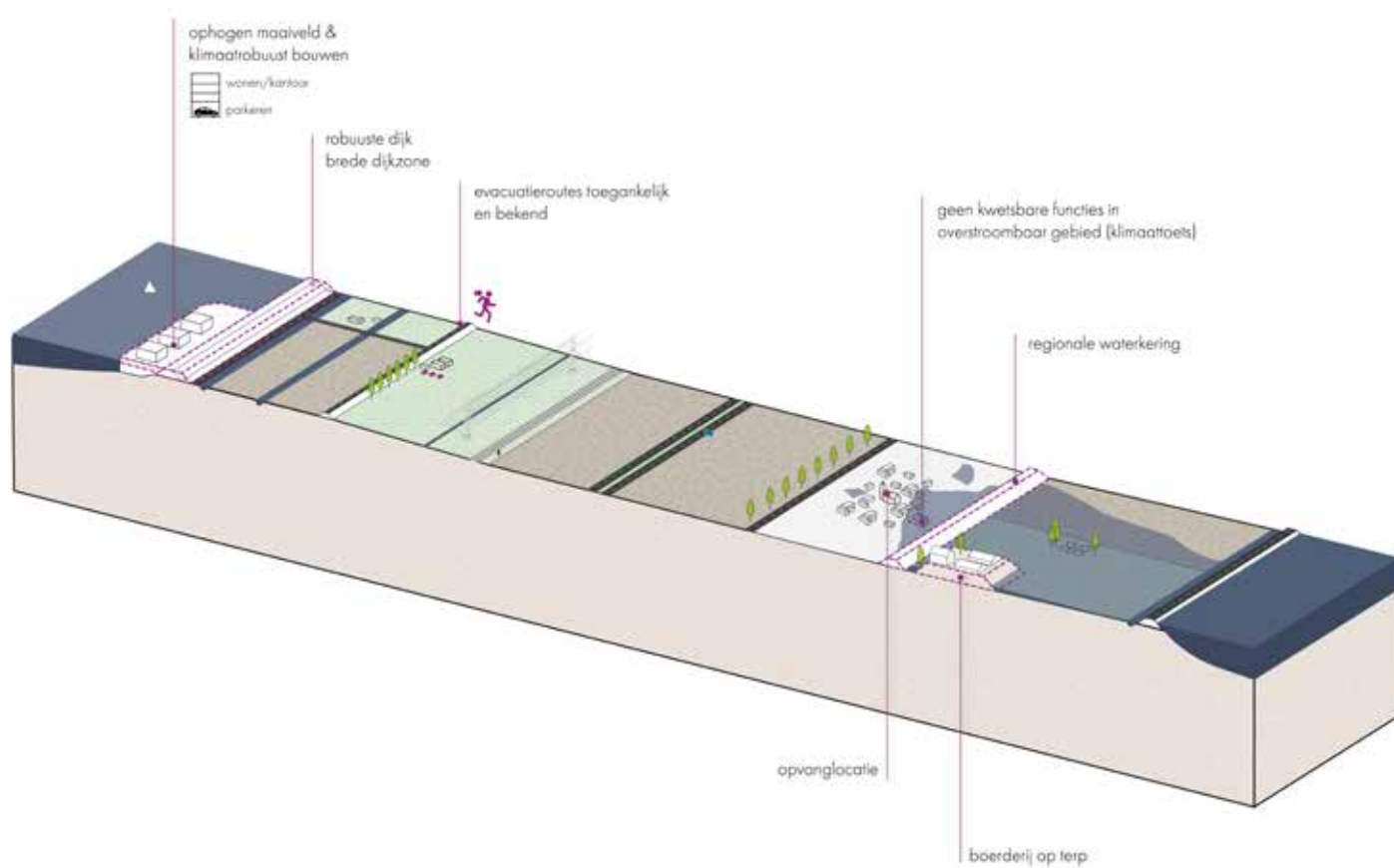
4.2.1. Toekomstbeeld

Zeeland ligt in een Delta en is omringd door water. Ondanks dat grote delen van Zeeland beneden NAP liggen, is het hier veilig en aangenaam wonen, werken en verblijven. Zeeland is goed beschermd tegen een overstroming door meerdere "verdedigingslinies": het principe van Meerlaagsveiligheid. Concreet zijn dit (0) buitendijkse gebieden, (1) de primaire keringen, (2) ruimtelijke inrichting en (3) crisismanagement.

Laag 0: buitendijkse gebieden. Bewoners van buitendijkse appartementencomplexen zijn zich bewust dat ze niet worden beschermd door dijk of duin en dat evacuatie tijdens een stormvloed lastig of zelfs onmogelijk zal zijn. Zij weten hoe zij moeten handelen

bij een overstroming. Buitendijks gelegen bedrijven zijn zich bewust van de gevolgen van een superstorm en bijbehorende schade aan materieel en milieu en uitval van productie. Buitendijkse bebouwing en bedrijventerreinen zijn daarom zo ingericht dat dit wordt voorkomen en de gevolgen worden beperkt.

Laag 1: primaire waterkering. Waterkeringen voldoen aan strenge normen voor waterveiligheid en worden waar nodig versterkt. Er is voldoende ruimte gereserveerd om deze versterkingen in de toekomst te kunnen uitvoeren, waarbij gebruik wordt gemaakt van integrale financieringsbronnen. Nieuwe (ruimtelijke) ontwikkelingen worden integraal gekoppeld aan de versterking. Het doel op de lange termijn is dat brede waterkerende kustlandschappen ontstaan. Deze bieden ruimte voor meerdere functies waardoor veiligheid en ruimtelijke kwaliteit samen optrekken.

Figuur2 Toekomstbeeld thema overstromingen

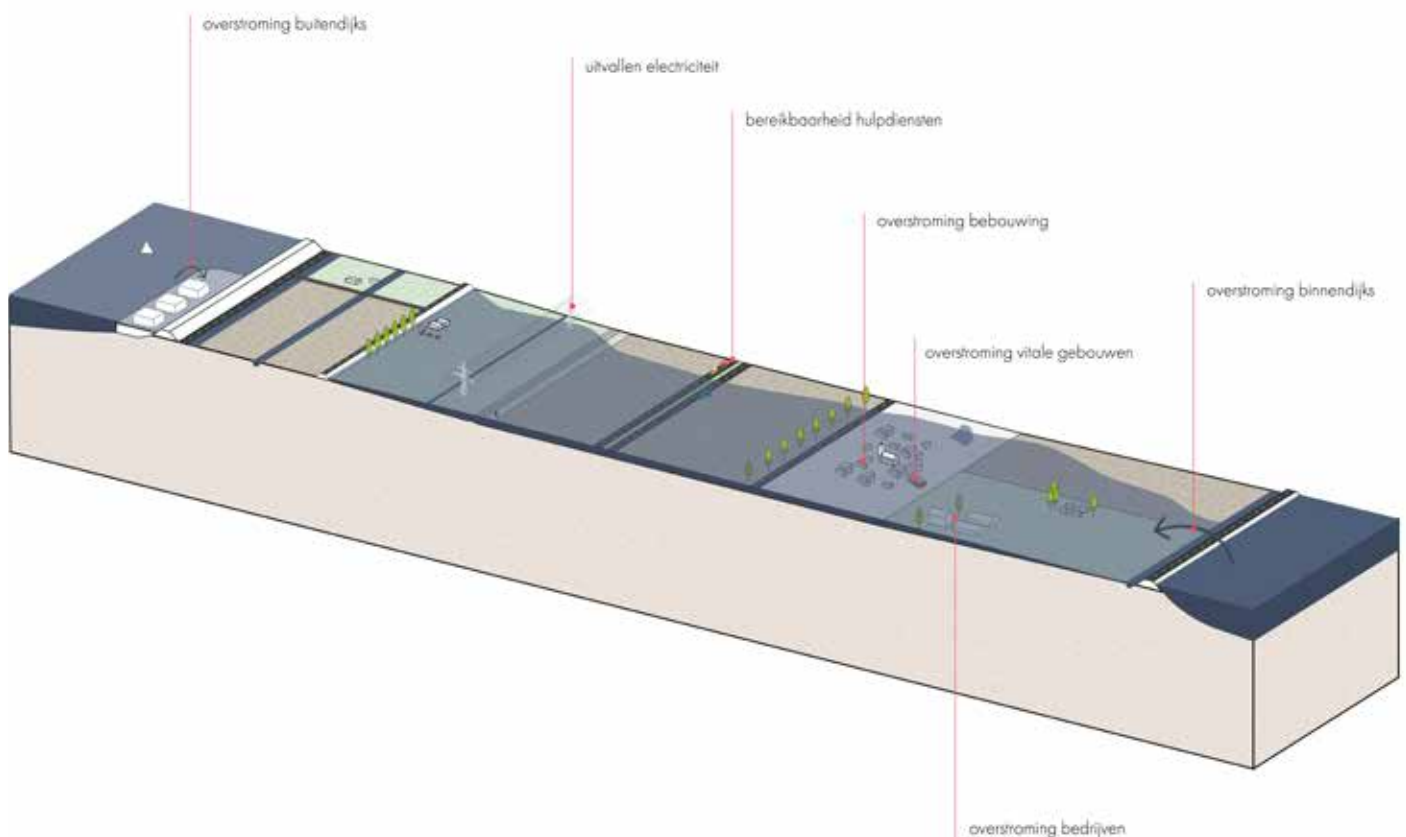
Laag 2: ruimtelijke inrichting. Als er toch een dijk of duin mocht bezwijken, is het achterland zo ingericht dat de gevolgen van een overstroming beperkt worden. Regionale waterkeringen voorkomen dat een groot gebied overstroomt en beschermen kwetsbare onderdelen van de samenleving. Dit zijn gebieden waar veel mensen verblijven en met kwetsbare onderdelen van onze vitale infrastructuur. Door nieuwe ontwikkelingen in gebieden die snel en diep overstroomd uit te sluiten, te verplaatsen naar gebieden die niet snel en diep overstroomd of anders in te richten wordt het risico op extra schade, slachtoffers en maatschappelijke ontwrichting kleiner.

Laag 3: crisismanagement. Overheden en inwoners in Zeeland zijn in de toekomst goed voorbereid op een overstroming via een waarschuwingssysteem en crisisplannen. Mocht dat nodig zijn kan de Veiligheidsregio Zeeland tijdig een besluit nemen over

het in werking laten treden van crisisplannen. Hierdoor zal een overstroming zo min mogelijk slachtoffers eisen. Evacuatieroutes zijn bij nieuwe ontwikkelingen meegenomen en dusdanig ingericht dat deze bij een overstroming begaanbaar blijven (laag 2). Zo ontstaan er ook meer mogelijkheden voor herstel na een overstroming. Ook zijn er in Zeeland verschillende shelterlocaties beschikbaar waar mensen naartoe kunnen vluchten.

4.2.2. Opdracht in de huidige situatie

De strategische keuze is op welke manier Zeeland het beste overstromingsrobuust wordt ingericht. De gevolgen van een overstroming kunnen een enorme impact hebben op gebieden in Zeeland. In het overstroomde gebied gaat het om schade en slachtoffers. Wanneer een overstroming vitale functies raakt, heeft dit verstrekende gevolgen. Uitval van essentiële onderdelen

Figuur 3 Huidige situatie thema overstromingen

kan gevolgen hebben voor een groter gebied dan alleen het overstroomde gebied. Er kan een cascade-effect (kettingreactie) ontstaan, waardoor in een gehele regio de ene na de andere voorziening uitvalt, zoals elektriciteit. Zeespiegelstijging vergroot de gevolgen van een eventuele overstroming. Het principe van Meerlaagsveiligheid is in Zeeland bekend, maar niet beleidsmatig doorgevoerd. Het vertrouwen in de primaire kering is groot en de sociaaleconomische belangen in de gebieden voor, op en achter de primaire kering wegen zwaar. Dit leidt ertoe dat het thema overstromingen buiten de bestaande regelgeving voor de primaire kering geen volwaardige en expliciete afweging is bij nieuwe ontwikkelingen. De opgave ligt voor om het thema overstromingen als volwaardig aspect mee te wegen bij (ruimtelijke) ontwikkelingen om de risico's, gevolgen en kwetsbaarheden in Zeeland niet verder te laten toenemen.

4.2.3. Strategie en afspraken

Een overstromingsbestendig Zeeland vraagt om aandacht voor alle onderdelen van Meerlaagsveiligheid. Door in alle lagen van Meerlaagsveiligheid aan de slag te gaan en besluiten te nemen, worden de gevolgen van zeespiegelstijging en een overstroming beter beheersbaar. Dit heeft (beleidsmatige) consequenties voor ontwikkelmogelijkheden, (economische) belangen en bijbehorend bewustzijn. Tegelijkertijd ontstaat door innovatieve en nieuwe oplossingen een robuust gebied voor de lange termijn waar Zeeuwen, bedrijven en recreanten veilig wonen, werken en verblijven.

Laag 0: buitendijkse gebieden

Aangepast bouwen en ontwikkelen in buitendijkse gebieden is nodig om waterveiligheid, natuur en economische belangen in evenwicht te brengen. Nieuwe locaties voor buitendijkse bebouwing zijn uitgesloten, tenzij aangetoond kan worden dat de nieuwe situatie overstromingsbestendig is en dat de eigenaar verantwoordelijkheid neemt voor de risico's. Dit wordt meegenomen in het Afwegingskader Klimaatadaptatie (zie paragraaf 6.5). Hierdoor worden toekomstige risico's beheersbaar en worden beperkingen voor toekomstige dijkversterkingen voorkomen. Voor ontwikkelingen binnen bestaande locaties, zoals strandbebouwing en boulevards, geldt het uitgangspunt van aangepast en adaptief bouwen. Op basis van een risicobenadering wordt per initiatief en bestaande locatie inzichtelijk gemaakt welke risico's aanwezig zijn en hoe deze zo veel als mogelijk worden verlaagd. Op deze manier kan (op een innovatieve manier) worden meegegroeid met zeespiegelstijging en worden schade en slachtoffers bij een ramp zo veel mogelijk voorkomen.

Bij bestaande buitendijkse zeehaven- en bedrijventerreinen worden herstructurering en sloop of nieuwvestiging aangegrepen om adaptieve maatregelen te treffen, zoals het ophogen van het maaiveld en aangepast bouwen. In de chemische industrie, zoals Brzo-inrichtingen², worden maatregelen getroffen om potentiële milieuschade als gevolg van een overstroming te voorkomen. Hierdoor blijven de inrichtingen ondanks zeespiegelstijging ook op de lange termijn bijdragen aan een krachtige Zeeuwse economie. Naast aangepast bouwen versterken we in buitendijkse gebieden het bewustzijn van eigenaren en gebruikers op het gebied van hun verantwoordelijkheden. Ook ontwikkelen we een Zeeuws handelingsperspectief voor buitendijkse bebouwing om schade en slachtoffers bij een rampscenario te voorkomen. Voor bestaande functies gaan de Zeeuwse overheden hierover in gesprek met eigenaren en beheerders. Voor nieuwe functies werken we een nieuw 'Afwegingskader klimaatadaptatie' uit (zie paragraaf 6.5).

Afspraken:

- **We stellen uitgangspunten op voor aangepast bouwen en ontwikkelen in buitendijkse gebieden en leggen deze vast**
- **We hanteren het afwegingskader en formuleren handelingsperspectieven voor buitendijkse ontwikkelingen en bestaande functies**

Laag 1: primaire keringen

De versnelde zeespiegelstijging zorgt ervoor dat dijkversterking in de toekomst steeds groter en omvangrijker wordt. De ruimte die daarvoor nodig is, kan leiden tot knelpunten in en rond dijktrajecten. We willen daarom in de toekomst niet sectoraal, maar integraal naar dijkversterkingsprojecten kijken. Dat betekent dat de focus niet alleen ligt op kustveiligheid en kostenefficiëntie, maar dat alle partijen streven naar integrale planontwikkeling en innovatieve maatregelen om ook op de lange termijn de kustveiligheid te garanderen. Eind 2022 is de (wettelijke) beoordeling van de primaire keringen aan de nieuwe normen voor waterveiligheid afgerond. Op dat moment is er zicht op eventuele nieuwe versterkingsopgaven. Voor de betreffende dijkvakken zal een aanvullende reserveringszone opgenomen worden. Ontwikkelingen en de bestaande situatie in deze zones moeten onderdeel uitmaken van een integraal ontwerp van een brede dijkzone. Daarnaast is er gebiedsgericht maatwerk nodig. Dit samen biedt kansen voor innovatieve concepten zoals brede waterkerende landschappen en steden en voorkomt onnodige kosten door dure technische ingrepen. Binnen deze zones zullen de (on)mogelijkheden voor tijdelijk gebruik nader worden onderzocht. Versterkingsprojecten dienen zeer vroegtijdig integraal vanuit de regio te worden aangevlogen om een te sectorale benadering te voorkomen. Tegelijk is regionale cofinanciering voor ruimtelijke kwaliteit en integrale planrealisatie noodzakelijk. Indien maatregelen voor waterveiligheid onderdeel uitmaken van een integraal plan voor de kust leidt dit (mogelijk) tot kostenbesparingen voor het Rijk. Integrale kustveiligheid als Nationaal belang en medefinanciering door het Rijk is van groot belang. Om dijkversterkingsprojecten (incl. zandsuppleties) integraal te benaderen is een blijvend actieve lobby en initiëring vanuit de regio richting het Rijk noodzakelijk.

Afspraken:

- **We werken aan integrale planontwikkeling dijkversterkingstrajecten t.b.v. brede waterkerende landschappen**
- **Onderzoek naar mogelijkheden voor innovatie, meervoudig ruimtegebruik van de primaire waterkeringen en gebiedsgericht maatwerk, zodat randvoorwaarden algemeen geaccepteerd worden als aanvulling op de waterveiligheidsfilosofie**
- **Aanvullende reserveringszones o.b.v. inzicht versterkingsopgaven worden aangewezen en vastgelegd**
- **We lobbyen richting het Rijk voor integrale benadering en planontwikkeling dijkversterking**

Laag 2: ruimtelijke inrichting

De Zeeuwse primaire keringen zijn op orde. Desondanks kan een dijk bezwijken met een overstroming als gevolg. Het bestaande stelsel van secundaire keringen voorkomt, vertraagt of beperkt in sommige gevallen die overstroming. Door zeespiegelstijging worden specifieke gebieden in Zeeland die snel en diep overstroomd steeds

² Brzo-inrichtingen zijn inrichtingen waar gewerkt wordt met een grote hoeveelheid gevaarlijke stoffen. Brzo staat voor Besluit risico's zware ongevallen.

kwetsbaarder (zie kaart 1). Voorkomen moet worden dat de gevolgen van een overstroming in deze gebieden in de toekomst voor nog meer schade, slachtoffers en maatschappelijke ontwrichting zorgen. Voor nieuwe ontwikkelingen in de gebieden die snel en diep overstromen geldt een expliciete afweging of vitale en kwetsbare functies en functies waar veel mensen verblijven op de betreffende locatie noodzakelijk zijn. Concreet gaat het hier om de functies zoals beschreven in paragraaf 4.3 Vitale en kwetsbare infrastructuur en essentiële functies voor het functioneren van de samenleving (bijvoorbeeld ziekenhuizen, brandweer), kwetsbare functies (bijvoorbeeld verzorgingshuizen, gevangenissen) en gebieden waar een groot aantal mensen wonen, werken en verblijven (bijvoorbeeld woonwijken en bedrijventerreinen).

Als geen alternatieve locatie gevonden kan worden, vinden maatregelen plaats zodat schade en slachtoffers zo veel mogelijk worden vermeden. Dit wordt gedaan door de locatie aangepast in te richten (bijvoorbeeld op hoogte plaatsen van functies, aanleggen ringdijk, evacuatielanes) en aangepast te bouwen (bijvoorbeeld vitale onderdelen op de eerste verdieping). Hier ligt een belangrijke relatie met laag 3: crisisbeheersing. Voor bestaande bebouwing en infrastructuur in de benoemde gebieden geldt dat door de beheerder of eigenaar bij regulier en grootschalig beheer, onderhoud en renovatie tevens bovengenoemde (inrichtings-) maatregelen worden getroffen. Ook hier ligt een belangrijke relatie met laag 3: crisisbeheersing. Voor vitale objecten wordt verwezen naar paragraaf 4.3 Vitale en kwetsbare infrastructuur.

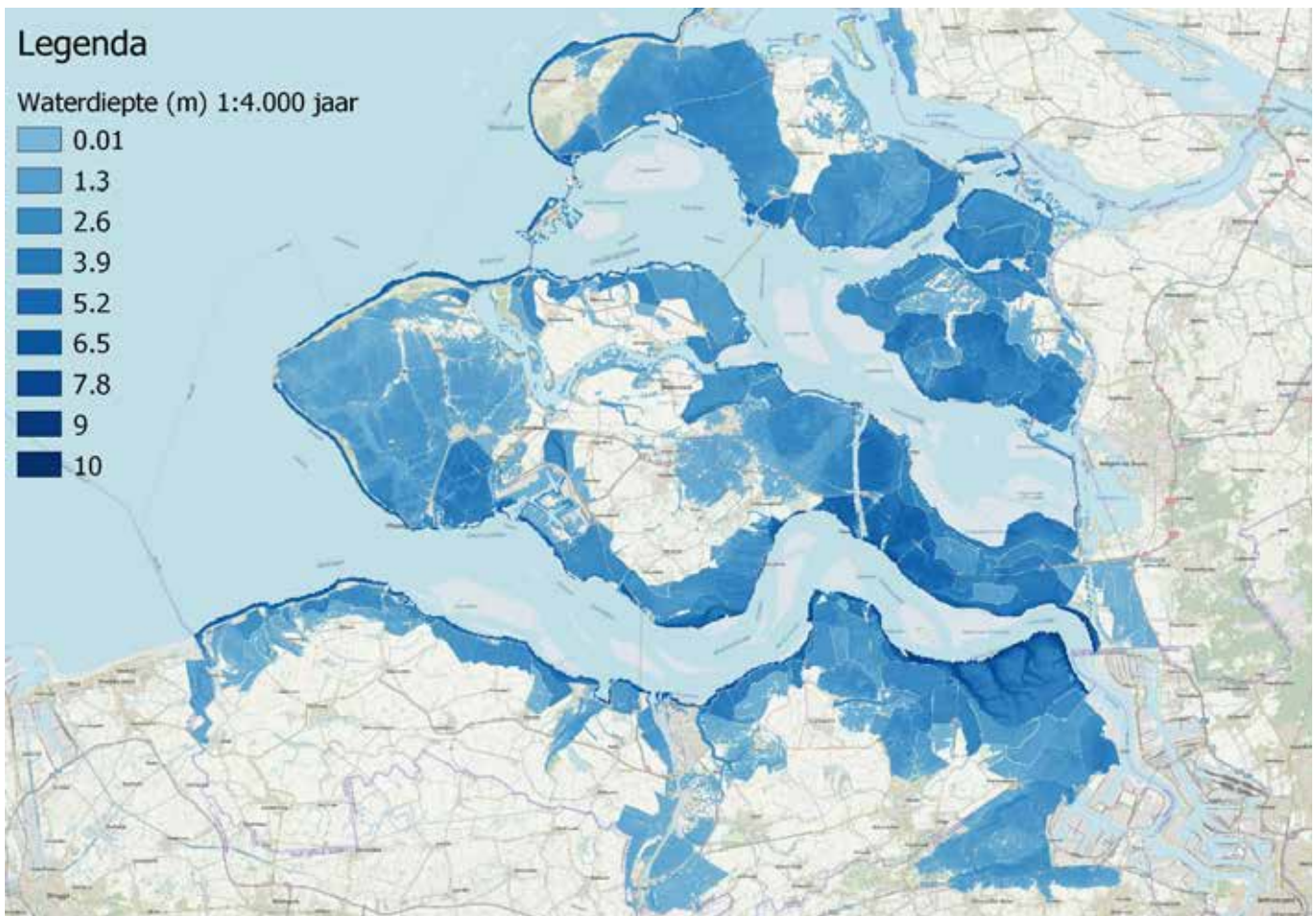

Afspraken:

- We wijzen gebieden aan waar de ontwikkeling van kwetsbare functies wordt voorkomen of waar aangepast bouwen of inrichtingsmaatregelen noodzakelijk zijn
- Bij regulier beheer, onderhoud en renovatiemaatregelen van voorzieningen in overstromingsgevoelige gebieden treffen we maatregelen

Laag 3: crisismanagement

Communicatie voorafgaand, tijdens en na een overstroming is cruciaal om schade, slachtoffers en maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Het opstellen van een handelingsperspectief door de Veiligheidsregio Zeeland is een belangrijke eerste stap om te komen tot meer duidelijkheid over de te nemen acties bij een eventuele overstroming.

Kaart 1: Deze kaart toont de theoretische maximale waterdieptes bij een dijkdoorbraak die op kunnen treden bij een buitenwaterstand die eens in de 4000 jaar voorkomt. Dit is een fictief worst-case scenario en is bedoeld inzicht te geven in waterdieptes die kunnen optreden, mocht er een dijkdoorbraak plaatsvinden.

Een groot gedeelte van Zeeland is overstromingsgevoelig waardoor veel gebieden preventief geëvacueerd moeten worden. Voor (preventieve) evacuatie moet het wegennet op orde en beschikbaar zijn vooraf, tijdens en na een overstroming. Naast het Rijkswegennet kan de lokale en regionale infrastructuur een belangrijke rol spelen in evacuatie, hulpverlening en wederopbouw. Dit geldt naast overstromingen ook voor andere rampen. Een Zeeuws breed onderzoek is nodig naar het benodigde wegennet in de verschillende fases voor, tijdens en na een overstroming.

De resultaten daarvan zijn de basis voor een (aangewezen) stelsel van wegen en voorwaarden voor inrichting, stabiliteit en capaciteit. Nadere afspraken over verantwoordelijkheden en middelen zijn noodzakelijk. Bij de uitvoering liften we zoveel mogelijk mee met gepland beheer en onderhoud. Evacuatie buiten Zeeland is niet in alle gevallen noodzakelijk of mogelijk. Lokale of regionale opvanglocaties kunnen hulp bieden en dienen als crisislocaties. Bij de ontwikkeling van (nieuwe) overheidsobjecten of maatschappelijke objecten wordt daarom verkend of deze kunnen worden benut als opvanglocatie (binnen en buiten Zeeland) en voor (verticale) vluchtlocatie. De bereikbaarheid van deze locaties wordt hierin meegenomen.

Afspraken:

- We versterken de communicatie en het bewustzijn rondom crisisbeheersing op basis van een handelingsperspectief
- We starten een Zeeuws breed onderzoek en de uitvoering van een wegennet ten behoeve van crisisbeheersing
- We verkennen het benutten van (nieuwe) objecten voor opvang bij crisisbeheersing

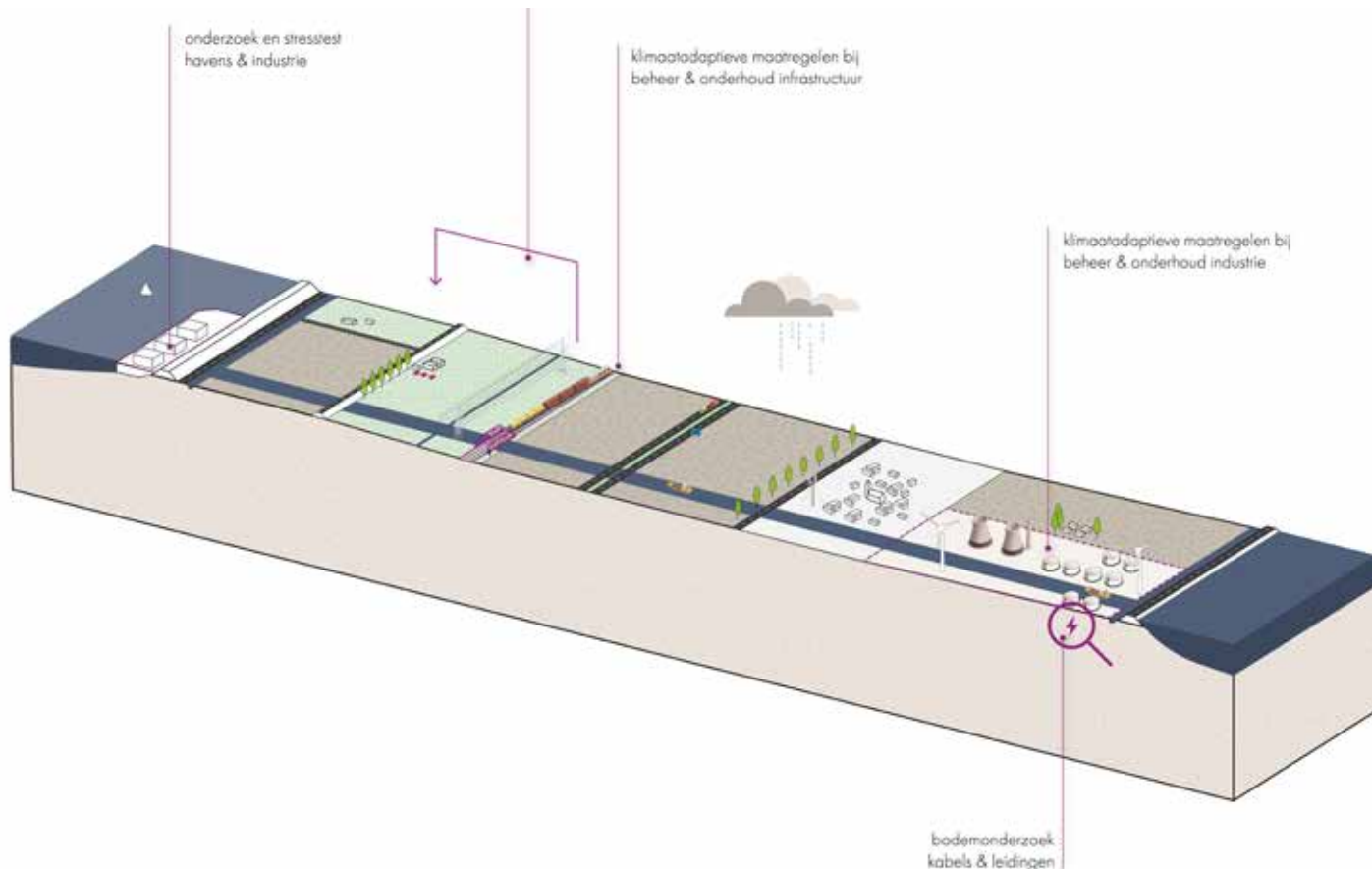
4.3. Vitale en kwetsbare infrastructuur

4.3.1. Toekomstbeeld

Vitale functies zijn cruciaal voor een veilige, fijne en gezonde leefomgeving en de economie in Zeeland. Zeeuwse partners en de organisaties van de 13 vitale en kwetsbare functies (binnen 7 hoofdgroepen, zie figuur 4) zijn zich bewust van klimaatextremen en nemen daarom maatregelen om deze basis op orde te hebben. Ditzelfde geldt voor de grote havens en industriegebieden van Zeeland. Nieuwe ontwikkelingen vinden plaats op veilige en geschikte locaties en worden klimaatadaptief ontwikkeld. Innovatieve oplossingen en technieken bieden daarnaast kansen voor adaptieve maatregelen. Door mee te liften op regulier beheer, onderhoud en herstructurering worden bestaande functies op natuurlijke momenten klimaatadaptief gemaakt.

Vitale en kwetsbare functies
Energie: (a) elektriciteit, (b) aardgas, (c) olie
Telecom/ICT: (a) basisvoorzieningen voor communicatie t.b.v. respons bij een overstroming, (b) publiek netwerk
Waterketen: (a) drinkwater, (b) afvalwater
Gezondheid
Keren en beheren oppervlaktewater: gemalen
Transport: hoofdinfrastructuur
Chemisch en Nucleair: (a) chemie, (b) nucleair, (c) infectieuze stoffen / genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)

Figuur 4: De vitale en kwetsbare functies verdeeld in 7 hoofdgroepen

Figuur 5 Toekomstbeeld thema vitale en kwetsbare infrastructuur

4.3.2. Opgave in de huidige situatie

Het urgentiebesef groeit, maar tegelijkertijd vindt nieuwbouw van vitale en kwetsbare functies plaats op onveilige plekken of worden onvoldoende maatregelen getroffen om een veilige en robuuste situatie te borgen. Zeeuwse overheden en bedrijven zijn het op papier eens dat deze functies ten alle tijden moeten blijven functioneren, maar tegelijkertijd spelen grondpolitiek, inkomsten en werkgelegenheid in specifieke situaties of locaties een rol. De uitval van vitale en kwetsbare functies kan leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Het is daarom cruciaal om de risico's, die gevolgen hebben voor heel Zeeland, op Zeeuwse schaal af te wegen. Hiervoor wordt bij nieuwe ontwikkelingen het (nog te ontwikkelen) afwegingskader gehanteerd.

De 13 vitale functies zijn specifiek aangewezen door het Rijk, waarbij primair de verantwoordelijkheid voor het klimaatrobuust maken van bestaande objecten en netwerken bij het Rijk en de eigenaren/beheerders ligt. Onderdelen van de netwerken kunnen bij uitval wel leiden tot grote overlast zodat ook de regio (provincie, gemeente en Veiligheidsregio) een rol voor zichzelf ziet weggelegd.

Als het gaat om aanpassingen aan bestaande objecten en assets, zijn al stappen gezet door de inventarisatie van risicovolle infrastructuur door klimaatstresstesten en 3D simulaties voor het thema overstromingen. Er zijn echter leemtes in kennis van met name de effecten van neerslag, hitte en droogte. Ook voor het onderdeel industrie (koelte en energiebehoefte, brandgevaar) mist de nodige kennis. Het is van belang dat hier meer inzicht in komt. Dit wordt gezamenlijk opgepakt door bedrijven, gemeenten, provincie Zeeland, North Sea Port en de Veiligheidsregio. De eerste stap is om in andere regio's (haveengebieden) kennis op te doen.

De verwachting is dat via het spoor van vergunningen (onderdeel milieu) in combinatie met een grote verantwoordelijkheid van

de bedrijven zelf (voor veiligheid en continue processen) de noodzakelijke aanpassingen beperkt zullen zijn en mee kunnen liften met gepland beheer, onderhoud en renovatie.

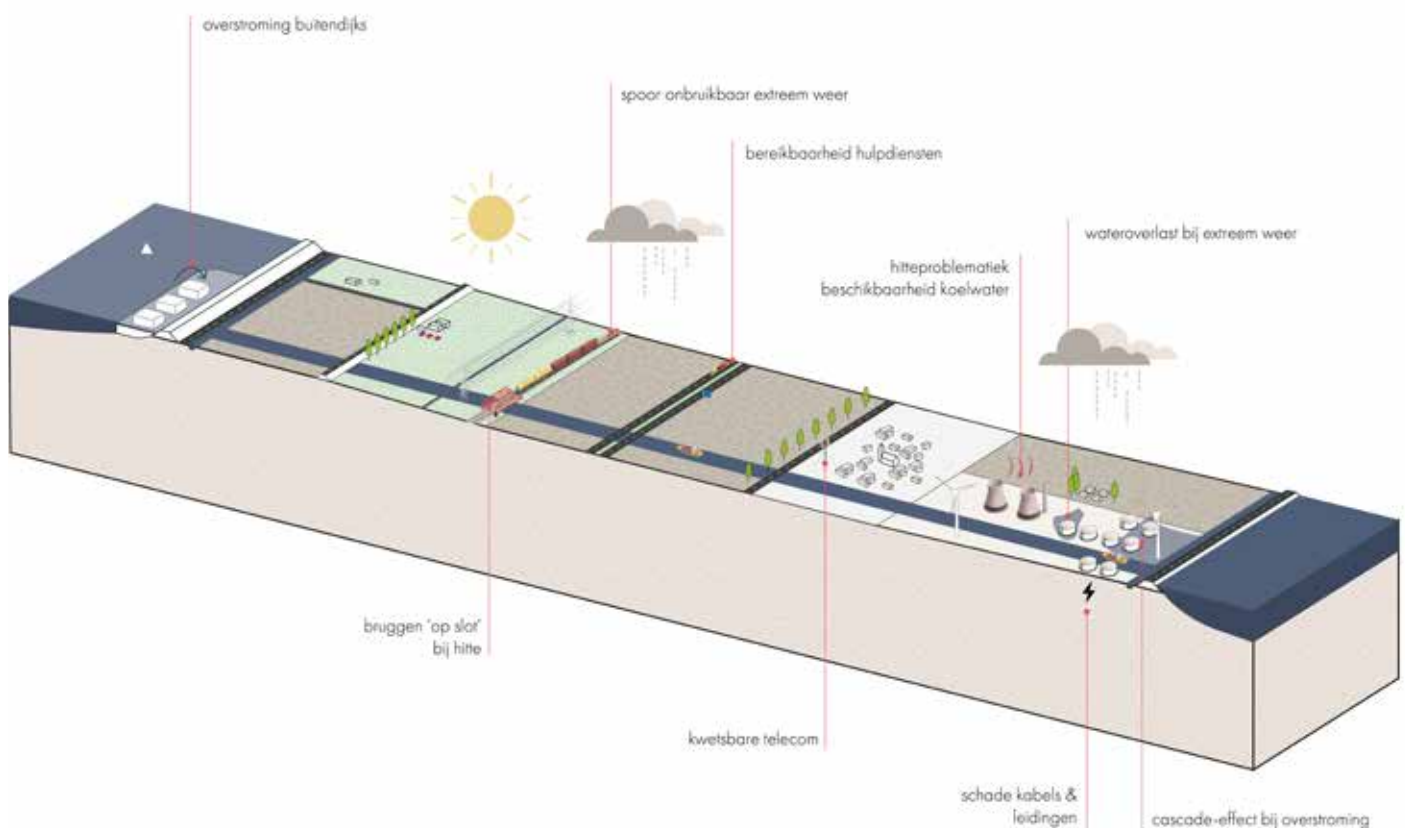
4.3.3. Strategie en afspraken

Het is van cruciaal belang dat vitale en kwetsbare functies niet uitvallen. Dit omdat uitval van vitale en kwetsbare infrastructuur en functies kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Om dit te voorkomen worden Zeeuwse afspraken gemaakt.

Bij nieuwe vitale en kwetsbare infrastructuur, objecten en functies vindt een expliciete afweging plaats of deze met het oog op de gevolgen van weersextremen op een veilige plaats en robuuste wijze ontwikkeld worden. Een concrete uitwerking van dit principe vindt plaats in het 'afwegingskader klimaatadaptatie' (zie paragraaf 6.5). Een belangrijk uitgangspunt binnen het afwegingskader is aandacht voor de belangenafweging en de mogelijkheden voor systeemredundantie en aangepaste objectinrichting. Het kan namelijk zijn dat er andere belangen zijn waardoor niet naar een alternatieve locatie kan worden uitgeweken. Of dat bij de uitval van één object, andere objecten dit op kunnen vangen en systemen niet volledig uitvallen (systeemredundantie). Tot slot kunnen vaak (innovatieve) maatregelen worden getroffen om de bouw of aanleg dusdanig uit te voeren dat de locatie veilig wordt.

Bij de expliciete belangenafweging voor vitale en kwetsbare functies geldt de volgende redeneerlijn:

1. De locatie is veilig: nieuwbouw is mogelijk;
2. De locatie is onveilig: nieuwbouw is onder voorwaarden mogelijk, omdat klimaatadaptatieve maatregelen de risico's van veranderende klimaatomstandigheden wegnemen;

Figuur 6 Huidige situatie thema vitale en kwetsbare infrastructuur

3. De locatie is onveilig: nieuwbouw is vanuit het oogpunt van klimaateffecten op de beoogde locatie niet wenselijk. Er zijn dan twee opties:
- Er zijn andere maatschappelijke opgaven waarom de nieuwbouw niet elders kan of er is sprake van specifieke vestigingsfactoren. Hiervoor wordt een afwegingskader geformuleerd, waarbij financiën in beginsel geen reden zijn bij de locatiekeuze. Tevens worden risico's zoveel mogelijk weggenomen en wordt inzichtelijk gemaakt wat het risico inhoudt. De uitkomsten en de risico's worden expliciet aan het algemeen bestuur voorgelegd met de keuze om al dan niet toch nieuwbouw toe te staan;
 - Er zijn geen andere maatschappelijke opgaven of specifieke vestigingsfactoren en nieuwbouw vindt dus op een alternatieve locatie plaats.

Afspraken:

- **Bij nieuwe vitale en kwetsbare functies krijgt klimaatadaptatie een nadrukkelijke rol in het besluitvormingsproces**

Voor alle bestaande vitale en kwetsbare infrastructuur, objecten en functies zijn primair het Rijk en de eigenaren/beheerders verantwoordelijk. Maar ook als regio zien wij een rol voor ons weggelegd. Het gaat dan om onderdelen van de netwerken die bij uitval leiden tot grote overlast. Daarvoor gaan we een klimaatstresstest uitvoeren. De uitkomsten van de klimaatstresstest zijn de basis om bij regulier beheer, onderhoud en renovatie klimaatadaptatieve maatregelen te treffen. Hierover worden afspraken gemaakt met de desbetreffende beheerders en bedrijven. We starten een pilot om aan te haken bij geplande fysieke uitvoering van werken. Daarbij wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij bestaande systemen en samenwerkingsverbanden. Aanbevelingen die gelet op ernst en urgentie om dringende uitvoering van maatregelen vragen worden zoveel mogelijk uitgevoerd. Indien dit door kosten of technische (on)mogelijkheden niet kan, wordt een bestuurlijke afweging gemaakt waarbij

inzichtelijk is gemaakt wat de consequenties zijn op het moment dat weersextremen optreden en waarom maatregelen niet mogelijk zijn. Gezien de omvang van de vitale en kwetsbare functies in Zeeland, heeft de regio een voorkeur dat in het geval van prioritering door het Rijk wordt gestart met de sectoren Elektriciteit en Telecom/ICT. Vervolgens worden alle andere van de 13 in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie genoemde functies (zie figuur 4 in paragraaf 4.3.1) en een aantal aanvullende grote kwetsbaarheden verkent. Aanvullende kwetsbaarheden zijn bijvoorbeeld zettingschade aan kabels en leidingen, drinkwater en beschikbaarheid van alle infrastructuur (naast de hoofdinfrastructuur). Hiernaast wordt voor en door de Zeeuwse havens en industrie een verdiepingsslag gemaakt met gemeenten, bedrijven, North Sea Port, Ondernemersnetwerk(en), Rijkswaterstaat, Waterschap en de Veiligheidsregio.

Tot slot is de verwachting dat enkele effecten vooral lokale problemen veroorzaken, die niet leiden tot maatschappelijke ontwrichting maar wel tot overlast. Het gaat hier bijvoorbeeld om het niet functioneren van bruggen in de zomer als onderdeel van de hoofdinfrastructuur. Bij dit soort functies kan aanpassing plaatsvinden bij renovatie. Tot die tijd kan gekozen worden voor een handelingskader bij calamiteiten, zoals het koelen met water. De beheerders van vitale en kwetsbare functies hebben te maken met landelijk beleid. We stemmen daarom actief af met het Nationale Deltaprogramma en bijbehorende aanpak.

Afspraken:

- **We brengen de klimaatopgave specifieker in beeld:**
 - Uitvoeren stresstest bij bestaande V&K functies met betrokken partners
 - We maken de bestaande situaties bij nutsbedrijven inzichtelijk
- **We koppelen klimaatadaptatie aan de beheer- en onderhoudscycli van bestaande V&K functies**
- **Gezamenlijk stellen we een uitvoeringsprogramma voor V&K functies op en we werken gezamenlijk aan de uitvoering ervan**

4.4. Natuur

4.4.1. Toekomstbeeld

Grote gevarieerde natuurgebieden en landschappen, verbonden door brede natte en droge ecologische verbindingzones, vormen de ecologische ruggengraat van Zeeland. De Zeeuwse natuur is robuust op ecosysteem- en soortenniveau. De ecosystemen in Zeeland zijn weerbaar tegen weersextremen en bieden soorten de kans om te migreren en te interacteren. Deze systemen zijn goed bestand tegen externe invloeden zoals bemesting, verzuring en recreatiedruk. Zowel de omvang van gebieden, de diversiteit van gebieden en aangepaste beheer- en inrichtingsmaatregelen dragen bij aan de robuustheid. Het regionaal grond- en oppervlaktewatersysteem levert de noodzakelijke hoeveelheid water van de juiste kwaliteit. Het systeem is zodanig hersteld dat sprake is van een autonoom biodiversiteitsherstel in combinatie met andere functies. In de buurt van droogtegevoelige natuurgebieden wordt in principe geen grondwater onttrokken. Verzilting biedt kansen voor nieuwe zilte soorten en habitats.

Natuur, landbouw, recreatie en overheid werken (gebiedsgericht) nauw samen bij het oplossen van knelpunten en het realiseren van het beschreven toekomstbeeld. Dit vanuit de overtuiging dat de Zeeuwse natuur ook een belangrijke basiswaarde is voor het welzijn van mens en samenleving. De samenwerking draagt bij aan een klimaatadaptief, aantrekkelijk, maar ook economisch en functioneel landschap voor mens, flora en fauna.

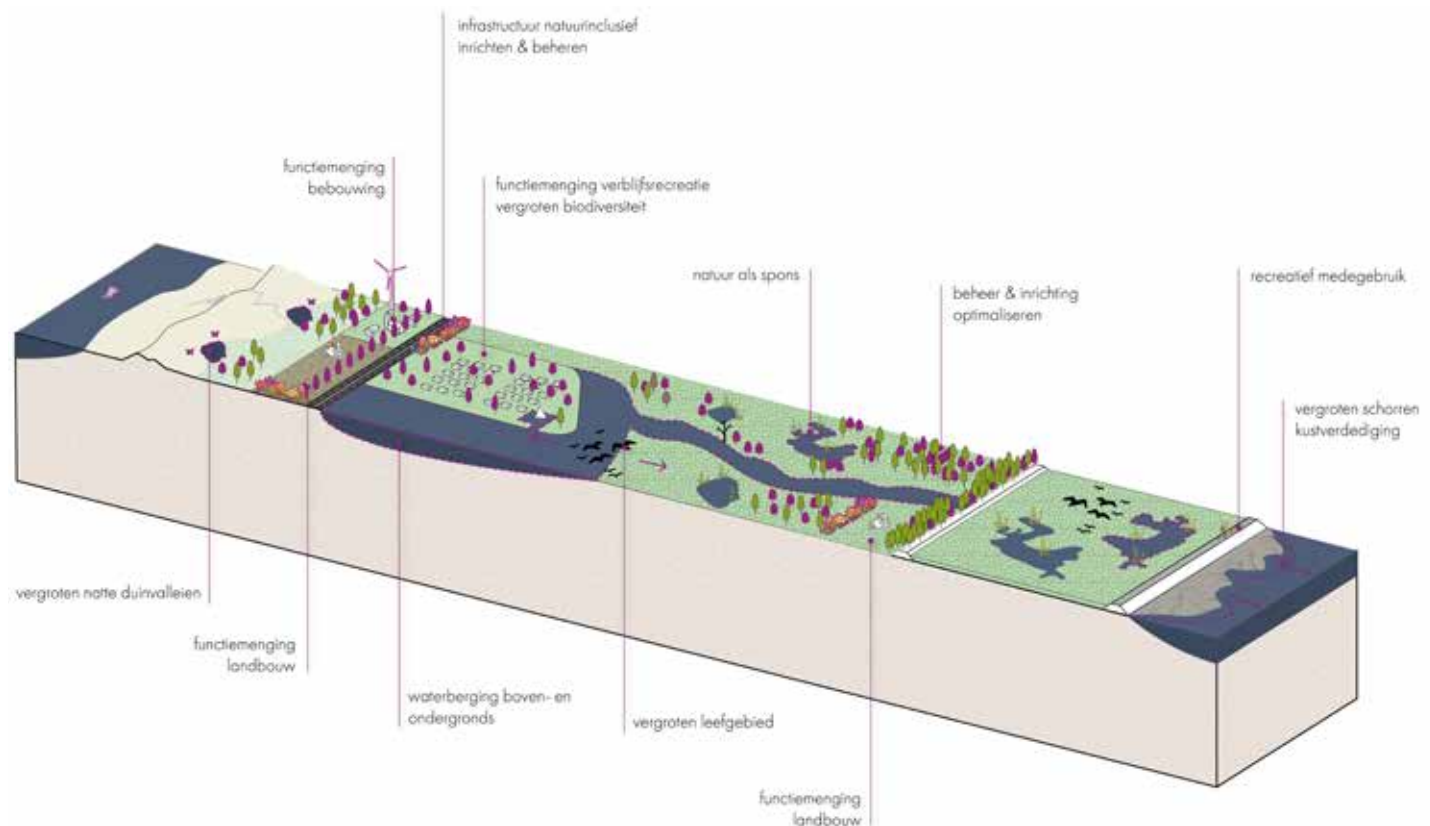
Klimaatadaptatie gaat gelijk op met andere maatschappelijk belangrijke doelen, zoals de aanpak van stikstof, leefbaarheid,

realiseren van economische ruimte, verdienmodellen en een natuurinclusieve³ samenleving. Buiten het "donkergroene" natuurnetwerk is verwevenheid van functies het uitgangspunt bij de inrichting van landelijk en stedelijk Zeeland. Dit biedt volop ruimte voor vestiging en kolonisatie van inheemse planten- en diersoorten. Buitendijkse slikken en schorregebieden bewegen mee met de stijgende zeespiegel. Meegroeiende vooroevers (building with nature) beschermen buitendijkse natuur waarbij ze tevens bijdragen aan de stabiliteit van Zeeuwse dijken en het achterland. Gezien de processen die al plaatsvindende en de stijging van de zeespiegel, zal de omvang van de buitendijkse natuur op plaatsen afnemen.

Ondanks alle inspanningen is in de huidige situatie duidelijk dat natuur niet of nauwelijks in staat is de snelheid van de huidige klimaatverandering te volgen. Natura2000 beleid is hierop aangepast.

4.4.2. Opgave in de huidige situatie

Door verschuiving van leefgebieden naar het noorden, versterkte verdroging, (zoet)waterproblematiek, periodieke vernatting, toenemende dynamische omstandigheden en zeespiegelstijging zal de Zeeuwse natuur er anders uit gaan zien. De genoemde effecten van klimaatverandering hebben grote gevolgen voor de Zeeuwse natuur en zullen leiden tot verdere verarming van de Zeeuwse biodiversiteit. Voorkomen moet worden dat ecosystemen op de korte en lange termijn instorten en daarbij ook leiden tot onomkeerbare economische gevolgen. De (zoet)waterproblematiek en de achteruitgang van de biodiversiteit dienen dan ook door alle partijen te worden erkend als een overall maatschappelijk probleem en waarbij partijen ook maatschappelijke verantwoordelijkheid

Figuur 7 Toekomstbeeld thema natuur

³ Natuurinclusief is een vorm van duurzaamheid waarbij gebruik wordt gemaakt van – én een bijdrage wordt geleverd aan – lokale biodiversiteit en natuurwaarden.

opnemen. Anticiperen en inzetten op het geschatte gewenste toekomstbeeld vraagt dan ook om investeringen en inzet van veel partijen. De mogelijkheid om financieringsstromen samen te brengen, is een belangrijke randvoorwaarde om te komen tot de gewenste integrale gebiedsgerichte oplossingen. De aanpak vraagt om wet- en regelgeving die gericht is op anticiperen op wat komt. Bij lokale overheden en de samenleving is klimaatverandering en de vergaande gevolgen daarvan op de natuur en natuurwaarden nog onvoldoende een thema. Het vereiste bewustzijn en draagvlak daarvoor moet worden vergroot. Goede voorbeelden van natuurinclusief inrichten zijn aanwezig, maar zijn als algemeen ontwikkelingsperspectief nog onvoldoende omarmd.

4.4.3. Strategie en afspraken

De Zeeuwse natuur is van grote waarde voor flora en fauna maar ook voor het welzijn van mens en samenleving. Een gezond en vitaal natuurlijk systeem (bodem, water, flora, fauna) vormt de leidraad voor de toekomstbestendige inrichting van Zeeland. Veel van de doelstellingen voor natuur staan op de agenda van reeds lopende programma's (Natuurvisie, Programma Natuur, stikstof, Kaderrichtlijn water, Bosopgave, Deltaplan Zoet water, Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta). De Klimaatadaptatiestrategie dient deze programma's te ondersteunen en of aan te vullen.

De Zeeuwse klimaatadaptatiestrategie heeft vooral een aanvullende waarde door:

- Het (breed) agenderen van het grote maatschappelijke belang van het klimaatrobust maken van de Zeeuwse natuur
- Het (breed) agenderen van de gezamenlijke inspanningen die nodig zijn voor het klimaatrobust maken van de Zeeuwse natuur
- Het stimuleren en ondersteunen van integrale gebiedsgerichte, natuurinclusieve en klimaatadaptatieve acties en activiteiten (onderzoek, innovatie, kennisbundeling, inzet extra middelen)
- Het stimuleren van functionele (agro)biodiversiteit⁴ binnen de landbouw

Robuust Zeeuwse natuur(netwerk)

Door het tijdig realiseren van het Natuurnetwerk Zeeland kunnen de negatieve klimaateffecten op de Zeeuwse natuur beter worden opgevangen. Dit netwerk bestaat uit (grote) vlakvormige gevarieerde natuurgebieden die onderling zijn gekoppeld door natte en droge ecologische verbindingzones. Daarbij is tevens noodzakelijk dat het natuurlijke (grond)water- en bodemsysteem wordt hersteld evenals behoud en versterking van geomorfologie, geologie en de bodem. Dit gaat verder dan enkel binnen de begrenzing. Het robuuster inrichten van een regionaal water- en bodemsysteem helpt bij het opvangen van extremen. Maatregelen met betrekking tot het regionaal bodemwatersysteem vragen om een brede samenwerking en gebiedsgerichte, integrale aanpak. Hier komen natuur, recreatie, klimaatadaptatie, circulariteit en de ketengedachte concreet samen.

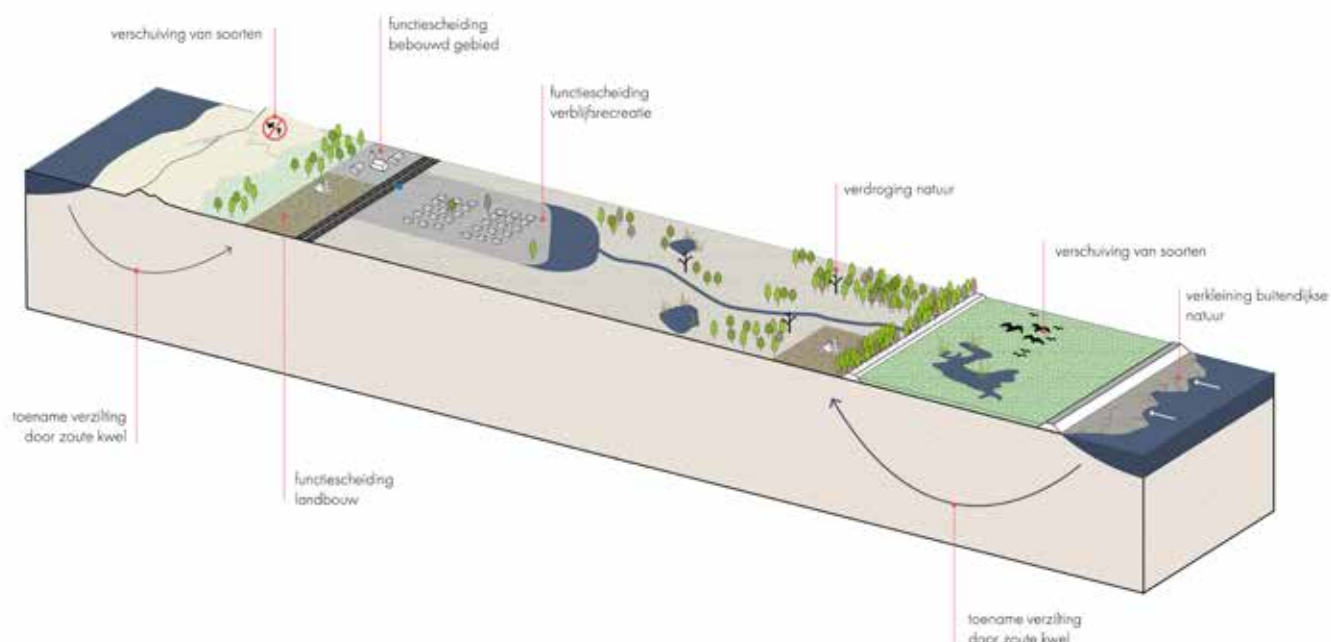
Tot slot kunnen juiste klimaatadaptatieve inrichtings- en beheermaatregelen negatieve gevolgen van klimatologische maatregelen afremmen of deels stopzetten.

Afspraken:

- **We zetten een plus op het versneld afronden van het provinciale Natuurnetwerk**
- **We herstellen en richten een robuust bodem- watersysteem in door het opstarten van een integrale gebiedsgerichte aanpak**
- **We optimaliseren inrichting en beheer van bestaande en nieuwe natuurgebieden**
- **We bouwen meer kennis en inzicht op over klimatologische effecten op soorten en leefgebieden**

Verbinden van de Zeeuwse natuur

Ecosystemen en leefgebieden van soorten strekken zich uit over de grenzen van natuurgebieden.

Figuur 8 Huidige situatie thema natuur

⁴ Functionele agrobiodiversiteit (FAB) is het versterken van het natuurlijke vermogen om ziekten en plagen te beheersen in cultuurgewassen door de biodiversiteit te stimuleren.

Bij FAB gaat het over alle biodiversiteit op en rondom het bedrijf, die direct of indirect een rol speelt bij de ondersteuning van teelten.

Ook daarbuiten moet in natuur geïnvesteerd worden om ecosystemen overeind te houden en de achteruitgang van biodiversiteit te stoppen. Dit vraagt om een natuurinclusieve benadering van de andere aandachtsvelden in de KasZ en het “verweven” van functies en sectoren. Dat gebeurt in combinatie met bijvoorbeeld zoetwaterbeschikbaarheid, herstel van cultuurlandschappen en aanwezige natuurwaarden binnen het landelijke en stedelijke gebied, maar ook inzet op een verdere vergroening van bebouwd gebied. Vergroening van het bebouwd gebied draagt in belangrijke mate bij aan de biodiversiteit en de robuustheid van ecosystemen. Daarnaast is het ook een belangrijke maatregel tegen wateroverlast, droogte en hittestress.

Door het verbinden van de Zeeuwse natuur hebben soorten de kans om zich te verplaatsen en weersextremen op te vangen. Een mogelijkheid om verbindingen te maken is de samenwerking met andere sectoren. Het koppelen van andere adaptieve maatregelen leidt tot een kwaliteitsverbetering van bestaande en nog nieuwe te realiseren natuur. Zoetwaterbeschikbaarheid, realisatie van volhoudbare landbouw⁵ en extensieve recreatiefuncties leiden tot zachtere overgangen tussen natuur en andere functies. Zachte overgangen tussen natuur en andere functies bevordert de veerkracht van de Zeeuwse natuurgebieden, waarbij tevens de gewenste natuurinclusieve samenleving vormgegeven kan worden. Binnen het Uitvoeringsprogramma Landelijke Gebied zal daarom ook experimenteerruimte worden gecreëerd om ervaring te kunnen opdoen met deze gewenste natuurinclusieve functie invulling. Specifieke focus ligt vooral op niet begrensde overgangszones rondom stikstof overbelaste Natura2000-gebieden waarbij sprake is van het hanteren van bestaande bestuurlijke afspraken zoals medewerking van grondeigenaren op basis van vrijwilligheid.

Afspraken:

- Een Natuurinclusieve benadering wordt voor overheid en private partijen een vast onderdeel bij (plan)ontwikkeling en beheer
- We versterken natuur buiten het provinciale natuurnetwerk en we verbinden noodzakelijke bestaande natuurgebieden binnen Zeeland
- We realiseren overgangszones rondom bestaande en nieuwe natuur
- We stimuleren agrarische functionele (agro)biodiversiteit

Buitendijkse natuur

Buitendijkse natuur, zoals de slikken en de schorren, kan door allerlei technische ingrepen en innovaties behouden blijven op de plekken waar dit langetermijnperspectief biedt. Buitendijkse natuurgebieden bewegen bijvoorbeeld mee met de stijgende zeespiegel. Meegroeierende vooroeveren (building with nature) beschermen buitendijkse natuur waarbij ze tevens bijdragen aan de stabiliteit van Zeeuwse dijken en het achterland. Behoud van buitendijkse natuurwaarden vraagt om nieuwe innovatieve oplossingen.

Afspraken:

- We behouden buitendijkse natuur en ontwikkelen alternatieven

4.5. Landbouw

4.5.1. Toekomstbeeld

De Zeeuwse landbouw is in 2050 volhoudbaar⁵, ondanks weersextremen en veranderende omstandigheden. Dit betekent dat een bedrijf op lange termijn bestaansrecht en een verdienmodel heeft en produceert in evenwicht met de (natuurlijke) omgeving. Als gevolg van een integrale gebiedsgerichte aanpak is het landelijk gebied en het agrarisch bedrijf ingericht om extreme weersituaties op te vangen. De landbouw trekt hier samen op met andere functies, zoals natuur, recreatie en waterveiligheid.

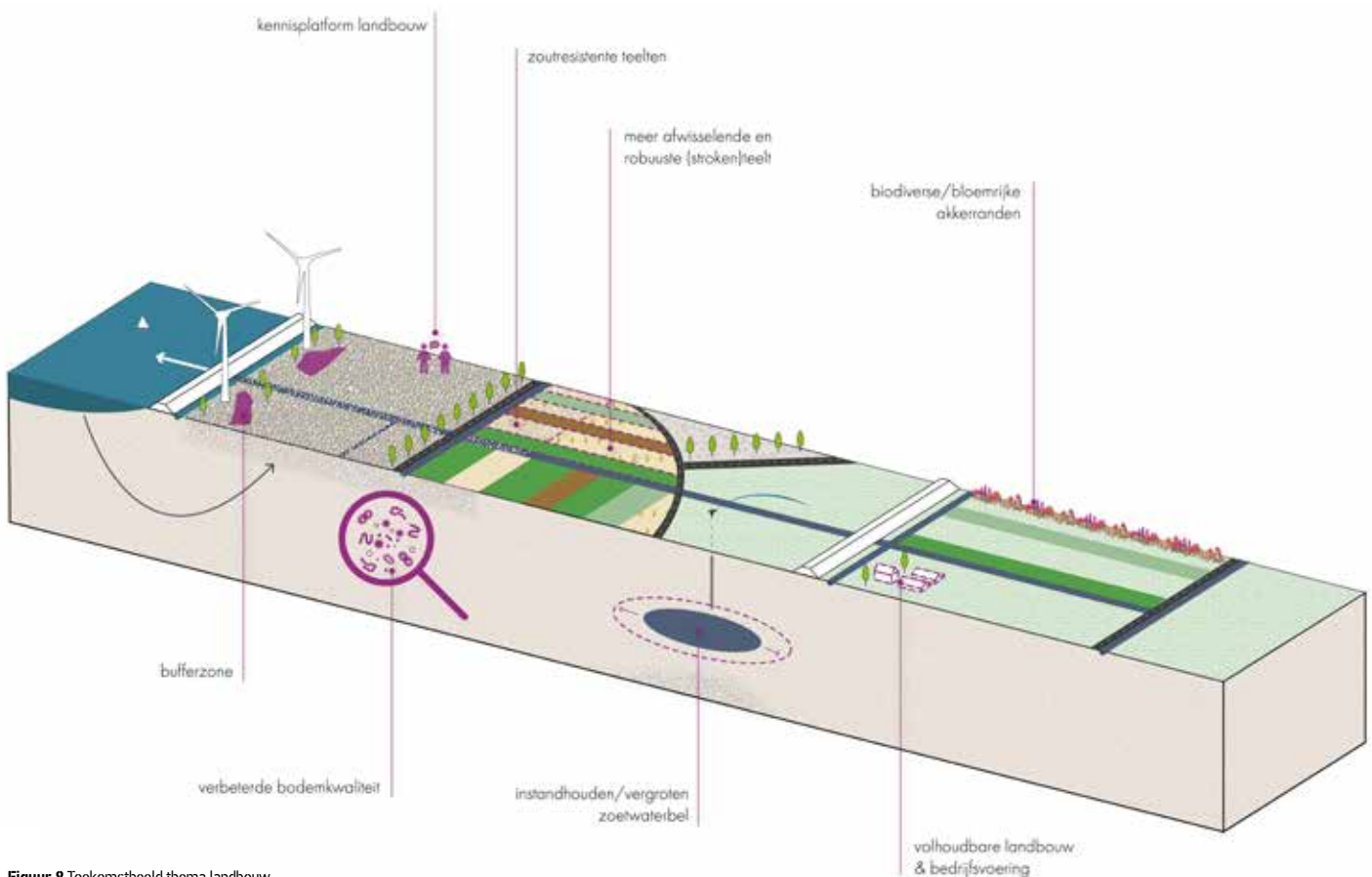
Een goede bodemkwaliteit en een robuust watersysteem vormen de basis voor een klimaatadaptieve en volhoudbare landbouw in Zeeland. De kansen voor het vasthouden, bufferen, bergen en aanvoeren van zoet water ten behoeve van de landbouw worden optimaal benut. Daarnaast bestaat het besef dat de grenzen van een betaalbaar regionaal watersysteem niet oneindig zijn. In een aantal gebieden in Zeeland zijn extremen, zoals verzilting en wateroverlast, zodanig dat de landbouw hier niet (in alle vormen) ondersteund kan worden. In deze gebieden zijn andere agrarische en innovatieve verdienmodellen of nieuwe functies ontstaan.

Op bedrijfsniveau speelt de agrarische sector in op de lokale omstandigheden. De sector zet in op teeltveredeling, nieuwe teelten, zuinig watergebruik en waarborgt een goede bodemkwaliteit. Oogst-, teelt-, en bodemstructuurschade als gevolg van weersextremen blijven hierdoor beperkt. De sector wordt hierin ondersteund door kennisontwikkeling, -ontsluiting en transitiegerichte subsidie- en stimuleringsmaatregelen.

4.5.2. Opgave in de huidige situatie

De landbouw wordt geconfronteerd met een veelvoud aan transities. Klimaatadaptatie is één van de transities die specifieke aandacht vraagt. Weersextremen, verzilting en de manier van grondbewerking leiden tot gewas- en oogstschade en hebben negatieve effecten op de voor de landbouw gewenste bodemstructuur. Daarnaast maakt geleidelijke temperatuurstijging (een aantal) huidige teelten minder geschikt. Ook is er een toenemende vraag naar zoet water. De landbouw is primair afhankelijk van een robuust watersysteem en goede bodemkwaliteit. Door de geringe externe aanvoer van zoet water is Zeeland vrijwel geheel afhankelijk van regenwater, waardoor zoet water ten tijde van langdurige droogte schaars is. De beschikbaarheid van zoet water verschilt sterk in Zeeland. Ondanks alle inspanningen is het faciliterend vermogen van het huidige watersysteem begrensd.

Zie voor dwarsdoorsnede **met** externe watertoevoer bijlage 1

Figuur 9 Toekomstbeeld thema landbouw

⁵ De ambitie voor volhoudbare landbouw definiëren wij als volgt (bron: voorontwerp Omgevingsvisie); het creëren van zoveel mogelijk meerwaarde.

Meerwaarde die ontstaat door een samenhangende integrale benadering van bodem (vruchtbaarheid), beheer (zoet) water, biodiversiteit en landschap in combinatie met het (kosten-)efficiënter boeren.

De gevolgen van klimaatverandering versterken de beperkingen. Zo kunnen ondergrondse zoet waterbellen versneld uitgeput raken. Daarnaast kan extreme neerslag niet altijd direct worden afgevoerd. Wanneer hier onvoldoende op wordt ingespeeld, leidt dit tot een situatie, waarbij de grenzen van het watersysteem bereikt worden en een niet haalbare en niet betaalbare situatie ontstaat. De manier waarop de Zeeuwse overheden en de landbouwsector hierop inspelen is cruciaal. De opgaven van wateroverlast en zoetwaterbeschikbaarheid – in relatie tot andere transitieopgaven, zoals energietransitie, biodiversiteit en stikstof – worden nog niet gezamenlijk of integraal opgepakt. Hierdoor wordt niet effectief en efficiënt ingespeeld op de actuele en toekomstige opgaven en mogelijke kansen. Een robuust systeem is niet de enige uitdaging.

De verantwoordelijkheid om te zorgen voor een bedrijfsvoering en kwaliteit van de bodem die bestand is tegen weersextremen, ligt primair bij de agrarische ondernemer. Dit vraagt om investeringen die aansluiten op veranderende omstandigheden. De agrarische bedrijfsvoering is in de huidige situatie van wereldwijde concurrentie veelal gericht op opbrengstmaximalisatie en overleving op de wereldmarkt. De bedrijfsvoering staat al flink onder druk. Hierdoor is beperkt ruimte voor investeringen in de veranderende

omgeving. Wanneer niet voldoende geïnvesteerd kan worden in aanpassingen aan de veranderende omgeving, zal de gevoeligheid voor klimaatverandering en het risico op oogst-, teelt- en bodemstructuurschade toenemen.

De strategische keuze ligt voor op welke manier de agrarische sector wordt ondersteund om een aantal grote transities, waaronder veranderende weersomstandigheden, te doorlopen. Cruciale elementen zijn een robuust watersysteem, een goede bodemkwaliteit en een klimaatadaptieve bedrijfsvoering.

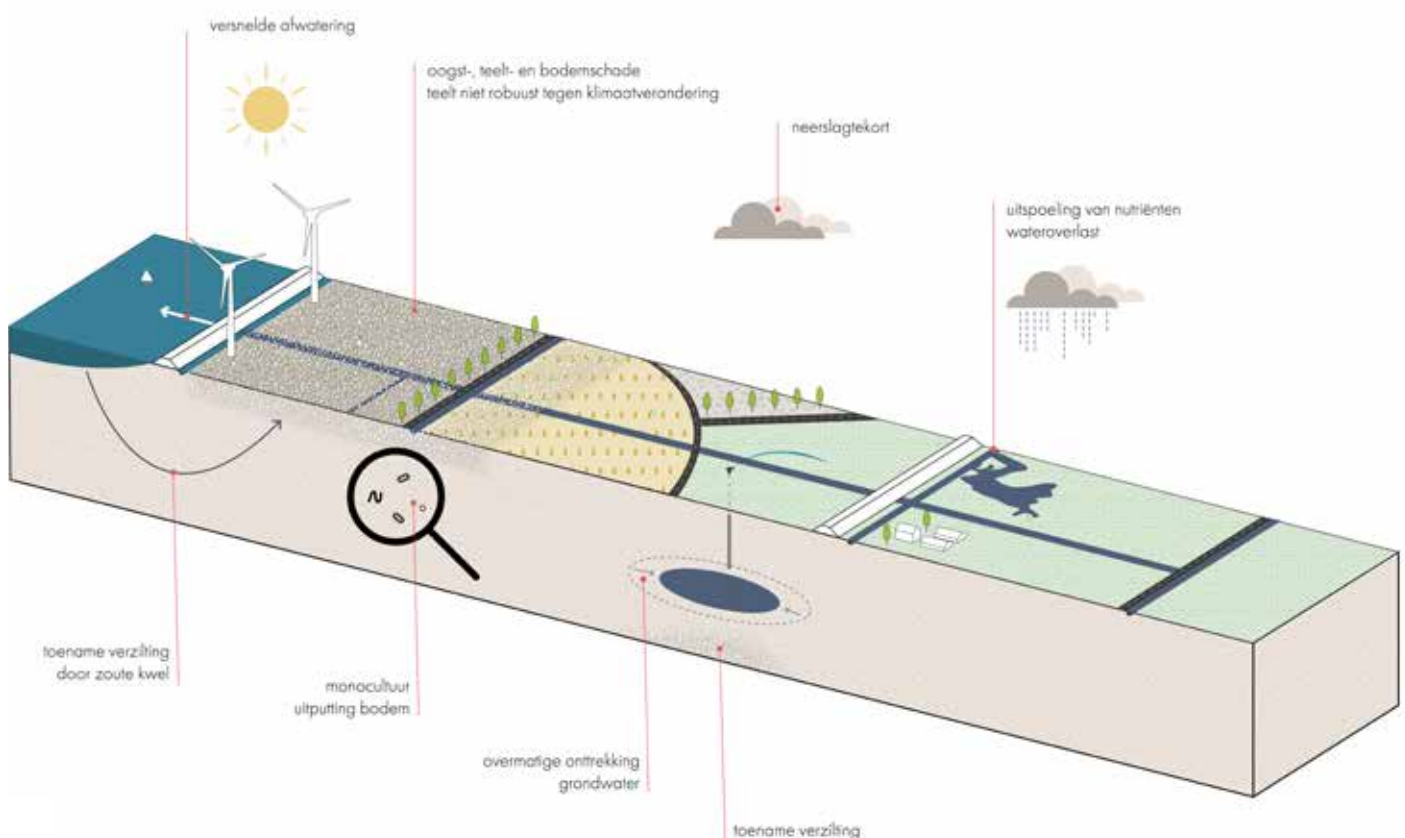
4.5.3. Strategie en afspraken

De landbouw staat voor een aantal forse transities. Het ambitiedocument 'Samenwerken aan het Zeeuwse platteland' geeft hier invulling aan. Klimaatadaptatie is één van die transities. Het is cruciaal dat de sector de randvoorwaarden krijgt om deze transitie – stapsgewijs – te kunnen maken.

Watersysteem

Het Zeeuws beleid ten aanzien van de beschikbaarheid van zoet water is primair gericht op zelfvoorziening. In het kader van het Zeeuws Deltaplan Zoet Water worden per gebied specifieke kansen, knelpunten en aanpakken verkend. Hieruit blijkt met welke

Zie voor dwarsdoorsnede met externe watertoevoer bijlage 1

Figuur 10 Huidige situatie thema landbouw

maatregelen en in welke gebieden een robuust watersysteem duurzaam, haalbaar en betaalbaar is. De bestaande systematiek van de Planmatige Wateropgave wordt hierbij betrokken. Beide vragen om uitwerking en uitvoering in een gebiedsgerichte aanpak waarbinnen de uitgangspunten en de begrenzingen van het natuurlijk systeem centraal staan (zie paragraaf 6.4: Gebiedsgerichte aanpak).

In gebieden met zoet waterbellen is het uitgangspunt dat deze tenminste behouden blijven en waar mogelijk vergroot worden. Een concretisering en operationalisering (van de handhaving) hiervan vindt plaats in het Zeeuws Deltaplan Zoet water. Inzichten uit het Zeeuwse Deltaplan Zoet Water kunnen leiden tot de strategische keuze om voor delen van Zeeland in te zetten op externe aanvoer. Dit mogelijke besluit versterkt de Zeeuwse afhankelijkheid van externe factoren. Het besluit zal daarom gepaard moeten gaan met een lobby richting het Rijk om de onzekerheden rondom de externe afhankelijkheid zoals de Nationale verdringsreeks water tot een minimum te beperken.

Daarnaast zal in het Deltaplan inzicht ontstaan in welke gebieden er een vergrote onbalans in de vraag en het aanbod van water zal ontstaan. In gebieden waar traditionele vormen van landbouw of teelten niet ondersteund kunnen worden, is een transitie naar een andere innovatieve bedrijfsvoering of andere functie noodzakelijk.

Afspraken:

- **We richten watersystemen robuust in door het opstarten van een integrale gebiedsgerichte aanpak op basis van de uitkomsten van het Zeeuws Deltaplan Zoet water**
- **We concretiseren en operationaliseren het ten minste behouden en waar mogelijk vergroten van zoetwaterbellen**
- **In gebieden waar specifieke vormen van bedrijfsvoering of teelten niet ondersteund kunnen worden is een transitie naar een andere innovatieve bedrijfsvoering of andere functie onvermijdelijk**

Bodemkwaliteit

De kracht van de Zeeuwse bodem is een belangrijke pijler voor een toekomstbestendige en duurzame landbouw in de provincie Zeeland. Landbouwgronden met een goede bodemkwaliteit bevatten de onderstaande elementen:

[Fysisch]

Goede bodemstructuur → doorlatendheid, doorworteling

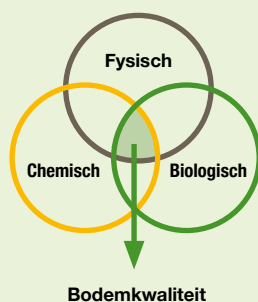
[Chemisch]

Goede bodemvruchtbaarheid → mineralen/organische stof

Geen verontreiniging → uitspoeling meststoffen, pesticiden

[Biologisch]

Rijk bodemleven → mineralisatie, graafgangen

De agrarische ondernemingen moeten deze aspecten bevorderen. Het pakket van maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water blijft noodzakelijk om uitspoeling van nutriënten uit de bodem te voorkomen. Om tegemoet te komen aan de blijvende behoefte aan innovatie, kennisdeling en –ontwikkeling, wordt ingezet op een platform waar publicaties, onderzoek over bodemkwaliteit en kennis over volhoudbare landbouw gedeeld kunnen worden.

Afspraken:

- **We blijven inzetten op het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water**
- **We zetten een kennisplatform op voor bodemkwaliteit en volhoudbare landbouw**
- **We zetten in op het verbeteren van de bodemstructuur t.b.v. het opvangen van weersextremen**

Adaptieve bedrijfsvoering

De verantwoordelijkheid om te zorgen voor een bedrijfsvoering die bestand is tegen weersextremen, ligt primair bij de agrarische ondernemer. Dit vraagt om investeringen voor de aanpassing aan veranderende omstandigheden. Concreet gaat dit om bodembeheer, teeltveredeling, andere gewassen, zorgvuldig watergebruik, gecontroleerd draineren, aandacht voor dierenwelzijn tijdens warme dagen, functionele agrobiodiversiteit en natuurinclusieve landbouw.

De overheid ondersteunt de agrarische sector in de transitie naar een volhoudbare en duurzame vorm van landbouw. Het systeem van vergoeden op basis van behaalde maatschappelijke doelen komt steeds meer in beeld. In het kader van het nieuwe Europees Gemeenschappelijk Landbouw. Beleid wordt gewerkt aan een systeem van Ecoregelingen. Ondernemers die meer duurzaamheidsinspanningen toepassen krijgen een hogere vergoeding uit het landbouwbeleid uitgekeerd. Door het Zeeuwse stimuleringsbeleid voor de agrarische sector

actief te koppelen aan klimaatadaptieve maatregelen wordt actief en effectief ingezet op een volhoudbare landbouw. Deze instrumenten zijn meetbaar en waardeerbaar in de vorm van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI) gekoppeld aan systeemdiensten en brengen de transitie in de landbouwsector in een versnelling

Afspraken:

- **We verankeren klimaatadaptatie en (eco-)systeemdiensten in agrarisch stimulerings- en studiebeleid**
- **We verkennen de mogelijkheden voor een klimaatadaptieve aanpak van de Zeeuwse grondbank**

Ook worden de mogelijkheden verkend of instrumenten, zoals de Zeeuwse grondbank, mogelijkheden bieden. Op deze manier wordt actiever en effectiever bijgedragen aan een volhoudbare landbouw en toekomstbestendig systeem.

4.6. Bebouwd gebied

4.6.1. Toekomstbeeld

De Zeeuwsen steden en dorpen zijn een prettige en comfortabele omgeving om in te wonen, werken en verblijven. In de openbare ruimte is wateroverlast door hevige regenval tot een minimum beperkt door water tijdelijk vast te houden in waterpartijen, infiltratievelden, wadi's en op straat waar dat kan. Waar het kan infiltreren we water in de bodem. Hierdoor blijft het risico op (zettings-)schade door langdurige droogte klein. Het stedelijk groen en de manier van bouwen zorgt voor voldoende schaduw en verkoeling langs wegen en parken. Hierdoor warmt het openbaar gebied tijdens de hete zomers niet te veel op. De beplanting zorgt daarbij ook voor een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en het behouden en vergroten van de biodiversiteit.

In de Zeeuwse woonwijken zijn de particuliere percelen overwegend groen, inclusief groene daken en gevels. Dat geldt niet alleen voor percelen van de inwoners, maar ook voor terreinen van bijvoorbeeld zorginstellingen, scholen en overheidsinstanties.

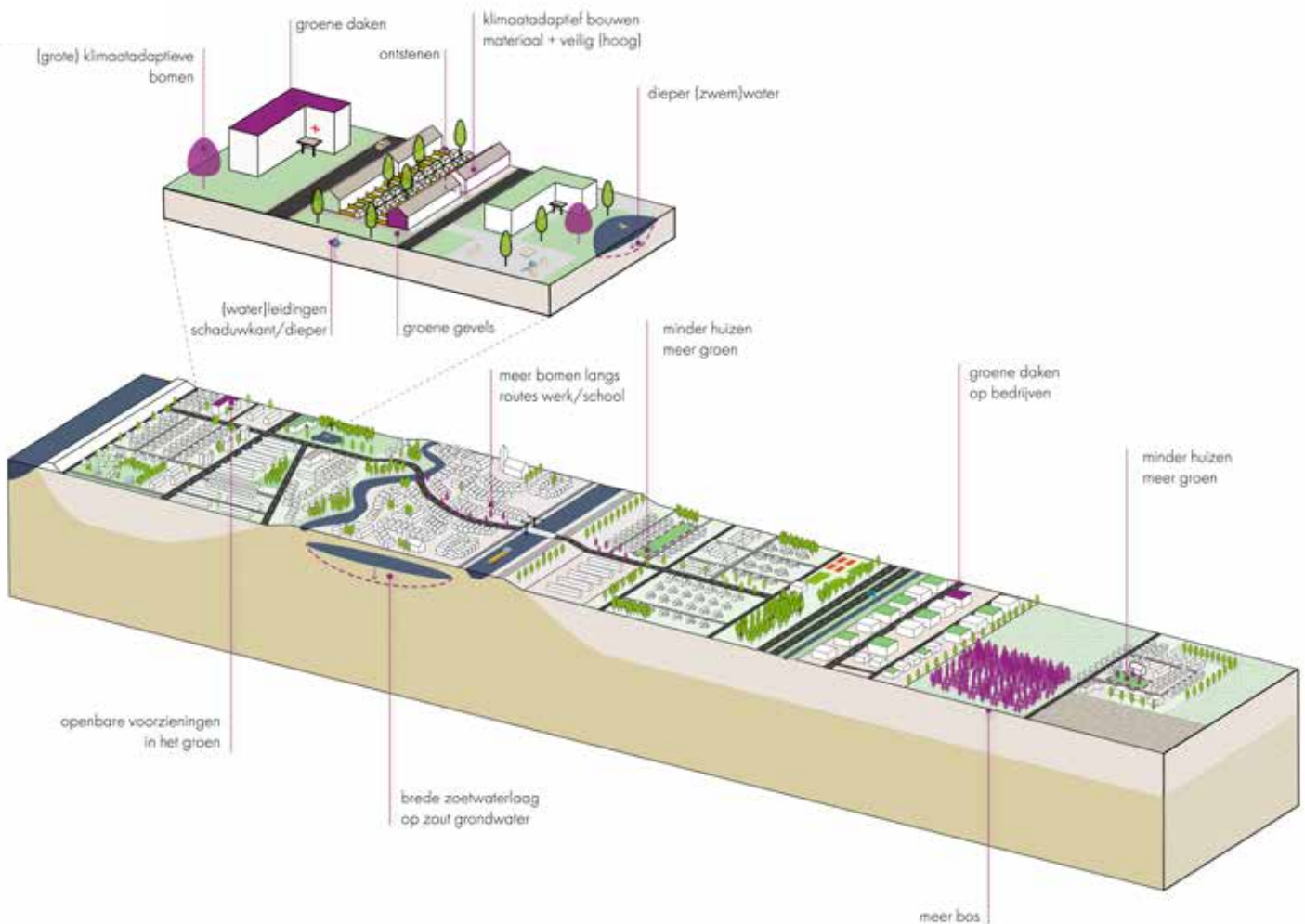
Verharding is zoveel mogelijk beperkt en is waterdoorlatend of loopt af naar een groen gebied. Om infiltratie te bevorderen, wordt de waterdoorlatende verharding afgewisseld met groenstroken. Zo

wordt water (tijdelijk) vastgehouden en is er in tuinen plaats voor schaduwrijke en verkoelende beplanting. Ook de verharding van bedrijfsperven op bedrijventerreinen is grotendeels doorlatend waar dat mogelijk is. De platte daken van loodsen zijn uitgevoerd als groen dak en worden gebruikt voor energieopwekking. Ook worden groene gevels toegepast. Innovaties vanuit onder andere de bouwwereld worden zo veel mogelijk benut.

Zeeuwse woningen en bedrijfspanden worden klimaatadaptief gebouwd. Ze staan voldoende hoog om wateroverlast te voorkomen en zijn zodanig ontworpen dat hittestress wordt tegengegaan. De inwoners van Zeeland houden in hun dagelijkse doen en laten ook rekening met het veranderende klimaat. Tijdens droge periodes wordt zuinig omgegaan met drinkwater en wordt het opgevangen regenwater gebruikt voor de tuin. Tijdens een hittegolf doen bewoners rustig aan en wordt 's nachts, als het koeler is, goed geventileerd. Tijdens extreme weersomstandigheden zorgen bewoners niet alleen goed voor zichzelf, maar ook voor anderen.

4.6.2. Opgave in de huidige situatie

In het bestaande bebouwd gebied zorgt het huidige klimaat met enige regelmaat voor schade en gezondheidsproblemen. Extreme neerslag met meer dan 60 mm regen in één uur komt de laatste jaren steeds vaker voor. Ondanks de vele inspanningen van de gemeenten en het

Figuur 11 Toekomstbeeld bebouwd gebied

waterschap, zorgt dit ervoor dat in Zeeland jaarlijks nog waterschade in woningen optreedt. De extreme buien zullen in de toekomst nog vaker voorkomen. Dit geldt ook voor extreem lange periodes van droogte. Dit zorgt voor zettingsschade aan infrastructuur en gebouwen en schade aan stedelijk groen, waaronder ook sportvelden. Bij droogte is ook de kans op brand en de beschikbaarheid van voldoende bluswater een belangrijk aandachtspunt. Door de droogte neemt ook de verzilting in delen van het Zeeuwse bebouwde gebied toe, wat nadelig is voor het stedelijk groen. De slechte conditie van het groen beperkt het verkoelende effect dat het groen heeft in periodes van hitte. Hite zorgt jaarlijks voor slechte nachtrust, onaangename en onwerkbare situaties, gezondheidsproblemen en een toename van sterfgevallen die vermeden hadden kunnen worden. Het warmere klimaat gecombineerd met hittegolven zorgt ook een groter risico op het gebied van plaagdieren, slechtere waterkwaliteit en opwarming van de drinkwaterleidingen.

In de komende 30 jaar moet het bebouwd gebied stevig worden omgevormd om Zeeland klimaatbestendig in te richten. Dit geldt voor zowel de kernen als de bedrijventerreinen. De grootste opgave ligt in het bestaand bebouwd gebied, omdat de uitbreiding van het bebouwd gebied in de komende dertig jaar beperkt zal zijn. In het bestaande gebied is de voornaamste uitdaging om voldoende fysieke ruimte te vinden voor het opvangen van weersextremen. Uiteraard moeten de nieuwbouwlocaties ook klimaatbestending worden uitgevoerd.

Klimaatbestendigheid is niet de enige opgave. Ook voor opgaven zoals de energietransitie en een toekomstbestendige woning- en bedrijvensvoorraad leggen een druk op het bebouwd gebied. De druk op het bebouwd gebied is daarom groot. Het koppelen van opgaven is daarom geen keuze, maar is noodzakelijk om de klimaatopgave te realiseren. Dat biedt gelukkig ook voordelen, zoals het kunnen benutten van financiële middelen vanuit meerdere opgaven en de kansen om met één maatregel meerdere doelen te halen. Het vergroenen van de bebouwde omgeving draagt bijvoorbeeld ook bij aan klimaatadaptatie, biodiversiteit, ruimtelijke kwaliteit en gezondheid.

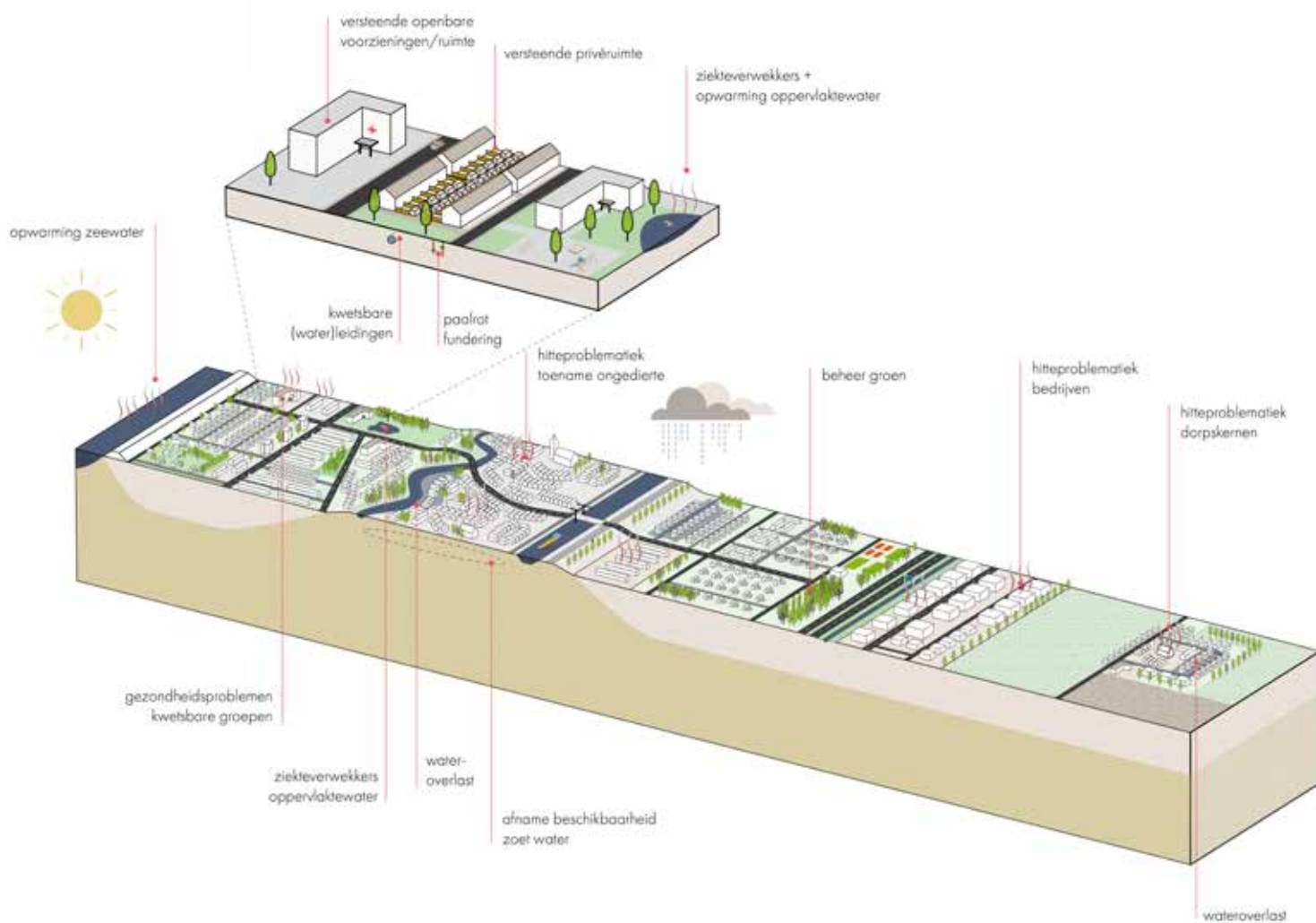
4.6.3. Strategie en afspraken

Opgave in beeld

De klimaatopgave voor het volledige bebouwd gebied in Zeeland is nog niet in alle gevallen tot op locatieniveau volledig in beeld gebracht. Het thema wateroverlast wordt actief opgepakt in de vorm van de beleidslijn Stedelijke Wateropgave (SWO). Hierbinnen wordt de opgave in beeld gebracht en wordt de inspanningsverplichting voor het oplossen van wateroverlast verder ingevuld.

Grondwateroverlast wordt daar ook in meegenomen, zij het in beperkte mate.

Over de klimaatthema's droogte en hitte is nog minder bekend.

Figuur 12 Huidige situatie bebouwde omgeving

Daarom brengen we deze opgave deze eerste beleidscyclus beter in beeld. De bodem in Zeeland is op veel locaties erg gevoelig voor zettingen door droogte. Omdat de kennis over dit onderwerp in het stedelijk gebied van Zeeland erg beperkt is, is gericht onderzoek en het uitvoeren van pilots noodzakelijk. Monitoring van grondwaterstanden is nodig om meer inzicht in lokale verschillen en de omvang van de opgave in beeld te krijgen. Dit draagt ook bij aan het in beeld brengen van de opgave op het gebied van grondwateroverlast.

Ondanks dat de klimaatopgave nog niet overal over de volle breedte in beeld is, is wel al voldoende kennis aanwezig om een aantal 'altijd goed' maatregelen en uitgangspunten toe te passen. Hierbij valt onder andere te denken aan minimum oppervlak groen en water, het beschermen van het bestaande stedelijk groen en het verminderen van oppervlakteverharding. Daarnaast wordt (indien van toepassing) bij evenementen opgenomen hoe te handelen bij hitte en extreme neerslag en wordt onderzocht of lokale hitteplannen effectieve instrumenten zijn om in te zetten in onze regio. Deze worden doorgevoerd in het beleid en in de uitvoering van projecten van de gemeenten, waterschap en provincie.

Afspraken:

- **We zetten de beleidslijn Stedelijke Wateropgave voort binnen de SAZ+**
- **We zetten een onderzoeksprogramma op om meer inzicht te krijgen in de risico's van hitte en droogte in relatie tot stedelijk groen en zettingen in het stedelijk gebied**
- **In regioverband brengen we binnen deze eerste beleidscyclus de klimaatopgave in het stedelijk gebied in beeld**
- **We ontwikkelen 'altijd goed' maatregelen en zetten deze in, wanneer de volledige klimaatopgave in een gebied nog niet in beeld is gebracht.**

Klimaatbestendig inrichten van de buitenruimte

Het klimaatbestendig maken van het gehele bebouwde gebied is een zeer grote opgave. Het vraagt dus om een lange adem en een effectieve aanpak, mede gezien de investeringen die dit meebrengt. De meest voor de hand liggende aanpak is aanhaken bij geplande ingrepen in het bebouwde gebied. Op hoofdlijn zijn dit het herstructureren van bestaand stedelijk gebied en de uitvoering van onderhoudsmaatregelen (groot en klein) in de openbare ruimte, ingrepen vanuit andere opgaven zoals de energietransitie en het realiseren van nieuw stedelijk gebied. Uit onderzoek en uit ervaring binnen Zeeland is gebleken dat met deze aanpak de klimaatmaatregelen niet of nauwelijks tot meerkosten leiden (zie tekstkader). Om dit te bereiken wordt in het beleid van alle Zeeuwse overheden opgenomen dat de klimaatopgave en bijbehorende maatregelen standaard worden meegenomen bij alle ingrepen in het stedelijk gebied.

Kosten en baten van een klimaatbestendige buitenruimte

Het is ook belangrijk om te kijken naar de meerkosten die het klimaatbestendig maken van het bebouwde gebied met zich meebrengt ten opzichte van de baten. Onderzoek van de Hogeschool van Amsterdam ('De Klimaatbestendige stad, inrichting in de praktijk') toont aan dat in veel gevallen een klimaatbestendige inrichting meer oplevert dan het kost en dat klimaatbestendige inrichting relatief eenvoudig en vaak voordelig is te realiseren.

Voor alle nieuwe ontwikkelingen, binnen en buiten het bestaand bebouwd gebied betekent dit dat de klimaatopgave verplicht wordt meegenomen in de brede (o.a. ruimtelijke) afweging tijdens de ontwikkeling van de plannen. Het uitgangspunt is dat de ontwikkeling in eerste instantie vanuit zichzelf klimaatbestendig moet zijn. Daarnaast moet afgewogen worden of de ontwikkeling bij kan dragen aan het oplossen van de klimaatopgave van het gebied waarbinnen de ontwikkeling plaatsvindt.

Ook bij grotere onderhoudsprojecten moet het oplossen van de klimaatopgave standaard worden meegenomen. In de voorbereiding van het (groot) onderhoud wordt daarom het nog te ontwikkelen 'Afwegingskader klimaatadaptatie' ook een verplicht onderdeel. Voor de uitvoering van kleine onderhoudsmaatregelen gaat een verplicht afwegingskader te ver, maar moet wel worden nagegaan of met kleine aanpassingen toch een bijdrage kan worden geleverd aan het oplossen van de klimaatopgave.

Vanuit de in beeld gebrachte klimaatopgave zijn er echter locaties waar niet gewacht kan worden en waar eerder ingrijpen noodzakelijk of gewenst is. Op basis van urgentie, projectplanningen en (financiële) haalbaarheid bepalen gemeenten, waterschap en provincie zelfstandig voor hun eigen areaal de prioritering en planning voor het uitvoeren van de noodzakelijke maatregelen. Toetsingsinstrumenten op het gebied van klimaatadaptatie voor ingrepen in het bebouwd gebied bestaan nog niet. Hoewel de watertoets al bestaat, dekt deze (nog) niet de volledige scope van Klimaatadaptatie. Vanuit de KasZ wordt gezamenlijk een afwegingskader klimaatadaptatie ontwikkeld (zie paragraaf 6.5: Afwegingskader Klimaatadaptatie).

Afspraken:

- **We voeren alle ingrepen in het bebouwd gebied klimaatbestendig uit en geven invullen aan de bestaande klimaatopgave**
- **We haken bij het oplossen van de klimaatopgave zoveel mogelijk aan bij natuurlijke momenten. Vanuit de eigen bevoegdheden wordt afgewogen waar eerder ingegrepen wordt**
- **We ontwikkelen samen een Zeeuws 'Afwegingskader Klimaatadaptatie' voor alle nieuwe ontwikkelingen, inclusief herstructurering, groot onderhoud en renovatie**
- **We doen een klimaatcheck bij kleine onderhoudsmaatregelen**

Meekoppelkansen

Maatregelen die uitgevoerd worden om de klimaatopgave op te lossen, zijn vooral gericht op het creëren van meer ruimte voor de opvang van weersextremen. Vaak krijgt dit vorm door het vergroenen van die ruimte. Dit biedt veel meekoppelkansen met andere opgaven op het gebied van een gezonde leefomgeving, ruimtelijke kwaliteit, (klimaat-)veiligheid, energietransitie, biodiversiteit, wooncomfort, vestigingsklimaat en toekomstige waarde van vastgoed in het stedelijk gebied. Wanneer één ingreep meerdere doelen dient, ontstaat meer draagvlak en kunnen financiële middelen worden samengevoegd. Het verkennen van meekoppelkansen wordt een vast onderdeel in de voorbereiding van klimaatadaptatiemaatregelen.

Afspraken:

- **We gaan bij maatregelen voor klimaatadaptatie altijd na of er meekoppelkansen zijn vanuit andere opgaven**

Privaat terrein en het invullen van de klimaatopgave

Particulieren en bedrijven hebben een grote impact op de opgave in het bebouwd gebied. Een groot deel van het bebouwd gebied is namelijk privaat terrein. Dit varieert landelijk tussen 50% tot 70% van de totale oppervlakte van het bebouwd gebied. Vele kleinschalige maatregelen op privaat terrein beperken niet alleen overlast en schade voor henzelf, maar beperken ook de noodzakelijke maatschappelijke ingrepen en kosten in de openbare ruimte. Het is daarom belangrijk om particulieren en bedrijven te motiveren en te stimuleren in het opvangen van regenwater en het vergroenen van het eigen perceel. Om dit te realiseren gaan we onderzoek doen naar een Zeeuws breed stimuleringspakket van maatregelen voor particulieren. In het kader van informeren

en bewustwording is in 2020 de bewustwordingscampagne 'Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee' van start gegaan. Deze zetten we voort. Naast bewustwording is het stimuleren van maatregelen nodig. Indien noodzakelijk kan in een later stadium gebruik worden gemaakt van de al bestaande wet- en regelgeving om het opvangen van regenwater te verplichten. Woningbouwcorporaties zijn belangrijke spelers in het bebouwd gebied. Daarom gaan zij klimaatadaptieve maatregelen meenemen bij groot onderhoud en in nieuwe plannen. Zij maken hierover prestatieafspraken met de gemeenten. Op Zeeuws niveau verkennen we in hoeverre dit gezamenlijk kan worden opgepakt.

Naast woningen moeten ook scholen in 2050 klimaatadaptief zijn. Hierbij zijn met name de schoolpleinen een punt van aandacht. Het vergroenen van schoolpleinen draagt bij aan het halen van de doelstellingen voor een klimaatadaptieve omgeving, helpt mee bij bewustwording, stimuleert groen en goed gedrag en biedt daarnaast de mogelijkheid voor het creëren van een buitenleslokaal. Kinderen die les krijgen op een school met een groen schoolplein zien de voordelen van groen in de omgeving en nemen dit vervolgens mee naar huis of naar hun eigen toekomstige huis. Zo creëren we een klimaatbewuste generatie!

Afspraken:

- **We gaan door met particulieren bewust te maken en te stimuleren maatregelen op eigen terrein te nemen. Op Zeeuws niveau vindt hierover afstemming plaats**
- **We gaan in regioverband in gesprek met de woningbouwcorporaties om afspraken te maken over het invullen van de klimaatopgave**
- **We blijven het vergroenen van schoolpleinen ondersteunen**

4.7. Recreatie

4.7.1. Toekomstbeeld

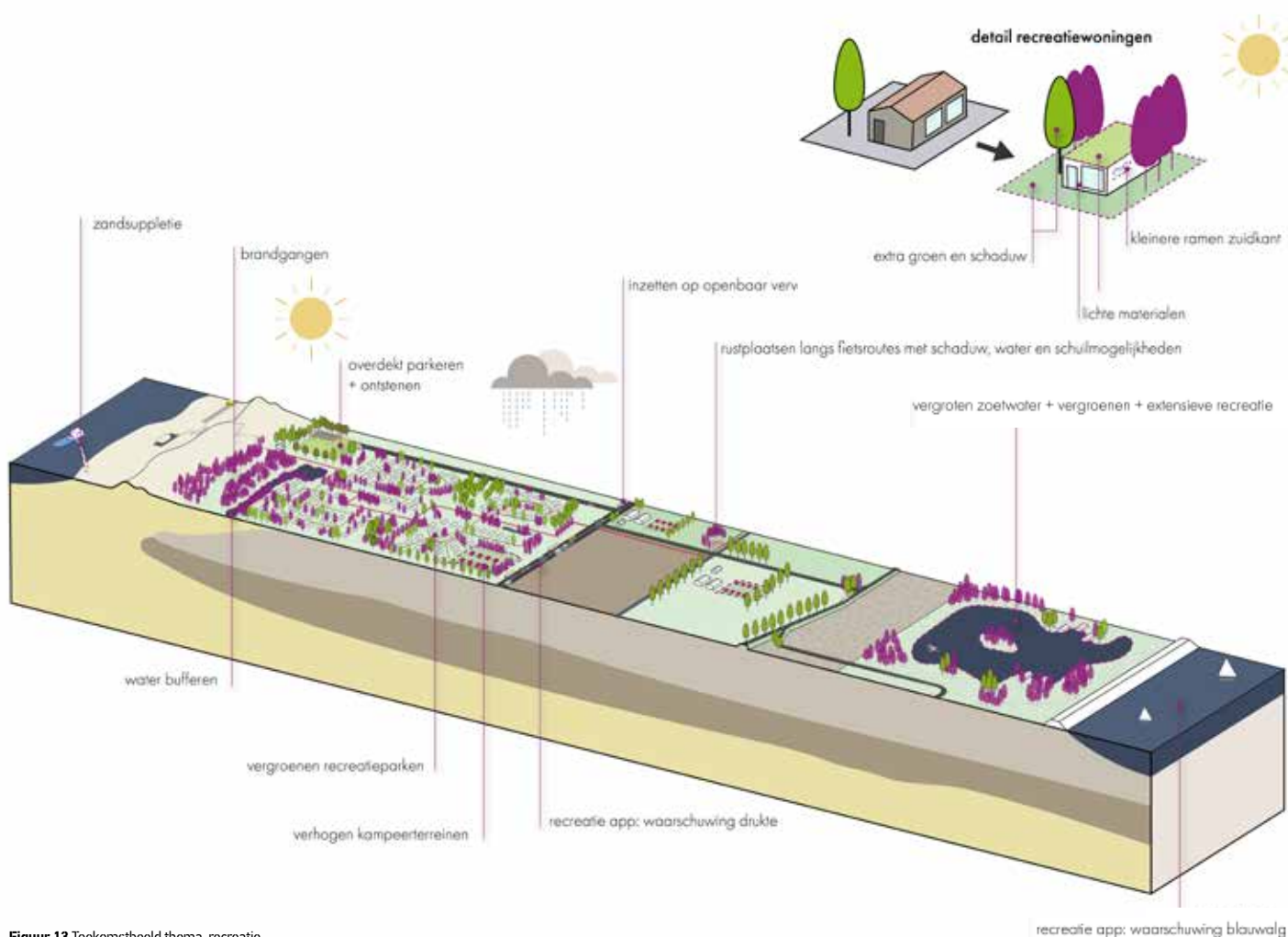
Het (toekomstige) Zeeuws Mediterraans klimaat maakt Zeeland een bijzondere en aantrekkelijke vakantiebestemming. Ondernemers zijn ingespeeld op het nieuwe klimaat. Zij maken dankbaar gebruik van een verlengd seizoen, maar hebben ook oog voor de weersextremen en de gezondheid van de toeristen. Zij richten hun bedrijven daarop in met fysieke maatregelen om brandgevaar, wateroverlast, watertekort en hittestress te voorkomen. Ook bij de organisatie van activiteiten wordt rekening gehouden met weersextremen zoals hittestress. Dit vraagt om een omslag in denken van de ondernemer en biedt mogelijkheden voor nieuwe en innovatieve concepten. De Zeeuwse stranden ondervinden geen hinder van de zeespiegelstijging. Hiervoor is een goed afgewogen suppletieprogramma dat zowel de waterveiligheid als toeristische belangen dient. Daarnaast is er ruimte voor het ontplooiën van economische activiteiten op het gebied van dagrecreatie.

De Zeeuwse overheden en recreatieondernemers nemen ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid maatregelen voor de gasten en inwoners. Door de aangepaste inrichting van de omgeving en terreinen is er groot gevoel van comfort tijdens perioden van weersextremen. Deze klimaatbestendige inrichting voorkomt ook

gezondheidsrisico's bij kwetsbare groepen onder de toeristen en eigen inwoners. De toerist wordt door de overheid en ondernemers goed en eenduidig geïnformeerd over weersextremen en bijbehorend handelingsperspectief. Hierbij is speciale aandacht voor de buitenlandse toerist. Maatregelen worden zodanig uitgevoerd dat toeristen tijdens hun bezoek kunnen zien hoe Zeeland op klimaatverandering inspeelt en het als kans benut. Hierdoor zijn bezoekers en inwoners van Zeeland zich bewust van het veranderende klimaat en is Zeeland een 'Unique selling point' voor een klimaatadaptieve vakantiebestemming.

4.7.2. Opgave in de huidige situatie

De (natuurlijke) Zeeuwse omgeving is het (ecologisch) toeristisch kapitaal. Recreatieondernemers en de Zeeuwse overheden hebben kansen om ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid klimaatadaptieve maatregelen te treffen voor de toerist, de inwoners en de (natuurlijke) omgeving. De provincie Zeeland is een populaire bestemming voor dagtoeristen en verblijfsrecreatie. Het aantal 'inwoners' van Zeeland verdriedubbelt in het hoogseizoen. Seizoen verlenging wint de laatste jaren aan populariteit en wordt ondersteund door de stijgende temperaturen in noordwest Europa. De gehele Nederlandse kust, en zeker ook Zeeland, zal volgens prognoses van het NBTC⁶ (Perspectief 2030) tot 2030 een groei van bezoekers van 56% doormaken.

Figuur 13 Toekomstbeeld thema recreatie

⁶ NBTC staat voor Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen

Klimaatverandering heeft echter ook een keerzijde door de toename van weersextremen en zeespiegelstijging. Door zeespiegelstijging en kusterosie neemt de buitendijkse ruimte voor recreatie in de toekomst af. Extreme weersituaties doen zich steeds vaker voor. Bij piekbuien komt het water op straat te staan en/of stroomt het bij recreatieobjecten naar binnen. Naast overlast en schade brengt water op straat ook een gezondheidsrisico met zich mee omdat dit vaak vuil water is dat uit de riolering komt. Droogte leidt tot verdorring van groen. Hierdoor neemt het verkoelende effect tijdens hitte af en gaat dit ten koste van de uitstraling van de verblijfsomgeving. Ook verhoogt dit de kans op brandgevaar. Langdurige warme periodes en hittegolven zorgen voor een groter risico op ziekteverwekkers in de leefomgeving, zoals legionella, malaria en andere exotische ziektes. Ook zorgen langere hittegolven voor gezondheidsrisico's, de toenemende wens voor koeling en bijbehorende energievraag.

Het veranderende klimaat zal voor de sector in de huidige omvang tot meer overlast leiden. Wanneer de sector verder groeit, zullen ook de gevolgen van weersextremen een grotere impact hebben. Dit kan de positieve beleving van Zeeland als prettige vakantiebestemming schaden. Het klimaatadaptatief inrichten vraagt daarom om aanvullende inzet. Dit geldt voor zowel aanpassingen aan de inrichting van de fysieke ondernemingen (o.a. recreatieterreinen, horeca, jachthavens) en omgeving, de private eigendommen, als de activiteiten die plaats vinden. Ook afspraken over de aanvullende strandsuppleties voor de toeristische sector zijn cruciaal voor

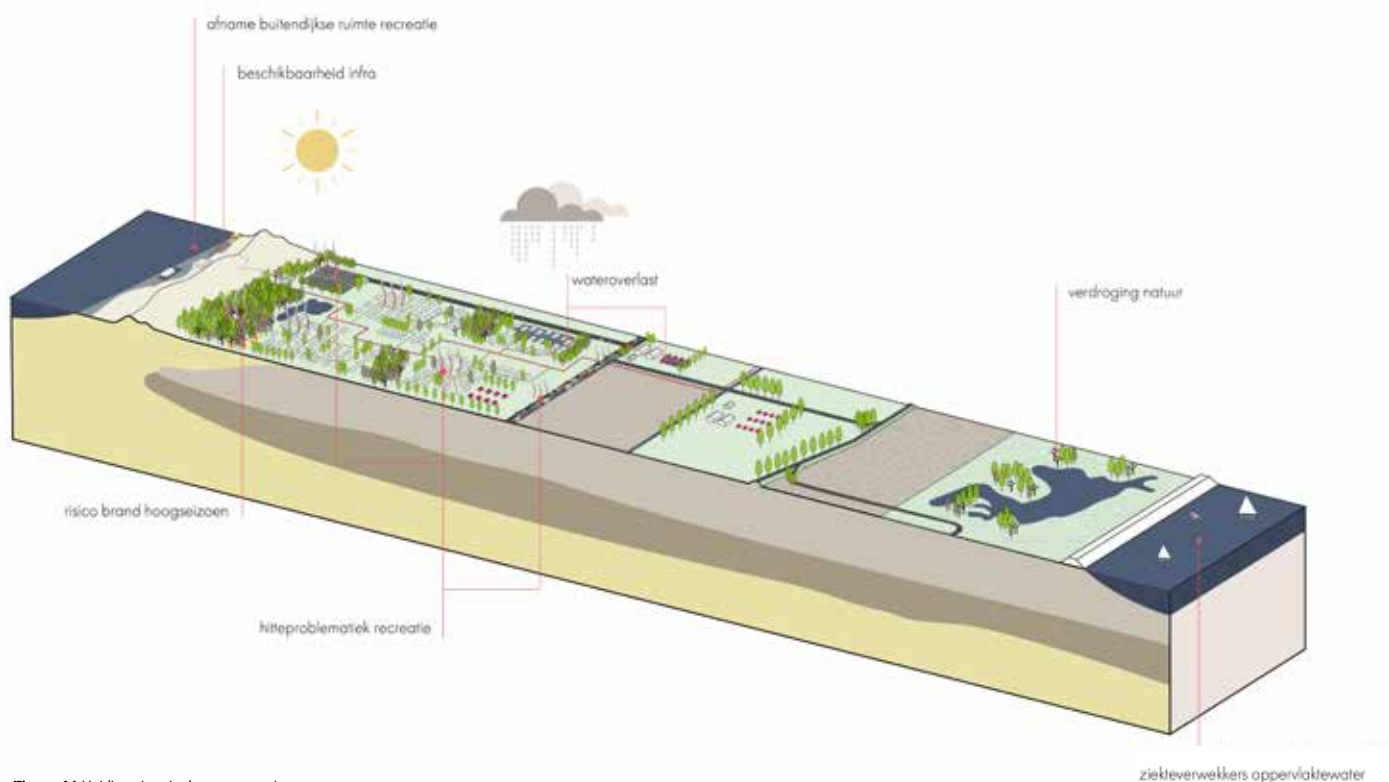
de (recreatieve) toekomst van de Zeeuwse kust. Daadwerkelijke bewustwording over de gevolgen van klimaatverandering is bij overheden, ondernemers én toeristen echter nog beperkt aanwezig.

4.7.3. Strategie en afspraken

Het (toekomstige) Zeeuwse Mediterrane klimaat maakt Zeeland een bijzondere en aantrekkelijke vakantiebestemming, mits wordt ingespeeld op veranderende weersextremen. Koplopers binnen de recreatieve sector zijn zich bewust van de uitdagingen van klimaatverandering en spelen hierop in. Voor het overgrote deel van de ondernemers is aanvullende inzet noodzakelijk om Zeeland klimaatadaptief en ook in de toekomst een onderscheidend 'Unique selling point' te maken. Om Zeeland klimaatadaptief te maken is de samenwerking tussen overheden en ondernemers van groot belang. Inzicht in te nemen maatregelen en pilotprojecten zullen kennis vergroten.

Klimaatadaptatieve sector

De fysieke inrichting van recreatieve sector zal klimaatbestendig moeten worden gemaakt om extreme weersomstandigheden het hoofd te kunnen bieden. Dit geldt voor zowel de recreatieterreinen, bebouwing, recreatieve eenheden, de omliggende openbare ruimte en recreatieve routes. Daarbij geldt dat bij de uitvoering zoveel mogelijk wordt aangehaakt bij natuurlijke momenten zoals nieuwe ontwikkelingen, renovatie, herstructurering en/of onderhoud. Het afwegingskader dat wordt ontwikkeld biedt hierbij ondersteuning in het maken van de juiste keuzes.

Figuur 14 Huidige situatie thema recreatie

Voor een klimaatadaptieve sector is het van belang dat duidelijk is wat de mogelijkheden zijn voor klimaatadaptieve maatregelen. Ook dient inzichtelijk te zijn waar de fysieke inrichting of bedrijfsvoering niet klimaatbestendig is. Op basis hiervan kunnen door de ondernemers of door de Zeeuwse overheden gerichte maatregelen getroffen worden. Om te voorzien in de kennisbehoefte wordt vanuit de recreatieve sector en Zeeuwse overheden ingezet op kennisdeling en –ontwikkeling. Een dergelijk initiatief kan ondernemers inspiratie geven om hun eigen onderneming klimaatbestendig en waterrobuust te maken. De concrete aanpassing van de onderneming wordt ondersteund door het bestaande aanjaagprogramma voor de recreatieve sector te verbreden met het aspect klimaatadaptatie.

Daar waar de openbare ruimte rondom recreatiebedrijven wordt aangepakt worden klimaatadaptieve maatregelen uitgevoerd. In dit proces betrekken de Zeeuwse overheden de sector om te verkennen welke gezamenlijke maatregelen uit te voeren zijn. Een voorbeeld hiervan is de gezamenlijke aanpak om de kwaliteit en veiligheid van zwem- en drinkwater te waarborgen. Hierdoor wordt een stap gezet in bewustwording én een integrale gebiedsaanpak.

Naast de fysieke aanpassing binnen de sector is ook aandacht voor de bedrijfsvoering en het organiseren van activiteiten en evenementen noodzakelijk. Zo kunnen negatieve effecten van bijvoorbeeld hitte en extreme neerslag worden verminderd of voorkomen door het aanpassen van het dagprogramma, openingstijden en het zorgen voor (tijdelijke) schuilmogelijkheden, verkoeling, etc. Zeeuwse evenementen(vergunningen) bewegen daarom mee met het veranderende klimaat. Gemeenten onderzoeken hoe maatregelen die bijdragen aan het verminderen van de gevolgen van extreem weer bij evenementen kunnen worden opgenomen in het gemeentelijk beleid waarop vergunningen worden verleend.

Afspraken:

- **We maken een overzicht van maatregelen die bijdragen aan een klimaatadaptieve inrichting en bedrijfsvoering**
- **We helpen ondernemers in te spelen op het nieuwe klimaat:**
 - **We starten pilotprojecten voor het klimaatadaptief inrichten van de buitenruimte**
 - **We brengen de opgave in beeld en vertalen dit naar de wensen en eisen van de recreatieve sector**
 - **We stellen een programma op voor kennisdeling en –ontwikkeling voor klimaatadaptief handelen**
 - **We verbreden het aanjaagprogramma met het onderdeel klimaatadaptatie**
- **We waarborgen de kwaliteit van zwem- en drinkwater**
- **We onderzoeken hoe maatregelen die bijdragen aan het verminderen van de gevolgen van extreem weer bij evenementen kunnen worden opgenomen in het gemeentelijk beleid waarop vergunningen worden verleend.**

Bewustwording gasten

Het is belangrijk dat de toeristen goed worden geïnformeerd over de weersomstandigheden en hoe zij het beste kunnen handelen tijdens extreem weer. Veel toeristen zijn in Zeeland in een nieuwe omgeving en spreken een andere taal. Een heldere, gerichte en éénduidige manier van communicatie is daarom cruciaal. Vanwege het belang van de recreatieve sector in Zeeland zetten de Zeeuwse overheden, de Zeeuwse Marketing Organisatie i.o. en recreatieve sector zich in voor het opstellen van een gezamenlijke communicatiestrategie waarin ook de verdeling van de verantwoordelijkheden duidelijk

benoemd wordt. Deze strategie is een essentieel onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering van de sector en communicatie vanuit de Zeeuwse overheden.

Afspraken:

- **We koppelen de campagne 'Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee' aan bewustwording binnen de toeristische sector**

Beschikbaarheid droogstrand-zand

De beschikbaarheid van droogstrand-zand is cruciaal voor het toeristische sector en het imago van Zeeland. In de Zeeuwse Kustvisie zijn afspraken gemaakt om de mogelijkheden van recreatief suppleren te verkennen. Recente inzichten van versnelde zeespiegelstijging bevestigen de noodzaak tot deze verkenning en daadwerkelijke uitvoering van aanvullende suppleties. Dit vraagt om een gezamenlijke (financiële) inspanning van de recreatieve sector en Zeeuwse overheden richting het Rijk. Concrete afspraken worden gemaakt in het kader van de Stuurgroep Zeeuwse Kustvisie.

Afspraken:

- **We stellen een gezamenlijk fonds op om recreatieve zandsuppleties mogelijk te maken, aanvullend op zandsuppletie in het belang van waterveiligheid**

**TOEGEVOEGD
ZEELAND
VERANDERT
MEE
TOEGEVOEGD**

5. Communicatie en bewustwording: verder werken aan draagvlak

Klimaatverandering staat hoog op de Zeeuwse agenda. In tegenstelling tot 10 jaar geleden zijn er nog maar weinig inwoners van Zeeland die het onderwerp ter discussie stellen. De extreme droogte en ongewoon hevige regenval in de afgelopen jaren maken tastbaar dat het klimaat ook bij ons in Zeeland verandert. Veel inwoners maken zich zelfs zorgen over het veranderende klimaat. Een breed klimaatbewustzijn betekent echter niet automatisch dat de betrokkenheid bij klimaatadaptatie groot is. Bekend is dat bewustwording doorgaans niet automatisch leidt tot gedragsverandering.

Bewustwording omzetten naar gedragsverandering kost tijd. We zijn ons hiervan bewust en nemen daarom ook de tijd om dit te realiseren. De grote diversiteit aan nieuwsberichten over klimaatverandering, de oorzaken ervan en wat we er tegen moeten doen kunnen zorgen voor verwarring. Binnen deze strategie nemen we deze verwarring weg door klimaatverandering dicht bij de Zeeuwen te houden en duidelijk te maken dat kleine maatregelen al bijdragen aan het klimaatbestendig inrichten van Zeeland. Juist die paar tegels uit de tuin dragen eraan bij dat je op straat en in jouw buurt droge voeten houdt tijdens een hevige regenbui. De betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is daarom extra belangrijk. Alle inspanningen – groot en klein – van ons samen leiden uiteindelijk tot het doel dat Zeeland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht.

Naast het nemen van fysieke maatregelen in onze omgeving is het belangrijk dat wij tijdens extreem weer naar elkaar om kijken. Hitte is gevaarlijk voor kwetsbare mensen, zoals ouderen en mensen met een chronische ziekte. Bij extreem weer is ook niet iedereen in staat een veilige plek op te zoeken. Zorgen voor elkaar is in dit veranderende klimaat belangrijker dan ooit.

Samenwerking communicatie en bewustwording

In voorbereiding op deze strategie is gestart met de campagne 'Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee'. Voor deze campagne is een stempel ontwikkeld die gebruikt kan worden als watermerk bij projecten die bijdragen aan het klimaatbestendig inrichten van onze provincie. Alle Zeeuwse overheden en organisaties kunnen deze stempel gebruiken bij hun eigen communicatiemiddelen om te laten zien dat het bijdraagt aan dit doel. Op die manier ontstaat op termijn een Zeeuws overzicht van grote en kleine projecten die allen bijdragen aan het verminderen van de gevolgen van klimaatverandering. De bestaande campagne wordt ondersteund door de website www.zeelandverandertmee.nl. Deze website is gevuld met tips en voorbeelden uit de regio. Zeeuwen kunnen hier inspiratie opdoen voor het vergroenen van hun tuin, maar ook informatie vinden over initiatieven in de regio.

De communicatie rondom dit thema wordt gezamenlijk door alle Zeeuwse overheden opgepakt en uitgewerkt, zodat we één gezamenlijke boodschap uitdragen. Individuele organisaties zijn vrij om hier hun eigen draai aan te geven, zodat het goed past binnen hun eigen organisatie. Eénduidige communicatie en herkenbare elementen helpen om de boodschap krachtig over te laten komen.

We stralen een dringende boodschap uit, maar benadrukken dat de opgave volop kansen biedt voor het verbeteren van ons woon- en leefklimaat. De boodschap inspireert, is uitnodigend en bevat goede voorbeelden van binnen en buiten onze provincie. Om de komende jaren te blijven werken aan het uitdragen van deze boodschap is een werkgroep communicatie opgericht. Communicatieadviseurs van provincie, gemeenten, waterschap, NME-centra en IVN werken gezamenlijk aan het opstellen en uitwerken van de communicatiestrategie onder de KasZ. We verkennen daarbij ook de meekoppelkansen met andere maatschappelijke opgaven.

Afspraken:

- **De komende 6 jaar zijn communicatie en het creëren van draagvlak een belangrijk speerpunt binnen de KasZ. Provincie, waterschap en gemeenten dragen gezamenlijk actief dezelfde boodschap uit**
- **We (provincie, waterschap en gemeenten) continueren de goede regionale samenwerking op het gebied van communicatie en klimaatadaptatie**
- **In 2021 werken we de gezamenlijke communicatiestrategie verder uit. De strategie is zowel intern (eigen organisaties) als extern (inwoners, bedrijven, instellingen en organisaties) gericht**

WOOZ
ZEELAND
VERANDERT
MEE
WOOZ

6. Uitvoering en organisatie: samen aan de slag

6.1. Uitvoeringsagenda: flexibel maar doelbewust

Visies en ambities zijn waardevol maar hebben zonder uitvoeringsagenda beperkte slagkracht. Daarom zijn de opgenomen ambities en afspraken vertaald in een gezamenlijke uitvoeringsagenda. Hiermee wordt ook de volgende stap van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie na het opstellen van de strategie gevolgd. De uitvoeringsagenda is een concretisering van maatregelen die voortvloeien uit de afspraken die in de KasZ zijn opgenomen.

De strategie wordt stapsgewijs gerealiseerd. Met kleine stappen, die voor elke periode van zes jaar worden gepland, gaan we het einddoel realiseren. De uitvoeringsagenda helpt ons om beheersbaar en met de juiste prioriteiten, gezamenlijk aan onze ambitie te werken. De uitvoeringsagenda geeft inzicht in wat, wie, wanneer en met welke inzet de afspraken en acties in de KasZ worden uitgevoerd. Ondanks het planmatige karakter van de uitvoeringsagenda is er ruimte om flexibel en effectief in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De afgelopen jaren is veel kennis opgedaan op het gebied van klimaatadaptatie in Zeeland, maar we weten zeker nog niet alles. Er is nog steeds behoefte aan het beter in beeld brengen van de opgave, basiskennis over hoe problematiek ontstaat en kennis over de ondergrond. In de uitvoeringsagenda van de KasZ zijn daarom ook onderzoeksvragen opgenomen. Die zijn gericht op het vergroten van de gebiedskennis en van de klimaateffecten in relatie tot Zeeland. Daarnaast worden pilots uitgevoerd op het gebied van een integrale aanpak van de klimaatopgave.

We monitoren actief. Jaarlijks wordt de uitvoeringsagenda geëvalueerd; hierbij wordt heel concreet een periode van drie jaar vooruitgekeken. Dit met het doel de voortgang te bewaken, knelpunten te signaleren, maar ook om de gezamenlijke energie vast te houden. Ook is er ruimte voor nieuwe inzichten, kennis en ervaringen. We staan immers aan de start van klimaatadaptatie en nog lang niet alles is uitgekristalliseerd. Met deze doelen voor ogen wordt een communicatief sterk en pakkend jaarverslag opgesteld. Eén keer in de zes jaar verschijnt een nieuwe uitvoeringsagenda en waar nodig herziening van de KasZ.

De Uitvoeringsagenda bevat alle acties die voortvloeien uit de afspraken uit de voorgaande hoofdstukken. Het is een separaat document, maar is onlosmakelijk verbonden met de KasZ.

Afspraken:

- We stellen een gezamenlijke uitvoeringsagenda vast en stellen de benodigde middelen beschikbaar
- We evalueren het uitvoeringsagenda jaarlijks en stellen deze bij waar dat nodig is
- We evalueren de strategie elke 6 jaar

6.2. Voortzetting Zeeuwse samenwerking klimaatadaptatie

Belangrijk uitgangspunt van de KasZ is samenwerking en een lange termijn aanpak. Een aanpak met de nodige onzekerheden en veel nieuwe ontwikkelingen. De KasZ is daarom niet alleen inhoud en een beleidsdocument, maar vooral ook een samenwerkingsverband. Met de vaststelling van de KasZ zijn we dan ook niet klaar. Voor het realiseren van in de KasZ geformuleerde ambities hebben we, de gezamenlijke overheden en de Zeeuwse samenleving, elkaar hard nodig. Voortzetting van de goede samenwerking is essentieel. De KasZ is dan ook het begin van een traject, waarbij de Zeeuwse overheden samen met de Zeeuwen op weg gaan naar een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050.

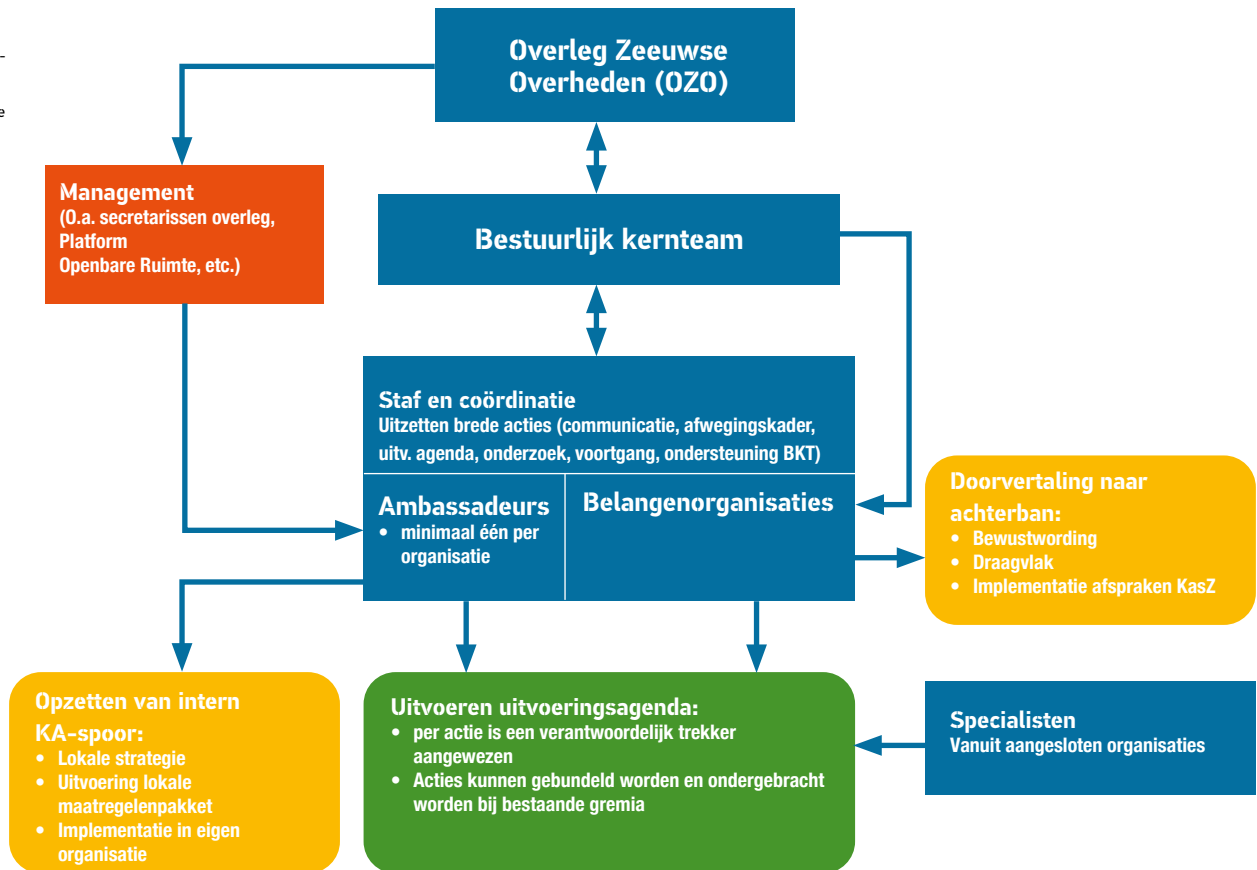
Naar aanleiding van de brede bestuursopdracht om te komen tot een gezamenlijke KasZ is een efficiënte overleg- en organisatiestructuur opgetuigd. Deze vormt de basis voor de verdere samenwerking. Een ambtelijk en bestuurlijk kernteam hebben hierbinnen als “aanjager, verbinder en beheerder” een prominente plaats. Een breed, enthousiast en actief ambtelijk platform levert een belangrijke bijdrage aan het uitdragen en de Zeeuws brede borging van de ambities uit de KasZ.

De samenwerking vraagt de komende jaren om onderhoud, voortzetting, verdieping en het vasthouden van de gezamenlijke energie. Met dit doel voor ogen is de uitvoeringsagenda nadrukkelijk verbonden aan de KasZ. Maar minstens zo belangrijk is dat we elkaar rondom het thema klimaatadaptatie ambtelijk en bestuurlijk makkelijk vinden, inspireren en enthousiasmeren. We kunnen veel van elkaar en van anderen leren. Zo houden we elkaar betrokken bij de opgaven en houden we de uitvoeringsagenda actueel. Er zijn veel dingen die met simpele afspraken over hoe we samenwerken efficiënt kunnen uitvoeren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Werk zoveel mogelijk volgens één en dezelfde methodieken, dat werkt efficiënter en maakt zaken vergelijkbaar;
- Sluit bij nieuwe zaken aan bij de systematiek die al binnen Zeeland wordt gebruikt. Dat voorkomt wildgroei;
- Stel beschikbaar wat je in huis hebt, dat maakt een Zeeuws brede aanpak en analyse mogelijk
- Werk samen en verken de gezamenlijke behoefte, dat scheelt geld.

Inzet is ook om de samenwerking verder te verbreden. Klimaatverandering en daarmee de KasZ is immers een zaak voor de gehele Zeeuwse samenleving. Met het opstellen van de KasZ hebben we hiervoor een stevige basis gelegd. De KasZ is in belangrijke mate tot stand gekomen met behulp van de bijdrage en inbreng van maatschappelijk organisaties. Daarnaast is ook verbreding op het gebied van kennis en onderzoek. Nauwere samenwerking wordt daarom gezocht met o.a. de Hogeschool Zeeland, University College Roosevelt en het ZB Planbureau. Ook de ontwikkelingen op het gebied van het Delta Kenniscentrum en de Zeeuwse Data-alliantie sluiten goed aan bij de kennisvraagstukken vanuit de KasZ. Het netwerk rondom klimaatverandering is versterkt en reikt verder dan alleen de betrokken overheden.

Figuur 16
Samenwerkings-
structuur
Klimaatadaptatie
Zeeland

6.3. Kosten en baten klimaatadaptatie

In de strategie is uitgebreid omschreven welke afspraken gemaakt worden om ervoor te zorgen dat Zeeland goed is voorbereid op de weersextremen van het veranderende klimaat. Uiteraard komt de vraag naar voren welke kosten dit met zich meebrengt.

6.3.1. Niets doen zorgt voor veel schade

Om de juiste afweging te kunnen maken bij het opstellen van de strategie is het van belang om inzicht te hebben in de veranderingen die op ons af gaan komen. Inhoudelijk is daar in de hoofdstukken 2 en 4 al uitgebreid op ingegaan. Daarnaast is het ook van belang om inzicht te hebben welke schade ofwel kosten het veranderende klimaat tot gevolg zal hebben als we geen aanpassingen in het beleid doorvoeren.

Het veranderende klimaat komt in verschillende manieren tot uiting en heeft effect op alle onderdelen van de samenleving. Daardoor is het onmogelijk om over de volle breedte van de strategie exacte cijfers van de verwachte schade door klimaatadaptatie te bepalen. Toch is het voor het maken van de juiste keuzes noodzakelijk om daar wel goede een indicatie van te hebben.

Droogte, wateroverlast en hitte

Om in de informatiebehoefte voor optredende schade door klimaatverandering te kunnen voorzien is vanuit het landelijke Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie de tool 'Klimatschadeschatter' ontwikkeld. Op basis van deze tool is voor de thema's droogte, hitte en wateroverlast de schade die het veranderende klimaat in regio Zeeland tot gevolg zal hebben inzichtelijk gemaakt. Hiermee geeft de tool een grove indicatie van wat er op ons af komt en helpt ons daarmee bij het maken van

beleid. Onderstaande tabel laat deze indicatie opgenomen voor het laagste (GL) en het hoogste (WH) KNMI-klimaatscenario. In bijlage IV is een nadere specificering van de in deze paragraaf genoemde kosten opgenomen.

	Scenario GL	Scenario WH
Droogte	€ 4.160.441.597	€ 4.302.451.265
Wateroverlast	€ 1.194.606.130	€ 1.791.909.199
Hitte	€ 31.812.275	€ 166.083.603

Tabel 1: totale economische schade in periode 2020-2050 (slachtoffers en menselijk- en dierlijk leed is hierin niet meegenomen)

Overstroming

Voor het onderdeel overstromingen geeft de klimaatschadeschatter voor onze regio onvoldoende inzicht. Daarnaast is voor een deel van Zeeland daar ook gedetailleerdere informatie over beschikbaar. Hoewel dit enkel voor de regio Reimerswaal is uitgevoerd, wordt dit representatiever geacht dan de klimaatschadeschatter. Afhankelijk van de locatie van de overstroming geldt in veel gevallen dat de effecten van een overstroming niet alleen beperkt tot het gebied zelf. Ook de rest van de regio heeft hier hinder van. Op basis van indicatieve berekeningen is gebleken dat bij een overstroming in de gemeente Reimerswaal er schade kan optreden variërend tussen de €465.000 bij een overlastperiode van 4 dagen tot €1.890.000 bij

een overlastperiode van 90 dagen. De schade door het mislopen van economische activiteiten in Zeeland kan oplopen tot €2.760.000 per dag bij een overlastperiode van 90 dagen. Daarnaast zijn er nog veel gevolgen voor mensen die niet naar hun werk kunnen, infrastructuur die onbegaanbaar is en bedrijven die hun activiteiten niet kunnen uitvoeren.

De gevolgen van klimaatverandering zijn aanzienlijk. Afhankelijk van de snelheid waarin klimaatverandering plaatsvindt kan de schade oplopen tot ruim €6 miljard voor de thema's droogte, hitte en wateroverlast. Dit is een voorzichtige inschatting van de kosten, op basis van ernstige klimaatverandering. De gevolgen van droogte leveren verreweg de meeste schade op. Met name de schade aan landbouw en woningen is erg groot.

Bij de beide analyses moet er rekening mee worden gehouden dat deze cijfers zich beperken tot de economische kosten. Er wordt nog geen rekening gehouden met eventuele slachtoffers en menselijk- en dierlijk leed. In bijlage II is een nadere specificering van de in deze paragraaf genoemde kosten opgenomen.

6.3.2. Aan de slag

Het doel van de KasZ is primair om op een slimme manier te anticiperen op schades en maatschappelijk ontwrichting te voorkomen. Het voordeel is dat het ook niet noodzakelijk is om morgen volledig klimaatbestendig te zijn. Het klimaat verandert sneller dan verwacht, maar het gaat wel geleidelijk. In de KasZ richten we ons op 2050 en er is daarmee tijd beschikbaar om klimaatadaptief te worden. Er is tijd om over te stappen naar een klimaatbestendige manier van werken en de noodzakelijke aanpassingen mee te nemen bij natuurlijke momenten. Denk daarbij aan onderhoud en nieuwe ontwikkelingen. In veel gevallen past een klimaatadaptieve werkwijze ook binnen de normale kosten en zijn bestaande budgetten toereikend. Wel is het belangrijk dat klimaatadaptief inrichten voor een deel ook een nieuwe manier van werken is. Dit moeten we samen in de vingers krijgen en hiervoor zal ook het nodige nog nader uitgewerkt moeten worden. Nieuwe technieken en de hoeveelheid aan gegevens die tegenwoordig beschikbaar zijn, kunnen daar in bijdragen.

Het zal niet in alle gevallen lukken om met bestaande processen mee te bewegen. Er zullen fysieke problemen zijn die niet kunnen wachten op een natuurlijk moment en dus eerder uitgevoerd moeten worden. Per situatie zal de afweging moeten worden gemaakt hoe dit plaats moet vinden en welke investeringen daarbij zullen horen. Ook hebben we geconstateerd dat er transities in bijvoorbeeld de landbouw, natuur of recreatie nodig zijn.

Binnen de samenwerking wordt ook heel nadrukkelijk gekeken naar andere mogelijkheden om middelen aan te boren die ons helpen Zeeland klimaatbestendig te maken. Het gaat dan om koppelkansen met andere beleidsdoelen, zoals het landelijk gebied, natuur, stedenbeleid, economie, mobiliteit, energie en klimaat. Voor die beleidsdoelen zijn in de meeste gevallen al financiële middelen gereserveerd. Door deze te combineren kan met bestaande middelen het benodigde budget voor de maatregelen beschikbaar komen.

6.3.3. Maatschappelijke kosten-baten analyse

In 2019 is door verschillende adviesbureaus een Maatschappelijke kosten-batentool (MKBA-tool) voor klimaatadaptatiemaatregelen ontwikkeld. Deze verkenning maakt duidelijk hoe kosten en baten van klimaatadaptatiemaatregelen in beeld te brengen zijn om besluitvorming te ondersteunen. We kunnen gebruik maken van deze of een gelijkwaardige tool (zoals TEEB-stad) bij het opstellen van een programma van eisen voor stedelijke gebiedsontwikkeling

en het beheer van de buitenruimte. Zo geeft meer groen in de wijk niet alleen vermindering van wateroverlast en hittestress, maar kan het ook een bijdrage leveren aan verbetering van gezondheid, vermindering van fijnstof en verlaging van de geluidsbelasting. Verder draagt groen bij aan een verbetering van de biodiversiteit en biedt het ruimte om te recreëren en te ontspannen. Om de effecten van de verschillende beleidskeuzes vooraf in beeld te brengen kan een maatschappelijke kosten-batenanalyse hulp bieden.

6.3.4. Subsidies en andere financieringsbronnen

De komende periode komen er verschillende subsidiestromen in het kader van klimaatadaptatie beschikbaar. Deze zijn bedoeld om de omschakeling naar klimaatadaptief handelen te bevorderen en de nu al noodzakelijke maatregelen versneld uit te kunnen voeren.

De meest prominente subsidie is de landelijke Impulsregeling klimaatadaptatie. Vanaf 1 januari 2021 kunnen gemeenten, provincies en waterschappen daar gebruik van maken. Via die regeling kunnen ze een bijdrage van het Rijk krijgen voor de uitvoering van klimaatadaptatiemaatregelen. Landelijk is 200 miljoen euro cofinanciering beschikbaar voor klimaatadaptatieve maatregelen. Voor de uitvoering van maatregelen in Zeeland is - op basis van oppervlakte en inwoners - een bedrag van 7,6 miljoen euro beschikbaar. De regeling voorziet in maximaal 33% subsidie. Dat houdt in dat 67% ofwel circa 15,2 miljoen euro uit eigen middelen bekostigd moet worden. Voorwaarde is dat enkel door werkregio's aanvragen ingediend kunnen worden. Het samenwerkingsverband in Zeeland is aangemerkt als werkregio.

Het bedrag kan gebruikt worden om adaptatiemaatregelen versneld uit te voeren, om al geplande ruimtelijke maatregelen uit te breiden met adaptatiemaatregelen, of om nieuwe adaptatiemaatregelen op te pakken.

De klimaatadaptatiemaatregelen dienen waar mogelijk meerdere Ruimtelijke Adaptatie-doelen, te weten wateroverlast, droogte, hittestress, gevolgenbeperking bij overstromingen. Fysieke maatregelen versterken bij voorkeur ook andere doelstellingen, bijvoorbeeld op het vlak van waterkwaliteit, vergroening, natuur/biodiversiteit, energietransitie en volksgezondheid.

Wij als werkregio Zeeland zullen ook gebruik gaan maken van de regeling. De werkregio hoeft niet in één keer een aanvraag te doen voor het hele maatregelenpakket, maar kan de aanvraag tot en met 2023 verdelen over maximaal drie jaar. Daarbij kan één keer per jaar een bijdrage worden aangevraagd, totdat het maximumbudget van de werkregio bereikt is. In 2027 moet de uitvoering van de maatregelenpakketten klaar zijn.

De werkregio Zeeland zal tegelijk met het vaststellen van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland het eerste maatregelenpakket als onderdeel van de uitvoeringsagenda vaststellen. Het maatregelenpakket is gebaseerd op alle lokale klimaatstresstesten en de regionale klimaatstresstest. De stresstesten hebben via de regionale risicodialogo geresulteerd in de voorliggende Klimaatadaptatiestrategie Zeeland. Door de gezamenlijk bestuurlijke vaststelling wordt voldaan aan de indieningsvereiste van regionaal bestuurlijk commitment.

Ook kan worden ingezet op andere nationale of Europese programma's. Zo is een aanvraag voor Interreg in de maak voor klimaatadaptatieve maatregelen in combinatie met biodiversiteit op bedrijventerreinen. Ook op het gebied van subsidies aanvragen, wordt onderlinge samenwerking gezocht en gebruik gemaakt van ieders expertise.

6.4. Gebiedsgerichte aanpak

Het duurzaam inrichten van het stedelijke en het landelijke gebied wordt steeds complexer. De gebieden worden gekenmerkt door een groot aantal opgaven, zoals de stikstofproblematiek, de energietransitie en de omschakeling naar een circulaire volhoudbare landbouw. Voor wonen, werken, recreëren, energieopwekking, natuur, landbouw en water is ruimte nodig. De ruimte is echter schaars. Ook klimaatadaptatie legt een claim op de schaarse ruimte. Duidelijk is dat in veel gebieden meerdere opgaven en belangen samenkomen. In hoofdstuk 4 hebben we geconstateerd dat in het landelijk gebied bij de functies landbouw en natuur veel opgaven en oplossingen nauw met elkaar verbonden zijn. In gebieden waar veel opgaven samenkomen, ligt het niet voor de hand om te kiezen voor sectorale oplossingen. Oplossing van een sectoraal knelpunt kan tot verdringing van andere belangen leiden. Sectorale oplossingen zullen om die reden ook zelden op een breed draagvlak onder de bevolking kunnen rekenen. Om een voorbeeld te gebruiken: als het schaarse zoete water uitsluitend zou worden gebruikt voor de natuur zal dit ten koste gaan van de landbouw. Een betere benadering is een integrale oplossing te bedenken, die draagvlak heeft alle betrokken partijen.

Een gebiedsgerichte aanpak is voor Zeeland niet nieuw. Vanaf 2000 en verder is “ontwikkelingsplanologie” in Zeeland met veel succes toegepast. Denk aan de gebiedsgerichte projecten voor Walcheren, de Kop van Schouwen en West Zeeuws-Vlaanderen, waarbij complexe opgaven als de regionale verkeersontsluiting, de aanpak van de Zwakke Schakels, de landinrichting voor de landbouw, de kwaliteitsverbetering van de verblijfsrecreatie, de inrichting van nieuwe natuurgebieden etc. zijn aangepakt. Dit resulteerde in fraaie voorbeelden als de jachthaven Cadzand-Bad, Waterdunen, de verplaatsing van campings uit natuurontwikkelingsgebieden en het transferium in Renesse

Gebieden in Zeeland die zich lenen voor een integrale gebiedsgerichte aanpak zijn:

- Kustgebieden, waar opgaven spelen op het gebied van stikstof (Het Zwin, De Manteling, Kop van Schouwen), de kwaliteitsverbetering van de recreatie (vanuit de Zeeuwse Kustvisie), mogelijke nieuwe opgaven vanuit waterveiligheid (nieuwe normen, zeespiegelstijging), natuur (biodiversiteit, Natura 2000), zoet water (verzilting), de energietransitie (aanlanding kabels windparken, vrij uitzicht, windmolens), etc.
- Het landelijk gebied, waar opgaven spelen als de transitie van de landbouw (volhoudbare landbouw), zoet water (voor zowel landbouw als natuur), verzilting (zeespiegelstijging), energietransitie (zonneparken), biodiversiteit, etc.
- De grote wateren, waar opgaven spelen op het gebied van recreatie (Veerse Meer), zeespiegelstijging en waterveiligheid (stormvloedkering), biodiversiteit, visserij, etc.

Integrale gebiedsgerichte projecten zijn (investerings-)projecten, waarbij binnen een duidelijk begrensd gebied diverse transitie in hun onderlinge samenhang ingevuld moeten worden. Het vertrekpunt voor planvorming bij een gebiedsgerichte aanpak is niet een door overheden geformuleerde concrete beleidsopgave. De aanpak komt voort uit alle opgaven en wensen die in een gebied spelen. Klimaatadaptatie kan directe aanleiding vormen voor een gebiedsgerichte aanpak of hier “slechts” een onderdeel van zijn. Bij een gebiedsgerichte aanpak is het van belang dat alle

stakeholders perspectief hebben op goede oplossingen. Dat creëert draagvlak voor het integrale gebiedsplan. Verder is het zo dat programma's vaak in dezelfde gebieden spelen, dezelfde sectoren raken en daarom beter in samenhang kunnen worden uitgewerkt en afgewogen. Het ligt dan ook voor de hand om integraal alle doelen die spelen in een bepaald gebied mee te nemen. Dit kunnen doelen zijn uit diverse opgaven zoals:

- Natuurherstel en stikstofreductie en toevoegen van natuurinclusief areaal (ruimtelijke pijler van de structurele aanpak stikstof)
- Plannen met betrekking tot klimaatadaptatie (verdroging en vernetting tegengaan)
- Klimaatakkoord (verminderen CO₂-uitstoot) met als thema's industrie, elektriciteit, gebouwde omgeving, mobiliteit en landbouw en landgebruik)
- Circulaire economie
- Landbouwvisie, ontwikkeling richting volhoudbare landbouw.

Om de opgaven in een gebied te kennen is samenwerking nodig. Niet alleen tussen (semi-) overheden, maar ook met belangen- en private organisaties en individuele bewoners. Stakeholders worden daarom vroegtijdig bij een gebiedsgerichte aanpak betrokken. Samenwerking vindt plaats in een open setting, waarbij gelijkwaardigheid een belangrijk uitgangspunt is. Een kenmerk is dat partijen zich verdiepen in de opgaven en belangen van andere gebiedspartijen. De samenwerking wordt niet op voorhand beperkt door sectoraal beleid of sectorale financieringsbronnen.

Een gebiedsaanpak is echter niet vrijblijvend. Zeeland staat voor grote maatschappelijke opgaven die op zowel korte als middellange termijn om concrete actie en uitvoering vragen. Voorbeelden zijn de stikstof aanpak enerzijds en zeespiegelstijging anderzijds. De planvorming begint daarom met enkele concrete beleidsopgaven met bijbehorende tijdshorizon. De grote verschillen in partijen, belangen en opgaven per gebied vragen om maatwerk. De overheid kan een belangrijke faciliterende rol spelen bij het opstarten en uitvoeren van gebiedsgerichte projecten. Belangrijk is dat partijen zich committeren aan dit project, om de uitvoering te garanderen. Cruciaal is dat er binnen een gebiedsgericht project regie wordt gevoerd, bijvoorbeeld door een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de stakeholders.

6.5. Afwegingskader klimaatadaptatie

Uit verschillende paragrafen van hoofdstuk 4 komt de zoektocht om een uniform Zeeuws afwegings-, toetsingskader of ambitieladder te ontwikkelen dat toepasbaar is bij ingrepen en ontwikkelingen in Zeeland. Het uitgangspunt is immers dat deze klimaatadaptatief zijn en daarnaast bijdragen aan het klimaatadaptatief maken van het omliggende gebied. Een dergelijke methodiek in de volle breedte van Klimaatadaptatie bestaat nog niet en wordt daarom in deze eerste planperiode van de strategie ontwikkeld.

Het is noodzakelijk om bij elke nieuwe ontwikkeling, herstructurering of groot onderhoud een afweging te maken in welke mate deze klimaatadaptatief wordt uitgevoerd. Uitgangspunt is dat dit gebeurt vanuit de (wettelijke) verantwoordelijkheden en autonomie van de verschillende Zeeuwse overheden. Passend bij deze verantwoordelijkheden en rollen, beschikken de Zeeuwse overheden over een ruim aantal instrumenten voor ontwikkelingen, herstructurering en onderhoud. Deze bestaande instrumentenkoffer dient zoveel als mogelijk als basis voor het op te stellen afwegingskader, maar zal ook verder uitgebreid moeten worden.

Elk gebied, object of inrichting vraagt om een andere bescherming tegen klimaat effecten. Dit vormt samen met de huidige situatie de basis voor het bepalen van de klimaatopgave voor een gebied, object of inrichting. Dit vraagt om een methodiek die ruimte biedt aan verschillende niveaus en bijbehorende ambities van klimaatbestendigheid. Hierdoor ontstaat beleidsvrijheid per organisatie om ambitie te bepalen en hoe daar invulling aan wordt gegeven.

Bij de methodiek wordt ingezet op een gezamenlijk Zeeuws minimum: een ondergrens dat klimaatadaptief handelen de norm is. Zo leidt een afweging tot een klimaatbestendige (ver)bouw of aanleg niet altijd automatisch tot hogere kosten. Denk aan bouwen van slaapkamers in verzorgingstehuizen aan de schaduwkant of het plaatsen van installaties op de eerste verdieping. Een ander voorbeeld is het herinrichten van het openbaar terrein met ruimte voor tijdelijke waterberging en oppervlakkige afvoer in plaats van het vergroten van de rioolbuis. Een ondergrens is daarbij het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting. In deze situaties – waar gevolgen de gemeentegrenzen overstijgen – vraagt de te ontwikkelen methodiek een rol van de Veiligheidsregio, waterschap en/of provincie.

Het uitwerken en uitvoeren van bovengenoemde vergt veel informatie en gereedschappen. Deze zijn voor een deel al beschikbaar. Daarnaast zal ook de ontbrekende kennis ontwikkeld moeten worden. Door op Zeeuws niveau dezelfde informatie en gereedschappen te gebruiken, ontstaat er een basis voor een goede samenwerking binnen de KasZ. Onderdelen voor de gereedschapskist zijn onder andere:

- Basisinformatie: Een overzicht van de informatiebronnen die als standaard worden gebruikt binnen Zeeland (kaarten, klimaatscenario's, andere datasets);
- Klimaatscenario's die als uitgangspunt worden gebruikt;
- Reken- en toetsingsmethodieken; welke methoden worden binnen Zeeland gebruikt om te toetsen op gebied van klimaatbestendigheid;
- Gebruik maken van nieuwe technieken en de veelheid aan data die tegenwoordig beschikbaar is (data-driven werken).
- Een onderbouwing van wat wordt verstaan onder klimaatbestendig of mate van klimaatbestendigheid. Dit varieert per situatie op zowel de klimaatthema's als per sector;
- Afwegingskader voor het kiezen van de juiste maatregelen. Dit zijn hulpmiddelen voor de afweging van de oplossingsmaatregelen om te komen tot een klimaatbestendige inrichting.

De gereedschapskist is op dit moment nog onvoldoende gevuld. Deze planperiode wordt gebruikt voor het aanvullen van de gereedschapskist en het ontwikkelen van een gezamenlijk afwegingskader klimaatadaptatie. Bij dergelijke instrumenten is het ook van belang dat deze worden toegepast. De mate van afdwingbaarheid speelt daarbij een belangrijke rol. Bij de ontwikkeling wordt dit aspect nadrukkelijk meegenomen en wordt indien nodig ter vaststelling voorgelegd aan het daartoe bevoegde gezag.

Omdat de inzichten in klimaatverandering regelmatig veranderen door nieuwe wetenschappelijke inzichten, wordt dit afwegingskader klimaatadaptatie voortdurend geëvalueerd en indien nodig aangepast aan de nieuwste inzichten en voorspellingen.

6.6. Verantwoording

Monitoring

De uitvoeringsagenda beschrijft in detail welke acties we gaan uitvoeren. De periode waarin de actie wordt uitgevoerd, de gevraagde personele inzet en de kosten die erbij komen kijken worden in de uitvoeringsagenda beschreven. Daarnaast worden hier per actie indicatoren aangegeven waaraan de voortgang van de projecten kan worden gemonitord.

Evaluatie

De KasZ geldt voor een periode van zes jaar. Voor het einde van deze zesjarige periode zal de KasZ geëvalueerd worden. De conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie zijn de basis voor het opstellen van de KasZ 2.0. In 2023 zal een tussentijdse evaluatie plaatsvinden. Indien nodig kan vroegtijdig worden bijgestuurd.

Rapportage

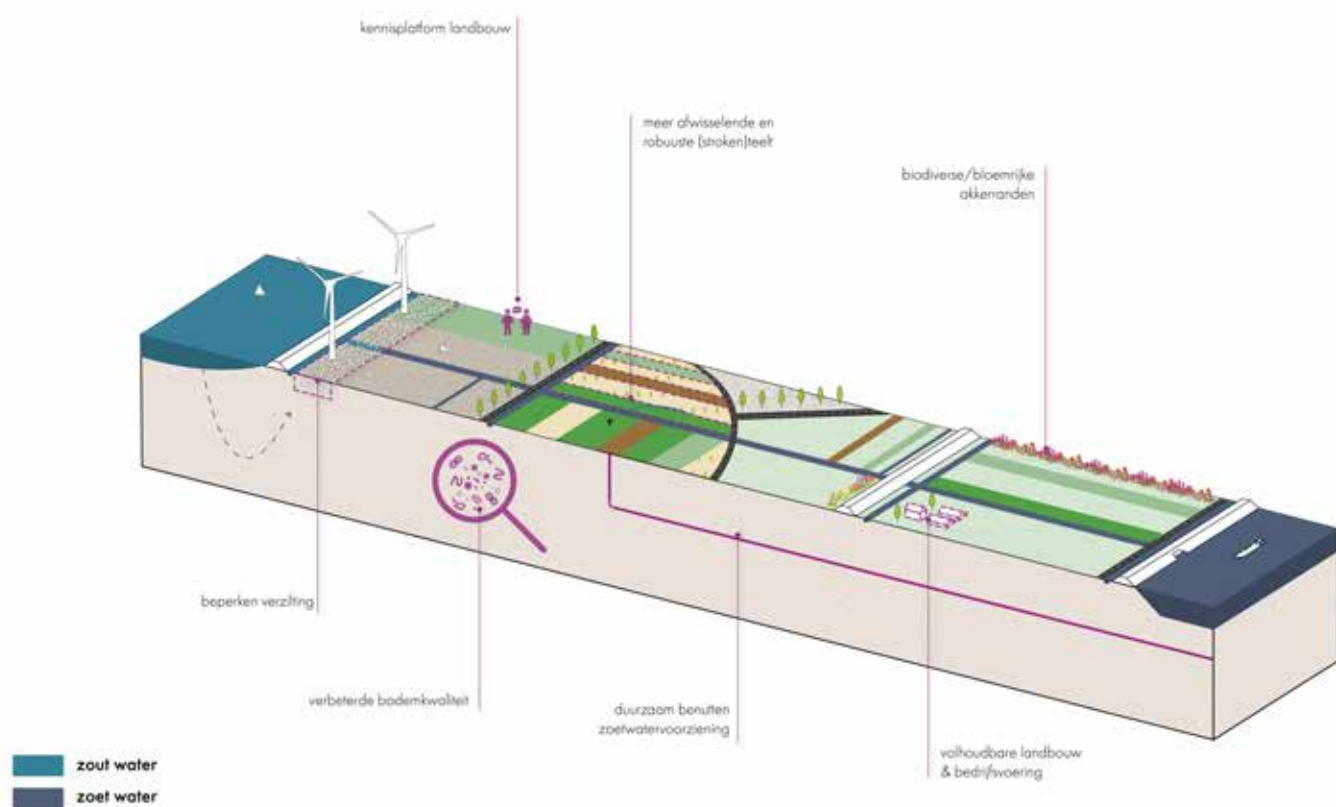
Het is belangrijk dat de uitvoering van de KasZ actueel blijft. We kijken in de uitvoeringsagenda drie jaar vooruit, maar we actualiseren de acties (waar nodig) jaarlijks. Door bewust drie jaar vooruit te kijken, kan er op tijd worden ingespeeld op benodigd budget of benodigde capaciteit voor de uitvoering van de acties. Ieder jaar zal er een rapportage opgesteld worden over de uitvoering van de KasZ. Deze rapportage wordt voorgelegd aan het OZO Klimaat, Energie en mMilieu en aan de Deltacommissaris.

Bijlage I:

Aanvullende dwarsdoorsnedes thema landbouw

LANDBOUW

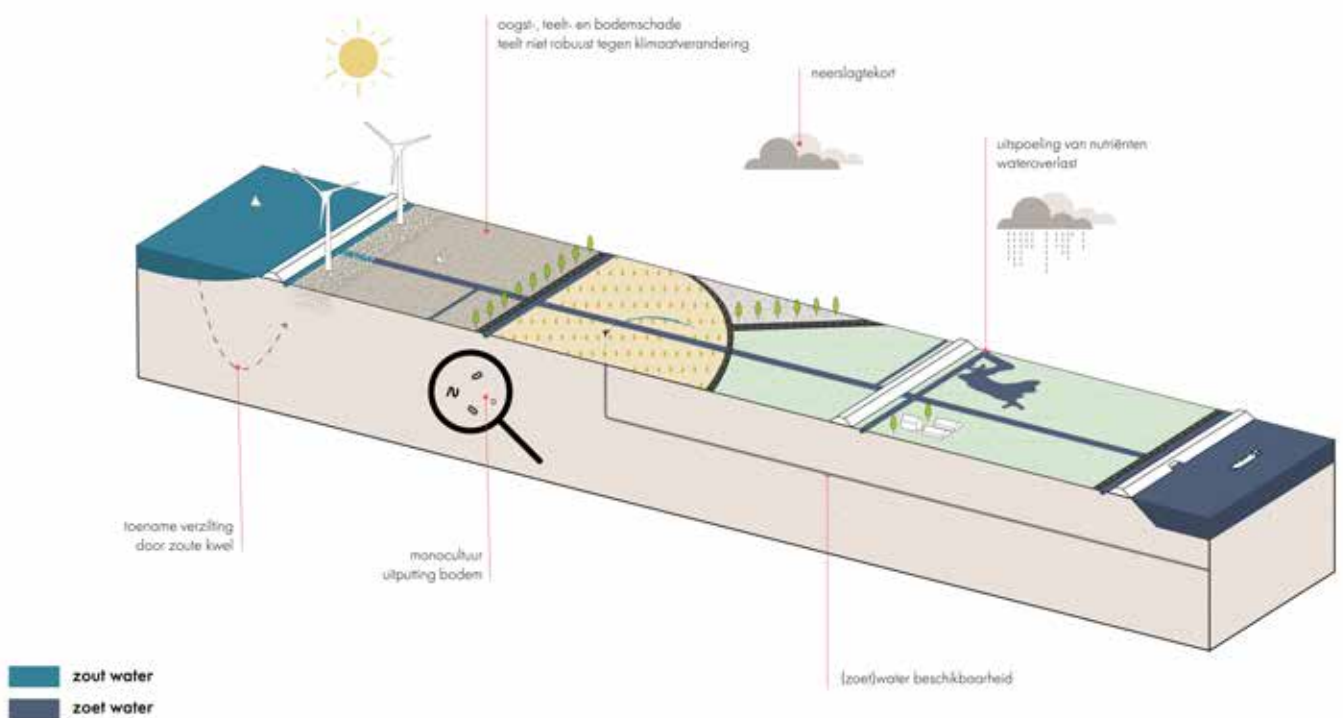
met zoetwateraanvoer

Toekomstbeeld thema landbouw met aanvoer

LANDBOUW

met zoetwateraanvoer

Huidige situatie thema landbouw met aanvoer

Bijlage II:

Kosten van niets doen

Inleiding

Klimaatverandering raakt ons allemaal. Ook als we nu stoppen met het uitstoten van broeikasgassen duurt het enkele jaren voordat het proces van klimaatverandering gestopt is. Het is daarom noodzakelijk om maatregelen te nemen om de gevolgen van klimaatverandering zo veel mogelijk te beperken.

Climate Adaptatie Services en het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie hebben samen een klimaatschadeschatter opgezet. In dit model is voor verschillende scenario's berekend welke schade er in Nederland tot 2050 optreedt als we geen actie ondernemen om de gevolgen van klimaatverandering te beperken. Ook hebben ze dit apart voor Zeeland berekend. Hierbij is wel gebruik gemaakt van het landelijke rekenmodel achter de tool en zijn geen aanpassingen gedaan voor de Zeeuwse situatie. Ook zijn niet alle gevolgen van klimaatverandering meegenomen in de rekentool. Hieronder noemen we de gevolgen die de klimaatschadeschatter opneemt in de berekeningen. De hieronder getoonde cijfers zijn daarom een grove indicatie van wat er op ons af komt en helpen overheden beslissingen te nemen over te nemen maatregelen. Er is uit van twee scenario's:

WH: sterke temperatuurstijging (warm), hoge waarde verandering luchtstromen

GL: gematigde temperatuurstijging, lage waarde verandering luchtstromen

De getoonde bedragen zijn het totaal van de schade die in de periode 2018 tot 2050 ontstaat. Achter de schadebedragen staat tussen haakjes bij welk scenario de berekening hoort. Hieronder leggen we uit wat deze scenario's betekenen voor de thema's wateroverlast, hitte en droogte.

Droogte

Het thema droogte is berekend aan de hand van de volgende gevolgen:

	GL	WH
Schade aan funderingen	€ 1.183.126.800	€ 1.272.947.000
Schade aan wegen en rioleringen	€ 498.628.913	€ 539.489.547
Schade aan publiek groen	€ 351.938	€ 533.406
Schade aan landbouw, met kans voor berekening	€ 2.475.502.665	€ 2.485.140.121
Inzet brandweer door natuurbranden	€ 2.831.281	€ 4.341.191
Totaal	€ 4.160.441.597	€ 4.302.451.265

Wateroverlast

Het thema wateroverlast is berekend aan de hand van de volgende gevolgen:

	GL	WH
Indirecte schade aan panden (inkomstendelving door waterschade, bijv. lagere verkoopprijs)	€194.700.000	€292.050.000
Directe schade aan panden	€838.977.744	€1.258.466.617
Schade door hagel	€160.928.388	€241.392.582
Totaal	€ 1.194.606.132	€ 1.791.909.199

Hitte

Het thema hitte is berekend aan de hand van de volgende gevolgen:

	GL	WH
Afname arbeidsproductiviteit	Geen inschatting	€55.644.812
Toename ziekenhuisopnamen	€830.361	€2.748.065
Toename in sterftegevallen	€28.085.498	€96.105.062
Bestrijding eikenprocessierups	€2.896.416	€11.585.664
Totaal	€ 31.812.275	€ 166.083.603

Overstromingen

In het kader van het project FRAMES is uitgerekend wat de directe en indirecte schade van een overstroming zou zijn als er een dijkdoorbraak plaatsvindt in de gemeente Reimerswaal. Na een overstroming in deze gemeente is de indirecte schade aan netwerken, zoals wegen, gas- en elektriciteitsnetwerken en drinkwater groot. Afhankelijk van de locatie van de dijkdoorbraak wordt die schade geschat tussen **€17.300.000** en **€76.100.000**.

Omdat Reimerswaal een belangrijke toegangspoort is voor Zeeland is de schade bij een overstroming niet alleen beperkt tot Reimerswaal zelf. Ook de rest van Zeeland heeft hier hinder van. Huishoudens in Zeeland, buitenom Reimerswaal, lopen een schade op tussen de **€464.399** bij een overlastperiode van 4 dagen tot **€1.890.432** bij een overlastperiode van 90 dagen. De schade door het mislopen van economische activiteiten in Zeeland kan oplopen tot **€2.760.000** per dag bij een overlastperiode van 90 dagen. Daarnaast zijn er nog veel gevolgen voor mensen die niet naar hun werk kunnen, infrastructuur die onbegaanbaar is en bedrijven die hun activiteiten niet kunnen uitvoeren. Dit onderzoek is enkel uitgevoerd voor de gemeente Reimerswaal, dat als gemeente ook meteen één van de acht dijkringen vormt in Zeeland. Dit geeft een indicatie wat de gevolgen zijn als er in meerdere dijkringen een dijkdoorbraak plaatsvindt. Wel loopt er door Reimerswaal belangrijke boven- en ondergrondse infrastructuur die ervoor kan zorgen dat de gevolgen van een overstroming niet beperkt blijven tot de dijkkring waar Reimerswaal zich in bevindt, maar dat ook de rest van Zeeland grote nadelige gevolgen ondervindt van een overstroming binnen deze dijkkring.

Conclusie

De gevolgen van klimaatverandering zijn aanzienlijk. Afhankelijk van de snelheid waarin klimaatverandering plaatsvindt kan de schade oplopen tot ruim €6 miljard voor de thema's droogte, hitte en wateroverlast. Dit is een voorzichtige inschatting van de kosten, op basis van ernstige klimaatverandering. De gevolgen van droogte leveren verreweg de meeste schade op. Met name de schade aan landbouw en woningen is erg groot. De gevolgen van een dijkdoorbraak als gevolg van zeespiegelstijging zijn moeilijk in te schatten voor heel Zeeland. Het onderzoek naar enkel de gevolgen bij een dijkdoorbraak in Reimerswaal laten al zien dat de gevolgen in dat geval voor heel de provincie groot zijn en we lang last kunnen houden van de gevolgen van een dijkdoorbraak. Tot slot beperkt deze analyse zich tot economische kosten

Bijlage III:

Infographic Klimaatadaptatiestrategie Zeeland

COLOFON

Uitgave: Kernteam Klimaatadaptatie

Tekst: Kernteam Klimaatadaptatie

Input: Zeeuwse overheden en maatschappelijke organisaties

In opdracht van: OZO themaoverleg klimaat, energie en milieu

Datum: Juni 2021

Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie Zeeland

Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee

Uitvoeringsagenda

Klimaatadaptatie Zeeland

Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee

Uitgave: Kernteam Klimaatadaptatie
Tekst: Kernteam Klimaatadaptatie
Input: Zeeuwse overheden en maatschappelijke organisaties
In opdracht van: OZO themaoverleg klimaat, energie en milieu
Versie: 1.0
Datum: 23 juni 2021

Inhoud

Inleiding.....	4
1. Prioriteren: adaptief aan de slag met Klimaatadaptatie.....	5
A - Opgave in beeld brengen.....	5
B - Klimaatadaptatie opnemen in processen.....	5
C - Communicatie en bewustwording.....	6
D - Bestaande acties binnen reguliere taken.....	6
2. Budget en capaciteit.....	7
Benodigde middelen.....	7
Reservering van middelen.....	7
Bijsturen en bijstellen.....	8
3. Uitvoeringsacties.....	9
Algemeen.....	10
Uitvoering en Organisatie.....	13
Communicatie.....	15
Overstroming.....	16
Vitaal en kwetsbare infrastructuur.....	21
Natuur.....	25
Landbouw.....	30
Bebouwd Gebied.....	38
Recreatie.....	46

Inleiding

In de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is beschreven hoe Zeeland Klimaatadaptief en waterrobuust inrichten. Dit is verwoord in diverse afspraken. Hierbij richten we ons op het jaar 2050, maar werken we in stappen van 6 jaar. Op basis van deze afspraken gaan we in de regio Zeeland aan de slag met de uitvoering. Dit wordt concreet gemaakt in deze uitvoeringsagenda.

In de uitvoeringsagenda zijn de acties opgenomen die gezamenlijk in het kader van de samenwerking worden uitgevoerd. Het betreft met name actie die gericht zijn voor het uitwerken van een gezamenlijke aanpak en het uitvoeren van pilots. Acties die uit de KasZ voortvloeien, maar door de individuele organisaties worden uitgevoerd, zijn niet opgenomen. Deze vallen onder de Lokale strategie en lokale uitvoering. Dit betreft met name de uitvoering van projecten; de daadwerkelijke schop in de grond.

1. Prioriteren: adaptief aan de slag met Klimaatadaptatie

Ondanks dat er al veel gebeurd, moeten nog het nodige gebeuren om Zeeland klimaatadaptief te maken. Zowel capaciteit als budget is niet onbeperkt beschikbaar. Dit betekent dat er geprioriteerd moet worden. In deze eerste periode van 6 jaar van de regionale uitvoeringsagenda ligt de nadruk op het zorgen voor een goede basis. We beginnen niet bij nul, maar op verschillende punten is de volledige opgave nog niet volledig in beeld. Daarom wordt deze periode stapsgewijs de opgave zo volledig mogelijk in beeld brengen. We gaan er ook voor zorgen dat de klimaatopgave ook wordt meegenomen in de uitvoering. Een ander belangrijk onderdeel is communicatie en bewustwording onderling en richting de hele Zeeuwse samenleving. Voor de komende planperiode zijn daarom de volgende prioriteiten benoemd:

- A. Opgave verder in beeld brengen
- B. Klimaatadaptatie opnemen in bestaande processen
- C. Communicatie en bewustwording
- D. Acties uit andere bestaande beleidslijnen of reguliere taken

Ook voor deze de prioriteiten geldt dat niet alles in één keer opgepakt kan worden. Daarnaast geldt dat veel acties in elkaars verlengde liggen. Er is daarom een keuze gemaakt met welke acties als eerste wordt gestart (A1, B1 en C1) en welke daarna worden opgepakt (A2, B2 en C2).

Zoals aangegeven beginnen we niet bij nul. Vanuit verschillende andere beleidslijnen wordt al gewerkt aan het aanpassen aan het veranderende klimaat. Daar kan op worden meegelift. Daarnaast geldt ook dat het kan zijn dat aanpassen aan het veranderende omstandigheid al bij reguliere taken van een organisatie hoort en vergt dit enkel dat zij dit goed implementeert in de eigen processen. Voor het totaalbeeld en als extra stimulans zijn deze acties wel opgenomen in de uitvoeringsagenda (D). Deze acties worden niet meegenomen in het volgende hoofdstuk over benodigde capaciteit en middelen.

De prioritering A t/m D komt terug in de tabel van hoofdstuk Uitvoeringsacties in de kolom 'Prioriteit'.

A - Opgave in beeld brengen

Over het algemeen geldt dat de opgave op gebied van wateroverlast vanuit bestaande beleidslijnen al goed in beeld is of in beeld wordt gebracht. Voor de thema's droogte, hitte en de thematiek rond zeespiegelstijging is dit echter nog niet zo ver. Gezamenlijk gaan we na hoe we deze opgaven concreter in beeld kunnen brengen en worden verkenningen gestart. Vervolgens gaan de organisaties zelf de verdiepingsslag maken op lokaal niveau waar dat nodig is. Zij pakken dit op vanuit eigen taken en bevoegdheden.

B - Klimaatadaptatie opnemen in processen

Om ervoor te zorgen dat Zeeland in 2050 klimaatadaptief is ingericht, zullen komende jaren veel maatregelen uitgevoerd worden. Het uitgangspunt is dat deze maatregelen zoveel mogelijk worden opgenomen in lopende processen zoals regulier onderhoud en nieuwe ontwikkelingen. Zo wordt werk met werk gemaakt. We ontwikkelen daarom een instrumenten om klimaatadaptatie in te bedden in deze processen (B1). Het afwegingskader is daar één instrument voor. We vertalen dit naar lokaal of regionaal beleid en indien nodig ook in lokale of regionale regelgeving (B2).

Naast het inbedden in de eigen processen is het van belang dat op Zeeuws niveau goed wordt samengewerkt. In de uitvoeringsagenda zijn daarom ook de acties opgenomen die behoren bij de organisatie van het samenwerkingsverband (B1).

C - Communicatie en bewustwording

Communiceren over het veranderende klimaat en hoe daar op ingespeeld kan worden, is belangrijk voor de bewustwording onder de Zeeuwse samenleving. Dat geldt niet alleen voor inwoners en bedrijven van Zeeland, maar ook voor de overheidsorganisaties. De direct betrokken medewerkers zijn goed op de hoogte van klimaatadaptatie. Bij collega's van andere werkvelden is er een duidelijke behoefte aan informatie over wat erin hun vakgebied speelt op gebied van klimaatadaptatie en hoe zij dit in hun werk kunnen implementeren.

Op het moment van het opstellen van deze uitvoeringsagenda, wordt gewerkt aan een nieuwe gezamenlijke communicatiestrategie (C1). Deze is input voor de gezamenlijke uitvoering van:

- Bewustwording bij particulieren (recreatie-)bedrijven en medewerkers van (overheids-) instanties
- Een Zeeuws stimuleringsprogramma particuliere perceeleigenaren ontwikkelen.

D - Bestaande acties binnen reguliere taken

Zoals aangegeven vallen onder deze categorie de acties die voortvloeien uit bestaande beleidslijnen en/of reguliere taken van de betreffende organisaties.

2. Budget en capaciteit

Benodigde middelen

Het uitvoeren van de uitvoeringsagenda zal tijd en geld vragen. Deze middelen zijn schaars en door te prioriteren is gezocht naar en zo effectief mogelijke inzet van deze middelen. In hoofdstuk 4 zijn de acties opgenomen die komende 6 jaar uitgevoerd gaan worden. Er wordt gestart met de met de prioriteit A1, B1 en C1. Zoals aangegeven zet dit in op het creëren van stabiele basis. De inschatting is dat deze eerste fase gemiddeld genomen ongeveer twee jaar in beslag zal nemen. In tabel 1 zijn de capaciteit en het werkbudget opgenomen dat nodig is om de acties uit te kunnen voeren.

periode t/m 2023	Benodigde capaciteit (dagen)	Benodigd budget
Uitvoering en organisatie		
KasZ	155	€ -
algemeen	48	€ 30.000
Overstroming	70	€ -
V&K	40	€ 7.500
Natuur	50	€ 121.429
Landbouw	15	€ 30.000
Bebouwd gebied	237	€ 135.000
Recreatie	24	€ 44.400
Communicatie	200	€ 115.000
totaal	839	€ 483.329

Tabel 1 benodigde capaciteit voor uitvoering van A1, B1 en C1 maatregelen

*Voor het onderdeel overstromingen wordt voor een aantal acties eerst een plan van aanpak opgesteld. De uiteindelijke capaciteit en kosten zijn worden van uitkomsten van deze plannen.

Reservering van middelen

Om de acties uit te voeren, is het noodzakelijk dat de capaciteit en het budget ook beschikbaar is. De Uitvoeringsagenda kent echter een veelheid aan acties voor verschillende vakgebieden. Daar zijn uiteraard veel partijen en ook in wisselende samenstelling bij betrokken. Ook is het erg wisselend per actie of er capaciteit of budget of beide benodigd is. Door deze complexiteit is het niet mogelijk om op voorhand per individuele overheidsorganisatie exact te bepalen.

In tabel 2 is een inschatting gemaakt van de verwachte vraag aan middelen per organisatie per jaar voor de periode 2022 t/m 2023. Het totaal vormt het werkbudget voor:

- Starten met de acties uit met prioriteit A1, B1 en C1;
- Uitvoeren van acties op basis van een plan van aanpak om de benodigde middelen in te kunnen schatten. Dit zal in de loop van 2022 inzichtelijk worden.
- In de loop van 2023 een start maken met de vervolgacties A2, B2 en C2.

	capaciteit (dagen)	Bijdrage budget (o.b.v. Verdeling SAZ+)
Provincie Zeeland	150	€ 100.000
Waterschap Scheldestromen	75	€ 50.241
Borsele	12	€ 7.729
Goes	19	€ 12.699
Hulst	14	€ 9.334
Kapelle	6	€ 4.301
Middelburg	24	€ 16.360
Noord-Beveland	4	€ 2.516
Reimerswaal	11	€ 7.616
Schouwen-Duiveland	17	€ 11.503
Sluis	12	€ 8.061
Terneuzen	28	€ 18.597
Tholen	13	€ 8.697
Veere	11	€ 7.462
Vlissingen	23	€ 15.126
totaal	419	€ 280.241

Tabel 2 verwachte benodigde middelen per overheidsorganisatie t.b.v. reservering van een gezamenlijk werkbudget

Om te voorkomen dat er onnodig beslag wordt gelegd op capaciteit en middelen, wordt de uitvoeringsagenda jaarlijks herzien. Daarbij wordt voor de benodigde middelen minimaal 2 jaar vooruit gekeken. Dit geeft de mogelijkheid om via de reguliere procedure voor het opstellen van de begrotingen ook bij te sturen.

Bijsturen en bijstellen

Het 'leren en ontdekken' is kenmerkend voor deze eerste fase van de KasZ. Het is daarom van belang dat goed in de gaten wordt gehouden of de inschatting juist is. Dat geldt zowel voor de inhoud, planning als de beschikbare middelen. Jaarlijks zal het Overleg Zeeuwse Overheden geïnformeerd worden of en op welke onderdelen bijstellen van de uitvoeringsagenda nodig is.

Het uitgangspunt is om binnen de beschikbare middelen bij te sturen. Indien dit niet mogelijk is, zal bestuurlijke besluitvorming plaats moeten vinden over het bijstellen van uitvoeringsagenda.

3. Uitvoeringsacties

Algemeen

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Klimaatadaptatie is van ons allemaal	A.01	Uitvoeren nieuwe ronde stresstesten om (steeds meer) zicht te krijgen in risico's en oplossingen.	Uitvoeren tweede ronde stresstesten op basis van de nieuwe informatie die in de tussenliggende jaren is verzameld en (nieuwe) landelijke richtlijnen die in de afgelopen jaren zijn opgesteld. Dit wordt wederom door elke organisatie zelf uitgevoerd en op basis van één Zeeuwse methodiek. De methodiek van de eerste ronde stresstesten dient te worden geactualiseerd, zodat deze aansluit bij de landelijke aanpak. Om de methodiek te actualiseren wordt een werkgroep ingericht. https://ruimtelijkeadaptatie.nl/stresstest/bijsluiter/ De werkgroep bestaat uit 5 deelnemers en er wordt gedacht aan 5 dagen per deelnemer. De tijdsbesteding en kosten van de daadwerkelijke stresstest van de individuele organisaties valt buiten deze uitvoeringsagenda. Binnen de eigen organisatie is het goed om minimaal rekening te houden met een voorbereidingstijd van 15 dagen per stresstest. De kosten verschillen per organisatie en hoe uitgebreid zij dit willen oppakken.	Werkgroep bestaat uit: 3 gemeenten, waterschap en provincie Uitvoering stresstesten: alle individuele Zeeuwse gemeenten, Waterschap, provincie, Rijkswaterstaat e.a.	D	Uitgevoerde tweede ronde stresstesten
Klimaatadaptatie is van ons allemaal	A.02	Uitvoeren regionale risicodialog	In het traject voor het opstellen van de eerste KasZ is een uitgebreide risicodialog gevoerd. Dit heeft veel inzichten gegeven voor de uiteindelijke strategie en heeft ook gezorgd voor veel draagvlak. In de systematiek voor het opstellen van de nieuwe strategie wordt daarom opnieuw een risicodialog gevoerd.	Provincie, gemeenten, waterschap, Rijkswaterstaat en bedrijven	B2	Uitgevoerde risicodialog

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Klimaatadaptatie is van ons allemaal	A.03	Uitvoeren lokale risicodialogen	De lokale dialoog voeren, is een taak voor iedere organisatie zelf en die bepaalt de vorm en de momenten ook zelf. Er kan echter kan wel veel van elkaar geleerd worden. Kennisuitwisseling moet daarom gefaciliteerd worden. Vanuit de communicatiestrategie wordt hierin voorzien en het platform Klimaatadaptatie biedt een goed podium. Wanneer daar behoefte aan is zal een Zeeuwse methodiek voor de lokale risicodialoog gemaakt worden. De tijdsbesteding en kosten van de lokale dialogen vallen buiten deze uitvoeringsagenda. De kosten en tijdsbesteding verschillen per organisatie en hoe uitgebreid zij dit willen oppakken. Indien er een werkgroep wordt gevormd, moet rekening gehouden worden met 10 dagen per deelnemer	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap, bedrijven	D	Integratie projectontwikkeling - integratie stresstest
De KasZ opnemen in eigen beleid	A.04	Integratie klimaatadaptatie in de Omgevingsvisies en beleid	Elke individuele organisatie en Omgevingsvisie. De Zeeuwse gemeenten en de provincie vertalen deze klimaatadaptatiestrategie naar hun eigen beleid, waaronder Omgevingsvisie. Het waterschap borgt dit in het waterschapsbeheerprogramma.	Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen	D	Omgevingsvisies en beleid

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We delen onderling actief kennis.	A.05	Jaarlijkse kennisdag	Jaarlijks wordt er een kennisdag georganiseerd waar de betrokken partners (overheden en niet-overheden) van de samenwerking de laatste ontwikkelingen op het gebied van klimaatadaptatie presenteren. Dit kan zowel op gebied van uitgevoerde projecten, onderzoeken en ook implementatie in de eigen organisaties zijn. Het is met name bedoeld om een kijkje in andermans keuken te geven. Op die manier ontstaat kennisuitwisseling en een inspiratiemoment. Om dit voor te bereiden wordt een werkgroep samengesteld (of mogelijk pakt de werkgroep Communicatie dit op). voor de voorbereiding moet rekening gehouden worden met een tijdsbesteding 5 dagen per jaar per deelnemer van de werkgroep.	Vanuit de werkgroep wordt dit georganiseerd. Betrokken organisaties	C1	jaarlijkse kennisdag

Uitvoering en Organisatie

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We stellen een gezamenlijke uitvoeringsagenda vast en stellen de benodigde middelen beschikbaar	U.01	Onderzoeksprogramma opstellen	Vanuit de verschillende aandachtsvelden zijn in de uitvoeringsagenda onderzoeksmaatregelen opgenomen. Deze worden verzameld en tot één (zoveel mogelijk) samenhangend onderzoeksprogramma gebundeld. Deze actie bevat met name de coördinatie van de onderzoeken en dit als één onderzoeksprogramma weg te zetten. De tijdsbesteding wordt ingeschat op 5 dagen per jaar per persoon. De tijdsbesteding en kosten van de daadwerkelijke onderzoeksprojecten zijn benoemd bij de projecten zelf.	Afvaardiging van de samenwerking KasZ	A1	Onderzoeksrapporten
We evalueren het uitvoeringsagenda jaarlijks en stellen deze bij waar dat nodig is	U.02	Evalueren en updaten uitvoeringsagenda	De staf evalueert jaarlijks de voortgang van de uitvoeringsagenda en stelt indien nodig de planning bij. Dit wordt in overleg met het platform gedaan en de aangepaste planning wordt via het bestuurlijk kernteam vastgesteld in het OZO	Afvaardiging samenwerking KasZ	B1	Evaluaties
We evalueren de strategie elke 6 jaar	U.03	Evalueren KasZ	In het laatste jaar van deze planperiode wordt de KasZ geëvalueerd en wordt de KasZ 2.0 opgesteld. Uiteraard wordt gestart met het evalueren van de KasZ. Voor de evaluatie wordt een werkgroep geformeerd.	Samenwerking KasZ	B2	Evaluatie

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We evalueren de strategie elke 6 jaar	U.04	Opstellen KasZ 2.0, 2027-2033	In het laatste jaar van deze planperiode wordt de KasZ geëvalueerd. Aansluitend op de evaluatie wordt de KasZ 2.0 opgesteld. Ook hier wordt een werkgroep voor samengesteld. Dit zou dezelfde werkgroep als die van de Evaluatie kunnen zijn.	Samenwerking KasZ	B2	KasZ 2.0
We stellen een gezamenlijke uitvoeringsagenda vast en onderhouden deze	U.05	Verkennen subsidiekansen	Landelijk en op Europees niveau komen de komende jaren veel subsidiemogelijkheden beschikbaar. Een werkgroep wordt samengesteld om te verkennen welke mogelijkheden dit biedt voor zowel de acties uit de regionale uitvoeringsagenda als de uitvoering van lokale maatregelen . De werkgroep bestaat uit 3 personen. De tijdsbesteding wordt ingeschat op 5 dagen per persoon. Er zijn geen kosten aan deze actie verbonden.	Samenwerking KasZ	B1	overzicht beschikbare subsidies???

Communicatie

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
In 2021 werken we de gezamenlijke communicatiestrategie verder uit.	C.01	Opstellen gezamenlijke communicatiestrategie.	Communicatie en daarbij ook bewustwording is een belangrijk onderdeel binnen de KasZ. Dit is een noodzakelijk onderdeel voor het slagen van de transitie naar klimaatadaptief handelen. Dit geldt niet alleen voor inwoners, maar ook voor de overheid, bedrijven en de rest van de Zeeuwse samenleving. De strategie is daarom zowel intern (eigen organisaties) als extern (inwoners, bedrijven, instellingen en organisaties) gericht	Werkgroep communicatie (6p)	C1	Communicatiestrategie
De komende 6 jaar zijn communicatie en het creëren van draagvlak een belangrijk speerpunt binnen de KasZ. Provincie, waterschap en gemeenten dragen gezamenlijk actief dezelfde boodschap uit	C.02	Actief uitdragen en uitvoeren van gezamenlijke communicatiestrategie	Aan de hand van een communicatiestrategie wordt uitvoering gegeven aan de ambitie om bewustwording en draagvlak te creëren bij inwoners, maatschappelijke organisatie, ondernemers en recreanten en deze doelgroep te motiveren en faciliteren bij het uitvoeren van klimaatadaptieve maatregelen. Tijdsbesteding gaan we uit van 10 dagen per organisatie per jaar. Het totale budget is €50.000 per jaar.	3 Gemeenten, 2 provincie, 2 Waterschap	C1	Uitgevoerde acties uit communicatiestrategie

Overstroming

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Onderzoek naar mogelijkheden voor innovatie, meervoudig ruimtegebruik van de primaire waterkeringen en gebiedsgericht maatwerk, zodat randvoorwaarden algemeen geaccepteerd worden als aanvulling op de waterveiligheidsfilosofie	O.01 a	Laag 0 Buitendijks: Opstellen plan van aanpak voor vastleggen uitgangspunten aangepast bouwen en ontwikkelen in buitendijkse gebieden	Per initiatief en bijbehorende locatie inzichtelijk maken welke risico's aanwezig zijn en hoe deze zo veel als mogelijk worden verlaagd. Hierbij rekening houden met zeespiegelstijging. Raamwerk proces: 1. Inventarisatie buitendijks gelegen gebieden waar bebouwing en ontwikkelingen (juridisch-planologisch) mogelijk zijn. 2. Categoriseren van buitendijkse gebieden naar: a. Buitendijkse industrie b. Buitendijkse stedelijke gebieden (wonen / recreatie / ..) c. Stranden 3. Analyse van locaties naar: a. Overstromingsrisico b. Urgentie tot handelen leidend tot prioritering van locaties. 4. Per locatie: a. Logische gebiedsindeling bepalen; b. Bepalen stakeholders; c. Proces inrichten stakeholders waarbij: - o Kennisniveau gelijk wordt getrokken (o.a. informatie van Gert Jan); - o Belangen in beeld worden gebracht en gezamenlijk belang wordt bepaald; - o Gezamenlijke ambities worden bepaald; - o Opgaven in beeld worden gebracht; - o Gezamenlijk oplossingsrichtingen – (uitgangspunten bouwbeleid / ontwikkelingen) worden bepaald (a.h.v. kennis / wetenschap) - o Prioriteiten worden bepaald; - o Uitvoeringsplan	Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Veiligheidsregio Zeeland, Rijkswaterstaat	B1	afronden pva

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Onderzoek naar mogelijkheden voor innovatie, meervoudig ruimtegebruik van de primaire waterkeringen en gebiedsgericht maatwerk, zodat randvoorwaarden algemeen geaccepteerd worden als aanvulling op de waterveiligheidsfilosofie	O.01 b	Laag 0 Buitendijks: Opstellen en vastleggen uitgangspunten aangepast bouwen en ontwikkelen in buitendijkse gebieden	uitvoeren plan van aanpak.	pm	B2	Aantal initiatieven met risico's.
Onderzoek naar mogelijkheden voor innovatie, meervoudig ruimtegebruik van de primaire waterkeringen en gebiedsgericht maatwerk, zodat randvoorwaarden algemeen geaccepteerd worden als aanvulling op de waterveiligheidsfilosofie	O.02	Laag 0 Buitendijks: Ontwikkelen toetskader en handelingsperspectieven voor buitendijkse ontwikkelingen en bestaande functies.	Integrale planontwikkeling en innovatieve maatregelen om ook op lange termijn de kustveiligheid te garanderen door alle partijen. Voor bestaande functies gaan de Zeeuwse overheden hierover in gesprek met eigenaren en beheerders. Voor nieuwe functies zal een toets vooraf plaatsvinden. Deze actie ontwikkelt de toets en de handelingsperspectieven. Inventariseren en relaties leggen met relevant beleid (o.a. beleidslijn kust, vergunningenbeleid, Natura 2000, Strandnota etc.) is van belang. Daarbij onderscheid maken tussen typen gebieden bv. Kust, buitendijkse industriegebieden en boulevards. Praktijkvoorbeelden zoals bijvoorbeeld Pier 7 gebruiken.	Provincie, Waterschap, Gemeente(n), Veiligheidsregio Zeeland, Rijkswaterstaat. Nadrukkelijk ook vanuit vakgebied RO expertise in de werkgroep opnemen.	B1	Vastgesteld toetskader en handelingsperspectieven

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We werken aan integrale planontwikkeling dijkversterkingstrajecten t.b.v. brede waterkerende landschappen	O.03	Laag 1: Waterkering (Primair) Uitvoeren van integrale planontwikkeling dijkversterkingstrajecten t.b.v. brede waterkerende landschappen	Alle partijen streven naar integrale planontwikkeling en innovatieve maatregelen om ook op lange termijn de kustveiligheid te garanderen. In jaar-x ten minste één pilot starten voor uitdenken integraal ontwerp én bijbehorende Rijks-financieringsmiddelen. Voorgesteld wordt om als pilot de ontwikkeling Arsenaalgebied Vlissingen te nemen. Met het opstellen van de visie voor dit gebied is reeds gestart. De versterkingsopgave zal in 2021 duidelijk worden. Ingestoken is op samenwerking tussen gemeente en waterschap waarbij de insteek is om te komen tot een gezamenlijk ontwerp en gezamenlijke financiering. Mogelijke subsidiering vanuit Hoogwaterbeschermingsprogramma (dijkversterking en innovatie) en Impulsregeling klimaatadaptatie. De mogelijkheden voor EU-subsidies worden verder verkend.	Gemeente Vlissingen, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat, Zeeuwse gemeente(n)	B1	starten 1 pilot
Aanvullende reserveringszones o.b.v. inzicht versterkingsopgaven worden aangewezen en vastgelegd	O.04 a	Laag 1: Waterkering (Primair) opstellen van plan van aanpak voor aanwijzen en vastleggen aanvullende reserveringszones o.b.v. inzicht versterkingsopgaven	Wanneer eind 2022 zicht is op de nieuwe versterkingsopgaven, wordt voor de benodigde dijkvlakken in Zeeland een aanvullende reserveringszone opgenomen. Bezien periode tot 2050. Bezien optie maatwerk. Herijking Voorkeursstrategie ZWD, Gebiedsagenda 2050 bezien. Op basis van de uitkomst van de wettelijke beoordeling kan worden bezien of er per normtraject en/of dijktraject een versterkingsrichting kan worden bepaald op basis waarvan de huidige reserveringszones tegen het licht kunnen worden gehouden (maatwerk oplossing).	Waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat	B1	pva vaststellen
Aanvullende reserveringszones o.b.v. inzicht versterkingsopgaven worden aangewezen en vastgelegd	O.04 b	Laag 1: Waterkering (Primair) Aanwijzen en vastleggen aanvullende reserveringszones o.b.v. inzicht versterkingsopgaven	uitvoeren plan van aanpak.	pm	B2	aantal km reservingszone langs primaire waterkeringen

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We lobbyen richting het Rijk voor integrale benadering en planontwikkeling dijkversterking	O.05	Laag 1: Waterkering (Primair) Lobby richting Rijk voor integrale benadering en planontwikkeling dijkversterking	Betrekken en inschakelen van lobbyisten. Relatie met bespreking in AZW over meer met dijken doen en kustparels. Ontwikkelingen HWBP meenemen. Zeeuws subsidieteam betrekken. Koppeling pilot Arsenaalgebied en overige Europese projecten Vlissingen (o.a. Spuikom). Nationaal Water Plan.	Waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland, Rijkswaterstaat, OZO	D	Aantal benaderde rijksinstanties. Aantal overlegmomenten (LOK, DP Kust en ZWD).
We wijzen gebieden aan waar de ontwikkeling van kwetsbare functies wordt voorkomen of waar aangepast bouwen of inrichtingsmaatregelen noodzakelijk zijn	O.06	Laag 2: Ruimtelijke Inrichting Aanwijzen gebieden waar ontwikkelingen van kwetsbare functies worden voorkomen of aangepast bouwen of inrichtingsmaatregelen noodzakelijk zijn.	De Zeeuwse primaire keringen zijn op orde. Desondanks kan een dijk bezwijken. Door zeespiegelstijging worden specifieke gebieden in Zeeland die snel en diep overstromen steeds kwetsbaarder. Voorkomen moet worden dat nog meer schade, slachtoffers voor maatschappelijke ontwrichting zorgen. Voor nieuwe ontwikkelingen geldt een expliciete afweging of in gebieden die snel en diep overstromen vitale en kwetsbare functies, inclusief functies waar veel mensen werken en verblijven, noodzakelijk zijn. Opsplitsen in 2 categorieën: 1. Bepalen en aanwijzen van risicogevoelige gebieden; eenmalige inzet , 40 dagen). 2. uitvoeren (toetsen, vergoedingverlening, handhaven etc. Inzet 1-5 dagen per maand.	Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten, Veiligheidsregio Zeeland, Rijkswaterstaat	B1	Opgeleverde kaart met risicogevoelige gebieden
Bij regulier beheer, onderhoud en renovatiemaatregelen van voorzieningen in overstromingsgevoelige gebieden treffen we maatregelen	O.07	Laag 2: Ruimtelijke inrichting Bij regulier beheer, onderhoud en renovatie (inrichtings-) maatregelen treffen.	Ontwikkelings- en onderhoudsprogramma's van gemeenten, nutsbedrijven, wegbeheerders, etc. combineren met benodigde infrastructuur en maatregelen om (de effecten van) overstroming(-sgevoeligheid) te verminderen. Uitvoeren van een pilot met AZON. Vervolgens indien dit een succes is volgt het inregelen van afspraken. Uitvoeren pilot 14 dagen. Zie voor verdere uitwerking Vitaal en Kwetsbaar V0.5	Provincie Zeeland, Waterschap, Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat	D	uitvoeren pilot met AZON en één gemeente

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We versterken de communicatie en het bewustzijn rondom crisisbeheersing op basis van een handelingsperspectief	O.08	Laag 3: Opstellen handelingsperspectief voor evacuatie preventief of na overstroming. Versterken communicatie en bewustzijn crisisbeheersing.	Communicatie voorafgaand, tijdens en na een overstroming is cruciaal om schade, slachtoffers en maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Het opstellen van een handelingsperspectief door de Veiligheidsregio Zeeland is een belangrijke eerste stap om te komen tot meer duidelijkheid over de te nemen acties. Binnen de reguliere communicatie zijn overstromingen een vast onderwerp. Mocht er een extra actie wenselijk zijn dan zie hiervoor door de verzoekende partij een financiële bijdrage voor moeten worden geleverd.	Veiligheidsregio Zeeland, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat	D	Vaststellen handelingsperspectief
We starten een Zeeuws breed onderzoek en de uitvoering van een wegstelsel ten behoeve van crisisbeheersing	O.09	Laag 3: Evacuatie preventief of na overstroming: Onderzoek naar wegstelsel ten behoeve van crisisbeheersing	Omdat een groot gedeelte van Zeeland overstromingsgevoelig is, dienen veel gebieden preventief geëvacueerd te worden. Om (preventieve) evacuatie te doen slagen dient het wegennet op orde en beschikbaar te zijn vooraf, tijdens en na een overstroming. De veiligheidsregio adviseert, op basis van de impactanalyse, alleen over de te evacueren gebieden en de mogelijkheden die de aanwezige infrastructuur biedt om een preventieve evacuatie binnen een bepaalde tijd te laten plaatsvinden. De start van een evacuatie is afhankelijk van de weggcapaciteit, hoeveel evacuees en beschikbare transportmiddelen. Hoe lang voorafgaand aan een dreigende dijkdoorbraaksituatie de evacuatie mag plaatsvinden is een zaak van het desbetreffende bevoegd gezag. Hierover zal in voorkomend geval met betrokken partners overleg plaatsvinden.	Veiligheidsregio Zeeland, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat, Provincie Noord-Brabant, Provincie Zuid-Holland	D	onderzoeksrapport
We verkennen het benutten van (nieuwe) objecten voor opvang bij crisisbeheersing	O.10	Laag 3: Evacuatie preventief of na overstroming: Verkennen benutten (nieuwe) objecten voor opvang bij crisisbeheersing	Evacuatie Zeeland uit is niet in alle gevallen noodzakelijk of mogelijk. Bij de ontwikkeling van (nieuwe) overheid- of maatschappelijke objecten wordt daarom verkend of deze kunnen worden benut als opvanglocatie en voor crisisbeheersing. De veiligheidsregio adviseert hierover binnen haar reguliere taken. Hierover zal in voorkomend geval met betrokken partners overleg plaatsvinden. Daast kan onderzocht worden of dit onderdeel van het afwegingskader moet worden.	Veiligheidsregio Zeeland, Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, Rijkswaterstaat	D	0

Vitaal en kwetsbare infrastructuur

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Bij nieuwe vitale en kwetsbare functies krijgt klimaatadaptatie een nadrukkelijke rol in het besluitvormingsproces	V.01	Ontwikkelen en borgen van de toepassing van het afwegingskader.	Het ontwikkelen van het afwegingskader komt bij meerdere beleidsvelden terug. De uitgebreide beschrijving is opgenomen onder B.06. Aanvullend daarop geldt voor Vitaal en Kwetsbare infrastructuur dat het kan gaan om gevolgen die de gemeentegrens overstijgen. In die gevallen kent het afwegingskader een ondergrens in de zin dat in die gevallen de te ontwikkelen methodiek een rol van de Veiligheidsregio, waterschap en/of provincie vraagt. Desalniettemin kunnen er altijd andere belangen zijn, die er toch toe leiden dat nieuwbouw op een minder gunstige of ongunstige locatie plaatsvindt. Het gaat dan niet om financiële belangen. In die gevallen zal altijd inzichtelijk moeten worden gemaakt wat de risico's kunnen zijn en is een bestuurlijk besluit vereist. capaciteit en budget zijn opgenomen onder B.06	Provincie Zeeland, Rijkswaterstaat, Veiligheidsregio, Waterschap Scheldestromen, Zeeuwse gemeenten	B1	In 2022 ligt er een afwegingskader met gereedschapskoffer dat toepasbaar is voor het beoordelen van locaties
We brengen de klimaatopgave specifiek in beeld	V.02a	Uitvoeren Klimaatstresstest havens en industrie.	De havens en industrie (Zeeuwse bedrijven van Vlissingen-oost, Kanaalzone en Brzo-inrichtingen) zijn zich bewust van hun kwetsbaarheden. In het najaar van 2020 is een eerste klimaatstresstest uitgevoerd met bedrijven en overheden. Dit was een goed bezochte digitale bijeenkomst, georganiseerd door provincie i.s.m. NSP en Portiz. Een verdere verdiepingsslag ligt voor de hand. Dit kan door in te zetten op 2 sporen: a) kennis en ervaring uitwisselen met andere regio's, b) concrete (pilot) projecten uitvoeren (zie actienr V.02b). capaciteit 1/2 dag voor kennis en ervaring uitwisselen en onderzoeken wie de bedrijven 'meeneemt' of regierol neemt. planning: kennis en ervaringen uitwisselen met andere regio's en bedenken aansporingsmodel (2021-2022), invoeren model (2022-2023);	North Seaports, Overheden (incl. gemeenten met Brzo-inrichtingen), Veiligheidsregio.	D	Gevoerde gesprekken en het opgestelde model
We brengen de	V.02	uitvoeren (pilot)	Concrete (pilot) projecten uitvoeren. De eerste verkenningen hiervoor zijn gestart. Het	North Seaports,	B1	uitgevoerde

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
klimaatopgave specifiek in beeld	b	projecten Havens en industrie	gaat dan in elk geval om 2B Adapt, een Interreg project waarvoor PS bij de Voorjaarsnota 2020 reeds geld beschikbaar heeft gesteld ad € 500.000,-. Door Interreg wordt dit bedrag bij toekenning verdubbeld. Dit project is een opvolger van het eerdere succesvolle Interreg project 2B Connect (Bedrijven en Biodiversiteit). De doelstelling bij de aanvraag is nu verbreed: verbinden Bedrijven, Biodiversiteit en klimaatadaptatie. Het project is een samenwerking tussen de collega's van Natuur en Klimaatadaptatie binnen de provincie. Budget van €500.000 wordt verzorgd door de Provincie voor biodiversiteit en klimaatadaptatie op bedrijventerreinen (is reeds beschikbaar gesteld in begroting van de provincie). Er wordt aanvullend een aanvraag ingediend voor een Europese subsidie van €500.000,-. capaciteit: Een 1/2 dag voor het uitvoeren en begeleiden van de pilots en het vertalen van de kennis die wordt opgedaan in 2B Adapt naar beleidsaanbevelingen. planning: aanvraag 2B Adapt ligt er in concept en indienen (2021-2022), uitvoeren pilots (2022-2025 =duur Interreg	Overheden (incl. gemeenten met Brzo-inrichtingen)		projecten
We brengen de klimaatopgave specifiek in beeld	V.03	Uitvoeren klimaatstresstest netwerken elektriciteit en Telecom/ICT	Voor alle Vitaal en kwetsbare functies staan het Rijk en de beheerders/eigenaren aan de lat om te zorgen dat deze klimaatrobust worden aangepast en gebouwd. Wel zijn er voor de regio (provincie, gemeente, Veiligheidsregio en Waterschap) rollen weggelegd: 1) In het RO-proces wordt bij nieuwbouw van deze functies het afwegingskader gehanteerd, dat gezamenlijk wordt ontwikkeld (actie V.01 en hoofdstuk 6.5 van de strategie), 2) Onderdelen van netwerken waar de verantwoordelijkheid niet ligt bij Rijk, beheerder of eigenaar kunnen ernstige overlast geven die via een klimaatstresstest duidelijk worden en moeten worden opgepakt. Bijvoorbeeld als door wateroverlast de elektriciteit bij een huisartsenpraktijk uitvalt. Verder is het noodzakelijk dat er tussen het Rijk (met beheerders en eigenaren) en de regio (provincie, gemeenten) afspraken worden gemaakt zodat er duidelijkheid is wie/wat/wanneer doet. Daarbij kan vanuit de regio input worden gegeven als dat is gewenst voor gebiedsspecifieke kennis bijvoorbeeld. Verder heeft de regio de voorkeur dat als er een prioritering moet worden aangebracht in het uitvoeren van de stresstesten de categorie elektriciteit en Telecom/ICT eerst wordt opgepakt.	Nutsbedrijven, overheden, Veiligheidsregio, ICT en Telecom-bedrijven, Rijkswaterstaat	D	uitvoeren stresstest Elektriciteit en Telecom/ICT in de regio met de beheerders.

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We brengen de klimaatopgave specifiek in beeld	V.04	Uitvoeren klimaatstresstest voor de overige 13 van de Vitaal en Kwetsbare functies.	Ook voor deze Vitaal en kwetsbare functies staat het Rijk aan de lat en is trekker. Een verbijzondering daarbinnen is de chemie. Daar hebben bedrijven vooral zelf baat bij een goede klimaatbestendige inrichting om te voorkomen dat productieprocessen stil vallen. Ook vindt toetsing plaats bij BRZO bedrijven in het kader van vergunningverlening en voor nieuwbouw en groot beheer en onderhoud is het afwegingskader van toepassing. Afspraken wie/wat/wanneer zijn wenselijk zie V.03.	Overheden (inclusief Rijkswaterstaat, Waterschap ivm afvalwaterketen, RUD en DCMR), Veiligheidsregio, Portiz en NSP (voor onderdeel chemie)	D	uitvoeren stresstest voor deze overige V+K functies en concretisering van afspraken wie/wat/waar via OZO en voor de chemie inzichtelijk maken wat er gebeurt in het reguliere spoor van vergunningverlening en bedrijfsvoering middels een inventarisatie.
We koppelen klimaatadaptatie aan de beheer- en onderhoudscycli van bestaande V&K functies	V.05	Pilot opnemen van overzicht klimaatopgaven in afstemmingstools voor uitvoeringsprojecten (Azon)	In Zeeland is er een platform voor samenwerking voor beheer en onderhoud AZON waarin alle gemeenten, het Waterschap, Evides en Enduris participeren. Naast een digitale ontsluiting van voorgenomen werkzaamheden in een overzicht met als streven een vooruitblik van 10 jaar kunnen leden aangeven dat zij bij uitvoering willen participeren met eigen werk. Afstemming in het AZON vindt plaats met een bestuursstructuur die de voortgang bewaakt. Idee is dat niet alleen de werkzaamheden inzichtelijk worden gemaakt maar het digitale systeem ook informatie gaat bevatten over klimaataspecten zoals wateroverlast. Het systeem is begin 2021 ingesteld en is nog groeiend qua partners, bijv. ook woningbouwcorporaties. Door ook beleidsdoelen te combineren en hier een 'klimaatadviseur' een deel van de tijd op te zetten zou kunnen	Eigenaren V&K functies, Zeeuwse overheden.	B1	uitvoeren pilot met AZON

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
			worden gezocht naar slimme koppelingen. Deelname van de provincie in de formele overeenkomst en personele inzet hoort hier dan bij. Het gaat dan om een signaleringsfunctie voor koppelkansen bij fysieke ingrepen. Voorstel is inzet van een medewerker voor 3 jaar voor 1 dag per maand, met in het eerste jaar (pilot, evt erna borgen overeenkomst en inhaalslag maken) een inzet van 1 dag per week.			
Gezamenlijk stellen we een uitvoeringsprogramma voor V&K functies op en we werken gezamenlijk aan de uitvoering ervan	V.06	Opstellen uitvoeringsprogramma	Dit is een vervolgstap op actie V.05 en geldt alleen voor onderdelen van netwerken (zie V.03). Bij een goede uitvoering van die actie ligt er een goed werkend systeem voor een gezamenlijke regie op de planning van de uitvoering van de werken via het AZON en gaat het vanzelf. Als daarbij klimaatadaptief handelen de norm is geworden is het maken van een uitvoeringsprogramma niet nodig.	Eigenaren V&K functies, OZO-themaoverleggen , Zeeuwse overheden.	D	ntb

Natuur

afspraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We zetten een plus op het versneld afronden van het provinciale Natuurnetwerk	N.01	versnellen aanbrenen in de aanpak van het provinciale Natuurnetwerk	De actie bestaat uit: - Oppakken van regie op verwerving en inrichting - Opstellen verwervingsplannen - focus op sleutelhectares Middelen via bestaande sporen. Indien vergroten van budgetten noodzakelijk is, loopt die besluitvorming ook via de bestaande sporen. Hierbij is inzet van kavelruilbureau, middelen op basis van Natuurpact1 en programma Natuur 2021-2030 van belang.	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Zeeuwse Landschap, particuliere grondeigenaren, Rijkswaterstaat, etc	D	0
We herstellen en richten robuuste grond- en oppervlaktewatersystemen in en herstellen gradiënten en geleidelijke overgangen, door het opstarten van een integrale gebiedsgerichte aanpak	N.02	0	De actie bestaat uit: - Integreren binnen bestaande programmeringen maatregelen en/of projecten waterschap en provincie - Aanvullende analyses, onderzoek en monitoring. Via lopende integrale programmeringen van water- en natuurmaatregelen en overige verkenningen zoals o.a. 1: Gebiedsgerichte aanpak stikstof, 2: Programma Natuur 2021-2030, 3. Waterschapsbeheerprogramma 4: Zeeuwse Deltaplan Zoet water Middelen via bestaande sporen	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap, Landbouwpartijen, particuliere grondeigenaren en terreinbeheerders, Rijkswaterstaat, etc	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We optimaliseren inrichting en beheer van bestaande en nieuwe natuurgebieden	N.03	Via lopende evaluaties en natuurbeheer	Via lopende Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) en Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) op basis van Natuurbeheerplan, programma Natuur en overige sporen.	Provincie Zeeland, waterschap, Landbouwpartijen, particuliere grondeigenaren en terreinbeheerders, Rijkswaterstaat, etc	D	0
Een Natuurinclusieve benadering wordt voor overheid en private partijen een vast onderdeel bij (plan)ontwikkeling en beheer	N.04	Uitwerking van Natuurinclusiviteit en basiskwaliteit Natuur	Naast inzet voor natuurherstel als onderdeel van de landelijke structurele aanpak stikstof wordt tevens gewerkt aan de totstandkoming van een Agenda Natuurinclusief. De Agenda Natuurinclusief heeft een tijdshorizon van 2050 en beoogt de samenhang en integratie te vinden met andere inspanningen en maatschappelijke domeinen, wat moet leiden tot een meer natuurinclusieve samenleving (Bron: Kamerbrief min. van LNV, 23 april 2021). Voorzien wordt dat regionale beleidsuitwerking gaat plaatsvinden op basis van een landelijke agenda natuurinclusieve samenleving.	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap, Landbouwpartijen, particuliere grondeigenaren en terreinbeheerders, Rijkswaterstaat, etc	D	0
Een Natuurinclusieve benadering wordt voor overheid en private partijen een vast onderdeel bij (plan)ontwikkeling en beheer	N.05	Creëren van experimenteerruimte en stimuleren van natuurinclusiviteit	Vooruitlopend op de landelijke agenda en om landelijke beleidsvorming te kunnen beïnvloeden wordt de noodzaak onderschreven voor het creëren van experimenteerruimte en pilots voor het verder uitwerken van de landelijke agenda Natuurinclusieve samenleving.	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap, Landbouwpartijen, particuliere grondeigenaren en	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
				terreinbeheerders, Rijkswaterstaat, etc		
Een Natuurinclusieve benadering wordt voor overheid en private partijen een vast onderdeel bij (plan)ontwikkeling en beheer	N.06	Opstellen kennisagenda en Community of Practice	Als onderdeel van N.07 is het effectief om opgedane kennis en inzichten in relatie tot natuurinclusiviteit te delen en deze kennis te gebruiken voor een verdere regionale beleidsuitwerking van een natuurinclusieve samenleving. Daarbij is het opzetten van een praktische Community of Practice als een relevant instrument.	Waterschap, gemeenten, Rijkswaterstaat, kennisinstellingen, landbouw- en natuurorganisaties, Rijkswaterstaat, etc	A1	0
We behouden en versterken buitendijkse natuur en ontwikkelen alternatieven	N.07	Agenderen binnen ZW-Delta en Hoogwaterbeschermings-programma	Agenderen dat nieuwe oplossingen voor waterveiligheid bieden grote kansen voor natuurontwikkeling/-versterking zowel binnen- als buitendijs, denk aan dynamische dijkzones (zoals wisselpolders), en vooroevers (schorren).	Natuurorganisaties, landbouworganisaties en gemeenten, Rijkswaterstaat, etc	D	0
We realiseren overgangszones rondom bestaande en nieuwe natuur	N.08	Versterken Natuur en Landschap binnen overgangszones rondom bestaande	Via strategische aanpak Stikstof en Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030. Middelen o.a. uit programma Natuur, fase 1 2021-2025 en POP/GLB. Uitwerking verdere beleid i.r.t. overgangszones via uitwerking landbouw, Natuur en landschapsbeleid.	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap,	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
		en nieuwe natuurgebieden.	Wordt meegenomen in Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied. Maakt daarom geen aanspraak op capaciteit en/of middelen vanuit de KasZ. Binnen het Uitvoeringsprogramma wordt gesproken over kansrijke gebieden of locaties rondom bestaande natuurgebieden i.p.v. overgangszones. Daarbij is de inzet op het nemen van de juiste effectieve maatregelen op de juiste locaties. Alles op basis van vrijwilligheid.	Landbouworganisaties, particuliere grondeigenaren en natuurorganisaties, Rijkswaterstaat, etc		
We stimuleren agrarische functionele (agro)biodiversiteit	N.09	Stimuleren van vormen van verdienbare volhoudbare landbouwwormen waarbij functionele (agro)biodiversiteit wordt gestimuleerd.	Via strategische aanpak Stikstof en Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030. Middelen o.a. uit programma Natuur, fase 1 2021-2025 en POP/GLB. Uitwerking verdere beleid i.r.t. overgangszones via uitwerking landbouw, Natuur en landschapsbeleid. Wordt meegenomen in Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied. Maakt daarom geen aanspraak op capaciteit en/of middelen vanuit de KasZ.	Provincie Zeeland, Zeeuwse gemeenten, waterschap, Landbouworganisaties, particuliere grondeigenaren en natuurorganisaties, Rijkswaterstaat, etc	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We houden rekening met effecten van klimaatveranderingen op soorten en leefgebieden.	N.10	Verder in kaart brengen van klimatologische effecten op soorten en leefgebieden (relatie met opstellen kennisagenda)	Onderzoek en kennisverzameling gericht op nemen van gerichte aanpassingen in beheer en inrichting van gebieden op de lange termijn (2030-2050). Hiervoor dient inzicht te worden verkregen in de effecten van klimatologische gevolgen op de Zeeuwse biodiversiteit. De inzet daarbij is het uiteindelijk kunnen nemen van geen spijtmaatregelen binnen beheer van bestaande en nieuwe natuur en bij de inrichting van natuurgebieden	Provincie Zeeland, natuurorganisaties en kennisinstellingen, Rijkswaterstaat, etc	A1	0

Landbouw

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We richten watersystemen robuust in door het opstarten van een integrale gebiedsgerichte aanpak	L.01	Integreer opgaven van de landbouw met andere opgaven en doelen	Belangrijk om het gebiedsgericht aan te pakken. Er moet een koppeling worden gemaakt met de Stikstof-opgave, de waterprogramma's van provincie en waterschap, deltaplan Agrarisch waterbeheer, het Ambitiedocument Landelijk Gebied en het Deltaplan Zoet Water, etc. Dit moet wel maatwerk zijn: waar ga je gebiedsgericht aan de slag? Goed nadenken over invulling van gebiedsgerichte aanpak (ook over de prioritering). In het uitvoeringsprogramma landelijk gebied en (toekomstig) Zeeuws Deltaplan Zoetwater zijn gerichte acties benoemd. Deze worden uitgevoerd vanuit die programma's. Daarbij is het ook belangrijk om wateroverlast en waterkwaliteit mee te nemen. Naar verwachting komen deze acties in aanmerking voor verschillende subsidiestromen. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbeleid Stikstof, Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Provincie Zeeland, ZLTO (Groepen van Ondernemers), overige landbouworganisaties, waterschap, Zeeuwse gemeenten, terreinbeherende organisaties, Rijkswaterstaat.	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We richten watersystemen robuust in door het opstarten van een integrale gebiedsgerichte aanpak	L.02	Uitvoeren van de acties die voortvloeien uit het Zeeuws Deltaplan Zoet Water (DPZW)	Uitvoeren van de acties die voortvloeien uit het Zeeuws Deltaplan Zoet Water (DPZW). Dit maatregelenpakket wordt ingebracht in de opgaves. De uitvoeringskosten zullen beschreven zijn in het uiteindelijke DPZW en zullen ook vanuit het DPZW worden bekostigd. Hier zal nog nadere besluitvorming over plaatsvinden. Daarbij is het ook belangrijk om wateroverlast en waterkwaliteit mee te nemen. Deze onderwerpen worden benoemd in het regionaal waterprogramma van de provincie en ook in het waterbeheerprogramma van het waterschap. Naar verwachting komen deze acties in aanmerking voor verschillende subsidiestromen. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbeleid Stikstof, Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Ondernemers, provincie Zeeland, waterschap, Zeeuwse gemeenten, Landbouworganisaties, TBO's, Rijkswaterstaat	A1	uitvoering maatregelen DPZW
We concretiseren en operationaliseren (van de handhaving) het ten minste behouden van zoetwaterbellen	L.03	Automatische registratie onttrekkingen (tijd, plaats, hoeveelheid)	Er wordt een (geautomatiseerd) meetsysteem ingevoerd voor het registreren van de onttrekkingen. De onttrekkingen worden bemeterd en er wordt een bijbehorende datasysteem ontwikkeld. De instandhouding van het meetsysteem vergt ook regulier beheer om de kwaliteit van het systeem te borgen. De uitvoering is een reguliere taak van het Waterschap. De kosten bestaan uit het ontwikkelen van de systematiek, het aanschaffen van materialen, aanschaffen van een datameetsysteem en vervolgens de uitvoering van de monitoring. De ontwikkeling van de systematiek wordt gezien als onderdeel van deze uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie. De overige kosten en capaciteit zijn regulier voor het waterschap. Verkennen subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling van de systematiek. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Waterschap, Provincie, ZLTO, TBO's	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We concretiseren en operationaliseren (van de handhaving) het ten minste behouden van zoetwaterbellen	L.04	Verbeteren en intensiveren toezicht en handhaving	Op basis van het meetsysteem toezicht houden en handhaven op grondwateronttrekkingen. Beter inzichtelijk maken van onttrekkingen middels een geautomatiseerd meetsysteem (L.03) draagt daar aan bij. Dit moet samengezien worden met het opsporen nietgeregistreerde onttrekkingen en wellicht deze intensiveren. Verkennen subsidiemogelijkheden. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Provincie Zeeland, waterschap	D	jaarlijkse rapportage
We concretiseren en operationaliseren (van de handhaving) het ten minste behouden van zoetwaterbellen	L.05 a	Opstellen plan van aanpak voor monitoring zoetwaterbellen	Opstellen plan van aanpak voor uitgebreidere monitoring van zoetwaterbellen. Naast een permanent monitoringssysteem van zoetwaterbellen te ontwikkelen, zal een tweede FRESHEM project in 2022-2023 worden uitgevoerd. Tijdens het opstellen van het pva ook verkennen of subsidiemogelijkheden beschikbaar zijn. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Provincie, Waterschap	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We concretiseren en operationaliseren (van de handhaving) het ten minste behouden van zoetwaterbellen	L.05 b	Uitvoeren monitoring zoetwaterbellen	Uitvoeren van uitgebreidere monitoring van zoetwaterbellen. Deze zal bestaan uit een tweede FRESHEM project in 2022-2023. Daarnaast permanent monitoringssysteem van zoetwaterbellen. Het gaat hier vooral om monitoren. Dit is een activiteit waar constant capaciteit voor zal moeten zijn en moet dus een vaste taak worden binnen werkzaamheden van de betreffende partners. Verkennen subsidiemogelijkheden. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Provincie, Waterschap	D	0
In gebieden waar specifieke vormen van bedrijfsvoering of teelten niet ondersteund kunnen worden, is een transitie naar een andere innovatieve bedrijfsvoering of andere functie onvermijdelijk.	L.06	Inventarisatie naar water-robuuste systemen ten behoeve van transitie van teelten.	Vanuit de KasZ willen we deze transitie naar nieuwe teelten bevorderen. Daarbij wordt gekeken naar teeltveredeling, herintroductie van 'vergeten teelten' en inzetten op teelten met een hogere zouttolerantie. Hier ligt een nadrukkelijke relatie met de gebiedsgerichte aanpakken en inzicht in waar water-robuuste systemen worden aangelegd en het gesprek aangaan met betreffende ondernemers. Er wordt een inventarisatie uitgevoerd naar de mogelijkheden van verschillende alternatieve teelten op basis van de eigenschappen en ontwikkelmogelijkheden van het watersysteem. Bij dit onderzoek zal vanuit de sector moeten worden opgepakt, waarbij kennisinstellingen worden betrokken. De provincie Zeeland heeft hier een faciliterende rol in het transitieproces. Verkennen subsidiemogelijkheden. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	ZLTO, Provincie, Waterschap, (inhuren van) kennisinstellingen	D	rapportage
In gebieden waar specifieke vormen	L.07	Verkenning Functieverandering	In (deel-)gebieden waar het door klimaatverandering niet meer mogelijk is om conventionele landbouw te bedrijven (door verdroging, verzilting, waterberging etc),	ZLTO, Provincie Zeeland,	D	rapportage van de

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
van bedrijfsvoering of teelten niet ondersteund kunnen worden is een transitie naar een andere innovatieve bedrijfsvoering of andere functie onvermijdelijk.		g:	moet worden gekeken naar wat er dan wel voor mogelijkheden zijn voor die gebieden. Onderzoeken/experimenten/innovaties hieromtrent kan de Provincie ondersteunen. Te denken valt aan teeltvrije zones, natuurvriendelijke oevers, bergingsgebieden, extensivering. Een koppeling met het Zeeuws Deltaplan Zoetwater en gebiedsgerichte aanpakken is daarbij essentieel. Als eerste stap zou het goed zijn om de gebieden waar verwacht wordt dat door klimaatverandering conventionele landbouw niet meer mogelijk blijkt te zijn, eerst in kaart te brengen. In voorbereiding vraagt het wat van de Provincie en ZLTO. De uitvoering kan gedaan worden door de ondernemers. Het is belangrijk om hier een vernieuwende slag in te slaan. Daarbij kan gedacht worden aan combinaties met afspoeling en ruggenteelt. Verkennen subsidiemogelijkheden. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	waterschap, Zeeuwse gemeenten		verkenning
We blijven inzetten op het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water.	L.08	Uitvoering KRW-maatregelen m.b.t. toename van uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen richting grondwater en oppervlaktewater	Naast het landelijke beleid, ondersteunt ook de regio de ZLTO in het uitvoeren van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Dit wordt als belangrijk uitvoeringsprogramma gezien om maatregelen uit te voeren voor emissievermindering van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Door het veranderende klimaat is de verwachting dat meer neerslag ook zorgt voor meer uitspoeling, wat juist een negatief effect heeft. Aandachtspunt hierbij is dat door het warmere klimaat er toename is van plagendieren en/of schimmels, waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen toe kan gaan nemen.	Provincie Zeeland, waterschap, ondernemers, ZLTO, Rijkswaterstaat	D	0
We zetten in op het verbeteren	L.09	Duurzaam bodembeheer en	Vanuit het Ambitiedocument Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie wordt deze actie opgepakt. De sector is bezig met o.a. het programma Bodem Up. De resultaten uit	Provincie Zeeland,	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
van de bodemstructuur t.b.v. het opvangen van weersextremen.		verbeteren bodemstructuur: Tegengaan van verdichting, Andere grondbewerkingstechnieken, Organisch stofgehalte verhogen, Bodemleven en doorworteling optimaliseren	dergelijke programma's worden gedeeld. Het is echter noodzakelijk om hier versneld mee aan de slag te gaan. Vanuit de KasZ wordt extra inzet gepleegd om deze versnelling aan te brengen. Er zit mogelijk ook een onderwijs-aspect aan verbonden. Denk ook aan projecten die de Provincie met kennisinstellingen doen en het landelijke netwerk van het Nationaal Programma Landbouwbodems. Naar verwachting komen deze acties in aanmerking voor verschillende subsidiestromen. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbeleid Stikstof, Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV), compensatiepakket Marinierskazerne.	waterschap, Zeeuwse gemeenten, natuurorganisaties, ondernemers		
We zetten een kennisplatform op voor bodemkwaliteit en volhoudbare landbouw.	L.10	Ontwikkelen kennisplatform op het gebied van bodem, water, teelten	Er is behoefte aan een centrale plek waar informatie te vinden is over maatregelen die genomen kunnen worden op gebied van bodemkwaliteit, volhoudbare landbouw, etc om in te spelen op het veranderende klimaat. Om daarin te voorzien worden de mogelijkheden voor het oprichten van een kennisplatform verkend en vervolgens opgezet. Het ontwikkelen van een kennisplatform is erg waardevol als de website overzichtelijk is en het up to date wordt gehouden. Er is veel kennis (rapporten, artikels, publicaties, webinars, documenten, presentaties, kaartmateriaal etc.), maar er wordt nog onvoldoende gedeeld met elkaar (of het staat overal en nergens). De te nemen acties zijn: 1. verkennen behoefte 2. verkennen bestaande platforms en mogelijkheden om daarbij aan te haken 3. platform vormgeven 4. platform in stand houden Er ligt nadrukkelijk een relatie met het Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied. Bestaande platforms en ontwikkelingen op dit gebied zijn bijvoorbeeld Living Lab Schouwen-Duiveland, Delta Kenniscentrum (in oprichting). Bij deze bestaande	Provincie, Waterschap, ZLTO, Zeeuwse gemeenten, onderwijs, Rijk, Kennisinstituten, DAW-kennismatchers	A1	oprichting kennisplatform

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
			initiatieven kan wellicht vanuit de KasZ worden aangehaakt. Daarbij hoort ook dat dan ook ondersteuning geboden worden, door mogelijkheden te zoeken om een dergelijk kennisplatform te ontwikkelen (i.s.m. kennisinstellingen). Naar verwachting komen deze acties in aanmerking voor verschillende subsidiestromen. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbeleid Stikstof, Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV), compensatiepakket Marinierskazerne.			
We verankeren klimaatadaptatie en (eco-)systeemdiensten in agrarisch stimulerings- en studiebeleid	L.11	Ontwikkelen van KPI's voor stimuleren tot het nemen van maatregelen.	Vanuit het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied wordt een KPI-systematiek ontwikkeld. Vanuit KasZ wordt gestimuleerd om hierin ook indicatoren op het gebied van klimaatadaptatieve maatregelen op te nemen. Voor de ontwikkeling van de KPI's wordt inzet vanuit de KasZ geleverd. Voor de uiteindelijke uitvoering zal nadere besluitvorming plaats moeten vinden m.b.t. capaciteit en budget. Verkennen subsidiemogelijkheden. Hierbij valt te denken aan subsidies vanuit Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), Rijksbudget Water, Zuidwestelijke Delta, Deltafonds, Interbestuurlijk Programma (IBP) Vitaal Platteland, Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Rijksmiddelen (LNV).	Provincie Zeeland, waterschap, Zeeuwse gemeenten	D	opgeleverde KPI-systematiek

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Klimaatadaptatie en systeemdiensten verankeren we in agrarisch stimulerings- en subsidiebeleid.	L.12	Ondersteuning agrarische bedrijfsvoering bij uitvoering systeemdiensten	Door het Zeeuwse stimuleringsbeleid voor de agrarische sector actief te koppelen aan klimaatadaptatieve maatregelen wordt actief en effectief ingezet op een volhoudbare landbouw. Deze instrumenten zijn meetbaar en waardeerbaar in de vorm van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI) gekoppeld aan systeemdiensten en brengen de transitie in de landbouwsector in een versnelling. We verkennen of bestaande KPI's voldoende Klimaatadaptatie doelen hebben. Op basis van deze verkenning worden deze waar nodig aangevuld of aangepast.	Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen	D	0
Verkennen mogelijkheden klimaatadaptatieve aanpak Zeeuwse grondbank;	L.13	Herijking Zeeuwse nota grondbeleid	In 2021-2022 wordt het Zeeuwse grondbeleid van de provincie Zeeland herzien. Dit beleid moet ook klimaatadaptatief zijn. Daarnaast kan het zodanig vormgegeven worden dat het gaat ondersteunen bij de uitvoering van klimaatadaptatieve maatregelen. Hierbij kan gedacht worden aan eisen stellen de gronden: bodemkwaliteit, verbeteren van de kwaliteit etc. Wat zou een klimaatadaptatieve maatregel van de Zeeuwse Grondbank zijn? Waar wordt hier de nadruk op gelegd? Dit is een wat bredere actie, dus het zou goed zijn om dit wat meer uit te diepen. Hier zie je ook een combinatie met het provinciale kavelruilbureau.	Provincie Zeeland, ZLTO	D	0

Bebouwd Gebied

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We zetten de beleidslijn Stedelijke Wateropgave voort binnen de SAZ+	B.01	Uitvoeren SWO per woonkern in heel Zeeland op initiatief gemeente;	SWO is primair gericht op stedelijk gebied en is een bestaand uitvoeringsprogramma: hiervoor is een format beschikbaar om kernen/wijken te analyseren op kwetsbaarheid voor kort, hevig nat, langdurig nat en langdurig droog weer. Hoe om te gaan met kwetsbaarheden is lokaal, interdisciplinair maatwerk, een uniform afwegingskader is niet gewenst. Planning SWO's afgestemd op urgentie en motivatie gemeente, beschikbare expertise binnen SAZ+. Ongeveer 60% van de ca. 175 woonkernen komen in aanmerking voor SWO-analyse. Analyse vindt plaats in context van functioneren stedelijk en landelijk watersysteem. aanvullende acties ikv KASZ zijn 1/ doorvertaling invloed KASZ op scope SWO: verbreden ja/nee, 2/ interpretatie klimaatbestendigheid, 3/ basis voor klimaattoets	Zeeuwse gemeenten en SAZ+	D	percentage uitgevoerde SWO-gebieden
We brengen de opgave voor grondwateroverlast in beeld	B.02	Ontwikkelen en implementeren gezamenlijk grondwaterbeleid vanuit gemeentelijke zorgplicht grondwater	Eén van de gemeentelijke zorgplichten betreft de zorg voor grondwater in stedelijk gebied. De betekenis van grondwater komt in de SWO afhankelijk van de lokale situatie aan de orde voor wat betreft over- en onderlast. Inzicht ontstaat vooral uit lokale ervaringen. Structureel monitoren van gws gebeurt incidenteel, soms n.a.v. klachten en/of n.a.v. voorgenomen maatregelen. Een gemeentelijk grondwaterbeleidsplan moet een praktisch handvat bieden hoe met grondwater om te gaan. De opgave is hierbij een praktische resultante van 1/afwegingskader (criteria voor beoordeling "problemen") en 2/ in beeld brengen grondwatersituatie op basis van lokale ervaringen (klachten, peilbuizen, ervaringen buitendienst) grondwateroverlast niet los zien van actie B.03. In beeld krijgen/hebben "grondwatersituatie" geldt voor B.02 en B.03. Dit moet vooral slim gebeuren, gebruik maken van bv data die al wordt gemonitord, bv oppervlaktewater en lokale ervaringen (klachten, ervaringen buitendienst) Er moet worden overwogen of dit gekoppeld moet worden aan de SWO-systematiek? Deze is namelijk al halverwege de uitvoering. Dan is het de vraag of het efficiënt is om op dat moment de systematiek aan te passen.	deelnemers SAZ+	D	afgeronde rapportage

We zetten een onderzoeksprogramma op om meer inzicht te krijgen in de risico's van hitte en droogte in relatie tot stedelijk groen en zettingen in het stedelijk gebied	B.03	Opstellen onderzoeksprogramma om meer inzicht te verkrijgen in de risico's van droogte in relatie tot stedelijk groen en zettingen in het stedelijk gebied.	Vanuit de thematiek en de wettelijke verantwoordelijkheden, ligt er een verantwoordelijkheid voor het in beeld brengen van de opgave met name bij de gemeente. Aangezien het voor de hele werkregio speelt, wordt dit gezamenlijk opgepakt. Voor beide invalshoeken heb je inzicht nodig in: 1/ wanneer is droog droogte 2/waar grijpt droogte op aan 3/ wat zijn effectieve maatregelen. Bij de maatregelen moet niet alleen gekeken worden naar de inrichtingsaanpak (de systeemkant), maar juist ook het omgaan met de situatie droogte en hitte. Het is belangrijk dat bij de uitvoering van de actie al wordt meegenomen hoe dit later ook naar norm of afwegingskader kan worden ontwikkeld. Voor droogte is het ook van belang dat dat naast de kwantiteitsproblematiek van grondwaterstanden ook de kwaliteitsproblematiek (met name verzilting) wordt meegenomen. Hier ligt ook weer een relatie met de stijgende zeespiegel. Deze actie moet in samenhang worden gezien met de maatregel B.02 en R.01b.	Provincie, waterschap en 2 Zeeuwse gemeenten (SAZ+)	A1	onderzoeksrapporten
In regioverband brengen we binnen deze eerste beleidscyclus de klimaatopgave in het stedelijk gebied in beeld	B.04	De klimaatopgave hitte in het stedelijk gebied in beeld brengen.	Hitte is een nieuw beleidsterrein in het bebouwd gebied van Zeeland. Dat moet nog verkend worden in problematiek (wat doet zich voor en wat vinden we acceptabel) en welke handelingsperspectieven er zijn. In regio-verband wordt de klimaatopgave hitte in het stedelijk gebied in beeld gebracht en een richtlijn ontwikkeld. Binnen deze actie worden de volgende zaken uitgewerkt - Hoe werkt hitte in het Zeeuwse stedelijk gebied (hoe breng je dat in beeld, welke methodiek, welke informatie/data is nodig, etc) - Wat gebeurt er op gebied van gezondheid, infrastructuur, binnenklimaat, etc in het stedelijk gebied - Wat wordt (landelijk) als acceptabel geacht en wat niet. Is op dat vlak differentiatie tussen verschillende gebieden - Globale analyse op Zeeuwse schaal van waar dingen mis gaan, m.a.w. Wat is (globaal) de opgave? Verdere detailuitwerking van de problematiek en het uitwerken van maatregelen vindt	1 Provincie en 3 Zeeuwse gemeenten	A1	% van het grondgebied waar opgave van in beeld is

			plaats vanuit de eigen individuele organisaties.			
			Relatie met R.01b			
We gaan bij maatregelen voor klimaatadaptatie altijd na of er meekoppelkansen zijn vanuit andere opgaven	B.05	Klimaatadaptatie opgave weergeven op kaart	Om meekoppelkansen te kunnen benutten, moet inzichtelijk zijn waar er opgaven zijn vanuit de verschillende beleidsterreinen. Vanuit Klimaatadaptatie zorgt elke organisaties voor een overzicht van opgave die in beeld is gebracht voor het eigen beheergebied. Dit gebeurt op een uniforme manier, zodat een totaaloverzicht van de Klimaatopgave kan worden samengesteld. Vanuit een werkgroep wordt een format opgesteld en wordt ervoor gezorgd dat het totaaloverzicht wordt gemaakt en ontsloten. Het is van belang dat dit op een eenvoudige manier wordt ingericht, zodat dit geen extra administratiedruk oplevert. Er wordt een werkgroep geformeerd of aangesloten bij een bestaande werkgroep om deze actie uit te voeren. Voor deze actie is in totaal ca. 25 dagen nodig en een €15.000 werkbudget voor het opzetten van de systematiek.	Provincie, waterschap en Zeeuwse gemeenten.	B1	werkende kaartviewer
We ontwikkelen samen een Zeeuws 'Afwegingskader Klimaatadaptatie' voor alle nieuwe ontwikkelingen, inclusief herstructurering, groot onderhoud en renovatie	B.06	Ontwikkelen Zeeuws afwegingskader klimaatadaptatie	Alle ingrepen die in de buitenruimte worden uitgevoerd, moeten klimaatbestendig uitgevoerd worden. Er wordt een afwegingskader ontwikkeld dat de basis biedt om dit op een goede manier vorm te kunnen geven. Het is nadrukkelijk bedoeld voor zowel nieuwe ontwikkelingen, herinrichting en onderhoud. Het afwegingskader gaat in op de thema's hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen/zeespiegelstijging en bevat onder andere: - Welke informatie Zeeuws breed gebruikt wordt voor het in beeld brengen van de klimaatopgave: - o Basis materiaal (bijv. PET-kaart, AHN, KNMI klimaatscenario's) - o methodieken (bijv. SWO systematiek of bepaalde rekenmodellen) - o Welke normen worden gehanteerd (indien van toepassing) - o Informatie over de reeds in beeld gebrachte klimaatopgave - o een stappenplan of instructie om de klimaatopgave in beeld te brengen voor een bestaand bebouwd gebied en/of nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. - o 'altijd goed maatregelen' toepassen in gebieden waar de klimaatopgave (voor een bepaald thema) niet goed in beeld is. - Instructie voor het meenemen van meekoppelkansen vanuit andere opgaven en/of vanuit andere beleidsterreinen dienen te worden. Dit kan geo-informatie zijn die aangeeft of er een opgaven vanuit andere beleidsterreinen is en/of een methodiek die	Werkgroep van 6p vanuit Samenwerking KasZ, pilotgemeenten (mogelijk wordt dit Sluis)	B1	vastgesteld afwegingskader

			aangeeft hoe en op welk moment meekoppelkansen inzichtelijk kunnen worden gemaakt. - (mogelijk een) Instructie om te komen tot de mitigerende maatregelen wanneer onderbouwd gekozen wordt voor een suboptimale situatie. (voorbeeld: bepaalde industrie wordt buitendijks gebouwd vanwege aanwezigheid koelwater, welke aanvullende maatregelen moeten worden getroffen voor stijgende zeespiegel en extreem hoge waterstanden) – Vanwege andere zwaarwegende belangen. Op andere onderdelen van de strategie is dezelfde vraag naar een afwegingskader. De voornaamste is Vitaal en kwetsbare infrastructuur, maar het geldt ook voor recreatie. Het afwegingskader wordt samen met partijen uit deze drie ‘vakgebieden’ ontwikkeld.			
We voeren alle ingrepen in het bebouwd gebied klimaatbestendig uit en geven invullen aan de bestaande klimaatopgave	B.07	Ontwikkelen Zeeuws toetsingsinstrumentarium Klimaatadaptatie voor alle ingrepen in de openbare ruimte.	Plannen en projecten moeten getoetst worden of deze voldoende rekening houden met weersextremen. In beeld moet worden gebracht: - Wie is verantwoordelijk voor aanleveren - Wie toetst - Waarop wordt getoetst - Hoe wordt getoetst - Etc. Ook voor het de toetsing geldt daar vraag naar is vanuit andere onderdelen van de strategie. Ook hier gaat het om Vitaal en kwetsbare infrastructuur en recreatie. Ook het toetsinstrumentarium wordt samen met partijen uit deze drie ‘vakgebieden’ ontwikkeld. De het toetsinstrument moet niet alleen voor nieuwe ontwikkelingen toepasbaar zijn, maar ook voor bestaande situatie (herinrichting en onderhoud). Deze actie moet samen met O.02 en V.01 worden opgepakt	Werkgroep van 6p vanuit Samenwerking KasZ, pilotgemeenten (mogelijk wordt dit Sluis)	B2	Vastgesteld toetsinstrumentarium
We ontwikkelen ‘altijd goed’ maatregelen en zetten deze in, wanneer de volledige klimaatopgave in een gebied nog niet in beeld is	B.08	Opstellen en vaststellen van een pakket altijd goed maatregelenpakket.	We maken een digitaal document waarin we overheden en initiatiefnemers een maatregelenpakket aanbieden dat toepasbaar is voor alle ontwikkelingen in de openbare ruimte.. De maatregelen zijn onderverdeeld in de thema's Hitte, Droogte, Wateroverlast en Overstroming. Bij de uitvoering van projecten moet er minimaal voldaan worden aan deze uitgangspunten, tenzij onderbouwd wordt dat specifieke lokale omstandigheden dit niet mogelijk maken. Meer doen mag uiteraard altijd. Pakket bestaat bijv. uit: Meer ruimte creëren voor groen, Openbaar groen niet meer verkopen aan particulieren tenzij compensatie mogelijk is, Herplantplicht uitvoeren.	Samenwerking KasZ	B2	vastgesteld maatregelenpakket

gebracht.			Aandachtspunt hierbij is wat is altijd goed voor heel Zeeland? Onderwerpen die voor iedereen verschillend zijn en die bepalend kunnen zijn per gemeente: - Toerisme - Bodemgesteldheid (infiltratie ja/nee) - Groenparkeren - Bouwpeil - Mening stakeholders - Materiaalkeuze Wat wel altijd goed is: + niet minder groen dan in de huidige situatie niet meer verharding dan in de huidige situatie + geen kleinere diameters riolering aanbrengen dan huidige situatie + alle disciplines tegelijk uitvoeren + meer schaduwplekken aanbrengen + meer voorlichting aan inwoners + stimuleringsmaatregelen + niet minder ruimte voor water dan in huidige situatie + oude sloten in ere herstellen + geen bestaande sloten dempen			
We doen een klimaatcheck bij kleine onderhoudsmaatregelen	B.09	Bij kleine onderhoudsmaatregelen vindt er een klimaatcheck plaats en worden werkzaamheden klimaatadaptief uitgevoerd.	Vaak zit klimaatbestendigheid in kleine details zoals een iets lager maaiveld, groen/bomen net op een andere plek, bepaalde materialen, etc. Vaak zijn deze kleine details goed mee te nemen in kleinere onderhoudsmaatregelen. Door een klimaatcheck voor klein onderhoud te ontwikkelen, kan het oplossen van de klimaatopgave in de voorbereidings- en uitvoeringsprocedure worden meegenomen. De check moet de volgende onderdelen bevatten: - Signaalmoment in de procedure. - Snel inzicht geven welke klimaatopgaven in de directe omgeving van de onderhoudsmaatregelen spelen - etc. De klimaatcheck is bedoeld om ook (kleine) ingrepen in de buitenruimte bij te laten dragen aan het oplossen van de klimaatopgave.	Werkgroep van 6p vanuit Samenwerking KasZ, pilotgemeenten (mogelijk wordt dit Sluis)	D	0
We gaan door met particulieren bewust te maken	B.10	Zeeuws stimuleringsprogramma particuliere	Gezamenlijk onderzoeken welke stimuleringsmogelijkheden voor inwoners er landelijk zijn ontwikkeld en aangetoond effectief blijken te zijn. Vervolgens uitwerken of en hoe deze in regio Zeeland toepasbaar zijn. Dit kan door regelgeving aan te passen,	Samenwerking KasZ, Zeeuwse gemeenten, IVN	C2	vastgesteld stimuleringsprogramma

en te stimuleren maatregelen op eigen terrein te nemen. Op Zeeuws niveau vindt hierover afstemming plaats		perceeleigenaren ontwikkelen.	financiële prikkels te introduceren en ook door (ludieke) activiteiten te organiseren. Vanuit dit vertrekpunt wordt een stimuleringsprogramma opgezet waarbij goed wordt afgewogen wat regionaal Zeeuwsbreed wordt opgepakt en wat lokaal ingevuld wordt. Bestaande Zeeuwse initiatieven: - o Vanuit Provincie subsidieregeling voor groene daken - o Gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen hebben in 2020 een actie gehad waarbij ze goedkoop regentonnen aanboden - o Gemeente Veere biedt aan specifieke straten in Veere regentonnen aan met korting. Is onderdeel van communicatiestrategie. Om die reden geen capaciteit en budget opgenomen in dit tabblad.	en NME		
We gaan door met particulariseren bewust te maken en te stimuleren maatregelen op eigen terrein te nemen. Op Zeeuws niveau vindt hierover afstemming plaats	B.11	Toepassen regionale en/of lokale stimuleringsmaatregelen.	lokaal en/of op regionaal uitvoeren van de uitkomst van B.11. Naar verwachting zal een gedeelte zal regionaal opgepakt worden, maar een groot deel lokaal. Dit laatste valt onder lokale uitvoering. Omdat de uitkomsten van B.11 nog niet beschikbaar zijn en daarmee niet duidelijk is hoe de verdeling zal worden gemaakt, is geen capaciteit en budget opgenomen voor KasZ.	Zeeuwse gemeenten, samenwerking KasZ	C2	n.t.b.
We gaan in regioverband in gesprek met de woningbouwcorporaties om afspraken te maken over het invullen van de klimaatopgave	B.12	Klimaatadaptatie wordt meegenomen in de regionale prestatieafspraken	Een werkgroep gaat - Inzichtelijk maken welke bijdrage vanuit de woningcorporatie geleverd kan worden in het oplossen van de klimaatopgave. Hierbij valt zowel te denken aan informatie voorziening en stimulering richting bewoners als fysieke inrichting van het stedelijk gebied. - welke Zeeuwse basis maken voor prestatieafspraken, waar vervolgens lokaal invulling aan wordt gegeven. De werkgroep bestaat uit 3 medewerkers van de gemeenten en 3 van de woningbouwcorporaties.	3 Zeeuwse gemeenten, 2 woningbouwcorporaties	B1	opgeleverde rapportage
We gaan door met particulariseren bewust te maken en te stimuleren maatregelen op	B.13	Uitvoeren bewustwordingscampagne	Zeeuwen inspireren om zelf maatregelen te nemen (samenhang met B11 en B12) - Vanuit het samenwerkingsverband af en toe een ludieke stimuleringsactie organiseren, zoals een Zeeuws Kampioenschap Tegeltikken J - website met veel inspirerende voorbeelden: Hoe stimuleer je inwoners om zelf maatregelen te nemen? - Klimaatadaptatie (klimaatadaptatienederland.nl)	Samenwerking KasZ	C2	n.t.b.

eigen terrein te nemen. Op Zeeuws niveau vindt hierover afstemming plaats			Is onderdeel van communicatiestrategie. Om die reden geen capaciteit en budget opgenomen in dit tabblad.			
Vanuit de VZG wordt in samenwerking met de GGD onderzocht of lokale hitteplannen ontwikkeld moeten worden en hoe deze er voor Zeeland uit moeten komen te zien.	B.14	Zeeuwse hitteplannen: a. Onderzoeken, b. Ontwikkelen, c. Uitvoeren	Een hittegolf is tegenwoordig eerder gebruikelijk dan een uitzondering. Landelijk treedt er bij een hittegolf het landelijk hitteplan in werking. Een plan op hoofdlijnen. Daarnaast hebben specifieke sectoren en/of bedrijven eigen hitteplannen. Een lokale doorvertaling/uitwerking van de landelijke richtlijn is er niet. Binnen deze actie bevat: A. Nut en noodzaak van lokale hitteplannen uitwerken B. besluitvorming overopstellen en toepassen van lokale hitteplannen binnen de werkregio Zeeland C. ontwikkelen van een Zeeuwse standaard opzet van lokale hitteplannen die (indien beschikbaar) aansluit bij een landelijke standaard	GGD en 2 Zeeuwse gemeenten. 10 dagen per organisatie	B2	rapportage
Uitvoeringsprogramma's op het gebied van energietransitie en klimaatadaptatie stemmen we op elkaar af.	B.15	samenbrengen van gezamenlijke communicatie- en uitvoeringsproject en vanuit KasZ en RES	Klimaatadaptatie en -mitigatie liggen in elkaars verlengde en zeker voor de burger geldt dat zij maatregelen vanuit de beleidslijnen onder één en dezelfde noemer scharen 'goed bezig zijn voor het klimaat'. Nauwere samenwerking op gebied van communicatie- en uitvoeringsprojecten is daarbij gewenst.	Zeeuwse overheden, nutsbedrijven, woningcorporaties, etc.	C2	n.t.b.
Bij evenementenvergunning worden door de gemeenten verplicht voorschriften opgenomen over hoe te handelen bij extreem weer.	B.16	In vergunningsvoorschriften droogte, hitte en extreme neerslag, overstroming meenemen. Buiten de scope van de klimaatadaptatiestrategie kan hier	Standaard vergunningsvoorschriften voor evenementen ontwikkelen op het gebied van droogte, hitte, regen en storm(wind), overstroming. Daarin moet aandacht worden besteed aan het verschil tussen verschillende evenementen (omvang, locatie, publieksamenstelling, e.d.), Droogte-, hitte-, regen-, overstromings-, storm(wind)-gevoeligheid van de locatie, borging van afstemming met KNMI, normen voor beschikbaarheid drinkwater, mate van schaduw, bescherming tegen plotselinge neerslag, e.d. Dit is aanvullend op de al bestaande normen over bereikbaarheid voor hulpdiensten, calamiteiten. Verder dienen ook normen/kantelpunten vastgelegd te worden wanneer een evenement wordt afgelast of stilgelegd door het bevoegd gezag.	Veiligheidsregio Zeeland, 2 Zeeuwse gemeenten, GGD, RUD, GHOR?	B1	opgeleverde rapportage

		ook 'storm' in mee worden genomen.				
In regioverband brengen we binnen deze eerste beleidscyclus de klimaatopgave in het stedelijk gebied in beeld	B.17	toename risico brandgevaar stedelijk gebied in beeld brengen.	Inventariseren en analyseren data en rapporteren/adviseren brandgevaar vegetatie / beplanting / begroeiing / bomen e.d. bebouwd gebied door droogte (veiligheidsregio) Er worden plannen gemaakt om brandgevaar bebouwd gebied door vegetatie / beplanting / begroeiing / bomen e.d. in tijden van droogte te voorkomen. Door het samenbrengen van gezamenlijke communicatie- en uitvoeringsprojecten; - verzamelen van actuele en gedetailleerde data zodat we risico beter kunnen inschatten. - aansluiten bij het actuele natuurbrandrisico in NL. - aansluiten bij het natuurbrandverspreidingsmodel waarin de droogtegraad van aanwezige plantengroei meeweegt. - keuze van een 'veiliger' vegetatie in risicovolle gebieden. Opnemen in reguliere inventarisatie brandrisico en analyseren data en adviseren aan bevoegd gezag. communicatie naar bewoners/bedrijven en groenbeheerders. Groenbeheer beleid aanpassen gemeentes en overige (semi)overheden. 2021-2024(VRZ); 2021-2025(gemeente & groenbeheerders)	gemeente, veiligheidsregio, Groenbeheerders (Rijk, provincie, gemeente, waterschap, natuurbeheerorganisaties (natuurmonumenten, zeeuwslandschap ed)	D	0
We blijven het vergroenen van schoolpleinen ondersteunen	B.18	Deelname aan IVN-project Groene Revolutie	Het IVN-project Groene Revolutie van IVN houdt in dat in 1 schoolgeneratie (8 jaar) de schoolpleinen van alle Zeeuwse basisscholen omgevormd worden tot groene schoolpleinen. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat per school de provincie €10.000 bij draagt en de gemeente €5.000. Er worden 10 scholen per jaar uitgevoerd. Aantal uren per gemeente is afhankelijk van het aantal deelnemende scholen. Het betreft lokale maatregelen, dus valt daarmee niet onder budget van de KasZ.	IVN, Scholen en gemeenten	D	aantal groene schoolpleinen

Recreatie

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We maken een overzicht van maatregelen voor een klimaatadaptieve inrichting en bedrijfsvoering	R.01 a	Analyse kansen klimaatadaptatie recreatieve sector.	Verkenning kansen voor klimaatadaptatie voor het Zeeuwse Vrijetijdsdomein. Onderdeel van de verkenning zijn recreatiewoningen, recreatieparken, campings, hotels, restaurants/terrassen, strandpaviljoens, Bed & Breakfast en andere accommodaties, attracties, bezienswaardigheden/openbare hotspots, particuliere parkeervoorzieningen en evenemententerreinen, waterrecreatiebedrijven (waaronder jachthavens) etc. Deze opgave past in de bredere benadering van natuurinclusieve planvorming. Het resultaat is een voorbeeldenboek klimaatbestendige recreatie (verblijfsaccommodaties en recreatieve (openbare) ruimte, bedrijfsvoering). Binnen het TUA programma 2021 (Toeristische Uitvoeringsalliantie) verkent het Kenniscentrum Kusttoerisme de kansen voor klimaatadaptatie voor het Zeeuwse Vrijetijdsdomein.	Kenniscentrum Kusttoerisme, Impuls Zeeland, Zeeuwse overheden, TOZ (Toeristisch ondernemend Zeeland).	A1	Publicatie kansen klimaatadaptatie voor publieke sector
We helpen ondernemers in te spelen op het nieuwe klimaat	R.01 b	Analyse kansen klimaatadaptatie omgeving en openbare ruimte	Verkenning kansen voor klimaatadaptatie voor de openbare ruimte. Bv. toegankelijke oevers, parkeerterreinen, routestructuren, natuurgebieden, evenemententerreinen, bezienswaardigheden, toegangswegen. Dit is een afgeleide van het inzichtelijk maken van klimaatopgaven van het bebouwd gebied, maar dan met name gericht op recreatiefgebruik. Deze dient daarom toegevoegd te worden aan in ieder geval acties B.03 en B.04. Mogelijk dat enkel voor wateroverlast dient mogelijk nog specifiek voor recreatie zaken onderzocht te worden. De capaciteit voor het onderdeel wateroverlast wordt ingeschat op 10 dagen.	Gemeenten, waterschap, provincie, natuurbeschermingsorganisaties	A1	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We helpen ondernemers in te spelen op het nieuwe klimaat	R.01c	Basisprincipes/ handvat klimaatadaptatie omzetten tot richtlijnen	De verkenningen leiden tot kennis over de basisprincipes voor inrichting. Om deze verder te uit te rollen en de ondernemers te stimuleren tot het nemen van actie. Hiervoor wordt een klimaattool met o.a. (ontwerp)richtlijnen ontwikkeld Dit heeft ook relatie met de integrale afweging bij bestemmingsplanprocedures e.d. En (deels) samenhang met onderdeel 'bebouwd gebied' B.06 en B.07. Hier dient afstemming over plaats te vinden.	Gemeenten, waterschap, provincie, Kenniscentrum Kusttoerisme, Impuls Zeeland, Zeeuwse overheden, TOZ.	B1	0
We helpen ondernemers in te spelen op het nieuwe klimaat	R.01d	Basisprincipes/ handvat klimaatadaptatie implementeren in beleid	Indien nodig worden de richtlijnen en principes uit acties 1a, 1b en 1c geborgd in het overheidsbeleid. Ook hier is (deels) samenhang met onderdeel 'bebouwd gebied' B/06 en B.10. Hier dient afstemming over plaats te vinden en mogelijk gezamenlijk worden opgepakt.	Gemeenten, waterschap, provincie,	B2	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Ondernemers spelen in op het nieuwe klimaat	R.02	Pilotprojecten klimaatadaptief inrichten	De verkenningen leiden tot kennis over de basisprincipes voor inrichting die een borging kunnen krijgen in het beleid. Dit maakt onderdeel uit van het Aanjaagprogramma Innovatie 2021. capaciteit en kosten vallen onder budget R.01a	Via Impuls Zeeland: ondernemers	B1	Inspiratie en klimaatscans uitgevoerd
Ondernemers spelen in op het nieuwe klimaat	R.03	Opzetten en versterken samenwerkingsstructuur	Ondernemers werken samen om doelstellingen te realiseren. Dit maakt onderdeel uit van het Aanjaagprogramma Innovatie 2021, maar is een extra aanvraag voor de regeling REACT-EU. Mocht dit niet gehonoreerd worden, dan moet deze via andere budgetten worden gefinancierd.	Vrijtjidsonderne- mers en Kenniscentrum Kusttoerisme	D	samenwerken zijn tot stand gekomen en hebben geleidt tot projecten

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
Ondernemers spelen in op het nieuwe klimaat	R.04	Ondernemers gaan klimaatadaptief handelen en treffen maatregelen voor een klimaatadaptieve inrichting en -bedrijfsvoering.	Na de eerste pilots volgen meer ondernemers. Voor nieuwe ontwikkelingen zijn vanuit de eerdere acties richtlijnen opgesteld waarbij handvaten worden gegeven voor de nieuwe ontwikkeling. Het uitvoeren van de maatregelen is aan de ondernemer zelf. Om die reden is geen capaciteit en budget opgenomen in de uitvoeringsagenda. Zeeuwse recreatieondernemers nemen klimaatverandering mee in de bedrijfsvoering en bij de inrichting van het terrein. Creëren meer groen, meer water, meer schaduw, waterbuffer (in bodem), water t.b.v. brandpreventie, voorlichting en informatieverstrekking publiek (comfortabel en veilig verblijf en vertier overdag, tijdens warme Zeeuwse nachten, tijdens extreem weer). Er valt te denken aan aanpassing verblijfsaccommodaties (kleurgebruik, afkoppeling hemelwater, gebruik grijswatersysteem, aanpassen raampartijen op het zuiden, isolatie voor koude en hitte), aanpassen recreatief /animatie aanbod.	ondernemers	C2	0
Ondernemers spelen in op het nieuwe klimaat	R.05	Uitbreiden aanjaagprogramma met onderdeel klimaatadaptatie	Voor innovatie in de recreatiesector bestaat er een aanjaagprogramma. Deze stimuleert ondernemers om de sector toekomstbestendig te maken. In de eerste opzet maakte klimaatadaptatie geen onderdeel uit van het programma. Klimaatadaptatie maakt sinds 2021 integraal onderdeel uit van het aanjaagprogramma.	Impuls Zeeland in samenwerking met Recreatieondernemers, de Provincie, gemeenten TUA	C1	Klimaatadaptatie is opgenomen in het aanjaagprogramma

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We waarborgen de kwaliteit van zwem- en drinkwater	R.06 a	voortzetten huidig beleid voor het waarborgen kwaliteit van zwemwater	Het toewijzen van plaatsen waar veilig gezwommen kan worden is een taak van de Provincie Zeeland. Bij officiële zwemlocaties die zijn toegewezen wordt het water door Rijkswaterstaat en het waterschap Scheldetromen gecontroleerd op kwaliteit. De Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) zorgt voor onderzoek naar de veiligheid van de plek en plaatst informatieborden over bv. EHBO-posten en toiletten. Klimaatverandering kan effect hebben op de zwemwaterkwaliteit door het opwarmen van het water, hierdoor kan de waterkwaliteit verslechteren of kunnen nieuwe soorten zich vestigen. Monitoring valt onder reguliere taak van provincie, waterschap en Rijkswaterstaat. Voor maatregelen vanwege substantiële veranderingen dient te zijner tijd besluitvorming plaats te vinden.	Zeeuwse overheden inclusief Rijkswaterstaat Zee en Delta	D	0
We waarborgen de kwaliteit van zwem- en drinkwater	R.06 b	voortzettend huidig beleid voor het waarborgen kwaliteit van drinkwater.	Klimaatverandering kan op verschillende aspecten invloed hebben op drinkwater. De verwachting is dat de drinkwatervraag zal toenemen en dat er gekeken moet worden naar waterbesparende technieken die kunnen toegepast worden in de recreatiesector in Zeeland. Verder kunnen de hogere temperaturen ook invloed hebben op de drinkwaterleidingen waarvan de temperatuur niet boven de 25 graden uit mag komen, door inrichtingsmaatregelen kan hieraan bijgedragen worden. Landelijk wordt vanuit de reguliere taak van de overheid al prognoses gemaakt voor toekomstige vraag en aanbod. Dit valt dus onder de reguliere taak. Om dit vervolgens door te vertalen in handvatten voor de recreatiesector valt wel onder de KasZ. Er wordt met name ingezet op waterbesparing en volgen landelijke ontwikkelingen op het gebied van drinkwater	Zeeuwse overheden, recreatiesector en Drinkwaterbedrijf Evides	D	0

afpraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We koppelen de campagne 'Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee' aan bewustwording binnen de toeristische sector	R.07 a	Informatievoorziening richting ondernemers en toeristen over (Zwem)Waterkwaliteit en gevaren (o.a. blauwalg en verdrinkingsgevaar).	Het is belangrijk dat de toeristen goed worden geïnformeerd over de zwemwaterkwaliteit. Veel toeristen zijn in Zeeland in een nieuwe omgeving en spreken een andere taal. Een heldere, gerichte en éénduidige manier van communicatie is daarom cruciaal. (Zwem)Waterkwaliteit, gevaren, gezondheidsrisico's worden hierin meegenomen evenals nieuwe ziekteverwekkers.	Zeeuwse overheden in samenwerking met recreatieondernemers en recreatieve sector, Rijkswaterstaat.	C2	0
We koppelen de campagne 'Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee' aan bewustwording binnen de toeristische sector	R.07 b	Informatievoorziening richting ondernemers en toeristen over Weersextremen	Het is belangrijk dat ondernemers en toeristen goed worden geïnformeerd over de weersomstandigheden en hoe zij het beste kunnen handelen tijdens extreem weer. Veel toeristen zijn in Zeeland in een nieuwe omgeving en spreken een andere taal. Een heldere, gerichte en éénduidige manier van communicatie is daarom cruciaal.	Veiligheidsregio, Zeeuwse overheden in samenwerking met recreatieondernemers en recreatieve sector.	C2	0

afspraak in KasZ	Nr	Actie	Beschrijving	Wie voeren de actie uit	Prioriteit	indicator
We stellen een gezamenlijk fonds op om recreatieve zandsuppleties mogelijk te maken, aanvullend op zandsuppletie in het belang van waterveiligheid	R.08	Opstellen gezamenlijk fonds recreatieve zandsuppleties	Deze actie is onderdeel van de Kustvisie onder de naam 'Recreatie Zandfonds' . Bij deze actie zitten diverse aanknopingspunten op gebied van Klimaatadaptatie. Voor de volledigheid wordt het hier wel in de uitvoeringsagenda van de KasZ benoemd, maar de verdere uitvoering verloopt via de Kustvisie.	(zie kustvisie)	D	Breed gedragen en structureel geborgd zandfonds is opgericht en in werking

Antwoordnotitie reacties concept KasZ

KLIMAATADAPTATIESTRATEGIE ZEELAND

[LEEMREIJZE, E.J. \(ERIK\)](#)

Inhoud

1. Introductie.....	2
2. Reacties.....	3
2.1 Waterschap Scheldestromen.....	3
2.2 Veiligheidsregio Zeeland.....	5
2.3 Gemeente Tholen.....	6
2.4 Gemeente Terneuzen.....	9
2.5 Gemeente Noord-Beveland.....	10
2.6 ZLTO.....	10
2.7 Gemeente Hulst.....	12
2.8 PCGR.....	15
2.9 Gemeente Sluis.....	15
2.10 Provincie Zeeland.....	17
2.11 Gemeente Schouwen-Duiveland.....	19
2.12 Gemeente Veere.....	20
2.13 Gemeente Goes.....	20
2.14 Rijkswaterstaat.....	21
2.15 Gemeente Vlissingen.....	23
2.16 Evides.....	24
2.17 Gemeente Kapelle.....	25
2.18 Gemeente Middelburg.....	26

1. Introductie

Eind 2020 is de concept Klimaatadaptatiestrategie Zeeland ter consultatie voorgelegd aan uw algemene besturen. De reacties die hierbij zijn ontvangen zijn verwerkt in onderstaande tabellen. Tevens wordt hier toegelicht of de reactie is verwerkt en zo ja, op welke manier. In totaal is vanuit 20 betrokken organisaties een reactie ontvangen.

2. Reacties

2.1 Waterschap Scheldestromen

Reactie	Verwerking
Wij verzoeken u om in de tekst van de KASZ meer evenwicht aan te brengen tussen landbouw en natuurontwikkeling en een bijlage toe te voegen waarin onder andere begrippen als natuurinclusief en volhoudbare landbouw nader worden gedefinieerd. Verder geven wij u mee vooral in te zetten op kansen voor landbouw en natuurontwikkeling op basis van vrijwilligheid in het kader van klimaatadaptatie.	De teksten van paragraaf 4.4 (natuur) en 4.5 (landbouw) zijn verder in evenwicht gebracht. Voor enkele begrippen zoals u aangeeft is een voetnoot in de tekst toegevoegd. Eén van de leidende principes van de KasZ is het borgen van draagvlak en om de uitdagingen van klimaatverandering te koppelen aan mogelijke kansen. Hierbij hoort de basis houding van werken op basis van vrijwilligheid.
Er is een nadrukkelijke wens om, bij het opstellen en de realisatie van de uitvoeringsagenda, de governance (centrale regie) tijdig en zorgvuldig te regelen zodat de uitvoering van de KASZ na de vaststelling direct ter hand kan worden genomen.	In maart 2019 is het gezamenlijke convenant "Klimaatadaptatie strategie Zeeland" door alle Zeeuwse overheden ondertekend. In het convenant is afgesproken dat alle overheden streven naar het vaststellen, borgen en uitvoeren van de gezamenlijke strategie. Bij de vaststelling van de definitieve KasZ en bijbehorende uitvoerings worden de benodigde (extra) kosten en capaciteit en organisatie/governance opgenomen..
Verzocht wordt om een meer flexibele benadering ten aanzien van Natura 2000. Er ligt hier ook een nadrukkelijke relatie met het stikstofdossier. Wij hebben overigens begrepen dat er over dit onderwerp landelijk reeds overleg plaatsvindt. Graag worden we op de hoogte gehouden van het verloop van de betreffende gesprekken	Flexibele benadering van Natura2000-Natuur is niet mogelijk vanwege de daaraan gekoppelde internationale verplichtingen i.r.t. te behalen Europese instandhoudingsdoelstellingen. Daar waar het gaat om Natuurherstel van stikstof overbelaste Natura2000-gebieden maakt dit onderdeel uit van de landelijke structurele aanpak Stikstof(Programma Natuur). Natuurherstel is noodzakelijk voor het verkrijgen van wensbare economische ontwikkelingsruimte. Hierover is inmiddels overleg gevoerd op ambtelijk niveau waarbij gekeken wordt naar integrale synergiemogelijkheden. Bestuurlijk is

	het waterschap op de hoogte gesteld via het bestuurlijke portefeuille overleg door de Gedeputeerde Water van de provincie Zeeland, via de strategische aanpak Stikstof, via de PCGR en tijdens de gehouden bestuurlijke sessies over het Uitvoeringsprogramma Landelijke Gebied 2021-2030 van de provincie Zeeland.
Wij geven u in overweging om ook tussentijds te rapporteren (periodieke voortgangsrapportage) over de voortgang van de uitvoering van de KASZ en niet alleen na afloop van de periode van 6 jaar.	Toegevoegd in paragraaf 6.6
Waterschap Scheldestromen is een warm voorstander van samenwerking met andere partijen en streeft hierbij naar een integrale benadering van klimaatadaptatie. We zijn momenteel bezig met het opstellen van een Waterschapsklimaatadaptatiestrategie (WKAS) op basis van onze kerntaken als nadere uitwerking van de KASZ. Uiteraard zullen we u hierbij betrekken. We hechten aan een goede en gezamenlijke interactie tussen de KASZ en de WKAS.	Voor kennisgeving aangenomen.
Ten aanzien van het onderwerp brede kustlandschappen vindt een maatschappelijke discussie plaats. Het waterschap is als primair verantwoordelijke waterkeringbeheerder voorstander van een brede benadering van dit onderwerp en ziet de dubbele dijken niet als enige oplossing. Er zal gebiedsgericht maatwerk nodig zijn op basis van gedegen onderzoek en met het vereiste draagvlak. Het waterschap participeert actief in dit onderzoek.	Besloten is het 'gebiedsgericht maatwerk' toe te voegen. Het 'vereiste draagvlak' is hier uitgelaten, omdat dit per situatie en locatie kan verschillen.
We vragen uw bijzondere aandacht voor de zoetwaterproblematiek en verzoeken u dit in de KASZ op te nemen als maatschappelijk probleem waarbij betrokken partijen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid dienen te nemen	De tekst in paragraaf 4.5.2 is hierop aangevuld. Daarbij is ook aangegeven dat behoud van biodiversiteit ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid is. (zoet) Waterproblematiek waarbij zoet tussen haakjes. Vooral de Zeeuwse natuur is ook gebaat bij voldoende zout- of brakwater.
Tenslotte verzoeken we u duidelijk aan te geven of de beoogde klimaattoets al dan niet een dwingend karakter krijgt. Wij gaan er van uit dat de watertoets onverkort van kracht blijft en verwijzen u daarbij naar de provinciale Omgevingsvisie waarin naar de KASZ wordt verwezen voor wat betreft water als ordenend principe.	Opgenomen in paragraaf 6.5

2.2 Veiligheidsregio Zeeland

Reactie	Verwerking
<i>brandrisico</i> Gebieden met natuur, gewassen, (wijk)beplantingen brandveilig inrichten. Voorbeelden: • gebieden niet te groot, • corridors met weg voorzien als stoplijnen alsook voorzien van bluswater, • corridors met watergangen creëren als stoplijnen, • keuze beplanting aanpassen waardoor snelheid beperkt wordt denk aan loophout ipv naaldhout/coniferen e.d. Gebieden met natuur, gewassen, (wijk)beplanting met brandgevaarlijke beplanting scheiden van bebouwing/bewoning/recreatie. <i>Openbluswater (watergangen/reservoirs/vijvers)</i> • Huidige open bluswaterlocaties ook bij droogte beschikbaar houden voor water. • Nieuwe extra open bluswaterlocaties toevoegen zodat een dekkend netwerk ontstaat met bereikbare en beschikbare waterwinlocaties ook bij droogte.	In paragraaf 4.6 een zinsnede opgenomen en is het als aandachtspunt toegevoegd bij de uitvoeringsagenda op het onderdeel 'afwegingskader'. Omdat in hoofdstuk 4.7 recreatie geen concrete acties worden genoemd wordt de beschikbaarheid van bluswater of het beperken van brandrisico opgenomen bij droogte in paragraaf 1.3. Dit is ook een onderdeel dat meegenomen moet worden in het afwegingskader.
• Bebouwd gebied: Geen overlast meer in bebouwd gebied. Zodat geen water in woningen/bedrijven/installaties komt. • Grotere opvang oppervlaktewater op grasvelden naast straten, in wijken, in steden en in buitengebied. Zodat zoetwater langer in gebied blijft voor drogere periodes. Dus niet meer zoetwater afpompen. Dit water tevens gebruikt kan worden voor bluswater (voorzien van opstelplaatsen brandweer) • Erfwegen en hierin opgenomen kunstwerken en tunneltjes nooit meer dan 10cm water op komt te staan. Gebiedsontsluitings- & stromingswegen met daarin opgenomen kunstwerken, tunneltjes e.d. nooit meer dan 2 cm water op komt te staan. Zodat bereikbaarheid geborgd blijft van hulpdiensten	Deze aandachtspunten zijn terecht, maar gericht op de lokale situatie. Om die reden zijn ze niet meegenomen in de strategie, maar worden ze meegenomen in de uitwerking van het afwegingskader.
• Vitale objecten en kwetsbare groepen beschermen tegen overstromingsrisico door hen te plaatsen buiten risicovol gebied en/of op dusdanige wijze dat vitale objecten geen risico lopen en kwetsbare groepen bij een overstroming gewoon door kunnen blijven functioneren. • Omdat Zeeland voor een groot gedeelte onder de zeespiegel ligt en voor een groot deel van de bewoners een overstromingsrisico geldt dient er een handelingsperspectief voor iedereen te zijn. ○ Creëren van shelters voor de inwoners van Zeeland welke mogelijk niet alleen in onze regio maar ook	De aanvulling betreffende de shelterlocaties zijn toegevoegd in de KasZ. Voor recreatie staat dit benoemd onder bewustwording gasten. Ook is dit onderdeel van de actie kennisuitwisseling en aanjaagprojecten.

buiten onze regio moeten worden gezocht. ○ Een belangrijk onderdeel is hierbij dat deze shelters bereikbaar zijn via een zo veilig mogelijke logische route. Het wegennetwerk dient hiervoor aangewezen en geschikt te zijn. ○ Recreanten worden verzocht via een veilige route Zeeland te verlaten en naar huis te gaan. Het wegennetwerk dient hiervoor aangewezen en geschikt te zijn.	
---	--

2.3 Gemeente Tholen

Reactie	Verwerking
Voor wat betreft de uitvoeringsagenda constateren we dat er nog geen financiële consequenties in beeld zijn gebracht en er nog geen (visie op de) financiering is opgenomen. We vragen u om dit in de definitieve versie wel zo goed mogelijk op te nemen. De acties zullen de nodige capaciteit gaan vragen van partijen. Onduidelijk is op dit moment wat de strategie betekent voor de verschillende organisaties qua tijd en financiën. Daarbij is het ook van belang dat alle partijen tijd bijdragen aan gerichte regionale afstemming. In het uitvoeringsprogramma zouden we graag zien dat dit goed in beeld is gebracht, zodat we als partijen weten waar we aan toe zijn. In de uitvoeringsagenda starten diverse activiteiten op korte termijn en hebben ze bovendien een korte looptijd hebben (2021-2022). We vragen ons af of dit realistisch is. Verder is er soms wel een startjaar opgenomen, maar geen eindjaar. In alle thema's zien wij de volgende stappen terug: onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren. Stap 4 "evalueren" ontbreekt echter, terwijl deze stap nodig is om te verbeteren, te leren en om actief kennis te delen tussen alle partijen. In de KsaZ staat nu dat de strategie en de uitvoeringsagenda elke 6 jaar worden geëvalueerd, maar wij adviseren om binnen elk thema vaker evaluatie-momenten in te lassen. We beseffen overigens dat de acties in het concept-uitvoeringsprogramma nog niet altijd even concreet zijn uitgewerkt, maar wij verwachten dat dit bij de invulling van de definitieve KsaZ wel het geval zal zijn.	Deze aandachtspunten zijn meegenomen bij de verdere uitwerking van de uitvoeringsagenda.
Om de kans op overstroming te verkleinen wordt traditioneel vooral ingezet op dijkverzwaring en -verhoging. Inmiddels zijn ook andere alternatieven bekend die zich bijvoorbeeld richten op buitendijkse maatregelen, zoals het opspuiten van zandplaten. Een ander belangwekkend alternatief is wellicht het concept van de dubbele dijken, waarbij meer oog is voor landschappelijke inpassing en -	Wij zien dat als een onderschrijving van de uitgangspunten voor het thema overstromingen en vitale en kwetsbare infrastructuur. Uw aandachtspunt voor waterlopen en oevers wordt meegenomen bij de

ontwikkeling. Echter, de belangen en behoud van vitale beroepen en functies binnen het buitengebied zoals de landbouw wegen voor ons zeer zwaar mee bij eventuele toepassing hiervan. Het voordeel van dit soort alternatieven is dat er ook waardoor er ook andere waarden naast veiligheid worden toegevoegd. Bekend is verder dat waterlopen en natuurvriendelijke oevers de snelheid van overstromingen kunnen bevorderen. We weten dat de regionale keringen tijdens overstroming een belangrijke functie vervullen voor de veiligheid, maar wordt bij de inrichting van het watersysteem ook rekening gehouden met de effecten hiervan op de 'verspreiding van overstroming'?	uitwerking van de acties in de uitvoeringsagenda.
Bij dit thema (V&K) is de afspraak is opgenomen dat de klimaatopgave specifiek in beeld wordt gebracht. Hoe wordt geborgd dat dit daadwerkelijk gaat gebeuren. Verder wordt bij dit thema aandacht geschonken aan nieuwbouwprojecten., maar hoe wordt omgegaan met projecten', die al vergund zijn, maar die waarschijnlijk pas over enkele jaren gerealiseerd worden? Kan in de strategie daar iets over opgenomen worden?	Eerste deel wordt onderdeel van Uitvoeringsagenda. Bij vergunde projecten kunnen geen aanvullende eisen achteraf worden toegevoegd. Dat zal plaats moeten vinden op vrijwilligheid, dus zal het gesprek moeten worden aangegaan.
In de visie is duidelijk aandacht besteed aan de kwetsbare natuur in Zeeland. Een "natuur inclusieve" benadering in alle aandachtsvelden spreekt ons erg aan en dit mag gezien bijvoorbeeld de toestand van wilde bijen etc. prioriteit krijgen. Binnen dit thema is verder de afspraak opgenomen dat rondom bestaande en nieuwe natuur overgangszones gerealiseerd gaan worden volgens de uitgangspunten en afspraken uit het spoor Agenda Toekomst Landelijk Gebied. Wij hechten er belang aan dat dit gebeurt met respect voor de landbouwbelangen en waarbij ook gekeken wordt of bufferzones binnen natuurgebieden mogelijk zijn. Bij de afspraak om "natuurgebieden te verbinden" willen wij graag een praktische kanttekening plaatsen. Toepassing hiervan op landelijke schaal blijkt namelijk al moeilijk uitvoerbaar. Om dit door de vertalen naar Zeeuwse schaal - met de eilandenstructuur van Zeeland - zal het niet gemakkelijk zijn om daar effectief beleid op te voeren. Binnen de afzonderlijke Zeeuwse eilanden zijn de mogelijkheden wellicht wel groter en zien wij vooral ook mogelijkheden voor het verlenen van ecosysteemdiensten door agrariërs. Zie ook de volgende alinea.	Het Natuurnetwerk Zeeland betreft het realiseren van kwalitatieve "donkergroene" Natuur. Het creëren van bufferzones (overgangszones) leidt tot areal verlies van deze kwalitatieve donkergroene Natuur. Landbouwbelangen worden binnen overgangszones gerespecteerd waarbij vergroening van agrarische gronden eveneens dient bij te dragen aan een meerwaarde voor landbouw. Maatregelen kunnen alleen doorgang vinden op basis van vrijwilligheid van grondeigenaren. Dit wordt ter overweging meegenomen bij het verder uitwerken van de uitvoeringsagenda van de KasZ.
Binnen de afspraken met betrekking tot Ecosysteemdiensten en het opzetten van Kennisplatform voor bodemkwaliteit vragen wij aandacht voor nieuwe initiatieven zoals 'CO2-boeren'. Het doel van deze initiatieven is het vastleggen van CO2 in de bodem en door aankleding van het landschap met	U stelt terecht dat er verschillende kansen liggen op het raakvlak bebouwd gebied en het landelijk gebied. Om deze kansen te benutten zijn concrete acties nodig die u zelf

groen. Dit initiatief is goed voor het klimaat, goed tegen droogte en het draagt bij aan biodiversiteit. Verder zien we kansen op het raakvlak tussen bebouwd gebied en landelijk gebied. Zo kan overtollig water - zoals effluent en afgekoppeld hemelwater - dat vrijkomt uit het bebouwd gebied, vakantieparken en campings bijvoorbeeld hergebruikt worden ten behoeve van de landbouw. Beide hierboven genoemde onderwerpen passen prima in het uitvoeringsprogramma en/of Zeeuws Deltaprogramma Zoet Water. Wij hechten er verder belang aan dat de uitspoeling van overtollige nutriënten naar het oppervlaktewater zoveel mogelijk wordt voorkomen. Tegelijkertijd vinden we ook dat het waterbeheer van landbouwpercelen passend is bij de functie, zodat bij overvloedige neerslag bijvoorbeeld geen schade aan gewassen ontstaat. Het in beeld brengen van de wateropgave in het landelijke gebied door het waterschap (PWO) als tegenhanger van de SWO (Stedelijk Wateropgave) ontbreekt als (lopende) afspraak. Voor het eiland Sint-Philipsland zijn deze gegevens niet (meer) beschikbaar. Wij vragen u om deze afspraak concreet op te nemen in de KasZ.	aandraagt. Deze zijn aangevuld in de uitvoeringsagenda.
Wij vinden dat er bij de ontwikkeling van woonwijken meer oog moet zijn voor een klimaat robuuste inrichting. Vaak ontbreekt voldoende groen om voor verkoeling te zorgen en bovendien draagt dit groen bij aan de leefbaarheid van straten en woonwijken. In de praktijk moet dit samen met projectontwikkelaars opgepakt worden, waarbij gemeenten binnen het Zeeuws Afwegingskader Klimaatadaptatie kaders stellen aan bijvoorbeeld het minimale percentage groen in woonwijken en op bedrijventerreinen. Bij het aanleggen van waterpartijen in wijken vragen wij aandacht voor de veiligheid van kinderen, bijvoorbeeld door de aanleg van ondiepe oeverzones. Door zachtere winters en hetere zomers neemt de overlast als gevolg van ratten en muizen toe met mogelijk gezondheidsrisico's als gevolg. Wij stellen voor om hiervoor een actie op te nemen in de uitvoeringsagenda?	Eerste punt wordt meegenomen bij het ontwikkelen van het afwegingskader. Het tweede is zeker belangrijk, maar niet afhankelijk van het veranderende klimaat. De overheid is altijd al verantwoordelijk voor een veilige inrichting van de leefomgeving. Dit wordt (als het goed is) altijd al meegenomen bij de aanleg van waterpartijen die nu ook al verplicht zijn. Dit is daarom niet expliciet in de KasZ verwerkt Ongedierde is inderdaad een aandachtspunt en is toegevoegd in de tekst (stond wel al in dwarsdoorsnede)
De impulsregeling Klimaatadaptatie zal een goede impuls kunnen geven aan de versnelling van de realisatie van maatregelen en met de uitwerking zijn we gevorderd. Tegelijkertijd zijn er ook andere (Europese) subsidieregelingen die mogelijk benut kunnen worden, denk bijvoorbeeld aan InterReg en Live. De indieningsvereisten van deze subsidieregels zijn vaak uitgebreid, het minimum projectbedrag hoog en samenwerking met meerdere (diverse) partners en innovatie zijn een vereiste. Het	Zin toegevoegd dat waar mogelijk er advies wordt ingewonnen bij een subsidieadviseur. Ook is er in de uitvoeringsagenda een concrete actie toegevoegd dat een werkgroep aan de slag gaat met het verkennen van kansen voor subsidies.

binnenhalen van subsidies is daarom geen sinecure: het vraagt om specifieke kennis, vaardigheden en een goed netwerk. Het lijkt ons goed om in de KasZ op te nemen dat bijvoorbeeld het Zeeuws subsidie team gevraagd wordt om de subsidiemogelijkheden voor de uitvoering van de KasZ grondig uit te zoeken.	
De ontwikkeling van een afwegingskader Klimaatadaptatie is een van de afspraken uit de kasZ. De basis voor dit afwegingskader dient ook in de omgevingsvisie(s) voldoende verankerd te zijn, zodat de uitwerking hiervan binnen het omgevingsplan ook goed geborgd is. Wij adviseren om 'de borging van het afwegingskader in de omgevingsvisie en het omgevingsplan' als afspraak op te nemen in de KasZ.	Omdat de inhoud van het afwegingskader dynamisch is door nieuwe (wetenschappelijke) inzichten is het borgen in de omgevingsvisie nu niet expliciet genoemd. Wel is de afspraak gemaakt afspraak om KasZ te borgen in de omgevingsvisies, inclusief afwegingskader.

2.4 Gemeente Terneuzen

Reactie	Verwerking
De effecten van een veranderend klimaat worden ook in de gemeente Terneuzen steeds voelbaarder. Denk daarbij aan zoetwatertekort in de landbouw, de natuur en de druk op beschikbaar proceswater voor onze industrie. Niet alle provinciale uitgangspunten zijn één op één toepasbaar in de Gemeente Terneuzen. We vinden lokaal maatwerk binnen het klimaatbeleid en planvorming daarom belangrijk. Dit geeft ons de mogelijkheid om eigen ambities te formuleren, prioriteiten te stellen en aandacht te geven aan lokale opgaven.	Met de KasZ worden Zeeuwse ambities en afspraken gemaakt om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. De Zeeuwse afspraken bieden zoals u noemt ruimte voor lokaal maatwerk en bijbehorende uitvoering.
Wij vinden dat buitendijkse ontwikkelingen niet uitgesloten mogen worden. Dit hindert voor Terneuzen uitbreiding/aanpassing van de industrie buitendijs (bijvoorbeeld zeesteigers DOW). In het document geeft u aan dat er voldoende afwijkmogelijkheden voor buitendijs bouwen in het beleid zitten. Zo moet het mogelijk zijn om een buitendijkse ontwikkeling toe te staan wanneer een initiatiefnemer aangeeft bekend te zijn met de risico's en dit in het ontwerp heeft meegenomen. In het belang voor industrie, recreatie, horeca buitendijs verwachten wij dat u meer duidelijkheid geeft zodat duidelijk wordt in welke mate de aanpassingen gewenst zijn.	Als de ontwikkelaar bekend is met de risico's en kan aantonen dat de constructie aangepast is op het overstromingsrisico is er een mogelijkheid tot realisatie. Dit valt onder de categorie dat als er andere belangen zijn er kan worden afgeweken mits bestuurlijk besluit wordt genomen waarbij risico en belang worden afgewogen. Zou in geval van zeesteigers bijv. zeker het geval zijn. Aanpassing doorgevoerd in de tekst.
U geeft terecht aan dat meekoppelkansen beter benut kunnen worden. Bijvoorbeeld wanneer er werkzaamheden aan een riolering uitgevoerd worden er ook gekeken wordt naar de mogelijkheden voor een natuurlijke waterberging om zo het systeem verder te optimaliseren. Dit hangt samen met andere opgaven in de wijk om zo natuurlijke momenten hiervoor te benutten. Via de SAZ+ wordt dit door logisch en integraal af te stemmen van werkzaamheden al deels toegepast.	In de uitvoeringsagenda voor Vitaal en Kwetsbaar wordt inderdaad ook al gekeken naar kansen van het AZON om mee te koppelen. Idee is om een pilot te starten om te kijken of naast fysieke uitvoering ook beleidsdoelen te kunnen koppelen

Verder zien wij dat de onderwerpen natuur en landbouw in het concept-document goed mee worden genomen en geborgd. Het sluit aan bij de ambities van de gemeente Terneuzen. Uit deze ambities is het project Robuust Watersysteem voortgekomen waar wij aan deelnemen. Het doel is om het watersysteem zo robuust mogelijk in te richten en de sectoren natuur, landbouw en industrie aan elkaar te verknopen.	Ter kennisgeving aangenomen. Wordt gezien als onderschrijving van de KasZ.
---	---

2.5 Gemeente Noord-Beveland

Reactie	Verwerking
Gevraagd wordt op welke manier de uitvoeringsagenda wordt vormgegeven.	De uitvoeringsagenda maakt integraal onderdeel uit van de KasZ en bijbehorende vaststellingsprocedure. De uitvoeringsagenda geeft inzicht in wat, wie, wanneer en met welke inzet de afspraken en acties in de KasZ worden uitgevoerd. De uitvoeringsagenda wordt als dynamisch document jaarlijks bijgewerkt.

2.6 ZLTO

Reactie	Verwerking
Bijlage plaatje landbouw bijlage 1 pag. 56 en 57. Klopt de titel wel ?	Dit plaatje geeft de situatie met zoetwatertoevoer aan. De plaatjes in hoofdstuk 6.5 geven de situatie zonder zoetwatertoevoer aan.

Ten aanzien van natuur wordt aangegeven de versterking van natuur buiten het Natuur Netwerk. Het realiseren van verbindingzones tussen gebieden, zoals nu hier verwoord, (zgn. sleutel hectares) zien wij als een extra grondclaim. Wij stemmen daar zondermeer niet mee in. Ook de genoemde bufferzones rond natuurgebieden zien wij, zoals nu voorgesteld, als een claim op landbouwgrond.	De aanleg en het beheer van (nieuwe) natuur is op basis van vrijwilligheid. Biodiversiteitsversterking binnen agrarisch gebied vindt voornamelijk plaats via pop/GLB, agrarisch Natuurbeheer of andere sporen die de functionele agrobiodiversiteit vergroten. De sleutelhectares zijn met name relevant voor het nemen van systeemmaatregelen. Deze liggen binnen de begrenzing van het Natuurnetwerk Zeeland. Hier geen sprake van een extra grondclaim. Daar waar het gaat om aanvullende gronden noodzakelijk voor herstel van stikstof overbelaste Natura2000-gebieden spreken we eveneens van sleutelhectares. Deze zijn primair gekoppeld aan het Programma Natuur als onderdeel van de structurele aanpak stikstof. Hier is echter nog geen zicht op qua hectares. Door het omzetten naar andere functies dan landbouw draagt dit bij aan lokaal verlagen van stikstofbronnen waardoor ook economische ontwikkelruimte ontstaat. Natuurherstel is hier dus vanuit stikstof 1:1 gekoppeld aan economische ruimte. In deze gevallen is het van belang om maatregelen in het kader van stikstof in een gebiedsgerichte aanpak zo veel als mogelijk samen te laten oplopen met klimaatadaptatie. Bovenstaande is gekoppeld aan ambitiedocument "Samenwerken aan het Zeeuwse platteland" en komt ook terug op in het Uitvoeringsprogramma Landelijke Gebied.
Versterking van zeeweringen in combinatie met waterkerende landschappen zien wij enkel in zeewaartse richting gerealiseerd.	In het geval van dijkversterking wordt naar een brede zone rond de dijk gekeken. Per concrete situatie wordt op basis van een gebiedsgericht maatwerk een oplossing gevonden worden. De tekst is hierop niet aangepast.

Als basis van vertrek hebben we samen uitgangspunten vastgelegd in het zgn. Ambitie document Landelijkgebied. Hierbij lopen wederzijdse meerwaarde en belangen parallel aan maatwerk, vrijwilligheid en verdienmodellen. Deze leidraad wensen wij te hanteren in discussies ook als het gaat om Klimaatadaptatie.	U stelt terecht dat in het kader van het ambitiedocument afspraken zijn gemaakt die als leidraad dienen. In de KasZ wordt aanvullend hierop een strategie bepaald voor de manier waarop Zeeland met de gevolgen klimaatverandering om gaat.
Daar staat dat temperatuurstijging het voor huidige teelten minder aantrekkelijk maakt. Dat is onjuist. Planten groeien hier prima met een gemiddeld wat hogere temperatuur. Neem bieten, deze staan tegenwoordig tot het einde van het jaar in het land en groeien ook nog. Het probleem zit hem voornamelijk in de extremen niet in de gemiddelde temperatuur. Verder in de tweede alinea staat dat zaken niet integraal efficiënt worden opgepakt. Dat gebeurt wel via DAW, zie ook het GAW rapport. Dat komt ook weer terug in de RBO de Schelde.	U stelt terecht dat een aantal huidige teelten niet minder aantrekkelijk worden door temperatuurstijging. De tekst in paragraaf 4.5 wordt genuanceerd.
De onzekerheid van de verdringingsreeks is hier niet het grootste risico. VKZM is redelijk zeker ten aanzien van aanvoer van voldoende zoet water. Alleen in het najaar kan dit eventueel problemen geven. Het probleem voor het VKZM zit voornamelijk in de lekkende sluizen zoals de krammer en de Bathse spuisluis, slecht of te laat onderhoud zorgt voor extra kweldruk. Ook Blauwalgen vanaf augustus kan een probleem zijn.	U stelt terecht dat het risico van de verdringingsreeks en het VKZM voornamelijk in het najaar eventuele problemen kan geven. Deze afweging dient bij een eventueel besluit, expliciet te worden gemaakt.
Gemist wordt het waar mogelijk uitbreiden van externe aanvoer van zoet water.	U stelt terecht dat op basis van het Deltaplan een mogelijke uitbreiding van externe aanvoer bestaat. Dit is opgenomen in de tekst.
Als landbouw hebben we niet alles zelf in de hand. Klimaatverandering is een maatschappelijk vraagstuk, dat geldt ook voor de veredeling.	U stelt terecht dat er sprake is van een maatschappelijk vraagstuk. Met de KasZ wordt (mede) ingezet op de ondersteuning van de sector in de uitdagingen en transities.
Eco-regelingen vanuit GLB. Hierbij kan worden opgemerkt dat er dan voldoende ingezet moet worden op expertise en budget voor lange termijn.	Met de KasZ wordt (mede) ingezet op de ondersteuning van de sector in de uitdagingen en transities. Dit zal een plek krijgen in de uitvoeringsagenda.

2.7 Gemeente Hulst

Reactie	Verwerking
Duidelijker aangeven welke partij verantwoordelijk is.	In de KasZ is bij de afspraken de term 'we' gebruikt. Dat betreft de Zeeuwse overheden gezamenlijk. De verdere specificering van wie welke taak op gaat pakken, komt terug in uitvoeringsagenda. Daar wordt bij acties een trekker wordt benoemd

	en partijen die ook betrokken zijn.
Er is uitleg nodig over de plek van de regionale strategie in verhouding tot de lokale strategie.	In hoofdstuk 2.1 wordt toegelicht op welke manier de regionale strategie zich tot de lokale strategie verhoudt.
Wat gaat dit financieel en personeel betekenen?	Hiervoor is hoofdstuk 6.1 verder uitgewerkt.
Onduidelijkheid over vergroenen. Geldt dat over het hele gebied of specifieke zoals bebouwd gebied	Als het gaat om Natuurinclusieve samenleving. Ook voor bebouwd gebied.
Vraag naar wat er specifiek in Hulst moet gebeuren. Dus goed duiden van doorvertaling regionale strategie in lokale strategie en lokale uitvoering	Dit is niet verwerkt. Het is aan de gemeente zelf om te bepalen op welke manier de lokale strategie wordt ingevuld. De regionale strategie kan hiervoor een leidraad zijn.
Feiten en cijfers worden gemist.	Op het gebied van kosten en verwachte schades is dat zoveel mogelijk opgenomen in H6. In de uitvoeringsagenda worden uren en kosten verder gespecificeerd voor het uitvoeren van de gezamenlijk acties. De implementatie in de individuele organisaties zal verschillen. Hier komt meer duidelijkheid in bij de verdere implementatie in de eigen organisatie.
Onduidelijkheid over strandsuppleties. Checken of in de tekst goed verwoord staat dat dit betrekking heeft op de waterveiligheidsuppleties i.r.t. suppleren voor recreatie.	Bij aanvullende strandsuppleties staat veiligheid altijd voorop. Recreatieve suppletie is aanvullend op suppletie die nodig is voor recreatieve doeleinden. Aan de actie toegevoegd dat het aanvullend is op het belang voor waterveiligheid.
Onduidelijkheid over overstromingskaartje.	Deze afbeelding wordt aangepast voor de definitieve strategie.
Meer aandacht voor grensoverschrijdende zaken, zoals waterveiligheid en wateroverlast door overtollig water vanuit België.	Toegevoegd in 6.4 gebiedsgerichte aanpak.
Is in verband met de waterveiligheid ontpolderen ook in beeld? Ontpoldering is niet genoemd en ook in het rapport niet opgenomen. Als het traditioneel verhogen van dijken niet meer mogelijk is zouden dubbeldijken een optie kunnen zijn. Zowel bij waterschap als gemeenten is er de voorkeur om maatregelen buitendijks uit te voeren.	Wisselpolders en ontpolderen staat niet bij naam genoemd in de strategie. Maar valt onder 'brede waterkerende kustlandschappen'. Aan de hand van deze feedback is een tekstaanpassing gedaan.
Wordt er ook gekeken naar de concepten als wisselpolders? Als optie wordt het bekeken maar voorkeur van gemeente en waterschap ligt bij buitendijkse oplossingen.	Wisselpolders en ontpolderen staat niet bij naam genoemd in de strategie. Maar valt onder 'brede waterkerende kustlandschappen'.

	Kleine aanpassing in tekst gedaan.
De strategie is heel divers met veel open eindjes. Waar houden we zelf de regie?	Hoe de KasZ wordt doorvertaald naar de lokale situatie is een keuze van de betreffende gemeente.
Beperk je tot de hoofdzaken.	Met de KasZ projecteren we de effecten op de hoofdsectoren en wat gedaan moet worden om die zoveel mogelijk te beperken. Een tweede stap is dat in de uitvoering wel gezocht moet worden naar meekoppelkansen, maar dat is bedoeld om de uitvoering van de KasZ haalbaar en betaalbaar te houden.
Voor het zoeken naar binnendijkse oplossingen voor de waterveiligheid is geen draagvlak.	Door een slimme ruimtelijke inrichting kunnen de gevolgen van een overstroming flink worden beperkt. Vaak gaat het om een slim gebruik van bestaande objecten, zoals een optimaal ingericht netwerk van regionale keringen. Daarnaast kunnen er bij nieuwe ontwikkelingen kleine klimaatadaptieve aanpassingen gedaan worden, waardoor waterveiligheid toeneemt. Bijvoorbeeld het afsluitbaar maken van een duiker onder een weg of door een kruispunt een halve meter op te hogen. Ook kan er gedacht worden aan het plaatsen van noodaggregaten op de bovenste verdieping (ipv kelder). In het geval van dijkversterking wordt naar een brede zone rond de dijk gekeken. Per concrete situatie wordt op basis van een gebiedsgericht maatwerk een oplossing gevonden worden. De tekst is hierop niet aangepast.
Brandveiligheid bij langdurig droge periodes kan in gevaar komen. beschikbaarheid bluswater uit oppervlaktewater.	In 4.6 is hier een zinsnede over opgenomen. Dit komt ook terug in het afwegingskader. In het hoofdstuk recreatie worden geen concrete maatregelen genoemd. In dit hoofdstuk wordt dit daarom niet meegenomen.

2.8 PCGR

Reactie	Verwerking
Er zijn is gevraagd naar de financiële consequenties.	Er is een eerste slag gemaakt in de Uitvoeringsagenda om meer concreet te kijken wat de acties kosten. Verder is het juist de bedoeling dat door nu al in te zetten op Klimaatadaptatie werk met werk kan worden gemaakt. Tot slot komen er middelen mee met de Impulsregeling en wordt nadrukkelijk gekeken om bestaande geldstromen te benutten, bijv. bij aanleg van Natuur, subsidie regelingen bedrijventerreinen, Interreg e.d.
Hoe gaat het met de zorgcomponent? Hoe gaan we het onderhouden?	Bij H5 is meer aandacht gegeven aan de sociale gevolgen van klimaatverandering.
Goed om tijdig budget en beleid te plannen.	Hiervoor is hoofdstuk 6.3 completer gemaakt.
Op welk scenario richten we ons? Hitte is ook een belangrijk punt.	We baseren ons in de KasZ op de klimaatscenario's van het KMNI. Wanneer nieuwe scenario's tot nieuwe inzichten leiden, worden deze vertaald in (een update van) de KasZ.

2.9 Gemeente Sluis

Reactie	Verwerking
Beleid van de Veiligheidsregio Zeeland in het kader van klimaatadaptatie opnemen in dit document of er naar verwijzen	De veiligheidsregio draagt bij aan het opstellen en uitvoeren van de KasZ. In 4.6 wordt ingegaan op brandveiligheid
Aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking met België op het gebied van klimaatadaptatie	Terecht aandachtspunt. De tekst in paragraaf 2.1 is hierop aangepast.
Voor alle bestaande vitale en kwetsbare infrastructuur gaan we een klimaatstresstest uitvoeren. Wij stellen voor om voor Bebouwd Gebied aan te haken bij de lokale stresstesten.	Naar aanleiding van het uitwerken van de Uitvoeringsagenda is er op dit vlak een wijziging. Het Rijk is met de eigenaren en beheerders verantwoordelijk voor de Vitaal en Kwetsbare infrastructuur. Wel willen we als regio (provincie, gemeente, Veiligheidsregio) inventariseren welke onderdelen van de netwerken extra aandacht behoeven. Dit zal deels liggen in bebouwd gebied dus een terechte opmerking om dan ook een koppeling te maken met de lokale stresstesten. Het gaat dan om

	afstemming omdat het praktischer kan zijn om bepaalde netwerken in heel de regio te bekijken ipv per gemeente.
Verantwoording voor stresstesten V&K functies uitwerken en opnemen in definitieve versie.	Naar aanleiding van het opstellen van de Uitvoeringsagenda heeft een verdiepingsslag plaatsgevonden. In de Uitvoeringsagenda is nu opgenomen over welk deel van de V+K functies de regio gaat.
Aandacht voor betere samenwerking tussen natuurorganisaties en landbouw. Natte natuur als bron voor zoet water voor de landbouw.	Wordt meegenomen als overweging in de uitvoeringsagenda.
Bij het ... "ontwikkelen alternatieven" is ontpolderen geen optie vanwege toenemende kwel en verzilting	Deze oplossing kan in het Westerscheldegebied wel effectief zijn, met oog op de Vogelrichtlijn. In de KasZ is opgenomen dat er wordt gekeken naar mogelijkheden en kansen. Ontpolderen wordt niet als doel meegenomen.
Buitendijks niet alleen de natuur behouden maar verder uitbouwen ter bescherming van het achterland.	Terecht punt. 4.1 is hiervoor aangepast.
Kennisplatform Bodem instellen, voorstel opnemen in definitieve versie.	Dit voorstel krijgt een plek in de definitieve strategie. Hierbij wordt aangevuld dat het waardevol en efficiënt is om ook gebruik te maken van de al bestaande initiatieven en kennisplatforms.
Toets watersysteem in het buitengebied nu onderbelicht, behoort ook tot de aandachtsvelden.	U stelt terecht dat dit punt onderbelicht is. Het waterschap Scheldestromen werkt op dit moment samen met onze partners aan de PWO. Dit is toegevoegd aan de tekst in paragraaf 4.5 (landbouw).
Onderzoeksprogramma naar gevolgen voor hitte en droogte enkel in risico gebieden (bebouwd gebied).	Niet aangepast in de KasZ. Is onderdeel van de uitvoeringsagenda. Deze opmerking is meegenomen bij de uitwerking van de acties in de uitvoeringsagenda. Er wordt gezamenlijk een onderzoeksprogramma opgesteld om op een zo efficiënt mogelijke manier de opgave op gebied van hitte en droogte in beeld te krijgen.
Klimaatadaptieve maatregelen alleen in risicovolle gebieden nemen of waar knelpunten te verwachten zijn.	Niet verwerkt. Dit zit namelijk in de voorgestelde systematiek. Door risico's in beeld te brengen, kunnen gerichte maatregelen uitgevoerd worden om het gebied klimaatbestendig te maken. Hoe de risico's het beste in beeld kunnen

	worden gebracht en wat effectieve maatregelen zijn, wordt gezamenlijk in opgetrokken. De daadwerkelijke uitvoering van deze maatregelen is aan de betreffende organisatie.
Aanpak bebouwd gebied volgens de Strategie die we in Zeeuws Vlaanderen gaan opzetten.	Zeeuws Vlaanderen zet goede stappen in het aanpakken van het veranderende klimaat. Deze kennis en ervaring wordt benut bij het verder ontwikkelen van o.a. het afwegingskader en toetsinstrument.
Het is wenselijk om de Watertoets uit te breiden naar een zogenaamde Klimaattoets.	Wordt meegenomen in de uitvoeringsagenda en betreft het opstellen van het afwegingskader. Dit is een goede suggestie en wordt zeker meegenomen. Het betreft echter alleen nieuwe ontwikkelingen. Vanuit de strategie willen we ook een toetsing ontwikkelen voor bestaand bebouwd gebied en regulier onderhoud.
Informeren toeristen door overheid en ondernemers over weersinvloeden enz. Een belangrijke rol voor communicatie is hierin weggelegd. Afhankelijk van de maatregelen en de mate van 'crisis', willen we de rol van de recreatieve ondernemer benadrukken. Die is in veel gevallen verantwoordelijk voor en initiator van gepaste klimaat adaptieve maatregelen en het aansporen van toeristen om die na te leven. Is er sprake van een crisis die de veiligheid recreatie overstijgend in gevaar brengt, dan spelen de VRZ en gemeenten een belangrijke rol.	Zin over belang verdelen verantwoordelijkheden in hoofdstuk 5 communicatie toegevoegd.
Het toezien op maatregelen in recreatieve sector opnemen in de definitieve strategie.	Het klimaatadaptief organiseren van evenementen wordt verankerd in aanpassing vergunningseisen. Een aanjaagprogramma staat benoemd als actie. Toepassing afwegingskader op recreatie toegevoegd aan tekst 4.7.3.

2.10 Provincie Zeeland

Reactie	Verwerking
Wees waar mogelijk terughoudend met nieuwe regels.	Terechte opmerking en wordt meegenomen bij de uitwerking van o.a. afwegingskader en klimaattoets. Geen enkele partij zit te wachten op een extra set aan regels. Maar er is breed besef van urgentie dat rekening houden met het veranderende klimaat noodzakelijk is. Het is ook de vraag in hoeverre

	het ook noodzakelijk is om dit af te dwingen middels regels. Bij de verdere uitwerking moet die balans goed worden gevonden.
Voeg het onderdeel monitoring toe in de verschillende stappen die worden doorlopen in de KasZ.	Hoofdstuk monitoring toegevoegd.
Zoek de verbinding met buurregio's/landen.	Terecht aandachtspunt. De tekst in paragraaf 2.1 is hierop aangepast.
Het afwegingskader na vaststelling van de strategie in een aanpassing van de omgevingsvisie aan Provinciale Staten voor te leggen.	In 6.5 is de tekst toegevoegd: 'Deze planperiode wordt gebruikt voor het aanvullen van de gereedschapskist en het ontwikkelen van een gezamenlijk afwegingskader klimaatadaptatie. Bij dergelijke instrumenten is het ook van belang dat deze worden toegepast. De mate van afdwingbaarheid speelt daarbij een belangrijke rol. Bij de ontwikkeling wordt dit aspect nadrukkelijk meegenomen en wordt indien nodig ter vaststelling voorgelegd aan het daartoe bevoegde gezag.'
Werk in de komende maanden aan een verdere concretisering van de uitvoeringsagenda, zodat de doelstellingen uit de visie in de uitvoering geborgd worden, met concrete acties/uitvoering en rol PS. En voeg een financiële paragraaf toe aan de uitvoeringsagenda.	Is opgenomen in de uitvoeringsagenda.
Meer aandacht voor de samenhang met andere maatschappelijke opgaven, onder in relatie met uitvoering van de Energie Transitie, genoemde voorbeelden zijn de opvang van koolstof en de inzet op bewustwording op het terugdringen van broeikaseffecten.	Staat genoemd op pagina 59.
Meer aandacht op het veiligheidsaspect, bij waterberging.	Dit is zeker belangrijk, maar niet afhankelijk van het veranderende klimaat. De overheid is altijd al verantwoordelijk voor een veilige inrichting van de leefomgeving. Dit is voornamelijk een taak van de gemeenten. Dit wordt (als het goed is) altijd al meegenomen bij de aanleg van waterpartijen die nu ook al verplicht zijn. Dit is daarom niet expliciet in de KasZ verwerkt.
Een meer integrale benadering van de verschillende economische sectoren.	Integrale aanpak staat genoemd op pagina 59.
Betrek de MKBA-tool bij de verdere uitvoering in het uitvoeringsprogramma.	In hoofdstuk 6 is het aspect financiën verder uitgewerkt.
In aanvulling op de aandacht voor het stuk voor overstroming en droogte graag ook meer aandacht voor de bodemdaling.	Voor bebouwd gebied geldt dat dit al is opgenomen in de beschrijving m.b.t. zetting. De tekst is daarom bij

	dit onderdeel niet aangepast.
Meer aandacht in de strategie voor zaken die overstromingen bevorderen, zoals de infrastructuur.	Goede suggestie! Hier wordt vermoedelijk nog niet genoeg rekening mee gehouden. Interessant om dit aspect bij aanleg / of groot onderhoud mee te nemen. Aanpassing in tekst gedaan, door 'bestaande voorzieningen' te vervangen door bestaande 'bebouwing en infrastructuur' (daaronder valt dus ook natte infrastructuur).
Een wens is om in de strategie aandacht te hebben voor de gezondheidsrisico's met betrekking tot dierenplagen	Klimaatverandering gaat gelijk op met gezondheidsrisico's. Niet iedereen kan even goed tegen warmte en als het langdurig regent zijn er risico's voor de waterkwaliteit. Een toename in plaagdieren zoals bijvoorbeeld ratten en niet inheemse muggen is ook een gevaar en binnen de KasZ zijn we ons hiervan bewust. De gevolgen van klimaatverandering voor de gezondheid en het risico op een toename van plaagdieren staat genoemd op bladzijde 41. Het nemen van klimaatadaptieve maatregelen zal de problemen rondom ons bekende plaagdieren beperken. Niet inheemse plaagdieren zullen een nieuwe aanpak vragen die afhankelijk zijn van de soort en het risico. Hiervoor is ook landelijk afstemming nodig en beperken we ons niet tot Zeeland. Om die reden is deze specifieke vorm van plaagdieren niet meegenomen in de Zeeuwse klimaatadaptatiestrategie
De verschillende punten uit de Klimaatadaptatie strategie te evalueren.	Hoofdstuk monitoring toegevoegd.

2.11 Gemeente Schouwen-Duiveland

Reactie	Verwerking
Met het Europese project Stars to Sea hebben we een uitgebreide klimaatdialoog gevoerd in de kern Bruinisse. In het Living Lab Schouwen-Duiveland zoeken wij hard naar oplossingen voor het periodieke zoetwater tekort op ons eiland. Het verkennen van de mogelijkheden voor de	Paragraaf 4.5 van de KasZ schenkt aandacht aan de manieren waarop de zoetwatersituatie in Zeeland kan worden bestendigd. Een concrete uitwerking hiervan vindt plaats in

externe aanvoer van zoetwater maakt hier nadrukkelijk onderdeel vanuit. Initiatieven in dit kader (onderzoek en realisatie) vragen om een plaats in de KaSZ. Hiervoor vragen wij aandacht.	het Deltaplan Zoetwater.
--	--------------------------

2.12 Gemeente Veere

Reactie	Verwerking
Beschikbaarheid zoet water voor sportvelden komt nog niet voldoende terug in de strategie.	Is verwerkt in de tekst.
Aandacht voor archeologie en de mogelijk stijgende kosten	Terechte opmerking dat er weinig aandacht is voor archeologie en erfgoed. Aandacht voor erfgoed en archeologie is toegevoegd in de KaSZ.
Verzoek om een 2 jaarlijkse evaluatie.	Staat opgenomen in uitvoeringsagenda.
Hoe gaan we borgen dat elk project/initiatief voorziet wordt van een klimaattoets/klimaatparagraaf.	Is toegevoegd.
Oproep om meer aandacht voor dubbele dijken of andere innovatieve manieren	Wij zien dat als een onderschrijving van de uitgangspunten voor het thema overstromingen.
In de samenvatting staat een stuk over landbouw en zuinig waterverbruik in de landbouwsector. Dit is een wollig iets, graag concreter maken	De samenvatting geeft een beknopte weergave van de inhoud. Voor de concrete inhoud wordt verwezen naar het hoofdstuk 4.5
Vraag: Waar liggen de grote opgaves voor de Zeeuwse gemeentes?	Niet verwerkt. Antwoord: het bestaand stedelijk gebied integraal klimaatbestendig maken.
Bewustwording creëren door experimenteren. Dit mag best eens fout gaan, maar we moeten aan de slag!	Dit wordt uitgewerkt in de communicatiestrategie.
Er wordt nu aangegeven dat er geen meerkosten zijn om gehoor te geven aan dit beleid. Verzoek om in juli, tijdens vaststelling definitieve KaSZ een overzicht aan te leveren met benodigde budgetten.	Dit wordt meegestuurd met de uitvoeringsagenda.

2.13 Gemeente Goes

Reactie	Verwerking
In de provincie Zeeland dient er 410 hectare bos aangelegd te worden voor 2030. We zien dit nergens terugkomen in de conceptvisie, wordt dit gegeven nog verder uitgewerkt? En wordt er een koppeling gemaakt tussen de bosvisie van de provincie en KaSZ? https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/126254/Zeshonderd-voetbalvelden-bos-erbij-maar-waar-en-wie-gaat-dat-betalen	Dit betreft een inspanningsopgave voor ook CO2 fixatie binnen het Natuurnetwerk Zeeland. Daarbij zal worden aangesloten op inrichting na verwerving van gronden die binnen het begrensde NNZ zijn aangeduid als "nieuwe natuur". Kosten zijn gedekt vanuit de zogenaamde rijks gelden voor NNZ op basis afspraken uit het Natuurpact (2013).

	Koppeling van Zeeuwse bosvisie kan gemaakt worden bij 1: Par. 4.5. Landbouw en 4.6. Bebouwd gebied en 4.7 recreatie. 4.4. Natuur: Draagt bij aan meer beschaduwing (temperatuurbuffer) voor bijvoorbeeld specifieke soorten. Bij de rest gaat het om meer beschaduwing. Concrete uitvoering hiervan zal terugkomen in de uitvoeringsagenda.
"Ondanks dat we maatregelen nemen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen..." (pagina 5). Zie ik bij het hoofdstuk bebouwd gebied niets staan bij de afspraken over CO-2 opslag in bouwmaterialen en de milieuprestaties https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/bonje-in-de-bouw-tussen-hout-beton-en-staal-achterhaalde-normen-zitten-verduurzaming-in-de-weg~bbe9ea26/ https://vorm.nl/storage/downloads/40.pdf	Niet overgenomen in de KasZ. De opslag van co2 is onderdeel van de RES en niet van de KasZ. Om die reden wordt daar verder niet op ingegaan.
Wordt er in de KASZ, rekening gehouden met akkerbouw als producent voor de bouw (bijvoorbeeld vlas en riet) en zo ja, op welke manier wordt dit gestimuleerd?	Dit valt meer onder circulaire economie in plaats van klimaatadaptatie. Het feit waar de teelt voor bedoeld is, is niet relevant voor het inspelen op het veranderende klimaat

2.14 Rijkswaterstaat

Reactie	Verwerking
De KasZ lijkt zich te richten op het doorvoeren van aanpassingen tot 2050 om dan gesteld te staan voor de periode daarna: "De plannen moeten ervoor zorgen dat Zeeland in 2050 opgewassen is tegen extremer weer, een warmerklimaat en een stijgende zeespiegel. Er wordt onder meer rekening gehouden met een grotere kans op overstromingen". RWS heeft de scheiding tussen de stresstesten in het kader van het onderzoek naar de Klimaatbestendigheid van de Netwerken gericht op de periode tot 2050 en houdt in dit onderzoek nog geen rekening met een groter overstromingsrisico, maar wel met extremer klimaat en de effecten van een geringe zeespiegelstijging op het huidige waterbeheer. Daarbij is waterveiligheid geborgd door bestaande wettelijke kaders. Voor de periode vanaf 2050 geldt een ander afsprakenkader in samenspraak met de Klimaatadaptatiestrategie van het Deltaprogramma. We zullen als overheden samen alert moeten blijven op de	Begrijpelijk. Hiervoor is geen aanpassing gemaakt in de KasZ.

aansluiting tussen de twee denkbeeldige sporen (tot 2050 en na 2050).	
De KasZ zet in op het breed toepassen van het principe van meerlaagse veiligheid voor het beheersbaar houden van het overstromingsrisico: "Zo moet er ook worden gekeken wat er gebeurt als het toch tot een overstroming komt. In sommige gebieden staat het water dan al snel metershoog. Daarom is het verstandig dat daar niet te veel mensen zijn en dat cruciale functies - zoals de energievoorziening, telecommunicatie, gezondheidszorg en belangrijke wegen - elders zijn ondergebracht." RWS ziet vanuit de waterveiligheidsbenadering een relatie met laag 2 (inrichting), gericht op het verkleinen van gevolgschade van een overstroming zoals de cruciale bedrijfszekerheid van vitale functies die raken aan RWSinfrastructuur. Denk aan bedieningsinstallaties (op afstand, dus ook datalijnen) van bruggen en sluizen op het hoofdvaarwegennet (HVWN), van spuisluizen, gemalen en stormvloedkering als onderdeel van het hoofdwatersysteem (HWS) en overstromingsbestendigheid van het hoofdwegennet (HWN), waarbij tunnels niet onderbelicht mogen blijven (zie ook volgende punt). RWS houdt als beheerder van de infrastructuur bij de aanleg zoveel mogelijk rekening met dit aspect en denkt graag met u mee binnen de kaders van de wettelijke overstromingsrisicobeoordeling.	Is bevestiging van de KasZ en wordt gezien als aanbod om op dit onderdeel gezamenlijk op te trekken. Er is geen verwerking nodig.
De KasZ zet in op voldoende routes voor evacuatie: "Er komt ook een onderzoek naar het wegstelsel in Zeeland, om ervoor te zorgen dat er bij een overstroming voldoende routes beschikbaar blijven voor evacuatie, hulpverlening en wederopbouw. Verder wordt gekeken welke gebouwen kunnen dienen als vlucht- en opvanglocaties." RWS ziet vanuit de waterveiligheidsbenadering een relatie met laag 3 (evacuatie en crisisbeheersing) en kan als wegbeheerder ondersteuning bieden in de planvorming en – indien onverhoopt noodzakelijk- in de uitvoering. RWS heeft onlangs door de bureaus Sweco en Arcadis een evacuatiemodel laten opstellen wat openbaar is te raadplegen. Dit kan dienen als hulpmiddel bij het opstellen van evacuatieplannen en tijdens de uitvoering van evacuaties. In dit model kan de gebruiker op eenvoudige wijze evacuatiescenario's invoeren en simuleren, om meer inzicht te krijgen in de effectiviteit van de evacuatiemaatregelen en de effecten op de verkeersdoorstroming.	Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitvoering van de KasZ. Inhoudelijk vergt dit geen aanpassing aan de tekst.
De KasZ ziet ook kansen voor toerisme dankzij het "Mediterraans klimaat": "Daarnaast wordt gekeken hoe de gevolgen van de klimaatverandering voor landbouw en natuur kunnen worden opgevangen. De recreatie heeft er eveneens mee te maken. Het toerisme zal profiteren van het	Dit is een aandachtspunt voor de verdere uitvoering van de KasZ. Inhoudelijk vergt dit geen aanpassing aan de tekst.

'mediterrane klimaat', maar de sector moet zich ook ingrijpend aanpassen. Verder zijn er meer zandsuppleties nodig om voldoende strand te houden." Voor RWS betekent dit: aandacht voor zoetwatervoorziening, maar ook voor waterkwaliteit, natuur en andere gebruiksdoelen zoals recreatie en (schelpdier-)visserij.	
Het valt RWS op dat de KasZ relatief weinig aandacht besteedt aan wegen en vaarwegen. Provincie Zeeland beheert twee tunnels (Westerschelde- en Sluiskiltunnel) waar de klimaateffecten niet van zijn benoemd. Ook over de scheepvaartsluizen in provinciaal beheer lijken geen passages voor te komen.	Naar aanleiding van het opstellen van de Uitvoeringsagenda is er meer inzicht in de V&K functies en bevoegdheden. Enerzijds zijn deze tunnels onderdeel van de hoofdinfrastructuur dus aan het Rijk, anderzijds hangt het van de definitie af en is het provinciaal beheer. Dit lijkt een goed voorbeeld om nader uit te zoeken naar aanleiding van een klimaatstresstest op regionaal niveau wat er moet gebeuren en door wie.
Verder wil RWS het ontbreken van de kerncentrale als aandachtspunt meegeven bij de klimaateffecten overstromingsrisico en hitte (koeling).	De kerncentrale is één van de 13 Vitaal en Kwetsbare functies die valt onder verantwoordelijkheid van het Rijk. Voor overstroming is deze in elk geval goed beveiligd.
Ook vraagt RWS zich in het kader van de problematiek rondom hitte af of de provincie voldoende bluscapaciteit heeft om bijvoorbeeld natuurbranden te kunnen blussen.	Het belang van voldoende bluscapaciteit staat benoemd in de KasZ en zal meegenomen worden in de uitvoeringsagenda.

2.15 Gemeente Vlissingen

Reactie	Verwerking
Er is te weinig aandacht voor de financiële kant van de uitvoering van de KasZ. Men vindt dat de financiële effecten van de uitvoering van de KasZ veel te mager is uitgewerkt. Hier wil men een schatting van krijgen in het uiteindelijke stuk. Wellicht door voorbeelden te noemen. Dit kost het voor deze sector om dit te doen. Of per huishouden.	Deel toegevoegd. Kosten per huishouden en/of sector zijn niet toegevoegd. Kosten per uitvoeringsproject meegenomen (waar mogelijk) in uitvoeringsagenda.
Men wil weten of de resultaten van de klimaatstresstest die in Vlissingen is uitgevoerd ook meegenomen is in de KasZ. Ik heb niet helemaal scherp of dit meegenomen is in de eerste hoofdstukken. Misschien is het een idee om in de laatste versie een soort bronnen/bibliografie als bijlage op te nemen. Met bronnen, onderzoeken en stukken waarop de KasZ gebaseerd is?	Niet opgenomen in strategie. Antwoord is: In het voortraject zijn alle stresstesten doorgenomen en is de dialoog gevoerd. Op basis daarvan is de notitie 'Zeeuwse risico's in beeld' opgesteld. Daarin is aangegeven wat opgenomen gaat worden in de KasZ. Dit is in de eerste helft van 2020 in een consultatieronde aan iedereen

	voorgelegd.
Men vraagt zich af wat er al gebeurt in Vlissingen op gebied van klimaatadaptatie en of dit inzichtelijk gemaakt kan worden. Ik heb naar de KaSZ gewezen en de beschrijving van de huidige en toekomstige situatie en gevraagd of dit voldoende is voor de raadsleden.	Niet verwerkt. Is aan de gemeente om dit zelf inzichtelijk te maken.

2.16 Evides

Reactie	Verwerking
Realiseren van voldoende oppervlaktewater van goede kwaliteit In onze ogen verdient de beschikbaarheid van zoetwater als integraal thema een prominente plek in dit strategisch document. Het is goed om te zien dat de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het waarborgen van de waterkwaliteit in het document een duidelijke positie heeft gekregen. Vanuit onze visie op klimaatadaptatie geloven wij dat water een integrale en verbindende rol speelt binnen het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. In het document Zeeuwse risico's in beeld wordt de beschikbaarheid van zoetwater regelmatig benoemd, terwijl dit onderwerp beperkt terugkomt in de zes thema's van de klimaatadaptatiestrategie, doordat enkel wordt verwezen naar het Zeeuws Deltaplan Zoetwater. Door het belang van de beschikbaarheid van zoetwater in het documenten steviger te benadrukken, wordt tevens aangesloten bij de ambitie voor een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050	Is verwerkt in 4.4.
Beschermen van de ondergrondse infrastructuur Evides is tevreden met de aandacht voor vitale en kwetsbare infrastructuur, zoals de drinkwaterinfrastructuur. Wij zien dan ook kansen in het koppelen van klimaatadaptatiemaatregelen aan het beheer en de onderhoudscycli van het leidingnet, zodat we gezamenlijk de haalbaarheid van de benodigde aanpassingen kunnen vergroten en de overlast voor de omgeving en de maatschappelijke kosten kunnen minimaliseren. Graag vragen wij aandacht voor de risico's ten aanzien van de opwarming van drinkwater als gevolg van de klimaatverandering. Dit risico wordt versterkt door de toename van antropogene warmtebronnen als gevolg van de energietransitie. Dit kan leiden tot een verminderde waterkwaliteit, met de bijbehorende (volksgezondheids)risico's. Opwarming van de boven- en ondergrond nabij waterleidingen moet dan ook actief worden voorkomen door proactief handelen en inrichten. Dit vraagt een preventief uitvoeringsbeleid en inrichtingsvoorwaarden in de (ruimtelijke) uitvoeringsplannen. Graag zien wij de aandacht hiervoor terugkomen in het document.	Waardevolle inbreng. Het punt over opwarming van drinkwater en meeliften met beheer en onderhoudscycli in het leidingnet kan worden meegenomen in de Uitvoeringsagenda onder actiepunten V0.5 onder Vitaal en Kwetsbaar.

Behouden van water als belangrijke pijler voor de circulaire en duurzame economie Waterhergebruik en circulariteit zijn kansen die meer naar voren mogen komen in de Klimaatadaptatiestrategie, vooral als respons op de uitdagingen rondom droogte en zoetwaterbeschikbaarheid. Evides heeft ervaring op dit gebied en denkt graag inhoudelijk mee hoe we deze kansen kunnen benutten.	Wij maken bij het uitvoeren van acties in de Uitvoeringsagenda voor het bebouwd gebied (en misschien andere onderdelen) graag gebruik van het aanbod en de expertise van Evides.
---	--

2.17 Gemeente Kapelle

Reactie	Verwerking
De hoofdmoten van veranderend klimaat zijn hitte, droogte, waterstijging en wateroverlast, die zeker grote gevolgen hebben. Voor mijn gevoel worden eventuele gevolgen van meer extreem weer (meer en vaker wind, hagelbuien etc.) een beetje vergeten; is natuur of bebouwing opgewassen tegen meer wind; moet landbouw aangepast worden i.v.m. meer hagelbuien, etc.	Hagel is met name een probleem bij tuinbouw. Tuinbouw is beperkt in Zeeland, maar in de gemeente Kapelle en Reimerswaal aanwezig. Hagel toegevoegd aan wateroverlast bij h1.3. (tuinbouw).
Daarnaast lees ik ook niets terug over bodemdaling. Misschien heb ik het gemist, misschien is het in Zeeland minder een issue omdat er geen veengronden zijn maar ook in stedelijk gebied kan dit behoorlijke impact hebben.	Meegenomen in zettingsschade bij droogte.
Er wordt maar heel sporadisch gerept over buitendijkse maatregelen als eerste stap tegen gevolgen van waterstijging; alleen bij natuur wordt een opmerking over “voordijken” genoemd. Het buitendijkse, zeewaartse verbreding van het kustbeschermingsgebied door eilanden of andere natuurlijke klimaatbuffers zou zeker meer aandacht moeten krijgen.	Op dit moment is nog niet duidelijk op welke manier de versterkingsopgave vorm kunnen en moeten krijgen. In concrete gevallen zal op basis van gebiedsgericht maatwerk een oplossing gevonden worden. De tekst is hierop niet aangepast.
Overigens lijkt het me ook goed om bij zowel de dijken als de inwaartse buffers de natuur te laten helpen: natuurlijke dijken, kwelders etc. Daardoor moet over bebouwing in de kuststrook extra goed nagedacht worden en ook in kustvisies en Scheldevisies duidelijk afgesproken worden.	In het geval van dijkversterking wordt naar een brede zone rond de dijk gekeken. Per concrete situatie wordt op basis van een gebiedsgericht maatwerk een oplossing gevonden worden. Tekst niet aangepast.
Wat betreft de kosten en baten wordt gezegd dat als je niet alleen naar financiën kijkt, maar ook naar kwaliteit/welzijn/maatschappij, dat de investeringen beter te onderbouwen zijn. Er wordt ook gerept van een MKBA-tool die hierbij kan helpen. Ik denk dat het essentieel is dat we een stap verder gaan en moeten pleiten voor het sturen op maatschappelijke en milieudoelstellingen bij provincie en gemeentes naast sturen op financiën. Bijvoorbeeld door als Zeeland en Zeeuwse gemeentes SDG's als basis te nemen naast financiën. Dit pleiten zou ook vanuit KASZ kunnen.	SDG's zijn erg breed en zouden vanuit verschillende sectoren (energie, klimaat, zorg, water, werkgelegenheid etc.) moeten worden opgepakt. Als KasZ kunnen we dit wel ondersteunen. Financiën zijn nu verder onderbouwd in H6.
Hiermee samenhangend: hoe kunnen raden en colleges concreet een inschatting maken van benodigde kosten en opbrengsten?	Bij de vaststelling van de definitieve strategie wordt via de uitvoeringsagenda inzicht gegeven in de kosten.

Ik denk dat “gebieden” en “functies” regelmatig door elkaar gehaald worden. Bij de opdeling in natuur, recreatie etc. worden dit als thema's genoemd, maar vervolgens over “bebouwd gebied”. Omdat je natuurlijk steeds meer combinatie van functies in een gebied krijgt. Bijvoorbeeld een perceel waar zowel landbouw als natuur als bebouwing als recreatie door elkaar zit. Het is mij niet duidelijk of de opdeling en maatregelen in dit stuk dan de functie betreft of bepaalde gebieden.	Terechte opmerking. Dit wordt gecheckt.
Het is mij ook niet geheel duidelijk waar de grens ligt tussen regionaal/Zeeuws en “lokaal”. En of het dan wenselijk is dat we lokale invulling ook qua beleid hebben, of allen op uitvoering. En of lokaal dan gelijk is aan gemeentelijk, of dat we beter Bevelands of op dorpsniveau maatregelen zouden moeten nemen.	In 2.1 zijn een paar woorden toegevoegd die 'lokaal' verklaren.
Tenslotte zou er misschien ook wat extra aandacht voor de kansen moeten komen. Bijvoorbeeld Zilte groenten, of meer natuur voor, achter en op de dijken. Adaptatie is zeker ook positief.	In 4.7 staat genoemd dat Zeeland klimaatverandering als kans ziet.

2.18 Gemeente Middelburg

Reactie	Verwerking
In de KasZ zijn koppelingen genoemd met meerdere maatschappelijke opgaven zoals energietransitie en biodiversiteit. Het onderdeel circulair is nergens benoemd. Graag dit onderdeel toevoegen in de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland.	Circulaire economie valt buiten de scope van de KasZ. Om deze reden is dit niet toegevoegd.
Bij de uitwerking van het volgende punt zou het fijn zijn om ook een pakket samen te stellen voor (nieuwbouw, uitbreiding of renovatie van) woningen: We ontwikkelen ‘altijd goed’ maatregelen en zetten deze in (wanneer de volledige klimaatopgave in een gebied nog niet in beeld is gebracht).	Terecht punt. Voor nieuwe ontwikkelen wordt een afwegingskader ontwikkeld.
De middenstand en Midden- en Kleinbedrijf mee te nemen via hun eigen branches en ondernemersverenigingen en goede voorbeelden (door henzelf), mede vanuit economische kansen.	Dit wordt meegenomen in de communicatiestrategie.
Bij klimaatverandering is het ook van belang het achterliggende mechanisme in kaart te brengen. Lijden mensen meer door de warmte zelf, of gaan ze ander gedrag vertonen? Gaan ze slechter slapen, meer alcohol drinken, of meer/mindere mobiliteit, waardoor ze onrustiger worden?	In de uitvoering van de KasZ worden verschillende onderzoeksvragen ontwikkeld. Dit kan er een van zijn.
Vanuit de participatie gedachte is het gewenst om het woord burger te vervangen door inwoner.	Terecht punt. Wordt aangepast.
Een groot deel van Zeeland is dus overstromingsgevoelig (waaronder de ten zuiden van het Kanaal door Walcheren gelegen woonwijken en een bedrijventerrein van Middelburg) waardoor veel gebieden preventief geëvacueerd moet worden. Het enige wat dan gedaan kan worden, is vooraf aan deze storm mensen en dieren evacueren over de	Wordt meegenomen in de uitvoeringsagenda.

bestaande weginfrastructuur naar hoger gelegen delen van Zeeland of de provincie uit. Onderzoeken en actiepunten die hiervoor nodig zijn moeten opgenomen worden in het uitvoeringsplan.	
De beschikbaarheid van sportvelden in combinatie met extreem weer (hevige neerslag, droogte en hitte) meenemen als aandachtspunt.	Wordt toegevoegd.
Aandacht voor archeologie en het belang van het vasthouden van regenwater in de bodem: Zet de ontwikkeling van verdroging zich daadwerkelijk door, dan zal de gemeente vaker moeten besluiten voor 'behoud ex situ' in plaats van 'behoud in situ', dat wil zeggen tot opgraving over te gaan. Behoud in situ is op langere termijn dan geen garantie meer. Deze ontwikkeling zal duidelijk meer kosten met zich mee brengen.	Een terechte opmerking dat er niet voldoende aandacht is voor archeologie in de KasZ. Dit wordt verwerkt in de tekst.

ZEELAND VERANDERT MEE WOON

Het klimaat verandert; het weer wordt extremer.

Nederland ligt op een grensgebied: het wordt in ons land natter, maar ook droger. In het voorjaar en najaar zijn er meer langdurige buien. In de zomer zijn de buien vaker extreem: in korte tijd valt heel veel regen of hagel. Daardoor is de kans op wateroverlast groter: de sloten en de riolering kunnen het water niet meer goed afvoeren. De zomers zijn juist droger en heter.

We kunnen ons aanpassen aan de veranderingen die plaatsvinden. Nederland versterkt dijken en duinen en maakt opslaggebieden voor de opvang van extra rivierwater. Ook in Zeeland gebeurt veel. Gemeenten passen de openbare ruimte aan, zodat het regenwater bij extreme buien niet de woningen binnenstroomt. Meer openbaar groen zorgt voor koelte en de opvang van regenwater.

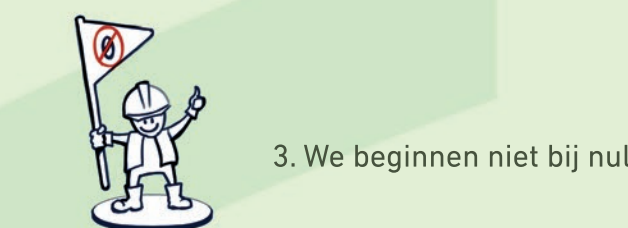

8 leidende principes.

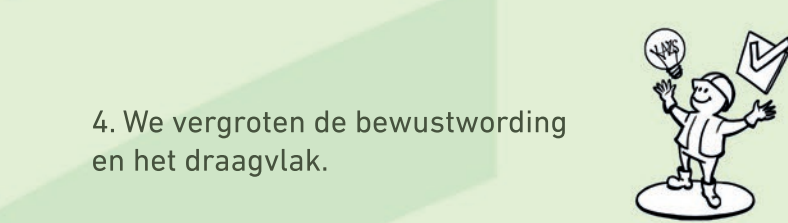
1. Klimaatadaptatie is van ons allemaal.

2. Stapsgewijs werken we aan een klimaatbestendig Zeeland.

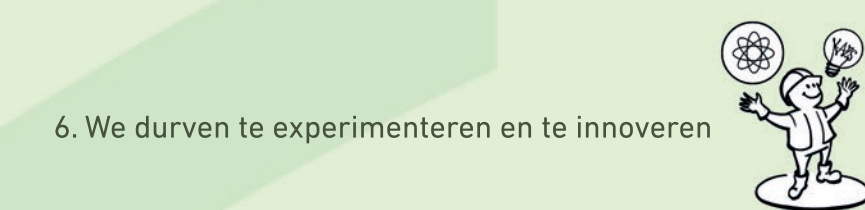
3. We beginnen niet bij nul

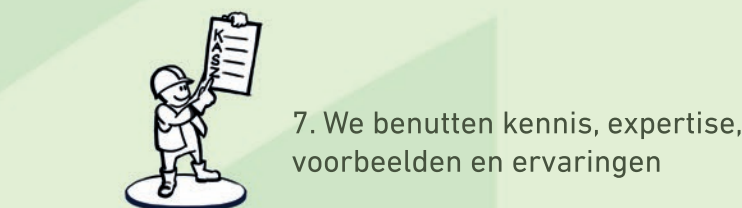
4. We vergroten de bewustwording en het draagvlak.

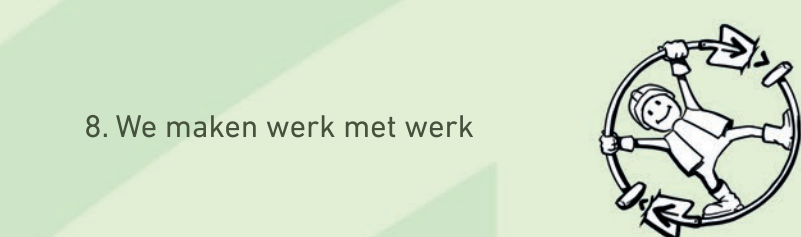
5. We borgen klimaatadaptatie

6. We durven te experimenteren en te innoveren

7. We benutten kennis, expertise, voorbeelden en ervaringen

8. We maken werk met werk

KLIMAATADAPTATIESTRATEGIE ZEELAND

hoe we ons aanpassen aan het veranderende klimaat

Wat gaan we doen?
Welke afspraken hebben we gemaakt?

Overstromingen

We beschermen Zeeland nog beter tegen overstromingen en versterken zeeweringen.

We beperken de gevolgen van een eventuele overstroming door slimme ruimtelijke inrichting.

We doen aan slim crisismanagement: Wat moet je doen als het water komt?

Vitale en kwetsbare infrastructuur

We voorkomen maatschappelijke verstoring door te bekijken hoe we infrastructuur, elektriciteit en andere vitale processen het beste kunnen wapenen tegen weersextremen.

Bij nieuwe vitale en kwetsbare infrastructuur wegen we af of en waar deze veilig en toekomstbestendig ontwikkeld kunnen worden. Daarvoor ontwikkelen we een afwegingskader.

We starten met het uitvoeren van pilots om meer ervaring op te doen met het toepassen van klimaatadaptatieve maatregelen.

Landbouw

We streven naar volhoudbare landbouw: een vorm van agrarisch ondernemen die het milieu ontlast en een goed inkomen oplevert voor de boer.

Om tot een weerbare zoetwatersituatie te komen, stemmen we vraag en aanbod op elkaar af. We houden water beter vast – en voeren dit niet zo snel mogelijk af.

We stimuleren dat agrariërs hun bedrijfsvoering aanpassen aan klimaatveranderingen.

Natuur

We werken aan een robuust water- en bodemsysteem.

We verweven natuur met andere functies binnen het landelijk en stedelijk gebied; een "natuurinclusieve benadering".

Door onderzoek en pilotprojecten ontwikkelen we meer kennis en inzicht in de gevolgen van klimaatverandering op de natuur.

Bebouwde omgeving

Bij alle werkzaamheden in de buitenruimte houden we rekening met het klimaat. Zo zorgen we stap voor stap voor een klimaatbestendig Zeeland. We starten met maatregelen die altijd goed zijn, zoals het creëren van meer groen in de stad

We zoeken naar kansen om werk-met-werk te maken.

We ontwikkelen meer inzicht in de gevolgen van klimaatverandering in de stad.

Recreatie

We richten recreatieterreinen en de omgeving zo in dat brandgevaar en wateroverlast, watertekort en hittestress zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Ook bij de organisatie van activiteiten en evenementen houden we rekening met weersextremen, zoals hittestress.

We delen kennis met elkaar.

Ter attentie van:
De raden van de Zeeuwse gemeenten
De Algemene Vergadering van het waterschap Scheldestromen.
Provinciale Staten van Zeeland

Middelburg, 7 juli 2021

Betreft: Klimaatadaptatiestrategie Zeeland

Geachte voorzitter,

Het klimaat verandert en dat is ook steeds meer voelbaar in onze provincie. Zeeuwse straten staan blank na hevige regenbuien, Zeeuwse boeren hebben schade door langdurige droogte en gebrek aan zoetwater en ook de Zeeuwse natuur verandert onder het verschuiven van de seizoenen. Stilzitten en afwachten is geen optie meer. Dit is de reden dat de provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen en de 13 Zeeuwse gemeenten in 2019 hebben besloten om samen een regionale klimaatadaptatie strategie op te stellen. Anderhalf jaar later presenteren wij u onder het motto “Het klimaat verandert, Zeeland verandert mee” het resultaat van onze samenwerking de Klimaatadaptatie strategie Zeeland (KasZ).

De KasZ

Met de KasZ maken we regionaal afspraken over hoe wij het veranderende klimaat het hoofd willen bieden. Daarbij wordt ook voldoende ruimte gehouden voor maatwerk en een klimaatagenda op lokaal niveau. Klimaatadaptatie regionaal en lokaal zijn nu maar ook in de toekomst sterk met elkaar verbonden. De lokale stresstesten vormden bijvoorbeeld een belangrijke basis voor de nu voorliggende regionale strategie. De uitgangspunten van de KasZ zullen weer lokaal geborgd en uitgewerkt worden. We gaan ook van elkaar leren. Zo werken we samen cyclisch verder aan het aanscherpen en uitwerken van onze ambities en het verstevigen van het draagvlak. De KasZ functioneert daarbij als een stevig fundament onder de Zeeuws brede samenwerking. Samenwerking die verder gaat dan alleen de Zeeuwse overheden en die hard nodig is om Zeeland in de komende 30 jaar klimaat-robuust te maken. We leggen de komende periode expliciete verbindingen met de Zeeuwse maatschappelijke partners om de KasZ samen uit te voeren. De KasZ is daarbij meer dan een beleidsdocument en heeft nadrukkelijk ook tot doel te inspireren en te verbinden.

Veel van de thema's die in de KasZ aan bod komen zijn nauw met elkaar verbonden. Zo is investeren in meer groen in bebouwd gebied een belangrijke basis in het voorkomen van hittestress en wateroverlast. Ook draagt dit bij aan de doelstellingen met betrekking tot de biodiversiteit en een gezonde en aantrekkelijke woonomgeving. Zo moet de KasZ, vanuit de verbinding tussen de thema's, ook worden gelezen. De KasZ is daarnaast ook sterk verbonden met andere regionale programma's zoals de omgevingsvisies van provincie en gemeenten, de Gebiedsagenda voor de Zuidwestelijke Delta, het Deltaplan Zoetwater, agenda platteland en de natuurnuvisie Zeeland. Al deze programma's hebben mede tot doel een bijdrage te leveren aan het klimaatrobuust maken van onze provincie. De KasZ heeft daarbij een coördinerende taak voor wat betreft de klimaatdoelstellingen. Dit betekent dat wat vanuit andere programma's loopt niet wordt opgepakt vanuit de KasZ.

Het opstellen van de KasZ is een belangrijke mijlpaal voor een Klimaatadaptief Zeeland in 2050. Zoals de KasZ noemt, starten we niet vanaf 0. Een belangrijk deel van de uitvoering vindt al plaats door individuele organisaties en overheden met hun eigen prioriteiten en ambitieniveau. De KasZ voegt daar een gezamenlijke ambitie en uitvoeringsagenda aan toe. Dit deel wordt niet individueel, maar gezamenlijk opgepakt. Dit doen we om de schaarse inzet, tijd, capaciteit en middelen van de

Zeeuwse overheden effectief in te zetten. We pakken acties die ons alle raken één keer goed op, in plaats van 15 keer half, niet of soms dubbel. Het vaststellen en borgen van de KasZ is daarom ook niet vrijblijvend en vraagt commitment op strategisch en tactisch niveau.

Wij denken dat we met de KasZ een goede balans hebben gevonden tussen ambitie en draagvlak. De KasZ bevat een heldere visie op een klimaatbestendige toekomst van onze provincie. Inzet van de KasZ is dat klimaatadaptatie vaak slim kan en op veel fronten meerwaarde kan hebben. Dit zonder grote (extra) kosten, maar dan we moeten wel een aantal zaken anders gaan doen en daar ook nu mee starten. Hierbij kunnen wij dankzij de KasZ aanspraak maken op de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie van het Rijk, waardoor € 7.6 miljoen cofinanciering voor concrete projecten in Zeeland beschikbaar is.

Advies OZO-Themaoverleg Klimaat, energie en milieu

Op 7 juli 2021 is de KasZ is geagendeerd tijdens het OZO-Themaoverleg Klimaat, energie en milieu. In dit overleg is uitgesproken dat de leden achter de inhoud van de KasZ en bijbehorende uitvoeringsagenda staan. Om dit formeel vorm te geven, adviseert het OZO:

1. *de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland namens uw organisatie vast te stellen*
2. *de benodigde middelen te reserveren om de in de KasZ opgenomen afspraken invulling te geven*
3. *de KasZ te implementeren in de eigen organisatie en bijbehorende beleids- en uitvoeringsdocumenten.*

Het staat vrij deze strategie aan te vullen met onderwerpen en thema's die u als individuele overheid van belang acht, mits deze geen afbreuk doen aan de afspraken die zijn opgenomen in de KasZ. Op deze manier voldoen de Zeeuwse overheden aan de afspraken in het Nationale Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie en is er ruimte om daar per organisaties een passende invulling aan te geven.

Tot slot

Wij kijken met grote waardering en plezier terug op de wijze waarop de KasZ tot stand is gekomen. Samenspraak en overleg stonden centraal bij het opstellen van de strategie. Met grote interesse wordt ook vanuit de Nationale programma's gekeken naar onze Zeeuwse aanpak. Dat dit een bijzonder traject was is niet onopgemerkt gebleven.

Namens het OZO-Themaoverleg Klimaat, energie en milieu,
Voorzitter Arno Witkam

Bijlagen:

- Klimaatadaptatiestrategie Zeeland
- Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie Zeeland

De voorzitter van Provinciale Staten
t.a.v. de statengriffier

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Concept Opgavenvoorstel: Klimaatadaptatiestrategie Zeeland	76865		

Middelburg, 20 juli 2021

Geachte voorzitter,

Hierbij bieden wij u aan het statenvoorstel inzake het Opgavenvoorstel:
Klimaatadaptatiestrategie Zeeland.

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is een gezamenlijk product van de samenwerkende Zeeuwse overheden en netwerkpartners. Met de KasZ maken we regionaal afspraken hoe we omgaan met de gevolgen van klimaatverandering. Het proces om te komen tot de KasZ is in de afrondende fase terecht gekomen.

De definitieve Klimaatadaptatiestrategie Zeeland die voor ligt is het resultaat van een intensief samenwerkingsproces met onze maatschappelijke partners. De afgelopen 2 jaar is veel werk verzet en bent u intensief betrokken bij het proces betrokken geweest. Op 20 september 2019 heeft u samen met onze maatschappelijke partners aan de start van de opgave gestaan, door de Notitie Netwerksturing vast te stellen. Met uw brief van 13 maart 2020 heeft u wensen en bedenkingen ten aanzien van de Richtingennotitie Klimaatadaptatie meegegeven. Vervolgens heeft u op 23 april 2021 de concept Opgavevoorstel vastgesteld en aanvullende wensen en bedenkingen kenbaar gemaakt.

De concept Klimaatadaptatiestrategie Zeeland en het verzoek ter standpuntbepaling en het geven van wensen en bedenkingen is aan alle Zeeuwse overheden en relevante netwerkpartners gestuurd. Allen zijn uitgenodigd hun mening kenbaar te maken als basis voor de definitieve Klimaatadaptatiestrategie Zeeland. De resultaten hiervan zijn gebundeld in een antwoordnotitie. Samen met uw brief met wensen en bedenkingen van 13 maart 2020, is voorliggende Klimaatadaptatiestrategie Zeeland tot stand gekomen. U zult u de invulling van vele van deze wensen en bedenkingen tegenkomen.

Aan u en alle Zeeuwse overheden wordt voorgesteld de Klimaatadaptatiestrategie vast te stellen. Gelijktijdig worden met onze maatschappelijke partners afspraken gemaakt over hun betrokkenheid bij de uitvoering. Op deze manier dragen wij gezamenlijk vanuit ieders verantwoordelijkheden en taken bij aan het klimaatrobuust inrichten van Zeeland in 2050. Ook geven we op deze manier invulling aan de afspraken van het Nationaal Deltaprogramma. Met de beoogde vaststelling van het Opgavenvoorstel, verschuift de focus van strategievorming naar uitvoering. In het kader van de Voorjaarsconferentie 2021 hebben uw Staten besloten een stelpost van € 500.000,- op te nemen voor de uitvoering van de Strategische Opgave Klimaatadaptatie. De uitvoeringsagenda behorende bij de

Klimaatadaptatiestrategie Zeeland geeft een inzicht in de gezamenlijke acties die door de Zeeuwse overheden worden opgepakt. Daarnaast zal de provincie Zeeland binnen onze reikwijdte uitvoering geven aan onze Zeeuwse ambities. Voorbeelden hiervan zijn de bestaande regelingen van Groene Schoolpleinen en Groene daken en het ondersteunen van pilotprojecten. Ook zal klimaatadaptatie binnen de eigen organisatie geïmplementeerd worden. Dit is zowel in ons eigen beleid als in uitvoering van projecten.

Wij verzoeken u het Opgavenvoorstel: Klimaatadaptatiestrategie Zeeland te behandelen in de commissie Strategische Opgaven van 24 september en vervolgens te agenderen voor Provinciale Staten 10 oktober 2021.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Provinciale Staten
t.a.v. de voorzitter

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Klimaatadaptatiestrategie Zeeland	76865		

Middelburg, 5 oktober 2021

Geachte voorzitter,

Op 26 januari hebben wij de concept Klimaatadaptatiestrategie Zeeland ter vaststelling aan u aangeboden. Tijdens de commissie Strategische opgave van 24 september 2021 is gevraagd om een nadere uitwerking van het gevraagde jaarlijkse budget voor Klimaatadaptatie. Met name de vraag om inzicht in hoeveel van het budget naar fysieke maatregelen gaat, stond daarbij centraal. Middels deze brief geven wij invulling aan deze vraag.

Bijdrage aan de uitvoeringsagenda van de KasZ

De KasZ is een gezamenlijke strategie met daarbij een gezamenlijke uitvoeringsagenda. Vanuit de provincie wordt meegewerkt aan de maatregelen die benoemd zijn in de uitvoeringsagenda. Dit betreft veelal onderzoek of beleidsontwikkeling voor de gezamenlijke Zeeuwse overheden. Voor dit onderdeel is een bijdrage van €100.000 voorzien. Daarnaast wordt er ook een personele bijdrage geleverd, welke past binnen de huidige formatie.

Subsidies

Van het gevraagde budget is €200.000 bedoeld voor provinciale subsidies. Dit sluit aan bij de bedragen die de afgelopen jaren beschikbaar zijn gesteld voor provinciale subsidies in het kader van klimaatadaptatie. De subsidieregelingen zijn bedoeld voor uitvoeringsmaatregelen.

Vanuit het onderdeel subsidies is €100.000 gereserveerd voor een bijdrage aan de Groene Revolutie van IVN voor het vergroenen van de schoolpleinen van de Zeeuwse basisscholen. Dit sluit aan bij de afspraak zoals deze in de KasZ is opgenomen. De andere helft is bedoeld voor het stimuleren van inwoners om klimaatadaptatieve maatregelen te nemen. De afgelopen 3 jaar is dat gedaan in de vorm van de provinciale subsidieregeling Groene Daken. Deze subsidies worden op basis van een jaarlijkse evaluatie al dan niet voortgezet. Daarnaast is in de uitvoeringsagenda van de KasZ opgenomen dat een gezamenlijk stimuleringsprogramma wordt ontwikkeld, maatregel B.10.

Klimaatadaptatie implementeren in de provinciale infrastructuur

De provincie zal zelf ook klimaatadaptatief moeten gaan handelen. Als provincie beheren wij infrastructuur en leggen wij ook nieuw infrastructuur aan. Binnen deze projecten zal extra aandacht moeten worden gegeven aan klimaatadaptatie. Het uitgangspunt is dat klimaatadaptatie bij nieuwe projecten en het beheer en onderhoud standaard mee wordt genomen in de voorbereiding en uitvoering. Bij reeds gestarte projecten is dat nog niet altijd het geval. Dit geldt eveneens voor het huidige beheer en onderhoud.

Klimaatadaptatie vraagt dus om een aanpassing in de manier van werken binnen de eigen provinciale organisatie. De komende 4 jaar wordt jaarlijks €200.000 gereserveerd om deze nieuwe manier van werken te ontwikkelen en waar dat mogelijk is, concrete klimaatadaptatieve maatregelen mee te nemen in bestaande projecten.

Wanneer klimaatadaptatie wordt opgenomen in projecten, dan komen deze ook in aanmerking voor subsidie vanuit de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie. Voor onze volledige werkregio is in totaal 7 miljoen euro beschikbaar, waarvan ca. €700.000 voor onze organisatie. Komend jaar zal een aanvraag voor deze subsidieregeling worden voorbereid en ingediend.

Uitvoeren van pilots in het veld

Om te komen tot een klimaatadaptatieve manier van werken moet de komende jaren op alle genoemde beleidsvelden nog veel geleerd en ontwikkeld worden. In deze transitie is er behoefte om in de praktijk te toetsen of alles wat ontwikkeld wordt ook uitvoerbaar en effectief is. Komende jaren is daarom jaarlijks €100.000

gereserveerd voor het uitvoeren van pilots. Dit kunnen pilots zijn vanuit zowel onze eigen provinciale organisatie als vanuit de samenwerkende partijen van de KasZ.

Waterveiligheid en zeespiegelstijging

Naast de ambities vanuit de KasZ, heeft de provincie Zeeland reguliere en wettelijke taken binnen het domein van waterveiligheid. Vanuit die taken worden de komende jaren analyses uitgevoerd voor het in beeld brengen van de overstromingsrisico's. Ook zal door de gezamenlijke overheden in de Zuidwestelijke Delta onderzoek uitgevoerd worden naar de verwachte zeespiegelstijging en de mogelijke gevolgen daarvan. Voor dit onderdeel is jaarlijks €100.000 opgenomen.

Totaal

In onderstaande tabel zijn de kosten van de verschillende onderdelen opgenomen. Het totale jaarlijkse budget komt uit op €700.000. In de begroting was reeds €200.000 structureel opgenomen voor Klimaatadaptatie. Met het vaststellen van de KasZ wordt jaarlijks €500.000 extra gereserveerd voor uitvoering voor de komende 4 jaar.

Bestedingsplan Klimaatadaptatie	Bedrag
Bijdrage externe uitvoeringsagenda KasZ	100.000
Subsidieregeling inwoners stimuleren klimaat adaptief handelen	100.000
Subsidieregeling Groene Revolutie	100.000
Bestaande provinciale projecten klimaatadaptief uitvoeren	200.000
Bijdrage pilots Klimaatadaptatie	100.000
Verkenningen waterveiligheid en zeespiegelstijging	50.000
Modellering waterveiligheid (incl. aanschaf software)	50.000
Totaal	€700.000

Om de vraag met betrekking tot uitvoeringsmaatregelen te beantwoorden, kan gesteld worden dat ca. €450.000 gereserveerd is voor fysieke uitvoeringsmaatregelen. Daarnaast is €250.000 gereserveerd om de klimaatopgave verder in beeld te brengen, nader onderzoek uit te voeren en aanvullend beleid te ontwikkelen.

Wij verzoeken u deze brief te betrekken bij de behandeling van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland in uw Staten.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

MOTIE ex art. 40 lid 3 RvO Provinciale Staten van Zeeland	
Titel:	Er is geen klimaatprobleem
Statenvergadering:	08.10.2021
DOP:	8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie - 79369
De Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021, gelezen het statenvoorstel en gehoord de beraadslaging, constateren dat de klimaatadaptatiestrategie vertrekt vanuit verkeerde aannames, zoals dat er sprake zou zijn van (mondiale) opwarming van het klimaat, dat er sprake zou zijn van gevaarlijke klimaatopwarming, dat de mens aanzienlijke invloed zou hebben op het klimaat, dat er sprake is van langdurige droogte, en dat er sprake zou zijn van een sterk rijzende zeespiegel; constateren voorts dat deze integrale en “Zeeuwse” aanpak van klimaatadaptatie erop neerkomt dat Provinciale Staten op veel terreinen buitenspel staan en feitelijk alleen nog maar mogen tekenen bij het kruisje; overwegen dat er überhaupt geen klimaatprobleem is; spreken mede daarom als hun oordeel uit dat - op zichzelf staand - belangrijke vraagstukken over bijvoorbeeld zoetwaterberging of de aanplant van bomen niet in een integrale klimaatadaptatiestrategie opgenomen hoeven te worden; besluiten na de beraadslaging over de klimaatadaptatiestrategie het statenvoorstel niet in stemming te laten komen; verzoeken Gedeputeerde Staten alleen die onderdelen die de provinciale bevoegdheden raken, middels separate statenvoorstellen aan Provinciale Staten voor te leggen; en gaan over tot de orde van de dag.	
Indiener(s):	BOS Martin (FVD); WALRAVENS Fred (FVD).

MOTIE ex art. 40 lid 3 RvO Provinciale Staten van Zeeland

Titel:	Een boom opzetten over kapbeleid
Statenvergadering:	08.10.2021
DOP:	8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie - 79369

De Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021,

gelezen het statenvoorstel en gehoord de beraadslaging,

constateren dat er consensus is over het gegeven dat voldoende beplanting, m.n. in de vorm van bomen, een positieve bijdrage levert in de beheersing van diverse klimaateffecten,

constateren dat er onder burgers veel onbegrip en onvrede heerst over (grootschalige) kapinitiatieven in Zeeland;

overwegen dat het goed zou zijn als vertegenwoordigers van Zeeuwse overheden en (andere) grote terreinbeherende organisaties in overleg treden over het bomenkapbeleid in Zeeland en daarover in gesprek treden met de burgers, teneinde in elk geval te pogen het onbegrip en de onvrede over het kapbeleid weg te nemen en hopelijk met als finaal te bereiken uitkomst dat wij samen tot de conclusie kunnen komen dat er meer bomen kunnen blijven staan in Zeeland;

verzoeken Gedeputeerde Staten voornoemd overleg te initiëren en een openbare conferentie over het bomenkapbeleid in Zeeland te organiseren;

en gaan over tot de orde van de dag.

Indiener(s):	BOS Martin (FVD); JANSSENS Trees (PvdD); WALRAVENS Fred (FVD).
--------------	--

Middelburg, 8 oktober 2021

MOTIE

Minder Gewasbeschermingsmiddelen

Indieners: Trees Janssens, Statenlid Partij voor de Dieren
Gerwi Temmink, Statenlid Groen Links
Ger van Unen, Statenlid Socialistische Partij

Agendapunt: 8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369

=====

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt,

Constateernde dat:

- De afspraak in de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is “We blijven inzetten op het maatregelenpakket Kaderrichtlijn Water”;
- In de uitvoeringsagenda desondanks een opmerking is opgenomen onder nummer L.08 dat: “door het warmere klimaat er toename is van plaagdieren en/of schimmels, waardoor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen toe kan gaan nemen”;

Overwegende dat:

- De verwachting is dat door het veranderende klimaat meer neerslag zorgt voor meer uitspoeling wat een negatief effect heeft op de waterkwaliteit;
- Met die wetenschap aan vermindering van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen een hoge prioriteit moet worden toegekend;

Zijn van mening dat:

- De opmerking dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen kan gaan toenemen ongepast en ongewenst is in het kader van de Kaderrichtlijn Water;
- Er gezocht moet worden naar natuurlijke manieren om eventuele plaagdieren te bestrijden zonder schade te veroorzaken aan dieren, natuur en milieu, waterkwaliteit en de algehele gezondheid van de inwoners van Zeeland;

Verzoeken het college van GS:

- De betreffende opmerking te schrappen uit de Uitvoeringsagenda en er op toe te zien dat er niet meer maar minder gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt.

En gaat over tot de orde van de dag,

Trees Janssens, Statenlid Partij voor de Dieren.
Gerwi Temmink, Statenlid Groen Links.
Ger van Unen, Statenlid Socialistische Partij.

Middelburg, 8 oktober 2021

MOTIE

Klimaatadaptatie voor Dieren

Indieners: Trees Janssens, Statenlid Partij voor de Dieren
 Martin Bos, Statenlid Forum voor Democratie
 Ger van Unen, Statenlid Socialistische Partij

Agendapunt: 8.1 Statenvoorstel Klimaatadaptatiestrategie Zeeland - 79369

=====

Provinciale Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt,

Constaterende dat:

- Ook dieren te lijden hebben onder klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande extreme weersomstandigheden;
- Ook dieren bescherming behoeven tegen de gevolgen daarvan;

Overwegende dat:

- In het Statenvoorstel “Klimaatadaptatiestrategie Zeeland” onder Adaptieve Bedrijfsvoering (pagina 39) is opgenomen dat er aandacht moet zijn voor dierenwelzijn tijdens warme dagen;
- Bescherming tegen andere vormen van extreem weer niet wordt genoemd;

Zijn van mening dat:

- Gehouden dieren bescherming verdienen tegen alle gevolgen van klimaatverandering waaronder:
 - Storm en regen;
 - Langdurige natte perioden;
 - Extreme en langdurige kou;
 - Hagel- en onweersbuien;
 - Stalbranden ten gevolge van blikseminslag;

Verzoeken het college van GS:

- In de uitvoeringsagenda op te nemen een plan van aanpak dat dierhouders in staat stelt en stimuleert om maatregelen te nemen om dieren te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering door het bieden van beschutting, schuilmogelijkheden, ontsnappingsmogelijkheden in geval van brand en de mogelijkheid zich te verplaatsen naar hogere gronden in geval van wateroverlast.

En gaat over tot de orde van de dag,

Trees Janssens, Statenlid Partij voor de Dieren.
Martin Bos, Statenlid Forum voor Democratie.
Ger van Unen, Statenlid Socialistische Partij.

Voorzitter Provinciale Staten van Zeeland
Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

Onderwerp
Gebiedsvisie Veerse
Meer 2020-2030

Zaaknummer
12623

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 2 september 2021

Geachte voorzitter,

Voor u ligt het Statenvoorstel t.b.v. vaststelling van de 'Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030'. Deze gebiedsvisie is een gezamenlijk product van de gemeenten die het Veerse Meer omringen (Goes, Middelburg, Noord-Beveland, Veere), Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat Zee en Delta en de Provincie Zeeland en is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met tal van maatschappelijke partners.

Fases van het gebiedsvisieproces

De Gebiedsvisie Veerse Meer 2020 – 2030 kwam in 3 fasen tot stand.

In Fase 0 werd een Startnotitie geschreven die het proces schetste van Fase 1 en 2.

In Fase 1 zijn algemene uitgangspunten geformuleerd, bestaande uit de onderscheidende omgevingskwaliteiten van het gebied, de algemene principes m.b.t. de ontwikkeling en het beheer van die omgevingskwaliteiten en een globale duiding van aandachts- en beschermingsgebieden. Met het oog op de gewenste duidelijkheid omtrent bestaande plannen is een voorstel tot overgangsbeleid in de notitie opgenomen, dat recht doet aan de juridisch-planologische realiteit van actuele initiatieven. Met name dat laatste was voor alle initiatief nemende overheden gezamenlijk aanleiding om vaart te houden in de totstandkoming van Fase 1 van deze visie: duidelijkheid voor alle belanghebbenden: ondernemers, omwonenden, maatschappelijke partners en overheden. Dit leidde tot de Besluitvormingsnotitie Fase 1, die door Uw Staten zomer 2020 is vastgesteld.

Het voorbije jaar doorliepen de partijen gezamenlijk Fase 2, waarin de aandachts- en beschermingsgebieden zijn begrensd, de algemene principes gebiedsgericht zijn verdiept middels de zogenaamde gebied typologieën en een gezamenlijk uitvoeringsprogramma is opgesteld. Wegens het bovenlokale belang van deze visie, heeft de Provincie reeds stappen ondernomen om de uitkomsten van Fase 1 en een aankondiging van de verwachte uitkomsten van Fase 2 op te nemen in de Ontwerp Omgevingsverordening die dit najaar ter inzage ligt. Het eindresultaat is de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030, die als bijlage is toegevoegd.

Belangrijkste verworvenheden van de gebiedsvisie en het -proces

1 - De gebiedsvisie Veerse Meer bracht veel bestaand beleid samen in een totaalbeeld, zonder dat er inhoudelijk aan dat beleid of daaraan verbonden regelgeving werd getornd. Dat zorgt ervoor dat er *geen zogenaamde gebiedsgrens* (1-km grens) nodig is om af te bakenen wat waar wel of niet van toepassing is.

De meerwaarde zit in eerste instantie in het gegeven dat door het samenbrengen van beleid vanuit verschillende sectoren in de context van het Veerse meer gebied samenhang is geschetst waardoor opgaven, spanningsvelden, kansen goed konden worden geduid.

2 - Daarnaast is er – in navolging van de Kustvisie – *een tweeledige strategie voor ontwikkelingen* uitgewerkt:

- o Beschermen, versterken en beleven van bestaande kwaliteiten
- o Ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten: de aandachtsgebieden

Hiermee wordt de komende 10 jaar de nadruk gelegd op kwaliteitsbewaking van het gebied (bescherming, herstel, onderhoud, beleving). Er worden geen nieuwe permanente recreatieve ontwikkelingen meer toegestaan, tenzij deze in de context van een aandachtsgebied bijdragen aan daar geldende knelpunten of opgaven. De begrenzing van de aandachts- en beschermingsgebieden is vastgelegd. De beschrijving van deze gebieden is beperkt tot het benoemen van knelpunten en opgaven die de betreffende locaties tot aandachts- of beschermingsgebied maakten; uitwerking van streefbeelden en uitvoering daarvan wordt van toepassing op het moment dat een initiatief zich aanbiedt.

3 - Rondom het Meer zijn *gebiedstypologieën* gedefinieerd met elk hun eigen kwaliteiten, opgaven, kansen, risico's en daar geldende principes (als verdieping vanuit Fase 1). Deze zorgen voor een nadere kadering van mogelijkheden en onmogelijkheden wanneer een nieuwe ontwikkeling zou plaatsvinden. Of het nu om recreatie, natuur, landbouw of visserij gaat.

4 - Er is een *uitvoeringsagenda* opgesteld, waarin de verschillende overheden en maatschappelijke partners gezamenlijk aan de slag gaan met acties die vanuit diverse invalshoeken van meerwaarde zijn voor het gebied, zonder te tornen aan eenieders rol, taken of verantwoordelijkheid.

5 - Door het intensieve traject van samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners is er een netwerk ontstaan waarin duidelijk is geworden wat men aan elkaar kan hebben, waar mogelijke pijnpunten liggen en welke sector overstijgende uitdagingen en kansen er zijn. Er is kritisch naar elkaar gekeken, maar ook mét elkaar naar het gehele gebied. Nog meer dan in Fase 1 zijn belangen benoemd en afgewogen ten behoeve van dit om vele redenen belangrijke gebied. Resultaat is dat er voor wordt gekozen om de visie op te volgen vanuit de *huidige bestuurlijke en inhoudelijke samenwerking*, met de Provincie als regisseur. Dat betekent dat partijen vertrouwen hebben in de huidige samenwerking en dat deze ervoor kan zorgen dat goed wordt toegezien op de uitwerking van de visie in de praktijk, het agenderen van eventuele acute vraagstukken én de opvolging en eventuele bijsturing van de uitvoeringsagenda, vanuit het overkoepelende, brede gebiedsbelang. Men heeft dan ook de intentie uitgesproken deze gebiedsvisie te onderschrijven c.q. ondertekenen.

Tenslotte

Om de ambitie rondom het Veerse Meer in gezamenlijkheid spoedig in werking te laten treden, wordt deze Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 gelijktijdig dezer dagen ook aan alle betrokken gemeenteraden ter vaststelling voorgelegd. Daarnaast wordt de Commissie BEZ van het Waterschap en de directie van RWS om instemming gevraagd.

Wij zien uw reactie graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlagen:

1. Statenvoorstel + bijlage

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Financiële consequenties externe inhuur:

Kostensoort: Externe inhuur
Bedrag: € 0,00

Financiële consequenties opdracht/uitbesteding:

Kostensoort: Uitbesteding
Bedrag:

Gedeputeerde
belast met
behandeling: dhr. B.L.L. van der Velde

Vergadering PS: 8 oktober 2021
Nr: [92864](#)
Agenda nr:
Vergadering GS: 27 juli 2021
Nr: 78446

Onderwerp: Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

De Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 is – volgens de voorgestelde Procesaanpak Fase 2 – tot stand gekomen middels een intensief samenwerkingstraject tussen de initiatiefnemende overheden en de betrokken maatschappelijke partners. Ook vonden gedurende het proces een gebiedsbreed en een aantal lokale (online) bijeenkomsten met individuele betrokkenen plaats.

Met de afronding van Fase 2 is een kaderstellend document tot stand gekomen, de Gebiedsvisie Veere Meer 2020-2030, waarmee deze uiteindelijk een afwegingskader kan vormen voor alle belanghebbenden ten behoeve van ontwikkelingen in de komende 10 jaar. Tevens zijn de richtinggevende principes, de duiding van aandachts- en beschermingsgebieden en het overgangsbeleid uit Fase 1 opgenomen in de Ontwerp Omgevingsverordening die dit najaar ter inzage ligt.

Voorgesteld wordt de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 vast te stellen. Gezien het gezamenlijk besluit van de initiatiefnemende overheden om de visie zo snel mogelijk van kracht te laten zijn, wordt deze gelijktijdig ook ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden van Veere, Goes, Middelburg en Noord-Beveland. Daarnaast gaan de resultaten ook ter instemming naar de Commissie BEZ van het Waterschap en de directie van Rijkswaterstaat Zee en Delta.

Wat willen we bereiken?

We willen een gezamenlijk gedragen visie op het Veerse Meer e.o., met daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma en afsprakenkader voor alle belanghebbenden, wat de komende 10 jaar leidend is voor nieuwe ontwikkelingen in het gebied.

Dankzij een intensief samenwerkingsproces tussen overheden en maatschappelijke partners in Fase 2 ligt er straks met de vaststelling van de Gebiedsvisie een gedegen kader voor behoud, herstel, bescherming, beleving en kwaliteitsvolle ontwikkeling van het Veerse Meer gebied; tevens een waardevolle bouwsteen van de Zeeuwse Omgevingsvisie.

Gezien het bovenlokale belang van het gebied, achten we het noodzakelijk om een aantal onderdelen van de gebiedsvisie op te nemen in de Provinciale Omgevingsverordening. Daartoe zijn de uitkomsten van Fase 1 (principes, globale duiding aandachts- en beschermingsgebieden. Overgangsbeleid) opgenomen in de Ontwerp Omgevingsverordening die nu ter inzage ligt. Fase 2 zal naar verwachting nog leiden tot een aanscherping/aanvulling in de verordening van principes en van definities, het toevoegen van (een kaart met) gebiedstypologieën en de begrenzing van de aandachts- en beschermingsgebieden.

Waaraan kunnen we zien of alles bereikt is?

De Gebiedsvisie Veerse Meer biedt een kader voor ontwikkelingen in de komende 10 jaar. Daartoe

- Zijn de aandachts- en beschermingsgebieden begrensd;
- Is overgangsbeleid vastgesteld;
- Zijn richtinggevende principes uit Fase 1 verdiept tot kaderstellende uitgangspunten, door middel van toepassing in verschillende gebiedstypologieën;
- Is een uitvoeringsprogramma opgesteld die bijdraagt aan de kwaliteitsverbetering van het gebied.
- Is een governance structuur uitgewerkt voor de opvolging en bewaking van de gebiedsvisie.

Onderwerp:

Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030

Wat doen we daarvoor?

De Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 is het resultaat van Fase 1 én Fase 2. Nog meer dan in Fase 1 vormen de uitkomsten van Fase 2 het resultaat van een intensief participatietraject tussen overheden en maatschappelijke partners. Daarnaast zijn ook burgers, ondernemers en verenigingen geconsulteerd op lokaal en gebiedsbreed vlak.

Wat zijn de klimaateffecten?

De gebiedsvisie in eerste instantie gefocust op kwaliteitsbewaking van het gebied op relatief korte termijn en het vinden van een hernieuwde balans tussen de verschillende functies, waarbij aandacht wordt gevraagd voor klimaatadaptatie. Daarnaast vinden betrokken partijen het van belang om op basis van lopende en komende onderzoeken te werken aan een langere termijnperspectief die ook recht doet aan integrale gebiedsgerichte oplossingen van (komende) maatschappelijke opgaven op de lange termijn, waaronder klimaatadaptatie. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van lopende en komende onderzoeken, zoals in de context van de Kennisagenda Zuidwestelijke Delta 2050, maar ook onderzoeken die vanuit het gebied plaatsvinden in het kader van waterkwaliteit en N2000.

Wat mag het kosten?

Binnen de begroting 2021 is procesgeld voor de ondersteuning van de uitvoering beschikbaar, binnen de doelstelling 'Kwaliteitskust'. Een financiële verkenning van fondsen en regelingen t.b.v. het uitvoeringsprogramma zal – volgend op de vaststelling van de gebiedsvisie – plaatsvinden.

Financiële consequenties externe inhuur:

-

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Ontwerpbesluit**Vaststellen Gebiedsvisie Veerse Meer 2020 -2030**

De staten der provincie Zeeland,
gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 27 juli 2021, nr. 78446;

besluiten:

de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 vast te stellen.

Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030

Versie: 21 juli 2021

De Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 is een gezamenlijk product van de gemeenten Goes, Middelburg, Noord-Beveland en Veere, Rijkswaterstaat Zee & Delta, Waterschap Scheldestromen, de Gebruikersraad Veerse Meer, HISWA-RECRON, Koninklijke Horeca Nederland, Natuurmonumenten, Nederlandse Oestervereniging en Schuttevaaier, Nederlandse Onderwatersportbond, Sportvisserij Zuidwest Nederland, Staatsbosbeheer, Stichting Dagattracties Zeeland, Stichting Duinbehoud, Stichting Vrije Recreatie, Toeristisch Ondernemend Zeeland, VEKABO, Vereniging Beroepsvissers Veerse Meer, Visstand Beheercommissie, Watersportverbond, Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt, Het Zeeuws Landschap, Zeeuwse Milieufederatie, Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie en de Provincie Zeeland.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding.....	4
1. Kwaliteiten van het Veerse Meer.....	7
1.1 Visitekaartje	9
1.2 Zuidwestelijke delta	9
1.3 Zes karakteristieke deelgebieden	10
1.4 Landschapsplan Veerse Meer	13
1.5 Gedachtegoed Nico de Jonge	13
2. Uitgangspunten	16
2.1 Gebiedsgericht	16
2.2 Zeeuws DNA	16
2.3 Integrale aanpak.....	16
2.4 Differentiatie en toekomstwaarde	16
3. Gebiedstypologieën	18
3.1 Veerse Meer - water	20
3.2 Natuuroevers en -eilanden	24
3.3 Open agrarisch gebied	29
3.4 Dagrecreatieve oever	32
3.5 Dammen.....	35
3.6 Bebouwde oever	37
4. Strategie voor ontwikkelingen	41
4.1 Beschermen, versterken en beleven van bestaande kwaliteiten	41
4.2 Ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten: de aandachtsgebieden	44
5. Beleidscontext.....	49
5.1 Gebiedsontsluiting	49
5.2 Bestemming Zeeland 2030.....	50
5.3 Zeeuwse kustvisie	50
5.4 Bosvisie	51
5.5 Natura 2000, wet Natuurbescherming	51
5.6 Natuurnetwerk Zeeland	51
5.7 Landschapsvisie Deltadammen.....	51
5.8 Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050	52
5.9 Regionale Energiestrategie	52
5.10 Klimaatadaptiestrategie Zeeland	52
5.11 Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030	53
5.12 Deltaplan Zoet Water.....	53
5.13 Beheer en onderhoud convenant Veerse Meer.....	53
6. Governance en financiering	54
6.1 Governance	54
6.2 Financiële kaders	55
7. Actieprogramma	57

Bijlage I – Overgangsbeleid & statuslijst (vastgesteld in Fase 1)	64
Bijlage II – Landschap Veerse Meer	66
Bijlage III – Algemene principes (zoals vastgesteld in Fase 1).....	67
Bijlage IV – Beschermingsgebieden - een eerste beschrijving	72
Bijlage V – Aandachtsgebieden - een eerste uitwerking van opgaven.....	74
Bronnen.....	80

Inleiding

Sinds de afdamming in 1961 is het Veerse Meer een prachtig brakwatermeer met grote natuurlijke en landschappelijke waarde. Gelegen tussen de Randstad en Antwerpen is het een aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en recreëren. Het gebied is voor Zeeland van grote economische, ecologische en maatschappelijke betekenis.

De Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 heeft als doel de kwaliteiten van het gebied te borgen en te versterken, waarbij waterveiligheid, natuur, (verblijfs)recreatie, landbouw, visserij, leefbaarheid en landschap met elkaar in balans zijn. Dit moet ervoor zorgen dat het gebied ook in 2030 en ver daarna toegankelijk en aantrekkelijk blijft voor haar verschillende functies en gebruikers.

Het is een breed gedragen toekomstperspectief, dat door de inzet van de betrokken overheden en maatschappelijke partners tot uitvoering zal komen, vanuit eigen bevoegdheden, verantwoordelijkheden en belangen.

Aanleiding

Begin jaren 2000 leidde een toegenomen recreatieve druk en de achteruitgang van de omgevingskwaliteit van het Veerse Meer ertoe dat de provincie Zeeland het initiatief nam om een integrale Gebiedsvisie voor het Veerse Meer en omgeving op te stellen. Deze werd in 2004 vastgesteld. Inmiddels is een groot aantal onderdelen van die visie gerealiseerd, waaronder het opnieuw verzilten van het meer, maar zijn er ook onderdelen die niet zijn uitgevoerd of inmiddels achterhaald.

Nu, meer dan 15 jaar later, is het Veerse Meer gebied in een nieuwe fase terecht gekomen. De omgevingskwaliteiten van het Veerse Meer staan in toenemende mate onder druk door divers ruimtegebruik, op het land en in het water, een verslechterde waterkwaliteit, natuurwaarden die achteruitgaan, het oorspronkelijke landschapontwerp wordt soms niet meer in acht genomen en er is achterstallig beheer en onderhoud van voorzieningen.

De grote aantrekkingskracht van het gebied zorgde de voorbije jaren ook voor een toenemende recreatiedruk en een daarmee gepaard gaande groei van nieuwe verblijfsaccommodaties of plannen daartoe. Dat levert veel maatschappelijke onrust op. Deze bebouwing kreeg in de loop der jaren immers steeds meer zichtbare invloed op de oevers en het open agrarisch landschap, was slechts ten dele ingepast in de omgeving en stond steeds vaker los van medegebruik door de samenleving. De afspraken uit de Zeeuwse Kustvisie (2017) riepen de vrees op dat dit alleen maar zou doorzetten door verschuiving van recreatieve ontwikkelingen vanuit de kust naar de randen van het Veerse Meer.

Landelijke prognoses geven aan dat de behoefte aan ruimte en voorzieningen voor (verblijfs)recreatie alleen maar zal groeien. De ruimte rond het Veerse Meer voor recreatieve uitbreiding is echter beperkt, want het risico dat het ten koste zal gaan van natuur, het open agrarisch landschap, de openbare oevers en een open zicht langs en van (af) het water is reëel; dit zijn juist dé dragers die het Veerse Meer aantrekkelijk maken, óók voor toerisme en recreatie.

Vanwege de behoefte aan een hernieuwde balans tussen de verschillende functies wordt de noodzaak van een nieuwe Gebiedsvisie door velen gevoeld en geuit. Daarnaast ligt er een aantal opgaven op, in en rondom het Veerse Meer, gericht op het borgen en versterken van de omgevingskwaliteiten van dit waardevolle gebied, waarbij waterveiligheid, natuur, recreatie, landbouw, visserij, leefbaarheid en landschap met elkaar in balans zijn.

De vier gemeenten rondom het Veerse Meer (Goes, Middelburg, Noord-Beveland en Veere), Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland hebben daarom in 2019 het initiatief genomen om - in samenspraak met maatschappelijke partners - voor de periode 2020-2030 een nieuwe Gebiedsvisie op te stellen. Rijkswaterstaat sloot zich kort na de start aan bij de initiatief nemende overheden, vanuit haar verantwoordelijkheid voor waterkwaliteit.

Gezamenlijke ambitie

De visie voor het Veerse Meer-gebied vormt de komende jaren voor overheden en maatschappelijke partners de basis voor samenwerking. Deze is gericht op bescherming en kwaliteitsvolle ontwikkeling van een veilig, economisch aantrekkelijk en (ecologisch) gezond en (be)leefbaar gebied als onderdeel van de Zeeuwse Delta. Met dit toekomstperspectief en actieprogramma wordt toegewerkt naar een nieuw ijkmoment in 2030, rekening houdend met het gegeven dat maatschappelijke opgaven en bescherming van het gebied uiteraard een bredere tijdsspanne betrekken.

De samenwerkingspartners¹ onderschrijven deze Gebiedsvisie², vertalen deze waar van toepassing in beleid en eventuele regelgeving en geven uitvoering aan het actieprogramma en het overgangsbeleid³. De Gebiedsvisie vormt een bouwsteen voor de Provinciale Omgevingsvisie en krijgt zijn vertaling in de gemeentelijke Omgevingsplannen.

De visie gaat in op het water, de oevers, strandjes, havens, dorpen, dijken, dammen en het open agrarisch gebied. Om bij toekomstige ontwikkelingen een goede balans te behouden in relatie tot omgevingskwaliteiten, leefbaarheid en economie, worden kader stellende principes beschreven, die recht doen aan de - via participatie van belanghebbenden- geïdentificeerde zorgen en kansen.

De gezamenlijke ambitie is om de komende 10 jaar te focussen op kwaliteitsbewaking van het gebied (bescherming, herstel, onderhoud, beleving), waarbij geen nieuwe permanente ontwikkelingen meer worden toegestaan tenzij deze voldoen aan de in deze Gebiedsvisie omschreven kaders in specifieke gebieden (i.e. aandachtsgebieden). Dit biedt ook de rust om eventuele plannen die nog recht van uitvoering hebben te laten landen in het gebied. De Gebiedsvisie gaat niet in op lopende projecten. Hiertoe is in de Besluitvormingsnotitie Fase 1 (d.d. 18 mei 2020), overgangsbeleid en een statuslijst vastgesteld (zie bijlage I). Deze is onlosmakelijk met deze Gebiedsvisie verbonden.

Betrokken partijen vinden het belangrijk om in de periode richting 2030 te werken aan een nieuwe langetermijnvisie voor 2050. De komende jaren wordt ingezet op een nieuwe balans tussen de verschillende functies in het gebied middels het tegengaan van verstening, onderzoek naar bescherming van de natuurwaarden en natuurherstel (vooral waterkwaliteitsverbeteringen), een verbeterde (verblijfs)recreatieve kwaliteit, het beschermen van zoet watervoorraden rondom het Veerse Meer, een volhoudbare landbouw en betere verkeersontsluitingen. Vanaf 2027 kan op basis van tussentijdse ijkmomenten en uitkomsten van de onderzoeken en andere acties, toegewerkt worden naar een nieuwe toekomstvisie die recht doet aan integrale gebiedsgerichte oplossingen van (komende) maatschappelijke opgaven op de langere termijn.

Uitvoering

Om de ambitie en intenties van deze visie te effectueren, is er inzet nodig in de praktijk. Borging vergt voortdurende aandacht. Daarom wordt met de vaststelling van de Gebiedsvisie een intentieovereenkomst ondertekend waarmee overheden en maatschappelijke partners zich verbinden aan de ambities en afspraken in deze Gebiedsvisie. Voorzien is dat het Breed Bestuurlijk Overleg (BBO) die het ontstaan van deze visie heeft begeleid en aangestuurd wordt gecontinueerd. Het BBO wordt ondersteund door een ambtelijke werkgroep.

¹ Het Zeeuws Landschap, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Zeeuwse Milieufederatie, HISWA-RECRON, Koninklijke Horeca Nederland, Toeristisch Ondernemend Zeeland, Stichting Dag Attracties Zeeland, Stichting Vrije Recreatie, Vekabo, ZLTO, Zeeuws Agrarisch Jongeren Kontakt, Gebruikersraad Veerse Meer, Watersportverbond, Nederlandse Onderwatersportbond, Sportvisserij Zuidwest Nederland, Vereniging Beroepsvissers Veerse Meer, Visstand Beheercommissie, Nederlandse Oestervereniging en Schuttevaer.

² Het standpunt van brancheorganisaties over deze visie kan afwijken van individuele ondernemers- of ledenbelangen. Waar opgaven, kansen of acties private percelen betreffen, gaat uitvoering altijd op basis van vrijwilligheid.

³ Zie bijlage I - Overgangsbeleid en statuslijst (vastgesteld in Fase 1)

Mogelijk kan een kwaliteitsteam van adviseurs bij nieuwe initiatieven zorgen voor kwaliteitsborging en afstemming vanuit een gebiedsbreed perspectief. De gezamenlijke ambitie en visie, en hieraan gekoppeld het actie-/uitvoeringsprogramma zijn het kader waarbinnen de overheden en een evt. kwaliteitsteam in de toekomst initiatieven beoordelen en ontwikkelen. Partijen streven er daarbij naar om door middel van eigen inzet en door het vinden van financiële middelen de realisatie van de Gebiedsvisie mogelijk te maken.

Waar opgaven, kansen of acties private percelen betreffen, gaat uitvoering altijd op basis van vrijwilligheid.

Leeswijzer

Na het schetsen van de belangrijke en unieke landschappelijke kwaliteiten van het Veerse Meer in *Hoofdstuk 1*, worden in *Hoofdstuk 2* de uitgangspunten voor de Gebiedsvisie Veerse Meer benoemd.

Het gebied herbergt een diversiteit aan kwaliteiten en opgaven, die in *Hoofdstuk 3* zijn vertaald volgens zes gebied typologieën: Veerse Meer water, natuuroevers en -eilanden, open agrarisch gebied, dagrecreatieve oevers, dammen en bebouwde oevers. In *Hoofdstuk 4* worden de twee van toepassing zijnde strategieën voor ontwikkelingen in het gebied toegelicht. *Hoofdstuk 5* schetst relevante beleidscontext voor de Gebiedsvisie. Ook vanuit andere beleidsvelden worden uitspraken gedaan over ontwikkelingen in het gebied. Het uitgangspunt is dat de in deze visie benoemde uitgangspunten en ambities daarmee in overeenstemming zijn en vice versa. *Hoofdstuk 6* beschrijft onder welke governance structuur de visie tot uitvoering zal worden gebracht en bevat tevens een financiële paragraaf. *Hoofdstuk 7* sluit de Gebiedsvisie af met het actieprogramma voor de komende jaren.

Als *bijlagen* vindt u de volgende documenten:

- Overgangsbeleid, statuslijst uit fase 1
- Het landschapskader
- Algemene principes zoals geformuleerd in fase 1
- De eerste uitwerking van de aandachts- en beschermingsgebieden
- Bronnenoverzicht

1. Kwaliteiten van het Veerse Meer

1.1 Visitekaartje

Het Veerse Meer gebied is een uniek stukje Zeeland. Hier komt nagenoeg de gehele Zeeuwse geschiedenis samen: de ongetemde zeearm en het pas gewonnen polderland in een precair evenwicht, de komst van de Deltawerken en de transformatie tot een recreatielandschap daarna. De voortdurende wisselwerking tussen natuurlijke processen en menselijk ingrijpen heeft geleid tot een divers en afwisselend landschap met een grote aantrekkingskracht op bewoners, recreanten en toeristen. Het is een heerlijk gebied om te fietsen langs dijken, te wandelen in bossen, te luieren langs de oever, actief te zijn op en onder water of te ontspannen in de karakteristieke havens en dorpen of in het stadje Veere. Het is een plek om te ontsnappen aan de dagelijkse sleur of de stad. Het landschap is het visitekaartje - het unique selling point - van het Veerse Meer.

1.2 Zuidwestelijke delta

Het Veerse Meer is onderdeel van het voor Nederland kenmerkende landschap van de Zuidwestelijke delta. Dit landschap heeft zich in de loop van duizenden jaren opgebouwd onder de invloed van sediment en de waterbewegingen van rivieren en de zee. De afzettingen zijn zeer vruchtbaar en vanaf de Middeleeuwen heeft de mens de strijd aangeboden met de zee om op deze gronden gewassen te verbouwen. Voor economisch gewin werd in de loop van de eeuwen nagenoeg de gehele delta ingepolderd. Op basis hiervan is het Veerse Meer gebied in grote lijnen op te delen in zes deelgebieden met elk hun eigen karakteristiek of DNA. De kenmerken van deze deelgebieden gelden als vertrekpunt voor behoud, beheer en ontwikkeling.

1.3 Zes karakteristieke deelgebieden

Veerse Meer - de voormalige zeearm, eilanden en de buitendijkse gebieden, gekenmerkt door de invloed van het water. Het Veerse Meer is een uniek en exemplarisch restant van een vroegmiddeleeuwse zeearm zoals die de Zeeuwse Delta tot de 16de eeuw domineerden. De schorren, slikken, platen en eilanden bieden een inkijkje in de dynamische wordingsgeschiedenis van het gebied en zijn belangrijk voor kust- en moerasbroedvogels (N2000 Vogelrichtlijn). De beleving is afwisselend door de slingerende vorm van het meer, de eilanden en de verschillende verschijningsvormen van de oevers. Het landschapsontwerp van Nico de Jonge is van grote invloed op de beleving van het meer.

Walcheren - het eerst ingepolderde land, of Oudland. Gekenmerkt door een fijnmazige, reliëfrijke structuur wat een veelzijdig en afwisselend landschap oplevert met hoger gelegen, slingerende kreekruigen, maar ook lagergelegen poelgronden en voormalige krekken. Het bochtige wegenpatroon en de meidoornhagen, windschutten en bomenrijen zorgen voor een steeds wisselend beeld.

Noord-Beveland - Nieuwland, gekenmerkt door grootschalig en beeldbepalend agrarisch gebruik met een planmatige opzet. Weids en plat met lange zichten die her en der onderbroken worden door dijken of bomenrijen. Rechte wegen benadrukken de beleving van de grote open ruimte. De bossen bij Kortgene, Kamperland en de Schotsman bieden contragewicht aan de open ruimten.

Zuid-Beveland - Nieuwland, lijkt qua landschappelijke beleving op Noord-Beveland, alleen afwisselender door de doorsnijding met de kreekrestanden van de Schengen en de kleinere polders die nadrukkelijk als opeenvolgend op elkaar zijn te ervaren. De inpolderingshistorie van het gebied is hierdoor direct leesbaar. Bijzonder is het Eiland van Wolphaartsdijk dat nu opgenomen is te midden van recentere polders, maar ooit een eiland vormde.

Duinen - kenmerkend reliëfrijk landschap dat door zijn hoogteverschillen en natuurlijke uitstraling een spannend contrast vormt met de achterliggende polders. Langs de kust bevindt zich een dynamisch en veranderlijk landschap met verschillende stadia van duinontwikkeling en plaatselijk zeldzame flora. Achter de Veerse Gatdam, aan de meer-zijde, herinneren de duinen ons aan het verleden als zeearm.

Dammen - Veerse Gatdam en Zandkreekdam, bepalende civieltechnische ingrepen als onderdeel van het Deltaplan met elk hun eigen kenmerkende karakter. De Veerse Gatdam heeft een natuurlijke uitstraling door de duin- en strandaanwas aan de zeezijde; de Veerse Meer zijde is recreatief in gebruik en biedt een fraai panorama over het Veerse Meer. De Zandkreek dam heeft een rustige, technische uitstraling wars van opsmuk, functioneel als waterkering, -doorlaat en verkeersverbinding tussen eilanden.

In deze landschappen vinden we een veelheid aan waardevolle aardkundige, ecologische en cultuurhistorische structuren en elementen die inzicht bieden in de ontstaansgeschiedenis en er hun specifieke karakter aan ontleen. Zij bepalen samen de identiteit, het DNA van de locatie en vormen vertrekpunt en inspiratiebron bij behoud, beheer en ontwikkeling⁴. In de vorige eeuw is hier een nieuwe laag aan toegevoegd met het Landschapsplan Veerse Meer.

Figuur 1: N.M. de Jonge Veerse Meer overzicht (1965) NAI LANDk19.

1.4 Landschapsplan Veerse Meer⁵

Voor het landschap direct rond het Veerse Meer is het iconische landschapsplan Veerse Meer van landschapsarchitecten Nico de Jonge en Ellen Brandes nog altijd beeldbepalend. Met het plan beoogden ze van het Veerse Meer een eigen, recreatieve wereld te maken. Een wereld die zoveel mogelijk fysiek en visueel losgekoppeld was van het agrarische gebruik van de polders. Hiervoor planden zij een nieuwe, moderne landschappelijke laag van in de breedte variërende bosgordels langs de randen van het meer. Dit bracht samenhang, een gevoel van oneindigheid en een doorlopend groen kader. Binnen dit landgoedachtige ensemble kregen de functies hun plek: natuur op de kansrijke platen en slikken en recreatieve functies op aangewezen locaties nabij bestaande kernen of juist als zelfstandige eenheden in het landschap. Om het recreatieve gebruik en de beleving van het Meer te vergroten werd een uitgekende compositie van bosvlakken en eilanden uitgedacht.

1.5 Gedachtegoed Nico de Jonge

Het landschapsplan is samen met de karakteristieken van de deelgebieden bepalend voor het gebruik, de beleving en de identiteit van het Veerse Meer. Ontwikkelingen conformeren zich hieraan en sluiten aan op het gedachtegoed van Nico de Jonge en het landschapsplan. Essentieel hierbij zijn:

Het in stand houden van de schijnbaar eindeloze, groene wereld.

Het Veerse Meer is ontworpen als een aantrekkelijke, groene vakantiebestemming. Een wereld die bewust anders is dan de directe omgeving. De uitgekende aanplant van robuuste bosblokken laat het meer groter lijken dan het is en schept een groene illusie waarin er vrijwel nergens zicht is op 'verstorende' bebouwing. Steeds is er zicht op bosschages of de dijk met de weidsheid van de polders daarachter. Van een afstandje zijn alleen de

⁴ Voor een uitgebreide beschrijving van het landschap Veerse Meer - <https://www.zeeland.nl/ruimte/gebiedsvisie-veerse-meer>

⁵ Tussen 1960 en 1965 ontwikkelde Nico de Jonge en Ellen Brandes het landschapsplan. Hun bijdrage is geanalyseerd en uitgewerkt in J. Janse (2016) Veerse Meer een icoon voor maakbaar Nederland. Vakblad voor Natuur, Bos en Landschap.

kenmerkende stads- en dorpsilhouetten te zien als oriëntatiepunten, pas in de directe nabijheid tonen de havens en recreatieterreinen zich. De zichten en zichtlijnen zijn een belangrijk onderdeel van deze compositie.

Bescherm, behoud en ontwikkel de groene horizon rond het Veerse Meer, bijvoorbeeld:

- Bescherm en ontwikkel (revitaliseer) de gerealiseerde bosgebieden, bosschages en bosgordels uit het landschapsplan.
- Versterk en ontwikkel (revitalisering en aanplant) de groene kaders en de groene achtergrond/'rugdekking' van opgaande beplanting rond de verblijfsrecreatieterreinen (oud en nieuw) en doe dat in de 'ontwerptaal' van Nico de Jonge, zorg daarnaast voor samenhang:
- Versterk en ontwikkel (revitalisering en aanplant) het interne groene karakter van de recreatieterreinen.

Wees voorzichtig met bebouwing op de oevers van het Veerse Meer, bijvoorbeeld:

- De maat en schaal van de bebouwing rond het Veerse Meer relateert zich aan die van de maat van het landschap, de landschappelijke elementen en bestaande historische bebouwing.
- Sta geen bebouwing toe in of op het water en op de waterlijn.
- Zorg dat de dominante zichtlijnen langs de lengteassen van het meer beëindigd worden door of opgaand groen, of een schijnbaar eindeloos open landschap achter een dijk of natuurgebied.
- Houd het agrarische gebied achter de dijken open en agrarisch om het gevoel van weidsheid te behouden.

Een leesbaar landschap met een eigen identiteit

De historische gelaagdheid van het gebied is afleesbaar aan de (cultuur)historische landschapselementen en structuren. De Jonge onderkent hun waarde, nam ze op in het plan en versterkte sommige, zoals de kreken, om hun belevingswaarde te vergroten. Bijvoorbeeld:

- Het Veerse Meer heeft een veelkleurige identiteit door het diverse landschap rond het meer. Houd die diversiteit leesbaar en cultiveer het DNA van iedere plek.
- Respecteer de karakteristieke verschillen tussen het Oudland (Walcheren) en de kleipolders van het Nieuwland (Noord- en Zuid-Beveland).
- Respecteer, integreer en gebruik cultuurhistorische en aardkundige elementen en ensembles (in de planvorming).
- Respecteer de schaal- en karaktersverschillen tussen binnen- en buitendijks gebied. Buitendijks waren het van oorsprong natuurlijke platen en slikken met prielen (kreekjes), binnendijks grootschaligere aanwasvelden en het Nieuwland met een geheel andere schaal.
- Respecteer de oorspronkelijke opzet van het Veerse Meer als gebied voor de beginnende en minder ervaren waterrecreant, waarbij beschutting en geleiding van en naar de havens is ontworpen.

Een rijke belevingswereld met wisselende zichten

Het Veerse Meer biedt een rijke en afwisselende belevingswereld. Respecteer de verschillende zichten en zichtlijnen die deze wereld vormgeven. Bijvoorbeeld:

- Behoud en versterk het vrije zicht op het Veerse Meer vanaf de oevers.
- Behoud en versterk de oorspronkelijke compositie van de opgaande beplanting (oevers en eilanden) die de zichten stuurt en kadert en de beleving vormgeeft.
- Houd de lange zichtlijnen over de lengteassen van het Veerse Meer open.
- Behoud de variatie in lengte van zichten over de breedte van het meer.
- Houd de zichten open op de kenmerkende oriëntatiepunten (kerken Wolphaartsdijk, Kortgene en het stadsilhouet van de vesting Veere).
- Voorkom dat (hoge) bebouwing concurreert met de historische silhouetten, gebouwen en zichtlijnen.

Toegankelijk voor iedereen

Hanteer het democratisch beginsel in het gebruik van de oevers, er is niemand met alleenrecht op het gebruik ervan (met respect voor huidig en toekomstig eigendom). Bijvoorbeeld:

- Houd en maak oevers en de oeverzone waar mogelijk en passend openbaar toegankelijk.

- Houd de openbare voorzieningen aan de oevers openbaar (o.a. trailerhellingen, steigers), net als de ligweiden, strandjes

Clustering en zonering van gebruik

Alles heeft zijn plek. Alleen zo blijft de kenmerkende verscheidenheid en rijkheid aan contrasten behouden. De intensieve, recreatieve functies zijn geclusterd en duidelijk begrensd om de kwaliteiten van het natuurlijke en het in cultuur gebrachte landschap optimaal tot hun recht te laten komen. Niet alles kan overal. Maak heldere keuzes. Bijvoorbeeld: zoneer het gebruik. Concentreer intensieve recreatie vormen - verblijfsrecreatie en dagrecreatie - in een beperkt aantal duidelijk begrensde gebieden. Doe dit op zo'n manier dat verschillende zichtlijnen behouden blijven. Hanteer hiervoor in principe de locaties uit het landschapsplan en actualiseer en beperk deze naar daadwerkelijk gebruik en begrenzing.

2. Uitgangspunten

De Gebiedsvisie vertrekt als basis vanuit de volgende vier uitgangspunten:

2.1 Gebiedsgericht

Het belang van deze Gebiedsvisie is dat ontwikkelingen - ook op lokaal niveau - vanuit het gebied als geheel worden beschouwd. Dat is in het verleden te weinig gebeurd, waardoor omgevingskwaliteiten onder druk zijn komen te staan. De draagkracht van een gebied heeft grenzen; ontwikkelingen op de ene oever bepalen mede wat mogelijk is aan de overkant. Daarnaast hebben landschappelijke ingrepen steeds een andere impact op het zicht en de beleving van op het water en vanaf het land of beschouwd 'vanaf de overkant'.

Beleid dat uit de visie voortkomt moet zorgen voor zorgvuldig gebruik van de omgeving rondom het meer, met respect voor de landschappelijke waarden en leefomgeving en de juiste impulsen bieden voor een gevarieerde (recreatieve) markt. In navolging van Nico de Jonge (zie 1.5) blijven de hoofdfuncties van het Veerse Meer recreatie en natuur(beleving), gebufferd door een dijk en een landschappelijke gordel van natuur, agrarische bedrijvigheid en dorpse en recreatieve woonfuncties.

2.2 Zeeuws DNA

Door bij alle ontwikkelingen bewust en consequent prioriteit te geven aan de Zeeuwse ruimtelijke identiteit, de identiteit van de eilanden (gemeentelijk en regionaal DNA⁶) en specifieke gebieden als het Veerse Meer e.o., wordt de herkenbaarheid steeds groter. Zeeland biedt rust, ruimte en genieten. Er zijn verstilde dorpjes en monumentale steden. Zeeland is ook scheepvaart, de Deltawerken en industrie. Juist de wisselwerking tussen water en land maakt Zeeland zo bijzonder. Het Zeeuwse landschap is vlak en uitgestrekt, met bijna altijd een horizon als vergezicht. Elk eiland heeft zijn eigen karakteristieke open polders, waar het Zeeuwse licht altijd vrij spel heeft. Binnendijken vormen een kloeki markering van de kavels akkerland en zijn kronkelende herinneringen aan het van de zee teruggewonnen land. Waar je ook bent in Zeeland, de zee is altijd dichtbij! De Zeeuwse wateren zijn veelzijdig, je kunt er niet alleen vissen, zeilen of waterskiën; de Delta is ook een paradijs voor onderwatersporters.

2.3 Integrale aanpak

Behoud, versterking en een vergrote beleving van de gebiedskwaliteiten staan centraal. Waar deze kwaliteiten onder druk staan, wordt gewerkt aan bescherming en herstel. Wanneer diverse opgaven op een locatie samenkomen, worden deze integraal opgepakt, o.m. door het creëren van nieuwe landschappelijke kwaliteiten (hoofdstuk 1) gecombineerd met een kwaliteitsimpuls voor (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen en voorzieningen. Er is aandacht voor de verbinding met de samenleving, andere sectoren en opgaven, waardoor er een verbeterde samenhang van (nieuwe) functies in het gebied komt. Hierdoor wordt de algehele kwaliteit en regionale identiteit van het gebied versterkt.

2.4 Differentiatie en toekomstwaarde

Rondom, op en in het Veerse Meer is een waaier aan mogelijkheden voor recreatie en beleving, met de focus op het water. Vanuit havens of oevers kun je tal van watersporten beoefenen. Fietsen of wandelen langs de oevers zorgt voor een prachtige natuurbeleving. Er wordt werk gemaakt van een breed palet aan (ver)nieuwe(nde) gebruiksmogelijkheden en bestaande kwaliteiten worden versterkt, zodat de eigenheid en herkenbaarheid van het gebied kan worden gewaarborgd.

Als identiteitsbepalende context voor het Veerse Meer worden gezien⁷: (op en onder) het water, de landelijkheid, de natuurlijkheid, de kleinschaligheid, het 'familie-gebeuren', het (lokale) ondernemerschap, de landschaps- en cultuurhistorie, de afwisseling tussen licht en duisternis, tussen luwte en openheid.

⁶ Website: <https://www.zeeland.nl/over-zeeland/laat-zeeland-zien>

⁷ Verslag Startbijeenkomst Fase 1, 18 november 2019

Door en naast het versterken en ontwikkelen van deze bestaande kwaliteiten, wordt ruimte gecreëerd voor nieuwe markten als ze bij het gebied passen en het niet verder belasten. Te denken valt o.m. aan (tijdelijke) foodconcepten, beleven van cultuur(historie), toevoeging van funsporten met aandacht voor seizoensverlenging en doordoor spreiding van recreatiedruk.

3. Gebiedstypologieën

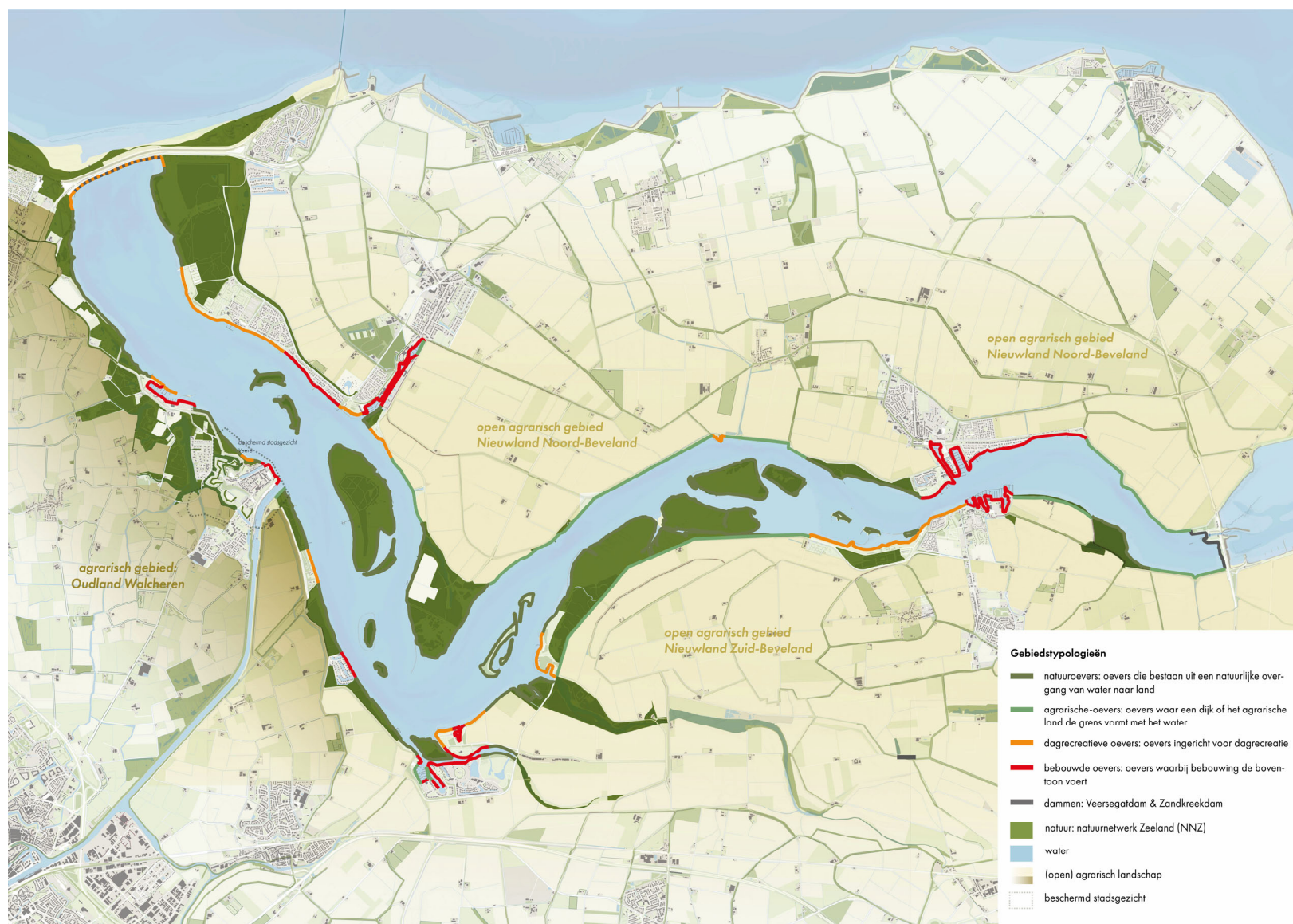
Het Veerse Meer gebied kent diverse types gebieden en bebouwingssferen, die elk hun eigen kwaliteiten en functies herbergen. Dit is bepalend voor hoe de basisprincipes⁸ van de Gebiedsvisie worden toegepast.

Hieronder treft u de kaart met de beschrijving van de verschillende gebiedstypologieën. Steeds wordt ingegaan op het perspectief voor 2030, de opgaven die er gelden, de principes die er van toepassing zijn en eventuele kansen en risico's voor dit type gebied. De acties die daaruit voortvloeien worden gebundeld in *Hoofdstuk 8 Actieprogramma*.

In de volgende paragrafen (3.1 t/m 3.6) komen aan bod:

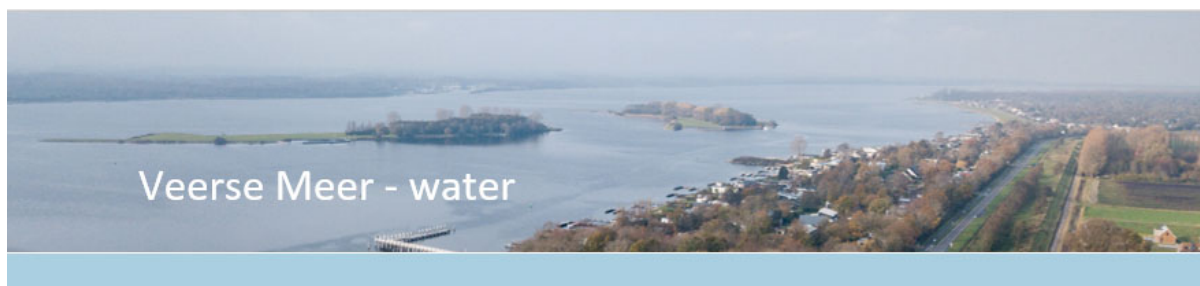
- Veerse Meer - water
- Natuuroevers en -eilanden
- Open agrarisch gebied en oevers
- Dagrecreatieve oever
- Dammen
- Bebouwde oever

⁸ Principes vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zie bijlage III

Figuur 2: Overzichtskaat gebiedstypologieën.

3.1 Veerse Meer - water

3.1.1 Perspectief 2030

Een strategische verkenning naar de problematiek rondom waterkwaliteit heeft geleid tot een pakket van maatregelen, die in uitvoering zijn. De waterkwaliteit wordt voortdurend gemonitord, waardoor eventuele verstoringen vroegtijdig wordenesignaleerd. De verbeterde waterkwaliteit heeft het Veerse Meer en omgeving een boost gegeven. Zowel de positie van het gebied als één van de toeristische waterhotspots van Noordwest-Europa als die van drager van bijzondere internationale natuurwaarden, beschermd onder Natura 2000, is versterkt. Toeristen zien het Veerse Meer als hét gebied waar natuur en recreatie in harmonie samengaan.

Het Veerse meer heeft een belangrijke ecologische functie voor en door de aanwezige broedvogels en het gebruik van het gebied door trekvogels. Deze belangrijke natuurwaarden zijn meer in balans gebracht door zonering en beschermde gebieden, zonder de ruimte voor recreatie, visserij of landbouw te beperken. Het gebruik van de eilanden is aan regels gebonden: sommige eilanden zijn primair voor recreatie en vertier, andere voor natuur(ontwikkeling). Daardoor gedijen flora en fauna goed op speciaal aangewezen eilanden en de randen van het meer. Ook de vogelpopulatie, beschermd onder de Vogelrichtlijn, profiteert van de zonering en is zowel in omvang als diversiteit toegenomen. Eilanden beoogd voor recreatie zijn van solide steigers voorzien en hebben een sanitaire voorziening die horen bij deze tijd. Financiering is geborgd in het beheers- en onderhoudsconvenant en alle gebruikers dragen eraan bij. Op zwemlocaties is de groei van Japanse oesterschelpen structureel aangepakt.

De verbeterde waterkwaliteit maakt het Veerse Meer aantrekkelijker voor watersporters met een grote diversiteit aan activiteiten op, in en onder water. De benodigde informatie over dit ruime aanbod aan activiteiten is via digitale middelen zeer toegankelijk voor recreanten. De beleving van het Veerse Meer wordt verder gestimuleerd doordat diverse watersportverenigingen spannende competities organiseren waarbij jong en oud strijden voor de 'Veerse Meer Bokaal'. Jaarrond worden er in gezamenlijkheid wedstrijden georganiseerd. De onderwaterwereld floreert, zo ook de duiksport, gefaciliteerd door goede voorzieningen.

Regulering heeft gezorgd voor een borging van het bevaarbaar wateroppervlak. Door gericht zand te winnen zijn ondieptes weggenomen, is op smalle plaatsen de vaargeul ruimer gemaakt en bespaard op vaarwegmarkering. Zowel beroeps- als recreatievaart hebben daar baat bij en het komt de veiligheid ten goede. De recreatievaart op het Veerse Meer heeft bovendien meegewerkt aan een duurzame transitie, waardoor de oase van rust versterkt.

Het bufferen van voldoende zoet water is belangrijk voor natuur en landbouw. De zoet watervoorraden (in de ondergrond) worden aangevuld in de wintermaanden en kunnen daardoor in de zomermaanden benut worden. Daarnaast zorgen de keuzes (waar dit mogelijk is) richting zouttolerante gewassen voor een ander landgebruik aan de oevers van het meer. Naast recreatief gebruik is sportvisserij en de duurzame kleinschalige beroepsvisserij in balans met de omgeving en haar gebruikers en genieten bezoekers van Veerse "Fruits de mer" in de horeca.

3.1.2 Opgaven 2020-2030

Het Veerse Meer - beschermd vanuit Natura 2000 en Kader Richtlijn Water - is een voormalig onderdeel van het Schelde estuarium. Na de aanleg van de Veerse Dam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied. Het ontwikkelde zich als brakwatermeer; ruim 2000 hectare schorgebied kwam permanent droog te liggen. Medio 2004 is een doorlaat naar de Oosterschelde in gebruik genomen (de "Katse Heule"). De instroom van Oosterscheldewater deed het zoutgehalte in het Veerse Meer stijgen en verbeterde de waterkwaliteit. Langs de andere kant zorgde de inbreng van Oosterscheldewater ook voor het intreden van Japanse oesters en krabben en een toename van kwallen in het Veerse Meer en veroorzaakte verzilting in omliggende gronden. De eilanden zijn rustgebieden voor overwinterende watervogels en doortrekkende visetende vogels. Daarnaast is het gebied belangrijk als hoogwatervluchtplaats en foerageerplek voor steltlopers, wanneer het water in de Oosterschelde hoog staat.

Momenteel staat het aquatisch ecosysteem (waaronder de waterkwaliteit) in het Veerse Meer onder druk vanwege incidentele vissterfte, zuurstofloosheid of -armoede, verkleuring van het oppervlaktewater, afnemende dichtheid van bodemdieren en een toename aan kwallen, Japanse oesters en wieren.

Klimaatverandering beïnvloedt niet alleen de waterkwaliteit, maar ook de robuustheid van het watersysteem. Door zeespiegelstijging neemt de wateruitwisseling tussen het Veerse Meer en de Oosterschelde af. Het klimaatrobuustheidsonderzoek versterkt de urgentie van het (systeem)verkenkend onderzoek naar de huidige status en ontwikkeling van waterkwaliteit en onderwaterleven, omdat het huidige waterbeheer geen of nauwelijks handelingsruimte heeft en er al waterkwaliteitsissues spelen. De aan de waterkwaliteit gerelateerde functies (natuur, beroepsvisserij, sportvisserij, waterrecreatie, landbouw, ..) ondervinden negatieve effecten. Voor waterpeil gerelateerde functies (beroepsscheepvaart, recreatievaart, landbouw, woonomgeving, natuur ...) ligt het knippunt voor het nemen van (extra) maatregelen bij een grotere zeespiegelstijging⁹.

De meest urgente opgave, die voor alle functies en gebiedstypologieën van belang is, is het inzetten op een betere waterkwaliteit. Eventuele no-regret maatregelen kunnen na de planstudie van Rijkswaterstaat in 2023 opgepakt worden. Hierin zal een optimum gezocht moeten worden tussen de wensen vanuit landbouw, (water)recreatie, beroeps- en sportvisserij en de natuur. In de gesprekken over het waterbeheer dient ook aandacht te worden besteed aan het peilbeheer (winter- en zomerpeil) en het beperkte getijverschil.

Ook de diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden, zowel recreatief als beroepsmatig, waar het Veerse Meer voor gekend is, brengt uitdagingen met zich mee. Recent zien we een intensiever gebruik van de aanwezige vloot, hoewel de draagkracht van het meer nog in verhouding is tot het aantal boten op het water. De verwachting is dat deze balans ook in de toekomst behouden blijft. Wel is er een tendens naar gemiddeld grotere recreatievaartuigen, hetgeen een uitbreiding van het steigeroppervlak vraagt. Daarnaast zorgt de groei aan (recreatie)woningen aan het Veerse Meer voor een toename aan ligplaatsen die niet openbaar toegankelijk zijn. Voor de recreatieve beleving van het Veerse Meer is het behoud van openbaar toegankelijke oevers, aanlegsteigers en trailerhellingen van groot belang.

Publieke voorzieningen behoeven onderhoud of vervanging. Investerings in onderhoud en het vernieuwen van bestaande voorzieningen is in beginsel een thema voor de Gebruikersraad Veerse Meer, die het beheer en onderhoud van publieke voorzieningen door het Waterschap opvolgt en financiert via een Convenant. De partijen die deze visie ondersteunen vinden het belangrijk dat gestreefd wordt naar kwalitatief goede c.q. verbeterde voorzieningen, zonder achterstallig onderhoud.

Diversiteit in functies kan worden versterkt door te zoeken naar een onderscheidende identiteit van de jachthavens en in te zetten op dagrecreatief en seizoen verlengend gebruik van het Veerse Meer. De 24 uursregeling zorgt ervoor dat iedereen van de mooie plekken van het Veerse Meer kan genieten, maar de handhaving behoeft aandacht. Bovendien mag het aanbod in het huursegment breder worden getrokken: je kunt

⁹ Klimaatrobuustheid van het waterbeheer van het Veerse Meer, Deltares, 2021

een fiets huren in de stad, je kunt een SUP-board huren aan het Veerse Meer. Een meer toegankelijke manier om de huurder van 'een vaartuig' te informeren, draagt bij aan gastvriendelijkheid in het gebied.

Door het diverse en intensieve gebruik van het water en haar oevers staan natuurwaarden nogal eens onder druk. Zonering in ruimte en tijd zou hierin van betekenis kunnen zijn.

Ook de veiligheid op het water staat door het intensieve gebruik en door onwetendheid en onervarenheid van recreanten soms onder druk. Nautische informatie die specifiek en exact is kan hierbij helpen. Het weghalen van onnodige hindernissen kan de beleving en veiligheid van de recreatievaart ten goede komen. In de zonering is ook aandacht voor de onderwaternatuur en de duiksport van belang. Meer aandacht voor de bereikbaarheid en voorzieningen voor interessante duikstekken en een goede afstemming en inbedding van de diverse visserijactiviteiten is vereist.

3.1.3 Principes

De volgende algemene principes zijn van toepassing op deze gebiedstypologie¹⁰:

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden.*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving.*
- *Laat ontwikkelingen bijdragen aan Natura 2000-doelen en het Natuurnetwerk Zeeland waar mogelijk versterken.*
- *Verbeter de huidige waterkwaliteit¹¹.*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *Behoud de huidige diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden van het water en waarborg de veiligheid van de vaarbewegingen.*
- *Sta voor het Veerse Meer geen uitbreiding van aantal ligplaatsen in jachthavens toe, tenzij goed onderbouwd¹².*
- *Behoud en versterk openbaar toegankelijke voorzieningen t.b.v. (water)recreatie.*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie.*

3.1.4 Kansen

M.b.t. water(kwaliteit):

- Het met/tussen de overheden - in samenspraak met relevante partners - onderzoeken, afstemmen en implementeren van oplossingen die leiden tot een verbeterde circulatie van zuurstofhoudend water in (het westelijk deel) van het Veerse Meer: oppakken van urgente kortetermijnmaatregelen en concrete stappen naar robuuste langere termijn ingrepen (zoals betere doorspoeling Veerse Meer, spuibeheer, peilbeheer, beperkte getijdenwerking etc.).
- De verbeterde waterkwaliteit leidt tot meer zoo- en fytoplankton en voldoende mineralen, wat resulteert in meer voedselaanbod (schelpdieren en vis) voor vogels.
- Het Zeeuws Deltaplan Zoet water biedt kansen om anders om te gaan met uitslaand polderwater wat kan leiden tot verbetering van de zoetwaterbeschikbaarheid rond het Veerse Meer en de waterkwaliteit in het Veerse Meer.
- In visievorming 2050 uitkomsten van RWS-studies meenemen over effecten zeespiegelstijging en zandhonger Oosterschelde (2018-2025): over hoelang het huidige systeem Veerse Meer zonder aanpassingen kan blijven bestaan en welke aanpassingen uiteindelijk noodzakelijk worden.

¹⁰ Het overzicht van de algemene principes uit Fase 1 is te vinden in bijlage III.

¹¹ Gezien het huidige kwaliteitsvraagstuk omtrent het water van het Veerse Meer is het principe uit Fase 1 'Behoud en verbeter de huidige waterkwaliteit' aangescherpt.

¹² Met deze toevoeging omtrent onderbouwing, wordt aangesloten bij de Zeeuwsbreed geldende bepalingen m.b.t. uitbreiding van ligplaatsen in jachthavens. Onderbouwing moet naast economisch ook gerelateerd zijn aan (het ontbreken van negatieve) effecten op natuurwaarden/vogels (cf. N2000-gebied). Geadviseerd wordt eventueel afwijkende uitbreiding te bespreken in BBO.

M.b.t. faciliteiten/voorzieningen:

- De faciliteiten aan de oever zijn passend bij het gebruik op het water, zijn goed onderhouden en hebben voldoende onderscheidend vermogen.
- Kijken naar doelgroepen en behoeften ten behoeve van een geschikt aanbod aan wateractiviteiten; aandacht voor crossovers, bv. duikvoorzieningen koppelen met andere vormen van (water)recreatie. Hier moet met name nadrukkelijk ook de doelgroep jeugd meegenomen worden, bijvoorbeeld aandacht voor evenementen, arrangementen en vindbaarheid.
- Mogelijkheden om (nieuwe) (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen rondom het meer financieel te laten bijdragen aan onderhoud en beheer van voorzieningen. Daarnaast kijken naar modellen Grevelingen, Overijssel, Vlaanderen m.b.t. 'gebruiker betaalt'.

3.1.5 Risico's

- De ingrepen die nodig zijn voor de verbetering van de algehele waterhuishouding en waterkwaliteit in en rondom het Veerse meer leiden tot onvoorspelbare effecten op natuur of landbouw
- Mogelijke verzilting rondom het meer voor landbouw
- Habitataanwijzing van het Veerse Meer is goed voor behoud en herstel van natuurwaarden maar kan zorgen dat het als stikstofgevoelig gebied wordt aangewezen. Dit heeft mogelijke risico's voor de omliggende landbouwgebieden.
- Jaarrond varen kan vanwege verstoring van watervogels invloed hebben op de natuurdoelstellingen.
- Wanneer niet alle versturende oorzaken worden meegenomen bij onderzoek naar de vogelstand, kan een onvolledig beeld ontstaan.
- Te veel waterplanten kunnen mogelijk op termijn de waterrecreatie belemmeren.
- Als voorzieningen op het land niet in orde zijn, heeft dit zijn doorwerking op recreatie-activiteiten op het water. Bv. Gebrek aan faciliteiten duikspots of trailerhelling. Voorzieningen op land kunnen het gebruik op het water ook sturen.
- Onvoldoende diepte bij afmeervoorzieningen.

3.1.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

3.2 Natuuroevers en -eilanden

3.2.1 Perspectief 2030

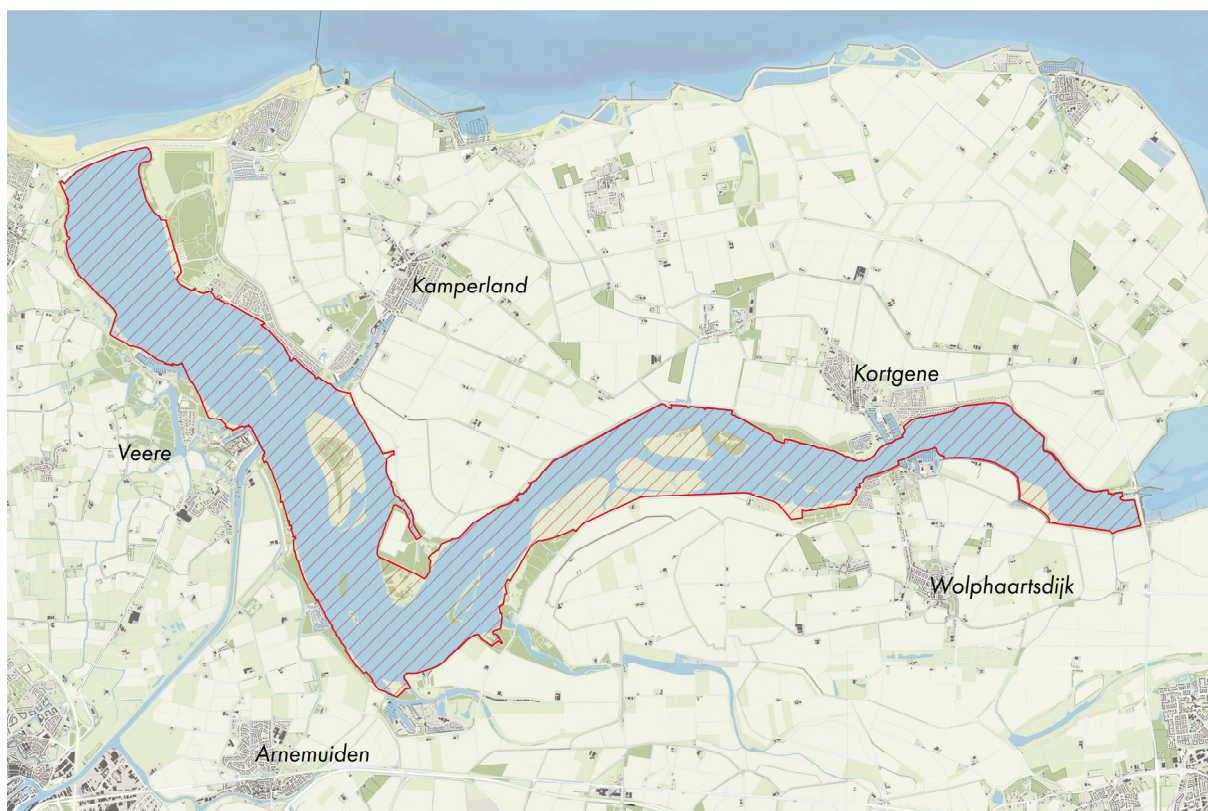
Natuur en landschap zijn de kwaliteiten waarvoor mensen naar het Veerse Meer komen. Recreatie rondom het meer en op de eilandjes is daarmee in harmonie. Daardoor kunnen en mogen mensen genieten van de natuur en het landschap van het Veerse Meer. Om die harmonie te bewaren, wordt er bij elke activiteit in het gebied kritisch naar alle effecten op de natuur gekeken. In de afweging over natuurbeleving gaat het behoud van de natuur voor. Soms zal dit betekenen dat natuur niet toegankelijk is voor bezoekers.

Een algemene verkenning van de knelpunten, oorzaken en mogelijke oplossingsrichtingen voor de verslechtering van het watersysteem en de waterkwaliteit heeft geleid tot een doeltreffend maatregelenpakket. Ook is inzichtelijk geworden welke nadere maatregelen voor herstel en versterking van natuur en landschap voor de langere termijn noodzakelijk zijn, zoals bijvoorbeeld natuurlijker peilbeheer. Er is hiervoor gezocht naar een balans tussen functies in het gebied.

De ecologische waarde van het Natuur Netwerk Zeeland is verhoogd door o.a. een goed beheer, ook voor de bossen. Er is een rijke diversiteit aan planten en dieren aanwezig en er is onderzoek gedaan naar de voor- en nadelen om belangrijke leefgebieden rond het Veerse Meer te beschermen onder de Habitatrichtlijn. Bosverjonging heeft plaats gevonden, met aandacht voor mantel- en zoomvegetaties binnen de huidige natuurgebieden. Er valt qua biodiversiteit van plant en dier meer te beleven.

3.2.2 Opgaven 2020-2030

Hoewel zowel het water als het land van grote betekenis zijn voor de natuur van het Veerse Meer, is deze typologie vooral gericht op het land, op de natuur boven water. De eilanden in het Veerse Meer maken, samen met de oeverlanden Middelplaten en Kwistenburg, onderdeel uit van het Natura 2000-gebied (Europese Vogelrichtlijn (zie figuur 3). De overige gebieden, zoals de Schotsman en het Veerse bos en kreken als De Piet en de Lemmer, zijn niet aangewezen als Natura 2000-gebied, maar zijn van wezenlijk belang voor de ecologie van dit gebied als geheel en zijn onderdeel van het Natuur Netwerk Zeeland (NNZ) (zie figuur 4). Nieuwe natuur, zoals aangegeven in figuur 4, zijn gebieden binnen het Natuur Netwerk Zeeland die beoogd zijn om te ontwikkelen als natuur. De verwerving en/of inrichting hiervan kan door terrein beherende organisatie, de Provincie of particulieren gebeuren. Voor verwerving, afwaardering van de grond en inrichting zijn subsidies beschikbaar. Kijk hierbij ook naar het binnendijkse natuurnetwerk in relatie tot het Natura 2000-gebied.

Figuur 3: Begrenzing Natura 2000 Veerse Meer¹³.

Figuur 4: Natuurnetwerk Zeeland, groen = bestaande natuur; geel = nieuwe natuur¹⁴.

¹³ kaarten.zeeland.nl

¹⁴ Idem

Het Veerse Meer is aangewezen als Vogelrichtlijngebied voor drie broedvogelsoorten (aalscholver, lepelaar, kleine mantelmeeuw) en 20 niet-broedvogelsoorten. De meeste doelsoorten laten in de afgelopen 20 jaar een negatieve trend zien. Bij een groot deel van de vogelsoorten worden de doelaantallen niet gehaald. De oorzaken hiervan zijn niet of deels bekend. Meerdere aspecten gelijktijdig lijken een grote rol te spelen, maar nader onderzoek is nodig om de oorzaak-effect relaties voldoende in kaart te krijgen. Bovendien schieten de leefgebieden in het gebied t.b.v. foerageren en broeden van vogels te kort. Een betere bescherming van de leefgebieden is wettelijk noodzakelijk. Daarom wordt een onderzoek naar de haalbaarheid en voor- en nadelen van de aanwijzing van delen van het Veerse Meer als habitatrichtlijngebied ingesteld.

In afwachting van het onderzoek lijkt het raadzaam al in te zetten op het voorkomen en verminderen van de verstoring door recreatie; het zogenaamde voorzorgsprincipe. Dit kan leiden tot meer rust en dus energiebesparing voor vogels. Dit kan bijvoorbeeld door het aanwijzen van zgn. flexibele rustgebieden op het water (o.a. ter voorkoming van het overspoelen van nesten door golven in het broedseizoen) (zie figuur 5) met aangepast gebruik van tijdelijke aard. Denk aan zgn. winterrust-/broedrustregelingen. Ook goede voorlichting onder gebruikers van het Meer is hierbij van meerwaarde, zodat meer bewustwording ontstaat. (vb. over wanneer en waar broedkolonies van doelsoorten zich bevinden).

Daarnaast moet er ook wat te beleven vallen; er is aandacht voor de beleving van wat het Veerse Meer vooral vanaf de dijken te bieden heeft aan natuur.

Een belangrijke opgave ten behoeve van natuur is het inzetten op een natuurlijker watersysteem, een betere waterkwaliteit en een beter voedselaanbod. Hierin zal een optimum gezocht moeten worden tussen de wensen vanuit landbouw, recreatie en de natuur. Naast de vogels zijn de duinvalleivegetaties (zoetwatervegetaties) met o.a. orchideeën en Parnassia van bijzondere waarde. Deze duinvalleivegetaties vindt men o.a. op de Schotsman. Belangrijk is om deze te behouden en te beschermen in de toekomst. Dat geldt ook voor aangetroffen actieve zeggeveenvorming in hetzelfde gebied. De voormalige zandplaten zijn in de jaren 1960 voor een deel ingeplant met bos vanuit een recreatief en een natuuroogpunt.

Alhoewel de herziening op het Natura 2000-beheerplan nog niet in zicht is, wordt al wel jaarlijks gemonitord. Hieruit volgen conclusies t.a.v. de winter- en zomerperiode van broedvogels en foeragerende vogels. In onderstaande kaart zijn deze opgenomen. Foeragerende en rustende vogels in de winterperiode zijn op land en op het water weergegeven. Broedgebieden op land zijn apart aangegeven omdat dit beschermde vogelsoorten betreft. Met name in de winterperiode vormen de foeragerende vogels ook een bijzonder perspectief voor vogelaars en natuurliefhebbers.

Het zou van meerwaarde zijn voor het gebied om te kijken naar kansen voor beleving van natuur en landschap in combinatie met cultuurhistorie, zonder verstoring van natuurwaarden.

Figuur 5: Rustgebieden: de legenda gaat over de bestaande rustgebieden in de winterperiode, voortkomende uit de Natura 2000-beheerplan. De rode pijlen geven mogelijkheden aan waar flexibele toegankelijkheid zou kunnen bijdragen aan verminderde verstoring. Dit wordt vanuit het uitvoeringsprogramma verder uitgewerkt. Bestaand beroepsverkeer is in de Natura 2000 uitgezonderd en valt onder bestaand gebruik. Op oevers en eilanden komen vogelrichtlijnsoorten voor die vanuit het voorzorgsprincipe beschermd moeten worden.

3.2.3 Principes

De volgende algemene principes, vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zijn van toepassing op deze gebiedstypologie.

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden.*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving.*
- *Ontwikkelingen dragen bij aan de Natura 2000-doelen en versterken waar mogelijk het Natuur Netwerk Zeeland.*
- *Verbeter de huidige waterkwaliteit.*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *De hoogte van de bebouwing mag het open Deltalandschap van het Veerse Meer gebied niet verstoren.*
- *Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren.*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie.*

3.2.4 Kansen

- Minder verstoring door aanwijzen flexibele rustgebieden op het water.
- Evaluatie huidig beheerplan en opstellen nieuw beheerplan ten behoeve van herstel en versterking van Natura 2000-doelstellingen.
- De onderzoek agenda en de wijziging van het Natura 2000-beheerplan bieden inzicht in het maken van een lange termijnperspectief 2050 waarin ambities helder in te nemen maatregelen en kansen voor de verschillende sectoren kunnen worden vertaald.

- Kwaliteitsslag in aanplanting (natuurlijke verjonging), met name in natuurdoeltype 16.04 (vochtig bos met productie) aan de Walcherse zijde van het meer. Kansen liggen in meer diverse bossen met meer biodiversiteit door verdunning en eventueel nieuwe aanplant.
- Op plekken van zoetwaterbellen nagaan of de aanleg van natuurbos kan helpen om verdamping tegen te gaan.
- Toevoegen opgaand groen op strategische plekken, bijvoorbeeld voor zichtlijn 'open agrarisch gebied - randen van het Veerse Meer'.
- Vergroening parkeerterreinen door minder of geen asfaltering en parkeren op het gras.
- Kwaliteitsslag bij Middelplaten(oevers).
- Vanuit natuurspectief biedt de Goudplaat kansen om Natuurnetwerk Zeeland af te ronden. Dit kan alleen met vrijwillige medewerking van de betreffende ondernemers.
- Meer biodiversiteit trekt een natuurminnend publiek aan wat goed is voor de verbreding van het toeristisch-recreatief aanbod.

3.2.5 Risico's

- Het niet behalen van de Natura 2000-doelstellingen voor vogelsoorten komt voort uit een complexe combinatie van factoren. Oorzaak-effect relaties zijn lastig te duiden.
- Onderzoek naar de oorzaken van het niet behalen van de Natura 2000-doelen voor vogelsoorten worden steeds uitgesteld of niet gedaan, waardoor maatregelen op zich laten wachten.
- Te kleine winterrustgebieden op het water bieden vogels onvoldoende rust.
- Jaarrond zeilwedstrijden en evenementen schuren mogelijk met winterrustgebieden i.v.m. het wegvliegen van rustende vogels.
- Vanuit landbouwperspectief is de wens er nadrukkelijk om landbouwgrond te behouden, omwille van de goede kwaliteit en eventuele aanwezigheid van een zoetwaterbel.

3.2.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

3.3 Open agrarisch gebied

3.3.1 Perspectief 2030

Het Veerse Meer is omgeven door een open agrarisch gebied waar voedselproductie de hoofdactiviteit is, geborgd door vitale bedrijven. Agrarische gebieden zorgen voor de weidse zichtvelden die als landschapskwaliteit zijn gewaardeerd, onderbroken door Agroforestry of (voedsel)bossen, waar ondernemers hiertoe rendabele kansen zagen. Agrarische gebieden worden afgewisseld met dorpen, dijken en natuur en ze zijn dooraderd met wegen die diverse mobiliteitsvormen faciliteren, afgestemd op het aantal en de grootte van de moderne landbouwmachines. Inwoners en gasten kunnen er het hele jaar door al wandelend en fietsend veilig genieten van de op het veld staande gewassen, bloemrijke bermen, dijkbeplanting, weidsheid, stilte en rust.

Cultuurhistorische elementen, zoals restanten van kreken en verkaveling, zijn zichtbaar in het landschap en vergroten de beleving ervan. De landbouw wordt steeds duurzamer. Pilots geven inzicht of en hoe kringlopen dicht bij huis met meer oog voor o.a. de bodem (bodemleven en –structuur) gesloten kunnen worden (in meer of mindere mate). Voor zover mogelijk zijn keuzes gemaakt voor meer zouttolerante gewassen. De natuurwaarden zijn vergroot, wat merkbaar is aan de diversiteit van fauna en flora. Een plan voor de regio zorgt voor voldoende zoetwateropslag om de voedselproductie op peil te houden.

De landbouwgemeenschap kijkt blijvend vooruit en experimenteert, op zoek naar een passende en duurzamere bedrijfsvoering, met ruimte voor nieuwe economische dragers (NED), ingebed in het open karakter van het gebied.

3.3.2 Opgaven 2020-2030

De karakteristieke openheid van het agrarische landschap rondom het Veerse Meer – in contrast met de verdichte kernen en recreatiezones - draagt bij aan het ervaren van rust, stilte, ruimte en donkerte, en daarmee aan de recreatieve aantrekkingskracht van het Veerse Meer. Het agrarisch gebruik is een belangrijke drager van deze karakteristieke openheid. Het kenmerkt zich door een grote verscheidenheid, waarbij het contract tussen oud en nieuw land een belangrijk cultuurhistorisch kenmerk is. Door nieuwe (o.m. verblijfsrecreatieve) ontwikkelingen dicht op de oever en het verdwijnen van groenstructuren staat het behoud van het karakteristieke beeld en de openheid in deze gebieden soms onder druk. Het is een van de kernopgaven in het gebied om deze ruimtelijke kwaliteiten te behouden en waar mogelijk te versterken.

De landbouw die overwegend uit akkerbouwbedrijven bestaat, beschikt over uitstekende gronden voor voedselproductie. Deze sector wordt echter - net als de rest van de maatschappij - geconfronteerd met klimaatverandering, de landbouwtransitie, stikstofproblematiek, hogere productiekosten, toenemende grondprijzen en investeringen in een meer duurzame bedrijfsvoering. Langs de ene kant vergt het behoud en de versterking van de vitaliteit van het landelijk gebied toekomstgerichte en –bestendige landbouw, met oog voor landschap en biodiversiteit. Ontwikkelingen kunnen waar mogelijk vanuit deze Gebiedsvisie worden ondersteund en gestimuleerd, hoewel deze opgave het schaalniveau ervan overstijgt. Hiervoor wordt uitgegaan van het ambitiedocument en uitvoeringsprogramma landelijk gebied dat door overheden en sector in gezamenlijkheid is opgesteld. Langs de andere kant ligt er ook een opgave voor het genereren van extra inkomsten door gebruik te maken van Nieuwe Economische Dragere (NED). Mogelijk kunnen koppelingen met bijvoorbeeld (agrarisch)

natuurbeheer, de klimaatopgave, de bosvisie en de voedselagenda kansen bieden als onderdeel van een duurzame economische bedrijfsvoering. Aandacht voor onderliggende verdienmodellen is hierbij essentieel.

De zoetwatervoorraden (zgn. zoetwaterbellen) vormen een belangrijke productiefactor en moeten worden behouden en waar mogelijk versterkt, zodat ze blijvend van waarde zijn. Ook ligt er een opgave voor een blijvend goed spui- en peilbeheer, zowel in relatie tot de sloten in poldergebied als in relatie tot het Veerse Meer. Het is een opgave die daarom in nauw overleg met andere belanghebbende partijen wordt opgepakt.

Meer recreatie en levendigheid in het gebied heeft naast voordelen ook het nadeel van toenemend verkeer waardoor meer risico voor conflicterende situaties met landbouwverkeer ontstaat. Zowel de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het gebied voor diverse vervoersmodaliteiten en functies vormt daarmee een aanvullende uitdaging.

3.3.3 Principes

De volgende algemene principes, vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zijn van toepassing op deze gebiedstypologie.

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden¹⁵.*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving.*
- *Verbeter de huidige waterkwaliteit.*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *Behoud, bescherm en versterk zoetwatervoorzieningen¹⁶.*
- *De hoogte van de bebouwing mag het open Deltalandschap van het Veerse Meer gebied niet verstoren.*
- *Leg het accent op kwaliteitsverbetering, verduurzaming en maatschappelijke meerwaarde.*
- *Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren.*
- *Houd rekening met de impact op infrastructuur.*
- *Behoud de vitaliteit van het landelijk gebied.*
- *Bied alleen ruimte aan ondernemers die in hun ontwikkelplannen de identiteit en de specifieke kwaliteiten van het gebied respecteren en versterken.*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie en energietransitie.*

3.3.4 Kansen

- Verbeteren zoetwatervoorziening door toepassing van de drietrapsstrategie vasthouden-bergen-afvoeren (mogelijk levert dit in combinatie met natuur/recreatieve ontwikkelingen, extra mogelijkheden op. Via Zeeuws Deltaplan Zoet water en de Klimaatadaptatiestrategie voor Zeeland kan dit verder worden uitgewerkt.)
- Zoetwaterbel op de Goudplaat biedt mogelijkheden als buffer tegen zout water voor landbouw en natuur.
- Zoetwaterbellen als buffer voor verontreinigingen.
- Zoutwaterkwelgebieden isoleren om te voorkomen dat de rest van de polder verzilt.
- Vasthouden van water via verhogen organisch stofgehalte in de bodem.
- Zilte gewassen hebben ook baat bij voldoende zoet water bij het ontkiemproces.
- Lessen trekken uit de pilot 'Boeren meten water' (2021-2022) rondom metingen zoet/zout water in sloten van Noord-Beveland.
- Innovatieve, duurzamere landbouwoplossingen rond natuurgebieden/Veerse Meer bieden kansen voor versterking van de natuur- en landschapskwaliteiten. Mogelijk zijn er combinaties te leggen tussen lokaal produceren en consumeren. De agrariërs leveren een deel van hun producten direct aan de omgeving (bewoners en recreanten), middels een rendabel verdienmodel.

¹⁵ Passend bij het agrarisch gebruik en met speciale aandacht voor de openheid van het landschap.

¹⁶ Dit principe is op verzoek van de agrarische partners toegevoegd in Fase 2 van het gebiedsvisieproces. Dit principe mag niet strijdig zijn met (ingrepen ten behoeve van) de waterkwaliteit van het Veerse Meer.

- Als nieuwe economische dragers kunnen koppelingen met bijvoorbeeld (agrarisch) natuurbeheer, de klimaatopgave, de bosvisie en de voedselagenda gemaakt worden. De provinciale grondbank en het bijbehorende kavelruilinstrumentarium kunnen daarbij worden ingezet. Ook liggen er mogelijk kansen in de verbreding naar cross-sectorale diensten.
- Cultuurhistorische elementen in het gebied inzetten om recreatieve beleving voor wandelaars en fietsers te vergroten en de identiteit van het gebied te versterken (bijv. erfgoedlijnen).
- Koppeling van maatschappelijke opgaven via agendering/samenwerking binnen Gebiedsvisie.
- Mogelijkheden voor zilte teelten verder verkennen.
- Meer draagvlak vanuit de landbouw voor toekomstbestendige agrarische bedrijfsvoering.
- Meer begrip over en weer voor het samengaan van recreatie- en landbouwverkeer.
- Betere en nieuwe ontsluitingen voor wandelaars, inspelend op stijgende populariteit van deze vrijetijdsbesteding.

3.3.5 Risico's

- Een te eenzijdige agrarische sector.
- De kosten van alternatieven bij te weinig zoetwatervoorraden.
- Door samenvallen van langer toeristisch seizoen met de oogsttijd, is er risico voor verkeersonveilige situaties.
- Overlast van toeristen in het agrarisch gebied, waaronder zwerfvuil vanaf pop-up restaurants.
- Staat van instandhouding Natura 2000 Veerse meer is ongunstig. Extra initiatieven kunnen conflicteren met verbeterdoelen.

3.3.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

3.4 Dagrecreatieve oever

3.4.1 Perspectief 2030

De dagrecreatieve oevers zijn hét visitekaartje van het Veerse Meer. Het zijn bij uitstek de plekken waar mensen (samen)komen om een dagje te recreëren en te genieten op, in en aan het water. De brede, landschappelijk ingerichte oevers met een verzorgde en herkenbare inrichting nodigen uit tot informeel gebruik. Ze zijn openbaar toegankelijk en bieden vrij zicht op en vrije toegang tot het water.

De goed verzorgde openbare voorzieningen zoals steigers, trailerhellingen, speelfaciliteiten en ontmoetingsplekken faciliteren een divers en veilig gebruik. Zo wordt een veelheid aan bezoekers de mogelijkheid geboden het Veerse Meer, zowel op land als water, te beleven.

De verschillende oevers hebben zich met specifieke voorzieningen en mogelijkheden tot onderscheidende plekjes ontwikkeld, met een verschillend dominant gebruik (surfen, zwemmen, gezinsstrandjes etc.). De oevers zijn goed bereikbaar voor fietsers en wandelaars. Auto's parkeren op ruime, groen ingebedde parkeerplaatsen. Doorgaande routes voor fietsers en wandelaars op het hogere deel van de oever zijn verbonden met de fiets- en wandelroutes in de omgeving en vormen een aantrekkelijk 'rondje Veerse Meer'.

Om het groene en openbare karakter te behouden is permanente nieuwvestiging niet toegestaan. De nu aanwezige ondernemingen vervullen een gewaardeerde functie. Beperkte uitbreidingsmogelijkheden zijn er enkel ten behoeve van kwaliteitsverbetering, aansluitend op schaal en DNA van de plek. Niet-permanente seizoensgebonden voorzieningen en diensten verrijken het recreatieve aanbod in het seizoen. Buiten het toeristische seizoen zijn de dagrecreatieve oevers een aantrekkelijke plek voor vogels en rust- en stiltezoekers. Het uitgangspunt van het gebied blijft altijd duisternis, lichtvervuiling wordt voorkomen en teruggedrongen.

3.4.2 Opgaven 2020-2030

De belangrijkste opgave hier betreft het behouden en versterken van de openbare toegankelijkheid van land en water voor alle doelgroepen. Dit vertaalt zich onder meer in goede, verkeersveilige toegang(routes) tot de oevers, voldoende en goed onderhouden infrastructurele en recreatieve voorzieningen en het beperken van domeinvorming. Ook het borgen van de veiligheid voor de recreant onder water is hierbij van belang. Dat kan onder meer door het tegengaan van Japanse oesters. Daarnaast kan groen worden benut ten behoeve van schaduwplekken in het kader van klimaatadaptatie en hittestress.

Om zorg te dragen voor duurzame openbare voorzieningen zoals trailerhellingen, aanlegsteigers en andere watergebonden faciliteiten, is voldoende en structurele (publieke) financiering essentieel.

Idealiter kenmerken de publieke faciliteiten (bijv. meubilair, speelplekken, sanitair) langs het Veerse Meer zich niet alleen door een duurzame kwaliteit maar ook door een uniforme uitstraling, als onderdeel van een gezamenlijke 'gebiedsbranding'.

Het 'rondje Veerse Meer' wordt geborgd door doorontwikkeling en het behoud van de hoge kwaliteit van fiets- en wandelstructuren rondom het Veerse Meer, inclusief voldoende brede paden, stallingsmogelijkheden, oplaadpunten, rustplekken (passend bij het DNA van het Veerse Meer).

Naast toegankelijkheid vraagt ook de bereikbaarheid aan sich extra aandacht, bijvoorbeeld met openbaar vervoer en/of nieuwe vervoersconcepten. Parkeerplekken kunnen als aantrekkelijk entrepunt voor deze oevers functioneren, qua uitstraling en gecombineerd met faciliteiten als laadzuilen voor fiets en auto en sanitair. Indien nieuwe ontwikkelingen ten koste zouden gaan van bereikbaarheid (doorstroming/verkeersveiligheid), zijn oplossingen de verantwoordelijkheid van de veroorzaker.

3.4.3 Principes

De volgende algemene principes, vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zijn van toepassing op deze gebiedstypologie.

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden.*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving.*
- *Behoud de huidige diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden van het water en waarborg de veiligheid van de vaarbewegingen.*
- *Behoud en versterk openbaar toegankelijke voorzieningen t.b.v. (water)recreatie.*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *De hoogte van de bebouwing mag het open Deltalandschap van het Veerse Meer gebied niet verstoren.*
- *Leg het accent op kwaliteitsverbetering, verduurzaming en maatschappelijke meerwaarde.*
- *Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren.*
- *Houd rekening met de impact op infrastructuur.*
- *Bied alleen ruimte aan ondernemers die in hun ontwikkelplannen de identiteit en de specifieke kwaliteiten van het gebied respecteren en versterken.*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie en energietransitie.*

3.4.4 Kansen

- Stimuleren van ontmoetingen door centreren van voorzieningen (rustplekken, informatieborden, fietsoplaadpunten, drinkwatertappunten, sanitair), aangesloten op routestructuren.
- Stimuleren van buiten spelen, sporten, onderwijs (denk aan natuurlijke speelterreinen, beweegroutes en sportieve uitdagingen).
- Het bieden van experimenteerruimte ten behoeve van niet permanente hoogwaardige voorzieningen, zoals:
 - Low-impact waterrecreatie
 - Betere belevingsmogelijkheden onderwaterwereld (kleinschalig, zonder bebouwing).
 - Nieuwe belevingsconcepten (vb. aan excursies/ proeverijen passend bij Veerse Meer en Zeeland).
 - Mogelijk maken van tijdelijke, pop-up concepten, passend bij plek en seizoen.
- Bijdrage aan klimaatadaptatie door het eenvoudig plaatsen van streekeigen solitaire bomen (kan de oevers van het Veerse Meer aantrekkelijker maken voor dagrecreatief gebruik).
- Vormgeving vanuit/aansluiting bij visie 'Bewuste Bestemming Zeeland 2030'
- Identiteit en het gebruik van de oevers versterken door de inrichting, huisstijl en het lokale DNA.
- Gastheerschap stimuleren, bijvoorbeeld bij nieuwe duurzame sanitair voorzieningen.
- Gebruik maken van de ecologische potentie van deze oevers in het beheer ervan.
- Zoeken van koppelkansen met andere maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie, bosvisie, etc.

3.4.5 Risico's

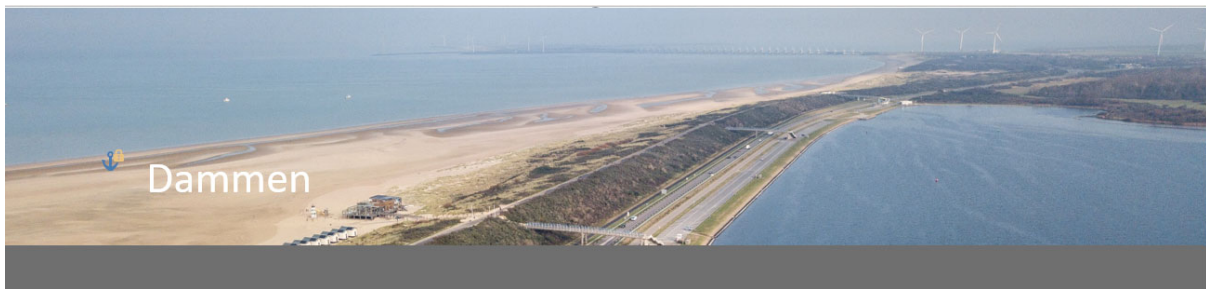
- Gebrek aan handhaving, met name op het water en na zonsondergang.
- Staat van instandhouding Natura 2000 Veerse meer is ongunstig. Extra initiatieven kunnen conflicteren met verbeterdoelen.
- Gebrek aan financiering voor duurzame kwaliteitsslag.
- Tijdelijkheid van voorzieningen kan ruim/divers worden geïnterpreteerd.

- Oneerlijke concurrentie: tijdelijke ondernemingen die permanente beconcurreren onder andere voorwaarden.
- Domeinvorming belemmert 'oever is van iedereen'.

3.4.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

3.5 Dammen

3.5.1 Perspectief 2030

De dammen, dijken en oevers vormen samen de waterkeringszone en beschermen het gebied tegen overstromingen. De natuurlijke omgeving, met de beleving van land en water, het vrije uitzicht op horizon en overkant(en) zijn grote kwaliteiten die blijvend worden gekoesterd. Dit samenspel zorgt voor een aangename uitvalsbasis voor een waaier aan recreatieve activiteiten als wandelen, fietsen, zonnen, zwemmen en andere water gerelateerde in- en ontspanning.

De [Zandkreekdiam](#), 830m, is in 1960 aangelegd en was het eerste Deltawerk in Zeeland. De dam faciliteert op een vlotte en veilige manier de steeds groeiende stroom van verkeer bij de verbinding tussen Noord- en Zuid-Beveland. Daarnaast draagt Rijkswaterstaat blijvend zorg voor de waterverbinding tussen de Oosterschelde en het Veerse Meer via de Katse Heule.

De [Veerse Gatdam](#) – verbinding tussen Walcheren en Noord-Beveland - is met 2,8 km de kortste van Zeeuwse Deltadammen. De Dammenroute moet je eens in je leven gefietst hebben.

De Veerse Gatdam laat daarbij een onvergetelijke indruk achter, robuust en natuurlijk tegelijk, dankzij de aangebrachte duinbeplanting. Als fietser of wandelaar maak je gebruik van de brede boulevard boven op de dam, genietend van een ongeschonden zicht richting de Walcherse kant van het Veerse Meer; eenvoudige, basic strandhuisjes, de restanten van het voormalige Fort Ten Haak en het silhouet van het stadje Veere dragen bij aan de herkenbaarheid van de oude kustlijn van Walcheren. Vanaf de Dam is een blijvend open zicht op het meest indrukwekkende object van de Deltawerken; de Oosterscheldekering.

Natuurlijk is de route ook met de auto te rijden; waarbij de Veerse Gatdam een aantrekkelijk rustpunt biedt met een goed gefaciliteerde parking en hoogstaande kwalitatieve voorzieningen. Zwemmen, surfen of duiken, het kan allemaal vanaf de Veerse Gatdam.

3.5.2 Opgaven 2020-2030

De Zandkreekdiam is als onderdeel van de maatregelen omtrent de N256/Deltaweg (o.a. aanleg van een nieuwe landbouwweg) en zal daarom in deze visie enkel nog binnen de beleidscontext (hoofdstuk 5) worden benoemd, maar verder buiten beschouwing worden gelaten.

De Veerse Gatdam kreeg vanuit de Zeeuwse Kustvisie een uitwerking in de Landschapsvisie Deltadammen. Opgaven worden er met name gezien in natuur, infrastructuur en dagrecreatie, met daarop aansluitend het accentueren van de cultuurhistorische verbinding tussen de eilandkoppen. De leesbaarheid van de Veerse Gatdam als 'kering door zee' staat onder druk doordat de aansluitingen van de dam op de eilandkoppen, aan beide zijden, slecht zichtbaar zijn geworden.

Op het gebied van recreatie aan de Veerse Gatdam is de Kustvisie helder: geen verblijfsrecreatieve ontwikkelingen meer. Gefocust op de meer-zijde van de Dam is er ruimte voor kwaliteitsverbetering van bestaande dagrecreatieve voorzieningen en in het bijzonder aan de bestaande surfschool (die verplaatsing behoeft). Deze dagrecreatieve activiteiten hebben een kleinschalig karakter en dragen bij aan een brede kwaliteitsimpuls van de Veerse Dam. Verdere nieuwbouw op de dam is niet mogelijk, tenzij ten dienste van het kustfundament/primaire kering.

Verrommeling is een ander aandachtspunt op de kering; het meubilair bestaat uit een ratjetoe aan bankjes, fietsenklemmen, sanitaire voorzieningen, vlaggen etc. Het ontbreekt aan een herkenbare huisstijl; hierbij wordt aansluiting gezocht bij een eventuele gebiedsbranding en/of -herkenbare uitstraling voor het Veerse Meer.

De eerdere ontwikkeling van (slaap)strandhuisjes aan de strandzijde maakt dat er op de Dam meer permanente parkeerdruk is ontstaan wat de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van de Veerse Gatdam benadeelt. Gezien de bijzondere positie van de Veerse Gatdam, bovengenoemde knelpunten en de kansen die er liggen om hier op een integrale gebiedsgerichte wijze een kwaliteitsslag te maken, is de Veerse Gatdam als aandachtsgebied benoemd.

3.5.3 Principes

De volgende algemene principes, vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zijn van toepassing op deze gebiedstypologie.

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving*
- *Behoud en versterk openbaar toegankelijke voorzieningen t.b.v. (water)recreatie*
- *Behoud de huidige diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden van het water en waarborg de veiligheid van de vaarbewegingen*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *Leg het accent op kwaliteitsverbetering, verduurzaming en maatschappelijke meerwaarde*
- *Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren*
- *Houd rekening met de impact op infrastructuur*
- *Bied alleen ruimte aan ondernemers die in hun ontwikkelplannen de identiteit en de specifieke kwaliteiten van het gebied respecteren en versterken*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie en energietransitie*

3.5.4 Kansen

- De kwaliteit van dagrecreatieve voorzieningen in balans brengen met de kwaliteit van hun omgeving
- Behoud en versterking van het unieke karakter van de dammen en de kwaliteiten van robuustheid, openheid en ongereptheid
- Maak gebruik van de 10 gouden regels zoals deze opgesteld zijn in de Landschapsvisie Deltadammen

3.5.5 Risico's

- Eventuele bebouwing kan leiden tot aantasting van de waterstaatsbelangen (o.a. waterkering en Kustfundament)
- Eventuele bebouwing heeft nadelige invloed op zichtlijnen, waaronder het zicht op Veere
- Te grote verkeers- en parkeerdruk

3.5.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

3.6 Bebouwde oever

3.6.1 Perspectief 2030

De verschillende dorpen rondom het Veerse Meer – Kortgene, Kamperland, Wolphaartsdijk, Vrouwenpolder - en de stad Veere zijn dé plaatsen waar het toerisme langs het Veerse Meer zich concentreert en floreert. De havens zijn daarbij zichtbare hotspots. Vanaf hier vertrekken velen voor een belevingstocht op het Veerse Meer, geniet het publiek van het gevarieerd en hoogstaand aanbod van restaurants, cafés en dagrecreatieve voorzieningen en treffen bezoekers elkaar langs het water. Rondom kernen en havens liggen hoogwaardige verblijfsrecreatieve parken fraai ingebed in het landschap. De parken en de oevers zijn voor ieder toegankelijk en maken deel uit van de dagelijkse leefomgeving van inwoner, recreant en toerist.

Hoewel er slechts een enkele nieuwe ontwikkeling is bijgekomen in de bebouwde kernen, is er toch het een en ander veranderd. Ondernemers kregen kansen voor versterking, kwaliteitsverbetering en innovatie van hun bestaande product en hebben die met beide handen aangegrepen. Het recreatieve aanbod is door hun ondernemerskracht met recht gedifferentieerd en onderscheidend te noemen. Bezoekers - ook die met een smallere beurs - mogen hierdoor rekenen op accommodaties en voorzieningen van hoge kwaliteit.

In kernen zelf is de leefbaarheid voor inwoners verbeterd door een aantrekkelijk voorzieningen- en dienstenaanbod, een verbeterde verkeersveiligheid en een goede balans tussen toerisme en leefbaarheid. Bij ontwikkelingen is immers stevast de nadruk gelegd op hun maatschappelijke bijdrage aan het dagelijkse leven.

De bebouwde oevers zelf zijn divers in beeld en beleving. Ze hebben een duidelijk herkenbaar, eigen karakter voortkomend uit hun oorsprong en ligging op een van de Zeeuwse eilanden. De inrichting van deze oevers houdt de oorspronkelijke ontwerpprincipes van het landschapsplan in ere (zie 1.4). De lage bebouwing staat in een lommerrijke wereld op afstand van de waterlijn. De tussenliggende grassige oever is openbaar toegankelijk en biedt direct toegang tot het water. Het totaal is omkaderd met bosschages naar de ideeën van Nico de Jonge. Lichtvervuiling is teruggedrongen en nieuwe ontwikkelingen vinden plaats met respect voor duisternis als natuurlijke kwaliteit.

De havengebieden én de stad Veere vormen hierop een uitzondering. Hier wordt de groene contour rond het Veerse Meer kort doorbroken met een meer geconcentreerde en een grotere schaal van bebouwing direct aan het water. Er is dus zichtbaar sprake van drie verschillende bebouwingssferen rondom het Veerse Meer.

3.6.2 Opgaven 2020-2030

De afgelopen jaren is er een maatschappelijke zorg ontstaan over de natuur- en landschappelijke waarden van het Veerse Meer door toegenomen versterking, zichtbaar in de havens en op of nabij de oevers van het meer door nieuwe en/of uitgebreide verblijfsrecreatie. Dit consumeerde het landschap in plaats van dat er nieuw landschap werd gecreëerd. Uiteindelijk gaat daardoor de kwaliteit van het gehele gebied achteruit, ook qua leefbaarheid en het toeristisch product als geheel. De hoofdpoging voor bebouwde oevers is dan ook geen verdere versterking.

Verder moet worden voorkomen dat dorpskernen en verblijfsrecreatieve gebieden in elkaar gaan overlopen. Het versterken van de verbinding tussen beide verdient echter wel de nodige aandacht, bv door middel van wandel-

fiets-, langzaam-verkeer routes. Een betere verbinding kan ook worden gestimuleerd door het voorzieningenniveau (eet- en drinkgelegenheden, detailhandel en culturele(aangelegenheden) in de dorpskernen aantrekkelijker te maken, een voordeel voor inwoners én tijdelijke gasten. De uitdaging hierbij is inzetten op een diversiteit aan functies waaronder hoogwaardige innovatieve concepten met voldoende onderlinge diversiteit langs het Veerse Meer. Deze opgave is zowel voor de private ondernemer van belang als voor de publieke overheid. Ook bij de bebouwde oever is aanvullende publieke financiering noodzakelijk om deze opgave invulling te geven.

Ter bescherming van ondergrondse zoetwaterbeschikking op bepaalde locaties, is het van belang dat nieuwe ontwikkelingen grondwaterstromen niet negatief beïnvloeden.

3.6.3 Principes

De volgende algemene principes, vastgesteld in Fase 1 van de Gebiedsvisie, zijn van toepassing op deze gebiedstypologie.

- *Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden.*
- *Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving.*
- *Behoud de huidige diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden van het water en waarborg de veiligheid van de vaarbewegingen.*
- *Behoud en versterk openbaar toegankelijke voorzieningen t.b.v. (water)recreatie.*
- *Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in en op het water gebouwd worden.*
- *De hoogte van de bebouwing mag het open Deltalandschap van het Veerse Meer gebied niet verstoren.*
- *Leg het accent op kwaliteitsverbetering, verduurzaming en maatschappelijke meerwaarde.*
- *Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren.*
- *Houd rekening met de impact op infrastructuur.*
- *Behoud de vitaliteit van het landelijk gebied.*
- *Bied alleen ruimte aan ondernemers die in hun ontwikkelplannen de identiteit en de specifieke kwaliteiten van het gebied respecteren en versterken.*
- *Anticipeer op klimaatadaptatie en energietransitie.*

Vanwege drie verschillende sferen die aanwezig zijn binnen de gebiedstypologie bebouwde oevers (algemeen, havens en vesting Veere), zijn de uitgangspunten voor de hoogte van de bebouwing per sfeer uitgewerkt (zie tabel 1).

Tabel 1: Uitgangspunten hoogte bebouwing rondom het Veerse Meer.

	Terrein	Bebouwing
Algemeen (alles buiten de havens en vesting Veere)	- Uitgangspunt is een kleinschalig karakter, aansluitend bij karakteristieken en uitstraling van de locatie en rekening houdend met de essentiële zichtlijnen in het landschap. - De oeverzone is breed, continu, openbaar toegankelijk en biedt vrij uitzicht op het Veerse Meer. - Domeinvorming op de oever is niet toegestaan, tenzij de veiligheid van personen of goederen in het geding is. In deze gevallen wordt er naar een landschappelijk passende oplossing gezocht.	- Een bouwhoogte van max. 1 laag met kap. (gothoogte max. 4,5m en bouwhoogte max. 6,5m). Met uitzonderingen van: - Enkele locaties waarbij hogere bebouwing functioneel noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en logisch aansluit (aangetoond d.m.v. beeldkwaliteitsplan) bij een reeds bestaand (ensemble van) gebouw(en) en toegestaan is volgens het bestemmingsplan. - Locaties op afstand van de waterlijn (minimum van 100m) gelegen binnen een bosschage/groen kader die het gebouw aan het zicht onttrekt. Hier geldt een maximale bouwhoogte van 2 lagen met een kap (gothoogte max. 8m en bouwhoogte max. 10m). - Bouwen in, op of direct aan het water is niet toegestaan. Bebouwing staat liefst vrij van de waterlijn op min. 50m afstand. Waar dit niet mogelijk is, is de bebouwing ingepakt met een landschappelijke inpassing van min. 15m breedte.
Havens	- Het gebied is zoveel mogelijk openbaar toegankelijk binnen de veiligheidsvereisten ten aanzien van personen en goederen. De oevers blijven waar mogelijk openbaar gebied of zijn anders minimaal openbaar toegankelijk. - Domeinvorming (en hekwerken/afrasteringen) wordt zoveel mogelijk voorkomen, tenzij de veiligheid van personen of goederen in het geding is. - Passende groene invulling heeft een robuuste maat (vergelijkbaar met/in verhouding tot de havenloodsen) en bestaat uit gras met los gestrooide boom(groepen), boomgroepen, singels of bosschages.	- Bebouwing sluit in bouwhoogte, massa en uitstraling aan bij de schaal en stedenbouwkundige structuur en architectuur van het havengebied en blijft weg van de waterlijn, tenzij middels het beeldkwaliteitsplan wordt onderbouwd dat een kortere afstand te rechtvaardigen is en dit functioneel noodzakelijk is. - Nieuwe bebouwing concurreert niet met de bebouwing die van oorsprong visueel-ruimtelijk een dominante positie inneemt in de haven. - Gebouwen staan direct in de openbare/buitenruimte en hebben geen eigen tuinen of een andersoortige afgescheiden intermediaire ruimte tussen gebouw en openbare ruimte - De maximale bouwhoogte is 2 lagen met kap of 3 bouwlagen (gothoogte max. 8m en bouwhoogte max. 10m). Incidenteel en onder voorwaarden is een hogere bouwhoogte mogelijk als stedenbouwkundig/architectonisch accent tot een max. bouwhoogte van 15m indien dit de uitstraling van het gebied op het Veerse Meer gebied niet verstoort.
Vesting Veere	- Vesting Veere neemt een bijzondere positie in langs het Veerse Meer als compacte vestingstad met kenmerkend en beeldbepalend stadssilhouet. - De vesting en omgeving zijn Beschermd stadsgezicht. Eventuele ontwikkelingen moeten passen binnen het Beschermd Stadsgezicht en de reeds geldende bepalingen.	

3.6.4 Kansen

- M.b.t. omgeving en landschap:
 - Vergroening van de bebouwde oevers en verdere ontwikkeling van de groene omkadering op basis van de ontwerpprincipes van Nico de Jonge.
 - Realiseren van verbindende recreatieve structuren langs de (bebouwde) oevers en tussen de verblijfsrecreatieterreinen en de kernen.
 - Zo veel als mogelijk bevorderen van openbaarheid en toegankelijkheid van de (bebouwde) oevers en van havens langs het Veerse Meer t.b.v. de belevingswaarde. Dat betekent: geen verdere beperking van de huidige openbaarheid en toegankelijkheid en bij oevers die minder/niet toegankelijk zijn: bevorderen en zo mogelijk uitbreiden van de openbare toegankelijkheid.
- M.b.t. recreatieve voorzieningen, jachthavens, ondernemerschap:
 - Samenhangende inrichting van de openbare ruimte van de havens als ontmoetings- en verblijfsplek, waardoor bootgebruikers verleid worden om gebruik te maken van voorzieningen en activiteiten in de haven en omgeving en 'landrotten' enthousiast worden voor een kennismaking met water gerelateerde recreatie.
 - Ruimte voor innovatieve concepten van het (verblijfs)recreatieve aanbod zodat er een diversiteit aan functies en (verblijfs)recreatief aanbod is voor alle doelgroepen.
 - Financieringsmodel ontwikkelen ten behoeve van diversiteit aan functies en voorzieningen.

3.6.5 Risico's

- Ruimte voor ontwikkeling is schaars, waardoor bepaalde functies onder druk kunnen komen te staan.
- Een rendabel economisch model blijkt voor lokale ondernemers mogelijk niet haalbaar binnen de huidige kaders.
- Als waterpartijen meer landinwaarts gaan, neemt het risico op verzilting toe.
- (Bestaande) domeinvorming belemmert de openbare toegankelijkheid en beleefbaarheid van oevers in de toekomst.
- Meer (recreatieve) ontwikkelingen leiden mogelijk tot een bedreiging van (licht en) duisternis als landschappelijke kwaliteit.
- Staat van instandhouding Natura 2000 Veerse meer is ongunstig. Extra initiatieven kunnen conflicteren met verbeterdoelen.

3.6.6 Acties

Zie hoofdstuk 7. Actieprogramma.

4. Strategie voor ontwikkelingen

Typerend voor het Veerse Meer gebied zijn de openheid, het agrarische landschap, openbaar toegankelijke oevers en mooie zichtlijnen op markante oriëntatiepunten en cultuurhistorisch erfgoed. De maatschappelijke oproep om deze omgevingskwaliteiten niet verder aan te tasten door verdere versterking klonk en klinkt luid. Daarom wordt ervoor gekozen om geen nieuwe (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen¹⁷ meer toe te laten rondom het meer, tenzij ze zich binnen een bestaand stedelijk gebied of een aandachtsgebied bevinden en daarmee bijdragen aan een kwalitatieve opwaardering van het gebied vanuit de daar aanwezige knelpunten en/of maatschappelijke opgaven.

Dit vertaalt zich in een tweeledige strategie voor ontwikkelingen, naar analogie van de Zeeuwse Kustvisie:

1. Beschermen, versterken en beleven van bestaande kwaliteiten;
2. Ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten middels een gebiedsgerichte aanpak.

Deze strategieën worden – gezien het bovenlokale belang – geborgd in de Provinciale Omgevingsverordening.

4.1 Beschermen, versterken en beleven van bestaande kwaliteiten

Gezien de grote druk op landschaps- en omgevingskwaliteiten rondom het Veerse Meer, ligt de focus in het gebied op het behouden, beschermen, versterken en beleven ervan.

Deze strategie is van toepassing op alle (in hoofdstuk 3 beschreven) gebiedstypologieën:

- Veerse Meer – water (3.1)
- Natuur(oevers) (3.2)
- Open agrarisch landschap en oevers (3.3)
- Dagrecreatieve oevers (3.4)
- Dammen (3.5)
- Bebouwde oevers (3.6)

Elk van deze gebiedstypologieën heeft haar eigen kwaliteiten, functies en gebruikers en onderling zorgen ze voor een landschappelijke dynamiek. Gezamenlijk bepalen ze de identiteit en aantrekkelijkheid van het gebied en dienen daarin te worden beschermd en versterkt.

4.1.1 Ontwikkelruimte

Geen permanente (verblijfs)recreatieve nieuwvestiging

Binnen deze typologieën is het uitgangspunt dat er geen ruimte meer wordt geboden voor nieuwe permanente (verblijfs)recreatieve ontwikkelingen, tenzij deze ontwikkeling zich binnen bestaand stedelijk gebied of een aandachtsgebied situeert¹⁸. In dat geval behoort het tot de tweede strategie: ontwikkeling onder strikte voorwaarden binnen een gebiedsgerichte aanpak (zie 4.2).

Niet-permanente tijdelijke dagrecreatieve voorzieningen of initiatieven zijn onder voorwaarden buiten de aandachtsgebieden wel toegestaan.

(Uitbreiding) gevestigde ondernemingen

Gevestigde ondernemingen (zoals een agrarisch bedrijf of recreatiebedrijf) behouden ruimte voor doorontwikkeling en kwaliteitsverbetering volgens vigerend beleid.

Gezien de hoge recreatieve druk en de slechte staat van instandhouding van het Natura2000gebied, geldt voor verblijfsrecreatieve ontwikkelingen een ontwikkelkader, waarbij de focus ligt op kwaliteitsverbetering, productinnovatie en -differentiatie. Uitbreiding in eenheden en/of oppervlakte van de bestaande verblijfsrecreatiebedrijven is mogelijk indien deze voldoet aan de onderdelen A t/m D van dat ontwikkelkader (zie

¹⁷ Uitzondering hierop wordt gevormd door ontwikkelingen binnen context van NED of buitenplaats/landgoed waarvoor een eigen kader geldt.

¹⁸ Idem

onder 4.2.2) en volgens betreffende bebouwingssfeer (tabel 1).

4.1.2 Beschermingsgebieden

Definitie

Sommige agrarische (en natuur) gebieden hebben dermate hoge landschappelijke waarden dat ze om aanvullende bescherming vragen. Deze gebieden hebben de status beschermingsgebied. De karakteristieke openheid draagt bij aan het ervaren van rust en ruimte.

Voor agrarische gronden die als beschermingsgebied zijn geduid staat het agrarische gebruik niet ter discussie, omdat dit juist de landschappelijke waarde ervan bepaalt.

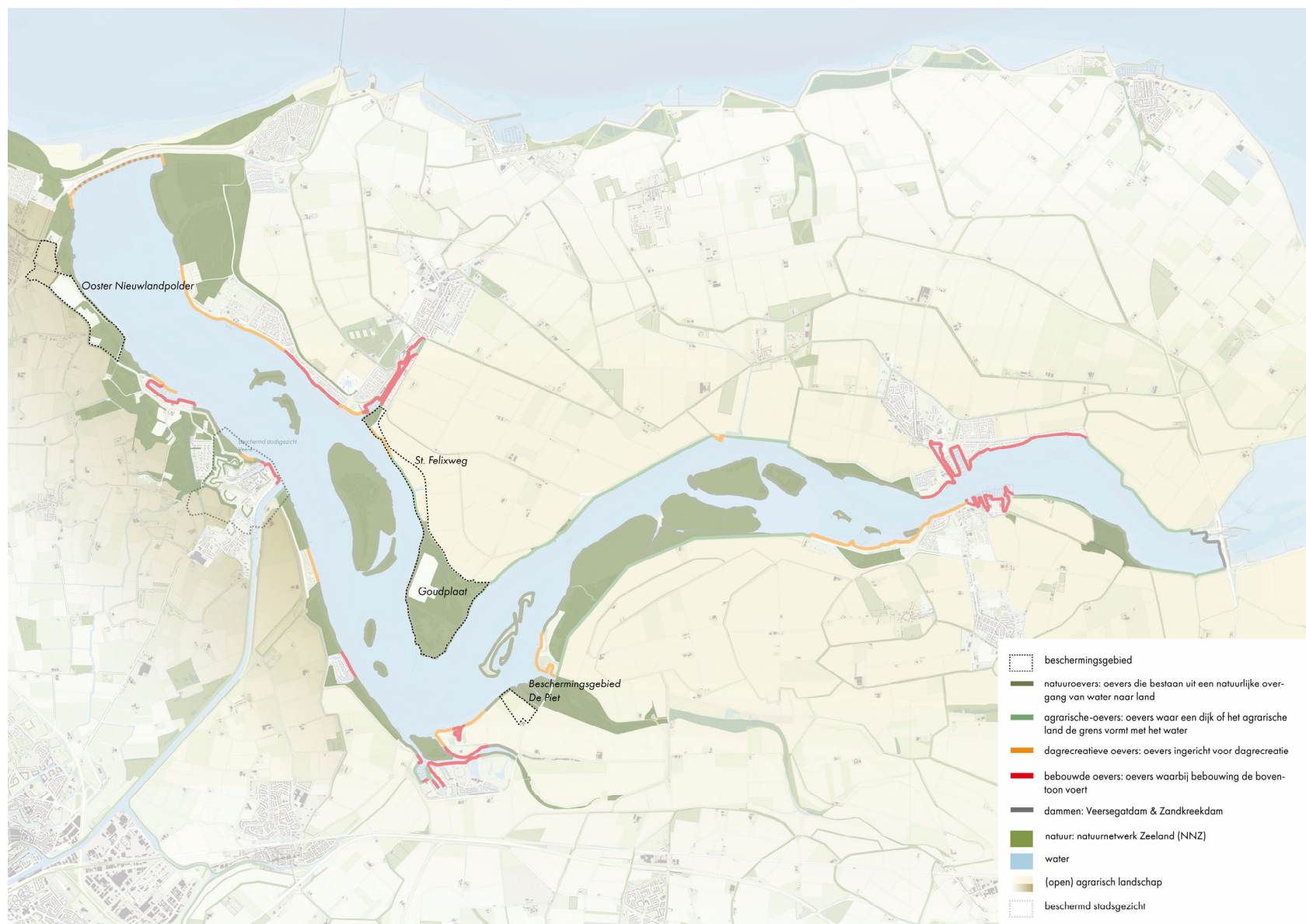
Wanneer er kansen liggen voor kwaliteitsversterking middels een integrale gebiedsgerichte impuls van cultuurhistorische, natuur en/of agrarische waarden is dit mogelijk, o.b.v. vrijwilligheid.

Dit laatste geldt ook bij een wens tot omzetting van agrarisch gebied naar natuur. Omzetting naar natuur is geen kenmerk van een beschermingsgebied. De essentie ligt in de bescherming van de specifieke landschappelijke waarden op die locatie.

Locaties

Rondom het Veerse Meer zijn vier beschermingsgebieden geduid (figuur 6). Dat zijn (1) de Sint Felixweg, (2) Goudplaat, (3) De Piet en (4) Ooster-Nieuwlandpolder e.o. Voor deze gebieden geldt een conserverende status. Wanneer een initiatief zich aandient t.b.v. bovengenoemde waardenversterking, wordt gekeken naar de mogelijkheden voor een integrale gebiedsgerichte benadering hiervan. De gemeente is hiervoor verantwoordelijk, in afstemming met betrokken maatschappelijke partners.

De begrenzing en een beknopte beschrijving van deze gebieden, is te vinden in bijlage IV.

Figuur 6: Beschermingsgebieden in kaart gebracht.

4.2 Ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten: de aandachtsgebieden

De tweede strategie is gericht op het gebiedsgericht ontwikkelen van nieuwe kwaliteiten en versterken van bestaande kwaliteiten. Dit is van toepassing bij aandachtsgebieden (zie figuur 6).

4.2.1 Definitie en toepassing

Definitie

Aandachtsgebieden zijn gedefinieerd als gebieden waar de ruimtelijke kwaliteiten onder druk staan of al (deels) zijn verdwenen. Vaak worden ze gedomineerd door (recreatieve) bebouwing en behoeven die een impuls. Het landschap vormt in alle gevallen de drager van de totale ruimtelijke structuur. Uitzondering hierop wordt gevormd door aandachtsgebied(sdelen) die zijn geconcentreerd rondom een jachthaven waar de (inrichting van de) publieke ruimte en de daaraan/-in gelegen voorzieningen de drager vormt van de ruimtelijke structuur van dat gebied.

Ruimtelijke kwaliteiten

In alle gevallen liggen er in de aandachtsgebieden kansen om de ruimtelijke kwaliteiten een impuls te geven als onderdeel van voorziene en gewenste ontwikkelingen.

De ruimtelijke kwaliteiten van een locatie zijn gebied specifiek en zullen bij ontwikkelingen uitgewerkt moeten worden. Algemeen geldt dat een belangrijke kwaliteitsimpuls gehaald wordt door versterking van natuur- en landschap (landschap produceren) en dat ontwikkelingen daaraan bijdragen. Uitzondering daarop zijn aandachtsgebied(sdelen) geconcentreerd rondom een jachthaven waar er nauwelijks ruimte is voor (extra) natuur en landschap. Daarvoor geldt dat kwaliteitsimpulsen worden bereikt door in ieder geval te investeren in de publieke ruimte en dat ontwikkelingen integraal onderdeel uitmaken van een (nieuw) kwaliteitsvol ruimtelijk geheel.

In alle gevallen gebeurt dat in samenhang met andere opgaven. Naast de thema's natuur, landschap, publieke ruimte en (verblijfs)recreatie kan immers ook sprake zijn van opgaven voor waterveiligheid, energietransitie, (watergebonden) bedrijvigheid, woningbouw, leefbaarheid van kernen, aquacultuur en landbouw. Uitgangspunt in de aandachtsgebieden is dat er kansen liggen om deze ruimtelijke kwaliteiten integraal opnieuw te ontwikkelen. Gezien het Veerse Meer de centrale waarde vormt van het gebied, is er bijzondere aandacht voor de landschappelijke kwaliteit van de oevers en de overgang met het water.

Gezamenlijk streefbeeld als basis voor ontwikkeling

De uitwerking en uitvoering van de kwaliteitsimpulsen in een aandachtsgebied gebeurt onder regie van de gemeente. Samen met de betrokken partijen wordt een gezamenlijk gedragen streefbeeld opgesteld. Naast ondernemers heeft ook de overheid een rol. Zij regisseert de totstandkoming van het streefbeeld samen met de overige partijen, begeleidt het proces daartoe en richt zich in de uitvoering op de kwaliteit van de publieke ruimte. Dergelijk streefbeeld bestaat uit een visie op het gebied en een ruimtelijke vertaling daarvan op kaart. Gewenste ontwikkelingen kunnen vanuit dit streefbeeld met een kleinschalige projectaanpak gerealiseerd worden.

In het streefbeeld voor de aandachtsgebieden wordt in ieder geval invulling gegeven aan de ontwikkeling van de landschapsstructuur (landschap produceren) dan wel aan de ontwikkeling van de openbare ruimte (indien gebied geconcentreerd rondom jachthaven). De regionale identiteit en de omvang en dichtheden van bebouwing passen bij de landschapsstructuur, volgens de betreffende gebiedstypologie en bouwsfeer. Het landschap dan wel openbare ruimte worden beheerd middels een integraal plan. Hiernaast wordt aansluiting gezocht met de omgeving o.m. door de verdere ontwikkeling en aansluiting op het recreatieve routenetwerk en infrastructuur.

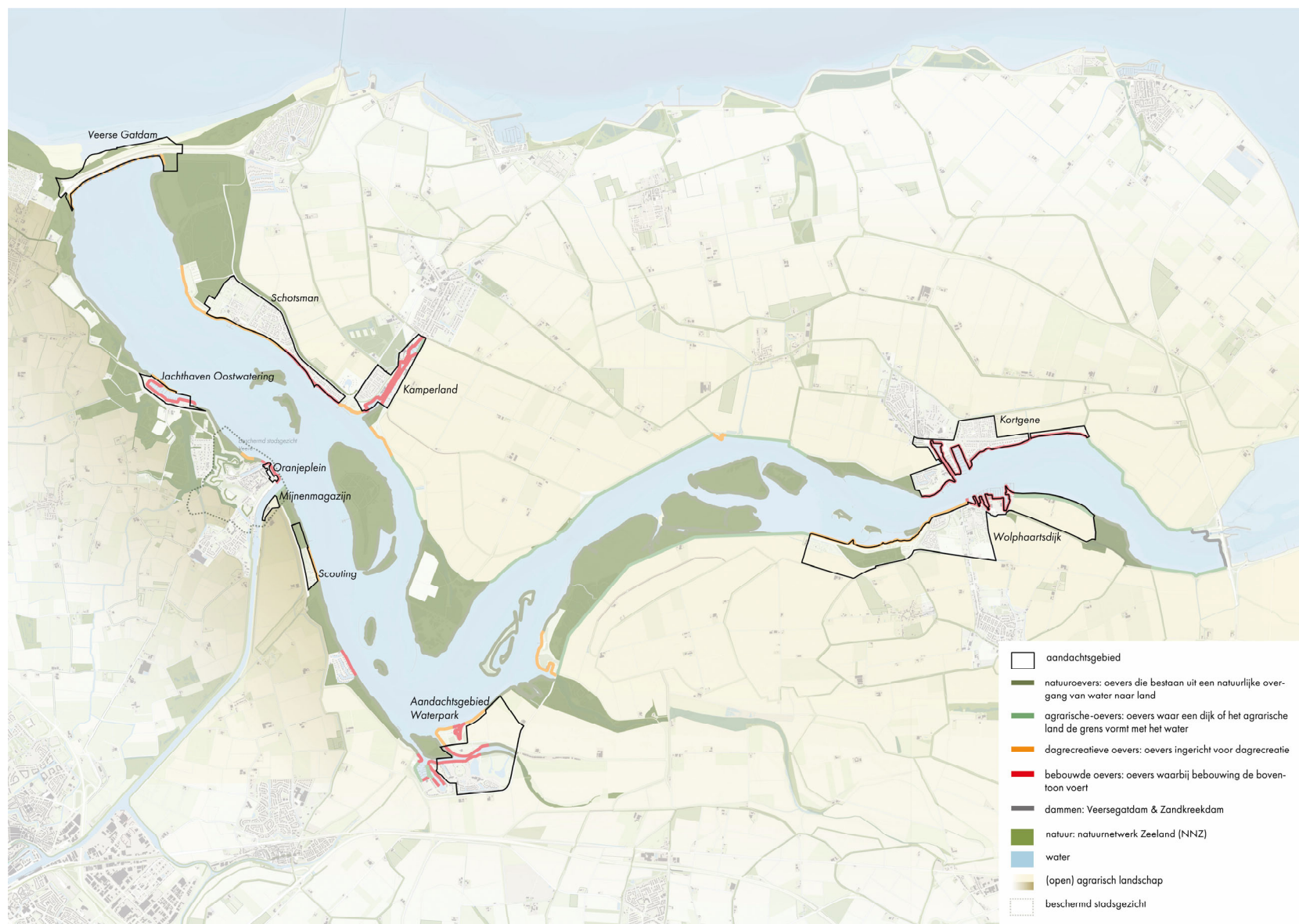
Aandachtsgebieden zijn met name te vinden onder de gebiedstypologieën bebouwde en dagrecreatieve oevers. De mogelijkheden voor kwaliteitsimpulsen en nieuw te ontwikkelen kwaliteiten worden dus bepaald door:

- Het landschapskader van het Veerse Meer gebied (bijlage II),
- De gebiedstypologie(en) en eventuele bouwsfeer (hoofdstuk 3),

- Het per aandachtsgebied nog nader uit te werken gezamenlijk streefbeeld o.b.v. gedefinieerde knelpunten en opgaven (bijlage V), en
- Waar van toepassing het ontwikkelkader voor verblijfsrecreatieve bedrijven. (Zie hieronder – ontwikkelruimte B-D).

Locaties

Rondom het Veerse Meer zijn 10 aandachtsgebieden geduid (figuur 7): (1) Schotsman, (2) Kamperland, (3) Kortgene, (4) Recreatiezone Wolphaartsdijk, (5) Waterpark, (6) Oever nabij Scoutscentrum Zeeland, (7) Mijnenmagazijn, (8) Oranjeplein Veere, (9) Jachthaven Oostwatering en (10) Veerse Gatdam.

Figuur 7: Aandachtsgebieden in kaart gebracht.

Voor de aandachtsgebieden Schotsman, Wolphaartsdijk en Waterpark geldt dat de nieuwe landschapsstructuur binnen de begrenzing van het aandachtsgebied in een verhouding van 70% natuur en landschap en 30% recreatieterrein wordt vormgegeven.

Onder 30% recreatieterrein wordt verstaan: footprint recreatieverblijven met berging, tuin en terras; parkeerplaatsen, centrumvoorzieningen, dienstgebouwen, wegen e.a. verharding en infrastructuur, standaard landschappelijke inpassing, ...

Onder 70% natuur en landschap wordt verstaan: water, groen, collectief speelterrein, ...

De begrenzing en een beknopte beschrijving van deze gebieden, is te vinden in bijlage V.

4.2.2 Ontwikkelruimte

Het Veerse Meer gebied kent veel verschillende typen van ondernemers (met invloed op de ruimtelijke kwaliteit). Denk aan recreatie- en horecaondernemers en ondernemers in de landbouw, visserij, aquacultuur, plezier- en beroepsvaart. Kwaliteit(verbetering) moet voor elke onderneming het uitgangspunt vormen. Gezien de hoge recreatieve druk en de slechte staat van instandhouding van het Natura 2000-gebied geldt echter zowel voor verblijfs- als dagrecreatieve ontwikkelingen wel een specifieke context:

Wat *dagrecreatie* betreft werken de partijen aan een versterking van de aantrekkelijkheid van het gebied voor bewoners en gasten. Mogelijkheden voor dagrecreatie vergroten en leveren een bijdrage aan de lokale economie en leefbaarheid. Ontwikkelingsmogelijkheden zijn er, mits de activiteiten aansluiten op het karakter van Zeeland en het Veerse Meer en qua aard en schaal passen bij de locatie en gericht op een innovatief en hoogwaardig concept en een gedifferentieerd product in het gebied. Ook bij permanente (nieuwe) dagrecreatieve ontwikkelingen staat kwaliteitsverbetering – of toevoeging niet op zichzelf, maar is het (onderdeel van) een integrale gebiedsontwikkeling op basis van een gedragen streefbeeld binnen een aandachtsgebied¹⁹.

Specifiek voor *verblijfsrecreatieve ontwikkelingen* geldt dat deze moeten voldoen aan onderstaand ontwikkelkader (B-D).

De ontwikkelruimte is bovendien geen 'vrije' ontwikkelingsruimte. In alle gevallen moet de verblijfsrecreatieve ontwikkeling in een aandachtsgebied bijdragen aan het oplossen van verblijfsrecreatieve knelpunten (herstructurering, verplaatsing, sanering) (elders) in het gebied of in het betreffende aandachtsgebied als onderdeel van een gezamenlijk streefbeeld en gebiedsaanpak. Dit geldt ook voor de ontwikkeling van een bestaande, verblijfsrecreatieve voorziening in een aandachtsgebied (herstructurering). De uitwerking van dit uitgangspunt is een zaak van partijen gezamenlijk en dient per aandachtsgebied ingevuld te worden.

¹⁹ Buiten stedelijk gebied en een aandachtsgebied zijn geen nieuwe permanente dagrecreatieve ontwikkelingen meer mogelijk – zie hoofdstuk 3 In het open agrarisch gebied gelden voor de vestiging van recreatieve voorzieningen de kaders voor NED in het landelijk gebied.

ONTWIKKELKADER VERBLIJFSRECREATIE

(aansluitend op bijlage IV, 3 en 4 van de provinciale verordening)

A. Ruimtelijke kwaliteit

Kwaliteitsverbetering van bestaande bedrijven vindt plaats binnen de bestaande oppervlakte en eenheden van het bedrijf.

Een beperkte uitbreiding van oppervlakte is mogelijk indien het nieuw uit te breiden terrein:

- integraal onderdeel uitmaakt van een (nieuw) landschap;
- de dichtheid en omvang van de bebouwing passend is in het betreffende landschap; en
- het beheer en onderhoud van het landschap geborgd is;

Een beperkte uitbreiding van eenheden is mogelijk indien er sprake is van een integrale kwaliteitsimpuls van de bestaande en toekomstige accommodatie.

B. Economische haalbaarheid

Ontwikkelingen zijn aantoonbaar economisch uitvoerbaar, vinden plaats op basis van een businessplan en voorzien in een centrale bedrijfsmatige exploitatie.

C. Markt en onderscheidend vermogen van het concept

Ontwikkelingen zetten qua verschijningsvorm en type accommodatie in op een innovatief en hoogwaardig concept. Hierdoor wordt bijgedragen aan een gedifferentieerd product in het Zeeuwse achterland, i.e. aan het Veerse Meer, zowel t.a.v. het bestaande aanbod, in soort en qua bereik van verschillende doelgroepen. De diversiteit dient te worden getoetst voor het Veerse meer gebied als geheel. Het voegt beleving/beleefbaarheid (bv. van landschap, historie, ...) en economische diversiteit toe.

Het principe van LAND IN ZEE! en het lokale DNA van het Veerse meer – o.m. gevat in de beginselen van het plan van Nico de Jonge - staan hier centraal, wat onder meer gekenmerkt wordt door kleinschaligheid, landelijkheid, openheid en een natuurlijke inbedding.

Met oog op de dynamiek en verdere vernieuwing in de sector, wordt ingezet op circulair, klimaat robuust en duurzaam bouwen. Investerings dienen zoveel mogelijk gebruik te maken van de Best Beschikbare Technieken (BBT) in het duurzaam gebruik van energie en materialen en de uitstraling van licht.

D. Sociaal maatschappelijke bijdrage

Ontwikkelingen leveren een bijdrage aan de werkgelegenheid, behoud van voorzieningen en zijn een toegevoegde waarde voor de (leef)omgeving.

Zoals bijdragen aan

- Bereikbaarheid en connectiviteit.
- Gezondheid, duurzaamheid en klimaatadaptiviteit van de leefomgeving.
- Kwaliteit openbare ruimte & leefomgeving.
- Toegankelijkheid van natuur ('groen' en 'blauw').
- Leefbaarheid, (sociale) veiligheid en cohesie.

5. Beleidscontext

5.1 Gebiedsontsluiting

Bereikbaarheid, toegankelijkheid en verkeersveiligheid van het gebied zijn belangrijk voor vele functies in en rondom het Veerse Meer. De bereikbaarheid van het gebied via de bestaande infrastructuur staat al jaren onder druk, als gevolg van een toenemende recreatieve interesse voor het meer en haar directe omgeving.

Aan de zuid-, west- en oostzijde van het Veerse Meer voorzien we daarnaast de komende jaren een verdere toename van het weggebruik door woon-werkverkeer, recreatieverkeer, fietsverkeer en landbouwverkeer.

Gebiedsontsluitingsvisie Veerse meer Zuid

Als gevolg van het pijplijnproject Waterpark Veerse Meer en de bijbehorende burgerparticipatie is door de wegbeheerders in 2020 besloten om, parallel aan de Gebiedsvisie Veerse Meer en rekening houdend met de elementen uit de oude visie, specifiek en nader oplossingsgericht beleid op te stellen voor een duurzame en robuuste toekomstbestendige verkeersveilige ontsluiting voor het gebied ten zuiden van het Veerse Meer inclusief de kernen Arnemuiden, Lewedorp en Wolphaartsdijk. Die voorziene ontsluiting moet primair bij dragen aan de verbetering van steeds indringender wordende leefbaarheidsknelpunten in de kernen binnen het gebied. Secundair wordt de bereikbaarheid van de recreatieve functies gediend.

De opgestelde Gebiedsontsluitingsvisie Veerse Meer zuid bevat een gewenste wegenstructuur op hoofdlijnen, waarbij voor de lange termijn kansrijke varianten in beeld zijn gebracht. Daarnaast wordt door verschillende wegbeheerders de noodzaak onderkend dat in het gebied ook noodzakelijke concrete korte termijn maatregelen moeten worden uitgevoerd.

Qua bereikbaarheid van bestemmingen is er de afgelopen decennia een kloof ontstaan tussen nieuwe ontwikkelingen (waaronder verblijfsrecreatieve) en de beschikbare capaciteit van het ontsluitende wegennet voor bestemmings- en landbouwverkeer. Ook de verkeersveiligheid speelt daarbij een rol, waarbij voor met name fietsers aandacht nodig is. Dat is vooral rondom Wolphaartsdijk en Arnemuiden zichtbaar.

Met de Gebiedsontsluitingsvisie Veerse Meer Zuid ligt er een ambitie om bestaande en toekomstige problemen op te lossen. Zonder deze maatregelen ontstaat er met name in de zomerperiode een ongewenste piekbelasting die ten koste gaat van leefbaarheid, verkeersveiligheid en recreatieve beleving.

De essentie is dat voor een toekomstbestendige wegenstructuur van Arnemuiden, Lewedorp en omgeving er grootschalige infrastructurele ingrepen in relatie tot de A58 noodzakelijk worden geacht, nu bestaande infrastructuur niet langer toereikend is voor verbetering. De lokale overheden worden hiervoor als projectverantwoordelijke beschouwd. Voor Wolphaartsdijk en omgeving wordt ingezet op het opwaarderen van de bestaande wegenstructuur en het aanleggen van, zij het beperkt, nieuwe infrastructuur richting de Deltaweg (N256). Over de exacte aansluiting op de Deltaweg (N256) zal nadere planvorming moeten plaatsvinden. Voor de korte termijn zijn maatregelen nodig die in de kernen en op drukke plattelandswegen bijdragen aan het verbeteren van de leefbaarheid en verkeersveiligheid. Ook hier wordt voorzien dat de lokale overheid een sleutelrol zal gaan spelen.

De financiering is een groot punt van aandacht. De komende jaren worden zowel korte termijn maatregelen als lange termijn ingrepen verder uitgewerkt en onderzocht. Participatie met de omgeving en stakeholders blijft essentieel voor het draagvlak van de maatregelen. Zie ook: <https://www.middelburg.nl/gebiedsontsluitingsvisie-veerse-meer-zuid>

Aanpak Deltaweg

De Deltaweg (N256) tussen Goes en Colijnsplaat is één van de belangrijkste verkeersaders van Zeeland voor het personen- en goederenvervoer. In het zomerseizoen is het er extra druk door het toeristenverkeer. De Deltaweg is daarmee één van de drukste wegen van Zeeland.

De Provincie Zeeland vindt een veilige en vlotte doorstroming op de Zeeuwse wegen belangrijk en daarom staat de Deltaweg hoog op de prioriteitenlijst om aangepakt te worden. De Provincie gaat samen met de aanliggende gemeenten en andere belanghebbenden onderzoeken welke mogelijke oplossingen er zijn om de

verkeersveiligheid en de doorstroming op het tracé N256 tussen de A256 en de aansluiting met de N255 (Noord-Beveland) te verbeteren.

Om te komen tot een oplossingsrichting wordt gewerkt aan een planstudie. Hierbij worden de verkeersproblemen van de Deltaweg in kaart gebracht. Ook andere thema's zoals, geluid, natuur, landschap, ecologie, bodem, archeologie, externe veiligheid, klimaatbestendigheid worden meegenomen. Extra aandacht wordt geschonken aan duurzaamheid en slimme mobiliteit. Zie: <https://www.zeeland.nl/verkeer-en-openbaar-vervoer/deltaweg>

Recreatieve mobiliteit

Het gebied rondom het Veerse Meer kent ook een recreatieve weg- en padeninfrastructuur voor wandelaars en fietsers enerzijds, en toegangswegen naar dagrecreatieterreinen, oevers en jachthavens anderzijds. De verwachting is dat het gebruik hiervan ook de komende jaren zal toenemen.

Het tussen de overheden afstemmen en implementeren van een verbeterde recreatieve infrastructuur wordt dan ook van belang geacht. Het vormt een belangrijk element in de beleving van het gebied.

Gezien de grote investeringen die hiermee gepaard gaan, wordt de komende jaren gekeken naar mogelijkheden om die bij ontwikkeling van deelgebieden of specifieke opgaven (bv. met betrekking tot kwaliteitsambities rondom publieke voorzieningen) gericht op te pakken.

De energietransitie kan voor andere mobiliteitsconcepten zorgen. Waarschijnlijk zal de personenauto een prominente rol blijven vervullen als schakel tussen herkomst en recreatieve bestemming. Eenmaal gearriveerd zou de e-bike de rol van de auto kunnen overnemen. Het is zaak deze ambitie met comfortabele en veilige fietsinfrastructuur te stimuleren.

5.2 Bestemming Zeeland 2030

Hoe ontwikkelen we Zeeland tot een bestemming die veerkrachtig is, die in balans is met de leefomgeving en die waarde creëert voor bezoekers, bewoners en bedrijven?

Het toerisme en vrijetijd domein zijn van groot belang voor Zeeland. In de afgelopen jaren is toerisme naar Zeeland hard gegroeid en ondanks de huidige coronacrisis wordt verwacht dat deze groei tot 2030 doorzet. Dit biedt volop kansen. In de wisselwerking tussen economische spin-off, landschap, gasten én inwoners zijn er echter ook volop aandachtspunten. Hoe kan Zeeland daar als bestemming mee omgaan? Waar staan we nu? Welke uitdagingen zien we? Welke ambities hebben we? En vooral ook: hoe kunnen we onze ambities gezamenlijk realiseren?

Samen met ondernemers en overheden werkt het Kenniscentrum Kusttoerisme aan een visie op Zeeland als een bewuste bestemming, die medio 2021 gereed is. Meer informatie hierover is te vinden via [Bestemming Zeeland 2030](#). Aangezien het Veerse Meer een belangrijke trekpleister is voor Zeeland als toeristische bestemming, biedt dit perspectief voor de toeristische sector zeker aanknopingspunten in de uitvoering van de Gebiedsvisie.

5.3 Zeeuwse kustvisie

De Zeeuwse kust herbergt enorme kwaliteiten en een grote diversiteit aan functies. Deze diversiteit zorgde mede voor discussie over de gewenste ontwikkeling van de Zeeuwse kust. Zorg voor bescherming van natuur- en landschapskwaliteiten, een opgave voor vitaliteit verblijfsrecreatie en het garanderen van de waterveiligheid was aanleiding voor een landelijk Kustpact. Het Kustpact vroeg om een integrale regionale visie, voor Zeeland is dit de Zeeuwse kustvisie geworden. Deze gaat in op strand, duinen, dammen, dijken, Zeeuwse badplaatsen en loopt geleidelijk over in het daaraan grenzende agrarische achterland. In de Kustvisie worden de uitgangspunten en strategieën voor de toekomstige ontwikkeling van de Zeeuwse kust beschreven. De Kustvisie is vertaald naar het nieuwe Omgevingsplan en de daarbij horende Omgevingsverordening Zeeland 2018. In de Omgevingsverordening worden o.a. eisen gesteld aan verblijfsrecreatie in, maar ook buiten de kustzone (deze

laatste heeft ook betrekking op het Veerse Meer gebied). Ondertussen werken alle partijen hard aan het actieprogramma dat onderdeel is van de Kustvisie. Zie: <https://www.zeeland.nl/ruimte/zeeuwse-kustvisie>

5.4 Bosvisie

Rijk en provincies willen meer bos voor toekomstige generaties, om invulling te geven aan klimaatdoelstellingen en biodiversiteit te verbeteren. Daarom hebben zij samen de landelijke bossenstrategie ondertekend die ernaar streeft om eind 2030 tien procent extra bos te realiseren in Nederland. In de Zeeuwse Bosvisie staat beschreven hoe de Provincie Zeeland hier uitvoering aan wil geven. De Zeeuwse Bosvisie is opgesteld in nauw overleg met alle Zeeuwse overheden, agrarische partijen en terreinbeheerders en met een brede inbreng van andere maatschappelijke partijen. De ambitie is om uiterlijk in 2030 ongeveer 425 ha bos te realiseren binnen het bestaande Natuur Netwerk. Dat gebeurt vooral met Zeeuwse elementen die typerend zijn voor Zeeland. Denk aan beplantingen op dijken of heggen en hoogstamboomgaarden op het agrarische platteland. De uitrol van de Zeeuwse Bosvisie heeft uiteraard ook zijn uitwerking op bebossing rond het Veerse Meer. Zie ook: <https://www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/natuurbeleid>

5.5 Natura 2000, wet Natuurbescherming

Het natuurbeleid vormt een belangrijke pijler voor het sturen van ontwikkelingen en activiteiten op, rondom of in het Veerse Meer. Het Veerse Meer is op basis van de Vogelrichtlijn aangewezen als beschermd Natura 2000-gebied. Activiteiten of ontwikkelingen waarvan effecten op deze vogelwaarden niet kunnen worden uitgesloten zijn daarmee vergunning plichtig. Het Natura 2000-beheerplan (RWS) beschrijft de natuurdoelen, de staat van instandhouding en geeft aan welke activiteiten al dan niet vergunning plichtig zijn. Een passende beoordeling en vergunningaanvraag moeten dan duidelijk maken of een activiteit passend is en kan worden vergund. De Provincie is daarvoor het bevoegd gezag. Iedere zes jaar rapporteert Nederland aan de EU of de doelstellingen van Natura2000 worden behaald. Voor veel vogelsoorten is dat momenteel niet het geval en zijn maatregelen nodig om daar naartoe te werken. Maar informatie over het Veerse Meer als N2000 gebied via: <https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/veerse-meer>

5.6 Natuurnetwerk Zeeland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een overkoepelend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het Zeeuwse deel van dit natuurnetwerk heet Natuur Netwerk Zeeland (NNZ). Het doel van het natuurnetwerk is het behoud en de versterking van het aantal soorten in het wild voorkomende planten en dieren. Natuurnetwerk Zeeland draagt ook sterk bij aan de identiteit van Zeeland en aan de kwaliteit van Zeeland als woon- en werkgebied. Het grootste deel van het Natuurnetwerk Zeeland is goed toegankelijk en beleefbaar. De plannen, die tot zeer in detail zijn uitgewerkt, zijn opgenomen in het Natuurbeheerplan Zeeland. Op de volgende site is daar meer informatie over te vinden: <https://www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/natuurbeheer>

5.7 Landschapvisie Deltadammen

De Landschapvisie Zeeuwse Deltadammen is opgesteld vanuit het actieprogramma van de Zeeuwse Kustvisie. Het vormt het kader voor de Veerse Gatdam, de Oosterscheldekering en de Brouwersdam en brengt de huidige kwaliteiten en knelpunten van de kunstwerken zo objectief mogelijk in beeld. Van daaruit biedt het een toetsingskader van de (beheers)ingrepen door Rijkswaterstaat zelf, maar ook voor de beoordeling van initiatieven van derden.

De inpassing van de Veerse Gatdam maakt deel uit van het regionale landschapsontwerp dat Nico de Jonge voor het Veerse Meer heeft ontwikkeld en dat als één van de weinige regionale landschapsontwerpen nagenoeg in zijn geheel is uitgevoerd.

In het gezamenlijk gedragen streefbeeld voor de Veerse Gatdam moeten kwaliteiten, knelpunten en opgaves samengebracht worden vanuit 'De Tien Gouden Regels':

1. Iedere ontwikkeling moet kwaliteit toevoegen.

2. Koester de grootschalige leegte.
3. De dammen zijn het hoofdmoment.
4. Bewaak de openheid van de oevers.
5. Speel in op de herhaling/ritmiek van land en water.
 - Wees scherp op de overgang naar het land.
 - Voorkom dat keringen 'verlanden'.
 - Koester het contact met het water.
6. Versterk het onderscheid tussen buiten- en binnenzijde.
7. Respecteer maat en robuustheid.
8. Versterk het karakter van de dammen, speel in op de verscheidenheid binnen eenheid.
9. Sluit aan op het basic kustkarakter.
10. Zoneer

5.8 Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050

De Zuidwestelijke Delta staat de komende jaren voor uitdagende opgaven op het gebied van economie, waterveiligheid, zoet water en natuur. Thema's als klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie spelen een steeds grotere rol in deze opgaven. Daarom hebben het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta en het Rijk, samen met belanghebbenden, een Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 opgesteld. De Gebiedsagenda geeft een doorkijk tot 2050 en moet in beeld brengen wat de prangende kwesties zijn die partijen met elkaar de komende 15 jaar gaan aanpakken. Het resultaat is een integraal langetermijnperspectief voor de ontwikkeling van de Zuidwestelijke Delta, inclusief een kennis- en innovatieprogramma en een oriënterende uitvoeringsagenda. Daarmee heeft deze gebiedsagenda ook zijn doorwerking op het Veerse Meer. In het verlengde hiervan dient ook het Kennisprogramma Zeespiegelstijging genoemd te worden. De uitkomsten hiervan gaan op termijn zeker ook gevolgen hebben op het Veerse Meer.

Mede op basis hiervan is het noodzakelijk om onderzoeken naar waterkwaliteit en maatregelen ten behoeve van natuurherstel en medegebruik voor het Veerse Meer ook in een lange termijn perspectief te plaatsen voor de periode tot 2050 en daarna (<https://www.zwdelta.nl/over-zuidwestelijke-delta/strategie/gebiedsagenda-zuidwestelijke-delta-2050>).

5.9 Regionale Energiestrategie

In het nationaal Klimaatakkoord²⁰ is afgesproken hoe Nederland de mondiale klimaatafspraken van Parijs vertaalt naar een beleid en een uitvoeringsagenda. Wat is er nodig om de doelstelling van 49% CO₂-reductie in 2030 te behalen? Die opgave is neergelegd in 30 regio's in Nederland, waarvan de Zeeuwse RES Zeeland als gehele provincie er één van is. Zeeland was de eerste regio die de RES 1.0 gereed had. Zeeland streeft daarbij in de gebouwde omgeving naar een reductie van 400 kiloton CO₂ en kiest in 2030 minstens voor 11 Peta Joule hernieuwbare energie. De Zeeuwse ambitie voor mobiliteit is een CO₂-reductie van 49%. In het afwegingskader wordt de impact van de energieplannen op ruimtegebruik en landschap nadrukkelijk meegewogen. In de nog te ontwikkelen RES 2.0 zal dit kader concreter worden uitgewerkt. Voor meer informatie zie:

<https://www.zeeuwsenergieakkoord.nl/>

5.10 Klimaatadaptatiestrategie Zeeland

Gemeenten, Rijk, waterschap en Provincie hebben samen afgesproken dat zij ervoor gaan zorgen dat schade door hitte, wateroverlast, droogte en overstromingen zo min mogelijk toeneemt. Daarop letten ze bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, het opknappen van bestaande bebouwing, vervanging van rioleringen, groenbeheer en wegonderhoud. Hoe de overheden hiervoor gaan zorgen, is vastgelegd in een Klimaatadaptatiestrategie voor Zeeland (KasZ). Voor actuele ontwikkelingen en mogelijke koppelkansen in het kader van de Gebiedsvisie, zie: <https://www.zeeland.nl/energie-en-klimaat/aanpak-klimaatadaptatie>

²⁰ Klimaatakkoord, 28 juni 2019. Den Haag. <https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord>

5.11 Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030

De Provincie vervult een regisserende rol in het landelijk gebied. Daartoe werden de ambities voor landbouw, natuur, biodiversiteit en klimaat geformuleerd als stap richting een gezamenlijke aanpak. Samen met de Zeeuwse partijen is een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de periode van 2021 - 2027. Deze heeft veel raakvlakken en aanknopingspunten met de Gebiedsvisie. Voor het uitvoeringsprogramma zie:

<https://www.zeeland.nl/digitaalarchief/ib210c29b686>

5.12 Deltaplan Zoet Water

Hoofddoelstelling is om Zeeland weerbaar te maken tegen zoetwatertekorten. Nevendoelstelling van het Zeeuws Deltaplan Zoet Water is om in kaart te brengen hoe een zo robuust mogelijke regionale zoetwatersituatie, zowel kwalitatief als kwantitatief, kan worden bereikt in het licht van klimaatverandering en functionele vraagontwikkeling. Er wordt aangesloten bij de ambitie, zoals voor heel Nederland in september 2019 bepaald in het Bestuurlijk Platform Zoet Water (BPZ), om in 2050 weerbaar te zijn tegen zoetwatertekorten. Tegelijkertijd wordt ook verbetering in de zoetwatersituatie op de korte termijn nagestreefd. Het Deltaplan kent een aantal pilotprojecten die momenteel in uitvoering zijn.

Een aantal opgaven en kansen voor het Veerse Meer sluit hier naadloos op aan, dus het is van belang om de ontwikkelingen in dit plan goed te volgen. Dat kan via: <https://www.zeeland.nl/water/zeeuws-deltaplan-zoet-water>

5.13 Beheer en onderhoud convenant Veerse Meer

In afstemming met de partijen in het gebied Veerse Meer is het beheer en onderhoud van openbare voorzieningen bij het waterschap belegd. Voor de komende 10 jaar wordt door de partijen een nieuw convenant opgesteld. Het waterschap zal naar verwachting ook in die periode verantwoordelijk worden voor het beheer en onderhoud van de openbare voorzieningen.

Voor aansturing van het beheer en onderhoud is er een 'gebruikersraad Veerse Meer'. In deze raad zit, naast het waterschap, de (commerciële) vertegenwoordiging van gebruikers. Daarnaast is een bestuurlijk platform Veerse Meer actief waarin de verschillende overheden rondom het Veerse Meer zijn vertegenwoordigd. Zowel het bestuurlijk platform als de gebruikersraad komen meerdere keren per jaar bijeen om de stand van zaken door de nemen en eventuele knelpunten op te lossen.

De financiering van het huidige beheer en onderhoud is daarbij een continu punt van aandacht. Dit wordt momenteel jaarlijks betaald door de partners in het convenant Veerse Meer (gemeenten Veere, Middelburg, Goes en Noord-Beveland, provincie Zeeland en waterschap Scheldestromen) op basis van een overeengekomen verdeelsleutel, samen met watersportverenigingen, commerciële jachthavens en recreatiebedrijven die bijdragen op basis van het aantal vaste ligplaatsen.

De toekomstige bijdragen van de convenantpartners en het bedrijfsleven zal nader worden bepaald aan de hand van het gewenste kwaliteitsniveau van de voorzieningen. Het is voor de verdere uitvoering en het maken van (kwaliteits)keuzen van belang dat het Bestuurlijk Platform en de Gebruikersraad goed zijn aangehaakt bij de Gebiedsvisie Veerse Meer en het uitvoeringsprogramma. Deze bevatten immers belangrijke bouwstenen voor het convenant beheer en onderhoud Veerse Meer en vice versa.

6. Governance en financiering

Deze Gebiedsvisie is door een gezamenlijke inzet van maatschappelijke organisaties en overheden tot stand gekomen. De betrokken partijen en overheden verbinden zich via een intentieovereenkomst aan de ambities, de uitgangspunten en spelregels ervan. De inzet is om de landschappelijke kwaliteit en toekomstige ontwikkeling van het Veerse Meer in samenhang en met een plus te organiseren. Daarvoor wordt een begeleidingsstructuur ingericht en gezocht naar financiering om de uitvoering te stimuleren.

6.1 Governance

De opvolging van de Gebiedsvisie en bijhorend actieprogramma gebeurt door het Breed Bestuurlijk Overleg, ondersteund door een ambtelijke werkgroep. Daarnaast wordt verkend hoe een waar een kwaliteitsteam van meerwaarde zou kunnen zijn.

6.1.1 Het Breed Bestuurlijk Overleg (BBO)

Het BBO bestaat uit bestuurders van de betrokken overheden en hun maatschappelijke partners. Ieder behoudt binnen de samenwerking de eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden en neemt aan het overlegorgaan deel als gelijkwaardige partners vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor realisatie van de overkoepelende visie. De voorzitter bewaakt de gezamenlijke voortgang namens alle partijen.

Vanuit de het achterliggende doel van de Gebiedsvisie heeft het BBO twee hoofd(rollen):

- Vanuit de overkoepelende visie toezien op en steunen van de uitvoering van de acties door de verschillende partijen. Het BBO bespreekt op hoofdlijnen de voortgang van de acties, kan partijen aanspreken op de voortgang, en bespreken hoe vanuit expertise of netwerk kan bijgedragen worden aan de uitvoering, zonder verantwoordelijkheid over te nemen.
- Het 'aan de voorkant' bespreken van nieuwe initiatieven of ontwikkelingen die van invloed zijn op het realiseren van de gebiedsbrede (ruimtelijke) ambities van de Gebiedsvisie. Partijen houden hierin hun eigen verantwoordelijkheid. Het overlegorgaan kan waar nodig een 'zwaarwegend' advies doen.

Het BBO komt tweemaal per jaar bij elkaar.

6.1.2 De ambtelijke werkgroep

Het BBO wordt ondersteund door een ambtelijke werkgroep, die bestaat uit inhoudelijk medewerkers van de betrokken overheden en hun maatschappelijke partners. Deze werkgroep heeft als opdracht om:

- Informatie uit te wisselen tussen de betrokken partners over aan de Gebiedsvisie gerelateerde ontwikkelingen.
- De uitvoering van de bijbehorende acties op te pakken, te stimuleren, te begeleiden en te monitoren.
- Knelpunten in de uitvoering richting het overlegorgaan te signaleren en zo nodig voorstellen doen voor het oplossen hiervan.
- Ontwikkelen/initiatieven te signaleren die van invloed zijn op het bereiken van de gebiedsbrede ruimtelijke kwaliteiten, en zo nodig, (altijd) in overleg met de verantwoordelijke partijen, te agenderen.
- Signaleren van kansen vanuit regelingen, stimuleringsfondsen, subsidies om onderzoek of initiatieven (gezamenlijk) te realiseren en tussentijds te bespreken indien relevant.

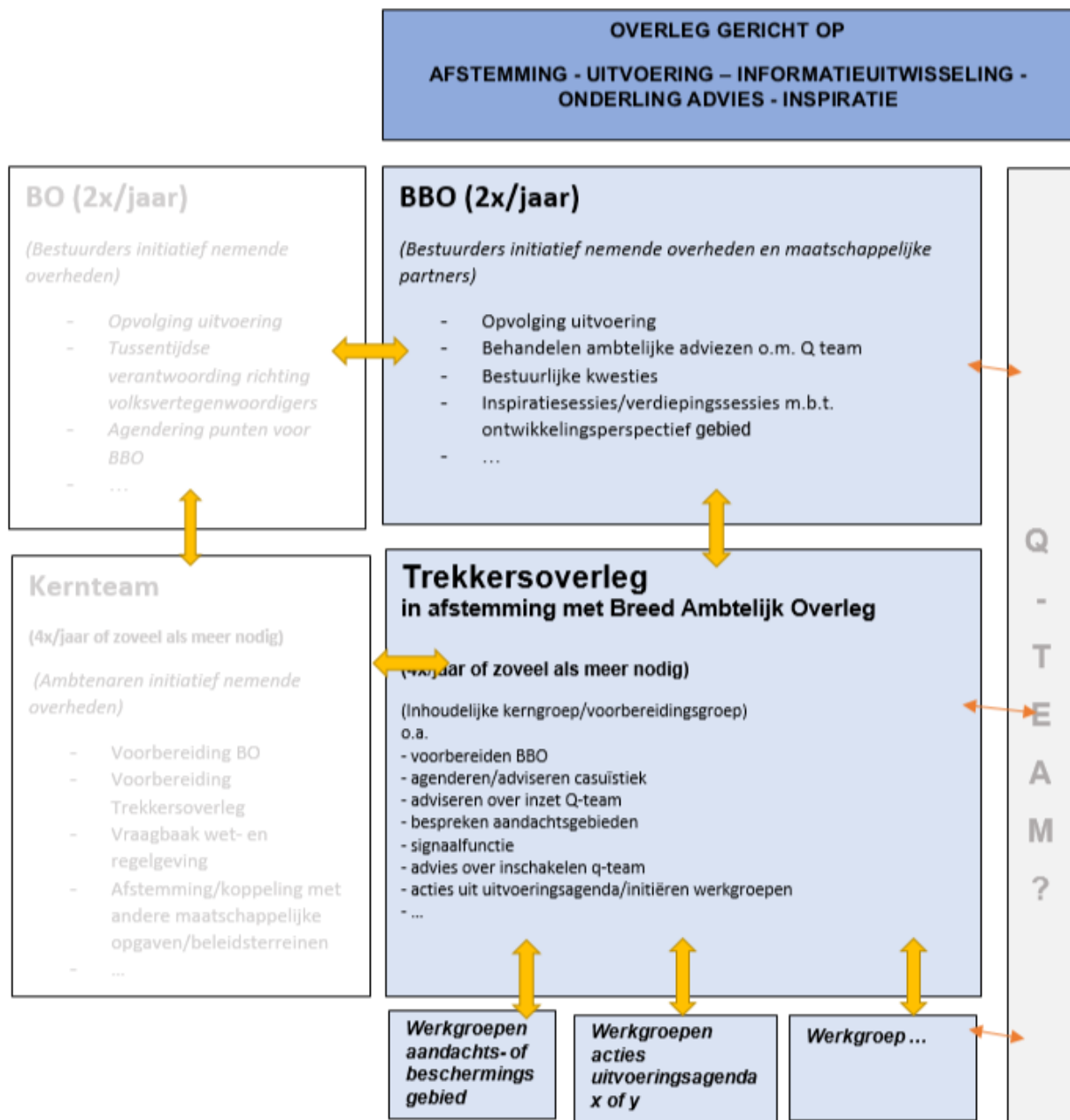
6.1.3 Inzet van een Q-team

Een Q-team is een kwaliteitsteam dat kijkt naar ruimtelijke plannen met een integraal kwaliteitsvraagstuk en gebiedsbrede impact. Een Q-team kan initiatiefnemers en verantwoordelijke overheden helpen om de ruimtelijke kwaliteit van het project te borgen en waar mogelijk te versterken. Niet als toetsing, maar als uitnodiging om het ontwerp te versterken vanuit de uitgangspunten van de Gebiedsvisie. Betrokken partijen binnen de Gebiedsvisie

'nodigen' initiatiefnemers daartoe uit om te kijken hoe het ontwerp kan worden versterkt. Het Q-team heeft toegevoegde waarde doordat zij met een frisse blik kan adviseren over op handen zijnde ontwikkelingen.

Voor de samenstelling van het Q-team kan gekozen worden uit een onafhankelijke, representatieve of gemengde samenstelling. Het Q-team adviseert, via de ambtelijke werkgroep aan het BBO.

De mogelijke opzet en samenstelling van een Q-team is een actie die is opgenomen in het uitvoeringsprogramma. Het BBO zal op basis van een advies van de ambtelijke werkgroep een besluit nemen over de instelling van dergelijk kwaliteitsteam.

Figuur 8: Schematische weergave governance

6.2 Financiële kaders

Werken aan kwaliteit van landschap, natuur, voorzieningen en bebouwing vraagt om extra investeringen. Deze lopen uiteen van beperkte middelen voor het doen van onderzoek tot grote bedragen die gemoeid zijn met infrastructurele ingrepen. De Gebiedsvisie kent, buiten wat procesgeld voor de ondersteuning van de

uitvoeringsorganisatie en het bestuurlijke overleg, vooralsnog geen aparte posten op de begrotingen van de betrokken overheden.

Indien additionele financiering nodig is, zal dus vooral worden teruggevallen op bestaande regelingen en fondsen. Het is daarom raadzaam om binnen de uitvoeringsorganisatie kennis te organiseren over mogelijke financieringsbronnen. Op die manier kunnen ondernemers, projectontwikkelaars en mogelijk ook overheden worden geholpen in het vinden van ondersteuning.

In het gebiedstraject is een aantal malen al gerefereerd aan de behoefte aan financiering. Dat geldt bijvoorbeeld voor een gewenste kwaliteitsslag voor publieke oever- en water gerelateerde voorzieningen, maar ook voor (pilot)initiatieven ten voordele van zoetwatervoorraden, het versterken van natuurwaarden of het stimuleren van innovatieve kansen voor (recreatie)ondernemers.

Deze visie gaat ervan uit dat we alle partijen aan boord hebben die bereid zijn te helpen in het duiden en bijeenbrengen van benodigde financiering en kennis.

Onderstaand een overzicht van een aantal bestaande financieringsbronnen die specifiek voor de uitvoering van deze Gebiedsvisie relevant kunnen zijn.

Middelen voor ontwikkeling

De provincie en rijksoverheid kennen verschillende subsidieregelingen en -stromen die ondernemers en initiatiefnemers kunnen helpen bij het ondersteunen van innovatieve ontwikkelingen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de landbouwsector met POP gelden (<https://www.zeeland.nl/subsidie-aanvragen/pop3>) of de recreatiesector middels stimuleringsvouchers van Impuls Zeeland (<https://www.impulszeeland.nl/nl/innovatie-in-zeeland>).

Voor versterking van natuur en landschap zijn diverse subsidieregelingen beschikbaar. Via het Programma Natuur worden in de komende jaren fors extra additionele middelen ingezet voor herstel en versterking van natuurwaarden. Deze gelden, 3 miljard in de komende 10 jaar, zijn vooral bedoeld om de natuur te versterken. Daarbij wordt ingezet op een gebiedsgerichte benadering waarin verschillende opgaven (klimaat, stikstof, landbouw, mobiliteit) samenkomen.

Voor de structurele aanpak van de inrichting en het beheer van het watersysteem van het Veerse Meer beschikt Rijkswaterstaat o.m. over middelen die passen in de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Dit programma loopt echter in de komende jaren af. Voor ingrepen die op termijn nodig zijn om de waterkwaliteitsopgave structureel aan te pakken zou een dergelijk programma zeer geschikt zijn. Het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte (beter bekend als MIRT) kan worden ingezet voor grote infrastructurele ingrepen waar het ministerie van I&W een belangrijke rol speelt.

De opgaven waar het Veerse Meer voor staat sluiten verder nauw aan bij de ambities en doelen van het Deltaprogramma. Waterveiligheid, beschikbaarheid van zoet water en ruimtelijke adaptatie vormen daarin de speerpunten om in te spelen op de opgaven voor de toekomst. Water geldt daarbij als het ordenend principe voor de ruimtelijke inrichting. Het Deltafonds loopt van 2021 tot en met 2034 en heeft een jaarlijks budget van 1.3 miljard euro.

Het programma Zuidwestelijke Delta heeft in haar programma voor de toekomstige strategie van het Veerse Meer een onderzoek naar de knik en keuzemomenten in het waterbeheer opgenomen. Het IBP Vitaal Platteland kent een apart programma voor de Zuidwestelijke Delta, gericht op zoet water en volhoudbare landbouw. Dat onderzoek is net gestart en geeft wellicht nadien aanleiding voor nieuwe regelingen.

7. Actieprogramma

Om de Gebiedsvisie Veerse Meer tot uitvoering te brengen, is samenwerking in de praktijk nodig. In onderstaand overzicht worden acties die voortkomen uit de visie opgesomd. Het BBO Veerse Meer, waarin de overheden en maatschappelijke partijen zitting hebben, onderschrijven een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de opvolging, uitvoering dan wel toevoeging van acties.

Bij het opvolgen van de acties wordt onderscheid gemaakt tussen een aantal rollen:

A – Uitvoeren; de actie is helder en kan op instemming rekenen van het BBO, er is een trekker en de financiën zijn geregeld.

B – Ontwikkelen en aanjagen; men ziet de meerwaarde van een dergelijke actie, maar deze heeft nog een praktische uitwerking of support;

C – Initiëren en agenderen; gaat over ideeën en voorstellen die nog niet concreet zijn, maar mogelijk wel kansrijk.

D – Opvolgen en verbinden; een belangrijke actie voor het gebied maar het trekkerschap/de eerste verantwoordelijkheid ligt elders of is onderdeel van ander beleidstraject. Het BBO levert vanuit de samenwerking kennis, signalen, kansen, netwerk, ...

E – Parkeren; een actie is mogelijk wel van belang maar heeft of (a) nog onvoldoende draagvlak, is (b) afhankelijk van andere ontwikkelingen of (c) heeft nog geen prioriteit

T – Trekker Actie²¹

X – Medeverantwoordelijk Actie

²¹ De Trekker van een actie is niet bij voorbaat ook de financier van deze actie.

Bestuurlijk (BBO) is afgesproken dat – waar een overheid een kerntaak heeft – deze als (mede)Trekker van een actie wordt beschouwd.

ALGEMEEN

Status	Actie	Relevante gebiedstypologie	Gemeenten	Provincie	Rijkswaterstaat	Waterschap	Gebruikersraad	Groene partijen	Rode partijen	Blauwe partijen	Agrarische partijen	Tijdspad
A	Beeldkwaliteitsplan, streefbeeld per aandachtsgebied én beschermingsgebied uitwerken op basis van de geconstateerde kwaliteiten/knelpunten/opgaven en de aangegeven begrenzing.	Alle, waar van toepassing	T					X	X	X	X	2021-2023
B	Inspiratie- en werksessies ontwikkelperspectief Veerse Meer- gebied 2050 o.m. kansen vanuit het werken aan meervoudige gebiedsopgaves met lange termijnperspectief, ontwikkelingen en trends in recreatie en watersport, toepassingsmogelijkheden van Bewuste Bestemming Zeeland 2030 in het gebied, innovatie in de verblijfsrecreatie e.d.	Hele gebied	T	T	X	X	X	X	X	X	X	2022-2030
A	Het óf en hoe van een Q-team in gezamenlijkheid bepalen en opzetten	Hele gebied	X	T	X	X	X	X	X	X	X	2021-2022
A	Verkenning van financiële mogelijkheden vanuit fondsen en regelingen t.b.v. dit uitvoeringsprogramma en beschreven kansen	Hele gebied	X	T	X	X						2021-2022

NATUUR, LANDBOUW EN LANDSCHAP

NATUUR en LANDSCHAP

Status	Actie	Relevante gebiedstypologie	Gemeenten	Provincie	Rijkswaterstaat	Waterschap	Gebruikersraad	Groene partijen	Rode partijen	Blauwe partijen	Agrarische partijen	Tijdspad
B	Stimuleer integraal groen- en natuurbeheer rondom het Veerse Meer, middels een gezamenlijke visie over natuurbeheer met betrokkenheid van terreineigenaren, gemeenten en wellicht ook agrarische ondernemers, bijvoorbeeld via de collectieven. Dit plan is aanvullend op het reeds bestaande Natura 2000-beheerplan voor het Veerse Meer. Losse punten die in deze context nog werden genoemd: • Onderscheid maken tussen acties biodiversiteit en acties Natura 2000 • Strategische keuzes opgaand groen • Struweel beheer onder de loep	Dammen, dagrecreatieve oevers, open agrarisch gebied, Natuuroevers		T		X		T	X		X	2023-2024
D	Onderzoek aangepast peilbeheer t.b.v. natuurwaarden (o.m. meest natuurlijk haalbare/fluctuatie) in afstemming met andere relevante sectoren (van belang voor rood, blauw en groen).	Natuuroevers Veerse Meer water		X	T	X		X		X	X	2021-2023
D	Stimuleren uitvoeringsmogelijkheden Zeeuwse Bossenstrategie rondom het Meer.	Hele gebied, waar van toepassing	X	T	X	X	X	T	X	X	X	2021-2030
B	M.b.t. Natura 2000-instandhoudingsdoelen (dalende trend van aantal vogelsoorten) - evaluatie Natura 2000-beheerplan VM – oorzaken, consequenties en oplossingen dalende trend - Onderzoek naar oplossingsrichtingen voor Natura 2000-instandhoudingsdoelen waaronder inventarisatie consequenties voor alle betrokken sectoren en functies wanneer (delen van) Natura 2000-gebied Veerse Meer Habitatrichtlijn zou zijn en naar aanleiding daarvan balans opmaken voor toekomst (Beide met inachtneming van belangen van diverse sectoren middels actieve betrokkenheid in onderzoeken)	VM water, oevers, agrarisch gebied		X	T			X	X	X	X	2023

LANDBOUW

[illegible]

RECREATIEVE KWALITEITEN, BEBOUWDE OMGEVING EN INFRASTRUCTUUR

Status	Actie	Relevante gebiedstypologie	Gemeenten	Provincie	Rijkswaterstaat	Waterschap	Gebruikersraad	Groene partijen	Rode partijen	Blauwe partijen	Agrarische partijen	Tijdspad
A	Voorstel ontwikkelen voor verschillende scenario's (incl. kosten) verbeterde kwaliteit van voorzieningen; Rekening houdend met - inventarisatie per strandje van infrastructuur, omgevingskwaliteiten, kansen en knelpunten - behoefteonderzoek onder brede gebruikersgroep (waaronder waar welke voorzieningen wel/niet) - inventarisatie NOB m.b.t. duikvoorzieningen - eenzelfde herkenbare communicatiestijl voor het gebied vanuit de verschillende beheerders - In relatie tot evt. zonering, met waardering en respect vanuit verschillende functies - Aandacht voor innovatie en duurzaamheid van oplossingen	Alle	X	X	X	T	X	X	X	X		2022
A	Verkenning alternatieve (publiek-privaat) financieringsmodellen voor Veerse Meer i.r.t. brede gebruikersgroep		X	T	X	T	X	X	T	T		2022
B	In vervolg daarop: eventuele verkenning wenselijkheid gebiedsbranding Veerse Meer als Deltawater, passend in beeldtaal Zeeland, met unieke waternatuur en grote diversiteit en inclusiviteit aan recreëren. Het ontwikkelen van kwaliteitscriteria voor dagrecreatieve oevers kan onderdeel zijn van zo'n traject.	Alle	X	T		X		X	X	X	X	nntb

[illegible]

Bijlage I – Overgangsbeleid & statuslijst (vastgesteld in Fase 1)

Actuele ruimtelijke initiatieven en projecten en overgangsbeleid

Naar analogie van de Zeeuwse kustvisie wordt voor het Veerse Meer en directe omgeving een aantal uitgangspunten geformuleerd voor ruimtelijke ontwikkelingen, zoals voor dag- en verblijfsrecreatie en wonen en werken. Voor een aantal van deze uitgangspunten zal gelden dat deze afwijken van de regelgeving zoals die door de provincie en betrokken gemeenten in de afgelopen jaren is gehanteerd. Dit maakt dat duidelijkheid moet worden geboden over de status van projecten en initiatieven die op basis van vigerend beleid (niet zijnde de nieuwe Gebiedsvisie) in ontwikkeling of voorbereiding zijn.

Per 1 augustus 2020 is het volgende hierover vastgesteld:

1. Projecten met een vastgesteld bestemmingsplan of omgevingsvergunning - (Status: licht- en donkergroen).
2. Plannen en projecten die onder het overgangsbeleid vallen - (Status: licht- en donkergeel).
3. Overige initiatieven - (Status: roze, rood en donkerrood).

Projecten met een vastgesteld bestemmingsplan of omgevingsvergunning

Het gaat hier om plannen en projecten die passen in een vastgesteld bestemmingsplan en om plannen en projecten die reeds vergund zijn. De betreffende projecten zijn in Tabel 2 licht- en donkergroen gekleurd. Als zo'n project op de peildatum van 1 augustus 2020 nog niet in uitvoering is, worden tussen de initiatiefnemer en de verantwoordelijke overheid afspraken gemaakt over de momenten van starten en afronden.

Plannen of projecten die onder het overgangsbeleid vallen (pijplijnprojecten)

Voor deze plannen of projecten geldt dat de betrokken overheid zich vóór 1 augustus 2020 op basis van vigerende beleidskaders aan het plan/project heeft gecommitteerd. Dit commitment ligt vast in de vorm van:

- Een ontwerp bestemmingsplan,
- een aanvraag omgevingsvergunning voor het afwijken van een bestemmingsplan²²,
- Een (openbare) overeenkomst met de betreffende overheid, of
- een raadsbesluit²³.

Betrokken partijen streven ernaar om, voor zover mogelijk, de projecten nader uit te werken overeenkomstig de uitgangspunten van de nieuwe Gebiedsvisie Veerse Meer. Waar dit niet mogelijk blijkt, geldt het principe 'agree to disagree'. Ook geldt dat een dergelijk plan of project alleen dan onder het vigerende beleid tot uitvoering kan worden gebracht, als de gemeenteraad hiervoor uiterlijk op 1 augustus 2022 op basis van de vigerende beleidskaders een bestemmings- of omgevingsplan heeft vastgesteld of een omgevingsvergunning heeft verleend. In het geval dit vaststellingsbesluit door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State vervolgens wordt vernietigd, waardoor de gemeenteraad pas na 1 augustus 2022 een vervangend of gewijzigd vaststellingsbesluit vaststelt, valt ook dat nieuwe vaststellingsbesluit onder het overgangsbeleid, maar alleen (in het geval van een bestemmingsplan of de aanvraag van een omgevingsvergunning) als het gebaseerd is op het oorspronkelijke (vóór 1 augustus 2020 vastgestelde) ontwerpbesluit.

Als een plan of project in deze categorie niet aan alle hierboven genoemde voorwaarden voldoet, zal het worden beoordeeld op basis van het op 1 augustus 2022 geldende beleid. In tabel 2 zijn de projecten die aan de voorgestelde criteria van een pijplijnproject voldoen, licht- en donkergeel gekleurd.

²² Een aanvraag omgevingsvergunning voor het afwijken van een bestemmingsplan (aanvraag voor het buitenplans afwijken van een bestemmingsplan) is een aanvraag gebaseerd op artikel 2.12, lid 1, sub a onder 3 van de Wabo. Bij een dergelijke aanvraag moet gemotiveerd worden dat de omgevingsvergunningsaanvraag voldoet aan een goede ruimtelijke ordening. De aanvraag moet voorzien zijn van een ruimtelijke onderbouwing.

²³ Een raadsbesluit betekent dat de gemeenteraad in een formele zitting besloten heeft dat een voorgenomen initiatief gewenst is en dat de initiatiefnemer wordt uitgenodigd het betreffende initiatief verder uit te werken tot een aanvraag omgevingsvergunning in afwijking van het bestemmingsplan of in een bestemmingsplan.

Overige Initiatieven

Voor de overige plannen en projecten geldt dat deze overeenkomstig de uitgangpunten en kaders van de nieuwe Gebiedsvisie Veerse Meer worden gerealiseerd. Dit geldt eveneens voor nieuwe plannen en projecten die nog niet in onderstaande tabel zijn opgenomen. Deze overige initiatieven zijn in deze tabel roze, rood en donkerrood gekleurd.

Tabel 2: Overzicht van de op 1 augustus 2020 bekende ruimtelijke projecten en initiatieven, in en rond het Veerse Meer.

Status van projecten en initiatieven in en rond het Veerse Meer - dd. 1 augustus 2020 (def.)

Project of initiatief	Deelgebied	Status (1)	Eenheden verblijfsrecreatie		
			huidig aantal (2)	gewenst aantal (3)	saldo (4)
Camping 't Veerse Meer	Wolphaartsdijk		700	700	0
De Veerse Kreek	Wolphaartsdijk		280	280	0
Harbour Village	Middelburg		80	80	0
Oranjeplaat (hotel en appartementen)	Middelburg		108	108	0
Waterpark Veerse Meer (5)	Middelburg		1.337	0	-1.337
Zeeuws Goedt	Schotsman		7	7	0
Felixkade fase 1	Kamperland		24	24	0
Botterlaan	Kortgene		0	20	20
Delta Marina	Kortgene		0	0	0
Havenkwartier	Kamperland		14	14	0
Loswal Uithaven	Kamperland		30	30	0
Opwaardering jachthaven Oostwatering	Veere		557	570	13
Beurtschipperstraat	Kortgene		20	20	0
Camperpark Zeeland	Schotsman		152	177	25
Camping De Paardekreek	Kortgene		510	510	0
RCN De Schotsman	Schotsman		1.070	1.070	0
Snackpoint Wimpie	Schotsman		0	0	0
Watersportcentrum De Schotsman	Schotsman		3	3	0
Camping Kruitmolen (*)	Middelburg		25	175	150
Doorontwikkeling Waterpark Veerse Meer (6)	Middelburg		0	895	895
Herontwikkeling Oranjeplein (**)	Veere		0	52	52
Bungalows Spuiweg	Kortgene		0	4	4
De Zuidschor	Wolphaartsdijk		0	66	66
De Zuidvliet	Wolphaartsdijk		0	28	28
Felixkade fase 2	Kamperland		0	72	72
Herbestemming Mijnenmagazijn	Veere		0	15	15
Hoogspanningskabel Windpark IJmuiden-Ver	Veerse Meer		0	0	0
Inpassing scoutcentrum	Veere		45	45	0
Rotatie vliegbaan	Middelburg		0	0	0
Landhuizen spuiweg	Kortgene		0	8	8
MTB-route	Veere		0	0	0
Natuurbegraafplaats Veere N 3453, 3454	Veere		0	0	0
Natuurontwikkeling Bastion-Veerse Dam + wandelroute	Veere		0	0	0
Natuurontwikkeling Goudplaat	Veerse Meer		0	0	0
NCC De Zandkreek (***)	Kortgene		130	130	0
Plan Zwemer	Kamperland		0	80	80
Spuibos	Kamperland		0	0	0
Surfschool Veerse Dam	Schotsman		1	1	0
Uitbreiding strandje Veerse Dam	Veere		0	0	0
Veerdam	Kamperland		0	5	5
(1) Legenda		Totaal:	5.093	5.189	96
 Bestemmingsplan in uitvoering of gerealiseerd Bestemmingsplan vastgesteld, maar nog niet in uitvoering (Ontwerp) bestemmingsplan in procedure Anterieure overeenkomst (Raadsbesluit) Voorontwerp bestemmingsplan Plan bestuurlijk gedragen (College schriftelijk of mondeling akkoord) Verkenning gestart		(2) huidig: aantal eenheden dat conform het huidige bestemmingsplan in uitvoering, c.q. gerealiseerd is. (3) nieuw: aantal eenheden dat het desbetreffende initiatief of project in totaal wenst te realiseren. (4) saldo: het verschil tussen wat de initiatiefnemer wenst en wat nu al in uitvoering, c.q. gerealiseerd is.			
(5) Waterpark Veerse Meer: uitvoering is gestopt omdat de initiatiefnemer het huidige bestemmingsplan wenst te vervangen door een nieuw bestemmingsplan, getiteld: Door-ontwikkeling Waterpark Veerse Meer (6) .					

Bijlage II – Landschap Veerse Meer

Zie document via: <https://www.zeeland.nl/ruimte/gebiedsvisie-veerse-meer>.

Bijlage III – Algemene principes (zoals vastgesteld in Fase 1)

Met de visie moeten de bestaande kwaliteiten van het Veerse Meer gebied worden beschermd, versterkt en waar nodig hersteld. Sommige gebieden nodigen uit tot een integrale kwaliteitsimpuls, waardoor nieuwe kwaliteiten kunnen ontstaan en/of bewust worden ontwikkeld. Beleid dat uit de visie voortkomt moet zorgen voor zorgvuldig gebruik van de omgeving, met respect voor de natuurlijke waarden en leefomgeving en de juiste impulsen bieden voor een gevarieerde recreatieve markt. In navolging van Nico de Jonge (zie *hoofdstuk 1*) blijft de hoofdfunctie van het Veerse Meer recreatie, natuur(beleving), rust en ontspanning.

De geïdentificeerde zorgen en kansen omtrent de onderscheidende omgevingskwaliteiten van het Veerse Meer gebied, geven aanleiding tot het formuleren van een aantal algemene, richtinggevende principes met betrekking tot toekomstige ontwikkelingen in het gebied. Kernwoord is 'balans'. Deze principes zijn in fase 2 middels de gebiedstypologieën (*hoofdstuk 3*) aangescherpt tot kaderstellende regels voor het Veerse Meer gebied als geheel én daarmee ook van toepassing voor de afzonderlijke aandachts- en beschermingsgebieden (*hoofdstuk 4*).

Gekoppeld aan natuur- en landschapskwaliteiten

Behoud, bescherm en versterk natuurkwaliteiten en landschapswaarden

De natuurkwaliteiten en landschapswaarden van het Veerse Meer gebied worden minimaal behouden en beschermd en waar mogelijk versterkt en verder of nieuw ontwikkeld. Dit geldt zowel voor kwaliteiten en waarden op het land als in het water.

Behoud oorspronkelijke ontwerpprincipes voor optimale beleving

De ontwerpprincipes van Nico de Jonge (zie hoofdstuk 1) worden behouden, zodat het Veerse Meer gebied optimaal kan worden beleefd:

- Robuuste groenstructuren ondersteunen de natuurbeleving, en geven ruimtelijke kadering en 'rugdekking' aan bestaande bebouwing langs de oevers en op de dijken, of daar direct achter.
- Het Veerse Meer karakteriseert zich door een zonering met zachte overgangen tussen water en land en tussen intensief en extensief gebruik.
- (Cultuur)historische landschapselementen (bijv. de loop van de oorspronkelijke kreken en dijken) zorgen voor een leesbaar landschap, waarin de ontstaanswijze van het Veerse Meer herkenbaar blijft.
- Er is vrij zicht op karakteristieke oriëntatiepunten, zoals het silhouet van de stad Veere en de kerken van Wolphaartsdijk en Kortgene.
- De oevers van het Veerse Meer zijn grotendeels openbaar toegankelijk.

Ontwikkelingen dragen bij aan de Natura 2000-doelen en versterken waar mogelijk het Natuur Netwerk Zeeland

Ontwikkelingen mogen niet strijdig zijn met Natura 2000 en dragen bij aan de daarbij horende natuur- en landschapsambities en het Natuur Netwerk Zeeland. Initiatiefnemers worden uitgenodigd en geholpen om te verkennen of er kansen benut kunnen worden om een extra impuls te geven aan de ontwikkeling van natuur, onder andere door aan te sluiten bij reeds bestaande initiatieven.

Gekoppeld aan waterkwaliteit, -gebruik en -veiligheid

Bewaak de huidige waterkwaliteit

Bij mogelijke invloed van ontwikkelingen op waterkwaliteit vormt het behoud en/of verbetering van het huidige kwaliteitsniveau het uitgangspunt.

Behoud de huidige diversiteit aan gebruikers en gebruiksmogelijkheden van het water en waarborg de veiligheid

De huidige diversiteit aan gebruiksmogelijkheden en gebruikersgroepen dient behouden te blijven, zowel qua beroepsvissers, beroepsvaart als recreatief gebruik van het water, met naleving van de wettelijk geldende natuuropgaven. De veiligheid op, in en rond het water moet daarbij te allen tijde gewaarborgd blijven.

Sta geen uitbreiding van aantal ligplaatsen in jachthavens toe

Specifiek voor de jachthavens geldt dat de huidige aantallen ligplaatsen voor vaste gasten en passanten naar verwachting ook in de toekomst aan de behoefte voldoen. De huidige recreatiedruk op het water is redelijk in balans met de beoogde natuur- en landschapskwaliteit. Het aantal boten hoeft niet te verminderen. Wel is er een tendens naar gemiddeld grotere recreatievaartuigen. Dit noopt de jachthavens tot het vergroten van ligplaatsen, hetgeen een uitbreiding van het steigeroppervlak vraagt. Dit wordt toegestaan, onder de voorwaarde van geen toename van het aantal eenheden.

Belangrijk hierbij is te benoemen dat er een onderscheid is tussen een ligplaats en een afmeervoorziening. Een ligplaats is een vaste locatie in het water, bedoeld voor 1 vaste gebruiker, die daar zijn vaarttuig stalt. Dit kan in een (jacht)haven zijn of aan een privésteiger. Een afmeervoorziening is een openbaar toegankelijke locatie in het water waar "eenieder" tijdelijk kan afmeren, bv. bij sluizen, bruggen, oevers en eilandjes in het Veerse Meer. Voor de meeste afmeervoorzieningen geldt dat daar niet overnacht mag worden.

Behoud en versterk openbaar toegankelijke voorzieningen t.b.v. (water)recreatie

Aanwezigheid van openbaar toegankelijke voorzieningen zoals trailerhellingen karakteriseren het Veerse Meer gebied. Ontwikkelingen mogen de openbare toegankelijkheid (zoals in het geval van trailerhellingen de toegankelijkheid vanaf de waterkant) niet beperken. Inzet is gericht op behouden, versterken c.q. vergroten van de mogelijkheden. Dat geldt overigens in het algemeen voor dagrecreatieve publieke faciliteiten.

Gekoppeld aan recreatieve kwaliteit, bebouwde omgeving en infrastructuur

De hoogte van de bebouwing mag het open Deltalandschap van het Veerse Meer gebied niet verstoren

Niet expliciet in het oorspronkelijke landschapsplan van Nico de Jonge benoemd, maar in de afgelopen 50 jaar steeds urgenter: het open Deltalandschap en de maat van het Veerse Meer verhoudt zich slecht met hoge bebouwing, ook als die niet direct in de zichtlijnen van karakteristieke oriëntatiepunten staan of het historische silhouet daarvan verstoren. In Fase 2 van de Gebiedsvisie worden v.w.b. de hoogte van bebouwing de volgende hoofdlijnen uitgewerkt:

- Het open Deltalandschap van het Veerse Meer moet behouden worden.
- De zichtlijnen naar karakteristieke oriëntatiepunten of historisch silhouet mogen niet verstoord worden.
- Aandachtsgebieden moeten zich ontwikkelen op een dusdanige manier dat ze het landschap en de landschappelijke beleving versterken. Conform de regel uit de kustvisie landschap creëren i.p.v. consumeren. In Fase 2 zullen hiervoor locatie specifieke randvoorwaarden en regels worden opgesteld.
- Per aandachtsgebied wordt in Fase 2 gekeken of buitendijks bouwen is toegestaan. Per gebied wordt beoordeeld of buitendijkse bebouwing zowel landschappelijk als natuurlijk ingepast kan worden of dat het te veel impact heeft op de ruimtelijke kwaliteit. Qua hoogte zal de buitendijkse bebouwing gevoegd moeten worden in de omgeving (een nadere uitwerking van die hoogtes volgt in Fase 2; bijvoorbeeld door gebruik te maken van referentiehoogte dijken/bebouwing/bomen/masten etc.).
- (Zeer) hoge bouwwerken (waaronder bijvoorbeeld windmolens) zijn niet wenselijk op de oevers en dammen van het Veerse Meer (buiten de huidige zoekgebieden). Dit geldt ook voor hoge bouwwerken van andere aard zoals masten en antennes.
- Binnen agrarische bouwblokken volgt men de regels van het vigerende bestemmingsplan en kunnen hoge bouwwerken toegestaan zijn.

- Binnen de huidige contouren van het Veerse Meer mag niet in het water gebouwd worden.

Bovenstaande leidende principes zullen hun nadere uitwerking (detaillering) vinden in de uitwerking van Fase 2 van de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030. Hierbij zullen ook de 1km rondom het Veerse Meer, het karakteristieke beeld, de schaal en de huidige skyline van het Veerse Meer-gebied in het algemeen en specifiek locaties in het bijzonder, een rol spelen. Daarnaast worden ook de huidige landschapsverordening en de Handreiking Landschap: Het landschap van Zeeland - Beschrijving van het landschaps-DNV en ontwikkelingsperspectief (2012) gebruikt als afwegingskader.

[Leg het accent op kwaliteitsverbetering, verduurzaming en maatschappelijke meerwaarde](#)

Bij toekomstige verblijfs- en dagrecreatieve ontwikkelingen (op land en water) met ruimtelijke impact ligt het accent op kwaliteitsverbetering. Ontwikkelingen moeten van maatschappelijke meerwaarde zijn, te denken valt aan ontwikkeling van nieuwe natuur en landschap (nntb percentages vaststellen in Fase 2, naar analogie met de Zeeuwse Kustvisie), een sociaaleconomische bijdrage aan bv. algemene voorzieningen en infrastructuur, werkgelegenheid, etc. Investerings dienen zoveel mogelijk gebruik te maken van de Best Beschikbare Technieken (BBT) in het duurzaam gebruik van energie en materialen en de uitstraling van licht. Nieuwe initiatieven moeten bovendien onderscheidend zijn t.a.v. het bestaande aanbod, in soort en qua bereik van verschillende doelgroepen. De diversiteit dient te worden getoetst voor het Veerse Meer-gebied als geheel. Bestaande vestigingen mogen uitbreiden, maar alleen als die uitbreiding binnen een nog te bepalen maximum blijft qua aantallen en soorten eenheden en qua oppervlak. Voor omwonenden moeten nieuwe ruimtelijke investeringen toegevoegde waarde creëren, zoals openbaarheid van voorzieningen of nieuw of aanvullend aanbod van diensten. Samen met de betrokken overheden dienen de initiatiefnemers ervoor te zorgen dat de lokale (nuts)voorzieningen en verkeersinfrastructuur niet worden overbelast.

Ontwikkelingen corresponderen vanzelfsprekend met bestaande beleidskaders, zoals de centrale bedrijfsmatige exploitatie voor verblijfsrecreatieve bestemmingen en de ladder voor duurzame verstedelijking.

[Sta geen permanente nieuwvestiging buiten aandachtsgebieden toe en sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren](#)

Om te borgen dat de omgevingskwaliteiten van het Veerse Meer gebied niet verder worden aangetast (met name de openheid en openbare toegankelijkheid van oevers en de zichtlijnen op markante oriëntatiepunten en cultuurhistorische fenomenen), vinden toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen alleen nog plaats binnen, of bij voorkeur flankerend aan, de bestaande bebouwingscontouren, en binnen de in Fase 2 nog nader te bepalen begrenzing van de aandachtsgebieden. De regels vindt u in tabel 1.

Als het gaat om bestaande vestigingen, dan moeten deze kunnen herinvesteren om ruimte te creëren voor innovatie. Daarbij dienen zij te voldoen aan de hierboven genoemde criteria met betrekking tot het duurzaam gebruik van energie en materialen. Als de investering om uitbreiding van het aantal eenheden of het bedrijfsareaal van de onderneming vraagt, dan kan dit in beperkte mate (zulks nog nader te bepalen in Fase 2, in navolging van de Kustvisie). Als het ruimtelijk niet anders kan, mag een dergelijke uitbreiding voorbij, maar bij voorkeur wel grenzend aan de bestaande bebouwingscontouren reiken, binnen de in Fase 2 nog nader te bepalen begrenzing van de aandachtsgebieden. Als het gaat om nieuwvestiging, dan zullen deze een plek moeten vinden binnen de bestaande bebouwingscontouren en/of aandachtsgebieden.

Bovendien gelden dan ook de eisen op het gebied van duurzaam gebruik van energie en materialen, het onderscheidend zijn t.a.v. het bestaande aanbod en het voor omwonenden creëren van toegevoegde waarde en voorkomen van overlast.

In uitzonderlijke gevallen zijn tijdelijke voorzieningen toegestaan buiten de aandachtsgebieden, doch slechts wanneer op die locatie een duidelijke maatschappelijke of dagrecreatieve behoefte aan dergelijke voorziening is, deze niet versteend is, laag intensief qua concentratie van bezoekers, geluid en verkeersbewegingen én van tijdelijke, seizoensgebonden aard. Het betreft géén permanente verblijfsaccommodaties. Denk aan een tijdelijk, seizoensgebonden horecapaviljoen bij een recreatiestrandje. Ook is buiten de aandachtsgebieden ruimte voor natuur gebonden recreatie, zoals activiteiten in kader van het nazomerfestival, etc. De voorzieningen en activiteiten mogen niet in één van de groene beschermingsgebieden (zie paragraaf 3.3) liggen c.q. doorgaan.

Tabel 1: Regels voor toekomstige uitbreiding en nieuwvestiging, binnen en buiten bebouwingscontouren en aandachtsgebieden.

	Bestaande vestigingen	Nieuwe vestigingen
Binnen bestaande bebouwingscontouren in een aandachtsgebied	Beperkt uitbreiden is mogelijk, maar alleen als deze voldoet aan het nog te bepalen maximum qua eenheden en oppervlak. Het principe hier is inbreiden	Nieuwvestiging is enkel nog mogelijk mits deze onderscheidend is t.a.v. het huidige aanbod en ook voor omwonenden en omgeving toegevoegde waarde creëert.
Buiten bestaande bebouwingscontouren in een aandachtsgebied	Beperkt uitbreiden is mogelijk, maar alleen als deze voldoet aan het nog te bepalen maximum qua eenheden en oppervlak, onderbouwd is en de uitbreiding aansluit bij de bestaande bebouwingscontour en/of nader te bepalen grens van het aandachtsgebied.	Nieuwvestiging is enkel nog mogelijk mits deze onderscheidend is t.a.v. het huidige aanbod en ook voor omwonenden en omgeving toegevoegde waarde creëert. Deze nieuwvestiging sluit bij voorkeur aan op de bestaande bebouwingscontouren.
Buiten een aandachtsgebied	Uitbreiden is niet mogelijk.	Hier zijn enkel tijdelijke voorzieningen mogelijk als deze de omgeving niet verstoren, laag intensief, tijdelijk én seizoensgebonden zijn, in een duidelijke maatschappelijke of dagrecreatieve behoefte voorzien én niet in een groen beschermingsgebied plaatsvinden

Houd rekening met de impact op infrastructuur

Aanpassingen aan bestaande (verblijfs)recreatieve bedrijven dan wel nieuwvestiging hebben invloed op de omgeving en behoeven een goede (publieke) infrastructuur zodat huidige gebruikers niet worden benadeeld door overbelasting, nieuwe gebruikers voldoende worden gefaciliteerd en de veiligheid van gebruikers te allen tijde kan worden geborgd. Het gaat hierbij o.m. over draagkracht en kwaliteit van bestaande toegangswegen en (openbare) vervoersvoorzieningen. Dit speelt met name om en rond grootschalige clusters van verblijfsvoorzieningen.

Maar impact van nieuwe ontwikkelingen gaat verder dan bereikbaarheid (van de oevers van het meer, voorzieningen en accommodaties) en toegankelijkheid (bv. voor hulpverlening, mindervaliden). Infrastructuur betreft ook goede beschikbaarheid van nutsvoorzieningen, watertoevoer, internet, e.d. ten behoeve van inwoners, landbouw en andere vaste gebruikers.

Bij voorziene impact (criteria nader te bepalen), wordt voor de betreffende infrastructurele onderdelen een impactstudie gewenst. Te denken valt bv. aan een verkeerskundige studie. Waar de infrastructurele knelpunten gemeentegrenzen overschrijden, vergt dit afstemming en samenwerking tussen de gemeentes.

Behoud de vitaliteit van het landelijk gebied

De karakteristieke openheid van het agrarische landschap rondom het Veerse Meer draagt bij aan het ervaren van rust, stilte, ruimte en donkerte, en daarmee aan de recreatieve aantrekkingskracht. Grote waarde wordt gehecht aan behoud van de vitaliteit van het landelijk gebied. Bestaande agrarische bedrijven behouden ontwikkelingsmogelijkheden. Daarnaast worden mogelijkheden geboden binnen de voorwaarden voor Nieuwe Economische Draggers (NED).

Deelname aan kwaliteitsimpulsen m.b.t. groen- en landschapsontwikkelingen in aandachts- en beschermingsgebieden gebeurt op basis van vrijwilligheid. Waar het agrarische grond betreft, zou bv. kunnen gekeken worden naar mogelijkheden van natuur inclusieve landbouw.

Bied alleen ruimte aan ondernemers die in hun ontwikkelplannen de identiteit en de specifieke kwaliteiten van het gebied respecteren en versterken

Het Veerse Meer kent veel verschillende typen van ondernemers. Denk aan recreatieondernemers, horecaondernemers en ondernemers in de landbouw, visserij, aquacultuur en binnenvaart. Kwaliteit(verbetering) moet voor elke onderneming uitgangspunt vormen, gezien vanuit ruimtelijk oogpunt, economische haalbaarheid, marktbehoefte, onderscheidend vermogen en het leveren van een maatschappelijke bijdrage. Belangrijk aandachtspunt is dat bedrijven passen bij en bijdragen aan de identiteit van het gebied, wat onder meer gekenmerkt wordt door kleinschaligheid, landelijkheid, openheid en een natuurlijke inbedding.

Samenhang en een gemeenschappelijke aanpak in deze, kunnen helpen, voor huidige lokale ondernemers én nieuwvestigers. Gebiedsbranding kan daarin een krachtig communicatiemiddel zijn, vanuit een organisatie die deze taak op zich neemt en ondernemers rond dit doel verenigt, lokale producten in en rond het Veerse Meer beter onder de aandacht brengt en hiermee zorgt voor een betere herkenning en beleving voor inwoners en gasten.

Het toeristisch product van het Veerse meer wordt immers gevormd door de symbiose van de omgeving (het meer, de strandjes, de kering, natuurgebieden, historisch Veere, kernen en agrarisch achterland), de accommodaties (verblijfsrecreatieve parken, horeca etc.) en de onderliggende organisatie ervan (recreatieondernemers, detailhandel, VVV, evenementen etc.).

Klimaatadaptatie en energietransitie

Anticipeer op klimaatadaptatie en energietransitie

Het veranderend klimaat en een andere manier van omgaan met energiebronnen zijn twee belangrijke maatschappelijke fenomenen die los van elkaar ook in deze context aandacht vragen.

Dat klimaatverandering ook invloed heeft op het gebied rondom het Veerse Meer is ontegenzeggelijk.

Klimaatrobuust en toekomstbestendig ontwerpen bij nieuwe ontwikkelingen is noodzakelijk. Verkenning van mogelijkheden en onmogelijkheden is essentieel. Hierbij kan worden aangesloten bij de klimaatstresstesten die in de verschillende Zeeuwse gemeenten zijn uitgevoerd en de in ontwikkeling zijnde gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050. Zo vraagt de te verwachten waterpeilstijging ook de komende 10 jaren al om proactief beleid.

In het kader van energietransitie zal worden verkend wat bij toekomstige ontwikkelingen wenselijk dan wel noodzakelijk wordt geacht, rekening houdend met de bestaande omgevingskwaliteiten, aard en schaal van het gebied. Nieuwe plannen zullen toekomstbestendig moeten zijn op vlak van energie. Hoe dit zich vertaalt, moet verder worden uitgewerkt.

Bijlage IV – Beschermingsgebieden - een eerste beschrijving

Ooster-Nieuwlandpolder e.o.

Het gebied tussen de Veerse Gat Dam en jachthaven Oostwatering kenmerkt zich als een groen landschap met de Polredijk als natuurlijke (dijk)grens tussen de oever van het Veerse Meer en het agrarische achterland. Een aardigheid is dat in dit gebied de caissons voor het afsluiten van het Veerse Gat werden gebouwd. Dit is in het landschap nog terug te zien. In dit gebied is een duikplaats aanwezig.

Foto: Marieke Wiendels

Afbeelding: Ooster-Nieuwlandpolder e.o.

De Piet

Begrenzing

Er is voor gekozen om het gedeelte van 14 hectare nieuwe natuur, dat onderdeel uitmaakt van het plan van Waterpark Veerse Meer, de aparte status te geven van beschermingsgebied. De reden hiervoor is het belang om hier het open zicht van de Muidenweg op het Veerse Meer te bewaren. Deze landschappelijke waarde is door vele mensen genoemd in het participatieproces van het waterpark.

Opgave

De initiatiefnemer van het waterpark heeft dit gebied opgenomen in zijn plan, om binnen het plan een optimale balans te creëren tussen verblijfsrecreatie, groen, water en natuur. Het inrichtingsplan van het natuurgebied zal in nauwe samenwerking met de provincie, natuurorganisaties en het waterschap worden uitgewerkt.

Randvoorwaarden hiervoor zijn het behoud van het zicht vanaf de Muidenweg op het water en het beschermen van de zoetwaterlens onder de naastgelegen gronden.

Beschermingsgebied Goudplaat

Een ruim opgezet natuurgebied met weiden, bos, een ruiterspad, moeras, wandelroutes en een MTB-parcours, doorsneden door een oude kreekrest. Ook aan de westzijde vanaf het water benaderbaar door een paar openbare steigers. Beheer van de ruige weiden vindt gedegen plaats door oerrunderen. Flora en fauna hebben alle kans om tot wasdom te komen. Binnen deze oase van rust ligt een aantal landbouwpercelen, die mede de openheid van het landschap dragen. Omzetten daarvan naar natuur zou de natuurwaarde van het gebied ten goede komen.

Beschermingsgebied Sint Felixweg

Vanaf de ingang van het Havenkanaal van Kamperland is een gebied geïsoleerd door een nieuw aangelegde kreek. Door aan deze zijde minder te maaien ontstaat een soort van rustgebied omsloten door zout water van het Veerse Meer. Boskavels afgewisseld door stroken ruw gras langs de oever van het Veerse Meer tegen weidse landbouwpercelen maken het Veerse meer voor eenieder benaderbaar en beleefbaar en geeft mooie vergezichten. Beperkte infrastructuur (afvalinzameling, rijbaan & sober sanitair) zorgt voor enige structuur. Stukken ruw gras langs de oever minder maaien maakt zones minder benaderbaar. Het sobere sanitair verdient een upgrading.

Bijlage V – Aandachtsgebieden - een eerste uitwerking van opgaven

Veerse Gatdam

Voor het aandachtsgebied Veerse Gatdam is momenteel enkel de begrenzing geduid. Een aantal knelpunten en opgaven zijn vanuit de Landschapsvisie Deltadammen (zie 5.7) al benoemd, doch moeten door verantwoordelijke overheden en relevante maatschappelijke partners nog verder worden uitgewerkt. Dit moet uiteindelijk leiden tot een gezamenlijk gedragen streefbeeld voor een integrale gebiedsgerichte kwaliteitsimpuls.

Jachthaven Oostwatering

Deze jachthaven was de werkhaven waar vanuit de Veerse Gat Dam werd aangelegd. Na afronding van dit deel van de Deltawerken, is de werkhaven in gebruik genomen als dagrecreatieve- en commerciële jachthaven. De jachthaven wordt gebruikt door een watersportvereniging, een commercieel havenbedrijf met horeca en een zeilschool. De ruimtelijke uitstraling is, gelet op zijn ligging, ondermaats. Om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren geldt voor de jachthaven een Beeldkwaliteitsplan.

Afbeelding: Jachthaven Oostwatering.

Oever nabij Scoutscentrum Zeeland

De oever tussen Veere en Middelburg kenmerkt zich als een groene oever. Langs deze oever ligt het Scoutscentrum Zeeland met diverse recreatieterreinen. In 2011 is het "Hopman Vernielhuis" gebouwd als centrale voorziening van het Scoutscentrum. In 2014 is dit gebouw uitgeroepen tot mooiste gebouw van Zeeland. Even verderop ligt wat geïsoleerd het terrein "t Poldertje". Het is de wens om dit deel van het terrein te verplaatsen naar de oeverzone van het Scoutscentrum. Dit vergt een ruimtelijke ingreep, ook aan de oever.

Afbeelding: Scoutcentrum Zeeland.

Oranjeplein Veere

Bijzondere aandacht verdient de stad Veere. De stad Veere is in 1974 aangewezen als Beschermd Stadsgezicht. Het is het enige Beschermd Stadsgezicht aan het Veerse Meer. Het silhouet vanaf het water op de stad is van grote cultuurhistorische waarde: de Campveerse Toren, het Stadhuis en de Grote Kerk. Voor het Veerse Oranjeplein geldt een Beeldkwaliteitsplan.

Afbeelding: Stad Veere.

Mijnenmagazijn

Aan het Kanaal door Walcheren nabij de monding met het Veerse Meer ligt het Rijksmonumentale complex 'Mijnenmagazijn'. Dit complex bestaat uit een aanlegsteiger, het mijnenmagazijn zelf en een kantinegebouw. Het complex is in 1916 gebouwd door het toenmalige ministerie van Marine en diende voor de opslag van zeemijnen. Later werden er in de periode 1919 en 1926 (water)vliegtuigen (o.a. Fokker F-3) gemonteerd. Het complex kent momenteel geen functie. Er ligt een wens om het complex te herbestemmen met als doel het behoud van het Rijksmonumentale complex en militair cultuurhistorisch erfgoed. Reeds kansrijk geachte scenario's hiervoor zijn vakantiewoningen, een hotel of bedrijfsruimte.

Afbeelding: Mijnenmagazijn.

Waterpark

Begrenzing

De begrenzing van het aandachtsgebied komt overeen met het gedeelte waarvoor in juli 2021 een nieuw bestemmingsplan is vastgesteld met de bestemmingen Verblijfsrecreatie, Groen en Water. Overigens is de begrenzing van het aandachtsgebied niet gekoppeld aan de realisatie van het bestemmingsplan Waterpark 2020.

Ook als de realisatie niet door zou gaan, blijft dit gebied aandachtsgebied. Een eventueel nieuw project – dat dan geen pijlijnproject meer is - moet aan de principes van de Gebiedsvisie voldoen.

Oostelijk van het aandachtsgebied ligt een gebied met de nieuwe bestemming Natuur-overgangszone. Ook dit gebied maakt onderdeel uit van het bestemmingsplan Waterpark Veerse Meer 2020, maar is in deze Gebiedsvisie apart begrensd als beschermingsgebied, vanwege de speciale landschappelijke waarde. Zie hiervoor de beschrijving bij beschermingsgebied De Piet.

Afbeelding: Huidige situatie Waterpark, juli 2021.

Opgave

In het aandachtsgebied Waterpark is van groot belang dat er een goede balans gevonden wordt tussen groen, water en verblijfsrecreatie. Het gaat om een nieuw landschap dat niet alleen het huidige knelpunt van de verwaarloosde en nooit afgebouwde camping (de Witte Raaf) oplost, maar ook een nieuw landschap vormt, dat enerzijds aansluit op de Lemmer en de omgeving van de jachthaven en het Fletcherhotel en anderzijds aansluit op het beschermingsgebied en het huidige natuurgebied De Piet. Hiermee worden zowel de landschappelijke overgangen als doorgaande recreatieve routes bedoeld. Het ontwerp van initiatiefnemer Driestar voldoet daaraan. Echter, ook als deze geplande ontwikkeling om wat voor reden dan ook niet tot uitvoering komt, geldt ook voor een nieuwe initiatiefnemer de voorwaarden van dit aandachtsgebied, namelijk het creëren van een nieuw landschap waarin de verblijfsrecreatie is opgenomen (geen landschapsconsumptie maar landschapscreatie) in een verhouding van 70% landschap en 30% recreatie.

Bijkomend aandachtspunt is de geplande rotatie van de vliegbaan (van oost-westrichting naar meer noordoost-zuidwest). Deze draaiing is al jarenlang gewenst, vanwege veiligheid en geluidsoverlast voor de mensen die op Oranjeplaat en het Waterpark wonen of verblijven. Momenteel wordt gewerkt aan een provinciaal inpassingsplan hiervoor. Inrichting en gebruik van de directe omgeving moet voldoen aan de regelgeving omtrent luchtvaartverkeer.

Wijziging ten opzichte van fase 1

Hier dient ook opgemerkt te worden, dat bij het vaststellen van fase 1 van de Gebiedsvisie, de gemeente nog de intentie had om het aandachtsgebied groter te maken, namelijk de hele zone van camping de Kruitmolen tot aan De Piet, tot over de Muidenweg en inclusief het vliegveld. De reden hiervoor was, dat er een ruimtelijke en een functionele relatie was tussen de ontwikkelingen die in dit gebied plaatsvinden, te weten: de doorontwikkeling van het waterpark; het toenmalige initiatief om de jaarplaatshouders een plaats te geven op camping de Kruitmolen en de zoektocht naar een goede verkeersoplossing naar het waterpark. Om echter een einde te maken aan de onduidelijkheid of er dan nog ruimte zou zijn voor extra initiatieven langs deze oever, heeft de gemeente ervoor gekozen het aandachtsgebied in areaal te verkleinen.

Landschapsplan

Tegelijkertijd wordt er wél gewerkt aan een landschapsplan voor de hele oever op Middelburgs grondgebied, inclusief het vliegveld en de nieuwe (nog niet vastgestelde) ontsluiting op de A58. Dit landschapsplan zal de gemeente met de samenwerkende partners van de Gebiedsvisie en de betrokken inwoners en ondernemers uitwerken. Belangrijke opgaven daarbij zijn: inpassing verkeersontsluiting en vliegveld; behoud en versterking zoetwaterlens onder o.a. de voormalige Calandpolder, verhoging natuur- en belevingswaarden, eventuele aanleg nieuwe (bos)beplantingen.

Recreatiezone Wolphaartsdijk

De begrenzing van het Aandachtsgebied Recreatiezone Wolphaartsdijk wordt onder meer bepaald door de kenmerkende polderstructuur van het voormalige eiland van Wolphaartsdijk. De noordgrens van de recreatiezone volgt grotendeels de gemeentegrens, deze ligt in het Veerse Meer.

De oostgrens volgt de dijkstructuur aan de oostkant van de Zuidvlietpolder. Binnendijs hoort verder het westelijke deel van de Oosterlandpolder tot de recreatiezone. Om de openheid van de polders volgens het Landschapsonwikkelingsplan te behouden, volgt de grens de Aardebolleweg en de Muidenweg in het zuiden en de hoofdwatergang in het oosten.

De westgrens van de recreatiezone ligt in het westen van de Schelphoek. Aan de overzijde van de Muidenweg wordt de landschapscamping De Heerlijkheid van Wolphaartsdijk inclusief de aangrenzende polder ten zuiden van de camping tot het aandachtsgebied gerekend.

De begrenzingen van het aandachtsgebied volgen hiermee zoveel mogelijk de landschappelijke structuren, waardoor de landschappelijke eenheden intact blijven.

Afbeelding: recreatiezone Wolphaartsdijk

Knelpunten en opgaven

Recreatiezone Wolphaartsdijk kent twee gezichten. Enerzijds is er het buitendijs gelegen gebied met de jachthavens (deelgebied I) waar een groot aantal recreanten op een boot verblijft en water gerelateerde recreatie beoefenen (zeilen, vissen, duiken, varen). Anderzijds zijn er binnendijs vier grondgebonden recreatieparken (deelgebied II en IV) waar de recreanten in huisjes en kampeermiddelen verblijven en

recreëren. De aanwezige voorzieningen zijn in zichzelf gekeerd en hebben weinig onderlinge samenhang en relatie: Rond de jachthavens en de recreatieparken heeft domeinvorming plaatsgevonden, en de openbare toegankelijkheid is laag. Mede vanwege de vele barrières en de verstening laat de uitstraling van het gebied te wensen over.

'De Schelphoek' (deelgebied III) biedt voorzieningen voor dagrecreatie, zoals een strandje, een trailerhelling en een surfgelegenheid. Ook hier is een opwaardering voorzien. Tussen het dagrecreatieve gebied en de aangrenzende camping 'de Heerlijkheid van Wolphaartsdijk' ligt de Muidenweg. De verkeersveiligheid is onvoldoende. Het gebied ten zuiden van de camping is nodig als mogelijk alternatieve ontsluitingsroute. Tenslotte krijgt de gemeente regelmatig initiatieven binnen voor recreatieve ondernemingen in de recreatiezone. Tegelijkertijd is er ook een oproep om geen nieuwe recreatieve initiatieven toe te staan, met het oog op de drukte in het gebied en de natuurwaarden die onder druk staan. De opgave is om tussen deze pijlers een balans te vinden.

Kortgene

Kortgene had in de middeleeuwen stadsrechten, als enige kern op het eiland. Heden ten dage is het een bruisend dorp met veel voorzieningen die steunen op de aanwezige toeristen die de campings, bungalowparken of jachthaven bezoeken. Het productiebos aan de westzijde is verouderd en onlangs nog voorzien van een nieuwe MTB-route. Campings innoveren en hebben daar ruimte voor nodig. Oude locaties van bedrijfsactiviteiten worden alsnog bebouwd met een permanent programma. Route structuren vragen om aanpassingen. Sommige recreatieparken zijn gedateerd en verdienen een transformatie naar huidige kwaliteitsmaatstaven. Gezien de ligging maakt Kortgene en omstreken deel uit van het fietsrondje “Veerse Meer”, scheiding van sportieve en recreatieve fietsers heeft de aandacht.

Afbeelding: Het waterfront van Kortgene.

De oude landbouw haven van Kortgene was reeds lang “uit bedrijf” genomen. Dominant aanwezige, vervallen loodsen en een silo maakten plaats voor woningen aan de haven met nog een hoogte accent voor een compact appartementengebouw. Aandachtspunt is het gevoel van de verbondenheid van het dorp met het Veerse Meer. Dat geldt voor zichtlijnen en openbaarheid en bereikbaarheid van de oevers. De locaties van Delta Marina en Camping de Paardekreek zijn gezichtsbepalend vanaf het Veerse Meer en daar wordt bij de verdere ontwikkeling van deze parken rekening mee gehouden. De smalle havenweg is de enige aan- en afvoeroute. Een extra ontsluiting via de polder is wenselijk, zeker bij calamiteiten.

De recreatieparken aan de oostzijde van Kortgene dateren van de jaren '70 en hebben een upgradering nodig. Opties zijn beperkt. Sterke groei van het dorp maken toevoerwegen drukker en vormen een aandachtspunt om o.a. de fietsroute “rondje Veerse Meer” beter te borgen. Met uitbreiding van wandelroutes wordt het dorp beter bij het Veerse Meer betrokken. Door het bos naast de camping, langs de oevers van het Veerse Meer loopt o.a. een wandelroute, MTB-traject en een ruiterspad. De regionale keringen vormen, volgens de klimaat adaptatie strategie vluchtroutes in geval van extreem weer maar zijn als zodanig niet geborgd en herkenbaar.

Kamperland

Kamperland heeft sinds de afsluiting van het Veerse gat een nieuwe status gekregen. Door recreatie bebouwing aan de oever transformeerde het van een agrarisch georiënteerde gemeenschap naar een recreatiecentrum. Natuur met open vlaktes en beboste gebieden bieden een afwisselend beeld. Er is zowel recreatieve als permanente bewoning gevestigd met op de achtergrond de robuuste landbouw. Bedrijfsactiviteiten nabij de oever richten zich met name op de watersportsector en horeca. In de kern zelf is een gevarieerd aanbod van dienstverlening. Op verschillende locaties is verbetering van de ruimtelijke kwaliteit voorzien, met name verouderde (agrarische) bedrijfsruimte maakt plaats voor recreatieve huisvesting. Daarbij ligt mede de focus om de parken langs de oever meer te verbinden met de kern. Sommige recreatieparken zijn gedateerd en verdienen een transformatie naar huidige kwaliteitsmaatstaven. Gezien de ligging maakt Kamperland en omstreken deel uit van het fietsrondje “Veerse Meer”, scheiding van sportieve en recreatieve fietsers heeft de aandacht. Meer naar het oosten is het openbaar toegankelijk houden van de oever en het vrijhouden van de weidse zichtlijnen een

zorg. Een beperkte natuur impuls kan de aantrekkelijkheid van het gebied vergroten. Bebossing is gedateerd en vraagt om een passend beheerplan.

Om ontwikkelrichting te bepalen is er met een brede groep stakeholders een “Masterplan Havens Kamperland” opgesteld, de uitwerking daarvan is nog niet geheel voltooid. Het van oorsprong “industriële” gebied zorgde dat bebouwing met de rug naar het water was gekeerd. Nieuwe ontwikkelingen hebben inmiddels plaatsgevonden, waaronder de bouw van appartementen. Om de impact ten opzichte van het Veerse Meer te verzachten is er een extra kreek gegraven waardoor een strook natuur geïsoleerd komt te liggen tussen het kanaal en de kreek. E.e.a. gerealiseerd in nauw overleg met SBB. Aan de westzijde van het havengebied ligt een bos van SBB aan de Ruiterslaan, ooit daar gepositioneerd door Nico de Jong. Door de komst van 2 landgoederen zijn er forse kavels natuur als biologische corridor gekoppeld aan het bos en de begroeiing van de oude zeedijk. De Havenweg vormt samen met de Ruiterslaan een verbinding tussen het dorp en de op het water georiënteerde parken. Met name de fietsers die “een rondje Veerse Meer” doen, gebruiken deze route. De capaciteit is beperkt, scheiding van snel en langzaam verkeer is gewenst. Langs een fors deel van de Ruiterslaan is inmiddels een vrij liggend fietspad aangelegd. Rondom de gemeentelijke Jachthaven was de uitstraling wat gedateerd. Het parkeerterrein is volledig klimaatbestendig heringericht en veelal verhard met waterdoorlatende verharding. Langs de haven trekken we deze aanpak verder door. Voor de ligweide aan het Veerse Meer zijn plannen van upgrading opgesteld. De uitwerking volgt, waarbij tevens de aanwezigheid van een eeuwen oude veerdam in oude luister wordt hersteld. De Veersteiger is anno 2014 geheel gerenoveerd. De regionale keringen vormen, volgens de klimaat adaptatie strategie vluchtroutes in geval van extreem weer maar zijn als zodanig niet geborgd en bekend. Accommodatie van RCN Camping De Schotsman was gedateerd, zowel bedrijfsgebouwen als de verhuurobjecten. Met een omvangrijk plan van aanpak heeft een ware metamorfose plaatsgevonden. Daarbij is tevens de eigen waterzuivering geïmproveerd en het complex op de riolering aangesloten, wat de zwemwaterkwaliteit van het Veerse meer ten goede komt.

Schotsman

De oude contouren, uitgezet door landschapsarchitect Nico de Jonge zijn nog steeds goed zichtbaar, grote bospercelen met open weidegebieden ertussen en langs de oever. Kwetsbare natuur maar wel met MTB-, fiets- en wandelpaden beleefbaar. De bomen zijn op leeftijd en een forse verdunning heeft plaatsgevonden. Optimalisatie van beheer kan gerealiseerd worden door zonering en verder verdunnen van de bossen. Aan de oevers ten noorden van de trailerhelling is meer “plas-dras natuur” gewenst. De oeverconstructie dient daarvoor aangepast te worden. Meer naar het oosten is verouderde recreatieve bebouwing aan vervanging/ upgrading toe, revitalisering is ingezet: van jaren 70 chalets naar moderne duurzame bebouwing die meer jaarrond gebruikt kan worden. De verouderde waterzuivering van RCN Camping De Schotsman is reeds geïmproveerd en het gebied is inmiddels aangesloten op riolering van de gemeente, wat de waterkwaliteit van het Veerse Meer ten goede komt.

Afbeelding: Zicht op Veere vanaf de haven van Kamperland

Bronnen

Ambitiedocument Landelijk gebied
 Besluitvormingsnotitie Gebiedsvisie Veerse Meer Fase 1
 Bouwstenen Zeeuwse Omgevingsvisie 2021
 Convenant Veerse Meer 2009-2019
 Cultuurhistorische kaart Zeeland, waterschap Scheldestromen, 2019
 Deltaprogramma 2020 - Doorwerken aan de delta: nuchter, alert en voorbereid, 17-09-2019 □
 Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050
 Gebiedsprogramma Rondom het Veerse Meer - Evaluatie en Vervolg, oktober 2008
 Gebiedsvisie Rondom het Veerse Meer, december 2004
 Het Veerse Meer, Basisplan 1967
 Kader Richtlijn Water
 Klimaatadaptatie Strategie Zeeland
 Klimaatrobustheidsonderzoek Veerse Meer, Deltares
 Landschapsvisie Deltadammen, Rijkswaterstaat
 Landschap Veerse Meer (bijlage)
 Natuurbeheerplan Zeeland 2019
 Normering primaire waterkeringen - Hoofdrapport, 28-06-2019
 Notitie reikwijdte en detailniveau MER - Zeeuwse Omgevingsvisie 2021
 Omgevingsverordening Zeeland 2018
 Waterkeringenbeheerplan 2016-2020, waterschap Scheldestromen
 Zeeuwse Kustvisie - samen sterk voor de Zeeuwse Kust
 Zeeuwse Nota Waterkeringen 2016-2021, Zeeuws Overlegorgaan Waterkeringen

Websites

Beeldbank.rws.nl, Rijkswaterstaat / Harry van Reeken (recreanten op de oever, p 8)
 Bestemming Zeeland 2030
 Bewuste bestemming Zeeland
www.bij12.nl/wp-content/uploads/2021/01/Natura-2000-Beheerplan-119-Veerse-Meer.pdf
www.clo.nl/indicatoren/nl1604-svi-nederland
 Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta, Paspoort Veerse Meer, 2013
www.impulszeeland.nl/nl/innovatie-in-zeeland
kaarten.zeeland.nl
www.klimaataakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaataakkoord
longreads.cbs.nl/meetprogrammas-flora-en-fauna-2020/meetprogrammas/
www.middelburg.nl/gebiedsontsluitingsvisie-veerse-meer-zuid
www.natura2000.nl
 Notitie natuurwaarden Veerse Meer 02-04-2021
 Ontwerp Omgevingsverordening
www.topotijdreis.nl
 Veerse Meer overzicht (1965) NAI LANDk19, N.M. de Jonge
 Waterrecreatieonderzoek
www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/natuurbeleid
www.zeeland.nl/subsidie-aanvragen/pop3
www.zeeland.nl/verkeer-en-openbaar-vervoer/deltaweg
www.zeeuwsenergieakkoord.nl/

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
GL	
1. Op blz. 5 staat dat de visie bouwsteen wordt voor de Omgevingsvisie en de gemeentelijke omgevingsplannen. VRAAG: Volgt er ook een vertaling van deze gebiedsvisie in de provinciale verordening? Zo ja, wanneer gaat die dan in werking? En zo nee, waarom niet?	Ja. Fase 1 is verwerkt in de ontwerp Omgevingsverordening die vanaf 8 september zes weken ter inzage ligt. De verwachting is dat de Omgevingsverordening in maart of april door PS kan worden vastgesteld. De verordening treedt in werking op het moment dat de Omgevingswet in werking treedt. Dat is voorzien op 1 juli 2022. Fase 2 wordt verwerkt in een eerste herziening.
2. Op blz 21 staat dat boten steeds groter (in aantal en omvang) worden, en die vragen daardoor om steeds meer steigerruimte. Idem aantal recreatiewoningen. VRAAG; Wie bepaalt straks hoeveel en hoe groot die boten mogen zijn?	In principe bepaalt de consument, het is aan de jachthavens om daar wel of niet ruimte in te creëren. Echter, jachthavens mogen qua aantal ligplaatsen niet of zeer beperkt uitbreiden.
3. Op blz. 35 staan bij 3.5.5. de risico's benoemd. VRAAG. Zijn de genoemde risico's niet te groot? M.a.w. zijn de voorgestelde maatregelen wel haalbaar binnen gestelde uitgangspunten zoals zichtlijnen?	Maatregelen worden genomen, met in achtneming van risico's en uitgangspunten. Waterveiligheid is erg belangrijk, daarom kunnen maatregelen enkel genomen worden als dit uitgangspunt niet in het geding komt. Met betrekking tot de Dammen is geen nieuwe (recreatieve) bebouwing meer toegestaan.
4. Op blz 40 wordt gesproken over beter en meer toegankelijk maken: VRAAG; is hierbij ook letterlijk meer aandacht voor mensen met een beperking?	Ja, het betreft toegankelijkheid in de brede zin van het woord en is afhankelijk van de locatie en bijhorende opgaven.

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
PvdD	
5. 'Onderzoek naar de oorzaken van het niet halen van de Natura 2000 doelen voor vogelsoorten worden steeds uitgesteld of niet gedaan, waardoor maatregelen op zich laten wachten.' Vraag: Wat is de reden waarom dit onderzoek steeds wordt uitgesteld of niet wordt gedaan?	RWS is verantwoordelijk voor het opstellen van een nieuw natura 2000 beheerplan (vanaf 2022 e.v.) . Daartoe wordt ook het huidige plan geëvalueerd.
6. Blz 31, 3.3.5 'De staat van instandhouding Natura 2000 Veerse Meer is ongunstig. Extra initiatieven kunnen conflicteren met verbeterdoelen.' Vraag: Hoe wordt ervoor gezorgd dat extra initiatieven niet of zo min mogelijk conflicteren met de verbeterdoelen?	De Gebiedsvisie zet in op een balans tussen natuur en recreatie. Er is een beperking op nieuwe ontwikkelingen. De nadruk ligt op kwaliteitsverbetering, met grote nadruk op natuur en landschap. De verbeterdoelen zijn omgezet in acties, waarbij de natuurwaarde één van de uitgangspunten is.
7. Blz 70, onderste alinea 'Bestaande agrarische bedrijven behouden ontwikkelingsmogelijkheden.' Vraag: Wat wordt er precies verstaan onder ontwikkelingsmogelijkheden? Kan hieronder verstaan worden bijvoorbeeld het uitbreiden van dieraantallen?	De Gebiedsvisie volgt bestaand beleid. Zoals vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening 2018.

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
PvdA	
1. bij het onderdeel “opgaven water” ontbreekt het onderwerp stikstof. Uit het dit voorjaar verschenen rapport van Deltares “Klimaatrobustheid van het waterbeheer van het Veerse Meer” blijkt echter dat het stikstofgehalte in het Veerse Meer regelmatig boven de KRW richtlijnen zit en dit in de toekomst waarschijnlijk permanent het geval zal zijn. De toestand van de onderwaterbodem in het Veerse Meer is mede hierdoor bijzonder slecht. Sportduikers, campinghouders en watersporters hebben hierover recent hun zorgen geuit. <u>Kan het terugdringen van de stikstofbelasting als expliciete doelstelling worden opgenomen?</u>	Nee. We zijn als provincie op de hoogte van de verslechterende waterkwaliteit in het Veerse Meer. Rijkswaterstaat is beheerder van het Veerse Meer en verantwoordelijk voor de waterkwaliteit. Momenteel (tot 2023) wordt de verslechterende waterkwaliteit (en oorzaken hiervan, waaronder het stikstofgehalte) onderzocht en mogelijke oplossingsrichtingen om deze te verbeteren uitgewerkt.
2. Handhaving snelle boten Terecht noemt de visie veiligheid op het water als een van de aandachtspunten. Door zonering en duidelijke informatie moet dit worden ondervangen. Echter, de handhaving op het water is nu zwaar onvoldoende. Er wordt momenteel op veel plaatsen met snelle boten, jetfoils etc. gevaren waar dat niet mag, wat veel ongemak veroorzaakt voor andere watersporters. <u>Kan dit onderdeel expliciet als aandachtspunt worden benoemd?</u>	Handhaving betreft de openbare orde, een taak die is belegd bij gemeenten die het kunnen aankaarten bij de politie te water. Om deze reden maken handhavingsaspecten geen deel uit van de Gebiedsvisie.
3. Verkwalling Er komen steeds meer kwallen in de zeeën door opwarming, overbemesting en overbevissing (“jellification”, of “verkwalling”). Op het Veerse Meer zijn er nu al gigantische hoeveelheden oorkwallen. Dit is een groot probleem voor de recreatie maar ook voor (schelpdier)visserij. Aangezien de opwarming niet makkelijk tegen te gaan zal zijn, zijn andere maatregelen wellicht nodig zoals vermindering van de nutriëntenbelasting. <u>Kan tegengaan van verkwalling als apart aandachtspunt</u>	Het toenemende aantal kwallen, de oorzaken ervan en de effecten voor de lange-termijn-ontwikkeling worden meegenomen in het onderzoek van Rijkswaterstaat.

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
<u>worden meegenomen?</u>	
4. Hard substraat Aanleg van hard substraat riffen op iets grotere diepte kan helpen de waterkwaliteit te verbeteren (groei van filterfeeders), kan de biodiversiteit enorm vergroten, en is een stimulans voor de duiksport. <u>Kan dit als kans worden aangemerkt en onderzocht?</u>	Het Veerse meer is een Natura 2000 gebied voor vogelsoorten die hun voedsel uit zandige bodems halen; de van oorsprong volledige zandige geul is al veel verhard. Verdere verharding zou het voedselgebied van vogels nog meer verkleinen.
5. Hangcultures Aanleg van hangcultures van schelpdieren kan helpen om de waterkwaliteit te verbeteren en nutriënten uit het meer te verwijderen. Verder kan het de lokale economie en het toerisme versterken (misschien kan er zelfs een soort “zelfplukkerij” voor snorkelaars komen?). <u>Kan de introductie van schelpdierteelt ten behoeve van de waterkwaliteit als kans worden aangemerkt en onderzocht?</u>	Nee. In het Veerse Meer bevinden zich op dit moment reeds enkele hangcultuur-installaties voor het invangen van mosselzaad c.q. de doorkweek van mosselen (bij de Katse Heule, Geersdijk en aan de Polredijk tussen Vrouwenpolder en Veere). Deze locaties zijn gekozen na uitgebreid overleg met o.a. vertegenwoordigers van de watersport. Een (significante) uitbreiding van het aantal hangcultuurlocaties lijkt vanuit dat perspectief niet haalbaar. Overigens kunnen de door u genoemde verbetering van de waterkwaliteit en filtering van nutriënten ook bereikt worden door uitbreiding van de bodemcultuur van schelpdieren. Hierover loopt al langere tijd overleg tussen een ondernemer en het ministerie LNV. Tenslotte merken wij op dat wij geen voorstander zijn van het ‘zelfplukken’ door bijvoorbeeld snorkelaars. Naast de vraag welke partij in dat geval de financiële lasten op zich neemt, vormt met name (de afwezigheid van) sanitaire (op kwaliteit en veiligheid) controle op de schelpdieren hiervoor de reden.
6. Infrastructuur <i>Blz 33: Indien nieuwe ontwikkelingen ten koste zouden gaan van bereikbaarheid (doorstroming/verkeersveiligheid), zijn oplossingen de verantwoordelijkheid van de</i>	Het principe dat hier wordt gehanteerd is, dat de veroorzaker van eventuele verkeersproblemen ook verantwoordelijk is voor de oplossing, bij planvorming en grondexploitaties. De wegeigenaar zou immers niet

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
<i>veroorzaker</i>. Wat betekent dit in de praktijk? Alleen de overheid kan aanpassingen plegen aan het publieke wegennet. <u>Indien bijvoorbeeld een nieuw bedrijf of recreatievoorziening zorgt voor extra verkeersbewegingen, wordt de rekening voor de aanpassing van de infrastructuur dan bij de veroorzaker gelegd? En hoe afdwingbaar kan dat zijn? Graag een toelichting.</u>	de partij moeten zijn die de kosten draagt die door de ontwikkeling worden veroorzaakt. In de praktijk ligt het nooit zo zwart/wit. Momenteel zijn veel plattelandswegen in Zeeland al zwaar belast, door o.a. toename van recreatief verkeer en zwaardere landbouwvoertuigen. Een smal profiel voldoet dan ook niet altijd meer. De kosten van een gehéle herprofilering bij een ontwikkelaar/ondernemer neerleggen, zou dan ook niet eerlijk zijn. Wel zal die hierin een aandeel c.q. gedeelde verantwoordelijkheid in moeten nemen. Dit zal per initiatief/locatie nader worden beoordeeld. Zodra bij een ruimtelijke ontwikkeling direct aanwijsbare effecten op de aangrenzende infrastructuur ontstaan, maakt de gemeente met de initiatiefnemer afspraken om tot oplossingen te komen. Dergelijke afspraken kunnen bijvoorbeeld in een anterieure overeenkomst worden opgenomen als onderdeel van een planologische procedure.
7. Veerseгатdam De wateruitwisseling tussen Veerse Meer en Oosterschelde, door de Katse Heule, wordt door de zeespiegelstijging steeds geringer. De slechte kwaliteit kan in de toekomst misschien alleen worden opgelost door een doorlaat in de Veerseгатdam. <u>Wordt al rekening gehouden met een eventuele doorlaat in de Veerseгатdam? Zoja, op welke manier? Zijn er huidige of geplande ontwikkelingen die de bouw van een doorlaat kunnen belemmeren?</u>	De Gebiedsvisie geeft een goede richting aan voor de komende 10 jaar. Tegelijkertijd kunnen nu nog geen maatregelen genoemd worden, de verkenning van RWS is net opgestart. In het opstellen van de noodzakelijke oplossingsrichting(en) zal er aandacht zijn voor de zeespiegelstijging en de effecten hiervan op het peilbeheer en de waterkwaliteit. Daarbij wordt rekening gehouden met de mogelijke beschikbare systeemingrepen – of aanpassingen in beheer - en de bijdrage van een dergelijke systeemingreep en of aanpassing in beheer om het watersysteem robuust en toekomstgericht te houden. Er zijn vooralsnog geen ontwikkelingen die dit belemmeren.
8. Collectief speelterrein is geen natuur Blz 47 bij regels voor bebouwing staat dat er 30% bebouwing en 70% natuur en landschap moet zijn. Onder 70% natuur en landschap wordt verstaan: water,	De 30%/70%-regel is veel bediscussieerd, ook in het kader van de Kustvisie. De grondgedachte is, dat er landschap gecreëerd wordt in plaats van geconsumeerd. Dat kan als 70% van het oppervlak blauw of

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
groen, <i>collectief speelterrein</i>. Je kan je afvragen of collectief speelterrein moet vallen onder natuur en landschap. <u>Wat is de motivering om “collectief speelterrein” te laten meetellen voor natuur en landschap, en hoe wordt voorkomen dat er straks een golfbaan of voetbalveld wordt aangelegd bij de camping en dit wordt meegeteld voor het “quotum” natuur en landschap?</u>	groen is. Groen hoeft in dit geval geen “donkergroene” natuur te zijn (al mag dat natuurlijk wel). Het kan verschillende gebruiksfuncties hebben, waaronder wandelen of spelen. Juist het verweven van functies zorgt voor een goed gebruik van de ruimte. Of de 70% voldoende landschapskwaliteit heeft, wordt bij het uitwerken van het streefbeeld bepaald door de betrokken partijen. Het gezamenlijk gedragen streefbeeld vormt de basis voor de ontwikkeling.
9. Gasvrij bouwen <u>Is gasvrij bouwen onderdeel van het ontwikkelkader verblijfsrecreatie?</u>	Nee. Gasvrij bouwen is geen onderdeel van het ontwikkelkader; duurzaam, circulair en klimaatrobuust bouwen wel.
10. Klimaatadaptief bouwen <u>Hoe wordt rekening gehouden met zeespiegelstijging bij bouw aan de oevers van het Veerse Meer?</u>	De Gebiedsvisie geeft als principe mee dat er bij ontwikkelingen geanticipeerd moet worden op klimaatverandering. Rekening houden met de zeespiegelstijging is daar onderdeel van.
11. Concretisering van het ontwikkelkader verblijfsrecreatie Blz 48. <u>Kan het onderdeel ontwikkelkader verblijfsrecreatie worden geconcretiseerd?</u> Bijvoorbeeld: Wat wordt verstaan onder een “beperkte” uitbreiding van oppervlak of een “beperkte” uitbreiding van eenheden? Wat wordt verstaan onder een “integrale kwaliteitsimpuls”? Dit zijn criteria die worden genoemd voor het verkrijgen van toestemming, maar geven weinig houvast om te kunnen komen tot een beoordeling.	Bij de Gebiedsvisie zijn we uitgegaan van de uitgangspunten van de Kustvisie, die ook opgenomen zijn in de provinciale verordening. Hierin is als richtlijn een maximum van 15% aan uitbreiding van eenheden opgenomen. Voor een beperkte uitbreiding in oppervlakte wordt 20% gehanteerd. Dit komt voort uit jurisprudentie. Met integrale kwaliteitsimpuls wordt zowel kwaliteitsverbetering van verblijfsrecreatie als het versterken van de landschappelijke kwaliteiten bedoeld. Daarbij wordt ook gekeken naar de aansluiting op de omgeving (bijvoorbeeld fiets- en wandelpaden en omliggende sectoren).
12. Overlap “aandachtsgebieden” en natura 2000 gebieden Er lijkt overlap te zijn tussen “aandachtsgebieden” waarin onder voorwaarden ontwikkelingen zijn toegestaan (kaart blz. 46), en Natura 2000 gebied (https://www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/veerse-meer/veerse-meer-kaart). Onder andere bij de Muidenweg bij Wolphaartsdijk. <u>Klopt dit? En zoja, is dit wettelijk toegestaan?</u>	Ja. Dit klopt en is wettelijk toegestaan. Waar dit het geval is blijft natuurwetgeving altijd leidend voor eventuele ontwikkelingen.

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
13. Bosvisie Blz 51: <i>De uitrol van de Zeeuwse Bosvisie heeft uiteraard ook zijn uitwerking op bebossing rond het Veerse Meer. Zijn er al ideeën over hoe veel bos er rond het Veerse Meer kan worden aangelegd en waar? Wordt onderzocht of bos een bufferfunctie kan vervullen bij het vasthouden van het water op het land, zodat er minder nutriëntenrijk polderwater in het Veerse Meer terecht komt?</i>	In de Gebiedsvisie worden geen aanvullende keuzes gemaakt t.a.v. de Bosvisie, waarin al voorstellen zijn benoemd, doch niet concreet vastgelegd. Rondom het Veerse meer zijn vele gronden van belang voor de akkerbouw. Voor nieuw bos moet locatie-specifiek (bijv. bij de uitwerking van aandachtsgebieden) een afweging worden gemaakt tussen functies en/of in combinatie met elkaar én in nauw overleg met (omliggende) grondeigenaren/pachters. Vanuit de Bosvisie is er aandacht voor het koppelen van doelen van bv. Klimaat of zoetwaterberging. Niet zeker is of dat ook bij het Veerse meer invulling kan krijgen.
14. Vogels Het Veerse Meer is op basis van de Vogelrichtlijn aangewezen als beschermd Natura 2000-gebied. Veel aangewezen vogelsoorten voldoen momenteel echter niet aan de instandhoudingsdoelen. <u>Welke maatregelen worden concreet voorzien in de gebiedsvisie om de vogelstand te verbeteren zodat kan worden voldaan aan de instandhoudingsdoelen in 2030? (NB De website waarnaar wordt verwezen geeft hierover ook geen uitsluitel)</u>	Belangrijk voor de vogelstand is 1. Voldoende rust en ruimte beschermen en 2. Goede waterkwaliteit. In het uitvoeringsprogramma staan diverse acties beschreven die er in samenhang voor kunnen zorgen dat de vogelstand zich op de langere termijn herstelt. Acties zijn in eerste instantie gericht op onderzoek, wat noodzakelijk is om een gefundeerde keuze te nemen qua maatregelen.
15. Rode partijen ook betrekken bij onderzoek en actieprogramma waterkwaliteit? Blz 59. Waterkwaliteit wordt als de meest urgente opgave gezien voor het Veerse Meer. Er komt onderzoek en een “oplossingsgericht actieprogramma”. <u>Opvallend is dat alle partijen hiervoor aan de lat staan, behalve de rode partijen. Wat is de reden voor deze uitzondering?</u>	In het actieprogramma is een verdeling gemaakt in wie (in eerste en tweede instantie) aan de lat staan voor een actie. Deze specifieke actie is in eerste instantie een echte blauwe opgave, waar water, natuur en landbouw samenkomen. Wanneer uit het actieprogramma specifieke bijdragen vanuit ‘rood’ worden verwacht/gezien, zal dit via de governancestructuur worden geagendeerd. Alle partijen bij alle acties aan de startlijn zetten, lost een probleem niet op.
16. Aandachtsgebied bij Waterpark	In het aandachtsgebied Waterpark staat de ruimtelijke kwaliteit zonder meer onder druk. Het half afgebouwde, verruïneerde park heeft een

Vragen Commissie	Antwoorden
Vragen van: GL, PvdD en PvdA Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864	
Blz 76. <i>De begrenzing van het aandachtsgebied {Waterpark} komt overeen met het gedeelte waarvoor in juli 2021 een nieuw bestemmingsplan is vastgesteld met de bestemmingen Verblijfsrecreatie, Groen en Water. Overigens is de begrenzing van het aandachtsgebied niet gekoppeld aan de realisatie van het bestemmingsplan Waterpark 2020. Ook als de realisatie niet door zou gaan, blijft dit gebied aandachtsgebied.</i> Dit is merkwaardig. Op blz. 44 staat: <i>Aandachtsgebieden zijn gedefinieerd als gebieden waar de ruimtelijke kwaliteiten onder druk staan of al (deels) zijn verdwenen. Vaak worden ze gedomineerd door (recreatieve) bebouwing en behoeven die een impuls.</i> Het aandachtspunt Waterpark is een uitzondering op deze definitie, omdat het nog is gebaseerd op een al bestaande oude vergunning. Momenteel is het gebied echter nog voor driekwart open landschap. <u>Als het waterpark niet wordt gerealiseerd, wat is dan nog de onderbouwing om het gebied als aandachtsgebied te handhaven?</u>	kwaliteitsimpuls nodig. Dat kan door een plan te realiseren dat voor 70% uit natuur en landschap bestaat. Het bestemmingsplan Waterpark 2020 voldoet hieraan, maar bij het niet realiseren hiervan zal ook een nieuw bestemmingsplan hieraan moeten voldoen. Een nieuwe initiatiefnemer zal moeten voldoen aan de Gebiedsvisie Veerse Meer, aan de principes die voor het aandachtsgebied zijn opgenomen. Dat betekent dus niet alleen verblijfsrecreatie realiseren, maar ook 70% “landschap produceren”.

MOTIE ex art. 40 lid 3 RvO Provinciale Staten van Zeeland	
Titel:	Referendum over de Gebiedsvisie Veerse Meer
Statenvergadering:	08.10.2021
DOP:	8.2 Statenvoorstel Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 - 92864
De Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021, gelezen het statenvoorstel en gehoord de beraadslaging, constateren dat er veel onvrede bestaat bij de belanghebbenden over de wijze waarop de inspraak is geregeld, overwegen dat er betere manieren zijn om de burgers waaronder de direct belanghebbenden te betrekken bij de besluitvorming, verzoeken Gedeputeerde Staten een statenvoorstel op te stellen om de burgers via een referendum zich te laten uitspreken over de Gebiedsvisie Veerse Meer, en gaan over tot de orde van de dag.	
Indiener(s):	BOS Martin (FVD); WALRAVENS Fred (FVD).

Partij voor
de Dieren
Zeeland

PvdA

GROEN
LINKS
ZEELAND

Motie behorend bij agendapunt 8.2 Gebiedsvisie Veerse meer 2020-2030-92864

Van het lid G. van Unen

Provinciale Staten van Zeeland in vergadering bijeen op 8 oktober 2021

Constateerende dat:

- Het Veerse meer een relatief klein gebied is, waar al zeer veel en in de toekomst nog meer, wordt gevaren met motor - en zeilboten die deels of hoofdzakelijk worden voortgestuwd door diesel - of benzinemotoren;
- Met deze motoren, naast CO₂, ook andere, milieubelastende gassen, zoals stikstofdioxide wordt uitgestoten, het water wordt vervuild en veel lawaai wordt geproduceerd;

Overwegende dat:

- De omslag naar elektrisch autorijden en het weren van “vuile” auto’s uit de binnensteden, reeds in volle gang is;
- Ook de beroepsvaart al verduurzaamt. Bijvoorbeeld, met het Green Shipping-project wil het Waddenfonds in 2030 de CO₂-uitstoot van de vloot met 60% doen afnemen en moeten alle schepen in de beroepsvaart op waterstof varen;
- De drie punten uit de Green Deal, die het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met verschillende partijen in de maritieme sector heeft gesloten voor een duurzaamheidslabel voor binnenvaartschepen, dat zorgt voor minimaal 40 procent minder CO₂-uitstoot voor de binnenvaart in 2030 en maar liefst 70 procent minder CO₂-uitstoot in de zeevaart in 2050.
- Het logisch en noodzakelijk is dat de recreatievaart hierin meegaat;
- Dit past in de gebiedsvisie Veerse meer waar op pagina 71 staat vermeld dat in het kader van energietransitie zal worden verkend wat bij toekomstige ontwikkelingen wenselijk dan wel noodzakelijk wordt geacht;
- De RES hierbij een coördinerende rol speelt in de sector mobiliteit;
-
- **Zijn van mening dat:**
- De gemeenten rondom het Veerse meer en de Provincie Zeeland op deze ontwikkeling tot verduurzamen kunnen inspelen door de elektrificatie van de schepen en de jachthavens te stimuleren en te faciliteren;
- Zeeland hiermee landelijk een voortrekkersrol kan vervullen;

Partij voor
de Dieren
Zeeland

PvdA

GROEN
LINKS
ZEELAND

Motie behorend bij agendapunt 8.2 Gebiedsvisie Veerse meer 2020-2030-92864

Van het lid G. van Unen

Verzoeken het college van GS

- aan de kerngroep van de gebiedsvisie Veerse meer de wens van de Provinciale Staten van Zeeland over te brengen om, het gebruik van elektrische motoren of motoren gevoed door een andere duurzame bron, te stimuleren en te faciliteren.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ger van Unen

Trees Janssens

Eddy Heerschop

Maaïke Walraven-Janssen

Ton Veraart

Amendement van de D66-fractie op het document Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030, agendapunt 8.2

De **Provinciale Staten van Zeeland**, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021 amenderen het document “Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030” als volgt:

In het tijdspad op pagina 60 bij het kopje “M.b.t. Natura2000-instandhoudingsdoelen [...]” staat nu het jaartal 2023.

Wij stellen de volgende wijziging voor:
Het jaartal veranderen naar 2022.

Toelichting:

De zorgen over de waterkwaliteit zijn breed gedragen. In het rapport ‘Help, het Veerse Meer gaat dood!’ is breed gefotografeerd hoe het onderwaterleven in het Veerse Meer eruit ziet. Wij willen net zoals vele anderen dat de waterkwaliteit niet verslechtert en zelfs verbetert. We zijn blij met de insteek van GS om te bekijken wat de gevolgen zijn van het invoeren van een Habitatrichtlijn voor (een deel van) het Veerse Meer. We constateren ook dat dit proces langdurig is en dat GS van plan is om te wachten tot 2023 op de planstudie van RWS en kansen ziet in de middelen die passen bij Programmatische Aanpak Grote Wateren en het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Ruimte.

Het onderzoek van RWS richt zich voornamelijk op het inzichtelijk maken van een probleem. Een probleem waar het veranderen van de Natura2000 richtlijn een deel van de oplossing is. We willen dan ook dat deze oplossing direct gestart kan worden als de planstudie van RWS in 2023 wordt gepresenteerd. Vandaar onze wens om de resultaten van het onderzoek naar invoeren van een Habitatrichtlijn een jaar vroeger op te leveren.

.....

.....

.....

D66/Ton Veraart

SP/Ger van Unen

PvdA/Eddy Heerschop

MOTIE ‘Bestrijding Jacobskruiskruid’

Provinciale Staten van Zeeland, bijeen op vrijdag 8 oktober 2021,

Constaterende dat:

- De provincie Friesland een verordening heeft op de bestrijding van Jacobskruiskruid;

Overwegende dat:

- Jacobskruiskruid een bedreiging vormt voor de volksgezondheid, het dierenwelzijn en de biodiversiteit;

Draagt het college op:

Gezien de urgentie zo spoedig mogelijk, in het belang van de volksgezondheid, het dierenwelzijn en het behoud van de biodiversiteit voor Zeeland, een verordening voor de bestrijding van Jacobskruiskruid op te stellen (naar voorbeeld van de provincie Friesland) en deze ter besluitvorming voor te leggen aan Provinciale Staten van Zeeland.

En gaat over tot de orde van de dag,

Statenfractie
PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ)

François Babijn

Statenfractie
Forum voor Democratie (FvD)

Martin Bos

MOTIE ‘Stop Ontpoldering Hertogin Hedwigepolder’

Provinciale Staten van Zeeland, bijeen op vrijdag 8 oktober 2021,

Constaterende dat:

- Het voor een zeer ruime meerderheid van onze Zeeuwse bevolking, inclusief ondergetekenden, onbegrijpelijke besluit om deze vruchtbare door de mens op de zee veroverde Hertogin Hedwigepolder te ontpolderen en daarmee tegen alle logica en gezond boerenverstand in te vernietigen, helaas is genomen;
- Nieuwe feiten: de vervuiling van de Westerschelde met PFAS/PFOS, een factor is waar in het belang van de volksgezondheid terdege rekening mee gehouden dient te worden;

Overwegende dat:

- Met betrekking tot het risico voor de volksgezondheid, de vervuiling van de Westerschelde met PFAS/PFOS, als een uiterst urgent probleem mag worden aangemerkt;
- Ter voorkoming van vervuiling van de Hertogin Hedwigepolder, de voorgenomen ontpoldering per omgaande moet worden stilgelegd;

Draagt het college op:

Gezien de urgentie, binnen de kortst mogelijke termijn alles in het werk te stellen om in het belang van de volksgezondheid voor Zeeland, er bij de regering op aan te dringen de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder per direct stop te zetten.

En gaat over tot de orde van de dag,

Statenfractie PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ)

François Babijn

H.G.A. Steur

E.A.A. van Hoecke

MOTIE TEGEN VERDEELDHEID EN UITSLUITING IN ZEELAND

Ingediend door de Statenfractie **ProZeeland**, ten behoeve van de vergadering van de Staten van Zeeland, bijeen op vrijdag 8 oktober 2021

Constaterende dat:

- ProZeeland en FVD aan het begin van dit jaar al constateerden dat de lichamelijke integriteit van de burger in het gedrang zou kunnen komen doordat er krachten waren die sturen op vaccinatiedwang (verplicht toedienen van het als covid “vaccin” in de markt gezette experimentele gentherapie)
- ProZeeland en FVD hiertoe op 19 maart 2021 een motie indienden onder de noemer “Lichamelijke Integriteit”.
- Voornoemde motie geen meerderheid behaalde, mede doordat deze door de voorzitter van de Staten (Commissaris van de Koning) werd ontraden met als motivering dat dwang tot ‘vaccineren’ onwenselijk is maar dat dit sowieso niet zal plaatsvinden.
- Inmiddels wordt vanuit het regime Rutte / De Jonge een zogenaamde ‘coronapas’ geïntroduceerd waarbij mensen die zich hebben laten injecteren worden onderscheiden van mensen die dat niet hebben laten doen en op basis daarvan de laatste groep geweerd wordt vanuit horeca, bioscoop en theater.

Overwegende dat:

- het in een democratische rechtsstaat en vrije samenleving abject is om specifieke groepen burgers uit te sluiten van (delen van) het maatschappelijk leven, om welke reden dan ook.
- Het verleden heeft geleerd dat het weren van specifieke groepen burgers uit het maatschappelijk leven, zoals theater, bioscoop, restaurant, een glijdende schaal is waarvan het glibberig vlak tot ernstige maatschappelijke consequenties kan leiden.
- er zeer veel weerstand is tegen een dergelijke politiek vanuit de bevolking, getuige de grootschalige demonstratie in Amsterdam afgelopen zondag, rechtszaken die worden gevoerd alsmede in de landelijke politiek zeer brede weerstand tegen de ‘coronapas’ vanuit FVD, Groep Van Haga, SGP, Partij voor de Dieren, Denk, PVV, JA21, BoerBurgerBeweging en enkele principiële politici van het CDA.
- Verdeeldheid en uitsluiting op geen enkele wijze past bij Zeeland.

Spreekt als mening uit dat:

- Burgers vanuit oogpunt van lichamelijke integriteit, religie, eigen afweging omtrent gezondheid en veiligheid de vrijheid gelaten moet worden om zich al dan niet te laten injecteren met de door de overheid gepropageerde biochemische injectie ook wel “Covid vaccin” genoemd.
- Er in Zeeland geen enkele groep mag worden uitgesloten van het maatschappelijk leven danwel gediscrimineerd mag worden, ook als deze groep bestaat uit mensen die er voor hebben gekozen zich niet laten injecteren.

Draagt op aan GS om:

- Zich uit te spreken tegen elke vorm van medische apartheid in Zeeland, alsmede tegen elke vorm van uitsluiting of discriminatie van burgers die er voor kiezen om zich niet te laten inspuiten met wat het “covid vaccin” wordt genoemd.
- De onwenselijkheid uit te spreken van het weigeren van toegang aan burgers tot publieke ruimten op basis van hun medische status.

Robert Koevoets (Fractie ProZeeland)

Robert Brunke (Fractie ProZeeland)

Martin Bos (Fractie FVD Zeeland)

Fred Walravens (Fractie FVD Zeeland)

MOTIE ex art. 40 lid 4 RvO Provinciale Staten van Zeeland	
Titel:	Geen medische apartheid binnen de Provincie Zeeland
Statenvergadering:	08.10.2021
DOP:	10. Moties vreemd aan de orde van de dag
De Staten van Zeeland, in vergadering bijeen op 8 oktober 2021, gelezen de brief van de leden Walravens en Bos van 13 september 2021 betreffende het bezwaar en het protest tegen de invoering van medische apartheid binnen de Provincie Zeeland, overwegen dat bijeenkomsten van of met medewerking van de Provincie Zeeland te allen tijde voor genodigden toegankelijk moeten zijn zonder overlegging van een coronapas of een ander controlesysteem o.b.v. een tweedimensionale streepjescode (QR-code) en sowieso dat toegang los zal staan van hun openbare medische status, (medische) persoonlijkheidskenmerken, uitslagen van medische testen of vaccinatiestatus, dragen Gedeputeerde Staten op hun besluit van 7 september 2021 inhoudende de instemming met het toepassen van de geldende RIVM-richtlijnen voor de organisatie van interne en externe evenementen door de Provincie Zeeland op het Abdijcomplex en daarbuiten (zaaknr. 92472, hoofdzaaknr. 92471), in de geest van de bovengenoemde overwegingen van Provinciale Staten te herzien, en gaan over tot de orde van de dag.	
Indiener(s):	BOS Martin (FVD); BRUNKE Robert (Pro Zeeland); KOEVOETS Robert (Pro Zeeland); WALRAVENS Fred (FVD).

SP Statenfractie Zeeland
Postbus 6001 4330 LA Middelburg
zeeland@sp.nl
www.zeeland.sp.nl

Motie vreemd aan de orde van de dag

Van het lid **G. van Unen**

Provinciale Staten van Zeeland in vergadering bijeen op 8 oktober 2021

Constaterende, dat uit het PFAS schandaal blijkt dat:

- De Provincie Zeeland bij de controle op de kwaliteit van het oppervlaktewater geen rol speelt;
- De lozingsvergunningen op het oppervlaktewater, de controle daarop en de communicatie daarover buiten de Provincie omgaan;
- Dit zowel voor de binnenlandse als de buitenlandse lozingen geldt;

Overwegende dat:

- Toen de PFAS vervuiling bij 3M in Vlaanderen op 23 mei 2021 in de pers kwam, de alarmbellen in Zeeland niet zijn afgegaan.
- De aandacht voor de PFAS vervuiling in de Westerschelde pas ontstond na een artikel in de PZC op 19 juni naar aanleiding van een brief van het Ministerie van I&W op 4 juni aan de tweede kamer gezonden, waarin de jarenlange overschrijding van de PFAS normen in de Westerschelde werd gemeld;
- Van deze brief geen kopie naar de Provincie, als meest belanghebbende, is gestuurd;
- De Provincie op het persartikel voortvarend heeft gereageerd door alle betrokken partijen in juli bij elkaar te brengen;
- Het 3M schandaal pas half augustus de aandacht kreeg door alarmerende berichten dat de geloosde PFAS in de Schelde tot zeer hoge concentraties leidde;
- De informatie daarover mede dankzij de pers bekend werd;
- Het internationale karakter hiervan welke coördinatie van het rijk vereist, maar het rijk helaas niet coördineert;
- Het heel goed voor is te stellen dat met vele grensoverschrijdende wateren en wegen tussen Vlaanderen en Zeeland, GS deze coördinerende rol veel beter zelf uit kan voeren.
- Uit de gebeurtenissen rond de PFAS blijkt dat uiterst belangrijke informatie door geen van de bevoegde gezagen en controlerende organisaties aan de provincie Zeeland wordt gemeld en de Provincie Zeeland als meest belanghebbend gezag daar niets over te vertellen heeft;

SP Statenfractie Zeeland
Postbus 6001 4330 LA Middelburg
zeeland@sp.nl
www.zeeland.sp.nl

Motie vreemd aan de orde van de dag

Van het lid **G. van Unen**

Zijn van mening:

- Dat dit nu eenmaal zo is afgesproken geen reden is om dat zo te laten en gezien deze gebeurtenissen, het hoog tijd wordt dit aan te passen en te verbeteren, zodat sneller, efficiënter, doelmatiger en daadkrachtiger kan worden opgetreden om de gezondheid en de veiligheid van de inwoners van Zeeland te kunnen waarborgen.

Dragen het college van GS op

Om de huidige gezags, coördinatie - en communicatie structuur voor het lozen van alle giftige, zeer zorgwekkende stoffen te verbeteren en daarvoor binnen afzienbare tijd de nodige stappen te ondernemen.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ger van Unen

De voorzitter van Provinciale Staten

Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Advies CBB inzake klacht [REDACTED] tegen gedeputeerde de Bat	78807		

Middelburg, 27 juli 2021

Geachte voorzitter,

Op 21 juli 2021 hebben wij het rapport van bevindingen en het advies van de klachtencommissie inzake de klacht van [REDACTED] ontvangen. De klacht betreft het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen – Yerseke.

De klachtencommissie is van oordeel dat de klacht ontvankelijk is en adviseert de klacht ongegrond te verklaren.

Wij hebben besloten het advies van de klachtencommissie over te nemen.

Als bijlagen bij deze brief zenden wij u:

1. de brief zoals deze zal worden verzonden aan [REDACTED] met de mededeling van ons besluit;
2. het advies van de klachtencommissie met het rapport van bevindingen;
3. het verslag van de hoorzitting van 14 juli 2021.

Een afschrift van het besluit zenden wij eveneens toe aan de klachtencommissie.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlagen:

1. Brief aan [REDACTED] met de mededeling van ons besluit
2. Het advies van de klachtencommissie met het rapport van bevindingen
3. Het verslag van de hoorzitting van 14 juli 2021

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Aan Gedeputeerde Staten

Zaaknummer: 66961

Middelburg, 14 juli 2021

Verzonden: 21 juli 2021

Onderwerp: Advies van de commissie bezwaar, beroep en klachten inzake de klacht van [redacted]
[redacted] te Goes.

Geacht college,

U treft bijgaand het rapport van bevindingen en het advies van de commissie bezwaar, beroep en klachten aan inzake de klacht van [redacted] te Goes. De klacht betreft het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen - Yerseke.

Uw beslissing dient zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 21 september 2021, aan klager te worden toegezonden. Wij verzoeken u het rapport van bevindingen, het advies en het verslag van de hoorzitting mee te zenden en de mogelijkheid tot het indienen van een verzoekschrift aan de Nationale ombudsman te vermelden. Een afschrift van de door u genomen beslissing zien wij graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

De commissie bezwaar, beroep en klachten, namens
deze,

[redacted], secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Bijlagen:

Rapport van bevindingen en advies. Proces-verbaal
van de hoorzitting.

Rapport van bevindingen en advies van de commissie bezwaar, beroep en klachten inzake de klacht van [REDACTED] te Goes betreffende het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen - Yerseke.

1. De zaak.

[REDACTED] (hierna: klager) heeft op 14 juni 2021 een klacht ingediend tegen het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen - Yerseke. Hieraan voorafgaand heeft klager op 23 februari 2021 een klacht ingediend tegen de melding in het jaarverslag van de commissaris van de Koning (cvdK) over een in september 2020 ontvangen melding met betrekking tot een vermeende integriteitsschending in het dossier Zanddijk. De commissie heeft op 19 mei 2021 haar advies uitgebracht aan de cvdK, waarna deze op 25 mei 2021 zijn beslissing heeft meegedeeld aan klager.

2. Hoorzitting.

De commissie heeft zich over de klacht beraden in de volgende samenstelling:

[REDACTED] (voorzitter), [REDACTED] (lid) en [REDACTED] (lid).

Partijen zijn in de gelegenheid gesteld hun standpunt toe te lichten tijdens een hoorzitting, gehouden op 14 juli 2021. Door partijen is van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Gedeputeerde De Bat heeft zich laten vertegenwoordigen door de provincieadvocaat.

Van de hoorzitting is een verslag gemaakt, dat bij dit advies is gevoegd.

3. De klacht.

De klacht betreft, samengevat, de volgende punten:

- De gedeputeerde heeft pas op 3 december 2019 melding gemaakt van een indirect belang in het dossier Zanddijk. Dit indirecte belang zag erop dat gedeputeerde De Bat [REDACTED] heeft wonen in het gebied van twee in beeld zijnde tracés bij het dossier Zanddijk.
- Voornoemde melding was onvolledig. Gedeputeerde De Bat heeft ten onrechte nagelaten te melden dat hij nog verschillende [REDACTED] in het projectgebied heeft wonen, waaronder [REDACTED] die daar een landbouwbedrijf exploiteert.
- Gedeputeerde De Bat heeft ten onrechte verzuimd zich te onthouden van deelname aan de besluitvorming rond de tracékeuze, terwijl hij als portefeuillehouder Financiën grote invloed had op de besluiten die in het dossier Zanddijk werden genomen.

4. Samenvatting advies.

De commissie is van oordeel dat de klacht ontvankelijk is en adviseert de klacht ongegrond te verklaren.

De commissie licht haar advies hieronder toe.

5. Bevindingen van de commissie.

Ontvankelijkheid.

Hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) bevat bepalingen over de behandeling van klachten. Deze klachtregeling geeft regels voor de interne klachtafhandeling door bestuursorganen over overheidsoptreden.

Op grond van artikel 9:1, eerste lid, van de Awb heeft een ieder recht om bij een bestuursorgaan te klagen over de wijze waarop het bestuursorgaan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens klager of een ander heeft gedragen.

Artikel 9:4 van de Awb geeft aanspraak op de behandeling van een klacht volgens de regels van afdeling 9.1.2. als de klacht aan enkele vereisten voldoet en luidt als volgt:

1. Indien een schriftelijke klacht betrekking heeft op een gedraging jegens de klager en voldoet aan de vereisten van het tweede lid, zijn de artikelen 9:5 tot en met 9:12 van toepassing.
2. Het klaagschrift wordt ondertekend en bevat ten minste:
 - a. de naam en het adres van de indiener;
 - b. de dagtekening;

- c. een omschrijving van de gedraging waartegen de klacht is gericht;
3. Artikel 6:5, derde lid is van overeenkomstige toepassing.

Klager heeft zijn klacht op persoonlijke titel ingediend. De schriftelijk ingediende klacht voldoet aan de vereisten van artikel 9:4, tweede lid, van de Awb, zodat de commissie van oordeel is dat de klacht ontvankelijk is. De artikelen 9:5 tot en met 9:12 van de Awb zijn van toepassing.

Wettelijk kader.

- Hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht.
- Gedragscode politieke ambtsdrager provincie Zeeland 2015.
- Protocol vermoedens integriteitsschendingen politieke ambtsdragers provincie Zeeland. - Artikel 175 van de Provinciewet.

Verweer gedeputeerde staten.

Het college van gedeputeerde staten (hierna: het college) stelt zich op het standpunt dat er geen sprake is geweest van een klachtwaardige gedraging van gedeputeerde De Bat. Gedeputeerde De Bat heeft op 3 december 2019 correct gehandeld door melding te maken van het feit dat hij [REDACTED] in het gebied had wonen die mogelijk een belang zou kunnen hebben bij een bepaalde tracékeuze en het college van gedeputeerde staten heeft toen geoordeeld dat gedeputeerde De Bat zich niet behoefde te onthouden van deelname aan de verdere beraadslagingen rond de tracékeuze. Gedeputeerde De Bat is verder overigens niet bij de ambtelijke voorbereiding betrokken geweest. Tot het moment dat gedeputeerde De Bat door de media werd geattendeerd op een mogelijk belang van [REDACTED] bij het zogeheten rode tracé, heeft hij bij dit mogelijke belang niet stil gestaan. Hierbij heeft een rol gespeeld dat het rode tracé in eerste instantie ambtelijk niet is voorgelegd aan het college. Dientengevolge heeft het rode tracé toentertijd geen rol gespeeld bij de nadere afwegingen van het college. Hierbij speelt ook mee dat het belang van [REDACTED] bij het rode tracé pas tot uitdrukking kon komen na bestudering van detailkaarten. De betrokkenheid van gedeputeerde De Bat lag bij het dossier niet op dit detailniveau. Tot slot is nog van belang dat de uiteindelijke tracékeuze een besluit is van provinciale staten en niet van het college.

Beoordeling.

De commissie stelt vast dat er sprake is van een klacht conform artikel 9:1 van de Awb. Op grond van dit artikel wordt een gedraging van leden van een bestuursorgaan aangemerkt als een gedraging van het bestuursorgaan. De klacht tegen gedeputeerde De Bat dient derhalve te worden opgevat als een klacht tegen het college.

De commissie stelt vast dat de melding van gedeputeerde De Bat over een indirect belang tijdens de GS-vergadering van 3 december 2019 niet schriftelijk is vastgelegd.

Ter zitting geven gedeputeerde staten aan dat dit een omissie is geweest en dat dit, achteraf gezien, wel had dienen te gebeuren. Gedeputeerde staten bekijken momenteel hoe de vastlegging van dergelijke meldingen voortaan beter kan worden geborgd.

De commissie is van oordeel dat niet is komen vast te staan dat gedeputeerde De Bat binnen het dossier Zanddijk niet integer heeft gehandeld. Op 3 december 2019 heeft hij melding gemaakt van het feit dat hij [REDACTED] in het gebied had wonen die mogelijk een belang zou kunnen hebben bij een bepaalde tracékeuze en het college heeft toen geoordeeld dat gedeputeerde De Bat zich niet behoefde te onthouden van deelname aan de verdere beraadslagingen rond de tracékeuze. Het college heeft voldoende onderbouwd en aannemelijk gemaakt dat gedeputeerde De Bat in eerste instantie er niet van op de hoogte was dat [REDACTED] mogelijk een belang zou kunnen hebben bij het zogenaamde rode tracé. Gedeputeerde De Bat was immers niet betrokken bij de ambtelijke voorbereidingen om tot de voorkeurtracés te komen, waarbij het zogenaamde rode tracé niet de voorkeur heeft gekregen. Voor zover klager ter zitting zijn twijfels heeft geuit of gedeputeerde De Bat daadwerkelijk geen bemoeienis heeft gehad met het ambtelijk voortraject, overweegt de commissie dat klager de geuite twijfel geenszins heeft onderbouwd. Ook anderszins is de commissie niet gebleken van betrokkenheid van gedeputeerde De Bat bij het ambtelijk voortraject.

Gelet op het voorgaande adviseert de commissie de klacht ongegrond te verklaren.

6. Advies.

De commissie adviseert gedeputeerde staten:

1. de klacht ontvankelijk te verklaren;
2. de klacht ongegrond te verklaren.

Middelburg, 14 juli 2021

_____, voorzitter

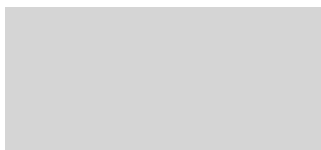
_____, secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Zaaknummer: 66961

Verslag van de niet-openbare hoorzitting van de commissie bezwaar, beroep en klachten van de provincie Zeeland gehouden op 14 juli 2021 om 14:00 uur in het provinciehuis te Middelburg.

Samenstelling commissie:

, voorzitter
, lid
, lid
, secretaris

Aan de orde is de klacht van [redacted] betreffende het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen-Yerseke.

Verschenen partijen:

Zie presentielijst; gehecht aan het verslag.

De voorzitter opent de hoorzitting en geeft het woord aan [redacted].

[redacted] merkt op het jammer te vinden dat de heer De Bat niet aanwezig is bij de zitting, zodat de commissie ook hem had kunnen horen.

[redacted] verwijst naar zijn klachtbrief en merkt voorts op het vreemd te vinden dat gedeputeerde De Bat een heel duidelijke rol in dit dossier heeft gespeeld. Hij heeft deelgenomen aan beraadslagingen en is aantoonbaar bij alle gesprekken aanwezig geweest. Daarnaast vindt [redacted] het betreurenswaardig dat de gedeputeerde geen gebruik heeft gemaakt van zijn contacten met politici in Den Haag om financiële steun te krijgen voor tracé rood. Verder is [redacted] van mening dat wanneer een groot deel van [redacted] in het gebied van het project woont je je zou moeten realiseren wat de impact is van een tracékeuze. Omdat de gedeputeerde verantwoordelijk is voor de portefeuille Financiën is hij inhoudelijk op de hoogte van veel dossiers, waaronder het dossier Zanddijk. Vanwege de persoonlijke relaties in het betreffende gebied had de gedeputeerde, volgens [redacted], zich moeten onthouden van de beraadslagingen van GS over het project Zanddijk om te voorkomen dat er een beeld zou kunnen ontstaan van belangenverstrengeling. [redacted] verwijst naar het verweerschrift waarin wordt aangegeven dat de gedeputeerde niet betrokken is geweest bij de besluitvorming rond het project, omdat de uiteindelijke tracékeuze een besluit van provinciale staten is. Voorafgaand aan de besluitvorming formuleert GS een voorstel, dat wordt ingebracht in PS. De eerste stap in de besluitvorming vindt dus plaats in GS. [redacted] verwijst naar het rapport Bestuurskrachtmeting van het provinciebestuur van Zeeland van de commissie Calon uit 2011. Hierin staat o.a. dat in feite GS bepalend is voor alles wat binnen de provincie Zeeland gebeurt. Dit betekent dat er geen ruimte is voor PS om een besluit nog van alle kanten te wegen, als GS een bepaalde weg is ingeslagen. Voor het project Zanddijk betekent dit dat GS heeft aangegeven dat er geen budget beschikbaar is voor het rode tracé. Vanuit diverse partijen in de regio is de gedeputeerde verzocht om via zijn contacten in Den Haag financiële steun te krijgen, maar dit is niet gebeurd.

De voorzitter vraagt [redacted] te onderbouwen welke relatie zijn betoog heeft tot zijn klacht. [redacted]

[redacted] antwoordt dat het gaat om een aaneenschakeling van gedragingen. Hij is van mening dat hij duidelijk heeft aangegeven wat er ambtelijk en bestuurlijk in dit dossier heeft plaatsgevonden. Waar het om gaat is dat er niet is gemeld wat gemeld had moeten worden. De heer De Bat is de enige gedeputeerde die [redacted] in het gebied heeft wonen. Tijdens een gesprek op 15 september 2020 tussen de commissaris, gedeputeerde De Bat en Van der Maas enerzijds en [redacted] anderzijds, waarin de mogelijke belangenverstrengeling aan de orde is gesteld, heeft de cvdK opgemerkt dat hij het jammer vond dat het niet eerder is gemeld. [redacted] geeft aan dat hij en anderen al in juni/juli 2020 hebben geprobeerd om een en ander in vertrouwen aan de orde te stellen bij de cvdK. Dat is toen onder de mat geveegd, aldus [redacted].

De voorzitter merkt op dat hij nog geen antwoord heeft op zijn vorige vraag en informeert waarom [redacted] in die periode geen melding heeft gedaan volgens de formele weg.

[redacted] merkt op dat het in december 2019 duidelijk werd dat tracé rood geen optie was wegens een tekort aan financiële middelen hiervoor. De regio en de provincie waren echter wel voorstanders van dit poldertracé, omdat deze het makkelijkst inpasbaar was. [redacted] heeft toen bij gedeputeerde De Bat de mogelijkheid geopperd om een financiële bijdrage te leveren uit een fonds voor maatschappelijke doeleinden. Vervolgens heeft in juni 2020 een gesprek met gedeputeerde Van der Maas plaatsgevonden, waaruit bleek dat de gedeputeerde niet op de hoogte was van dit voorstel. Naar

aanleiding hiervan heeft [] contact gezocht met de cvdK. Er is voor deze informele weg gekozen omdat niemand wil dat de provincie op enige wijze wordt geschaad, aldus []. Omdat er geen reactie kwam, heeft [] vervolgens zelf contact opgenomen met de cvdK om in vertrouwen het gesprek aan te gaan. Vervolgens heeft [] op 14 juli 2020 een gesprek gehad met de cvdK, gedeputeerde De Bat en de directeur/provinciesecretaris, waar hij de situatie aan de orde heeft gesteld. [] is van mening dat dit voor de cvdK aanleiding geweest had moeten zijn om het gesprek hierover aan te gaan en zaken nader te onderzoeken. De geschetste gang van zaken vraagt om reflectie, volgens []. Hij doet een beroep op de commissie om te concluderen dat de gang van zaken beter had gekund. Het is immers vreemd te noemen dat de gedeputeerde meldt dat er [] in het gebied woont en dat uit de pers moet blijken dat het om [] gaat.

De voorzitter geeft het woord aan [].

[] biedt excuses aan voor de afwezigheid van de heer De Bat en meldt dat hij de heer De Bat vertegenwoordigt. [] merkt op dat volgens GS er geen sprake is van een klachtwaardige gedraging. Hij verwijst naar het verweerschrift en stelt dat hij in het betoog van [] feitelijk geen nieuwe feiten en omstandigheden heeft gehoord. [] verwijst naar pagina 3 van de klachtbrief waarin wordt opgemerkt dat de cvdK pas 6 weken na de hoorzitting zijn besluit zou hebben meegedeeld. De cvdK heeft echter op 19 mei 2021 het advies van de commissie ontvangen, waarna de cvdK vervolgens zes dagen later zijn beslissing heeft genomen. Voorts stelt [] dat er een sterke verwevenheid is tussen deze klacht en de eerdere klacht aan de cvdK, zodat hierover inmiddels alles is gezegd en geschreven.

De voorzitter verwijst naar het verweerschrift waarin wordt gesteld dat de betrokkenheid van de gedeputeerde in dit dossier niet ligt op het niveau van detailkaarten, zodat hij niet op de hoogte kon zijn van een eventueel belang van [] bij het rode tracé.

De voorzitter vraagt [] hier een nadere toelichting op te geven.

[] geeft aan dat gedeputeerde De Bat niet de portefeuillehouder is van het project. De ambtelijke voorbereiding vindt plaats in het portefeuillehoudersoverleg van gedeputeerde Van der Maas. Hierin worden bepaalde details besproken voordat de voorstellen in GS worden gebracht. Het rode tracé was bij GS niet in beeld, omdat dit tracé ambtelijk niet werd geadviseerd. Op een later moment is dit tracé in het politieke debat wel op tafel gekomen, maar niet in aanvang o.a. wegens financiële redenen. Daarom zijn uitsluitend grofmazige kaarten voorgelegd aan GS en zijn geen detailkaarten of kadastrale gegevens van het rode tracé op tafel gekomen.

[] vat samen dat het rode tracé al in het ambtelijke voortraject is afgevallen en dus niet meer behoorde bij de tracés die uiteindelijk aan GS zijn voorgelegd.

[] informeert of het juist is dat GS vervolgens een advies over de tracékeuze heeft gegeven aan PS.

[] antwoordt dat er inderdaad door GS wordt voorgesorteerd op bepaalde keuzes, waarna een voorstel wordt gedaan aan PS. PS krijgt niet een open keuze. GS doet de voorbereiding richting PS. Als PS daarop wil modificeren is dat mogelijk.

[] informeert welke opties, na de ambtelijke voorbereiding, aan GS werden voorgelegd en of het rode tracé ook nog aan GS is voorgelegd.

[] antwoordt dat de tracés die zijn overgebleven na de ambtelijke voorbereiding aan GS worden voorgelegd. Het rode tracé was toen al (ambtelijk) afgevallen.

De voorzitter informeert of het rode tracé helemaal niet aan de orde is geweest bij GS, ook niet als mogelijke variant die ambtelijk niet werd geadviseerd.

[] antwoordt dat deze wel is genoemd, maar niet in detail is besproken. Het is niet een uitgewerkt tracé geworden, omdat deze variant al in de ambtelijke voorbereidingen is afgevallen. Vanaf het begin ging de voorkeur niet uit naar het rode tracé, zowel ambtelijk als bij GS. In de regio was er wel een voorkeur voor het rode tracé. [] merkt op dat klager nu vooral probeert om het rode tracé weer op de politieke agenda te krijgen.

De voorzitter informeert wat de aanleiding is geweest voor de gedeputeerde om in december 2019 te melden dat [] van hem in het gebied woont.

[] vraagt nader te specificeren of het ging om het gebied bij de tracés die nog in beeld waren.

[] meldt dat hij niet precies weet om welk gebied het ging, maar het betrof wel het gebied rond de tracés die zijn uitgewerkt voor GS, waarbij de rode variant niet was betrokken

[] merkt op dat uit de stukken naar voren komt dat de klacht vooral ziet op een mogelijke belangenverstrengeling van de gedeputeerde omdat, naar later bleek, in dat gebied [] van de gedeputeerde een bedrijf heeft en dat dat niet in het begin van het proces door de gedeputeerde is gemeld.

[] vraagt aan [] of het juist is dat zijn klacht vooral om dit punt gaat.

[] antwoordt dat dit juist is. Het gaat hem vooral om de gedraging van de gedeputeerde in dit

dossier. De gedeputeerde heeft op zeker moment een melding gedaan, die onvolledig bleek te zijn. Naar zijn mening is er vanuit GS invloed op de gang van zaken. Tracé rood zat in de vraag van de provincie aan Ecorys. Dit rapport is onder druk van PS verstrekt voordat het debat van PS over de tracékeuze plaatsvond. Naar zijn mening heeft GS geen afweging van tracé rood gemaakt op basis van uitgewerkte berekeningen, die overigens wel aan PS zijn verstrekt.

De voorzitter constateert dat [] de gevolgde procedure in twijfel trekt, maar dat de onderbouwing hiervan nog ontbreekt.

De voorzitter verzoekt [] te onderbouwen dat de procedure, zoals deze is geschetst door de provincieadvocaat, niet op deze wijze zou zijn gelopen.

[] antwoordt dat hij van mening is dat hij de gang van zaken duidelijk heeft verwoord in zijn schriftelijke klacht en de bijlagen. De gedeputeerde had op 3 december 2019 alle informatie moeten geven en deze had op schrift gezet moeten worden wat niet is gebeurd. GS heeft ook geen actie ondernomen n.a.v. deze melding. [] noemt een voorval in een PS-vergadering waar één van de statenleden zich heeft onthouden van de beraadslagingen in dit dossier vanwege persoonlijke belangen, waarvoor zij werd gecompimenteerd door gedeputeerde Van der Maas. Volgens [] was men in de regio ervan overtuigd dat voor de rode variant gekozen zou worden. In de gemeente Reimerswaal is bijvoorbeeld een rotonde aangelegd die is afgestemd op het toekomstige rode tracé. Verder merkt [] op dat hij graag zou zien dat betrokkenen onder ede zouden worden gehoord, omdat er naar zijn mening geen andere manier is om de waarheid boven tafel te krijgen. [] verwijst naar het verweerschrift en merkt op dat ambtelijk het rode tracé niet aan GS is voorgelegd. Daarmee kwam het ook niet in beeld bij GS. Uit de brief van de cvdK aan PS valt de gang van zaken met data te lezen (productie 7 bij de klacht).

[] vraagt [] of hij de klacht zo mag samenvatten dat de gedeputeerde, voorafgaand aan de ambtelijke voorbereiding van het tracébesluit door GS, er eigenlijk al melding van had moeten maken dat [] belangen heeft in het gebied van tracé rood.

[] merkt op dat hij van mening is dat je van GS mag verwachten dat zij keuzes maken die draagvlak hebben. Hij vindt voornoemde samenvatting te beperkt en merkt op dat hij alleen kan bewijzen wat er gebeurd is in dit dossier. Hij stelt dat hij niet kan bewijzen dat de gedeputeerde actief, direct dan wel indirect een variant heeft laten afvallen. Hij is wel van mening dat het proces heel merkwaardig is verlopen. In alle gesprekken met de provincie en gedeputeerden is namelijk steeds gezegd dat tracé rood het meest ideale tracé is, maar dat daar geen budget voor is. [] merkt op dat de gedeputeerde er verstandig aan had gedaan als hij aan het begin van het proces had aangegeven zich buiten de beraadslagingen te willen houden vanwege [] in het gebied. [] merkt tot slot op dat de essentie van zijn klacht is dat er naar zijn mening zaken zijn gebeurd die niet kunnen en in de toekomst vermeden moeten worden.

[] vraagt of de klacht is dat GS ten onrechte tracé rood niet heeft meegenomen in haar advies aan PS of dat de gedeputeerde veel eerder had moeten melden dat [] in het gebied woont.

[] antwoordt dat zijn klacht is dat de gedeputeerde bij het begin van het proces geen openheid van zaken heeft gegeven over de belangen van [] in het gebied. [] geeft aan dat hij heeft geprobeerd te schetsen welke gevolgen de invloed van een gedeputeerde kan hebben in een proces en hij is van mening dat wanneer GS vanaf het begin volledig op de hoogte was geweest van de situatie, zij er anders mee was omgegaan.

De voorzitter informeert om welke reden de mondelinge melding van de gedeputeerde op 3 december 2019 niet op schrift is gezet en of dat mogelijk in de toekomst anders wordt gedaan.

[] antwoordt dat het met de wetenschap van nu inderdaad beter was geweest. Dit wordt ook besproken in GS.

[] voegt hier aan toe dat volgens de procedure de integriteitscoördinator de gedeputeerde hierin moet begeleiden. De melding van de gedeputeerde, die in de GS-vergadering is gedaan, had in het verslag opgenomen moeten worden. Dit zal in het vervolg ook zo worden gedaan.

De voorzitter geeft [] gelegenheid om op het voorgaande te reageren.

[] merkt op dat de gedeputeerde zeker openheid van zaken heeft gegeven. Hij verwijst naar het openbare integriteitsdebat van PS op 28 september 2020, waar de gedeputeerde de gang van zaken heeft uitgelegd en vragen van statenleden heeft beantwoord.

[] informeert of [] van de gedeputeerde daadwerkelijk belang had bij de tracékeuze.

[] antwoordt dat dit gekwalificeerd moet worden als een indirect belang.

[] vraagt om welke reden het rode tracé niet de voorkeursvariant was.

[] geeft aan dat het om meerdere aspecten ging, waarbij het financiële aspect het belangrijkste was. Op dat moment bevond het proces zich nog in de ambtelijke voorbereiding. Op het moment dat de melding werd gedaan door de gedeputeerde, was het rode tracé niet in detail op tafel bij GS.

De voorzitter geeft tot slot het woord aan []

merkt op het positief te vinden dat GS bekijkt hoe zij de verslaglegging beter kan organiseren. Het niet beschikbaar zijn van een verslag van een gesprek dat hij had met enkele leden van het college draagt naar zijn mening niet bij tot vertrouwen in het college.

Ten aanzien van de benodigde financiën voor het rode tracé merkt op dat ook door statenleden bij herhaling aan de gedeputeerde is gevraagd om moeite te doen om beroep te kunnen doen op het Wopke/Wiebesfonds. Dit is echter afgewezen.

merkt nog op dat het financiële aspect niet het enige aspect was dat een rol speelde.

De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de hoorzitting.

Middelburg, 14 juli 2021

, voorzitter

, secretaris

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Bijlagen:

1. Presentielijst

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Advies CBB inzake klacht tegen gedeputeerde de Bat	78807		Middelburg, 27 juli 2021

Geachte heer,

Op 21 juli 2021 hebben wij het rapport van bevindingen en het advies van de klachtencommissie inzake de door u ingediende klacht ontvangen. De klacht betreft het handelen van gedeputeerde drs. J. de Bat inzake het dossier Zanddijk Kruiningen – Yerseke.

De klachtencommissie is van oordeel dat de klacht ontvankelijk is en adviseert de klacht ongegrond te verklaren.

In onze vergadering van 27 juli 2021 hebben wij besloten het advies van de klachtencommissie over te nemen. Voor de motivering verwijzen wij naar het bijgevoegde advies van de commissie. Ter informatie is ook het verslag van de hoorzitting van 14 juli 2021 bijgevoegd.

Een afschrift van dit besluit zenden wij eveneens toe aan de klachtencommissie.

Indien u het niet eens bent met dit besluit kunt u een klacht indienen bij de Nationale Ombudsman, Postbus 93122, 2509 Den Haag.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

Bijlagen:

1. Het advies van de klachtencommissie met het rapport van bevindingen
2. Het verslag van de hoorzitting van 14 juli 2021

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Betreft: voortgang onder nieuwe naam

3 september 2021, Poortvliet

Geachte voorzitter,

Bij dezen informeer ik u dat ondergetekende met onmiddellijke ingang verdergaat onder de naam Lijst Bosch en zichzelf derhalve afsplitst van de PVV Zeeland – voor zover van het bestaan daarvan nog kan worden gesproken.

Recent is mij meegedeeld dat de PVV op Tholen niet door zal gaan. Dit besluit is door de landelijke PVV genomen zonder daarin de lokale fractie te betrekken, noch te kennen. Met deze gang van zaken wordt miskend hoe hard er de afgelopen jaren is gewerkt en inzet is getoond. Dit is het zoveelste gebrek aan rugdekking, boven op de feitelijke excommunicatie van onder meer de PVV-Statenfractie door de landelijke PVV. Echter, het besluit om onder eigen naam verder te gaan, is niet om deze reden genomen.

Toen ik mijzelf kandideerde voor de PVV, meende ik ruimte te zien voor een gematigdere visie binnen de provinciale afdeling. Deze gematigde visie is vervolgens doorvertaald naar de lokale gemeenteraadsfracties. De afgelopen jaren hebben een beeld getoond waar deze ruimte mijns inziens is verdwenen en juist plaats heeft gemaakt voor het nóg nadrukkelijker etaleren van standpunten waarin ik mijzelf niet herken. Ook de toon van het debat is een toon waarmee ik niet langer geassocieerd wens te worden. Binnen Zeeland trachten wij bruggen te slaan en waar mogelijk de samenwerking met andere fracties te zoeken. Die insteek staat mijns inziens haaks op de houding die elders wordt tentoongesteld.

De aantrekkelijkheid van de PVV op regionaal en lokaal niveau was de mogelijkheid om zelf het verkiezingsprogramma op te stellen, daaraan naar eigen inzicht invulling te geven en nadruk te leggen op issues die lokaal spelen. De wijze waarop vervolgens achteraf wordt afgerekend zonder enige vorm van overleg, bevestigt nogmaals het gevoel dat voor een gematigd standpunt en deze constructieve opstelling niet (langer) plaats is binnen de PVV.

Ondanks dat ik mijzelf afsplits van de PVV, ben ik de partij dankbaar voor de kansen die mij zijn geboden om ervaring op te doen in het reilen en zeilen van het decentraal bestuur. Het debat aangaan met anderen, is en blijft een mooi en bovenal groot goed van de Nederlandse democratie. Ik hoop tot op heden met name de jongeren te hebben aangespoord zich politiek te engageren. Tot aan de komende verkiezingen zal ik mij onder andere daarvoor blijven inzetten, zij het nu onder eigen vlag.

Vertrouwende u voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
mr. V.L. Bosch

Aan:
Gedeputeerde Staten van Zeeland en aan
Provinciale Staten van Zeeland
Provinciehuis
Abdij 6
4331 BK Middelburg

Middelburg, 13.09.2021

Betreft: bezwaar en protest tegen de invoering van medische apartheid binnen de Provincie Zeeland.

Geacht college, geachte mijnheer de voorzitter,

De fractie van het Forum voor Democratie (FVD) in de Provinciale Staten van Zeeland tekent hierbij bezwaar aan tegen het door Gedeputeerde Staten op 7 september 2021 genomen besluit inhoudende de instemming met het toepassen van de geldende RIVM-richtlijnen voor de organisatie van interne en externe evenementen door de Provincie Zeeland op het Abdijcomplex en daarbuiten (zaaknr. 92472, hoofdzaaknr. 92471).

Wij protesteren daarbij bijzonder krachtig tegen de invoering van en het gebruik van een "coronatoegangsbewijs" binnen de Provincie Zeeland. Met brandende bezorgdheid heeft onze fractie kennisgenomen van het voornemen binnen de Provincie Zeeland om te gaan werken met coronatoegangsbewijzen. Dit is een inbreuk op tal van (grond)rechten, waaronder dat op de respectering van de persoonlijke levenssfeer (art. 10 GW), de lichamelijke integriteit (art. 11 GW) en de vrijheid van beweging (art. 12 IVBPR). Het coronatoegangsbewijs gaat ook in tegen de geest van resolutie 2361/2021 van de, bij de meeste Statenfracties zeer geliefde, Raad van Europa. Welke zich middels de resolutie uitspreekt tegen gedwongen vaccinatie (onder 7.3). Vaccineren dient volgens de Raad van Europa een persoonlijke keuze te blijven en er mag geen politieke, sociale of andere druk worden uitgeoefend op burgers om zich te laten vaccineren én ervoor te zorgen dat niemand wordt gediscrimineerd omdat hij niet is ingeënt.

De Provincie Zeeland zou op geen enkele wijze mogen meewerken aan het systeem van coronatoegangsbewijzen. Al was het maar omdat de coronavirusziekte geen extreem ernstig gevaar voor de volksgezondheid vormt, en deze maatregel derhalve volstrekt buitenproportioneel is. Daarbij komt dat men een coronatoegangsbewijs kan verkrijgen als men of gevaccineerd is en dit kan aantonen, of genezen is van corona en dit met een herstelbewijs kan bewijzen, of dat men getest is en een negatief testresultaat kan overleggen. Indien men onderschrijft dat de verspreiding van het coronavirus voorkomen moet worden, dan slaat dit allemaal nergens op. Immers vriend en vijand zijn het eens dat gevaccineerden (minimaal) net zo 'besmettelijk' kunnen zijn als ongevaccineerden en het coronavirus net zo goed kunnen verspreiden. Met dit systeem mogen mensen die besmet zijn met het coronavirus, overal gaan en staan, zolang ze een 'groen vinkje' hebben via het coronatoegangsbewijs. Mensen die niet besmet zijn met het coronavirus, maar geen 'groen vinkje' hebben via het coronatoegangsbewijs, verkrijgen op veel plaatsen geen toegang meer. Het gaat dus niet om de volksgezondheid en het gaat niet om het voorkomen van 'besmettingen'. Dit systeem van coronatoegangsbewijzen biedt dus hoogstens schijnveiligheid.

Maar ook al zou het coronatoegangsbewijs wel veiligheid bieden, moet men nooit meedoen met een systeem van coronatoegangsbewijzen. Want door het accepteren van het coronatoegangsbewijs, faciliteert men het 'nieuwe normaal'. Via 'lockdowns', een avondklok, de verplichting tot het dragen van niet-werkende mondkapjes en veilige afstand ('social distancing') zijn we gegaan naar semi-verplichte vaccinaties en een 'QR-maatschappij' waarin 'bewijs' van je medische status voortdurend moet worden overlegd. Dit betekent dat je gehele doen en laten permanent gecontroleerd en gemonitord kan worden. Een levensgevaarlijke stap richting onvrijheid waarvan het angstaanjagende vervolg ook niet moeilijk te zien is. Want nu al wordt breed gesproken over andersoortige 'lockdowns'. Bijvoorbeeld door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), dat pleitte voor klimaatlockdowns om de CO₂-uitstoot terug te dringen.

De Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) presenteerde zelfs een plan voor het invoeren van een persoonlijk CO₂-budget, waarbij zorgvuldig per persoon wordt bepaald hoeveel vlees je mag eten, hoeveel je mag reizen en “wie elektrisch rijdt zou weer wat langer kunnen douchen.” Eerst via een app, dan wellicht een armbandje dat je ‘uitstoot’ registreert? Hoe groot is de stap nog, van een corona-QR-maatschappij naar een klimaat-QR-maatschappij? We waren toch al gewend aan het feit dat we overal onze QR-code moesten laten zien?

Waar leidt dat op termijn toe? In de Volksrepubliek China zien we wat zo’n QR-maatschappij op termijn kan betekenen. Daar beloont een geavanceerd ‘social credit’-systeem ‘goed’ gedrag, terwijl ‘slecht’ gedrag wordt bestraft. Aan de hand van supersnel internet, slimme technologie en identificatie van individuele burgers via ‘smartphones’ en gezichtsherkenning kan de Chinese staat iedere stap die je zet, volgen. Heb je standpunten die het regime niet bevallen, dan krijg je strafpunten waardoor bepaalde voorzieningen niet meer toegestaan zijn voor jou. Zo verloren op basis van dit ‘social credit’-systeem reeds in 2018 zo’n 23 miljoen Chinezen hun recht om nog te reizen. Aan het gemak waarmee Google, Facebook, Twitter en andere techreuzen nu al censuur toepassen en - nog heftiger - steun hiervoor krijgen van overheden, zien we dat de staat niet meer de hoeder is van de vrijheid. Werkelijk niets wijst erop dat de staat in die QR-maatschappij ineens terughoudend zal zijn in het aanwenden van haar nieuwverworven mogelijkheden.

Wij willen de collega’s, de ambtsgenoten die het mogelijke gevaar van een QR-maatschappij in de Westerse wereld niet zien en zich om die reden niet willen uitspreken tegen het coronatoegangsbewijs, dan nog wijzen op de discriminatoire aspecten van het coronatoegangsbewijs en het feit dat het tweedeling in de hand werkt. Iets waar wij toch allemaal samen tegen zijn, nietwaar?

Zelfs als men voornoemde gevaren van een coronatoegangsbewijs niet ziet, dan zijn er nog genoeg andere redenen om hiertegen te zijn. Zo zijn er mensen die zich niet willen of kunnen laten vaccineren, en als deze mensen in aanmerking willen komen van een coronatoegangsbewijs dan dienen zij zich dus te laten testen. Dat klinkt allemaal heel eenvoudig en redelijk, maar dat is het niet. Het coronatoegangsbewijs is niets minder dan vaccinatiedrang. Het argument dat men zich “gewoon” kan laten testen, gaat niet op. Ten eerste is ook dit testen een invasieve handeling, en als men dus eigenlijk niet wil testen, is dit een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en de lichamelijke integriteit. Ten tweede moet men een testafpraak plannen, dat kan - afhankelijk van de activiteit - tussen de 2 en 24 uur van tevoren. Dit plannen betekent dat de spontaniteit volledig verdwijnt. Even gezellig uit eten, een kop koffie drinken of naar een museum zit er niet meer in. Ten derde zijn die testlocaties vaak ver weg, zijn de openingstijden beperkt en als men op de gewenste plek geen test kan laten afnemen, is de volgende testlocatie vaak op een nog grotere afstand gelegen. Daar gaat men dus niet “even” heen. Ten vierde wordt er in de toegang mogelijk een eigen bijdrage gevraagd voor het testen. Dit is überhaupt te veel gevraagd van mensen met een smalle beurs, maar ook voor mensen met een hoger inkomen kunnen de kosten rap oplopen. Dit alles bij elkaar genomen - het plannen, de spontaniteit die hiermee verdwijnt en de extra kosten voor het testen - zal ertoe leiden dat mensen gedwongen worden ófwel het ‘vaccin’ te nemen ófwel zich steeds verder terug te trekken uit het openbare leven. Het argument dat je “gewoon” kunt testen, gaat dus níét op. We kunnen definities eindeloos oprekken of verzanden in details, maar de realiteit liegt niet: dit is niets minder dan dwang.

De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft zich meermaals uitgesproken tegen discriminatie op grond van medische persoonlijkheidskenmerken, en zowel de minister-president alsook de minister van volksgezondheid hebben meermaals aangegeven dat er geen sprake zou zijn van de invoering van een coronatoegangsbewijs. Toch staat Nederland aan de vooravond om definitief medische apartheid in te voeren. Zonder QR-code straks geen toegang meer tot het maatschappelijke leven. Ook ‘gevacineerden’ zullen zich straks continu via een QR-code toegang moeten verschaffen tot bepaalde locaties en evenementen. Voor het FVD is dit onaanvaardbaar, en wij doen er dan ook niet aan mee. Onze fractie hoopt dat wij allen – gevaccineerd of ongevaccineerd – neen zeggen tegen het coronatoegangsbewijs en weigeren mee te werken aan een systeem dat uitsluit, stigmatiseert, discrimineert en mensen hun keuzevrijheid ontnemt. “Je doet het voor een ander”, maar nu echt.

Wij verzoeken Gedeputeerde Staten het onderhavige besluit te herzien en roepen Provinciale Staten op nooit mee te werken aan een systeem van medische apartheid. Wij verzoeken tenslotte deze brief toe te voegen aan de lijst van ingekomen stukken van Provinciale Staten van Zeeland.

Hoogachtend namens de FVD-fractie,

Fred Walravens;
Martin Bos.

Aan de Vaste Kamercommissie LNV en Leden van de Tweede Kamer
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Betreft: PFAS probleem Westerschelde

Zaamslag, 15 september 2021

Geachte Commissie LNV, Leden van de Tweede Kamer,

Wat half juni begon als een lokaal probleem bij de 3M fabriek bij Antwerpen is in drie maanden uitgegroeid tot een affaire die tot over de grens reikt. Ook in Zeeland groeien de zorgen met de dag.

Gelet op de groeiende ongerustheid in Zeeland doen wij een uitermate dringend beroep op uw Commissie en alle leden van de Tweede Kamer om de ontpolderwerken in de Hertogin Hedwigepolder stil te leggen.

Aangezien het hier gaat om een Rijksinpassingsplan bent u de eerst aangewezen instantie om die knop om te draaien. Er is sprake van een zeer ernstig milieudelict: zwaar vervuild water uit de Westerschelde toelaten in de polder, waardoor een situatie ontstaat die haaks komt te staan op de intenties van het bewuste Scheldeverdrag van 2005, de opzet van het Rijksinpassingsplan, de betreffende MER (grensoverschrijdende effecten) en de grondslag van de onteigening. Het Rijk is duidelijk aan zet om volledig af te zien van het ontpolderen. Voor nu en voor de toekomst, want nog steeds is sprake van een lange termijn visie, waarin meer polders aan de lat staan om ontpolderd te worden als opnieuw verloren natuur in Westerschelde door baggeren en verdiepen voor de haven van Antwerpen, gecompenseerd moet worden.

Helaas stroomt er nu reeds vervuild Westerscheldewater via het natuurgebied Waterdunen bij Breskens de polder binnen. Wat de Hedwigepolder betreft had de Gemeente Hulst in eerste lijn moeten handhaven, maar heeft dit niet gedaan. Daar komt bij dat de Provincie Zeeland vanuit haar zorg voor de volksgezondheid en als regisseur van het ontpolderproject niet verder in actie is gekomen dan het schrijven van een enkele brief naar de zuiderburen, terwijl ze nota bene zelf al decennia lang in gebreke is gebleven. Al in 2009 was bekend dat de Westerschelde ernstig vervuild was (toxicologisch rapport Dr. C.W. Scheele).

Wij hopen dat u bereid bent dit onder ogen te zien en met spoed stappen gaat zetten. In eerste aanzet door voor eens en altijd een streep te halen door het ontpolderen langs de

Scheldeoevers. Zeeland heeft haar zeeweringen niet alleen hard nodig voor bescherming van haar inwoners tegen hoog water maar ook tegen de hoge mate van vervuiling, die de volksgezondheid zwaar onder druk zet.

Met het stoppen van de lozingen is het probleem niet opgelost. Nog vele jaren lang zal de narigheid doorwerken. De Hedwigepolder heeft een grensoverschrijdend achterland, dat regelrecht belast wordt met de negatieve effecten van een ontpolderde Hedwigepolder. Dat mag niet zo zijn!

Wij vertrouwen erop, dat u zich bewust bent van uw verantwoordelijkheid en zonder aarzeling slagvaardig aan het werk gaat.

Hoogachtend,

Namens Stichting “Red onze Polders”
, secretaris

Namens “De Levende Delta”
, voorzitter

Stichting “Red onze Polders”
Secretariaat

“De Levende Delta”
Secretariaat

Tel.:

Mail : eendragt@ziezo.biz
www.redonzepolders.nl

Tel.:

Mail : info@delevendedelta.nl
www.delevendedelta.nl

Van:
Aan:
Onderwerp: FW: Vergeet de 55000 kinderen in Nederland niet
Datum: woensdag 15 september 2021 13:24:25
Bijlagen:

Van: board@rechtsbescherming.site board@rechtsbescherming.site
<board@rechtsbescherming.site>

Verzonden: donderdag 9 september 2021 10:12

Aan:

Onderwerp: Vergeet de 55000 kinderen in Nederland niet

Geachte Griffie, Gemeenteraden, ministers en overige beleidmakers en stakeholders,

Gezien de discussie over een open bestuurscultuur en het belang van het betrekken van de burgers bij de politiek lijkt het toch interessant te kijken hoe een open informatievorm naar buiten zich kan verhouden tot het voor het proces vereiste vertrouwen binnenskamers.

In de bijlage onze brief aan u allen.

Hoogachtend

Bestuur Stichting Rechtsbescherming
Board Foundation Legal Protection

Stichting Rechtsbescherming

Per e-mail aan;

Griffie Rechtbank Amsterdam:

Gemeente Amsterdam:

Voorzitter Raad voor de Rechtspraak,

Libe commissie:

Information Services Unit,

Director General of the Cabinet,

European Council the President:

Ambassades/ Embassy:
US Embassy in the Netherlands:

Nederlandse ambassade in Washington D.C.
Ambassadeur

U. S. Helsinki Commission:

Embassy Poland:
Consulate Poland:

Embassy Germany:

Embassy France:

Embassy of Hungary:

Embassy of Spain:

Embassy of Italy:

British Embassy:

Embassy of Cuba:

Embassy of Netherlands Cuba:

Embassy van Azerbaidjan, 's-Gravenhage:

Embassy van Georgië 's-Gravenhage:

Embassy van Turkije 's-Gravenhage:

Embassy van Russische Federatie 's-Gravenhage:

VNG, Vereniging Nederlandse Gemeente:

Gemeente Westland:

Gemeente Rotterdam:

Gemeente Middelburg:

(Partners voor Jeugd)

Gemeente Den Haag:

Gemeente Utrecht:

GI instelling JB-West, directie en bestuur:

William Schrikker Jeugdbescherming en Jeugdreclassering (Partners voor Jeugd)

Raad voor de Kinderbescherming (RVDK):

Hoge Colleges van staat ea:

Ministers:

Het Presidium:

Ombudsman:

Nationale Ombudsman:

Tweede kamer leden, jeugdzorg:

Onderwerp: Free

/Rule of Law Nederland

8 - september 2021

Geachte Griffie en bewindslieden,

Toen wij, de ouders u allen afgelopen mei 2021 een brief stuurde over het lot van onze kinderen, waren er meer dan **55.000 vergeten en geëxploiteerde kinderen**. De Nederlandse rechtsorde functioneert niet. De Kinderentoeslagenaffaire heeft dit bewezen. De Nederlandse rechtsorde en ketenpartners scheiden op basis van leugens kinderen van hun ouders, en daarmee maken zij zich schuldig aan misdaden tegen de menselijkheid. In het kader van de transparantie is de brief ook naar de Stichting het Vergeten kind gestuurd. ⁽¹⁾

Enkele dagen geleden stond op de site van de Stichting Het Vergeten Kind vermeld dat:

- “42 DUIZEND kinderen zijn uit huis geplaatst en wonen niet meer bij hun ouders”
- “4,9 DUIZEND kinderen verblijven in een maatschappelijke opvang of vrouwenopvang (blijf-van-mijn-lijfhuis)”
- “1,8 DUIZEND kinderen wonen in de gesloten jeugdzorg”

Totaal 48.700 kinderen “waarbij het zo misgaat dat ze niet meer thuis kunnen wonen.” ⁽²⁾

Zie deze link: <https://www.hetvergetenkind.nl/download/169> . CBS, NJI, en andere ketenpartners. ⁽³⁾

Afgelopen drie maanden zijn **6300 kinderen verdwenen** in Nederland. (4)

Zijn jeugdigen 'voortijdig vertrokken' (5) of/en hebben kinderen een 'geheime BSN' gekregen? (6)

Het internationale adoptie schandaal, daar was toch ook sprake van Nederlandse mensenhandel? (7)

Krijgen onze kinderen een vergelijkbare show-procesgang als de 15 jarige die u gisteren weer gevangen heeft laten nemen?

Vandaag, om 15:45 uur op 8 september 2021 is de minderjarige door de Rechtbank Amsterdam, Parnassiusweg 280 berecht. Op 13 september zal de 15 jarige weer voor de rechter staan. In de gevangenis is hij al twee maal mishandeld.

Wenst hem op te sluiten in een GGZ instelling, in strijd met internationale wetten en verdragen? (10)

Integriteit is een essentieel onderdeel van het overheidskader. (11)

In afwachting van uw reactie.

Met vriendelijke groet,

Stichting Rechtsbescherming

PS: "On bended knee is no way to be free"

Aantal bijlagen: 13

1. Nederlandse kinderen behoren tot de gelukkigste kinderen ter wereld, zo blijkt uit onderzoeken. Maar helaas geldt dit geluk niet voor alle kinderen in ons land. Nog te vaak gaat het fout, soms zelfs heel erg fout. <https://www.hetvergetenkind.nl/over-het-vergeten-kind>

2. "Het Vergeten Kind zet zich in voor kinderen die opgroeien in een onveilige of instabiele thuissituatie. In Nederland groeien ruim 100.000 kinderen op in gezinnen met meervoudige problemen. Voor 55.000 kinderen gaat het zelfs zo mis, dat ze noodgedwongen niet meer thuis kunnen wonen. " Bron: "ONZE COMMERCIELE REDACTIE 25 SEPTEMBER 2017 " <https://www.libelle.nl/persoonlijk/shaye-17-werd-uit-huis-geplaatst-thuis-was-de-situatie-onhoudbaar~be7c14d4/>

3. Trajecten jeugdzorg in natura; regio (gemeente), Op peildatum. Gewijzigd op: 30-4-2021 <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/82968NED>

<https://www.cbs.nl/nl-nl/deelnemers-enquetes/deelnemers-enquetes/bedrijven/onderzoek/beleidsinformatie-jeugd>

“Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jongere wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij' geplaatst.” Bron: Cijfers over jeugdbescherming Nederlands Jeugdinstituut (NJI)

<https://www.nji.nl/cijfers/jeugdbescherming>

4. “Kinderen prioriteit.” “Hoewel de aandacht voor de vermiste vluchtelingen- en migrantenkinderen van Europa gelukkig groeit, betekent het feit dat nog steeds geen zicht is op duizenden kinderen – niemand weet waar zij zijn – dat de rechten van deze groep kinderen niet worden gewaarborgd. Bovendien leidt het grote aantal vermiste kinderen tot schending van het verbod op discriminatie. **Als de 2.500 kinderen die verdwenen uit Nederlandse asielzoekerscentra de Nederlandse nationaliteit zouden hebben, zou heel Nederland in rep en roer zijn.** Nu is dat niet het geval. Defence for Children - ECPAT meent dat deze kinderen prioriteit moeten krijgen en dat Europese landen alles moeten doen in hun vermogen om de vermissingen tegen te gaan en de kinderen de bescherming en zorg te bieden waar zij recht op hebben.”

<https://www.defenceforchildren.nl/wat-doen-we/dossiers/europese-vluchtelingenopvang/de-vermiste-alleenstaande-vluchtelingen-en-migrantenkinderen-van-europa/>

5. Blz 23 5.4.2. Geheime BSN's Een beperkt aantal jeugdhulpaanbieders heeft de mogelijkheid om betaalde zorg te verlenen aan een jeugdige zonder dat dit herleidbaar is naar een persoon. Hier is expliciet in het contract melding van gemaakt. De veiligheid van de jeugdige in het geding waardoor hij of zij geheim moet blijven. De betalingen gaan buiten het reguliere berichtenverkeer om.

<https://www.zorgomregioamsterdam.nl/wp-content/uploads/2019/04/Administratieprotocol-jeugdhulp-AAZW-versie-4.0.pdf>

6. “Ruim 11.700 alleenstaande minderjarige vluchtelingen vroegen de afgelopen tien jaar asiel aan in Nederland. Ten minste 2.556 kinderen **vertrokken voortijdig**. Dat aantal kan nog hoger liggen omdat cijfers van Nidos over de jaren 2011 tot en met 2014 ontbreken. Vooral het afgelopen jaar is het aantal verdwenen kinderen flink gestegen.” Bron: Nederlands Jeugdinstituut (NJI) 15 januari 2020 <https://www.nji.nl/nieuws/in-tien-jaar-ruim-2500-amvs-uit-zicht-verdwenen>

(Bron NRC) <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/01/13/2500-kwetsbare-jonge-asielzoekers-verdwenen-a3986602>

7. Rapport van de commissie-Joustra over de rol en verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid bij interlandelijke adoptie van kinderen in tenminste de periode 1967-1998.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/08/tk-bijlage-coia-rapport>

<https://www.government.nl/topics/adoption/documents/reports/2021/02/08/summary-consideration-analysis-conclusions-recommendations>

8. Interview Sander Dekker: ‘Toen ik op dit ministerie begon, heerste er een cultuur van scoren met goed nieuws en fouten wegmoffelen’

„Alles wat we hier doen – uithuisplaatsing, gevangenneming, opleggen van boetes – grijpt enorm in op de levens van mensen en ik ben me er goed van bewust hoe draconisch wetgeving kan uitpakken.”

<https://www.nrc.nl/nieuws/2021/09/05/slechteriken-pakken-dat-had-ik-als-kleine-jongen-al-a4057146>

“Dat gaf Kaag de gelegenheid te ontkennen dat het enkel over de VVD-leider ging en dat ze eigenlijk niets nieuws zei over leiderschap. "Ik zeg dit al anderhalf jaar", zei ze tot frustratie van de Kamer.”

<https://www.nu.nl/formatie-2021/6155812/kaag-weigert-expliciet-vertrouwen-uit-te-spreken-in-rutte.html>

“Maar ook geldt: wie de inhoud voorop stelt, wordt en blijft al snel bescheiden. Je hoeft immers alleen maar even, al is het maar heel even, echt aan de Afghanen in nood, aan de coronadoden of aan het leed van de gedupeerden in de toeslagenaffaire te denken. Zo lijkt me.”

<https://www.trouw.nl/religie-filosofie/topambtenaar-boereboom-uit-de-toeslagenaffaire-keert-gewoon-weer-terug~b8fc2f0e/>

"Er waren verschillen over de inhoud en er waren verschillen in hoe ik vind dat je omgaat met elkaar." <https://nos.nl/artikel/2396918-omtzig-zeft-het-nu-ook-officieel-niet-terug-naar-het-cda>

9. “Binnen de partij zou Omtzigt onder meer "psychopaat, zieke man, teringhond, eikel, gestoord" en "labiel" zijn genoemd.”

<https://www.nu.nl/politiek/6138787/omtzigt-werd-binnen-cda-weggezet-als-psychopaat-labiel-en-gestoord.html>

10. Verdrag inzake de rechten van het kind, New York, 20-11-1989.

<https://wetten.overheid.nl/BWV0002508/2002-11-18>

11. Rule of Law Report - Country Chapter Netherlands. 20 July 2021

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_rlr_country_chapter_netherlands_nl.pdf

Bijlage 12: Screenshot genomen op 22 mei 2021 voor wij onze brief naar de verantwoordelijke bewindslieden schreven.

18:25

klem. Ze raken eenzaam en geïsoleerd.

Daarom Stichting Het Vergeten Kind. We zetten ons in voor deze kinderen die voor velen **onzichtbaar** zijn. We geven ze een stem en vertellen hun verhaal. Zodat ze niet vergeten worden. We zetten ons in om hun situatie nu en morgen te verbeteren.

100

DUIZEND

Kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige problematiek.

55

DUIZEND

Kinderen waarbij het zo mis gaat dat ze niet meer thuis kunnen wonen.

650

VRIJWILLIGERS

Werken zowel aan de 'achterkant' als aan de 'voorkant' bij de projecten en activiteiten.

Bijlage 13: Screenshot genomen op 5 september 2021. De nieuwe cijfers na het schrijven van onze brief naar de regering, parlement en andere stakeholders.

Bron: <https://www.hetvergetenkind.nl/over-het-vergeten-kind>

14:15

hun eigen kinderen of zelfs helemaal geen duurzame relatie aan te kunnen gaan.

100

DUIZEND

kinderen die opgroeien in gezinnen met meervoudige, complexe problematiek

42

DUIZEND

kinderen zijn uit huis geplaatst en wonen niet meer bij hun ouders

4,9

DUIZEND

kinderen verblijven in een maatschappelijke opvang of vrouwenopvang (blijf-van-mijn-lijfhuis)

1,8

DUIZEND

kinderen wonen in de gesloten jeugdzorg

Van: Secretariaat Farmers Defence Force
Verzonden: zondag 19 september 2021 19:45
Aan:
Onderwerp: 20210916 - Brief Gedeputeerden

Geachte heer, mevrouw,

Namens het bestuur van Farmers Defence Force verwijs ik u graag naar de brief die is bijgevoegd bij deze e-mail.

In de brief vindt u onderaan een link naar de lezing die Dr. Frank Mitloehner op 3 september 2021 op uitnodiging van FDF heeft gehouden. Omdat u niet allemaal aanwezig was of kon zijn, bieden we u alsnog op deze manier de mogelijkheid om kennis te nemen van de (belangrijke) inhoud daarvan.

Met vriendelijke groet,

Bestuur Farmers Defence Force

e-mail:

e-mail: info@farmersdefenceforce.nl

website: www.farmersdefenceforce.nl

Voor mogelijke onjuistheid en/of onvolledigheid in deze e-mail kan Farmers Defence Force geen aansprakelijkheid aanvaarden. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en kan vertrouwelijke informatie bevatten. Indien u niet de geadresseerde bent mag u dit bericht en de eventuele bijlage niet kopiëren of aan derden ter inzage geven of verspreiden.

Farmers Defence Force

e-mail:

e-mail: info@farmersdefenceforce.nl

website: www.farmersdefenceforce.nl

Aan Gedeputeerde Staten van alle provincies

Datum: 15 september 2021

Betreft: congres FDF 3 september, link naar presentatie Frank Mitloehner

Geachte heer, mevrouw,

Op 3 september jongstleden werd door Farmers Defence Force (FDF) een congres gehouden te Terwolde waar gerenommeerde wetenschappers uit onder andere de Verenigde Staten, een presentatie hielden over het thema van de bijeenkomst: "Een duurzaam voedselsysteem – a sustainable Foodsystem".

Eén van de sprekers was dr. Frank Mitloehner die als hoogleraar en luchtkwaliteit specialist verbonden is aan de UC Davis te Californië. Hij toont al enige jaren met een praktijkopstelling aan, dat juist via koeien een belangrijk deel van de klimaatverandering opgelost kan worden. Dr. Mitloehner heeft in samenwerking met veehouders én de Staat Californië, via de veestapel en het voerspoor een belangrijk deel van de CO2-reductie reeds gerealiseerd, waardoor Californië verwacht de reductiedoelen in het Verdrag van Parijs te kunnen halen.

Zeer kort voor onze bijeenkomst kwam ook het IPCC naar buiten met haar nieuwste bevindingen aangaande de invloed van verschillende sectoren op de klimaatverandering. Het blijkt dat de invloed van de veehouderij op het klimaat, wel drie tot vier keer is overschat terwijl de invloed van de uitstoot door fossiele brandstoffen wel drie tot vier keer is onderschat!

Deze nieuwe bevindingen moeten effect hebben op het voorgestelde beleid, ook provinciaal (!) om realistische resultaten te kunnen behalen.

FDF constateert enorme boosheid en frustratie onder de Nederlandse boeren jegens beleidsmakers, omdat ze keer op keer worden geconfronteerd met gelekte maar wel voorbereide "plannetjes" van de demissionaire Minister van LNV, die de rechtspositie en het rechtvaardigheidsgevoel van boeren ernstig onder druk zetten, terwijl deze plannen op geen enkele wijze zullen bijdragen aan een klimaat neutraler Nederland. Terwijl juist de Nederlandse boeren zich altijd opengesteld hebben, om deel uit te willen maken van oplossingen. Wat niet hetzelfde is als halvering van de veestapel (een, eveneens volgens dr. Frank Mitloehner, zeer slecht idee)!

De Nederlandse boeren boden binnen het Landbouw Collectief, (opgericht op initiatief van FDF), eerder al werkbare methoden aan voor Nederland ten aanzien van het oplossen van de stikstofcrisis (terwijl ook op provinciaal niveau agrarische collectieven werden opgericht die nog steeds constructief meedenken in de provincie). Methoden die, zoals inmiddels gebleken is, op korte termijn de enig werkbare zijn mits boeren gecompenseerd worden voor de extra kosten.

Om tot een afkoelend effect te komen van de temperatuur op aarde, kan veel bereikt worden bij een gelijkblijvende veestapel in Nederland, aangezien Nederland de meest duurzame en efficiënte veehouderij heeft.

We nodigen u uit om onderstaande link naar de inspirerende presentatie van dr. Frank Mitloehner, ondertiteld in zowel het Nederlands als het Engels te bekijken en vernemen graag uw reactie, hoe u deze nieuwe zienswijzen vertaald in provinciaal (landbouw) beleid en de gebiedsgerichte aanpak:

https://www.youtube.com/watch?v=WB2jYe9y_Lk&t=20s&ab_channel=FarmersDefenceForce

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur van Farmers Defence Force,

Mark van den Oever, voorzitter

Van:
Onderwerp: Boek Met de schrik vrij
Datum: maandag 27 september 2021 11:44:12
Bijlagen: [2021_09_27 Begeleidende brief aanbieding boek Met de schrik vrij.pdf](#)
[Met de schrik vrij - Tom Bade & Dagmar Bade 2021.pdf](#)

Beste Statengriffie,

In de bijlage treft u een brief en het boek 'Met de schrik vrij'.

Zou u zo vriendelijk willen zijn deze te verspreiden onder de leden van de Provinciale Staten en commissieleden met natuur, landbouw en faunabeheer in hun portefeuille?

Graag ontvang ik hiervan een bevestiging. Alvast hartelijk dank.

Met vriendelijke groet,

Programmamedewerker In het wild levende dieren

Aanwezig op ma / di / wo / do

**Dierenbescherming
Service Centrum**
Regulusweg 11
Postbus 85980, 2508 CR Den Haag
www.dierenbescherming.nl

<https://email.dierenbescherming.nl/img/banner.gif>

Volg ons

Although the information in this mail is compiled with utmost care we don't guarantee it is right and complete. We are not liable for any damage or loss due to use or action based on this info. This message and any attachment(s) are confidential and may contain privileged information intended only for the use of the individual or company named above. If you are not the intended recipient, please email the sender and delete this message and any attachment (s) from your system.

Postbus 85980, 2508 CR Den Haag

Diverse betrokkenen bij het faunabeheer

Ons kenmerk UIT.PL21.22
Datum 27-9-2021
Onderwerp Aanbieding boek Triple E:
'Met de schrik vrij: Over
verjagen als nieuwe
economische drager
binnen dierenwelzijn en
natuurbeheer'

Behandeld door

Beste heer/mevrouw,

Bejaagd of verjaagd worden, dat is de vraag. Dieren zouden liever voor het laatste kiezen. Echter in het faunabeheer wordt al snel voor de bekende weg gekozen; doden. Dat het ook anders kan, kunt u lezen in het boek dat nu voor u ligt: 'Met de schrik vrij: Over verjagen als nieuwe economische drager binnen dierenwelzijn en natuurbeheer'. Geschreven door Triple E, in opdracht van de Dierenbescherming.

Faunabeheer, dat uitgevoerd wordt om gewassen en eigendommen te beschermen en verkeersveiligheid te borgen, zorgt ervoor dat jaarlijks meer dan een miljoen wilde dieren het niet kunnen navertellen. Wij zouden graag zien dat niet-dodelijke verjaging en preventieve maatregelen veel meer dan nu als volwaardige opties opgenomen worden in het beheer van wilde dieren. Tom en Dagmar Bade van Triple E, verkenden voor ons de mogelijkheden en komen met een verjaagsysteem waarbij het doden van dieren in veel situaties niet (meer) nodig is. Het kan zelfs andere, zoals financiële, voordelen opleveren. Samenwerking tussen alle betrokken stakeholders is hierbij wel essentieel.

Wij hopen u met dit boek te inspireren en wensen u veel leesplezier. Mocht u interesse hebben om met ons verder na te denken over het uitwerken van het concept, of vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met

Met vriendelijke groet,
Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

Programmamanager In het wild levende dieren

Met de schrik vrij

Over verjagen als nieuwe economische drager
binnen dierenwelzijn en natuurbeheer

Tom Bade | Dagmar Bade

Kenniscentrum Natuur en Economie

Inhoud

1	Voorwoord	5
2	Proloog: Van schade tot verjaagrecht	7
3	Over de ecologie en de economie van verjagen	13
4	Over verjagen, verleiden en verhinderen	17
5	Soorten schade	25
6	Rechten en plichten als economisch fundament voor verjagen	31
7	De jager betaalt	35
8	De verjager betaalt	43
9	Schaadt het niet dan baat het niet	49
10	Verjagen in de praktijk	55
11	Epiloog: Met de schrik vrij	61
	Bronnen	63

Voorwoord

Wie is er niet weleens weggejaagd in zijn of haar jeugd? Toen de bal met voetballen weer in de tuin van de buurman belandde. Of door de bewaking, toen je lekker aan het skaten was in een parkeergarage, wat natuurlijk niet echt de bedoeling was. Of door een boze boer toen je later als vogelaar zogenaamd niets-vermoedend de akker opliep om die zeldzame, mooie vogel te spotten.

Het zijn vaak leuke herinneringen die je kan ophalen op een familiefeest. Dat je het kan navertellen heeft alles te maken met het feit dat je jouw ongewenste aanwezigheid niet met je leven hoefde te bekopen. Want zelfs als je schade zou hebben aangericht, moest er gewoon een rekening voor een kapotte ruit worden betaald.

In de dierenwereld is dat anders. Verjaagd worden, betekent daar niet zelden, dat je het niet kan navertellen. Verjagen is nog steeds (te vaak) bejagen. En dat is wat wij bij de Dierenbescherming willen veranderen. Wij willen dat verjagen als volwaardige optie wordt opgenomen in het beheer van wilde dieren. Sterker nog, wij willen dat verjagen de basis wordt voor het beheer.

Dat is ook de moraal van dit boek dat in opdracht van onze organisatie is geschreven door Tom Bade en zijn dochter Dagmar. Wat begon als een economische kosten-batenanalyse voor de instandhouding van het op verjagen gebaseerde ganzenbeheer in Flevoland is uitgemond in een beschrijving van een totaal nieuw systeem van het beheer van wilde dieren. Baanbrekend en vooral ook erg constructief wat betreft de invalshoek.

Wij als Dierenbescherming zijn enthousiast over het verhaal. Daarom willen we het graag met al onze partners in het veld delen: van agrarische grondeigenaren, natuurbeschermingsorganisaties, landelijke, regionale en lokale overheden, waterschappen, ja en zelfs met de jagers. Wij hopen aan de ene kant met het concept van verjaging een nieuw duurzaam fundament te kunnen leggen onder de bescherming van dieren. Aan de andere kant kan het ook de economische belangen van de partijen in het veld veel beter bedienen.

Ik wens u veel leesplezier.

Co'tje Admiraal,
Directeur/bestuurder

2 Proloog: Van schade tot verjaagrecht

 De zogenaamde ‘Hinderwet’ werd in 1875 ingesteld om regels op te stellen voor economische activiteiten die ‘gevaar, schade of hinder’ voor burgers of de directe leefomgeving tot gevolg hadden. Pas meer dan een eeuw later – in 1993 – is de Hinderwet vervangen door de Wet Milieubeheer. Dat was hard nodig, want de milieuproblemen waren een eeuw later veel groter en complexer geworden. Maar met het verdwijnen van de Hinderwet verdween helaas ook het thema ‘gevaar, schade, of hinder’ als uitgangspunt voor beleid uit beeld. Het werd vervangen door de term duurzaamheid, uitgewerkt in de vorm van wetenschappelijk onderbouwde milieunormen. Op zich een goede zaak, maar het blijft een feit dat, meer dan een milieunorm, het concept ‘gevaar, schade of hinder’ iedereen duidelijk maakt wat de achterliggende beweegredenen voor het milieubeleid zijn.

 In dit boek zal het concept van gevaar, schade of hinder eveneens centraal staan. Maar dan niet in relatie tot het milieu. Nee, hier wordt het gebruikt als basis voor de economische en organisatorische uitwerking van het concept ‘verjaging’ als nieuwe drager voor een duurzame manier van samenleven tussen mens en dier in het buitengebied. Verjagen is nieuw en dat vergt natuurlijk enige uitleg vooraf. Voor verjagen wordt in dit boek de volgende definitie gehanteerd:

Verjagen is het voorkomen van gevaar, schade of hinder aan burgers, hun eigendommen of hun leefomgeving veroorzaakt door in het wild levende dieren door deze uit een vastgesteld areaal te verdrijven met behoud van het leven en welzijn van de verjaagde soort.

 In deze studie is voor deze definitie van het concept verjagen gekozen, omdat daarmee duidelijk wordt dat wilde dieren in een omgeving die door mensen in cultuur is gebracht, soms daadwerkelijk gevaar, schade, of hinder kunnen veroorzaken, zowel in economisch, sociaal als maatschappelijk opzicht. Daarbij ontstaat een situatie die ingrijpen vereist. De vraag die zich dan vooral voordoet is, hoe dat ingrijpen plaatsvindt: worden de dieren bejaagd, of worden ze verjaagd?

In deze studie is het uitgangspunt dat in de toekomst het nieuwe concept verjaging de basis moet worden voor het ingrijpen in situaties waar gevaar, schade of hinder door wilde dieren ontstaat of bestaat. Dat heeft alles te maken met de vraag van de Dierenbescherming die ten grondslag ligt aan deze studie, namelijk hoe we kunnen voorkomen dat dieren die overlast veroorzaken worden bejaagd en gedood. De Dierenbescherming beschouwt alle dieren die kunnen voortbestaan in de stad, de natuur of op het platteland, zonder daarbij te worden verzorgd door de mens, als wilde dieren. Daaronder vallen ook verwilderde soorten als stadsduiven en schildpadden. De organisatie vindt het daarbij belangrijk dat recht wordt gedaan aan deze wilde dieren om te kunnen leven in de nabijheid van mensen op een zodanige manier dat zij dit niet met hun leven hoeven te bekopen als zij overlast veroorzaken.

In bepaalde gevallen kunnen wilde dieren – met name in het agrarische gebied – zorgen voor overlast en schade, zo erkent ook de Dierenbescherming. Traditioneel wordt in deze situaties een beroep gedaan op de jager om deze overlast te voorkomen: uiteraard in de meeste gevallen door (preventief) afschot, wat in de huidige praktijk wordt beschouwd als verjagen. En voor wat betreft de schade als die toch wordt geleden: deze wordt – gefinancierd met publieke middelen – vergoed door BIJ12-Faunazaken. Alles prima geregeld, zo zou je zeggen?

Nou, toch niet helemaal, want veel dieren moeten deze vorm van verjagen dus met de dood bekopen. Al sinds een aantal jaren zet de Dierenbescherming zich daarom in om alternatieven voor de jacht met het geweer onder de aandacht te brengen. De organisatie pleit daarbij onder meer voor het opstellen van een diervriendelijk provinciaal schadepreventieplan. Daarnaast wordt voorgesteld om het faunabeheer te laten uitvoeren door professionals, om zo ook de plezierjacht terug te dringen. Tenslotte is de organisatie ook actief bezig met het stimuleren van diervriendelijke(re) innovaties die schade en overlast kunnen voorkomen, zoals laserstralen, geluidseffecten en drones.

Deze voorgestelde werkwijze is overigens allang geen theorie meer, want in de provincie Flevoland werkt men namelijk al jaren met professionele faunabeheerders, die vooral verjagen, maar daar waar nodig ook bejagen. Dit systeem staat onder druk vanwege onder meer bezuinigingen en een nieuwe organisatiestructuur. Zodoende kwam de Dierenbescherming bij Kenniscentrum Natuur en Economie met de vraag om voor Flevoland een kosten-batenanalyse uit te voeren die duidelijk zou maken dat de inzet van deze professionele faunabeheerders meer baten dan kosten zou opleveren voor de samenleving en de provincie in het

bijzonder. Dit alles in lijn met de nieuwe strategische koers van de Dierenbescherming, waarbij diervriendelijk leven, ondernemen, besturen en gebruik van de openbare ruimte centraal staan.

Van de zijde van Kenniscentrum Natuur en Economie werd een wat andere aanpak voorgesteld. Het voorstel van Kenniscentrum Natuur en Economie was dat verjaging als een volledig geëmancipeerd concept zou moeten en kunnen worden neergezet en daarmee als het ware ook in economische zin zou moeten kunnen ‘concurreren’ met het businessmodel van de jacht. Dit zou dan worden uitgewerkt in een businessplan, waarbij de kosten en baten uiteraard ook in beeld worden gebracht, maar dat een veel breder perspectief zou hanteren. De Dierenbescherming ging akkoord met deze nieuwe, brede aanpak. En dus staat in dit boek het nieuwe landelijk uit te rollen concept van verjaging centraal.

Heel concreet betekent dit: we gaan verkennen hoe we een systeem van faunabeheer kunnen organiseren waarbij we een zogenaamd verjaagrecht instellen en waarbij voor dit recht op verjagen wordt betaald door de verjager, of een groep verjagers (een verjaagbeheereenheid). Dus net zoals een jager betaalt voor het jachtrecht, zou een verjager kunnen betalen voor het verjaagrecht.

Tegen die achtergrond is van de zijde van Kenniscentrum Natuur en Economie een aantal bouwstenen naar voren gebracht voor een succesvolle invulling van verjagen, te weten:

1. Het lijkt wenselijk dat we een met de jacht concurrerend businessmodel van verjaging opzetten.
2. In plaats van jachtrecht staat binnen dit systeem het verjaagrecht centraal, waarbij de verjager het recht verwerft (via betaling) om de soorten in een bepaald gebied op diervriendelijke manieren te verjagen.
3. Net als het jachtrecht heeft het verjaagrecht daarmee een positieve economische waarde en is het geen maatschappelijke kostenpost.
4. Deze verjager betaalt dus voor het recht om te verjagen. Daarmee introduceren wij nadrukkelijk de term verjaagrecht.
5. Het grote voordeel is dat het concept van ‘willingness to pay’ zoals dat vaak wordt gebruikt in kosten baten analyses daadwerkelijk in de praktijk wordt gebracht. De verjager betaalt daadwerkelijk. Net zoals de jager betaalt voor het recht om een dier te doden, betaalt de verjager voor het in leven houden van een dier c.q. het voorkomen van dierenleed.

6. Mochten deze kosten niet kunnen worden opgebracht door de verjager zelf, dan is het ook mogelijk dat deze worden opgebracht door een derde partij die deze diervriendelijke manier van werken als het ware wil ‘adopteren’ en de kosten van de verjager betaalt.
7. De verjager beschikt over alle instrumenten en vaardigheden die nodig zijn om deze taak adequaat te kunnen uitvoeren. De verjager zou dan ook bij voorkeur een professional zijn, maar dat is (net als bij de jacht) geen randvoorwaarde. Het is mogelijk dat vrijwilligers gaan verjagen, maar dat zou dan wel (net als bij jagen) gepaard moeten gaan met het succesvol afronden van een cursus met een bijbehorend certificaat.
8. Uiteraard is het wel een voorwaarde dat we grondeigenaren vinden die het verjaagrecht zouden willen verpachten aan de verjager.
9. De vermeden schade wordt als economische argumentatie gebruikt om dit systeem uit te werken en grondeigenaren te verleiden om het systeem te implementeren.
10. Dit systeem staat in de kern los van (financiële) bijdragen van de overheid – want het gaat om een overeenkomst tussen de verjager en de grondeigenaar – en kan daardoor duurzaam blijven bestaan. Dit in tegenstelling tot een systeem dat is gebaseerd op door de overheid betaalde verjagers, dat altijd bloot staat aan de tucht van bestuurlijke wisselvalligheid. Wat wel tot de mogelijkheden behoort is dat als besparingen optreden ten aanzien van de uit te keren schade, dit geld (of een deel daarvan) ook kan worden ingezet voor de verjaging. Dat lijkt meer dan terecht.
11. In deze situatie is het in principe niet wenselijk dat de overheid werkt met schadevergoedingen daar dit het verjagen in de weg staat als zijnde een perverse prikkel. Mocht de overheid toch een rol willen en moeten spelen in dit systeem dan is het beter dat het geld voor de schadevergoeding wordt gebruikt voor het opzetten van een succesvol systeem van verjagen. Door dit te doen gaat de overheid over van reactief naar preventief beheer.

 De Dierenbescherming was enthousiast over deze nieuwe kijk op het concept verjagen en deze invalshoek wordt in deze studie dan ook nader uitgewerkt. Dit enthousiasme heeft ook geleid tot de wens – mede gezien het belang van het onderwerp – om de resultaten te presenteren in een mooi boekje. Het laatste voor al ook om het gedachtegoed breed te verspreiden.

3 Over de ecologie en de economie van verjagen

 In ecologische zin is er een groot verschil tussen verjagen en jagen. In het dierenrijk is het verjagen van soortgenoten en andere dieren waarvan een dier weet dat het concurrenten zijn een bekend fenomeen. Het doel van verjagen is daarbij niet om deze concurrenten te doden, maar om ze weg te hebben. Jagen daarentegen heeft in het dierenrijk nadrukkelijk wél als doel om de andere soort te doden en te consumeren. Het object van het jagen is dan een prooi en dat is nadrukkelijk een andere ecologische status dan die van concurrent.

 Het is goed om hier aan het begin het onderscheid tussen jagen en verjagen goed duidelijk te maken en ook het ecologisch fundament duidelijk weer te geven, omdat als het gaat om de menselijke samenleving ecologie vaak naadloos overgaat in economie en deze twee termen vaak door elkaar worden gehaald. Als een leeuw hyena's verjaagt bij een prooi, is dat ecologie. Als een boer schadelijke soorten verjaagt, is dat economie. Immers, we verjagen dieren om (economische) schade te voorkomen. Maar feitelijk is wat de boer doet niets anders dan wat dieren doen: concurrenten weggagen zonder de intentie deze te doden.

 Het verjagen van diersoorten die onze concurrenten zijn en onze activiteiten schade berokkenen, bestaat natuurlijk al sinds de tijd dat wij als mensen nog jagers en verzamelaars waren. Wij verjoegen 400.000 jaar geleden ook al concurrerende soorten. Sterker nog, er is voldoende bewijs dat wij mensen dieren, waaronder de wolf, verjoegen bij hun prooi, om deze vervolgens zelf te consumeren. Wij waren de aaseters en verjoegen de jagers.

 Verjagen werd echter nog veel belangrijker toen de mensheid de overstap maakte naar een boerenbestaan. Dat laatste betekende immers dat wij als mens een vaste locatie hadden waar we in ons levensonderhoud moesten voorzien. Wegtrekken was er niet meer bij. Maar het betekende ook een enorme intensivering van het grondgebruik (monoculturen) met gewassen die niet alleen zeer

geschikt waren voor menselijke consumptie, maar ook erg interessant voor andere diersoorten. Dit was het moment waarop ecologie economie werd en we gingen spreken over ‘schade’.

 Dit verjagen van dieren van de akkers door boeren zelf zien we nu nog in landen als India, waar olifanten door boeren worden verjaagd met vuurwerk. Of in Afrika, waar dit gebeurt door middel van de inzet van bijen, een diersoort waar olifanten als de dood voor zijn. In deze gevallen kunnen we overigens niet alleen spreken over schade, maar zeker ook over hinder en zelfs gevaar. In Nederland gaat het er wat minder spectaculair aan toe. Olifanten die onze oogst vernielen hebben we niet. Maar we hebben bijvoorbeeld wel ganzen bij Schiphol en op de graslanden en akkers, mezen en spreeuwen in de Betuwse boomgaarden en meeuwen in de binnenstad. Dieren die gevaar, schade of hinder veroorzaken worden in deze gevallen verjaagd naar een plaats waar ze geen schade aanrichten.

 Verjagen is overigens iets waar eigenlijk iedere Nederlander zich wel mee bezighoudt. Immers, iedereen heeft rond en in eigen huis en tuin wel eens last van ongewenste dieren zoals vogels, steenmarters of in de tuin poepende katten die worden verjaagd, omdat ze het woongenot gevaar, schade of hinder toebrengen.

 Verjagen is dus een belangrijke activiteit binnen onze economie omdat het als doel heeft om schade te beperken en te voorkomen. Vreemd is het daarom dat – in tegenstelling tot jagen – het verjagen nooit als een economische activiteit is beschouwd en ook nooit als zodanig is opgepakt. Alle verjagende activiteiten worden ad hoc uitgevoerd en samenhangend beleid is er evenmin. Sterker nog, het verjagen wordt vaak omgezet in ‘preventief jagen’, omdat dit simpelweg de invulling is die jagers geven aan het concept verjagen.

 Het doel van deze studie is dat te veranderen. Hier is het uitgangspunt dat verjagen als belangrijk economische activiteit beter rendeert dan jagen. Uiteraard qua dierenwelzijn, maar ook in economisch opzicht. Wat betreft dat laatste staan wij hier met recht een transitie voor. We besteden namelijk niet alleen aandacht aan de omvang van de schade, maar werken ook uit hoeveel verjaging oplevert en wat de verjager zou kunnen en moeten betalen voor het recht om te verjagen. Daarmee beschermen we veel dieren tegen een gewisse dood.

In tabel 3.1 is aan de hand van het jaarlijkse afschot te zien dat dit voor de dieren die het betreft een zaak van levensbelang is.

TABEL 3.1: Aantal dieren dat jaarlijks wordt gedood.

Diersoort	Afschot
Ganzen	> 330.000
Duiven	± 200.000
Kraaien	> 100.000
Eenden	> 100.000
Kauwen	> 80.000
Hazen	> 86.000
Konijnen	> 26.000
Fazanten	> 17.000
Reeën	> 16.000
Vossen	> 12.000

4 Over verjagen, verleiden en verhinderen

 Voordat het concept verjagen in economische zin verder wordt uitgewerkt, is het van belang om duidelijk te krijgen wat qua arsenaal aan technieken beschikbaar is om verjagen succesvol en diervriendelijk te doen verlopen. Daarbij wordt in dit hoofdstuk volledigheidshalve een onderscheid gemaakt tussen *daadwerkelijk* verjagen, verleiden en verhinderen. Zoals omschreven in het eerste hoofdstuk heeft verjagen betrekking op het verdrijven van in het wild levende dieren om gevaar, schade of hinder aan (de eigendommen of leefomgeving van) burgers te voorkomen. Verleiden is het lokken en aantrekken van een verjaagde soort naar een daarvoor bestemd gebied. Dit zijn voor de soort geschikte leefgebieden (vaak natuurgebieden) die enigszins in de buurt liggen van de plek waar wordt verjaagd. Verhinderen omvat het tegenhouden van diersoorten door middel van bijvoorbeeld hekken en rasters.

 Ondanks dat verleiden en verhinderen niet worden beschouwd als zijnde het daadwerkelijke verjagen, is het belangrijk om te benadrukken dat deze drie aspecten onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Verjagen zal pas succesvol zijn als de verjaagde diersoorten worden verleid naar een geschikt(er) leefgebied. En door te verhinderen dat ongewenste diersoorten het perceel betreden kan net als met verjagen de faunaschade worden beperkt of voorkomen zonder hiervoor dieren te doden.

 Zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, is verjagen een algemeen geaccepteerde activiteit in het dierenrijk. Dieren verjagen elkaar met behulp van gegrom, gebrul, geweien en ander geschut. En als echte aaseters verjoegen wij vroeger predatoren om bij onze prooi te komen. Deze interactie tussen mens en dier wordt sinds enkele decennia gekenmerkt door een derde component. Tegenwoordig hebben wij mensen namelijk steeds meer de beschikking over innovatieve producten die ons helpen bij het verjagen van dieren.

 Vandaag de dag wordt veelvuldig gebruikt gemaakt van technologieën voor het verjagen van diersoorten. Vaak worden voor dit doeleinde diverse visuele, lichtgevende en (pyro)akoestische middelen ingezet. Maar ook wordt gebruik

Verjagen stimuleert nieuwe natuur

Het stimuleren en emanciperen van verjagen als volwaardig instrument als onderdeel van duurzaam natuurbeheer voor het buitengebied kan een impuls geven aan meer natuur. Misschien zouden we zelfs kunnen zeggen ‘moet een impuls betekenen voor meer natuur’. Immers, de dieren die we verjagen moeten wel terecht kunnen op een geschikte en veilige locatie. Het heeft geen zin als ze naar het veld van de buurman gaan, waar wel wordt gejaagd. En als ze daar terecht komen en verder willen vluchten er dus geen veilige plek is. Verjagen kan dus een bijdrage leveren aan het invullen en vervolmaken van het Natuurnetwerk Nederland. We zien dat in de praktijk ook daadwerkelijk gebeuren. Zo heeft de provincie Gelderland rustgebieden voor ganzen vastgesteld die op een voor ganzen aantrekkelijke manier zijn ingericht en worden beheerd, en daarnaast als doel hebben om de schade aan gewassen in omringende landbouwgebieden in te perken.

gemaakt van chemische stoffen en magnetische velden om dieren te verjagen. Soms zijn deze technieken gebaseerd op mechanismen uit de ecologie, waarbij een combinatie van ecologie en technologie wordt ingezet. Voorbeelden hiervan zijn drones in de vorm van een roofvogel en akoestische geluiden van predatoren.

 Ook wordt nog steeds gebruik gemaakt van echt ecologische middelen om te verjagen, waaronder het gebruik van honden en roofvogels. Naast technologische en ecologische middelen, kan uiteraard ook nog altijd een beroep worden gedaan op onszelf voor het verjagen van dieren. Dat is nog altijd zeer effectief, want voor veel dieren zijn wij toch nog altijd (helaas) de ultieme vijand. Voor een overzicht van verschillende verjagingsmiddelen, zie tabel 4.1.

TABEL 4.1: Verschillende verjagingsmiddelen (aangepast overgenomen van Alterra, 2016).

Verjagingsmiddel	Toelichting	Aard van verjaging
Honden	Border collies of andere honden verjagen schadesoorten van percelen	Ecologisch
Roofvogel	Een getrainde roofvogel van een valkenier, bij verjagen van vogels	Ecologisch
Licht	Afschikken door lichteffecten, zoals laser en fire fly	Technologisch
Visueel	Visuele middelen die afschrikwekkend werken door (plotselinge) beweging te maken	Technologisch
Pyro-akoestisch	Explosies of andere harde geluiden	Technologisch
Repellent	Chemische stof op of bij gewas, in voldoende hoge concentratie om schadesoort te verjagen	Technologisch
Magnetisch	Een magnetisch veld zorgt ervoor dat vogels gedesorienteerd raken, waardoor ze het gebied verlaten	Technologisch
Akoestisch	Vijandige geluiden, bijvoorbeeld van alarmroepen die de nabijheid van een predator suggereren	Ecologisch - technologisch
Robotvogel + drones	Een drone, soms in de gelijkenis van een grote roofvogel	Ecologisch - technologisch
Verjaging mens	Verjaging door mensen, handenklappend of luid roepend	Sociaal

De ontwikkelingen op het terrein van verjagen gaan heel snel en pleiten ook juist voor meer aandacht voor het verjagen. Nieuwe technologieën zijn namelijk steeds beter in staat om heel gericht bepaalde soorten te verjagen. Voorbeelden daarvan zijn de ‘bird alert’, een product dat op intelligente wijze vogels weet af te schrikken doordat het specifieke vogelsoorten kan herkennen en vervolgens verschillende types vogelwerende apparatuur activeert. En de ‘Drowgoo’, een concept waarbij gebruik wordt gemaakt van meerdere sensoren en drones die samen werken om constante dekking over een bepaald gebied te geven en ganzen te weren alvorens ze zijn geland. Deze moderne technologieën maken het steeds vaker mogelijk dat de grondeigenaar ook zelf de verjaging ter hand kan nemen, zonder dat daarbij een persoon (verjager) hoeft te worden ingehuurd.

Ondanks de verschillende verjagingsmiddelen die wij vandaag de dag tot onze beschikking hebben, komt niet een ‘als beste uit de test’. De effectiviteit van een verjagingsmiddel hangt namelijk sterk af van de betreffende diersoort en het betreffende gewas. Bovendien is het succes van een verjagingsmiddel ook sterk gerelateerd aan de mogelijkheid of er in de nabije omgeving een geschikt uitwijkgebied is. Om deze redenen is maatwerk van cruciaal belang.

Desalniettemin zijn er wel een aantal factoren waar in alle gevallen op moet worden gelet wat betreft de effectiviteit van een verjagingsmiddel. Er bestaat dus wel een soort ‘basisrecept’, waarmee de verjager eindeloos kan variëren. Zo kan worden gesteld dat de effectiviteit van verjagen sterk samenhangt met de *uitvoerbaarheid*, *deugdelijkheid* en *betalbaarheid* van de werkwijze.

De *uitvoerbaarheid* van verjaging houdt in dat het verjagingsmiddel geschikt moet zijn voor gebruik. Onder uitvoerbaarheid valt allereerst de toepasbaarheid van een verjaagtechniek, dat wil zeggen dat het verjagingsmiddel gemakkelijk toe te passen is door aangestelde verjagers en in het betreffende gebied. Ook de herhaalbaarheid van een verjagingstechniek is van belang; de verjaging moet vanzelfsprekend herhaaldelijk effectief zijn, waarbij de overlast gevende diersoorten keer op keer succesvol worden verdreven met een geringe terugkeer en zonder gewenning als resultaat. Tot slot is de uitvoerbaarheid afhankelijk van een eventuele vergunningsplichtigheid. Is een diploma, brevet of certificaat voor het toepassen van een verjagingstechniek vereist? Zo ja, dan is dat mogelijk een obstakel bij de uitvoerbaarheid.

De *deugdelijkheid* van verjagingsmiddelen omvat simpelweg of de verjagingstechniek ‘deugt’. Allereerst kan worden gelet op de duurzaamheid van het verjagingsmiddel. Men kan zich afvragen wat de effecten van de verjaging zijn op de lange termijn en welke potentiële fysieke milieubelasting kan optreden als gevolg van verjaging. Hierbij gaat het om aspecten zoals toxiciteit van de verjagingstechniek. Ook dierenwelzijn valt onder deugdelijkheid. Dit hangt onder meer samen met de kans op verwonding, beïnvloeding van het gedrag, verhoogde stressniveaus, lagere overlevingskansen en negatieve effecten op niet-doelorganismen die potentieel worden veroorzaakt door het verjagingsmiddel. Daarnaast dient men de maatschappelijkheid van verjagen in beschouwing te nemen, ofwel de maatschappelijke impact van de verjaging. Dit betreft risico’s voor de gebruiker (Arbo) en omwonenden, (audio)visuele overlast, onrust, etc.

Tot slot is de *betalbaarheid* van een verjagingsmiddel een belangrijke factor die bepalend is voor een succesvolle implementatie. Betaalbaarheid omvat de kosten van de arbeid en het gebruikte materiaal (aanschafkosten en onderhoud). Maar het zal duidelijk zijn dat de betaalbaarheid vooral afhangt van de hoogte van de schade. Simpel gezegd, hoe groter de schade des te meer de bereidheid te betalen voor verjaging en des te acceptabeler de kosten. Als deze maar in verhouding staat tot de schade. Ook ten aanzien van de ingezette instrumenten zal per gewas/teelt een afweging moeten worden gemaakt tussen de kosten van de verjagingsstechniek en de baten in de vorm van vermeden schade.

Onderzoek van Centrum voor Landbouw en Milieu laat zien dat agrariërs en grondeigenaren die verjaging toepassen op hun terreinen (meestal vanwege de verplichting om verjaging als preventieve maatregel toe te passen om in aanmerking te komen voor schadevergoeding) de keuze voor een verjagingsmiddel baseren op de uitvoerbaarheid (uitvoeringsgemak) en de betaalbaarheid (lage kosten) van het middel. Er wordt dus nog weinig tot geen rekening gehouden met de deugdelijkheid van een verjagingsmiddel. Voor een organisatie als de Dierenbescherming is dit juist van groot belang.

Een ander belangrijk aspect om rekening mee te houden bij verjaging, en waar tot dusver weinig aandacht aan wordt geschonken – zeker ook bij het bejagen – is het lerend vermogen van dieren. Dieren zijn namelijk ontzettend slim en

adaptief, ze passen zich continu aan wisselende omstandigheden aan. Dit is ook een groot verschil tussen jagers en verjagers; jagers geven niet alle dieren de kans om in te spelen op hun lerend vermogen, verjagers doen dat wel door alle dieren te laten leven en hen de kans te geven om fout gedrag om te zetten in goed gedrag.

 De praktijk leert dat ganzen die structureel worden verjaagd met behulp van verschillende instrumenten de terreinen waarvan ze worden verjaagd in hun geheugen opslaan als een gebied waar ze worden verstoord. Vervolgens concentreren de ganzen zich op de gebieden waar ze wel rustig kunnen verblijven zonder keer op keer te worden verjaagd. Iets wat energie kost en waar dieren instinctief van weten dat dit ongunstig is voor hun overleving. De kunst is dus juist om dit lerend vermogen te benutten en de dieren als het ware door middel van verjagen vooral te leren waar ze wel en niet mogen foerageren.

 Tot slot vereisen al deze ‘basisingrediënten’ discipline en continuïteit wat betreft de uitvoering van de verjaging. Grondeigenaren en verjagers moeten echt bereid en toegewijd zijn om zich in te zetten voor het verjagen van overlast veroorzakende dieren. Ze moeten erachter staan en het nut ervan inzien. Of dit nou intrinsiek gedreven is vanuit het oogpunt van dierenwelzijn, of economisch onderbouwd omdat het kostenbesparend is, of een combinatie van beiden, zolang er wordt verjaagd in plaats van gejaagd is het beoogde doel bereikt.

Verhinderen als pijler onder verjagen

In deze studie stellen wij verjagen centraal als nieuw noodzakelijk instrument om de dieren in natuurgebieden en op agrarische gronden een dierwaardig bestaan te bieden. Nu zal iedereen bij verjagen een beeld hebben van activiteiten die gepaard gaan met veel bewegingen, licht of lawaai die de dieren opschrikken en doen vetrekken van de plaats waar ze niet gewenst zijn. Wij willen hier echter benadrukken dat ook het verhinderen van dieren nadrukkelijk een onderdeel van verjagen is. Verhinderen is eigenlijk ‘passief’ verjagen. Het idee is immers dat we dieren met bijvoorbeeld een hek of natuurlijke barrières binnen gebieden houden waar ze welkom zijn, of buiten gebieden houden waar ze niet welkom zijn. Het eerste is bijvoorbeeld al het geval bij de Veluwe, waar hekken aan de randen voorkomen dat het groot wild buiten de bosgebieden treedt.

Een ander voorbeeld van het weren van dieren waar ze niet welkom zijn is het plaatsen van elektrische rasters tegen wolven. Het zal duidelijk zijn dat het weren vooral betrekking heeft op terrestrische soorten (zoogdieren), waarvoor het plaatsen van een hek voldoende is. Het feit dat binnen (actieve) verjaging de nadruk zo sterk ligt op vogels is natuurlijk omdat deze geen last hebben van hekken en andere obstakels als sloten e.d. Belangrijk is wel dat de nieuwe technologieën die nu beschikbaar zijn – drones, lasers – niet alleen de mogelijkheid bieden om de dieren te verjagen als zij zich eenmaal in het gebied bevinden, maar ook de mogelijkheid bieden om als een virtueel hek rond een gebied te fungeren, waardoor preventief schade kan worden voorkomen.

5 Soorten schade

 De economische basis voor het verjagen is het voorkomen van gevaar, schade of hinder. Van deze drie elementen is 'schade' het beste in economische termen (lees: Euro's) te vervatten. Naarmate deze schade groter is, zal de noodzaak tot ingrijpen groter zijn en daarmee dus ook de bereidheid daarvoor te betalen. Daarbij is het belangrijk op te merken dat de schade dus niet altijd te meten is in vermeden omzet, maar bijvoorbeeld ook in risico's op ongelukken, ziekten, mensenlevens, etc..

 Waar, wanneer en door welke soort schade wordt aangericht, is afhankelijk van veel factoren. Van de zijde van de soort gaat het dan natuurlijk om zaken als welke soort, omvang leefgebied, omvang van de populatie e.d. Van de zijde van de partij die schade lijdt, gaat het om zaken als aard van het gewas of de economische activiteit, genomen maatregelen ter preventie, etc. Uiteraard zullen zich door de verschillende abiotische omstandigheden en daarmee samenhangend verschillende dierpopulaties, per regio grote verschillen voordoen. Schade door wilde zwijnen die bijvoorbeeld hele tuinen omwoelen, komt in het westen niet voor, want daar zijn (nu nog) geen zwijnen. Schade door meeuwen zoals het opentrekken van vuilniszakken en geluidsoverlast juist weer des te meer.

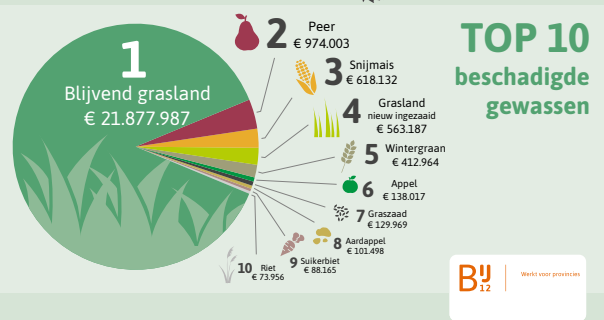
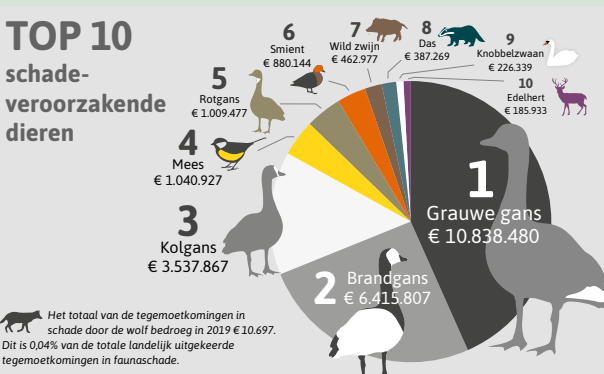
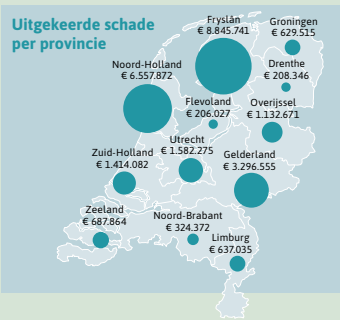
 In dit boek ligt de nadruk vooral op gewasschade en minder op andere vormen van schade, zoals bijvoorbeeld schade als gevolg van aanrijdingen. De reden is dat dit in economische zin een minder groot vraagstuk is en veelal meer een kwestie van het aanbrengen van voorzieningen (verhinderen) en minder van daadwerkelijk verjagen. Daarmee ligt de focus ook vooral op diersoorten die agrarische schade veroorzaken en minder op diersoorten die bijvoorbeeld in het stedelijk gebied voor overlast zorgen. In figuur 5.1 is een overzicht gegeven van een selectie van soorten, de aard van de schade aan gewassen en de omvang van de schade in Euro's.

Cijfers faunaschade 2019

Dit zijn de cijfers van tegemoetkomingen in schade die door BIJ12 in het schadejaar 2019 namens de provincies zijn uitgekeerd. Een schadejaar loopt van 1 november tot 31 oktober.

Kijk ook op bij12.nl/monitor

Uitgekeerde tegemoetkomingen in 2019 door alle provincies samen: **€ 25.522.355**

FIGUUR 5.1: Factsheet van de totale faunaschade in Nederland in 2019. Bron: BIJ12.

 Aan het uitbetalen van tegemoetkomingen voor faunaschade uit het provinciale budget door BIJ12-faunazaken zijn enkele voorwaarden verbonden: ‘*BIJ12 kan aan u onder voorwaarden een tegemoetkoming verlenen in de schade veroorzaakt door natuurlijk in het wild levende beschermde inheemse diersoorten aan bedrijfsmatig geteelde landbouwgewassen of gehouden landbouwhuisdieren*’ (BIJ12, 2020). De tegemoetkoming wordt dus alleen uitbetaald wanneer de bestaande ontheffingen voor afschot en/of verjaging op een juiste manier zijn ingezet. Het is belangrijk hier op te merken dat de financiering van BIJ12 (faunazaken) voor rekening komt van de provincies.

 Om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming voor faunaschade geldt bovendien vaak dat (preventieve) maatregelen moeten zijn getroffen om de schade te voorkomen en te beperken. Deze vereiste maatregelen staan genoemd in de beleidsregels van de provincies (die BIJ12 op een rij heeft gezet) en variëren per gewas, diersoort, periode en gebied status. En de middelen die voor preventie zijn ‘goedgekeurd’ door BIJ12 zijn samengevat in soort- of soortgroep-specifieke

preventiekits. Daarnaast zijn de tegemoetkomingen niet van toepassing op zogeheten ‘wildlijst soorten’ (bijvoorbeeld houtduif en wilde eend) en andere vrijgestelde soorten (onder meer kraai, kauw en vos).

 Verwachte schade wordt zoveel mogelijk beperkt door op voorhand preventieve middelen in te zetten. Om maatregelen om te doden te kunnen treffen om jaarlijks terugkerende schade te voorkomen, is over het algemeen door de Faunabeheereenheid (FBE) op basis van het faunabeheerplan al een ontheffing voor afschot aangevraagd. De FBE kan vervolgens grondgebruikers, jagers en Wildbeheereenheden (WBE’s) op aanvraag machtigen om van de ontheffing gebruik te maken.

 Uiteraard kan ook sprake zijn van onverwachte schade. In dat geval is waarschijnlijk nog geen machtiging bij de FBE aangevraagd. Bij dreigende of optredende schade dient direct contact op te worden genomen met de FBE, voor het aanvragen van een machtiging voor eventuele ontheffing die al aan de FBE is verleend. Als er door de provincie nog geen ontheffing op voorhand is verleend aan de FBE voor de betreffende diersoort, moet deze direct worden aangevraagd bij de provincie. Men wordt geacht dezelfde dag nog preventieve maatregelen te nemen (voor zover die zijn toegestaan zonder ontheffing). Als er ondanks bovenstaande (preventieve) maatregelen toch nog faunaschade heeft opgetreden, dan is de procedure voor het aanvragen om een tegemoetkoming in schade aan de orde.

 Daarnaast is in de meeste provincies sprake van een eigen risico. Het uitgangspunt van een tegemoetkoming in de schade die wordt verleend, is dat die schade redelijkerwijs niet ten laste van de aanvrager behoort te blijven. Door het telen van producten of het houden van dieren buiten bestaat altijd een risico dat schade van buitenaf wordt aangericht. Dit risico is onderdeel van de bedrijfsvoering en hoort daarom in beginsel niet ten laste van de provincies te komen. Het eigen risico is gesteld op 5% van de te verlenen tegemoetkoming met een minimum van 250 Euro per bedrijf per meldingsjaar. Hierop geldt wel een uitzondering: voor diersoorten welke op geen enkele wijze mogen worden ver- of bejaagd, kunnen de provincies besluiten de schade volledig te vergoeden.

 Ook dient bij het indienen van een aanvraag voor een tegemoetkoming in faunaschade rekening te worden gehouden met een eventuele pachtovereenkomst. Als uit een pachtovereenkomst blijkt dat er aan de gronden landbouwkun-

dige beperkingen of beperkingen ten aanzien van het bestrijden van schadeveroorzakende diersoorten gesloten zijn, dan komt de aanvrager niet in aanmerking voor een tegemoetkoming.

Immers, in dat geval heeft de aanvrager dan bij het sluiten van de pachtovereenkomst deze beperkingen en daarmee het risico op faunaschade geaccepteerd. Doorgaans is de faunaschade dan ook verdisconteerd in de pachtprijs. Bij landbouwkundige beperkingen gaat het bijvoorbeeld om het niet gebruiken van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen, een hoge waterstand en beperkingen ten aanzien van het aantal grootvee eenheden per hectare. Er worden daardoor geen normale opbrengsten gehaald, waarmee bij taxaties wel wordt gerekend.

De wolf in Nederland: schade en verjaging

Sinds de wolf zich in Nederland heeft gevestigd doet zich keer op keer de vraag voor hoe we de schade kunnen voorkomen. Daarbij wordt vooral gewerkt met elektrische afrasteringen en in toenemende mate ook met de inzet van speciale hondenrassen. Maar nu zich op de Veluwe een roedel heeft gevormd, ligt het ook voor de hand dat op termijn de wolven zouden moeten kunnen worden verjaagd, mochten zij zich structureel op plaatsen vertonen waar wat te halen valt. Het spreekt voor zich dat afschot niet aan de orde is, want de wolf is een beschermde soort. Dat verjagen kan niet enkel worden overgelaten aan boze boeren, burgers en buitenlui. Het lijkt wenselijk dat ook wordt onderzocht hoe een verjaagbeheereenheid die op de Veluwe (of elders) overlast door groot wild aanpakt, ook eventuele overlast door wolven middels verjagen kan oppakken.

In zijn algemeenheid is het wenselijk – om niet te zeggen noodzakelijk – dat het verjagen in de toekomst gebeurt door professionele verjagers. Mogelijk dat zij daarbij kunnen worden ondersteund door vrijwilligers. Hier lijkt genoeg animo voor te zijn. Zo zijn er in diverse provincies speciale wolven comités opgericht waarin belanghebbende burgers de regionale problematiek rondom de vestiging van de wolf in kaart brengen en samen naar oplossingen zoeken. Ook zijn er voorbeelden van groepen bevlogen vrijwilligers die, met behulp van subsidies van de provincies, zich bezighouden met het plaatsen van rasters. Desalniettemin lijkt het wenselijk dat er een opleiding komt met bijbehorend certificaat om ook als vrijwilliger op de juiste wijze te kunnen verjagen en de continuïteit te waarborgen.

6 Rechten en plichten als economisch fundament voor verjagen

Als we het gaan hebben over de wijze waarop we onze verjaging willen gaan organiseren is het belangrijk dat we het economisch fundament daartoe stevig neerzetten. Dat lijkt een hele opgave in een wereld waarin economie wordt geassocieerd met aandelenkoersen, of het opendraaien van de geldkraan door de Europese Bank. Het is een invulling die we tegenwoordig heel vaak zien, namelijk dat de dagelijkse economische barometers zich in toenemende mate richten op de monetaire economie en steeds minder op de reële economie. Maar dat laatste is juist wel waar het concept van verjagen zich bevindt: in de reële economie.

Een beknopte geschiedenis van het jachtrecht

Vroeger was de grondeigenaar in bezit van het jachtrecht. In het feodale tijdperk was het jachtrecht zelfs een zogenaamd 'heerlijk recht'. Het jagen op grof wild was voorbehouden aan de landheer. Een speciale jachtmeester werd door de landheer aangesteld om hier op toe te zien. Eind zeventiende eeuw werd bepaald dat het jachtrecht niet meer alleen voor de adel was. In 1680 werd een overeenkomst afgesloten waarin stond dat ook personen die 'fatsoenlijke ampten' bekleedden mochten jagen. Dat kostte een minimumbedrag van f. 14,- aan verponding. In 1750 besloot stadhouder Willem IV dat bewoners van het platteland ook mochten jagen, tegen verponding van f. 75,-. Sinds 1852 is het jachtrecht in Nederland gekoppeld aan het eigendomsrecht. Jachtrechten kunnen vandaag de dag worden verpacht en in Nederland mag men niet jagen zonder geldige jachtakte. De Nederlandse wetgeving omtrent de jacht is sinds 1 januari 2017 vastgelegd in Wet natuurbescherming.

Zoals we al hebben gezien zijn – als het gaat om verjagen – ecologie en economie twee zaken die naadloos in elkaar overgaan. Meer in het algemeen zouden we kunnen stellen dat economie eigenlijk 'ecologie' is, maar dan verkeerd gespeld. Immers, in de ecologie gaat het vooral om het recht op een territorium en het recht op paren. Kortom, het recht van de sterkste. In de meest fundamentele zin des

woords gaat het óók in de economie al eeuwenlang om rechten: jachtrecht, visrecht, maar ook om windoogstrech, paalkistrecht en wat al niet meer. Wie recht heeft, heeft niet alleen zeggenschap, maar ook een duurzame inkomstenbron.

Ook in de huidige economische setting zijn rechten nog steeds bijzonder belangrijk. Iets dat vooral blijkt als wordt getornd aan bepaalde rechten, zoals het auteursrecht dat vaak onder druk staat als gevolg van nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals de opkomst van YouTube. Of wat te denken van octrooirechten. Kenniscentrum Natuur en Economie houdt zich daarom al jaren bezig met rechten als nieuwe basis voor de financiering van natuur- en landschapsbeheer.

Het idee achter deze interesse voor rechten als financieringsinstrument is dat de traditionele subsidie arrangementen niet alleen vaak uitermate bureaucratisch zijn (enorme transactiekosten en een systeem gebaseerd op wantrouwen), maar vooral ook weinig duurzaam. Het laatste dus vooral in de zin van dat zij erg discontinu zijn. Iedere vier jaar een nieuwe bestuurder, met nieuw beleid en nieuwe regels is geen basis voor continuïteit.

Wanneer bepaalde organisaties echter rechten zouden krijgen om bijvoorbeeld de wind te oogsten, een hotel te runnen of wat dan ook dan zou daarmee een gezonde(re) en duurzame(re) basis onder de financiering van natuur en landschap kunnen worden gelegd. Belangrijk voordeel daarbij is dat met een dergelijk recht natuurlijk ook nog eens een lening kan worden afgelost bij een bank, omdat de bank dan immers weet dat er een bepaalde structurele inkomstenbron ten grondslag ligt aan de werkzaamheden en de organisaties.

Wat wij wel altijd voorstellen is dat de lusten en de lasten zoveel mogelijk bij dezelfde partij terecht komen. Concreet houdt dit in dat degene die rechten heeft (en daarmee inkomsten) ook bepaalde plichten krijgt. Sterker nog, we kunnen het beter omdraaien, namelijk dat degene die bepaalde plichten heeft, rechten toebedeeld krijgt om de inkomsten te genereren die nodig zijn om aan deze verplichtingen te voldoen. Dus degene die de plicht heeft om drinkwater te leveren aan de bevolking, krijgt het recht om water te winnen in de duinen.

Verder is het heel belangrijk dat de overheid de juiste rol inneemt. Belangen worden direct gekoppeld en daarmee worden dus ook rechten en plichten en inkomsten en uitgaven direct gekoppeld. Hiertussen zit geen politiek besluitvormingsproces. Daarbij wordt de overheid direct aangesproken op haar beoogde rol, namelijk het in het beleid verankeren van verjagen als volwassen instrument om enerzijds schade, gevaar en hinder door wilde dieren in het buitengebied te voorkomen, en anderzijds dierenwelzijn te bevorderen.

De rol van de overheid als hoeder van markten is in het geval van verjaagrecht niet aan de orde omdat wij het recht op verjagen niet zien als een verhandelbaar recht. Dit is van groot belang, want de laatste jaren zijn vooral rechten verleend als regulatiemechanisme, waarmee feitelijk een markt werd gecreëerd, zonder dat de overheid hier erg in had. Een bekend voorbeeld zijn natuurlijk de melkquota die ineens verhandelbaar waren en die een grote waarde kregen en waar een hypotheek op kon worden gevestigd. Andere bekende voorbeelden zijn taxivergunningen en bepaalde milieuvergunningen.

Waarom deze uiteenzetting? Welnu, in deze studie staat een nieuw recht centraal: het verjaagrecht. Het verjaagrecht houdt in dat een persoon of organisatie voor een bepaalde periode het recht heeft gekocht om op een toegekend areaal dieren te verjagen. Het recht tot verjaging wordt daarbij verleend door de grondbezitter of de pachter aan de verjager of aan een groep verjagers, die we dan gemakshalve maar de verjaagbeheereenheid noemen. Dit recht wordt verleend voor een periode van tien jaar.

Deze termijn is voor een organisatie als de Dierenbescherming van groot belang vanwege de vereiste continuïteit in de uitvoering. Aan de andere kant maakt deze lange termijn en de daarmee gegarandeerde inkomsten het voor de grondeigenaar ook interessant om met de verjager in zee te gaan. Immers, dan heeft de grondbezitter de zekerheid dat hij tien jaar lang een inkomstenbron in de vorm van verleend verjaagrecht heeft. De verjager heeft daarmee dus het exclusieve recht verworven om te verjagen. De reden om hiervoor te betalen is natuurlijk het voorkomen van bejaging, waarbij (de) dieren worden afgeschoten. De grote vraag die zich dan voordoet is hoeveel de verjager betaalt?

7 De jager betaalt

 Zoals we al hebben gezegd is het verjaagbeleid momenteel feitelijk non-existent en is verjagen eigenlijk nooit een zelfstandige en volwassen activiteit geweest. Dat wil niet zeggen dat er niet wordt verjaagd. Daar is wel degelijk sprake van en dat gebeurt momenteel globaal op vier manieren, die ieder een verschillende economische invulling hebben:

- De jager betaalt de grondeigenaar voor het jachtrecht en verjaagt.
- De jager betaalt samen met de grondeigenaar voor de verjaging (in de vorm van inhuur van derden).
- De grondeigenaar/een onderneming betaalt de verjager.
- De overheid betaalt de verjager.

 In het huidige systeem wordt allereerst (en vooral) door de jager verjaagd door middel van afschot. In die zin wordt dan via het jachtrecht ook betaald voor het verjagen. Deze betaling zit echter verborgen in de jacht. Alle kosten zijn voor de jager, die voor zichzelf een kosten-batenanalyse maakt waarbij de kosten die de jager maakt, de inkomsten die hij genereert en het plezier dat hij heeft dankzij de jacht, de kosten die hij moet maken voor het verjagen overstijgen. Het spreekt voor zich dat de jager dit alles afstemt met de grondeigenaar, die aangeeft waar en wanneer hij of zij overlast heeft van bepaalde soorten.

 De keuze van de grondeigenaar voor de jacht in plaats van verjaging als middel om schade te voorkomen was en is gebaseerd op wat we in consultancytermen noemen een ‘win-win situatie’. Want daar waar verjagen in de normale constellatie geld zou kosten (inhuur), levert de jacht geld op en krijgt de grondeigenaar de verjaging er gratis bij. De jager betaalt immers voor het (preventieve) afschot van ‘schadelijke’ soorten, waaronder ook een groot deel soorten die geschikt zijn voor consumptie, en daarmee wordt ook de schade voorkomen dan wel verminderd.

 Het is overigens niet zo dat de jager gemiddeld veel plezier beleeft aan de jacht op schadelijke soorten, zo is duidelijk geworden uit de gesprekken die ten grondslag liggen aan dit boek met mensen uit het veld. Ook uit onderzoek naar de drijfveren van jagers voor schadebestrijding blijkt dat dit vooral vanuit externe impulsen gedreven wordt, waaronder het uitvoeren van de jachtplicht en het on-

derhouden van een goede relatie met de grondgebruiker, en dus niet zozeer vanuit een intrinsieke motivatie.

Het verjagen (in dit geval: het afschieten van schadelijke soorten) is meer een verplichting die de jager in overleg met de grondeigenaar op zich neemt om te kunnen jagen op soorten die vrijer bejaagbaar zijn voor de consumptie. Het is deze uitwisseling van belangen die leidt tot een situatie waarin veel afschot plaatsvindt van soorten die niet voor consumptie bedoeld of geschikt zijn. Het is dan de jager die verjaagt middels afschot. Het gaat dan bijvoorbeeld om kraaien en kraaiachtigen.

De tweede vorm van verjagen die we nu kennen houdt in dat de jager en de grondgebruiker de verjager betalen. Dat is bijvoorbeeld het geval in Flevoland. De Stichting Faunabeheer Flevoland betaalt hier voor het jachtrecht, dus pacht de grond van veel grondeigenaren. Het jachtrecht verhuren zij vervolgens door aan jagers. Door daar een hogere prijs voor te vragen, genereren zij inkomen waaruit verjagers (die ook jagen waar nodig) worden betaald. Tevens betalen de grondgebruikers ook nog extra als zij gebruik willen maken van de verjaagdiensten van de verjagers van de stichting.

De beleidsmakers bij de provincie Flevoland hebben dit systeem altijd gekoesterd. Immers, het leverde zeer weinig problemen op én zij draaiden niet op voor de kosten. Schade was er nauwelijks en het afschot van dieren was zeer beperkt. De enige partij die hierover niet tevreden was, waren de jagers. Immers, hen werd de vrijheid ontnomen om vrij te jagen en zij draaiden samen met de grondgebruikers – die verjaagdiensten afnamen van de stichting – op voor de kosten. De stichting Faunabeheer Flevoland bepaalde namelijk waar, wanneer en op welke dieren jacht nodig was en stuurde de jagers daar op aan. In de huidige bestuurlijke situatie wordt in de provincie Flevoland een meer jachtgericht beleid gevoerd, waardoor dit systeem onder druk staat.

De derde variant is dat de grondeigenaar c.q. de probleemeigenaar de verjager inhuurt. Kennelijk zijn er dus situaties waarbij de schade en de urgentie zo groot zijn dat zich deze derde variant voordoet: de grondeigenaar/ondernemer betaalt de verjager direct zonder tussenkomst van de overheid. Zo heeft een bedrijf

in Noord-Limburg dat sperziebonen teelt en forse schade leed door ganzenvraat besloten te werken met betaalde ganzenverjagers. De schade was zo groot en men was het administratieve gedoe zo zat, dat men heeft besloten alle kosten voor eigen rekening te nemen.

Een succesvoorbeeld uit de praktijk: stichting Faunabeheer Flevoland

In de praktijk heeft verjagen zich op de plaatsen waar het werd toegepast bewezen als effectief instrument. Dat is ook de ervaring die is opgedaan in Flevoland door de stichting Faunabeheer Flevoland. Hier wordt door vier faunabeheerders voltijd verjaagd op ganzen, holenduiven, houtduiven en knobbeltzwanen, om zo de schade aan allerlei graansoorten, groenten en meer- en eenjarig gras te beperken. Dit doen zij jaarrond (met pieken in de lente, zomer en herfst), zo'n vier uur per dag op zo'n 50.000 hectare. De faunabeheerders rijden dagelijks door de polders en verjagen indien nodig. De verjaagmiddelen die zij hiervoor inzetten zijn met name jachtgeweren (schieten in de lucht), lichtkogels en af en toe een laserpen. De verjaagde dieren blijven veelal in de polders en vliegen van het ene naar het andere perceel.

De kosten van de Stichting Faunabeheer Flevoland zijn circa 600.000 Euro per jaar. Daarvan wordt rond de 250.000 à 300.000 Euro per jaar besteed aan verjagen. De agrariërs en de jagers in de provincie Flevoland brengen deze kosten op. Wat betreft de economische baten van het verjagen, geeft de stichting aan dat dit zeer moeilijk te kwantificeren is. Dit omdat deze baten onder andere sterk afhankelijk zijn van de gewassen die worden verbouwd en seizoensinvloeden.

Discussiepunt zou daarbij kunnen zijn dat volgens medewerkers uit het veld het in een enkele keer nodig is een dier te doden om de afschrikking te laten werken. Een ander belangrijk punt van aandacht uit het veld is de eis dat echt voldoende 'rustgebieden' aanwezig moeten zijn. Dat wil dus zeggen natuurgebieden waar de dieren terecht kunnen. Op deze manier kan ook worden voorkomen dat populaties toch verder groeien, want in dat geval wordt de populatiegrootte afgestemd op het draagvlak van de natuurgebieden. En die kan wel eens wat lager liggen (in het geval van ganzen) dan de populatiegrootte die hoort bij de rijk gevulde dis van agrarische gronden en landschappen.

 Ook een bedrijf als Shell Moerdijk heeft verjagers ‘in dienst’ (lees: structureel ingehuurd) die de overlast van meeuwen bestrijden. De meeuwen schaden de openbare veiligheid op het bedrijventerrein, waardoor medewerkers hun taken niet naar behoren kunnen uitvoeren. Deze verjagers verjagen de overlast gevende meeuwen met behulp van allerlei verjaagtechnieken, waaronder ‘man-met-hond’, ‘roofvogel-op-stok’ en het gebruik van laserlicht. Hiervoor heeft het bedrijf een incidentele ontheffing verkregen.

 Bovendien is tegenover het havengebied waar Shell Moerdijk is gevestigd speciaal een natuurgebied ontwikkeld dat aantrekkelijk is voor meeuwen, de Sassenplaat. De verjaagde meeuwen strijken veelal neer op de Sassenplaat en blijven daar ook voor langere tijd. De Sassenplaat wordt deels gefinancierd en onderhouden door het havenschap Moerdijk. Zo neemt het havenbedrijf het korthouden van de vegetatie door middel van maaibeheer tot haar rekening.

 Het vierde model van verjaging dat in de praktijk voorkomt is dat de overheid de verjager betaalt. Zo huurde de gemeente Vlissingen in 2019 voor ruim 100.000 Euro een meeuwenverschrikker in die zeven dagen per week met honden langskwam op een bouwterrein om de daar aanwezige meeuwen te verjagen. Zo werd voorkomen dat de meeuwen zouden gaan broeden op het bouwterrein, want meeuwen behoren tot de beschermde vogelsoorten en nesten mogen daarom niet worden verstoord. Zouden er nesten op het bouwterrein komen, dan mogen de bouwbedrijven die niet weghalen en zouden de bouwwerkzaamheden stil komen te liggen.

 Echter, het meest bekende voorbeeld van de actieve rol die de overheid kan spelen als financier voor het voorkomen van schade door wilde dieren aan burgers en hun leefomgeving betreft helaas geen variant met verjaging maar met bejaging. Toch gaan wij daar hier op in omdat het duidelijk maakt wat het belang kan zijn voor de overheid om actief bij te dragen aan verjaging. Een voorbeeld van bestrijding (let wel: we hebben het hier nadrukkelijk niet over verjagen, want de dieren worden gedood) dat door de overheid wordt betaald, is dat van de muskusrattenbestrijding.

 In dit geval hebben de waterschappen het bejagen en bestrijden opgepakt als een publieke taak. In een onderzoek naar de kosten en baten van muskusrattenbestrijding is berekend dat de directe kosten van de huidige manier van muskusrattenbestrijding zo’n 46 miljoen Euro per jaar bedragen. Dit systeem is dan misschien wel kostbaar – hoewel dat uiteraard is afgewogen tegen de veel hogere schade bij niets doen – maar wel uitermate effectief. Zo effectief dat in recente studies al wordt gesproken over het definitief elimineren van de soort uit Nederland als reële optie.

 Maar de rol van waterschappen in dezen is toch een andere dan die van de gemeente Vlissingen. Immers, bij de bestrijding van muskusratten gaat het om de bescherming van de eigen publieke voorzieningen van het waterschap (dijken, watergangen). Het waterschap bestrijdt nadrukkelijk geen ganzen die schade berokkenen aan derden. Nee, zij bestrijdt (alleen) muskusratten omdat deze schade aanrichten aan haar registergoederen (dijken).

 Dit onderscheid tussen schade aan privé goederen en aan publieke goederen is van groot belang omdat in het eerste geval de vraag terecht kan worden gesteld of het een publieke taak is om privé goederen te beschermen. Moeten grondeigenaren die schade leiden dat niet gewoon zelf betalen? Wanneer we schade door bijvoorbeeld ganzen voorkomen, is het immers in economische zin de boer die profiteert. Bovendien kan de boer de kosten van het bestrijden doorberekenen in de prijs van de producten. Het ligt dan minder in de rede om schade aan private eigendommen te voorkomen en te vergoeden met publiek geld.

 Daar staat tegenover dat als de overheid wenst dat bepaalde soorten moeten worden beschermd en zij daarvoor speciale (agrarische) gebieden aanwijst, waar bijvoorbeeld ganzen mogen foerageren, er wordt gekeken naar een bijdrage van de overheid in de vorm van een schadevergoeding. De boeren wiens bedrijf in deze aangewezen gebieden is gevestigd zijn in dat geval immers ‘de klos’, vanwege de hoge kosten die zij moeten maken.

🐄 Naast deze principiële vraag zien we in de praktijk echter dat het werken met schadevergoedingen uitpakt als een ‘perverse prikkel’ om juist te vervallen in het benutten van de schadevergoeding en niet te werken aan preventie. Immers, juist de aanwezigheid van een vergoeding nodigt niet uit tot preventie (ook al ligt daar soms wel een koppeling). Zeker niet als het geld gewoon van de overheid komt.

🦢 Dat zou anders zijn geweest als de schadevergoeding was vormgegeven als een verzekering. Want in dat geval gaat de premie omhoog als de boeren veel schade claimen (en wordt niet uitbetaald bij slecht beheer) en gaat deze omlaag als de schade laag is. In dat geval is er dus wél een relatie tussen de prestaties van de grondbezitter en de uitkering van de schadevergoedingen. Een relatie die ook wordt gevoeld door de gebruikers. Deze relatie bestaat niet als de schades niet door de partijen zelf worden gedragen, maar worden gevoed uit de algemene middelen, en dus worden betaald door de burgers. Zoals in het huidige systeem het geval is.

🦢 Zoals we hier hebben aangegeven kent de huidige praktijk van het verjagen vier varianten. In het volgende hoofdstuk gaan wij in op de nieuwe vijfde variant zoals wij die voorstaan, namelijk dat de verjager betaalt voor het recht om te verjagen.

8 De verjager betaalt

 In het nieuwe model dat wij voorstaan, worden alle dieren écht verjaagd en niet (preventief) geschoten. Door een echte verjager die zelf betaalt voor het verjaagrecht. Dat is dus een totaal andere werkwijze dan de vier eerdere varianten die in het vorige hoofdstuk zijn beschreven en die nu in de praktijk voorkomen. Wat wij in ons model hier beogen, is dat het verjagen zich spiegelt aan het jagen en dat als voor het recht op jagen wordt betaald, ook voor het recht op verjagen (als alternatief) wordt betaald. Feitelijk betaalt de verjager dan vooral ook voor het recht van de dieren om niet te worden bejaagd.

 De eerste grote vraag die zich dan natuurlijk voordoet, is wat de verjager gaat betalen voor het verjaagrecht. Want dat moeten natuurlijk wel ‘marktconforme’ bedragen zijn. Sterker nog, als we het concept succesvol willen laten zijn, is wenselijk dat de verjager meer betaalt dan de jager, omdat het dan aantrekkelijker voor de grondeigenaar is om een verjager in te huren. Daarom is het belangrijk te weten wat een gemiddelde jager betaalt voor zijn jachtrecht.

 De verhuur van jachtrecht levert sommige grondbezitters inkomsten op. De prijs voor grof wild (o.a. wild zwijn, edelhert, damhert) varieert tussen 20 en 40 Euro netto per hectare per jaar. Bij klein wild (haas, konijn, wilde eend) is de begeleiding minder intensief en ligt de netto prijs rond de 15 Euro. Uit onderzoek blijkt dat een jager gemiddeld 824 Euro aan pacht per jaar betaalt. De huurder/jager betaalt naast het jachtrecht ook nog voor de jachtopzichter, de jachthutten, toezicht en faunabeheer. De gemiddelde kosten die een jager maakt voor deze jachtmiddelen en voor de reiskosten zijn 2600 Euro per jaar. Tel daar de gemiddelde pacht bij op, dan komt dit neer op zo’n 3424 Euro aan jaarlijkse uitgaven per jager. Dit is exclusief de ‘eerste aanschaf kosten’, zoals de aanschaf van een geweer en het kopen van een jachthond.

 Als we willen concurreren met het jachtrecht, stellen wij voor om het verjaagrecht 20% hoger aan te houden dan het jachtrecht. Dat zou dan neerkomen op respectievelijk 24 en 48 Euro netto per hectare per jaar voor grof wild en 18 Euro

voor klein wild. Door het verjaagrecht hoger te maken dan het jachtrecht wordt het voor een grondeigenaar aantrekkelijker om een verjager in te huren in plaats van een jager, zeker wanneer verjaging minstens zo effectief of effectiever blijkt dan bejaging in termen van vermeden schade. Wat betreft de kosten voor verjaagmiddelen blijkt dat deze flink kunnen variëren, van ongeveer 200 Euro (vlaggen/linten) tot 12.000 Euro (voor twee autonome laserapparaten). De meeste verjaagmiddelen zijn eenmalige uitgaven en kan men dus in de loop der jaren terugverdienen dankzij vermeden schade. Stel dat we de meest dure optie aanhouden van 12.000 Euro voor twee laserapparaten en we houden een afschrijvingstermijn aan van 10 jaar, dan hebben we het over jaarlijkse kosten van 1200 Euro.

Er bestaan ook constructies waarbij een grondeigenaar een verjaagmiddel kan huren en hier bijvoorbeeld een maandelijks bedrag voor betaald. Zo kosten de drones van Drowgoo 16,50 Euro per hectare per maand. Het spreekt voor zich dat de grondgebruiker in een dergelijk geval een afweging maakt tussen de schade/het opbrengstverlies en de investering in verjaging. Daarbij geldt: hoe hoger de schade, des te meer het loont om te investeren in een (duur) verjaagmiddel.

De tweede grote vraag die zich dan voordoet is natuurlijk wie dit zou moeten betalen? De meest simpele constructie zou zijn als een verjager zelf het recht om te verjagen zou betalen, net zoals de jager dat ook doet. In dat geval zouden we in de praktijk heel concreet een pilot moeten draaien waarbij we én een agrariër vinden die het verjagen wil toestaan op zijn land én een lokale verjager die het wil betalen.

Dat is echter niet wat wij voorstaan. Wij staan voor dat het verjaagrecht wordt verworven door een groep dierenliefhebbers en deskundigen verenigd in een ‘verjaagbeheereenheid’, die het geld voor het verjagen opbrengen en die vervolgens een professionele verjager inschakelen om de werkzaamheden uit te voeren. Het domein van deze verjaagbeheereenheid omvat bij voorkeur ook niet het grondeigendom van één eigenaar, maar van een groter gebied: bijvoorbeeld een hele polder. In ieder geval een gebied dat ook een natuurterrein omvat waar de dieren naartoe worden verjaagd. Dit uiteraard om te voorkomen dat bijvoorbeeld ganzen worden verjaagd van het land voor boer A, naar het land van boer B (de buurman).

Verjagen is een vak

Wat we zien is dat in de huidige praktijk het verjagen in het algemeen door professionele verjagers gebeurt. Deze worden veelal ingehuurd door de grondeigenaar. Deze professionele aanpak is wat ons betreft ook het hart van het verjagen zoals dat in de toekomst in de praktijk gaat plaatsvinden. Dat maakt immers dat de kwaliteit van de verjaging is gegarandeerd. Maar het is ook een kwaliteitsverschil met de jacht, die immers niet professioneel is. Een verjaagbeheereenheid huurt dus in principe een professionele verjager in. Het is natuurlijk mogelijk dat om bepaalde redenen de professionele verjaging niet aan de orde is (beperkte middelen, bepaalde tijden dat deze niet zou kunnen, heel specifiek maatwerk). In dat geval zouden ook vrijwilligers kunnen worden ingezet. Het is dan wel noodzakelijk dat deze worden geschoold en over een certificaat beschikken waaruit blijkt dat zij het werk adequaat kunnen uitvoeren. Uiteraard is het ook mogelijk dat er een combinatie wordt gemaakt van professionele verjaging ondersteund door vrijwilligers.

Verjagen is op deze manier allereerst een belangrijke bijdrage van de Dierenbescherming aan het duurzame beheer van het buitengebied. Voor het eerst is hiermee een integraal en helder gestructureerd alternatief voor de jacht in beeld, dat ook uitermate effectief in de praktijk kan worden toegepast.

Het lijkt echter ook een mooie kans om leden van de Dierenbescherming en niet-leden die tegen de jacht zijn een eenmalige of structurele bijdrage te laten leveren aan de kosten van de verjaging. Op basis hiervan kan dan in een nader vast te stellen gebied een groep mensen worden gemobiliseerd die zich presenteert als een ‘verjaagbeheereenheid’.

Deze verjaagbeheereenheid financiert in de ideale situatie niet alleen de verjager. Het zou natuurlijk mooi zijn als de financiers van de verjaagbeheereenheid ook helpen bij het verjagen. Daarnaast zouden zij als financiers als wederdienst minimaal één keer per jaar met de verjager het veld in mogen gaan om de resultaten van hun financiering te beleven. Mooi zou ook zijn als de verjager een educatieve functie vervult en vaak groepen mensen en schoolkinderen betreft bij de verjaagactiviteiten.

 De Dierenbescherming heeft daarmee als organisatie ook een nieuw product waarmee zij leden zou kunnen werven c.q. bestaande leden extra zou kunnen motiveren om lid te blijven vanwege de enorme bijdrage die het concept verjagen kan leveren op het gebied van dierenwelzijn. Onderzoek van de Dierenbescherming naar het draagvlak van verjaging onderstreept de bereidheid van mensen om als verjager op te treden of op een andere manier bij te dragen aan verjagen.

 Uit dit onderzoek blijkt dat 53% van de 458 respondenten (uit de achterban van de Dierenbescherming) graag zou kunnen en willen helpen met het verjagen van dieren, zodat ze minder worden afgeschoten. Daarnaast heeft de Dierenbescherming al eens een ‘ganzenverjaagpilot’ in Zuid-Holland gedraaid. Ook hier kwam de interesse en bereidheid van mensen om vrijwillig bij te dragen aan verjagen naar voren. Bovendien was de provincie zeer te spreken over het project. Kortom, de nieuwe variant die wij hier voorstaan is een uiterst eenvoudige combinatie van burgerinitiatief, ‘private’ samenwerking met grondeigenaren en inzet van professionele organisaties. Resteert natuurlijk de vraag of hier een rol voor de overheid is weggelegd? En zo ja, welke rol is dat dan?

 Laten we eerst vaststellen dat hier dus niet wordt betoogd dat verjaging een taak is van de overheid. Maar we zien wel dat ook de overheid van dit systeem profiteert als het goed draait. En wel in de vorm van het uitbetalen van minder schade. De kans dat dit gebeurt is immers zeer reëel, want de verjaging wordt in de kern professioneel aangepakt en dat is zeker ook een verbetering ten opzichte van de huidige praktijk waarbij jagers verjagen ‘erbij doen’.

 In dat geval zien wij twee mogelijkheden voor een nieuwe effectieve inzet van deze middelen, namelijk:

- De middelen worden toebedeeld aan de verjaagbeheereenheden om de verjaging nog beter uit te voeren (waardoor dus een opwaartse spiraal ontstaat).
- De middelen worden aangewend voor de ontwikkeling van nieuwe natuur die kan fungeren als refugium voor de verjaagde dieren.

Beide zijn goed te verdedigen, evenals een combinatie van de twee.

 De conclusie is dat als we verjaging succesvol willen implementeren we als uitgangspunt hetzelfde model als dat van de jacht moeten aanhouden, maar dan gespiegeld. En dat is dat we werken aan contracten tussen grondeigenaren en verjagers, waarbij de laatsten betalen voor het verjaagrecht. Als dit goed gebeurt is dit een stabiel en duurzaam contract, waar uiteindelijk vooral de wilde dieren baat bij zullen hebben.

Iedereen profiteert en wij betalen!

In de constructie zoals wij die voorstaan wordt dus betaald voor het verjaagrecht. De reden is dat het verjaagrecht moet concurreren met het jachtrecht waarvoor ook wordt betaald. Verjaagrecht moet daarom een positieve economische waarde hebben, anders verleiden we de grondeigenaren niet om mee te doen.

Nu kennen we deze wereld en weten we dat direct zal worden geroepen: ‘Ja, wij betalen en de grondeigenaar heeft de besparingen en die kan die in zijn eigen zak steken. Dat is twee keer verdienen.’ Klopt helemaal en dat doet de grondeigenaar nu ook en daar klagen de jagers ook niet over. De betaling die wordt gedaan aan of door de verjaagbeheereenheden heeft als overweging: het leven sparen van dieren. Daarvoor wordt betaald.

In de praktijk zal echter blijken dat bij succesvol verjagen op termijn vanzelf ook door de grondeigenaren gaat worden bijgedragen aan de verjaging. Zij hebben dan immers ook daadwerkelijk de besparingen en dat zal uiteindelijk ook in de onderlinge samenwerking gaan beklijven. Maar dat zal pas gebeuren als zij worden verleid om mee te doen aan het systeem van verjagen.

Daarnaast stellen wij voor dat het systeem van schadevergoedingen wordt afgeschaft, want dat draagt niet bij aan het stimuleren van verjaging. Allereerst kunnen deze besparingen worden ingezet ten behoeve van het verjagen. Maar meer nog zal ook het afschaffen van dit systeem de grondeigenaren op een prettige manier stimuleren om zaken te doen met verjagers. Laten we ten slotte vaststellen dat het vooral de wilde dieren zijn die hiervan profiteren.

9 Schaadt het niet dan baat het niet

 De Jagersvereniging (KNJV) heeft in 2014 de waarde van de jager voor de samenleving laten berekenen door onderzoeksbureau CLM. Daaruit blijkt dat 27.000 jagers samen een van de grootste vrijwilligersnetwerken vormen in het buitengebied. Verder dragen jagers jaarlijks 604 miljoen Euro bij aan de economie. Hoe heeft CLM dat berekend? Welnu, de tijdsinzet van jagers komt overeen met 13.000 FTE's (voltijdsbanen) op jaarbasis. Als deze uren worden gekapitaliseerd en de uitgaven van jagers daarbij worden opgeteld, is er sprake van een economische bijdrage van bijna 604 miljoen Euro.

 Het onderzoek meldt verder dat een individuele jager per jaar gemiddeld 480 uur besteedt aan het voorkomen van schade aan landbouwgewassen. Jagers investeren per jaar ruim 350.000 uur om het aantal aanrijdingen met groot wild te beperken, bijvoorbeeld door het plaatsen van wildreflectoren. Gemiddeld 400 vierkante meter aan bos, akkerranden en houtwallen leggen elk van de 300 lokale jagersverenigingen – WBE's – jaarlijks aan. Elke WBE besteedt jaarlijks gemiddeld 500 uur aan tellingen van diersoorten. WBE's hebben gemiddeld 125 uur per jaar een Buitengewoon Opsporingsambtenaar in dienst die toezicht houdt in het buitengebied.

 Allereerst blijkt uit bovenstaande gegevens hoe bizar het instrument van de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) is. Het omzetten van vrijwilligerswerk naar FTE is natuurlijk onzin. Als het immers een rendabele activiteit was, dan had de markt het wel opgepikt. Het kenmerk van vrijwilligerswerk is juist dat dit waardevol is, maar niet in geld kan/mag/moet worden uitgedrukt.

 Binnen Kenniscentrum Natuur en Economie hebben we ons bij het vaststellen van kosten en baten altijd gericht op reële geldstromen. Dus echt geld. Dat wil zeggen dat ergens voor betaald moet zijn. In het boek 'Wild van de economie' is op deze manier vastgesteld dat het economisch belang van de jacht vooral moet worden bepaald aan de hand van de daadwerkelijke bestedingen van de jagers aan hun hobby. Net zoals het economisch belang van vogelaars moet worden vastgesteld aan de hand van het geld dat zij kwijt zijn aan hun hobby. In beide gevallen is bekend dat zowel jagen als vogelen dure hobby's zijn, waar mensen veel (echt) geld aan besteden.

 Maar belangrijker nog is dat uit deze MKBA op geen enkele manier blijkt of het werk van de jagers bijdraagt aan het voorkomen van schade. De vraag die zich immers voordoet, is of dankzij de inzet van de jagers de schade aan landbouwgewassen lager is dan wanneer dit niet gebeurt. Hier zijn geen gegevens van bekend. Verschillende onderzoeksinstanties geven aan dat het een zeer uitgebreid onderzoek vergt om de kosten (schade aan landbouwgewassen) die worden voorkomen door populatiebeheer en schadebestrijding door de jacht volledig in beeld te brengen. En dat om deze reden een dusdanig onderzoek (nog) niet is uitgevoerd.

 Voor verjaging zijn daarentegen wel voorbeelden bekend waaruit blijkt dat verjagen daadwerkelijk bijdraagt aan vermeden schade en dus opbrengstverhoging voor de grondeigenaren. Zo heeft een bosbessenkwekerij in de Verenigde Staten haar opbrengst met maar liefst 33% weten te verhogen dankzij de inzet van een autonoom laserafschrikmiddel voor vogels.

Verjagingsinspanning tegen ganzenschade in Utrecht

Het CLM heeft in oktober 2020 ook onderzoek gedaan naar de inspanningen die agrariërs in Utrecht nemen om ganzen van hun percelen te verjagen. De verjaging wordt vooral gedaan middels de inzet van vlaggen/linten, lasers of honden. Gemiddeld besteden de agrariërs 55 uur per jaar aan verjagen en geeft men zo'n 200 tot 500 Euro uit aan verjaagmiddelen (materiaalkosten). Vergeleken met de tijd en het geld dat jagers jaarlijks besteden en uitgeven is dit zeer weinig. En dat terwijl uit dit onderzoek ook bleek dat de deelnemende agrariërs voor de meeste teelten tot 25% aan opbrengstverlies hadden. Bij nieuw ingezaaid grasland is het opbrengstverlies vaak nog groter dan 25%. De deelnemende agrariërs gaven echter aan dat zij weinig vertrouwen hebben in verjagen als effectieve manier voor schadevermindering en zeiden bovendien dat zij liever meer afschot door jagers zouden zien.

Wij vinden het natuurlijk niet vreemd dat als aan de grondeigenaren zelf wordt gevraagd te gaan verjagen dit geen succes wordt. Dat is niet hun werk. Tegen die achtergrond is het ook logisch dat zij dat willen doorschuiven naar de jagers. Inmiddels is echter ook duidelijk dat de jagers verjagen ook niet zien als hun 'core business'. Vandaar dat wij de nieuwe weg voorstaan waarbij verjaagbeheereenheden betalen voor het verjaagrecht in een regio en professionals inhuren om het werk wél effectief uit te voeren.

 Maar ook in Nederland zien we dit soort succesverhalen. Zo bespaart het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier 20.000 Euro per jaar aan herplantingskosten van riet en bespaart een veehouder uit Haarlem jaarlijks 15.000 Euro aan vermeden schade aan zijn graslanden, beide dankzij de inzet van laserapparaten om ganzen te verjagen. Ook een akkerbouwbedrijf uit Achthuizen heeft jaarlijks tienduizenden Euro's minder schade én maakt meer winst. Dit bedrijf bespaart tegenwoordig 20.000 tot 40.000 Euro per jaar. De totale investering van 11.992 Euro in twee laserapparaten was dan ook binnen één jaar terugverdiend. Deze voorbeelden tonen aan dat verjagen wel degelijk effectief kan zijn en kan leiden tot lagere kosten en hogere baten.

 Wat we ook weten uit de gegevens van BIJ12 is dat we in Nederland nog steeds op jaarbasis gemiddeld zo'n 28 miljoen Euro aan gewasschade uitkeren. Het lijkt dan ook wenselijk dat we vooral kijken op welke manier we met de inzet van onze middelen een maximale besparing op deze uitkeringen krijgen. Als we dit principe in ogenschouw nemen, dan wordt duidelijk dat het verjagen het meest rendabel is in Noord-Holland, Friesland en Gelderland omdat daar de schade het grootste is, respectievelijk 7 miljoen, 9 miljoen en 3,5 miljoen Euro.

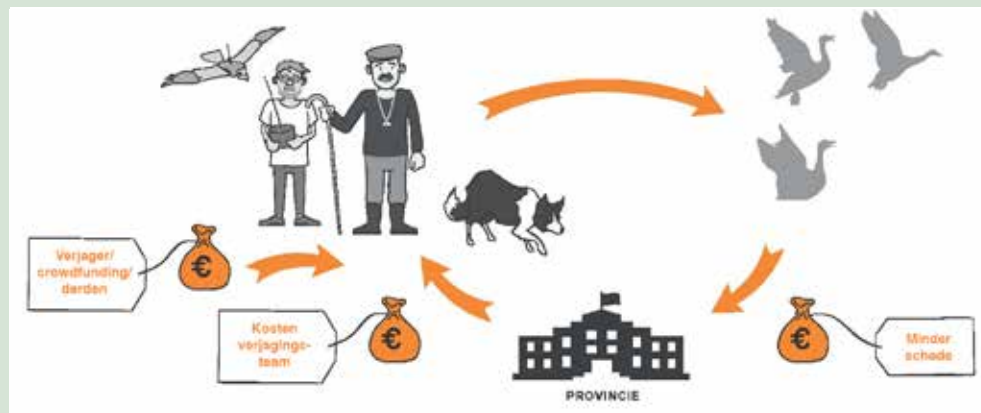
 Stel dat we in Friesland met een investering van 100.000 Euro op jaarbasis voor het verjaagrecht de huidige schade van 9 miljoen Euro op jaarbasis naar beneden zouden kunnen doen brengen met 1 miljoen Euro. Dan wordt dus voor iedere Euro die we inzetten 10 Euro bespaard. Dat is niet zomaar een veronderstelling: de ervaringen uit de provincie Flevoland waar met succes wordt gewerkt aan verjagen door de Stichting Faunabeheer Flevoland en waar de laagste schadecijfers van Nederland voorkomen, ondersteunen deze verhouding tussen de inzet van middelen en de maatschappelijke baten.

 De kunst is dan natuurlijk dat we daarvoor de middelen bij elkaar krijgen. Zoals we hebben bepleit zou dat uit private middelen moeten plaatsvinden. Want het is wenselijk dat het jachtrecht wordt betaald door partijen die er geld voor over hebben dat er niet wordt gejaagd. Daartoe bestaan verschillende mogelijkheden. Middels crowdfunding zou bijvoorbeeld het verjaagrecht kunnen worden gekocht en een verjaagbeheereenheid met alle toebehoren worden opgericht. Dat zou ook kunnen gebeuren op een openbare veiling, waar de 'kavels' (letterlijk en figuurlijk) ter bieding worden aangeboden.

De laatste jaren zijn namelijk op het gebied van duurzaamheid een aantal succesvolle crowdfundingacties georganiseerd. Een voorbeeld hiervan is de crowdfundingactie opgezet door Urgenda, Pure Graze en LTO waarbij melkveehouders kunnen experimenteren met kruidenrijk grasland. Ook in het geval van verjaging zouden andere ketenpartners, zoals melkfabrikanten en supermarkten een bijdrage kunnen leveren.

In principe hebben wij ook gepleit voor een situatie waarbij de overheid geen rol speelt bij het verjagen. Dat was echter vooral gericht op de rol van de overheid bij het vergoeden van schade, hetgeen naar onze mening tot een situatie leidt waarbij verjagen niet wordt gestimuleerd (perverse prikkel). Dat wil echter niet zeggen dat de overheid op geen enkele manier kan en hoeft bij te dragen.

Zoals we hebben aangegeven ligt het zeker voor de hand dat (op termijn) ook de overheid gaat bijdragen als wordt geconstateerd dat zij aanzienlijke besparingen kan inboeken uit de schadefondsen als gevolg van een succesvol verjaagbeleid. In dat geval kunnen de kosten bijvoorbeeld worden verdeeld op basis van 50% uit private middelen en 50% uit overheidsmiddelen. Dan zou dit voor een provincie als Friesland in ons voorbeeld neerkomen op 50.000 Euro per jaar als bijdrage aan de verjagers c.q. de verjaagbeheereenheid. Voor de provincie zou dat betekenen dat zij voor iedere 50 cent die zij inzet 10 Euro bespaart. Er zijn minder rendabele activiteiten gefinancierd in bestuurlijk Nederland. Figuur 9.1 laat zien hoe een dergelijke financieringsstructuur voor verjaging, waarbij verschillende actoren een financiële bijdrage leveren, eruit kan zien.

FIGUUR 9.1: Verjaging en financiering in beeld gebracht.

10 Verjagen in de praktijk

 In het systeem dat wij voorstaan, betaalt de verjager voor het verjaagrecht. Of heeft de verjaagbeheereenheid een professionele/betaalde verjager in dienst, mogelijk ondersteund door geschoolde vrijwilligers. Daarmee heeft de verjaagbeheereenheid een contract met de grondbezitter waarin precies is aangegeven welke taken waar en wanneer worden uitgevoerd. De verjager maakt tegen die achtergrond vervolgens een jaarplan, waarin hij/zij aangeeft waaruit de werkzaamheden bestaan. Het zal duidelijk zijn dat zich daarbij grote verschillen voordoen tussen de regio's en de seizoenen.

 De belangrijkste klant voor de verjager is natuurlijk de eigenaar van de gronden die hij moet beheren. Dat kunnen er overigens ook meer zijn. Met deze partij moet de verjager zijn plannen ook afstemmen: wat wordt waar verjaagd en met welke middelen. Regelmatig overleg is dus een randvoorwaarde. Op deze manier heeft – in ecologische termen – onze verjager dus zijn eigen territorium, waarbinnen hij verantwoordelijk is voor de verjaging. Het kan binnen dat kader belangrijk zijn dat de verjager ook als BOA opereert en dus over deze papieren beschikt. Het lijkt wenselijk dat dit als randvoorwaarde wordt gesteld, omdat de persoon in kwestie natuurlijk veel in het veld is en ook veel zaken zal zien (stropen e.d.).

 Het is belangrijk hier op te merken dat we met het verjagen in sommige opzichten concurreren met de jacht. Het kan immers voorkomen dat een eigenaar van grond liever een verjager dan een jager heeft rondlopen. Maar laat ook duidelijk worden gesteld dat samenwerking met de jagers wel degelijk aan de orde zal zijn. Immers, het zal ook veel voorkomen dat de verjager als aanvullende partij in het veld moet aantreden omdat bijvoorbeeld jacht op een soort verboden is en dus schieten niet mogelijk is.

 Wat tenslotte ook belangrijk is, is dat als we dieren verjagen we ze vooral verjagen naar (natuur)gebieden waar ze in vrijheid kunnen leven. Wat dit betreft zou het zelfs mogen worden verwacht dat het nieuwe concept verjagen ook een bijdrage kan leveren aan het creëren van nieuwe natuur. Het is immers niet de bedoeling dat we ze verjagen naar de buurman omdat daar niet wordt verjaagd. Of verjagen naar het buurterrein, waar dieren alsnog door de jagers worden af-

geschoten. Iets dat uiteraard alleen maar geldt voor soorten waarop mag worden gejaagd.

Dit laatste houdt in dat het verjagen meer is dan het verdrijven van een dier van het perceel. Het moet ook zijn het opdrijven van een dier naar aan veilige plaats. En dat kan betekenen dat een dier moet worden gevolgd en meermalen van een plaats moet worden verjaagd totdat het op de plaats is waar het thuishoort. De jagers moeten in de huidige constellatie overigens ook nog steeds invulling geven aan verjaging in de vorm van ondersteunend afschot (buiten het jachtseizoen). Hiervoor moeten echter vrijstellingen worden gegeven door de provincie en dat is iets dat in het algemeen zeer spaarzaam gebeurt. In Flevoland was dat in 2019 voor de haas vier keer het geval. Daarmee is duidelijk dat het ondersteunend afschot gezien de geringe omvang niet kan worden gezien als een serieus alternatief voor verjaging zoals wij dat hier hebben omschreven.

Meer fundamenteel wordt duidelijk dat door het steeds beperkter worden van de lijst van bejaagbare soorten het op sommige plaatsen steeds moeilijker wordt om het jachtrecht te verhuren. Simpel gezegd komt het er op neer dat er steeds minder te jagen valt en de bereidheid daarvoor te betalen afneemt.

Voor het vaststellen van de hoogte van een aan te schaffen verjaagrecht is dat dan weer gunstig. Niet alleen ontstaat er door een dergelijke ontwikkeling dus daadwerkelijk ruimte voor het concept. Maar het houdt ook in dat de prijs daarvoor in ieder geval niet sterk zal stijgen.

Het belang van de Dierenbescherming is in het geval van verjagen natuurlijk overduidelijk. Het gaat om het behoud van het leven van in het wild levende dieren. Het is daarom ook belangrijk dat de Dierenbescherming het systeem van verjaging niet alleen uitrolt, maar ook beheert. Dat is immers de manier om de kwaliteit te borgen, maar ook het vertrouwen te wekken bij mogelijke financiers van de aankoop van het verjaagrecht.

Maar het verjagen is vooral ook een mooi ‘product’ dat de achterban kan motiveren om bij te dragen aan daadwerkelijke concrete acties in het veld. Zeker als daar tegenprestaties tegenover staan als rondleidingen. Of misschien vinden de financiers het wel leuk om daar waar nodig te helpen bij het verjagen.

De rol van de Dierenbescherming

Met het concept ‘verjagen’ heeft de Dierenbescherming een nieuwe manier van denken en doen gepresenteerd voor wilde dieren in het buitengebied die gevaar, schade of hinder veroorzaken. Natuurlijk is dit een nieuw product waarvan de verwachting is dat o.a. de leden van de Dierenbescherming hier enthousiast van worden en aan willen meewerken. Maar bovenal is het de bedoeling om het concept de komende jaren samen met partners van de Dierenbescherming uit te rollen. Te beginnen met pilots om verjaging in de praktijk op zijn effectiviteit te toetsen, maar uiteindelijk ook om op termijn verjaagrechten te laten kopen door belanghebbenden die het belangrijk vinden dat in plaats van bejaging verjaging plaatsvindt. Kortom, de Dierenbescherming fungeert in dezen vooral als aanjager.

Daarbij kan natuurlijk de achterban van de Dierenbescherming worden aangesproken om te helpen bij de aankoop van verjaagrechten. Maar de verwachting is dat de achterbannen van andere natuur/dierenorganisaties zoals Vogelbescherming Nederland en land- en tuinbouworganisaties dit concept steunen. Ook dat zijn immers organisaties die belang hebben bij het verjagen van ganzen, meeuwen, spreeuwen en andere vogels en waarbij zeker Vogelbescherming Nederland verjagen preferereert boven afschot. In het veld zal natuurlijk met alle belanghebbenden moeten worden samengewerkt, zoals natuurterreinbeheerders, agrariërs en jagers. De rol van de Dierenbescherming is daarbij die van aanjager en coördinator.

Het is in ieder geval belangrijk dat de betrokkenheid van de deelnemers groot is. Iets dat uiteraard ook kan worden vergroot door de inzet van communicatiemiddelen als een groepsapp, of misschien wel de mogelijkheid om live mee te kijken op de computer met het werk van de verjager via een webcam. Want laten we hier met elkaar beleven dat het verjagen zoals we dat hebben uitgewerkt vooral ook heel waardevol kan zijn. Tabel 10.1 laat zien in welke opzichten verjagen een alternatief is voor de jacht. Daarbij merken wij tenslotte wel op dat in de toekomst (meer) onderzoek naar kosten en vooral ook de baten van verjagen wenselijk is. Het lijkt wenselijk dat het succes van verjagen in de toekomst kan worden gestaafd met harde cijfers over besparingen c.q. extra omzet van de zijde van de grondeigenaren/ondernemers.

TABEL 10.1: Jagen versus verjagen.

De...	Jager	Verjager
<i>Voorkomt gevaar, schade en hinder voor burgers en hun leefomgeving door...</i>	Het afschieten van wilde dieren	Het verdrijven van wilde dieren met behoud van leven
<i>Is georganiseerd in...</i>	Een wildbeheereenheid	Een verjaagbeheereenheid
<i>Valt met haar activiteiten onder het...</i>	Jachtrecht	Verjaagrecht
<i>Betaalt het recht...</i>	Zelf	Zelf, middels crowdfunding, evt. met derde partij/overheid
<i>Betaalt voor het recht aan...</i>	De grondeigenaar	De grondeigenaar
<i>Maakt de volgende kosten...</i>	Pacht: € 20 – 40 per ha. Jachtmiddelen: € 3424 per jaar	Pacht: € 24 – 48 per ha. Verjaagmiddelen: € 2000 per jaar
<i>Geniet van de volgende baten...</i>	Wild consumptie, vrijetijdsbesteding	Dierenleven en levende dieren
<i>Genereert opbrengsten in de vorm van...</i>	Vermeden schade: geen gegevens van bekend	Vermeden schade: bewezen meeropbrengst (tot wel 33%)
<i>Wordt door velen gezien als...</i>	Dieronvriendelijk en onethisch → veel publieke weerstand	Diervriendelijk en ethisch → veel publiek draagvlak

11 Epiloog: Met de schrik vrij

 Het lijkt gepast dat we hier aan het einde van ons verhaal het verjagen ook nog eens bekijken vanuit het perspectief van het dier, de verjaagde. We hebben al aangegeven dat verjagen in het dierenrijk een normale activiteit is. Wie een voedertafel in de tuin heeft staan weet dat de koolmezen de pimpelmezen verjagen, de merels de koolmezen en de Vlaamse Gaaien de merels. Totdat de eekhoorn verschijnt en die eet de hele tafel leeg.

 Dus vanuit het perspectief van de dieren doen we hen een geweldige dienst als we hen verjagen in plaats van bejagen. Want dat laatste moeten ze wel bekopen met hun leven. Het is voor een dier vervelend om te worden verjaagd, maar het is van alle dag en niet dodelijk. En dat laatste is ook precies waar het de Dierenbescherming om te doen is: verjagen is niet dodelijk, het dier komt met de schrik vrij en blijft vrij. Want dat laatste is toch waar het voor de in het wild levende dieren om gaat, leven in vrijheid.

Bronnen

Altenburg en Wymenga Ecologisch Onderzoek. (2018, september). *Toekomst van het muskusrattenbeheer in Nederland. De mogelijkheden onderzocht*. A&W-rapportnummer: 246.

Atlas Leefomgeving. (1 maart 2017). *Omgevingsvisie- Rustgebieden voor winterganzen, provincie Gelderland*. Geraadpleegd op 20 april 2021, van <https://www.atlasleefomgeving.nl/omgevingsvisie-rustgebieden-voor-winterganzen-provincie-gelderland>

Bijen schrikken olifanten af. (2017, 21 februari). *EOS wetenschap*.

Bird Control Group. (z.d.). *Gebruikservaringen*. Geraadpleegd op 13 januari 2021, van <https://www.birdcontrolgroup.com/nl/gebruikerservaringen/>

Buij, R., Lammertsma, D.R., en Melman, Th.C.P. (2016). *Effectiviteit wildschadepreventie; Beoordelingsmethodiek en literatuurreview*. Wageningen: Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Rapportnummer: 2740.

CLM. (2020, oktober). *Ganzenschade in Utrecht: verjagingsinspanning in beeld*. Publicatienummer: 1036.

CLM. (2014, april). *Waarde van de jacht. Tijd en geld besteed door jagers aan maatschappelijke diensten*. Publicatienummer: 848.

Dierenbescherming. (2017, 5 september). *Wilde dieren in Nederland hebben jouw hulp nodig*.

Dierenbescherming. (2019, 5 april). *Evaluatie ganzenverjaagpilot in de provincie Zuid-Holland*.

Dudek, M. (2005). Wolf en raaf. In Bade, T., van den Berg, A., Goutbeek, K., Linnartz, L., Peik, H., Visser, B., Lardinois, R. (Reds.), *Dood doet leven* (pp. 63 – 71). Utrecht: KNNV Uitgeverij.

Federatie Particulier Grondbezit. (z.d.). *Inkomsten uit jacht*.

Foto van brandend olifantenjong heeft een prijs gewonnen. (2017, 8 november). *Trouw*.

Omgevingsdienst Brabant Noord. (2018, 21 maart). *Ontheffing Faunabeheer: Meeuwenbeheer Havenschap Moerdijk*.

Wing B.V. (2013, 10 april). *Motivatatie voor schadebestrijding, een onderzoek naar de motivatie van jagers en grondgebruikers voor beheer en schadebestrijding*. Wing rapportnummer: 1302.

Colofon

Auteurs: **Tom Bade | Dagmar Bade**
Foto's: **Dierenbescherming, Yvonne Steenberg** (damherten in de stad)
Vormgeving: **Buro Gom**

Met dank aan: **Tineke Savenije** (eindredacteur), **Femmie Smit** (begeleiding vanuit de Dierenbescherming), **Hans Ernten** (directeur Faunabeheer Flevoland)

Deze uitgave is gemaakt in opdracht van de Dierenbescherming.

Dit boek is een uitgave van
Kenniscentrum Natuur en Economie, onderdeel van Triple E
www.tripleee.nl

Mei 2021

Aan het College van Gedeputeerde Staten van de Provincie Zeeland
en de Provinciale Staten van de provincie Zeeland
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Wolphaartsdijk, 01-10-2021

Onderwerp: Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030

Geacht College en Statenleden,

A.s. vrijdag 8 oktober gaat u de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 bespreken. Deze visie is de afgelopen 2,5 jaar in een complex proces tot stand gekomen. De manier waarop dit is gebeurd verdient alle waardering. Inhoudelijk is getracht in overleg met alle betrokken overheden en maatschappelijke partners tot een breed gedragen toekomstperspectief te komen. Dat is in grote lijnen goed gelukt. Ik wil echter een kritische kanttekening plaatsen bij de aandachtsgebieden en met name het recreatiegebied Wolphaartsdijk.

De ontwikkelingen rondom het Veerse Meer worden volgens de visie streng gereguleerd. Echter in de aandachtsgebieden gelden minder strenge kaders. De betreffende gemeente neemt regie over de totstandkoming van het streefbeeld.

Op blz. 44 staat hierover:

Definitie

Aandachtsgebieden zijn gedefinieerd als gebieden waar de ruimtelijke kwaliteiten onder druk staan of al (deels) zijn verdwenen. Vaak worden ze gedomineerd door (recreatieve) bebouwing en behoeven die een impuls. Het landschap vormt in alle gevallen de drager van de totale ruimtelijke structuur. Uitzondering hierop wordt gevormd door aandachtsgebied(sdelen) die zijn geconcentreerd rondom een jachthaven waar de (inrichting van de) publieke ruimte en de daaraan/-in gelegen voorzieningen de drager vormt van de ruimtelijke structuur van dat gebied.

Gezamenlijk streefbeeld als basis voor ontwikkeling

De uitwerking en uitvoering van de kwaliteitsimpulsen in een aandachtsgebied gebeurt onder regie van de gemeente. Samen met de betrokken partijen wordt een gezamenlijk gedragen streefbeeld opgesteld. Naast ondernemers heeft ook de overheid een rol. Zij regisseert de totstandkoming van het streefbeeld samen met de overige partijen, begeleidt het proces daartoe en richt zich in de uitvoering op de kwaliteit van de publieke ruimte.

Dergelijk streefbeeld bestaat uit een visie op het gebied en een ruimtelijke vertaling daarvan op kaart. Gewenste ontwikkelingen kunnen vanuit dit streefbeeld met een kleinschalige projectaanpak gerealiseerd worden.

In het streefbeeld voor de aandachtsgebieden wordt in ieder geval invulling gegeven aan de ontwikkeling van de landschapsstructuur (landschap produceren) dan wel aan de ontwikkeling van de openbare ruimte (indien gebied geconcentreerd rondom jachthaven). De regionale identiteit en de omvang en dichtheden van bebouwing passen bij de landschapsstructuur, volgens de betreffende gebiedstypologie en bouwsfeer. Het landschap dan wel openbare ruimte worden beheerd middels een integraal plan. Hiernaast wordt aansluiting gezocht met de omgeving o.m. door de verdere ontwikkeling en aansluiting op het recreatieve routenetwerk en infrastructuur.

Als ik het juist vertaal, staat hier in het kort:

- De gemeente bepaalt de invulling
- De invulling moet gericht zijn op de kwaliteit van de publieke ruimte
- Ontwikkelingen moeten kleinschalig zijn
- De omvang en dichtheden van bebouwing moet passen bij de landschapsstructuur

Over het aandachtsgebied Wolphaartsdijk heb ik de volgende vragen:

- Waarom wordt de Zuidvlietpolder in het aandachtsgebied opgenomen ?

De Zuidvlietpolder is nu een geheel agrarische en open polder. Deze grenst aan de bovenzijde aan het Natura-2000 gebied Veerse Meer , aan de zuid-oostkant aan een cultuur-historische inlaag uit 1711 en aan de zuidwest-zijde aan een cultuurhistorische weiland met drinkput van Yerseke Moerachtig allure.

De gemeente Goes heeft een conceptvisie opgesteld waarbij in deze polder recreatieve activiteiten incl. verblijfsrecreatie met vakantiehuizen mogelijk moet zijn.

.. Wat is de meerwaarde van deze toegestane bebouwing voor de kwaliteit van de ruimte ?

.. Is deze bebouwing van een passende kleinschalige omvang ?

.. Past deze bebouwing bij de huidige landschapsstructuur ?

- Waarom wordt in het jachthavengebied tpv de Zuidschor grootschalige bebouwing toegestaan?

Het gebied ten zuiden van de Zuidschor is wat troosteloos en heeft een verpauperde uitstraling. Dit gebied heeft zeker een opknapbeurt nodig .

De aangrenzende jachthaven echter ziet er prima en modern uit. De steigers en aangemeerde boten vormen de kern van het gebied. Het heeft een maritieme en levendige uitstraling.

De gemeente Goes heeft in haar conceptvisie de mogelijkheid opgenomen om op het Zuidschorgebied grootschalig te kunnen bouwen.

.. Wat is de meerwaarde van grootschalige bebouwing in het havengebied ?

.. Waarom wordt het fijne maritieme karakter van de mooie jachthaven stevig geweld aangedaan door er grote woonblokken in te bouwen ?

Dat in de aandachtsgebieden iets meer gebouwd mag worden, is te begrijpen. Maar dan moet wel beoordeeld worden of de extra bebouwing het karakter van het bestaande gebied niet aantast.

En het is natuurlijk helemaal uit den boze dat er een mooie open karakteristieke polder bij het aandachtsgebied gevoegd om die ook maar te kunnen gaan bebouwen.

Dat is geheel in tegenstelling met de uitgangspunten en geest van de Veerse Meer visie.

Ik wens u een inhoudelijk en oprecht kritisch debat toe.

Met vriendelijke groet,

E-Mailbericht Zaak 98343

Van: zltonoordbeveland@zlto.nl (ZLTO Noord Beveland)

Aan: provincie@zeeland.nl

Datum: 06-10-2021 om 00:33:44

Onderwerp: tav Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten van Zeeland op 06-10-2021 om 00:33:44

Betreft besluitvorming Gebiedsvisie Veerse Meer 8 oktober 2021

Geachte leden van Gedeputeerde Staten en van Provinciale Staten,

Wellicht ten overvloede formeer ik u over de verklaring van de vier ZLTO-afdelingen die betrokken zijn / zijn geweest bij de totstandkoming van de Gebiedsvisie Veerse Meer om de intentieverklaring niet te ondertekenen. Deze hebben wij ook eerder kenbaar gemaakt.

Verklaring:

De reden dat wij deze visie niet kunnen ondertekenen, is dat onze verenigingsstructuur zich hiervoor niet leent. Onze leden zijn zelfstandig ondernemers en maken zodoende eigen beslissingen in hun bedrijfsontwikkelingen en afwegingen als daar aanleiding toe geeft. Deze beslissingen kunnen niet in lijn liggen met de Gebiedsvisie Veerse Meer.

In de verwachting u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben,

Met vriendelijke groeten
ZLTO Noord-Beveland
namens de 4 betrokken ZLTO-afdelingen

voorzitter

Bijlagen: geen

Datum: 6 oktober 2021

Onderwerp: Brief van GS aan PS van 5 oktober 2021 in zake Gebiedsvisie Veerse Meer

Geachte Provinciale en Gedeputeerde Staten,

In de brief die u heeft ontvangen van Gedeputeerde staten is onderstaande alinea te lezen:

"De betreffende buitendijkse zone van de Zuidvlietpolder valt echter onder de bescherming van zowel de wet Natuurbescherming (**natura 2000**) als van het **natuurnetwerk Zeeland**. Sinds 2014 is deze polder begrensd als bestaande natuur in onze omgevingsverordening en ruim daarvoor al in het gemeentelijke bestemmingsplan. **Op basis van deze regelgeving zijn recreatieve ontwikkelingen dus niet mogelijk in de buitendijkse zone.** De verordening biedt alleen een mogelijkheid voor ontwikkeling als er sprake is van een groot maatschappelijk belang (en daarbij geen reële alternatieven zijn), zoals elektriciteitsmasten en drinkwatervoorzieningen. "

De buitendijkse zone van de Zuidvlietpolder valt onder Natuurnetwerk Zeeland NNZ (Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een overkoepelend netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het Zeeuwse deel van dit natuurnetwerk heet Natuurnetwerk Zeeland (NNZ)).

Bureau Waardenburg heeft onderzocht wat mogelijk is binnen de wetgeving van zowel Natura2000 als ook NNN. Bureau Waardenburg heeft na een jaar lang onderzoek en vogeltellingen geconcludeerd dat een buitendijkse ontwikkeling mogelijk is binnen de wetgeving voor natura2000 en NNN. Het rapport hiervan heb ik op diverse momenten onder de aandacht gebracht en is bekend bij GS. Helaas is er nooit inhoudelijk op dit rapport gereageerd.

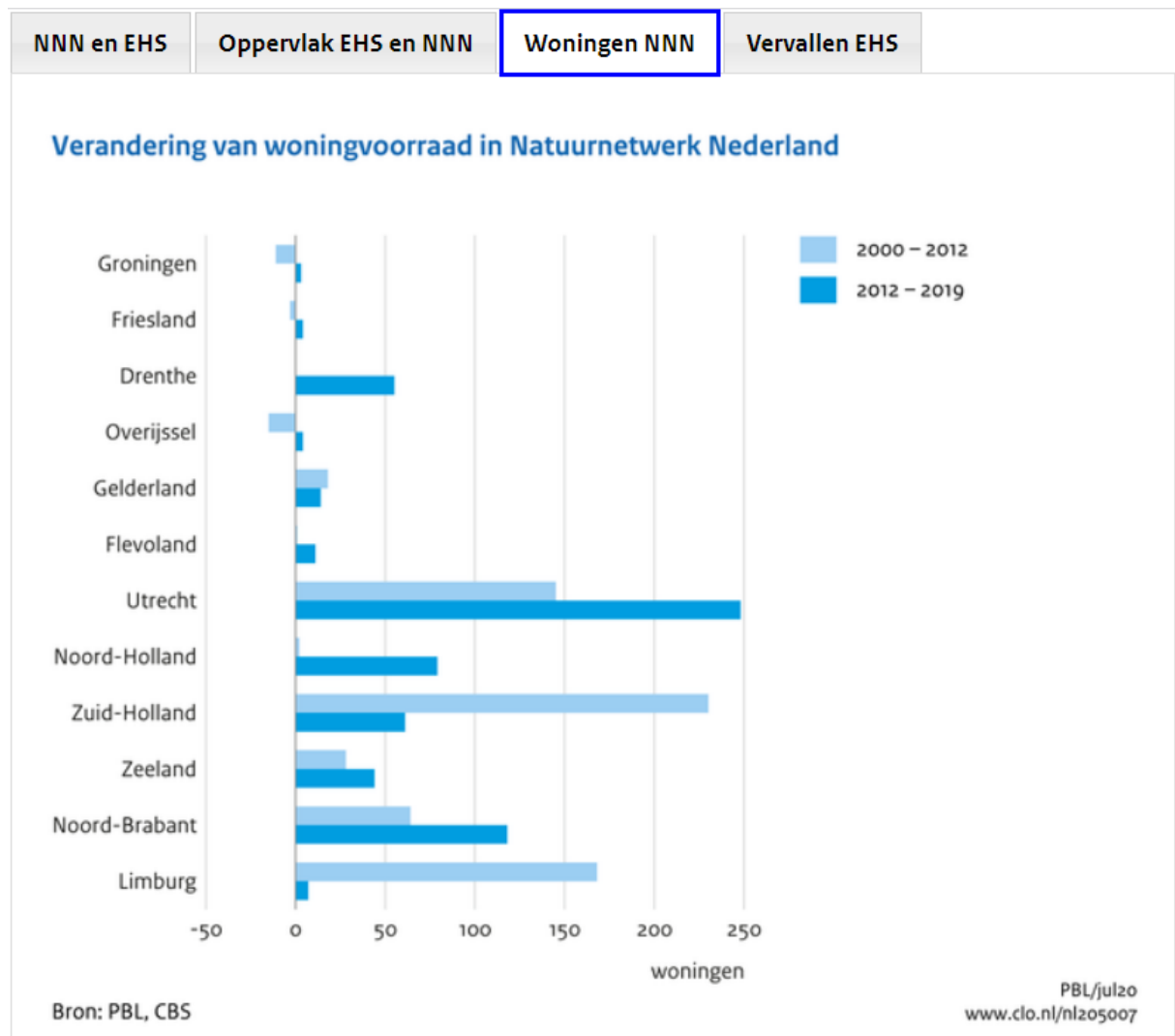
Graag zou ik het volgende willen stellen:

1. Een ieder die niet wil dat er in de buitendijkse zone van de Zuidvlietpolder iets mogelijk is kan dat gewoon aangeven, dat is duidelijk en wel zo eerlijk.
2. Als een ontwikkeling niet zou kunnen vanwege wetgeving zou het netjes zijn om duidelijk en concreet aan te geven welke wetartikels dat bepalen. Ik heb daar om gevraagd, maar nooit antwoord gekregen. Ik ben al 8 jaar bezig, op zijn minst zou ik dan een goede onderbouwing willen waarom het niet kan of waarom men het niet wil.
3. Een ieder heeft recht op correcte informatie om tot de juiste beslissing te komen, zeker als het gaat om besluiten op provinciaal niveau.

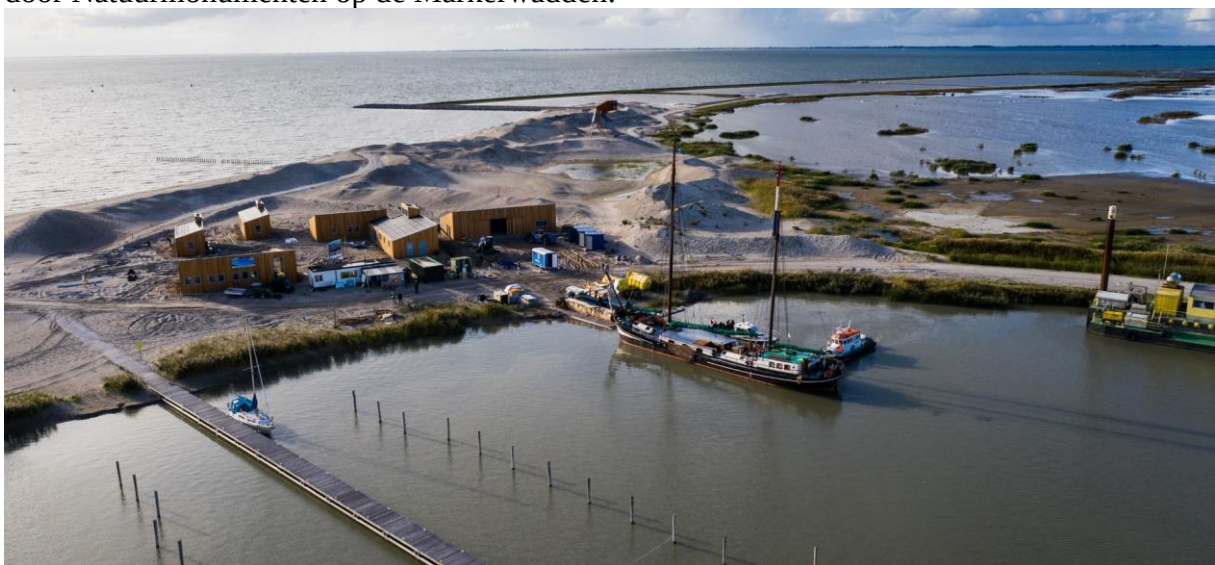
M.b.t. bebouwing in NNN gebieden zou ik u graag willen wijzen op de volgende onderzoek:

<https://www.clo.nl/indicatoren/nl2050-bouwen-in-natuurgebieden-in-de-ecologische-hoofdstructuur>

Zie hieronder een grafiek over Woningen (dus bebouwing) in NNN gebied. Ook in de provincie Zeeland zijn woningen in NNN gebied.

Met betrekking tot bebouwing in een Natura2000 gebied, dat wordt heel veel gedaan, zelfs Natuurmonumenten bouwt midden in een Natura2000 gebied zoals op de Markerwadden. Zie hieronder een plaatje van buitendijkse bebouwing in een Natura2000 gebied ontwikkeld door Natuurmonumenten op de Markerwadden:

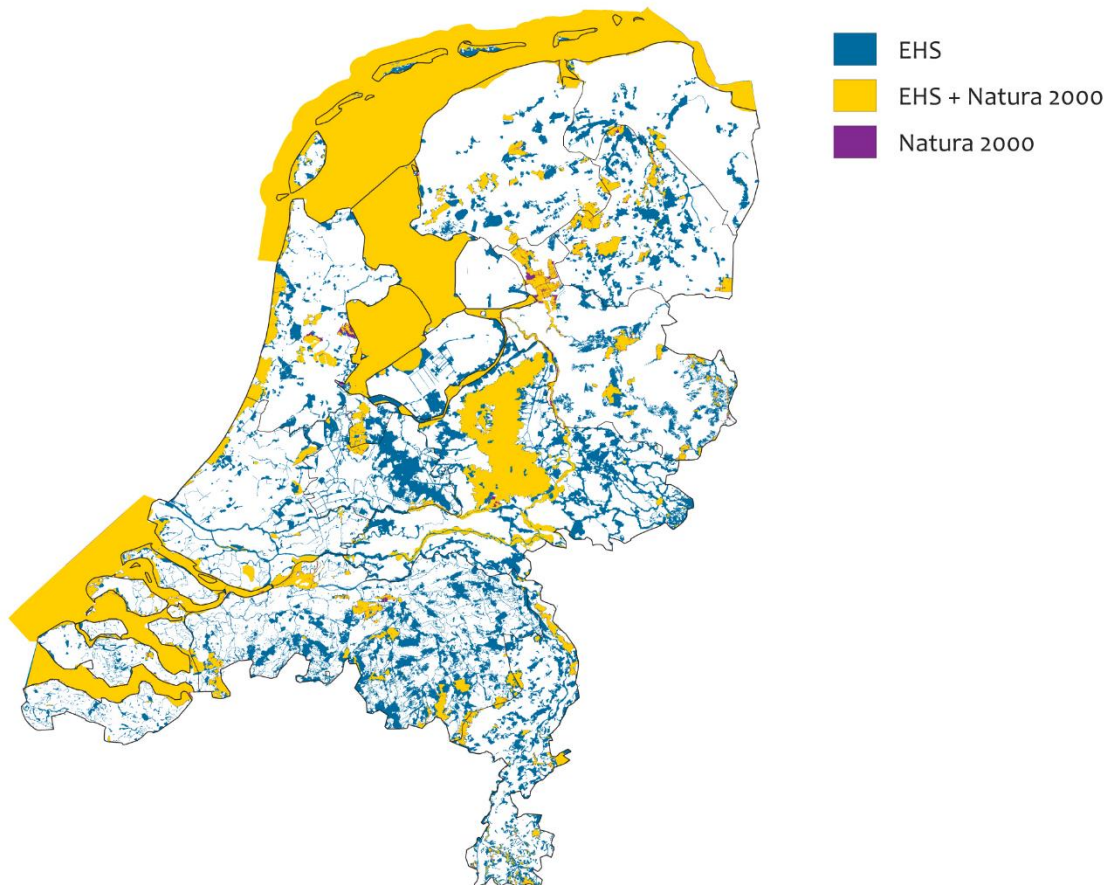

Voor meer info hierover:

<https://www.natuurmonumenten.nl/projecten/marker-wadden/nederzetting-op-marker-wadden>

Een groot deel van Nederland is aangewezen als Natura2000 gebied en EHS, zie de kaart hieronder. Als het niet mogelijk zou zijn om in zo'n gebied te bouwen via een bestemmingsplanwijziging zou een groot deel van Nederland volledig op slot zitten.

EHS en Natura 2000-gebieden

Bron: LNV.

PBL/aug07/1425
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Met ondernemende groet,

Bijlage: Onderzoek Bureau Waardenburg

Aan Provinciale Staten van Zeeland
t.a.v. de voorzitter

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Beantwoording toezegging Cie Ruimte mbt Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030	53794		Middelburg, 5 oktober 2021

Geachte voorzitter,

Met deze brief en toelichtende bijlagen geven we invulling aan de toezegging in de Commissie Ruimte van 16 en 17 september jl. om meer inzicht te geven in het participatieproces Fase 2 wat heeft geleid tot de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030.

U treft daartoe in bijlage een notitie over het participatieproces aan, samen met een juridische check die is uitgevoerd op de gevolgen van de gebiedsvisie voor de agrarische en recreatieve sector.

In uw commissie is ook gesproken over recreatieve ontwikkelingen in de Zuidvlietpolder (buitendijks). Omdat wij merken dat dit veel aandacht krijgt, schetsen wij u hierbij de relevante juridische kaders. Vooropgesteld, wij toetsen een inhoudelijk plan aan het provinciale beleid en de verordening als daartoe formeel een concreet (bestemmings) plan vanuit de gemeente aan ons wordt voorgelegd. Dat is tot op heden niet gebeurd; het plan voor de buitendijkse zone van Zuidvlietpolder is dan ook niet door ons beoordeeld.

De betreffende buitendijkse zone van de Zuidvlietpolder valt echter onder de bescherming van zowel de wet Natuurbescherming (natura 2000) als van het natuurnetwerk Zeeland. Sinds 2014 is deze polder begrensd als bestaande natuur in onze omgevingsverordening en ruim daarvoor al in het gemeentelijke bestemmingsplan. Op basis van deze regelgeving zijn recreatieve ontwikkelingen dus niet mogelijk in de buitendijkse zone. De verordening biedt alleen een mogelijkheid voor ontwikkeling als er sprake is van een groot maatschappelijk belang (en daarbij geen reële alternatieven zijn), zoals elektriciteitsmasten en drinkwatervoorzieningen.

We hopen hiermee tegemoet te komen aan uw informatiebehoefte in het kader van de besluitvorming rondom de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

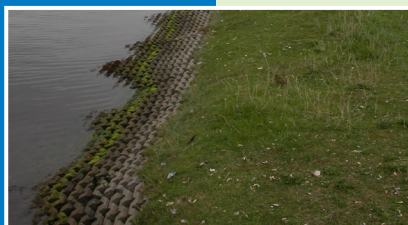
Bijlagen:

1. Notitie Participatie Fase 2 Gebiedsvisie Veerse Meer
2. Juridische check gebiedsvisie tbv agrarische en recreatieve sector

U wordt verzocht om in uw correspondentie steeds het zaaknummer te vermelden.

Passende Beoordeling project De Zuidvliet, Wolphaartsdijk

Toetsing in het kader van de Wet
natuurbescherming en het NNN

T.J. Boudewijn

Bureau Waardenburg
Ecologie & Landschap

Passende Beoordeling project De Zuidvliet, Wolphaartsdijk

Toetsing in het kader van de Wet natuurbescherming en het NNN

drs. T.J. Boudewijn

Status uitgave: eindrapport

Rapportnummer:	17-035
Projectnummer:	16-274
Datum uitgave:	28 maart 2017
Foto's omslag:	T.J. Boudewijn / Bureau Waardenburg bv
Projectleider:	drs. T.J. Boudewijn
Naam en adres opdrachtgever:	B.A. van 't Westeinde Zuidvlietpolderweg 1, 4471 PN Wolphaartsdijk
Referentie opdrachtgever:	Email 27 januari 2017 (Bastiaan@planeandtrain.com)
Akkoord voor uitgave:	drs. G.F.J. Smit

Paraaf:

Graag citeren als: Boudewijn T.J. 2017. Passende Beoordeling project De Zuidvliet, Wolphaartsdijk. Toetsing in het kader van de Wet en het NNN. Rapportnr. 17-035. Bureau Waardenburg, Culemborg.

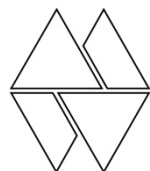
Trefwoorden: Passende Beoordeling Wet natuurbescherming, Veerse Meer, recreatiewoningen, NNN

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / B.A. van 't Westeinde

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Dhr. B.A. van 't Westeinde is voornemens om langs de zuidoever van het Veerse Meer ter hoogte van de Zuidvlietpolder te Wolphaartsdijk het recreatiepark De Zuidvliet te realiseren. Dhr. B.A. van 't Westeinde wil weten of deze ingreep effecten kan hebben op beschermde soorten en Natura 2000-gebieden en of significante effecten op deze gebieden op voorhand kunnen worden uitgesloten. Het plangebied maakt daarnaast deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Dhr. B.A. van 't Westeinde heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om de voorgenomen ingreep te toetsen aan de Wet natuurbescherming. In voorliggend rapport zijn de effecten van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten en Natura 2000-gebieden beoordeeld in het kader van de Wet natuurbescherming. Omdat significante effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten is tevens gekeken of effecten kunnen worden gemitigeerd of gecompenseerd. Dit rapport is te beschouwen als Passende Beoordeling, zoals omschreven in de Wet natuurbescherming.

Dit rapport is opgesteld door Bureau Waardenburg, de berekening van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden is opgenomen in het supplement bij dit rapport.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

T.J. Boudewijn	projectleiding, rapportage
P. de Gier	GIS-werkzaamheden

Genoemd personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hen uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

De opdracht werd begeleid door de heer B.A. van 't Westeinde. De vogeltellingen bij de Zuidvlietpolder zijn uitgevoerd door M. Hoekstein en D. van Straalen van Deltaprojectmanagement. Wij danken alle genoemde personen voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding en doel.....	7
1.2 Toetsing Wet natuurbescherming	8
2 Plangebied en project.....	11
2.1 Het project De Zuidvliet.....	11
2.2 De ligging ten opzichte van Natura 2000-gebieden.....	17
3 Natura 2000-gebieden.....	19
3.1 Veerse Meer	19
3.2 Oosterschelde	20
4 Effecten op Natura 2000	21
4.1 Mogelijke effecten en de invloedssfeer van het project	21
4.2 Vogeltellingen	21
4.3 Bepaling van effecten van stikstofdepositie.....	30
5 Betekenis plangebied De Zuidvliet voor beschermde soorten planten en dieren	31
5.1 Relevante soorten	31
5.2 Betekenis van het plangebied voor beschermde soorten	31
5.2.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn.....	31
5.2.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	31
5.2.3 Beschermingsregime andere soorten.....	32
6 Effecten op beschermde soorten.....	33
6.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn	33
6.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	34
6.3 Beschermingsregime andere soorten.....	35
7 Nee, tenzij-toets NNN.....	37
7.1 Wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN	37
7.2 Effecten op het NNN	37
7.3 Mitigatie en resterende effecten	38
8 Conclusies.....	39
8.1 Effecten beschermde gebieden	39
8.2 Effecten beschermde soorten	39
8.3 Aanbevelingen.....	40

8.4	Samenvattende tabel effecten.....	41
9	Literatuur.....	43
Bijlage 1	Wettelijke kader.....	45
Bijlage 2	Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Veerse Meer	51
Bijlage 3	Aantallen vogels verdeeld over het jaar	53
Bijlage 4	Rapportage Stikstofdepositie	55

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Dhr. B.A. van 't Westeinde is voornemens om langs de zuidoever van het Veerse Meer ter hoogte van de Zuidvlietpolder te Wolphaartsdijk het recreatiepark De Zuidvliet te realiseren. Dhr. B.A. van 't Westeinde wil weten of en zo ja hoe bij deze ingreep rekening moet worden gehouden met de Wet natuurbescherming.

Concreet wil dhr. B.A. van 't Westeinde weten of als gevolg van dit project significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden op voorhand kunnen worden uitgesloten en of het project effecten kan hebben op beschermde soorten.

Het plangebied maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland. Een 'Nee, tenzij'-toets wordt daarom eveneens nodig geacht.

De Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming heeft als doel het behoud van de biodiversiteit en duurzaam gebruik van de bestanddelen daarvan. Sommige handelingen en ontwikkelingen kunnen de natuur, en daarmee de biodiversiteit, schaden en zijn daarom krachtens de wet verboden. Is dat het geval dan is er in geval van beschermde gebieden een vergunning nodig of in geval van beschermde soorten ontheffing nodig voor het overtreden van een verbodsbepaling. In specifieke gevallen geldt een vrijstellingsregeling.¹

In dit rapport wordt verslag gedaan van bronnenonderzoek, en de bepaling van de effecten op Natura 2000-gebieden. In dit rapport is een berekening van de effecten van (extra) stikstofemissie op de depositie van Natura 2000-gebieden meegenomen (Bijlage). De extra depositie als gevolg van het project is zodanig beperkt dat effecten op instandhoudingsdoelen op voorhand zijn uit te sluiten.

Het doel van het onderzoek is te bepalen of de ingreep kan leiden tot overtredingen van de regels uit de Wet natuurbescherming. Aangezien bekend is dat in het gebied vogelsoorten voorkomen, die een instandhoudingsdoel voor het Natura 2000-gebied Veerse Meer hebben, is het onderzoek ingestoken op het niveau van een Passende Beoordeling, waarbij ook de effecten van mitigerende maatregelen bij de beoordeling zijn meegenomen. Als voor beschermde gebieden sprake is van overtreding van de Wet natuurbescherming, wordt bepaald onder welke voorwaarden redelijkerwijs een vergunning kan worden verkregen. Als overtreding ten aanzien van beschermde soorten aan de orde is, wordt bepaald onder welke voorwaarden redelijkerwijs ontheffing kan worden verkregen.

¹ Zie voor de doelstelling en regels van de Wet natuurbescherming het wettelijk kader in de bijlage.

1.2 Toetsing Wet natuurbescherming

Wet natuurbescherming (Wnb)

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet (Ffwet), de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) en de Boswet. De regels die toezien op bescherming van Natura 2000-gebieden (voorheen Nbwet) zijn opgenomen in 'Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden' van de Wet natuurbescherming. De verbodsbepalingen ten aanzien van beschermde soorten (voorheen Ffwet) zijn in de Wet natuurbescherming opgenomen in 'Hoofdstuk 3 Soorten' en beschreven per beschermingsregime (zie onder). De regels voor houtopstanden (voorheen Boswet) zijn beschreven in Hoofdstuk 4 van de wet (zie ook Bijlage 1).

Natura 2000-gebieden

De voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van een Passende Beoordeling naar de effecten op nabijgelegen Natura 2000-gebieden. De centrale vraag van deze toetsing is: kan het optreden van significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden met zekerheid worden uitgesloten?

Meer in detail geeft deze rapportage antwoord op de volgende vragen:

- Welke Natura 2000-gebieden liggen binnen de invloedssfeer van het plan/project (paragraaf 2.2)?
- Wat zijn de instandhoudingsdoelen voor deze natuurgebieden (bijlage 2)?
- Welke effecten op Natura 2000-gebieden heeft het project (hoofdstuk 4)?
- Zijn er in samenhang met andere activiteiten en plannen effecten op Natura 2000-gebieden, met andere woorden zijn er cumulatieve effecten?
- Kunnen significante effecten (inclusief cumulatieve effecten) worden uitgesloten?

De uitkomsten van het onderzoek kunnen als volgt zijn:

- *Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten.* Voor activiteiten die (mogelijk) een significant effect hebben is een vergunning nodig, die kan worden aangevraagd op basis van een "passende beoordeling" en na het doorlopen van de ADC-toets (zie Bijlage 1). Vooroverleg met het bevoegd gezag is noodzakelijk.
- *Er zijn (mogelijk) wel effecten, maar die zijn beperkt en zeker niet significant.* In dit geval bepaalt het bevoegd gezag of er vergunning nodig is. In de vergunningsvoorschriften kunnen maatregelen worden opgelegd om negatieve effecten te verminderen of te voorkomen. Deze maatregelen zijn niet nodig om significante effecten te voorkomen.

De effecten van het project zijn getoetst aan de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebied Veerse Meer (waarbinnen het plangebied valt) en het Natura 2000-gebied Oosterschelde. Als (significant) negatieve effecten op deze gebieden kunnen worden uitgesloten zijn effecten op verder weg gelegen gebieden op grond van de afstand eveneens uit te sluiten.

Beschermingsregimes soorten

Bij de uitvoering van de aanleg van recreatiepark De Zuidvliet moet rekening worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied. Als de voorgenomen ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen.

De Wet natuurbescherming onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn* (Wnb § 3.1),
- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn* (Wnb § 3.2)² en
- *Beschermingsregime andere soorten* (Wnb § 3.3).

Met het in werking treden van de Wet natuurbescherming is het beschermingsregime voor een aantal soorten veranderd dan wel vervallen. Ook is een aantal soorten beschermd die dat voorheen niet waren. Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Wnb Art 3.10 lid 2a).

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels', strikt beschermde soorten (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3).

Houtopstanden

Met de ingreep worden geen houtopstanden gekapt. De regels ten aanzien van houtopstanden zijn dus niet van toepassing.

Natuurnetwerk Nederland

Het plangebied vormt onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Het toetsen van directe effecten op het NNN zijn onderdeel van de rapportage en het toetsingskader van het NNN is hier van toepassing.

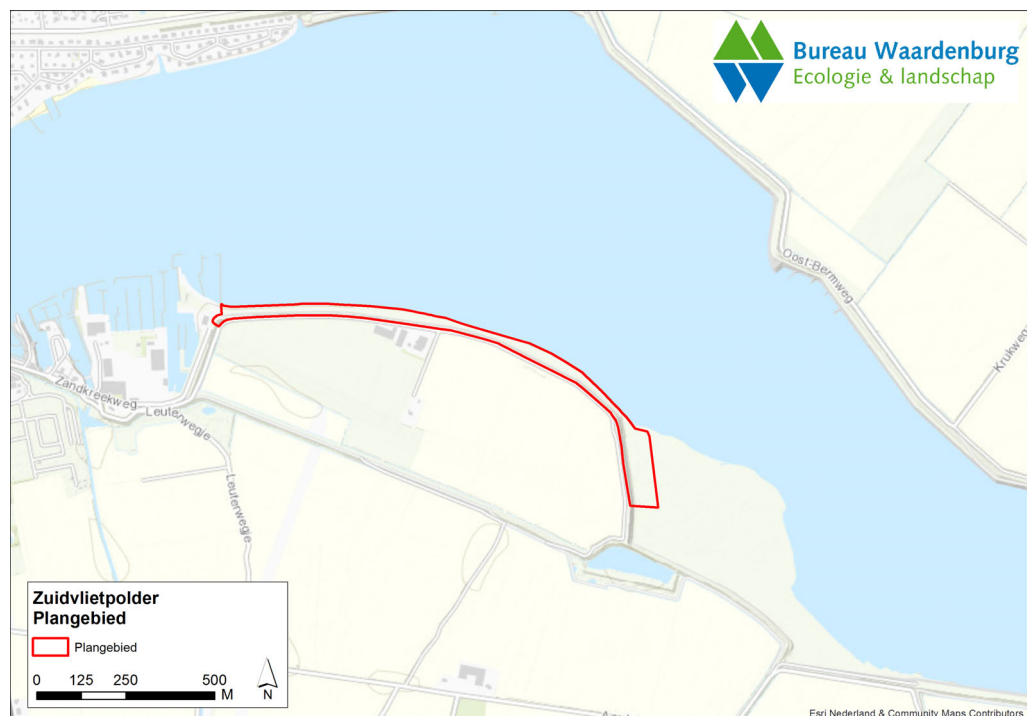
² Dit betreft soorten van de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn met uitzondering van vogels. Vogels vallen onder Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn. Brochure: Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van EZ, versie 1.3 december 2016.

2 Plangebied en project

2.1 Het project De Zuidvliet

Plangebied en omgeving

Het gehele plangebied, land en water, is 5,81 hectaren groot en ligt buitendijks langs de zuidoever van het Veerse Meer ter hoogte van de Zuidvlietpolder (figuur 2.1). Aan de westzijde wordt het plangebied begrensd door jachthaven Oesterhaven (figuur 2.2) en aan de oostzijde door het natuurgebied Kwistenburg, dat in beheer is bij Natuurmonumenten. De strook grond aan de westkant van Kwistenburg is geen onderdeel van het natuurgebied Kwistenburg. Het Veerse Meer bestaat ter hoogte van het plangebied uit voormalig intergetijdengebied en dit ondiepe water wordt tegenwoordig door watervogels gebruikt om te rusten en te foerageren. Het plangebied zelf bestaat uit een 10-30 m brede strook grasland dat extensief begraasd wordt met paarden (figuur 2.3). Halverwege het plangebied staan buitendijks twee wilgen (figuur 2.4). Verder is de hoog opgaande begroeiing beperkt tot lokaal een enkele struik. Het plangebied wordt aan de zuidzijde begrensd door een dijk met een Muraltmuurtje. Het plangebied wordt door doorgroeistenen beschermd tegen afslag (figuur 2.5). In het plangebied zijn lokaal zoutplanten aanwezig.

Figuur 2.1 Ligging plangebied (rood omcirkeld, ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

Figuur 2.2 Westkant van het plangebied. Rechts is de jachthaven te zien en links het hek dat toegang geeft tot het plangebied.

Figuur 2.3 Het gebied wordt begraasd met paarden. Op de dijk is het Muraltmuurtje te zien.

Figuur 2.4 Halverwege het plangebied staan enkele wilgen en liggen enkele steigers.

Kwistenburg bestaat uit buitendijks grasland (figuur 2.6), waarvan de randen langs het water veelvuldig worden gebruikt door watervogels om te foerageren en te rusten. Ook steltlopers uit de Oosterschelde wijken uit naar Kwistenburg om hier bij hoogwater in de Oosterschelde te overtijen (figuur 2.7). Het gebied is niet vrij toegankelijk. De strook grasland aan de westkant van Kwistenburg, onderlangs de dijk bestaat uit ruiger gras (figuur 2.6).

Figuur 2.6 De strook grasland aan de westkant van Kwistenburg bestaat uit ruiger grasland, dat weinig aantrekkelijk is voor watervogels. Rechts is de dijk te zien.

De achterliggende Zuidvlietpolder bestaat uit grootschalige landbouwpercelen. Halverwege het plangebied ligt binnendijks aan de Zuidvlietpolderweg een landbouwbedrijf. Ter hoogte van dit bedrijf ligt ook tegen de dijk een stenen trap,

waarlangs het plangebied betreden kan worden. Ook aan de westkant kan via een hek het gebied betreden worden.

Figuur 2.7 De rand van Kwistenburg wordt gebruikt door watervogels om te rusten.

Project

Beschrijving ingreep, achtergrond, alternatieven.

De onderstaande beschrijving is ontleend aan Van 't Westeinde (2016). Het plan beoogt langs de noordrand van de Zuidvlietpolder een nieuw type verblijfsrecreatie te realiseren, waarbij natuur en duurzaamheid centraal staan. Het project richt zich tevens op verbetering van de natuurwaarden en het habitat, waardoor bijzondere diersoorten en vogels door het gebied worden aangetrokken.

Het voorliggende plan bestaat uit de aanleg van 38 huisjes (cottages), die deels tegen de dijk, deels op de oever en deels in het water worden aangelegd. De afstand tussen de huisjes is globaal 25 m. In de planvorming wordt er rekening mee gehouden dat in de toekomst het aantal huisjes wat groter wordt, waardoor de huisjes iets dichter op elkaar komen. Er wordt niet verder uitgebreid richting Kwistenburg.

Oorspronkelijk waren in het gebied hier en daar bosjes aanwezig bestaande uit meidoorns en hondsroos afgewisseld met grote wilgen en vlieren. Deze begroeiing is de afgelopen jaren verdwenen door beweiding met koeien. Deze begroeiing zal hersteld worden. Tussen de cottages worden hagen van de groenblijvende haagliguster *Ligustrum ovalifolium* aangeplant voor privacy en om de eventueel aanwezige auto's uit het zicht te houden. Daarnaast vormen de bessen een aantrekkelijke voedselbron voor vogels. Naast de haagliguster zullen ook andere soorten aangeplant worden in de vorm van bosjes. De beplanting zal echter niet de overhand krijgen om vooral het open karakter met veel gras te behouden.

Het voornemen is om het aantal cottages geleidelijk te laten toenemen, waarbij bij de bouw van de volgende cottages gebruik gemaakt wordt van de ervaringen en de wensen van de gebruikers. Op voorhand wordt een oppervlakte van 2-3 keer de genoemde oppervlakte niet uitgesloten. De cottages krijgen een oppervlakte van 40 – 50 m², maar op basis van wensen vanuit de markt kan er vergroting van cottages plaatsvinden, waarbij de uitbreiding vooral in de lengte-

richting wordt gezocht (haaks op de dijk). Na ongeveer tien jaar zijn alle cottages gerealiseerd.

In principe moeten de gebruikers van de cottages hun auto achter de dijk parkeren op nieuw aan te leggen parkeerplaatsen. Voor mensen die slecht ter been zijn, kan met de auto tot het cottage worden gereden. Hiervoor wordt een weg van doorgroeistenen aangelegd.

Integraal onderdeel van de planvorming is ook verbetering van de huidige natuurkwaliteit in het gebied. De huidige oever, die door doorgroeistenen tegen afslag wordt beschermd (figuur 2.8), blijft intact. Bij de huisjes wordt lokaal groei van riet gestimuleerd door de breuksteen voor de oeversverdediging te storten en in dit plas-dras deel de ontwikkeling van riet te stimuleren. Verder bestaat de oever uit kort gras, dat vanaf het water goed toegankelijk is. Al eerder is aangegeven dat bij de inrichting nieuwe hagen en bomen worden geplant.

Figuur 2.8 De oever van het plangebied wordt beschermd met doorgroeistenen.

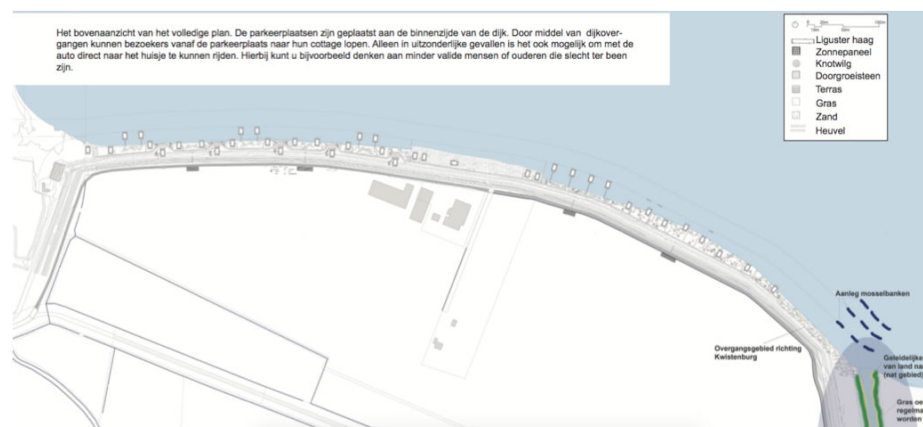
Het westelijke strook grasland ten westen van Kwistenburg onderlangs de dijk is onderdeel van het plangebied. De oever van Kwistenburg en de grasstrook bestaat uit een steilrand, die weinig aantrekkelijk is voor steltlopers en andere watervogels. Hier wordt haaks op de oever een kreek aangelegd, die parallel aan de dijk loopt, die hier in zuidelijke richting terugbuigt, met geleidelijke aflopende taluds. De oevers van de kreek en de ondiepe delen van de kreek zelf zijn bedoeld als foerageergebied voor steltlopers en de grazige delen vormen foerageergebied voor meerkoeten en andere herbivore watervogels, die bij gevaar naar de kreek kunnen vluchten.

Tegen de dijk aan wordt een vogelkijkhut aangelegd, van waaruit de bezoekers zonder verstoring de vogels op Kwistenburg kunnen bekijken. De overgangszone van het park naar de grasstrook ten westen van Kwistenburg bestaat voornamelijk uit lage beplanting die hoog genoeg is om ervoor te zorgen dat mensen, die naar het vogelkijkhuisje lopen niet gezien worden door de vogels op en voor Kwistenburg. De beplanting is ook zo laag dat er geen roofvogels in

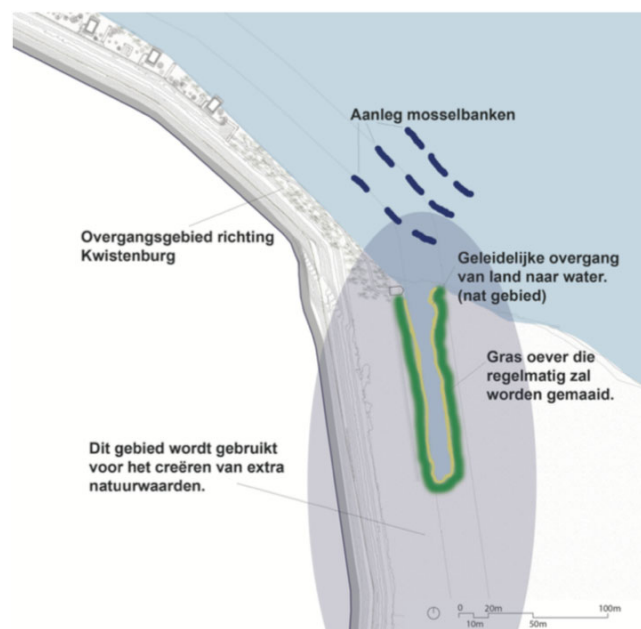
kunnen gaan broeden die een bedreiging gaan vormen voor de watervogels die gebruik maken van Kwistenburg.

Voor de opening van de kreek wordt een mosselbank aangelegd. Hier wordt of mosselmateriaal gestort of er wordt met zogenoemde BESE-elementen gewerkt. Deze elementen bieden veel vestigingsmogelijkheden voor mossels en ander macrofaunasoorten. De mosselbanken moeten foerageermogelijkheden bieden voor mossel-etende watervogels als brilduiker en meerkoet.

Figuur 2.9 geeft een overzicht van de inrichting van het plangebied op het moment dat het gehele park is ingericht en figuur 2.10 geeft de inrichting van de strook grasland naast Kwistenburg.

Figuur 2.9 Overzicht van De Zuidvliet wanneer alle cottages zijn gerealiseerd. Rechts is de inrichting van de strook grond naast Kwistenburg weergegeven. Voor de details hiervan zie figuur 2.10.

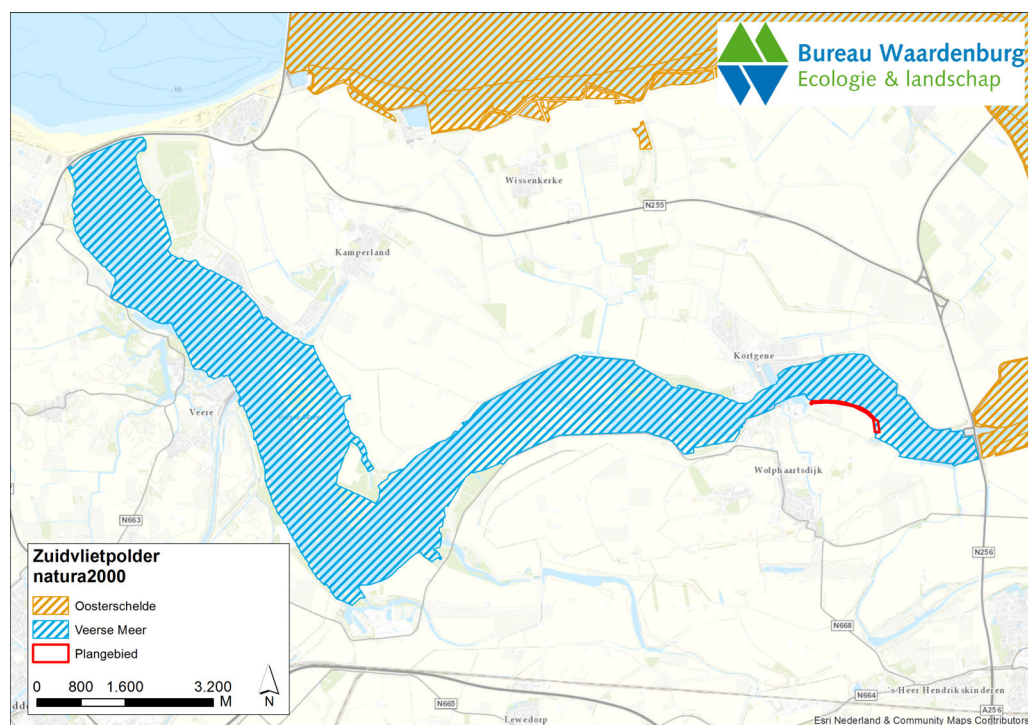
Figuur 2.10 Aanleg van een nieuwe kreek in Kwistenburg en de realisatie van mosselbanken voor Kwistenburg. De verruiging van het gebied wordt terug gedrongen door het gras regelmatig te maaien.

2.2 De ligging ten opzichte van Natura 2000-gebieden

De Zuidvliet ligt binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Veerse Meer. De grens van het Natura 2000-gebied loopt langs de teen van de dijk. Ook Kwistenburg en de grasstrook ten westen van Kwistenburg vallen geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Veerse Meer.

In de omgeving van het projectgebied De Zuidvliet ligt het Natura 2000-gebied Oosterschelde binnen een straal van 2 km van het plangebied (figuur 2.2). Tussen het projectgebied en het Natura 2000-gebied Oosterschelde ligt een deel van het open water van het Natura 2000-gebied Veerse Meer.

Natura 2000-gebieden in de ruimere omgeving van het plangebied als Voordelta en Westerschelde + Saefinghe liggen op een afstand van meer dan resp. 13 en 11 km van het projectgebied. Dit is buiten de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep (zie § 4.1). Effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van verder weg gelegen Natura 2000-gebieden zijn op grond van de aard van het project en de afstand tot het plangebied uitgesloten. Mogelijke effecten van het project op deze gebieden worden in dit rapport daarom niet in detail besproken.

3 Natura 2000-gebieden

3.1 Veerse Meer

Het Veerse Meer is een voormalig onderdeel van het Oosterschelde estuarium. Na de aanleg van de Veerse Dam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied. Sindsdien is het Veerse Meer een brakwatermeer en is ruim 2.000 ha schorgebied permanent droog komen te liggen. Medio 2004 is een doorlaat naar de Oosterschelde in gebruik genomen. Hierdoor is het meer weer zouter geworden en is het zuurstofgehalte in de diepere delen verhoogd. Mariene soorten nemen langzaam weer toe.

In het meer liggen zandbanken en kleine eilanden. Het Veerse Meer is omgeven door vochtige graslanden en landbouwgebied. Op ondiepe plaatsen langs de oevers komen moerasvegetaties voor. Elders liggen vochtige graslanden en ruigten. Op enkele platen is bos aangeplant.

De kernopgaven en instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebied Veerse Meer zijn opgenomen in bijlage 2. Het Natura 2000-gebied Veerse Meer is aangewezen voor drie soorten broedvogels, aalscholver, lepelaar en kleine mantelmeeuw, en 20 soorten niet-broedvogels (zie bijlage 2). Het gebied is niet aangewezen voor habitattypen en soorten van Bijlage II van de Habitatrichtlijn.

De landelijke staat van instandhouding voor de genoemde broedvogels is gunstig. Bij niet-broedvogels varieert de staat van instandhouding van zeer ongunstig tot gunstig (bijlage 2).

Het Veerse Meer is aangewezen voor de steltlopers goudplevier en kluut. Beide soorten halen niet hun instandhoudingsdoel in het Veerse Meer. Voor de goudplevier wordt dit waarschijnlijk veroorzaakt door de steeds verdere verarming van de agrarisch beheerde graslanden waar de soort foerageert. Voor de kluut is de oorzaak van de lage aantallen niet bekend, maar niet uitgesloten kan worden dat de draagkracht van het gebied verslechtert (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015).

Van de zes soorten viseters met een instandhoudingsdoel zitten aalscholver en dodaars beneden hun instandhoudingsdoel. Dit hangt mogelijk met de draagkracht van het gebied voor deze soorten (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015).

Er zijn 12 soorten eenden, ganzen en zwanen die van het gebied gebruikmaken. Hiervan haalt alleen de brandgans zijn instandhoudingsdoel. Voor rotgans, krakeend en smient lijkt de draagkracht van het gebied voldoende. De lage aantallen worden veroorzaakt door factoren buiten het gebied (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015). Kleine zwaan en kolgans gebruiken het gebied vooral als slaapplek, waardoor deze

soorten geen doelaantal hebben. De wilde eend foerageert ook vooral buiten het gebied en gebruikt het Veerse Meer als dagrustplaats.

Met de ingebruikname van de Katse Heule is het water van het Veerse Meer zouter geworden en veranderde de waterkwaliteit. Mogelijk heeft dit effect gehad op zoöplankton, waterplanten en bodemfauna. Dit lijkt te resulteren in een afname van het aantal brilduikers, kuifeenden, meerkoeten, pijlstaarten en slobbeenden. De draagkracht van het Veerse Meer voor deze soorten is verminderd (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015).

3.2 Oosterschelde

Het gebied Oosterschelde is een onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde. Het is een grootschalig getijdenlandschap met een grote mate van natuurlijkheid. In 1986 is de Oosterschelde van de zee afgesloten door een stormvloedkering, die de getijdenwerking nog in enige mate toelaat. Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied) met een vaak grillige structuur, ondiep water en diepe getijdengeulen. In de monding van de Oosterschelde bevinden zich de diepste stroomgeulen die plaatselijk een diepte bereiken van 45 meter. Tussen deze stroomgeulen en in het gebied ten oosten van de Zeelandbrug bevinden zich uitgestrekte gebieden met ondiepe wateren met zandbanken. In het oosten en noorden van het gebied komen grote oppervlakten slikken voor. Binnendijs worden langs de oever een groot aantal karrevelden, inlagen, kreekrestanten en een tweetal eendenkooien tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water.

Het water, het intergetijdengebied en de binnendijs gelegen gebieden vormen tezamen een grote variatie aan milieutypen. Deze variatie aan milieutypen wordt bepaald door factoren als getij, stroming, watertemperatuur, zoutgehalte, vochthuishouding, hoogteligging, waterkwaliteit en sedimentsamenstelling.

De kernopgaven en instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebied Oosterschelde zijn opgenomen in bijlage 2. Het Natura 2000-gebied Oosterschelde is aangewezen voor acht soorten broedvogels en 37 soorten niet-broedvogels (zie bijlage 2). De landelijke staat van instandhouding van zowel broedvogels als niet-broedvogels varieert van zeer ongunstig tot gunstig (bijlage 2). Het gebied is tevens aangewezen voor zes Habitattypen, Noordse woelmuis en gewone zeehond. De staat van instandhouding van de gewone zeehond is gunstig, die van de Noordse woelmuis is zeer ongunstig. Bij de habitattypen varieert dit van ongunstig tot zeer ongunstig.

Kwistenburg in het Veerse Meer heeft een belangrijke functie als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers, die op de droogvallende platen en slikken in het middengebied van de Oosterschelde foerageren (Meininger *et al.* 1994).

4 Effecten op Natura 2000

4.1 Mogelijke effecten en de invloedssfeer van het project

Het plangebied De Zuidvliet ligt in het in Hoofdstuk 3 besproken Natura 2000-gebied Veerse Meer. Directe effecten als *verlies van areaal of leefgebied door ruimtebeslag* of *verstoring* zijn voor dit Natura 2000-gebied aan de orde. Daarnaast omvat het plangebied de grasstrook ten westen van Kwistenburg. Kwsitenburg is van belang als hoogwatervluchtplaats voor niet-broedende steltlopers uit het middengebied van de Oosterschelde.

Het plangebied ligt op 2 km afstand van de Oosterschelde. Directe effecten op de daar voorkomende beschermde habitattypen en het leefgebied van Noordse woelmuis en gewone zeehond zijn niet aan de orde. Eventuele verstoring door beweging, licht en geluid van de bewoning van de recreatiewoningen en het verkeer hebben een lokaal karakter. De afstand tot de Oosterschelde is te groot voor indirecte effecten op de beschermde habitattypen en het leefgebied van Noordse woelmuis en gewone zeehond in dit Natura 2000-gebied. Effecten op beschermde habitattypen, Noordse woelmuis en gewone zeehond worden uitgesloten en verder niet besproken.

Het plangebied De Zuidpolder ligt op minstens 11 km van andere Natura 2000-gebieden, zodat effecten op deze gebieden door verstoring en ruimtebeslag zijn uit te sluiten.

Verstoring door beweging, licht en geluid van de bewoning van de recreatiewoningen en het verkeer op vogels zijn niet op voorhand uitgesloten.

In Natura 2000-gebied Veerse meer komen broedvogels en niet-broedvogels voor die gevoelig zijn voor de zichtbare aanwezigheid van mensen (*optische verstoring*, zie bijlage 2). Er waren onvoldoende gegevens voorhanden voor een gedetailleerde effectinschatting van veranderingen in recreatief gebruik. Om meer inzicht te krijgen in de mogelijke effecten van het gebruik van de recreatiewoningen zijn vogeltellingen in het gebied verricht (zie §4.2).

Als gevolg van bewoning en verkeer treedt emissie van schadelijke stoffen (*verontreiniging*) naar lucht, water en/of bodem op. Dit kan leiden tot extra stikstofdepositie wat gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van habitat of leefgebied. In paragraaf 4.3 wordt hier nader op ingegaan. Verontreiniging als gevolg van bewoning door emissie van andere stoffen wordt uitgesloten.

4.2 Vogeltellingen

Aangezien de cottages langs de rand van het Veerse Meer komen te liggen en het gebruik van de cottages mogelijk het gebiedsgebruik door watervogels gaat

beïnvloeden zijn in de periode juli-december 2016 maandelijks de watervogels op de buitendijkse strook grond geteld en op het water voor de Zuidvlietpolder. Bij deze tellingen is ook Kwistenburg meegenomen en het water hiervoor. Indien goede informatie over het gebiedsgebruik van watervogels beschikbaar zijn, is het mogelijk om de effecten van het plan op het gebiedsgebruik van deze watervogels in te schatten. De gegevens die maandelijks in opdracht van Rijkswaterstaat over het voorkomen van watervogels in het Veerse Meer worden verzameld, zijn hier niet gedetailleerd genoeg voor.

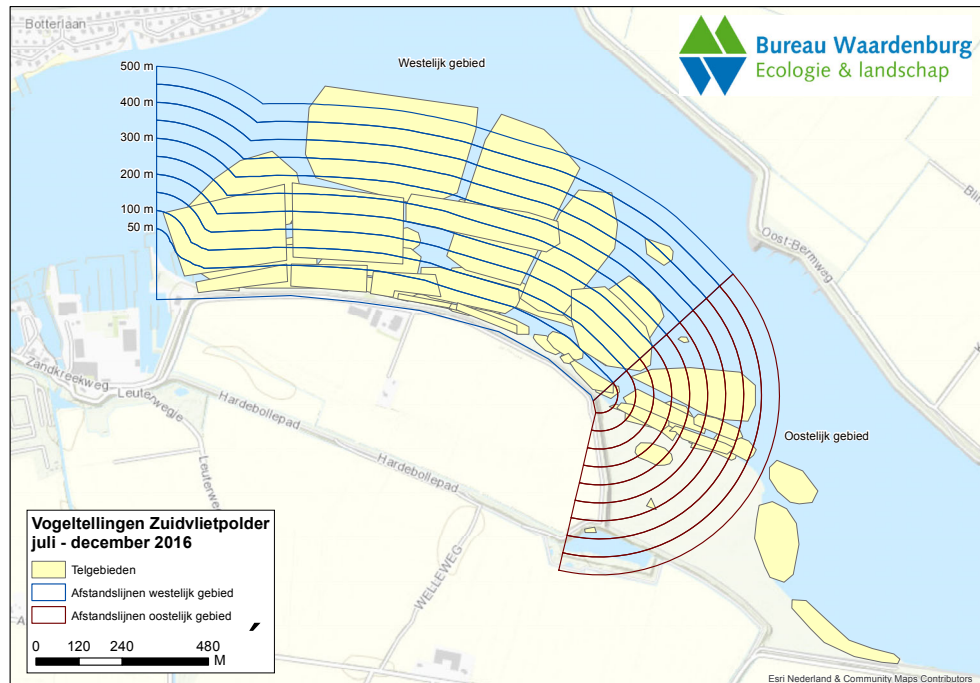
De aanwezige watervogels zijn op kaart ingetekend en per groep watervogels is genoteerd of de vogels aan het foerageren waren of dat ze rustten. De verzamelde gegevens zijn met een geografisch Informatiesysteem (GIS) verwerkt tot polygonen. Hierbij is er vanuit gegaan dat de vogels gelijkmatig over de polygonen verdeeld zijn. Vervolgens is per zone van 50 m gekeken welk deel van een polygoon zich binnen de zone bevond. Hieruit kan het aantal vogels van de polygoon binnen de zone berekend worden en ook het aantal rustende en foeragerende vogels. Dit is zowel voor het gebied voor de Zuidvlietpolder gedaan als voor Kwistenburg.

Op basis van het overzicht van de verstoringsafstanden van watervogels in Krijgsveld *et al.* (2008) zijn de in tabel 1 gepresenteerde verstoringsafstanden per soort gebruikt. Dit komt er op neer dat wanneer de verstoringsafstand 50 m bedraagt, de vogels in de 50 m brede waterzone langs de dijk verstoord worden. Indien de verstoringsafstand 100 m is, worden 2 zones van 50 m (= 100 m) verstoord. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen foeragerende en rustende watervogels.

In figuur 4.1 wordt een overzicht gegeven van de indeling in zones van 50 m.

Tabel 4.1 Verstoringsafstanden van watervogels met een instandhoudingsdoel voor het Veerse Meer die bij de watervogeltellingen in het plangebied zijn waargenomen. Naast de verstoringsafstanden is tevens de gebruikte verstoringsafstand in zones van 50 m aangegeven. Aangenomen is dat in de gebruikte zones alle vogels worden verstoord.

soort	Verstorings-Afstand in m	Gebruikte zones	soort	Verstorings-Afstand in m	Gebruikte zones
Dodaars	23	50 m	Wilde eend	50 - 100	50 m
Fuut	55	50 m	Pijlstaart	116	100 m
Aalscholver	32	50 m	Slobeend	100	100 m
Kl. zilverreiger	52	50 m	Kuifeend	50-100	100 m
Kolgans	47	50 m	Brilduiker	?	100 m
Brandgans	47	50 m	Middelste zaagbek	100	100 m
Rotgans	105	100 m	Meerkoet	19	50 m
Smient	89	100 m	Goudplevier	100	100 m
Krakeend	89	100 m			

Figuur 4.1 Overzicht van de onderscheiden 50 m brede zones evenwijdig aan de dijk. Tevens zijn de gekarteerde groepen watervogels weergegeven. Er is onderscheid gemaakt in een westelijk gebied (voor Zuidervlietpolder) en een oostelijk gebied (Kwistenburg en de grasstrook ten westen hiervan).

Broedvogels met een instandhoudingsdoel

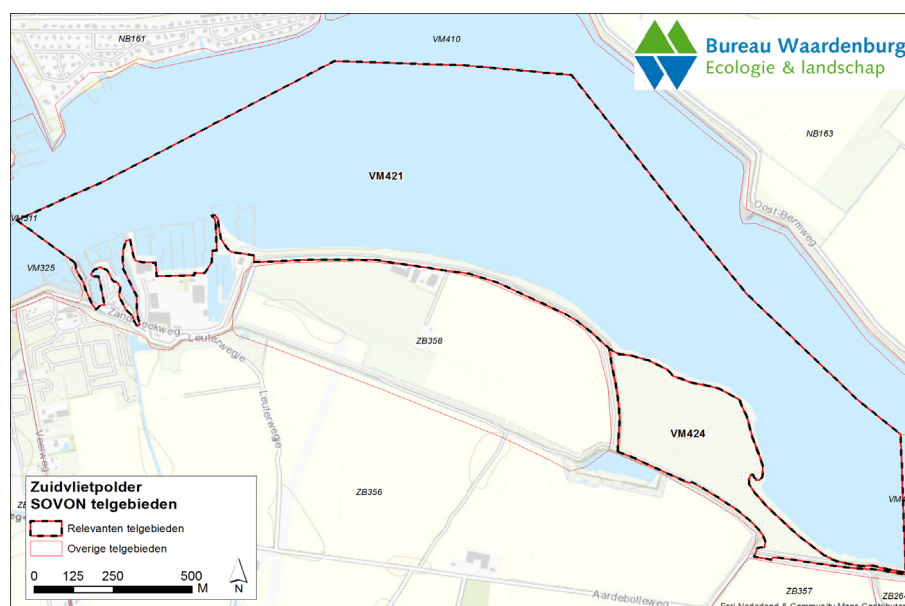
Broedvogels met een instandhoudingsdoel voor het Natura 2000-gebied Veerse Meer komen niet in het plangebied voor (gegevens MWTL-metingen Rijkswaterstaat).

Niet-broedvogels met een instandhoudingsdoel

Tabel 4.2 geeft een overzicht van de instandhoudingsdoelen van niet-broedvogels in het Natura 2000-gebied Veerse Meer, het seizoengemiddelde in de seizoenen 2010-2014 en het seizoensgemiddelde voor deze seizoenen in telvak VM 421 (open water voor de Zuidvliet en Kwistenburg) en telvak VM424 (Kwistenburg inclusief de grasstrook van het plangebied). Telvak VM421 wordt maar 6 keer per jaar geteld sinds maart 2013, zodat hiervoor gecorrigeerd is.

Tabel 4.2 Instandhoudingsdoel van niet-broedvogelsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied Veerse Meer is aangewezen. Tevens is voor het gehele Veerse Meer het seizoengemiddelde per soort voor de seizoenen 2010-2014 gegeven. Of het instandhoudingsdoel (ihd) de laatste vijf seizoenen gehaald is en het belang van de telvakken VM421 en VM424 weergegeven als seizoen-gemiddelde. De twee telvakken staan weergegeven in figuur 4.2.

Soort	ihd	seizoens- gemiddeld	halen ihd	VM421	VM424
Dodaars	160	76		2,0	0,2
Fuut	290	238		9,7	0,1
Aalscholver	170	120		1,1	0,0
Kleine zilverreiger	7	8		0,0	0,8
Lepelaar	4	201		0,1	15,8
Kleine zwaan	behoud	0		0,0	0,0
Kolgans	behoud	0		0,0	5,2
Brandgans	600	712		19,2	36,6
Rotgans	210	303		4,1	0,0
Smient	4.000	3.254		121,0	145,5
Krakeend	60	53		0,0	0,6
Wilde eend	3.200	1.449		12,1	66,6
Pijlstaart	50	15		0,0	0,9
Slobeend	40	19		0,0	4,2
Kuifeend	760	201		0,1	0,0
Brilduiker	420	170		12,1	0,6
Middelste zaagbek	320	415		20,3	0,8
Meerkoet	4.200	2.048		29,3	76,5
Kluut	90	53		0,0	9,0
Goudplevier	820	507		0,0	39,3

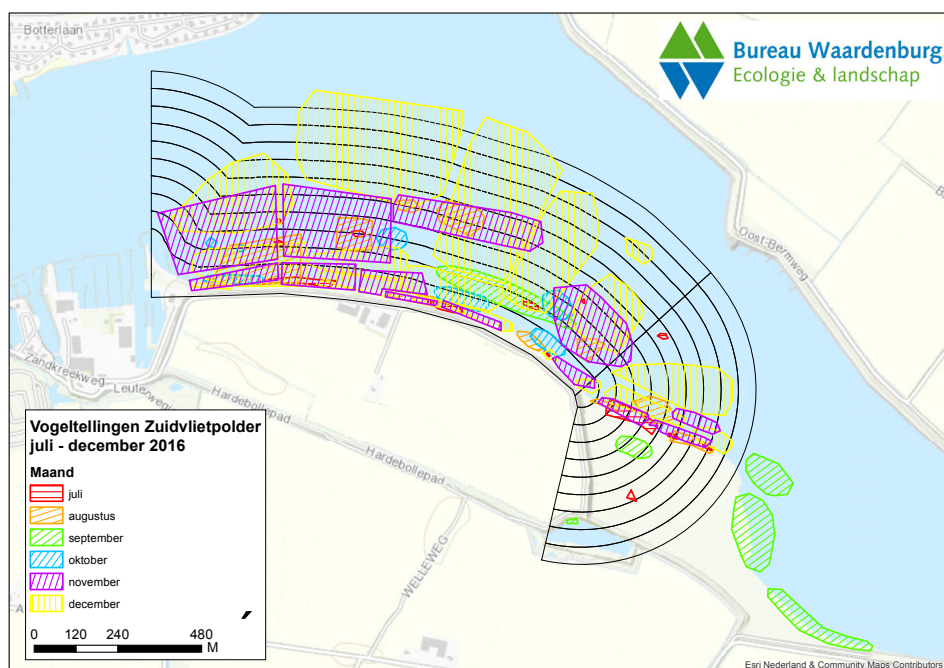

Figuur 4.2 Overzicht van de ligging van de telvakken VM421 en VM424, waarin maandelijks de watervogels in opdracht van Rijkswaterstaat geteld worden.

Tabel 4.3 Overzicht van de aantallen watervogels met een instandhoudingsdoel, die tijdens de aanvullende tellingen zijn waargenomen. Tevens is de activiteit van de vogels op het moment van tellen aangegeven. Het telgebied staat in figuur 4.1.

Soort	juli		augustus		september		oktober		november		december		Totaal	
	F	NF	F	NF	F	NF	F	NF	F	NF	F	NF	F	NF
Dodaars					2								2	0
Aalscholver	2		1				1		1		1		5	1
Brilduiker									25	32	24	11	49	43
Brandgans	97												97	0
Fuut	4	3	12	9		17			12	8	10	13	38	50
Goudplevier					16								16	0
Kuifeend							14						14	0
Krakeend					4					2			4	2
Kolgans										150			0	150
Meerkoet					184		39		24	118	59	3	306	121
Middelste zaagbek						6			23	140	13	31	36	177
Pijlstaart									3	2	2		5	2
Rotgans						48			41	45		4	41	97
Slobeend												3	0	3
Smient						11		36	16	405	218	942	234	1394
Wilde eend				7	215	12		65	16	115	10	96	241	295
Kleine zilverreiger	2				2	11							4	11
Totaal	105	3	13	16	423	105	54	101	161	1017	336	1.104	1.092	2.346

Figuur 4.3 geeft de verspreiding van de groepen watervogels tijdens de tellingen weer. De figuur laat zien dat in december de vogels zich tot op grote afstand van de oever bevonden, terwijl in november de vogels zich duidelijk dichterbij de oever bevonden. Op de grasstrook ten westen van Kwistenburg onderlangs de dijk zijn geen watervogels waargenomen.

Figuur 4.3 Verspreiding van de groepen watervogels op het water voor de Zuidvlietpolder en Kwistenburg in de verschillende telmaanden.

Er zijn vogels geteld in de periode juli-december 2016. Er vanuit gaande dat in de periode januari-juni vogels op een vergelijkbare manier van het gebied gebruik maken (bijlage 3) kan per soort het aantal vogels berekend worden dat seizoen gemiddeld door het gebruik van de cottages verstoord wordt. Tabel 4.4 geeft dit aantal weer. Lepelaar, kleine zwaan en kluut zijn niet in het gebied waargenomen en worden dan ook niet door het gebruik van de cottages verstoord.

Van brandgans, smient, wilde eend, meerkoet, brilduiker en middelste zaagbek worden seizoen gemiddeld één of meer vogels verstoord door het gebruik van de cottages. Voor de andere soorten is dit seizoen gemiddeld minder dan 0,5 en als niet relevant beschouwd. Het gebied van Kwistenburg is door de aanleg van de begroeiing aan de oostkant van dijkzone vrij van verstoring door het gebruik van de huisjes.

Het effect van De Zuidvliet op niet-broedvogels is afhankelijk van verschillende factoren. Enerzijds zijn niet alle soorten jaarrond in het gebied aanwezig en anderzijds zullen bij de cottages in het zomerhalfjaar andere activiteiten worden ondernomen dan in het winterhalfjaar. Daarnaast is het belangrijk op welke wijze de vogelsoort van het gebied gebruik maakt. Rustende vogels kunnen over het algemeen gemakkelijker uitwijken dan foeragerende vogels, aangezien voor deze laatste vooral het voedselaanbod op de locatie zelf bepalend is voor de aanwezigheid.

Tabel 4.4 Seizoengemiddeld aantal watervogels dat verstoord wordt door het gebruik van de cottages. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het gebied voor de Zuidvlietpolder (west) en voor Kwistenburg (oost).

soort	verstoord op jaarbasis			
	west		oost	
	foer	rust	foer	rust
Dodaars	0	0	0	0
Fuut	0	0	0	0
Aalscholver	0	0	0	0
Kleine zilverreiger	0	0	0	0
Lepelaar	-	-	-	-
Kleine zwaan	-	-	-	-
Kolgans	0	0	0	0
Brandgans	5	0	0	0
Rotgans	0	0	0	2
Smient	34	159	0	3
Krakeend	0	0	0	0
Wilde eend	0	34	0	0
Pijlstaart	0	0	0	0
Slobeend	0	0	0	0
Kuifeend	0	0	0	0
Brilduiker	4	2	0	0
Middelste zaagbek	3	6	0	0
Meerkoet	17	16	0	0
Kluut	-	-	-	-
Goudplevier	0	0	0	0

Voor de vogelsoorten, die gebruik maken van de zones, waarin de desbetreffende soort door het recreatieve gebruik van de huisjes verstoord kan worden, moet nader bekeken of er sprake is van een significant negatief effect. Voor de relevante soorten wordt dit in tabel 4.5 weergegeven.

Tabel 4.5 Beoordeling effecten gebruik recreatiewoningen zonder rekening te houden met inrichtingsmaatregelen.

Soort	ihd	seizoen gemiddeld	verstoord foeragerend	verstoord effect
				rustend
Brandgans	600	712	5	0 negatief, niet sign.
Smient	4.000	3.254	34	159 negatief, significant?
Wilde eend	3.200	1.449	0	34 negatief, significant?
Brilduiker	420	170	4	2 negatief, significant?
Middelste zaagbek	320	415	3	6 negatief, niet sign.
Meerkoet	4.200	2.048	17	16 negatief, significant?

Voor brandgans en middelste zaagbek kunnen significant negatieve effecten door het project worden uitgesloten. Bij maatgevende verstoring, wanneer de verstoorde vogels het Veerse Meer verlaten, blijft het resterende aantal vogels

nog steeds boven het instandhoudingsdoel. Er is sprake voor deze soorten van een negatief, niet significant effect.

Voor de smient heeft het Veerse Meer vooral een functie als dagrustplaats, terwijl kleinere aantallen vogels ook in het gebied of op het gras langs de oever foerageren. De oorzaak dat het aantal van de soort beneden het instandhoudingsdoel ligt, ligt buiten het Veerse Meer (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015).

De wilde eend bereikt zijn aantalspiek in het Veerse Meer in de maanden november-februari (Arts *et al.* 2016). De vogels rusten overdag op het Veerse Meer en foerageren 's nachts op graslanden en andere landbouwgebieden in de omgeving. De aantallen liepen in het seizoen 2014/2015 op tot 3.270 vogels. De soort zit beneden zijn instandhoudingsdoel, maar het knelpunt voor deze soort bevindt zich buiten het Veerse Meer (Ministerie van Infrastructuur en Milieu & Rijkswaterstaat 2015). De 34 vogels die mogelijk verstoord worden door het gebruik van de cottages kunnen uitwijken naar een ander deel van het Veerse Meer, omdat slechts een klein deel van het totale aantal wilde eenden in het Veerse Meer verstoord wordt en er in het verleden door grotere aantallen wilde eenden op het Veerse Meer gerust werd.

Voor meerkoet en brilduiker is sprake van een andere situatie, omdat deze soorten ook in het gebied dat potentieel verstoord wordt foerageren. In het beheerplan wordt aangegeven dat de aantallen van beide soorten de laatste jaren achteruit gaan, maar dat de oorzaak daarvan onbekend is. Als mogelijk oorzaak wordt de in gebruik name van het Katse Heul genoemd (Beheerplan Veerse Meer).

Zonder inrichtingsmaatregelen moet aangenomen worden dat er door het recreatief gebruik van de cottages een significant negatief effect voor deze soorten niet uitgesloten kan worden.

Effect inrichtingsmaatregelen

De volgende inrichtingsmaatregelen worden genomen, die in principe gunstig voor de watervogels uitpakken;

- 1) In de strook ten westen van Kwistenburg onderlangs de dijk wordt een 125 m lange kreek aangelegd, met deels slikkige oevers en deels grazige oevers, waarvan de grasmat kort wordt gehouden. Hier komt 250 m grazige oever extra beschikbaar ten opzichte van de huidige situatie.
- 2) Voor Kwistenburg worden mosselbanken van 150-300 m² aangelegd door of het storten van 3.000 kg mosselen of door het aanleggen van BESE-elementen, waarop zich mossels kunnen vestigen. De aanleg van de mosselbanken is voorzien in het derde jaar na de start van het park. In Van 't Westeinde (2016) wordt voorgesteld om meerdere stroken parallel aan de oever aan te leggen. Indien hieraan geen medewerking wordt verleend, wordt een 150 m lange en 2 m brede mosselstrook langs

de gebiedsgrens in het water aangelegd, In deze strook worden om de 25 m 2 m brede openingen gemaakt om voldoende uitwisseling van water te realiseren tussen het gebied voor en achter de strook.

De brilduiker foerageert op kleine schelpdieren, kreeftachtigen, polychaeten en insectenlarven (Snow & Perrins 1998, De Leeuw 1991). Brilduikers duiken 0,5 – 8 m diep, waarbij geen sprake is van een duidelijke voorkeur (Bauer & Glutz 1969). In het ondiepe gebied voor de Zuidervlietpolder wordt zowel gerust als gevoerageerd door de brilduiker. In november foerageerden 19 van de 51 vogels en in december 24 van de 35 vogels binnen de verstoringszone. In november was 24% van de foeragerende vogels binnen 100 m van de oever aanwezig en in december was dit toegenomen tot 81%. Dit betekent dat de oeverzone van belang is als foerageergebied voor de brilduiker.

Een brilduiker eet 1.750 gram natgewicht aan driehoeksmosselen, hetgeen neerkomt op 70 gram droog vlees (De Leeuw 1991). In het mariene milieu zal een vergelijkbare consumptie plaatsvinden. Het gebruik van de cottages zal mogelijk 4 foeragerende brilduikers verstoren, zodat er minstens voedsel beschikbaar moet zijn voor $4 \text{ (vogels)} \times 1,75 \text{ (kg schelpdier)} \times 365 \text{ (dagen)} = 2.555 \text{ kg}$ schelpdieren bovenop de huidige situatie in de ondiepe zone voor de Zuidervlietpolder. Dit kan met de inrichtingsmaatregelen voor Kwistenburg gerealiseerd worden.

De meerkoet is een omnivoor en consumeert zowel plantaardig als dierlijk materiaal. Voor de Zuidvlietpolder wordt zowel in het water als op gras op de oever gevoerageerd, waarbij in de loop van de winter vaak intensiever op land wordt gevoerageerd.

In de huidige vormgeving van de inrichting van het gebied blijft de grazige oever grotendeels gehandhaafd, waarbij bij de huisjes lokaal riet wordt ontwikkeld. Door het gras kort te houden, wordt de kwaliteit van de oever als foerageergebied voor de meerkoet verbeterd in vergelijking met de huidige situatie. Meerkoeten hebben een duidelijke voorkeur voor een relatief korte grazige vegetatie in plaats van een verruigde vegetatie. Deze beheermaatregel komt boven op het graven van de kreek aan de westkant van Kwistenburg en is als maatregel voor het behoud van de draagkracht van het plangebied voor de meerkoet niet noodzakelijk. Door de oever meerkoetvriendelijk in te richten, kunnen de gebruikers van de cottages genieten van wilde vogels die op het gras rond de cottages foerageren. In totaal komt 10 keer 20 m oeverlengte aan kort grasland beschikbaar langs De Zuidvliet voor de meerkoet als foerageergebied in het winterhalfjaar.

De kreek naast Kwistenburg biedt voldoende foerageermogelijkheden voor meerkoeten en smienten die nu in het winterhalfjaar voor de Zuidvlietpolder op de oever foerageren. Voor de goed functioneren van de kreek met oever is het wel noodzakelijk dat het gras op de kreekoever op korte afstand van de waterlijn groeit en dat de gemiddelde graslengte kort is.

Met deze in de planvorming opgenomen inrichtingsmaatregelen kunnen de smienten, die foerageren in het gebied dat door het gebruik van de huisjes verstoord wordt, uitwijken naar het gebied ten westen van Kwistenburg om daar te foerageren. Ook zijn hier voldoende foerageermogelijkheden voor de meerkoet. Hierdoor is er geen netto-effect van de plannen op de realisatie van de instandhoudingsdoelen voor deze soorten in het Veerse Meer. Niet uitgesloten kan worden dat door de aanleg van de kreek op Kwistenburg de aantallen van deze soorten zelfs licht zullen stijgen.

4.3 Bepaling van effecten van stikstofdepositie

De stikstofdepositie als gevolg van het project De Zuidvliet is berekend met behulp van het rekenprogramma AERIUS. Dit programma is onderdeel van het Programma Aanpak Stikstof (PAS). Voor de details van de berekening en resultaten wordt verwezen naar bijlage 4 voor de AERIUS rapportage.

In de Aerijs rapportage is uitgegaan van 38 cottages, die 52 weken van het jaar bezet zijn. Voor de verkeersbewegingen is de gemiddelde afstand via de Veerweg tot de N256 aangehouden, waarbij uitgegaan is per huisje van 2 retourritten per dag gedurende 52 weken. Uit de berekeningen komt naar voren dat er geen natuurgebieden zijn waar de additionele depositie hoger is dan de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr.

Het Natura 2000-gebied Veerse Meer is niet aangewezen voor habitattypen. Bij Natura 2000-gebied Oosterschelde wordt de kritische depositiewaarde van de aanwezige habitattypen in de huidige en toekomstige situatie niet overschreden. Effecten van extra depositie van minder dan 0,05 mol N/ha/jr door de realisatie van De Zuidvliet op instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden Veerse Meer en Oosterschelde zijn daarom uitgesloten.

5 Betekenis plangebied De Zuidvliet voor beschermde soorten planten en dieren

5.1 Relevante soorten

Uit bronnenonderzoek (NDFF geraadpleegd op 10 februari 2017) en een oriënterend veldonderzoek blijkt dat De Zuidvliet ongeschikt is voor de in de regio voorkomende amfibieën, reptielen, beschermde insecten en beschermde zoetwatervissen. Er is buitendijks geen zoetwater aanwezig, zodat het gebied ongeschikt is voor amfibieën, zoetwatervissen en watergebonden insecten. Het gebied bestaat uit een smalle strook ruiger grasland, dat beweid wordt met paarden.

Het plangebied is in potentie wel geschikt voor vogels en vleermuizen. Het plangebied bevat voor deze soorten (in potentie) geschikt habitat, zoals bosjes en open water. Van vogels zijn recente waarnemingen bekend uit de NDFF en ook de recente watervogeltellingen geven een beeld van het gebruik van het gebied. De functie van het plangebied voor deze soorten wordt besproken in de volgende paragraaf.

5.2 Betekenis van het plangebied voor beschermde soorten

5.2.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn³

Vogels met jaarrond beschermde nestplaats

Er zijn in het plangebied geen nestplaatsen van vogels aanwezig, die jaarrond beschermd zijn.

Overige broedvogels

Uit het NDFF blijkt dat in het plangebied en direct omgeving broedvogelsoorten als gele kwikstaart, veldleeuwerik, graspieper en patrijs kunnen voorkomen. Voor andere soorten is het plangebied weinig geschikt vanwege het grotendeels ontbreken van opgaande begroeiing.

5.2.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Vleermuizen

Er zijn buitendijks geen geschikte verblijfplaatsen voor vleermuizen aanwezig. De dijk is als lijnvormig element potentieel wel geschikt als vliegroute en als foerageerlocatie voor vleermuizen. In het NDFF zijn geen waarnemingen van vleermuizen in de relevante kilometerhokken bekend.

³ Op grond van door het ministerie van EZ verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

5.2.3 Beschermingsregime andere soorten

Planten

Het plangebied heeft geen betekenis voor beschermde soorten planten. In het plangebied zijn namelijk geen beschermde soorten planten aangetroffen. Geschikte groeiplaatsen / biotopen zijn ook niet aanwezig. Wel komen hier de volgende Rode Lijstsoorten voor: dunstaart, driedistel, schorrezoutgras, melkkruid en kattendoorn. Op Kwistenburg zijn de volgende Rode Lijst soorten aangetroffen: zeegerst, kamgras, schorrezoutgras, klein schorrekruid, melkkruid en gewone agrimonie. (bron: NDFF en eigen waarnemingen Bureau Waardenburg). Deze soorten hebben echter geen beschermingsstatus.

Vissen

Het plangebied heeft weinig betekenis voor beschermde soorten vissen, omdat er geen goed ontwikkelde oeverzone is en het gebied heeft een geringe waterdiepte. De zwarte grondel is talrijk in het oostelijke deel van het Veerse meer (www.sportvisserijzwn.nl), zodat deze soort ook in het water voor het plangebied zal voorkomen. De zwarte grondel is een soort van de Rode Lijst (gevoelig) maar is niet beschermd volgens de Wet natuurbescherming.

Grondgebonden zoogdieren

Er zijn geen waarnemingen van strikt beschermde soorten uit het plangebied bekend en het gebied is er ook niet geschikt voor. Wel komen hier soorten voor, zoals haas en veldmuis. Dit zijn algemeen voorkomende soorten zoogdieren waarvoor in Zeeland een vrijstelling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen.

6 Effecten op beschermde soorten

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten van de werkzaamheden op soorten van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en het Beschermingsregime andere soorten. De voorgenomen werkzaamheden starten naar verwachting in 2018 en worden getoetst aan de Wet natuurbescherming.

6.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

Het plangebied heeft betekenis voor broedvogelsoorten van extensief gebruikt grasland als graspieper, veldleeuwerik en gele kwikstaart (zie § 5.2.3)

Effect op de kwaliteit verblijfplaatsen

Er zijn geen jaarrond beschermde broedplaatsen van vogels in het gebied aanwezig. Jaarlijks worden 2-4 cottages aangelegd. Deze werkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen (niet in periode half maart-augustus) of er wordt van te voren gecontroleerd door een ter zake kundige dat er geen broedvogels aanwezig zijn, die verstoord kunnen worden. Bij bouwen buiten het broedseizoen zijn de cottages afgebouwd voor de start van het broedseizoen. In het tweede geval zijn er bij de start van de werkzaamheden geen broedvogels aanwezig. Indien de werkzaamheden begonnen zijn en er komen vervolgens toch vogels tot broeden komen, betekent dit dat de vogels blijkbaar geen last hebben van de werkzaamheden.

Op Kwistenburg en het gebied voor Kwistenburg worden geen vogels verstoord, omdat deze delen afgeschermd zijn door de begroeiing aan de oostkant van het projectgebied.

Voor broedvogels van extensief gebruikt grasland wordt het plangebied van De Zuidvliet ongeschikt door de aanwezigheid van de huisjes en de aanplant van heggen en struiken.

Effect op het aanbod aan verblijfplaatsen (kwantiteit)

Tijdelijke effecten

De aanlegwerkzaamheden vinden plaats buiten het broedseizoen of na controle op aanwezigheid van broedvogels, zodat er geen directe tijdelijke effecten van de werkzaamheden zijn. Wel zijn er tijdelijke indirecte effecten, omdat de beplanting eerst tot ontwikkeling moet komen, voordat hier broedmogelijkheden ontstaan voor meer struweel gebonden soorten.

Permanente effecten

Met de realisatie van heggen en struwelen en de aanplant van bomen neemt de diversiteit in het gebied toe, waartoe er voor veel soorten broedmogelijkheden ontstaan in het gebied. Dit zijn vooral soorten van struwelen en meer parkachtige milieus met een afwisseling van open en gesloten vegetaties.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen

Vernielen of beschadigen nest-, rust en slaappleatsen (Wnb art. 3.1.2)

Door buiten het broedseizoen te werken of door van te voren te controleren dat er geen broedparen aanwezig zijn, worden er geen nestplaatsen vernield.

Mitigerende maatregelen

Tabel 4.3 laat zien dat de aantallen watervogels in het gebied in november sterk toenemen. Veel van de overwinterende vogels verlaten na februari weer het gebied. Voor de Zuidvlietpolder ligt een uitgebreide ondiepte, die voor watervogels aantrekkelijk is. Voedsel in de vorm van bodemfauna is hier makkelijk te bereiken en door de ondiepte is het gebied moeilijk toegankelijk voor waterrecreatie. Indien vanuit de cottages met bootjes wordt gevaren kan dit verstoring van de vogels op het water opleveren. Dit kan voorkomen worden door op het water enkele tientallen meters uit de oever een ballenlijn neer te leggen als begrenzing van het te bevaren gebied, waarbij ook de oostgrens van het gebied wordt afgesloten om verstoring van Kwistenburg te voorkomen, of door het gebruik van bootjes in de periode oktober-maart niet toe te staan.

Indien deze mitigerende maatregelen onderdeel van het plan vormen, worden eventueel verstorende effecten van het gebruik van de cottages op de vogels die gebruik maken van ondiepten op grotere afstand van de huisjes gemitigeerd.

De hierboven genoemde maatregelen dragen er aan bij dat van overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van vogels geen sprake is.

6.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Er wordt ingeschat dat het plangebied betekenis als heeft jachtgebied en vliegroute voor vleermuizen (zie § 5.2.2)

Effect op de kwaliteit verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen

In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen voor vleermuizen beschikbaar, zodat effecten op verblijfplaatsen zijn uit te sluiten.

Overige functies

Dijken en andere lijnelementen worden veelal door vleermuizen gebruikt als migratieroute om van de rust- naar de foerageerplaatsen te trekken en omgekeerd (Kapteyn 1995). Na inrichting van het gebied neemt de begroeiing in het gebied van struiken en bomen toe, waardoor de beschutting toeneemt. Hierdoor wordt het plangebied aantrekkelijker voor vleermuizen als foerageergebied (Kapteyn 1995). Negatieve effecten op vleermuizen zullen zich door de inrichting van De Zuidvliet niet voordoen. De foerageermogelijkheden nemen juist toe.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen

De voorgenomen plannen kunnen de functie voor vleermuizen versterken, overtreding van verbodsbepalingen is uitgesloten.

6.3 Beschermingsregime andere soorten

Het plangebied heeft betekenis voor algemeen voorkomende zoogdieren als veldmuis en haas. Met de inrichting van het gebied kunnen verblijfplaatsen van deze soorten verdwijnen. Deze verblijfplaatsen zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. In de provincie Zeeland geldt ten aanzien van deze soorten een vrijstelling bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Een ontheffing van de Wet natuurbescherming is daarmee niet nodig.

Het plangebied heeft betekenis voor de zwarte grondel (zie § 5.2.3)

Effect op de kwaliteit verblijfplaatsen

Voortplantings-, rust- en andere verblijfplaatsen

Een klein deel van de cottages wordt deels in het water gebouwd. Hierdoor wordt tijdens de aanlegfase leefgebied tijdelijk verstoord. Na de aanleg wordt er meer recreatief gebruik van het gebied gemaakt, maar dit zal niet van invloed zijn op de zwarte grondel, aangezien er zich nu op korte afstand van de recreatiewoningen een snelvaar traject aanwezig is. Door de ontwikkeling van de oeverzone en de aanleg van huisjes in het water, zullen de schuilmogelijkheden eerder toe dan afnemen.

Met name de aanleg van de mosselbanken ontstaan hier ook verblijfplaatsen voor de zwarte grondel.

Effect op het aanbod aan verblijfplaatsen (kwantiteit)

Tijdelijke effecten

Zeer lokaal zal door de aanleg van de cottages deels in het water verstoring optreden.

Permanente effecten

Na aanleg van de cottages en de mosselbanken neemt het aantal verblijfplaatsen voor de zwarte grondel toe ten opzichte van de huidige situatie.

Staat van instandhouding

Huidige staat van instandhouding

De huidige staat van instandhouding is goed.

Staat van instandhouding na de ingreep

Na de ingreep worden de leefomstandigheden voor de zwarte grondel eerder gunstiger dan ongunstiger.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen

Vernielen of beschadigen groeiplaatsen, verblijfplaatsen (Wnb art. 3.10.1)

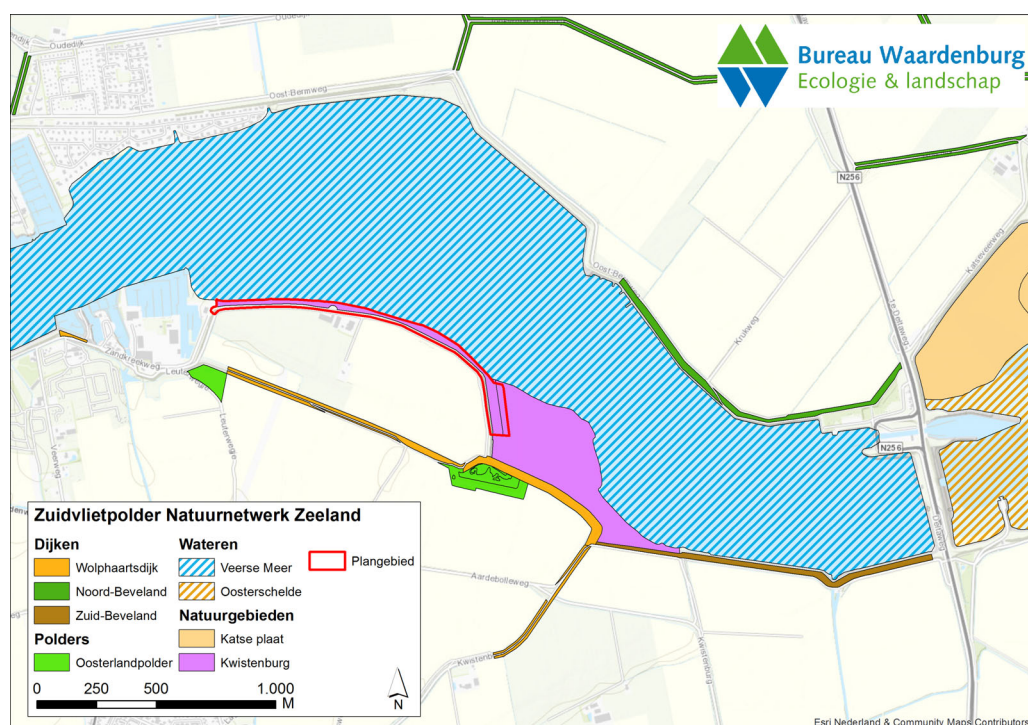
De paaitijd van de zwarte grondel beslaat de periode mei-augustus, zodat er bij werkzaamheden in de paaitijd mogelijk lokaal een enkele paaiplek verstoord wordt, indien er in het water gebouwd gaat worden. Gezien het talrijke voorkomen van de soort in het Veerse Meer is de goede staat van instandhouding niet in het geding.

7 Nee, tenzij-toets NNN

7.1 Wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN

De wezenlijke waarden en kenmerken van De Zuidvliet in de provincie Zeeland zijn niet vastgelegd. Het gebied heeft de bestemming natuur.

Figuur 7.1 geeft de begrenzing van de NNN in de omgeving van het plangebied weer.

Figuur 7.1 begrenzing van de NNN in het plangebied.

7.2 Effecten op het NNN

Effecten op het functioneren van het NNN zijn niet te verwachten. De wezenlijke waarden en kenmerken worden niet aangetast.

Wel gaat door het ruimtebeslag een deel van het gebied verloren. Het NNN ter plaatse bestaat uit de dijk, binnen- en buitenzijde, en het voorland. De binnenzijde van de dijk verandert niet. Op een deel van de dijk worden aan de buitenzijde cottages geplaatst, waardoor dit deel van het gebied zijn functie verliest. Maximaal gaat het naar schatting om $38 \times 50 \text{ m}^2 = 1.900 \text{ m}^2$. Hier tegenover staat dat door het aanplanten van bomen en struiken op het voorland, de diversiteit van het gebied sterk toeneemt en daardoor voor meer

soorten een verbindingzone kan vormen, zoals kleine zoogdieren, insecten en vleermuizen.

7.3 Mitigatie en resterende effecten

Een klein deel van de verbindingzone gaat verloren, maar een groot deel blijft behouden. Daarnaast neemt de kwaliteit van de verbindingzone toe door het toevoegen van een nieuw element als struweel en door het aanplanten van extra bomen.

8 Conclusies

8.1 Effecten beschermde gebieden

Op grond van het veldbezoek, de vogeltellingen en bronnenonderzoek, wordt geconcludeerd dat

1. Directe effecten als gevolg van het project De Zuidvliet als verlies van areaal of leefgebied door ruimtebeslag zijn weliswaar aan de orde, maar de effecten hiervan worden door de in de plannen opgenomen inrichtingsmaatregelen gemitigeerd.
2. Indirecte effecten als gevolg van het project De Zuidvliet als versnippering, verdroging, verstoring en verontreiniging zijn niet aan de orde. Gedurende de wintermaanden, wanneer het gebied intensiever door watervogels wordt gebruikt, is er minder recreatief gebruik van het open water door de gebruikers van de recreatiewoningen.
3. Het project De Zuidvliet zal leiden tot een kleine extra depositie van stikstof in Natura 2000-gebieden. Effecten op instandhoudingsdoelen voor stikstof-gevoelige habitats of leefgebieden van soorten zijn daarbij uitgesloten.

Uit AERIUS berekeningen komt naar voren dat er geen natuurgebieden zijn waar de additionele depositie hoger is dan de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Het Natura 2000-gebied Veerse Meer is niet aangewezen voor habitattypen. Bij Natura 2000-gebied Oosterschelde wordt de kritische depositiewaarde van de aanwezige habitattypen in de huidige en toekomstige situatie niet overschreden. Effecten van extra depositie van minder dan 0,05 mol N/ha/jr door de realisatie van De Zuidvliet op instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebieden Veerse Meer en Oosterschelde zijn daarom uitgesloten.

Op grond van de in dit rapport gepresenteerde objectieve gegevens zijn negatieve effecten als gevolg van het project De Zuidvliet op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden uitgesloten. Daarmee zijn significant negatieve effecten eveneens uitgesloten.

Cumulatieve effecten

Omdat er geen negatieve effecten zijn, is het niet nodig naar cumulatieve effecten onderzoek te doen.

8.2 Effecten beschermde soorten

Aangezien de bouw van de recreatiewoningen buiten het broedseizoen plaatsvindt of nadat in het broedseizoen met zekerheid is vastgesteld door een

ter zake kundige dat op de bouwlocatie en directe omgeving geen broedvogels aanwezig zijn, zijn er geen effecten op broedvogels. Indien er in het broedseizoen vervolgens tijdens de werkzaamheden toch vogels toch tot broeden komen ondervinden deze broedvogels blijkbaar geen hinder ondervinden van de werkzaamheden aan de cottages.

Vleermuizen gebruiken de dijk als vliegroute. Deze functie wordt door de ontwikkeling van de cottages eerder versterkt dan verslechterd, omdat door de aanplant van hagen en bomen er meer luwte ontstaat, waardoor het voor vleermuizen geschikter wordt om te foerageren.

De ondiepe oeverzone is nu weinig geschikt is als leefgebied voor zoutwatervissen. Met de ontwikkeling van lokaal riet en de aanleg van de mosselbankverbeteren de mogelijkheden voor deze zoutwatervissen. Er treden geen effecten op beschermde vissoorten op.

Als gevolg van het project De Zuidvliet worden geen verbodsbepalingen ten aanzien van soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn overtreden. Met de inrichting van het gebied kunnen verblijfplaatsen van soorten als veldmuis en haas verdwijnen. In de provincie Zeeland geldt ten aanzien van deze soorten een vrijstelling bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling. Een ontheffing van de Wet natuurbescherming is daarmee niet nodig.

8.3 Aanbevelingen

Omdat er door de combinatie van de bouw en het gebruik van cottages met inrichtingsmaatregelen, die onlosmakelijk onderdeel vormen van het plan, er geen effecten zijn, is het uitgesloten dat er significante effecten zijn.

N.B. De beoordeling van de noodzaak voor een vergunning ligt bij het bevoegd gezag. De conclusie van Bureau Waardenburg heeft geen rechtskracht.

Ontheffing

Aangezien er geen beschermde soorten negatief beïnvloed worden door de plannen is het niet nodig ontheffing aan te vragen.

Vervolgonderzoek

De conclusies in dit rapport zijn gebaseerd op voldoende beschikbare en actuele informatie. Er zijn geen hiaten in kennis geconstateerd die van invloed kunnen zijn op de conclusies. De conclusies geven dan ook geen aanleiding voor vervolgonderzoek.

Maatregelen

Naast de inrichtingsmaatregelen, die al onderdeel van het plan vormen, is het niet nodig om extra maatregelen te nemen.

8.4 Samenvattende tabel effecten

In tabel 8.1 wordt een korte samenvatting gegeven van de effecten die door de voorgenomen ingreep, inclusief de inrichtingsmaatregelen, ontstaan. Hierbij zijn niet alleen de soorten en soortgroepen opgenomen, die in het kader van deze Passende Beoordeling zijn besproken. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de effecten van het gebied De Zuidvliet en de effecten van de mitigerende maatregelen bij de strook langs Kwistenburg. Zonder het project De Zuidvliet zou het netto-effect nul zijn.

Tabel 8.1 Samenvatting van de effecten van de ingreep, inclusief inrichtingsmaatregelen. o = geen effect, - = licht negatief effect, -- = sterker negatief effect, = = licht positief effect, ++ = sterker positief effect. Zowel het effect per deelgebied als het netto-effect is gegeven.

Soort(-groep)	De Zuidvliet	Strook langs Kwistenburg	Netto effect project
smient	--	++	o
meerkoet	+	++	++
brilduiker	-	+	o
steltlopers	-	++	+
graslandbroedvogels	-	+	o
struweelvogels	++	o	++
Vleermuizen	++	o	++
zoutwatervissen	+	++	++
verbindingszone	+	o	+

9 Literatuur

- Arts F.A., S. Lilipaly & R.C.W. Strucker 2016. Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2014 / 2015. RWS Centrale informatievoorziening BM 16.09.
- Bauer K.M. & U.N. Glutzvon Blotzheim 1969, Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 3. (Anseriformes, 2. Teil). Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt.
- Kapteyn K. 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co, Haarlem.
- Krijgsveld K.L., R.R. Smits & J. Van der Winden 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Meininger P.L., C.M. Berrevoets & R.C.W. Strucker 1994. Watervogeltellingen in het zuidelijk Deltagebied 1987-91. Rapport RIKZ-94.005. RIKZ, Den Haag.
- Leeuw J. De 1991. Predatie van driehoeksmosselen door watervogels. 1991 – 18 lio. Intern rapport. RWS Directie Flevoland, Lelystad.
- Snow D.W. & C.M. Perrins 1998. The birds of the Western Palearctic. Concise edition. Volume 1 Non-Passerines. Oxford University Press, Oxford.
- Van 't Westeinde B.A. 2016. "De Zuidvliet", duurzame recreatie in de natuur.

Bijlage 1 Wettelijke kader

1.1 Inleiding

Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) in werking. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Met de inwerkingtreding van de Wnb zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ.

Deze bijlage vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In paragraaf 1.2 komen algemene bepalingen van de wet aan de orde. Gebiedsbescherming is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden' en is hier samengevat in paragraaf 1.3. De bescherming van soorten is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 3 Soorten' en in deze bijlage samengevat in paragraaf 1.4. De bescherming van bomen en bos is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 4 Houtopstanden, hout en houtproducten'. Dit laatste hoofdstuk en andere onderdelen van de Wnb zoals jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, faunabeheer en omgang met exoten maken geen deel uit van deze bijlage.

1.2 Algemene bepalingen

Art 1.10 De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Art 1.11 Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht houdt in elk geval in dat handelingen waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten achterwege blijven, dan wel dat noodzakelijke maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen ze beperkt of ongedaan worden gemaakt.

Art 1.12 Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor:

- het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;
- het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;
- de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als 'bijzondere provinciale natuurgebieden' en 'bijzondere provinciale landschappen'.

1.3 Natura 2000-gebieden

De Wnb heeft tot doel het beschermen en in stand houden van Natura 2000-gebieden.

Relevante wettelijke bepalingen

De beoordeling van projecten en andere handelingen wordt geregeld in artikel 2.7 tot en met artikel 2.9. Aanwijzingsbesluiten geven de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de leefgebieden voor vogels van de Vogelrichtlijn, de natuurlijke habitats en de habitats van soorten van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsmaatregelen zijn voor elk gebied beschreven in het beheerplan. Tevens beschrijft het beheerplan welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Voor het uitvoeren van plannen of projecten kan GS de verplichting opleggen tot preventieve of herstelmaatregelen. Dit is niet van toepassing indien voor het plan of project een (omgevings)vergunning is verleend.

Beoordeling van plannen en projecten

Art. 2.7 Voor een plan dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie (in cumulatie) met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, is een **passende beoordeling** noodzakelijk. Er is een **vergunning** nodig van GS voor projecten of andere handelingen die de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de

soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. De bevoegdheid ten aanzien van de vergunningverlening ligt bij GS van de provincie waarin het project wordt uitgevoerd.

Er geldt een **uitzondering op de vergunningprocedure** op grond van de Wet natuurbescherming: als via een andere wettelijke bepaling een passende beoordeling verplicht is (bijvoorbeeld op grond van de Tracéwet of de Speedwet wegverbreding) voor de besluitvorming.

Art. 2.9 Géén vergunning is nodig:

- Als het project of de handeling is opgenomen in een Natura 2000-beheerplan of in een vastgesteld programma voor Natura 2000-gebieden (zoals de PAS). Voorwaarde is dat 1) ten aanzien van het plan of het programma een passende beoordeling van projecten is uitgevoerd waaruit de zekerheid is verkregen dat het project de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zal aantasten, en 2) dat het bestuursorgaan dat het plan of programma heeft vastgesteld, tevens bevoegd gezag is voor vergunningverlening of dat dit bestuursorgaan heeft ingestemd heeft met het plan of programma.
- Als het project of de handeling al bestond of bekend was op de referentiedatum 31 maart 2010 of later als het gebied later is aangewezen (ook wel bekend als bestaand gebruik).
- Als het project of de handeling behoort tot door PS bij verordening aangewezen categorieën van gevallen.

Toelichting op begrippen

Habitattoets

De habitattoets is de verzamelnaam van toetsingen van effecten van plannen en projecten op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. In beginsel worden de effecten van plannen en projecten op Natura 2000-gebieden 'passend beoordeeld'. Als er kans is op significant negatieve effecten en mitigerende maatregelen bij de beoordeling zijn betrokken wordt gesproken over een '**passende beoordeling**'. Om procedurele redenen kan er voor worden gekozen om een **oriëntatiefase** – soms ook wel '**voortoets**' genoemd – te doorlopen. De inhoudelijke studie is in de oriëntatiefase in grote lijnen identiek aan een passen de beoordeling, echter mitigerende maatregelen zijn bij de oriëntatiefase niet bij de beoordeling betrokken. Als de conclusie is dat significante negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten en maatregelen nodig zijn om significant negatieve effecten met zekerheid te voorkomen, zal alsnog een passende beoordeling nodig zijn.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen zijn maatregelen ter voorkoming of beperking van het (mogelijke) effect van het project of andere handeling en deze maatregelen zijn onlosmakelijk verbonden zijn met een project / andere handelingen

Cumulatieve effecten

Voor de habitattoets geldt uitdrukkelijk dat voor elke activiteit onderzocht moet worden of er mogelijke significante effecten zijn als gevolg van de activiteit afzonderlijk en in combinatie met andere plannen en projecten. In het laatste geval moeten de gezamenlijke ofwel cumulatieve effecten beoordeeld worden in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. Het gaat daarbij om alle plannen en projecten die op bestuurlijk niveau zijn goedgekeurd en die nog niet (volledig) zijn gerealiseerd.

Significantie

Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van het plan of project realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. In de Leidraad bepaling Significantie is het begrip 'significante gevolgen' toegelicht.⁴

Externe werking

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Programma Aanpak Stikstof

Op 1 juli 2015 is de Programma Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Dit programma geeft met een gericht pakket van herstelmaatregelen enerzijds waarborgen voor behoud en herstel van stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten en biedt anderzijds ruimte voor nieuwe economische activiteiten. Voor projecten die vermeld zijn op een lijst met prioritaire projecten is op voorhand ruimte gereserveerd. Voor nieuwe projecten (niet-prioritair) geldt bij een toename van stikstofdepositie op een stikstof gevoelig habitat met thans al een overschrijding het volgende:

- Activiteiten met een stikstofdepositie vanaf 1 mol/ha/jaar zijn vergunningplichtig.
- Activiteiten met een stikstofdepositie onder 0,05 mol/ha/jaar zijn niet vergunningplichtig.

⁴ Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. Publicatie Steunpunt Natura 2000, versie 27 mei 2010.

- Voor activiteiten met een stikstofdepositie tussen 0,05 mol/ha/jaar – 1 mol/ha/jaar moet voor het Natura 2000-gebied worden nagegaan wat de actuele geldende grenswaarde is. Bij 95% uitgegeven depositieruimte wordt de grenswaarde verlaagd naar 0,05 mol/ha/jaar; dan is dus een vergunning nodig bij een stikstofdepositie hoger dan 0,05 mol/ha/jaar (anders bij 1 mol/ha/jaar)

De omvang van de stikstofdepositie als gevolg van een project moet worden vastgesteld aan de hand van het rekenmodel AERIUS Calculator.

1.4 Soorten

Verbodsbepalingen

De Wnb onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

Art. 3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

1. Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels (VR artikel 1) te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder 1 te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder 1 te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld onder 1 opzettelijk te storen.
5. Het verbod, opzettelijk storen, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁵. Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn.

Art. 3.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

1. Het is verboden in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden **planten** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onttwortelen of te vernielen.

⁵ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Art. 3.10 Beschermingsregime andere soorten

1. Het is verboden in het wild levende **zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers** van de soorten, genoemd in de bijlage bij de Wet, onderdeel A, natuurbescherming opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
3. Het is verboden **vaatplanten** genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Art 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Art 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (Art 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (Art 3.3, Art 3.8)

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing,
- er is voldaan aan een in Art 3.3 dan wel Art 3.8 genoemd belang,
- er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de Svl.

Art 3.3, Art 3.8 De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Art. 3.10 Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** van gebieden en **bestendig beheer of onderhoud**.

Art. 3.31 De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde **gedragscode** en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Bijlage 2 Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Veerse Meer

Essentietabel Natura 2000-gebied 119, Veerse Meer

Kernopgaven

Opgave landschappelijke samenhang en interne complexiteit (Noordzee, Waddenzee en Delta)

Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, kreken, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen. Behoud openheid, rust en donkerte. Voor vogels betekent dit voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende rustige hoogwatervluchtplaatsen op korte afstand van foerageergebieden in het intergetijdengebied.

1.04

Foerageerfunctie visetende vogels

Behoud foerageerfunctie visetende vogels in het bijzonder voor fuut A005, geoorde fuut A008 en middelste zaagbek A069.

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven		
Broedvogels										
A017	Aalscholver	+	=	=			300			
A034	Lepelaar	+	=	=			12			
A183	Kleine Mantelmeeuw	+	=	=			590			
Niet-broedvogels										
A004	Dodaars	+	=	=		160				
A005	Fuut	-	=	=		290		1.04		
A017	Aalscholver	+	=	=		170				
A026	Kleine Zilverreiger	+	=	=		7				
A034	Lepelaar	+	=	=		4				
A037	Kleine Zwaan	-	=	=		behoud				
A041	Kolgans	+	=	=		behoud				
A045	Brandgans	+	=	=		600				
A046	Rolgans	-	=	=		210				
A050	Smient	+	=	=		4000				
A051	Krakeend	+	=	=		60				
A053	Wilde eend	+	=	=		3200				
A054	Pijlstaart	-	=	=		50				
A056	Slobeend	+	=	=		40				
A061	Kuifeend	-	=	=		760				
A067	Brilduiker	+	=	=		420				
A069	Middelste Zaagbek	+	=	=		320		1.04		
A125	Meerkoet	-	=	=		4200				
A132	Kluut	-	=	=		90				
A140	Goudplevier	--	=	=		820				

Legenda

W

Kernopgave met wateropgave

Sense of urgency: beheeropgave

Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities

SVI landelijk

Landelijke Staat van Instandhouding (~ zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)

=

Behoudsdoelstelling

>

Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling

=(<)

Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

deze tabel is gebaseerd op het definitief aanwijzingsbesluit

Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Essentietabel Natura 2000-gebied 118_Oosterschelde

Kernopgaven

	Opgave landschappelijke samenhang en interne compleetheid (Noordzee, Waddenzee en Delta)	Behoud of herstel ruimtelijke samenhang diep water, krekens, geulen, ondiep water, platen, kwelders of schorren, stranden en bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen. Behoud openheid, rust en donkerte. Voor vogels betekent dit voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende rustige hoogwatervluchtplaatsen op korte afstand van foerageergebieden in het intergetijdengebied.
1.11	Rust- en foerageergebieden	Behoud slikken en platen voor rustende en foeragerende niet-broedvogels zoals voor bonte strandloper A149, rosse grutto A157, scholekster A130, kanoet A143, steenloper A169 en eider A063 en rustgebieden voor gewone zeehond H1365 en grijze zeehond H1364.
1.13	Voortplantingshabitat	Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen H2110) voor bontbekplevier A137, strandplevier A138, kluut A132, grote stern A191 en dwergstern A195, visdief A193 en grijze zeehond H1364.
1.16	Diversiteit schorren en kwelders	Behoud (Waddenzee) en herstel (Delta) van schorren en zilte graslanden (buitendijks) H1330_A met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.
1.19	Binnendijkse brakke gebieden	Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis *H1340, broedvogels (kluut A132, sterns), overgangs- en trilveren (veenmosrietlanden) H7140_B, schorren en zilte graslanden (binnendijks) H1330_B (bijv. Yerseke Moer), brakke variant van ruigten en zomen (hang wilgenroosje) H6430_B en als hoogwatervluchtplaats.

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven
Habitattypen								
H1160	Grote baaien	--	=	>				
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	-	>	=				
H1320	Slijkgrasvelden	--	=	=				
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	-	=	=				1.16,W
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)	-	>	=				1.19,W
H7140B	Overgangs- en trilveren (veenmosrietlanden)	-	>	>				1.19,W
Habitatsoorten								
H1340	*Noordse woelmuis	--	>	=	>			1.19,W
H1365	Gewone zeehond	+	=	>	>			1.11,
Broedvogels								
A081	Bruine Kiekendief	+	=	=			19	
A132	Kluut	-	=	=			2000*	1.19,W
A137	Bontbekplevier	-	=	=			100*	
A138	Strandplevier	--	>	>			220*	
A191	Grote stern	--	=	=			4000*	1.19,W
A193	Visdief	-	=	=			6500*	1.19,W
A194	Noordse Stern	+	=	=			20	1.19,W
A195	Dwergstern	--	=	=			300*	1.19,W
Niet-broedvogels								
A004	Dodaars	+	=	=		80		
A005	Fuut	-	=	=		370		
A007	Kuifduiker	+	=	=		8		
A017	Aalscholver	+	=	=		360		
A026	Kleine Zilverreiger	+	=	=		20		
A034	Lepelaar	+	=	=		30		
A037	Kleine Zwaan	-	=	=				
A043	Gauwe Gans	+	=	=		2300		
A045	Brandgans	+	=	=		3100		
A046	Rotgans	-	=	=		6300		
A048	Bergeend	+	=	=		2900		
A050	Smient	+	=	=		12000		
A051	Krakeend	+	=	=		130		
A052	Wintertaling	-	=	=		1000		
A053	Wilde eend	+	=	=		5500		
A054	Pijlstaart	-	=	=		730		
A056	Slobeend	+	=	=		940		
A067	Brilduiker	+	=	=		680		
A069	Middelste Zaagbek	+	=	=		350		
A103	Slechtvalk	+	=	=		10		
A125	Meerkoet	-	=	=		1100		
A130	Scholekster	--	=	=		24000		1.11,
A132	Kluut	-	=	=		510		
A137	Bontbekplevier	+	=	=		280		
A138	Strandplevier	--	=	=		50		1.13
A140	Goudplevier	--	=	=		2000		
A141	Zilverplevier	+	=	=		4400		
A142	Kievit	-	=	=		4500		
A143	Kanoet	-	=	=		7700		1.11,
A144	Drieteenstrandloper	-	=	=		260		
A149	Bonte strandloper	+	=	=		14100		1.11,
A157	Rosse grutto	+	=	=		4200		1.11,
A160	Wulp	+	=	=		6400		
A161	Zwarte ruiter	+	=	=		310		
A162	Tureluur	-	=	=		1600		
A164	Groenpootruiter	+	=	=		150		
A169	Steenloper	--	=	=		580		1.11,

Legenda

W	Kernopgave met wateropgave
	Sense of urgency: beheeropgave
	Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
SVI landelijk	Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

deze tabel is gebaseerd op het definitief aanwijzingsbesluit
Gebruik deze essentietabel in combinatie met de leeswijzer

Bijlage 3 Aantallen vogels verdeeld over het jaar

In het rapport is de aanname gedaan dat in de periode januari-juni het aantal vogels in het Veerse Meer vergelijkbaar is met het aantal in juli-december. In tabel B3-1 staat het gemiddelde aantal vogels per maand in het Veerse Meer weergegeven. In tabel B3-2 zijn de aantallen per half jaar opgeteld en is het aandeel per halfjaar berekend. Per soort kunnen verschillen optreden, maar gemiddeld verblijft 56% van de vogels in de periode juli-december in het Veerse Meer en 44% in de periode januari-juni. Dit gaat niet voor alle soorten op. De grasetende soorten zijn met name in de eerste helft van het jaar talrijker dan in de tweede helft van het jaar (brandgans, kleine zwaan en smient). Globaal zijn de vogels wel redelijk gelijkmatig over de twee helften van het jaar verdeeld.

Tabel B3-1 Gemiddeld aantal vogels per maand in het Veerse Meer. Gegevens laatste vijf teljaren (Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, RWS, CBS)).

soort	maand											
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Aalscholver	75	131	146	141	125	128	220	111	110	125	74	61
Brandgans	622	169	1.807	1.286	1.364	826	650	1.007	518	173	21	97
Brilduiker	460	507	144	6	0	0	0	0	0	5	329	588
Dodaars	156	161	107	9	0	2	3	1	23	101	144	197
Fuut	282	293	106	50	44	52	76	127	183	290	535	823
Goudplevier	68	444	239	11	1	0	10	472	174	641	2.365	1663
Kleine zilverreiger	3	1	1	2	0	1	5	13	28	32	10	8
Kleine zwaan	1	0	4	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Kluut	76	25	30	53	27	41	18	21	83	83	81	96
Krakeend	185	79	34	25	7	26	4	0	12	7	34	227
Kuifeend	374	353	243	249	63	119	54	10	69	219	252	412
Lepelaar	1	0	8	29	25	29	68	99	99	4	2	1
Meerkoet	6.160	4.148	1.054	158	30	123	172	123	1.170	1.780	2.972	6680
Middelste zaagbek	788	735	351	151	27	12	16	20	22	321	1.137	1405
Pijlstaart	31	13	15	5	0	0	0	0	20	22	31	44
Rotgans	316	391	325	361	494	1	0	0	2	240	792	715
Slobeend	6	6	8	19	3	1	1	8	60	50	45	19
Smient	7.535	17.896	687	27	0	0	0	0	366	1.591	2.426	8516
Wilde eend	3.173	2.059	465	192	127	354	122	821	1.407	2.236	2.978	3451

Tabel B3-2 De som van de aantallen watervogels per halfjaar in het Veerse Meer en het berekende aandeel per halfjaar (op basis getallen in tabel B3-1).

soort	aantal		aandeel	
	januari-juni	juli-december	januari-juni	juli-december
Aalscholver	746	701	52	48
Brandgans	6.074	2.466	71	29
Brilduiker	1.117	922	55	45
Dodaars	435	469	48	52
Fuut	827	2.034	29	71
Goudplevier	763	5.325	13	87
Kleine zilverreiger	8	96	8	92
Kleine zwaan	5	1	83	17
Kluut	252	382	40	60
Krakeend	356	284	56	44
Kuifeend	1.401	1.016	58	42
Lepelaar	92	273	25	75
Meerkoet	11.673	12.897	48	52
Middelste zaagbek	2.064	2.921	41	59
Pijlstaart	64	117	35	65
Rotgans	1.888	1.749	52	48
Slobeend	43	183	19	81
Smient	26.145	12.899	67	33
Wilde eend	6.370	11.015	37	63
Gemiddeld			44	56

Bijlage 4 Rapportage Stikstofdepositie

Berekening Recreatiewoningen Zuidvliet

- Kenmerken
- Emissie
- Depositie natuurgebieden
- Depositie habitattypen

AERIUS CALCULATOR

Dit document bevat resultaten van een stikstofdepositieberekening met AERIUS Calculator. U dient dit document te gebruiken ter onderbouwing van een vergunningaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming.

De resultaten geven de stikstofeffecten van deze activiteit weer voor Natura 2000-gebieden. AERIUS Calculator maakt enkel voor de PAS-gebieden inzichtelijk welke stikstofgevoelige habitattypen er voor komen en op welke hiervan een effect is. Op basis hiervan is aangegeven voor hoeveel hectares ontwikkelingsruimte benodigd is.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH₃) en stikstofoxide (NO_x), of één van beide. Hiermee is de depositie van de activiteit berekend en uitgewerkt.

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in de Calculator.

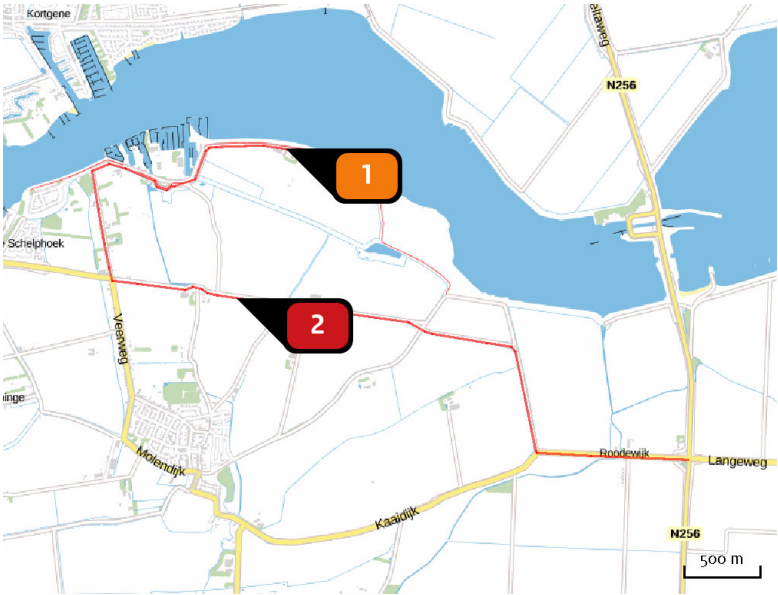
Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via: www.aerius.nl en pas.natura2000.nl.

RahTwygAZdBp (28 maart 2017)
pagina 1/6

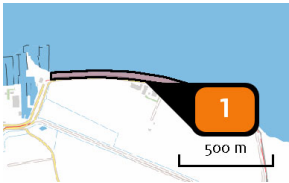
AERIUS CALCULATOR

Contact	Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
	Job de Jong	Zuidvlietpolderweg 1., 4471 PN Wolphaartsdijk
Activiteit	Omschrijving	AERIUS kenmerk
	Recreatiewoningen Zuidvliet	RahTwygAZdBp
	Datum berekening	Rekenjaar
	28 maart 2017, 13:49	2017
Totale emissie	Situatie 1	
	NOx	225,93 kg/j
	NH ₃	9,97 kg/j
Depositie Hectare met hoogste project- bijdrage (mol/ha/j)	Natuurgebied	Provincie
	-	-
	Situatie 1	
	-	
Toelichting	Stikstofdepositie berekening recreatiewoningen Zuidvliet	

Locatie
Recreatiewoningen Zuidvliet

Emissie
(per bron)
Recreatiewoningen Zuidvliet

Naam	De Zuidvliet
Locatie (X,Y)	46976, 396611
Uitstoothoogte	1,0 m
Oppervlakte	3,5 ha
Spreiding	0,5 m
Warmteinhoud	0,000 MW
Temporele variatie	Continue emissie
NOx	115,20 kg/j

Naam **aanrijdroute recreatiewoningen Zuidvliet (52 wk * 38 woningen * 14 ritten per week)**

Locatie (X,Y) **46653, 395629**

Uitstoothoogte **2,5 m**

Warmteinhoud **0,000 MW**

NOx **110,73 kg/j**

NH₃ **9,97 kg/j**

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	152,0	NOx NH ₃	110,73 kg/j 9,97 kg/j

Depositie
natuur-
gebieden

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden verleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS versie 2016_20170324_a9b5d9a5ef

Database versie 2016_20170301_feb336c45f

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

<https://www.aerius.nl/nl/factsheets/release/aerius-calculator-2015-handboek-o>

Bureau Waardenburg bv

Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849

E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl

Aan de leden van de Provinciale Staten van Zeeland.

Datum: 6 oktober 2021

Onderwerp: Gebiedsvisie Veerse Meer.

Geachte Statenleden,

U gaat de behandeling doen van de Gebiedsvisie Veerse Meer, hierbij dient u een beleid vast te stellen voor de periode tot 2030 voor het betreffende gebied.

Bij deze wil ik toch een aantal zaken aan u voorleggen zo deze door mij beleefd zijn in dit proces. Het gaat hier niet zoals in uw gelederen gezegd wordt: zij krijgen hun zin niet, maar om het feit dat bepaalde zaken niet gehoord worden en dus niet vermeld worden in verslagen en hierdoor dus niet het belang van gewogen wordt.

Als eerste, er wordt de suggestie gewekt door de gedeputeerde, dat de groep grondgebruikers de belangen van alle grondgebruikers rond om het Veerse Meer behartigd, niet zijnde diegene wiens belangen behartigd zouden worden door de ZLTO.

Dit is niet waar, de groep vertegenwoordigd diegene die zijn vermeld in de e-mail gestuurd door
aan op 4 september 2020.

Ook wordt de opmerking gemaakt door de gedeputeerde dat de agrarische sector een tweetal keer extra gelegenheid geboden is voor inbreng.

Dit wordt wel uit een context gehaald waar iets andere interpretatie bij hoort.

Dit gaat over inbreng aan de groene tafel, waar zowel van agrarisch als natuurorganisaties een inbreng gevraagd werd en geleverd is op een vooropgesteld plan van de trekkers van de groene tafel de gemeente Middelburg en ZMF waar de natuurlijke landschap kwaliteiten waren ingetekend. Van de agrarische inbreng was weinig of bijna niets terug te vinden in de verslaglegging en zodoende heel weinig invoeging in de visie.

Onduidelijk is nog steeds wie de weging van belangen gedaan heeft voor wel of niet invoeging in de visie.

Betreffende de 3 extra bestuurlijke overleggen moet ook wel enige nuance aan gebracht worden.

De eerste heeft plaatsgevonden op verzoek van de gedeputeerde om te zien of er een samenwerking tussen de grondgebruikers en ZLTO kon plaatsvinden, zodat er gezamenlijke inbreng kon plaatsvinden voor de gebiedsvisie.

Dit werd afgewezen door de ZLTO en zijn de groep grondgebruikers zelfstandig verder gegaan.

De andere 2 bijeenkomsten zijn opgeroepen door de gedeputeerde.

De agrarische grondgebruikers wordt door de gedeputeerde verweten dat zij een continue stroom van negatieve berichten stuurt van niet gehoord en benadeeld worden. En men niet de kansen wil benutten.

De grondgebruikers willen graag samen werken met anderen, maar dan moeten hun argumenten voor hun belangen wel opgenomen worden in de verslagen zodat deze op een gepaste manier gewogen kunnen worden en ook duidelijk zijn wie deze afwegingen maakt, wat nu zeer onduidelijk is. Van de voor gestelde mogelijkheden voor kansen gedaan door de grondgebruiker of ZAJK is weinig terug te vinden. Binnen een samenwerking zullen er voor iedereen mogelijkheden of kansen moeten zijn anders zal er geen samenwerking tot stand komen.

Het feit wil dat de gedeputeerde verwachting gewekt heeft bij de grondgebruikers over deelname aan het bestuurlijk overleg, later blijkt dat dit niet na gekomen kan worden om dat er geen vereniging aan ten grondslag ligt en het hierdoor niet juridisch gedekt is.

De gedeputeerde heeft ook aangegeven dat de grondgebruikers overal uitgenodigd zouden worden als het hun belangen zou raken, zowel provinciaal als gemeentelijk.

Gebiedsbreed is de gedeputeerde verantwoordelijk, er is geen participatie proces geweest waarbij inbreng gedaan kon worden. Het enige wat gebeurd is, is een digitale webinar op 20 mei 2021 aan de hand van stellingen zonder vrije inbreng.

In gebiedsbreed overleg werden de deelnemers door de provincie verdeeld over de kleuren tafels, Blauw: water, Rood: bebouwd en infrastructuur en Groen: landschap, natuur en landbouw. Hierdoor kon men alleen inbreng geven aan de betreffende tafel die men was toegewezen.

De grondgebruikers werden samen met ZAJK aan de groene tafel gezet.

Hierdoor is de mogelijkheid ontnomen om ook een bijdrage te leveren aan de andere tafels.

De landbouw heeft namelijk grote belangen aan alle tafels: men heeft behoefte aan een goede waterkwaliteit, men heeft ook belang in de mogelijkheid tot bouwen en de infrastructuur en tenslotte ook belang bij een goed natuurlandschap voor de landbouw.

In de gemeente Goes is voor mij onbekend hoe de begrenzing van het aandachtsgebied is vastgesteld. Wel is mij bekend dat voor de digitale bijeenkomsten geselecteerd is wie er aan mocht deelnemen, maar aangezien deze opgedeeld werden konden de deelnemers van de eerste sessie niet reageren op de tweede sessie maar andersom wel. Daardoor zijn er dus geen volwaardige reacties gegeven op de inbreng van de tweede sessie. Dit heeft men dus later nogmaals gedaan. Dus door sturing te geven aan de deelnemende groepen heeft men de uitkomsten beïnvloed.

Bij de gemeente Goes is aangegeven dat het participatie traject alleen was voor het aandachtsgebied, alles wat daarbuiten viel was voor een gebiedsbreed participatietraject. Dit is nog niet gekomen.

Ook voor het aandachtsgebied zelf zijn de aanliggende grondgebruikers niet uitgenodigd. Het is volgens mij wel van belang dat zij hun inbreng hierover kunnen leveren omdat hun bedrijven onder invloed kunnen komen te staan van de hiervoor gemaakte keuzes en dus hun belangen direct kunnen raken.

Ook geldt dit voor de ontsluiting van het gebied. Dit gebeurt middels een ontsluitingsvisie welke later ingevoegd wordt in de visie. Hier wordt ook zeer slecht omgegaan met de direct betrokkenen. De vragen hoe men tot besluiten komt en onderbouwing van verkeersstromen worden niet gedeeld.

Als laatste wil ik aan u meegeven dat dit stuk gezien wordt als een visie welke een beleidsstuk vormt voor een provinciaal omgevingsvisie welke uitgevoerd worden in gemeentelijke omgevingsplannen. De overheden en partners verbinden zich aan de uitgeschreven ambities en afspraken van deze gebiedsvisie. Met andere woorden: men moet er alles aan doen om de ambities en afspraken te realiseren.

Hierdoor komt de vrijwilligheid die volgens de gedeputeerde geborgd is middels een juridische check voor de sectoren in een heel ander perceptief te staan.

Onder 4.1.2 staan beschermingsgebieden omschreven. Hier staat dat men uitgaat van vrijwilligheid. Maar direct daarna gaat men spreken over een wens voor omzetting. Dat er dan gekeken moet worden met de maatschappelijke partners tot een mogelijkheid voor realisatie. Wie deze wens mag doen wordt in het midden gelaten.

Dit zou geborgd moeten worden met: indien de desbetreffende grondgebruiker hiervoor een aanvraag tot omzetting indient, kan er gekeken worden of een bestemmingswijziging kan plaatsvinden.

Hierbij wil ik u nogmaals vragen om aanpassingen te doen in deze visie omdat er belangen van individuele ondernemers niet goed gewogen zijn en deze de gevolgen hiervan krijgen bij de uitvoering van deze visie zoals deze is afgesproken tussen de overheden en maatschappelijke partners.

Met vriendelijke groet,

Wolphaartsdijk 7-10-2021

Geachte Provinciale Statenleden,

Op 14 september heb ik u een brief gestuurd met mijn zorgen over de Gebiedsvisie Veerse Meer en op 16 september vervolgens ook ingesproken namens AJK de Bevelanden bij de commissie ruimte. De Gebiedsvisie heeft nog een aantal verbeterpunten die ik aan u voor wil leggen.

- **Sluit geen partijen uit bij het vervolgproces**
Gedeputeerde van der Velde laat het aan de ondertekenaars van de Gebiedsvisie of andere partijen nog deel mogen nemen. Niet ondertekenen kan dus leiden tot uitsluiting van het maatschappelijk debat. Deze mogelijkheid tot uitsluiting zou onmogelijk gemaakt moeten worden.
- **Verwijder de wens tot omzetten van het Veerse Meer tot N2000 Habitatrichtlijn**
Dit zal leiden tot een extra papieren tijger en huidig gebruik in de omgeving kunnen schaden.
- **Integreer de Gebiedsontsluitingsvisie Veerse Meer Zuid in de Gebiedsvisie.**
Hiermee zal er duidelijkheid komen wat waar kán i.p.v. wat waar gewenst is.
- **Betrek alsnog alle ondernemers en inwoners van het gebied inhoudelijk**
Er is alleen gesproken over de Aandachtsgebieden, maar nooit gebiedsbreed met de ondernemers en inwoners.
- **Maak duidelijk dat wijziging van gebruik van gronden alleen kan op initiatief van de huidige GEBRUIKER.**
De claims op gronden zijn niet slechts vragen, bij wijziging van de bestemming kan de gebruiker zonder vergoeding de grond ontnomen worden.
- **Stel niets vast voordat het totaalplaatje duidelijk is**
Meerdere aandachtsgebieden zijn nog niet uitgewerkt en de ontsluitingscapaciteit is nog niet duidelijk. Een gebiedsvisie werkt pas al het geheel goed in balans is, vele factoren zijn nog niet duidelijk dus een volledig uitgebalanceerde visie kan op dit moment geen sprake van zijn.

Bij het bekijken van de vergadering van de commissie ruimte op 17 september heb ik mij meerdere keren verbaast over de uitleg van dhr. Van der Velde, onder andere over het participatieproces, de ontsluitingsvisie en claims op gronden. Daarnaast staan er onwaarheden in de "notitie Overleg en Participatie in Fase 2 Gebiedsvisie Veerse Meer.

Dhr. Van der Velde beweerd stellig dat er een goede balans is in de Gebiedsvisie Veerse Meer en dat er weldegelijk naar de agrarische partijen geluisterd is. De ZLTO zou volgens hem enkel niet getekend hebben vanwege de verenigingsstructuur, echter zijn bij mij andere geluiden bekend. Ik ken geen enkele agrarisch ondernemer (waaronder ZLTO leden) in het gebied die gelukkig is met de

gebiedsvisie, ook heb ik negatieve geluiden vernomen vanuit de ZLTO afdelingen. Wanneer er een gebiedsbreed participatie traject was uitgevoerd, zou de provincie van dit op de hoogte geweest zijn.

Over de participatie is vermeld dat het consortium van grondgebruikers namens alle agrarisch ondernemers sprak die zich niet vertegenwoordigd voelen door ZLTO of AJK. Hiervan is geen sprake en is dus onjuist. Daarnaast spreekt een belangenorganisatie, of dat nu AJK, ZLTO of het consortium van grondgebruikers is, in naam van de sector maar kan nooit over individuele belangen spreken. Voor de individuele belangen dient er dan ook met alle grondgebruikers gesproken te worden door de provincie of gemeentes. Dhr. Van der Velde stelt dat de gemeentes hiervoor verantwoordelijk waren, echter is hier alleen een participatie geweest over de aandachtsgebieden. Gebiedsbreed is er 20 mei 2021 een Webinar geweest. Hier kon niet gesproken worden over de inhoud, het was een presentatie en een poll die rijkelijk gefaald is met slechts een open antwoordfunctie bij gestelde vragen om eigen input te geven. Het niet horen van (agrarisch) ondernemers en inwoners van het gebied doet geen recht aan het grote belang dat zij hebben in het gebied. Het afschuiven van het niet verrichten van een gebiedsbreed participatietraject op de gemeentes door dhr. Van der Velde is op zijn minst verwerpelijk te noemen. De gemeentes waren verantwoordelijk voor de aandachtsgebieden en de provincie, belast met de regierol, had het gebiedsbrede participatietraject op moeten pakken.

Over het verloop van de participatie bij de gemeente Goes word ook onjuiste informatie gedeeld met u als Provinciale Staten. Zoals eerder gedeeld met provincie en gemeente Goes zijn de maatschappelijk partners van de Gebiedsvisie Veerse Meer hier niet uitgenodigd. Ajk de Bevelanden is nooit uitgenodigd en ik heb zelf via de Facebookpagina van "kritisch Wolphaartsdijk" moeten vernemen dat er een bijeenkomst was. Bij het online aanmeldformulier stond vermeld dat het maandagmiddag 12 oktober de bijeenkomst was en daarbij "Kunt u niet aanwezig zijn bij de middagsessie? Dan kunt u deelnemen aan de avondsessie." Er werd dus aangestuurd op de eerdere middagsessie. Deze sessie is opgedeeld in 5 groepen, waardoor en dus nooit een open gesprek kan zijn met alle betrokkenen en daarbij is er dus geen mogelijkheid geweest om over alles mee te praten. Bij deze eerste ronde is duidelijk aangegeven dat de gemeente Goes de maatschappelijk partners uit hoort te nodigen en zij over een lijst met contactgegevens beschikken. Voor de tweede ronde is het AJK wederom niet uitgenodigd. Via via heb ik moeten vernemen dat de tweede ronde plaats ging vinden, echter had deze persoon alleen een uitnodiging voor 4 november. Tijdens de bijeenkomst kwam ik er pas achter dat de dag erna nog een bijeenkomst zou zijn. De gemeente schernt ermee dat de maatschappelijk partners allemaal betrokken zijn, echter zijn ze selectief geweest in het uitnodigingsbeleid en hebben de groep op meerdere wijzen opgesplitst. De verdeel en heers tactiek is hier goed uitgevoerd. Een aantal maatschappelijk partners zijn naast de bijeenkomsten ook nog apart om input gevraagd. Ook is de gemeente selectief geweest in het uitnodigen van ondernemers in het gebied. De gemeente heeft enkel ondernemers uitgenodigd in de door hun al vooraf bedachte begrenzing van het aandachtsgebied, terwijl de begrenzing één van de gespreksonderwerpen van het aandachtsgebied was. Ondernemers die buiten deze vooraf bepaalde begrenzing liggen, maar wel de effecten gaan ervaren van ontwikkelingen van hun burens, zijn niét uitgenodigd.

Bij de gemeente Middelburg is het frappant dat zij ineens een groot deel (o.a. het vliegveld en omliggende gronden) uit het aandachtsgebied getrokken hebben en dit zelfstandig ná de gebiedsvisie gaan uitwerken. Dit alles is niet overlegd met de deelnemers van de Gebiedsvisie. Dat zij een pijlpijnproject volledig intekenen in het aandachtsgebied en niet eens de mogelijkheid hebben gegeven om te spreken over andere ideeën op de huidige agrarische gronden, is zeer kwalijk. Tijdens het BBO is verwezen naar de gemeente Middelburg om daar apart de bezwaren op hun input te

bespreken. Echter heeft de gemeente Middelburg als trekker van de groene tafel al meerdere keren bewezen niet open te staan voor bezwaren uit de hoek van de agrarische sector. Dit gesprek ben ik dus niet meer aangegaan.

In de door GS opgestelde notitie staat dat de agrarische sector vaker heeft kunnen reageren op de tekst, met "open agrarisch gebied" in het bijzonder. Dat de agrarische sector hier een keer extra over bevraagd is is logisch. De andere sectoren zijn namelijk betrokken bij de totstandkoming van de tekst en verslagen. Dit is dus geen voorrecht maar een kleine (onvoldoende) lijmpoging. De totstandkoming van de afweging van onze input is nog steeds niet duidelijk. Deze afweging is in mijn ogen niet goed gemaakt en daarbij niet beargumenteerd.

Op 25 februari 2021 vond er een bijeenkomst plaats waarbij het gebied in 3 delen gesplitst is. Hierbij moest de keuze gemaakt worden voor 1 van de 3 gebieden. Het verzoek om deze delen opvolgend te behandelen is niet ingewilligd. Extra vertegenwoordiging werd ook niet toegelaten, per organisatie mocht maar één persoon aanwezig zijn.

Later in het proces mochten er van een aantal organisaties wél meer personen aanwezig zijn. Dit werd als volgt beargumenteerd: "Op basis van de tafelindeling wijst u op een aantal organisaties waarvan 2 mensen zijn vertegenwoordigd ipv 1: SBB, Gebruikersraad, Recron en Hiswa. Dit komt omdat er één persoon van deze organisaties als co-trekker (en –schrijver/lezer) van een kleurtafel fungeert in dit proces. (=onderdeel van het zgn voorbereidings- of trekkersoverleg). Dit betreft een andere rol binnen de tafels. Voor het inhoudelijke gesprek over de tot nu opgestelde conceptteksten wordt dan ook een collega uit deze organisatie uitgenodigd, terwijl de co-trekkers mogelijke input/toelichting vanuit hun overzichts betrokkenheid en de daar gevoerde discussies kunnen duiden/inbrengen" Dit duidt dus de bevoorrechte rol van een aantal organisaties binnen de Gebiedsvisie. Zij schrijven mee en bepalen wat er wél en níét in de Gebiedsvisie terug komt. De agrarische sector is hiermee buitenspel gezet.

Dhr. Van der Velde heeft in de commissie ruimte aangegeven dat de claims op gronden geen claims zijn maar slechts een vraag. Daarbij wordt er ook gesteld dat de visie geen nieuwe beperkingen oplevert. Echter valt in de juridische check het volgende te lezen:

"Met de vaststelling door deze bestuursorganen krijgt de gebiedsvisie in ieder geval de status van beleidsdocument en mogelijk de status van beleidsregel als bedoeld in artikel 1:3 lid 4 Awb.1

Beleid bindt alleen de bestuursorganen die het beleid hebben vastgesteld. Zij moeten zich bij het nemen van vervolgbesluiten in beginsel houden aan het beleid. Kwalificeert het beleid als beleidsregel, dan is de ruimte om af te wijken van dat beleid beperkt. Het bestuursorgaan mag dan alleen afwijken van het beleid als het beleid "voor een of meer belanghebbenden gevolgen zou hebben die wegens bijzondere omstandigheden onevenredig zijn in verhouding tot de met de beleidsregel te dienen doelen" (zie artikel 4:84 Awb)."

Dit kan dus opgevat worden dat alles wat in de visie staat zo goed als zeker beleid gaat worden. De overheden zullen zich dus gaan inspannen om het ook zo uit te voeren. Dat is het raar dat dhr. Van der Velde zo makkelijk over de, tegen de wens van de ondernemers in, ingetekende aandachts- en beschermingsgebieden heen stapt. Dit zou op basis van vrijwilligheid zijn. Echter staat hier niet gespecificeerd wiens vrijwilligheid. De huidige grondgebruikers wensen dit niet. Maar op verschillende locaties zal de (toekomstig) eigenaar wellicht wel graag een ander gebruik zien op zijn verpachte gronden. Wanneer de visie een ander gebruik voor ogen heeft, kan de bestemming gewijzigd worden. De eigenaar kan bij een afwijkende bestemming t.o.v. het gebruik de pacht

opzeggen zonder vergoedingen. Graag zou het AJK dan ook zien dat er over de vrijwilligheid gespecificeerd wordt dat dit vrijwilligheid van eigenaar én gebruiker is.

Verder is er in de Gebiedsvisie nog veel onduidelijk. Wat waar kan is niet duidelijk. Eerst zal de Gebiedsontsluitingsvisie Veerse Meer Zuid afgerond moeten zijn en geïntegreerd moeten worden. De ontsluitingsvisie kijkt naar hoe de ontsluiting er in ca. 2040 uit moet zien. Tot die tijd zullen er knelpunten zijn in het wegennet. De Gebiedsvisie loopt tot 2030, dus daarin zouden eigenlijk geen plannen opgenomen kunnen worden waar het wegennet op korte termijn niet geschikt voor is. De koppeling tussen Gebiedsvisie en Ontsluitingsvisie is noodzakelijk om tot een leefbaar en werkbaar geheel te komen.

Voor AJK de Bevelanden is het ook niet te bevatten dat het niet duidelijk is of zij in het vervolgproces nog betrokken zullen worden. Dhr. Van der Velde zet de deur tot uitsluiting open. Ik hoop dat u als Provinciale Staten dit tegen wilt gaan en erop aandringt dat er beter gekeken gaat worden naar de belangen van de inwoners en ondernemers uit het gebied.

Met vriendelijke groet,

Namens AJK de Bevelanden

Zaaknummer: 60855

Vragen van het statenlid T. Janssens (PvdD) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 200.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Vergunningverlening luchtwassers in relatie tot emissiefactoren:

(ingekomen: 14 mei 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Hoeveel vergunningen zijn er in Zeeland verleend voor luchtwassers?	1.	Er zijn 22 vergunningen op grond van de Wet natuurbescherming en 6 verklaringen van geen bedenkingen op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht afgegeven aan agrarische bedrijven met luchtwassers.
2.	Heeft de provincie voorafgaand aan deze vergunningverlening gekeken en op een zorgvuldige wijze beoordeeld of de luchtwassers de beloofde prestaties kunnen waarmaken? Zo nee, waarom niet? Zo ja kunt u aangeven op welke wijze dit zorgvuldig beoordeeld is?	2.	De op luchtwassers van toepassing zijnde emissiefactoren van de Regeling ammoniak en veehouderij (hierna: Rav) zijn tot stand gekomen op basis van de best beschikbare wetenschappelijke meetmethode en beoordeling volgens een procedure die ook internationaal wordt toegepast. Als er nieuwe wetenschappelijke inzichten komen dan kan dat leiden tot aanpassing van de Rav-lijst. De Rav wordt daarom ook regelmatig geactualiseerd met de laatste wetenschappelijke inzichten. Doordat wij werken met de laatste versie van de Rav is geborgd dat wij gebruik maken van de laatste wetenschappelijke inzichten.
3.	Zijn voor de vergunningverlening in Zeeland voorwaarden/bepalingen opgenomen voor de grenswaarde van ammoniakuitstoot en een monitoringsplicht om te controleren of de luchtwasser goed wordt gebruikt en goed wordt onderhouden? Zo nee, gaat u dit alsnog doen? Zo ja, wat zijn de exacte bepalingen?	3.	Afgegeven vergunningen zijn altijd gebaseerd op de aanvraag inclusief alle bijgevoegde stukken. De totale ammoniakuitstoot wordt in de aanvraag opgenomen en als zodanig vergund als grenswaarde. Er geldt dus een (indirecte) plicht op het goed gebruik en onderhoud van de luchtwasser, omdat anders de grenswaarde van ammoniakuitstoot niet wordt gehaald. Tegenwoordig wordt dit opgenomen in een vergunningvoorschrift.
4.	4. Heeft de provincie zelf naar het ontwerp van het systeem in de betreffende stal, waarvoor de vergunning is verleend, gekeken en naar de mogelijke invloed van het gebruik en het onderhoud van de luchtwasser?	4.	Zie onze reactie bij punt 3.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
5.	Zijn er in het licht van de rechterlijke uitspraak dergelijke vergunningen in Zeeland, die opnieuw beoordeeld moeten worden? Zo ja, om hoeveel vergunningen gaat het dan?	5.	Van de 22 vergunningen die verleend zijn hebben 17 formele rechtskracht. Deze hoeven niet aanvullend beoordeeld te worden. Voor de overige 5 loopt momenteel een bestuursrechtelijke bezwaarprocedure. Afhankelijk van de uitkomst hiervan kan dit mogelijk opnieuw beoordeeld moeten worden, maar dat is vooralsnog niet aan de orde.

MIDDELBURG, 13 juli 2021

Namens fractie: PvdD

T. Janssens

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 67952

Vragen van het statenleden Willem Willemse en George Lernout in (50Plus) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 201.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake PFAS uitstoot 3M Zwijndrecht (B):

(ingekomen: 15 juni 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is GS op de hoogte van deze grensoverschrijdende PFOS-vervuiling bij 3M?	1.	Ja, inmiddels wel.
2.	Is GS op de hoogte gebracht door de Vlaamse autoriteiten van deze grensoverschrijdende vervuiling	2.	Nee, wij hebben dit ook via media vernomen.
3.	Weet GS dat producten gekweekt binnen de 15 kilometercontour wordt afgeraden te consumeren?	3.	GS heeft kennis genomen van het advies van de Vlaamse overheid. Zij geven adviezen ten aanzien van de consumptie van enkele producten (groenten en eieren). Deze contouren reiken niet over de landsgrens heen. www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling
4.	Zijn de bewoners van het oostelijk deel van Oost-Zeeuws-Vlaanderen bekend met de vervuiling en dat mogelijk kippeneieren en groente uit eigen tuin binnen de 15 kilometercontour, gezondheidsrisico's met zich kunnen meenemen?	4.	In de media is hier aandacht aan besteed. Zie ook antwoord vorige vraag.
5.	Heeft GS de intentie de bewoners van Oost-Zeeuws-Vlaanderen te informeren over de gezondheidsrisico's?	5.	Wij hebben de intentie om antwoorden te krijgen op diverse vragen die er leven. Ook ten aanzien mogelijke risico's voor de volksgezondheid. Daarvoor hebben wij een taskforce PFAS georganiseerd met diverse betrokken overheden in Nederland én Vlaanderen.
6.	Is GS het met 50PLUS eens dat meer meetpunten moeten worden gerealiseerd in de grensstreek en langs de Westerschelde om de lucht kwaliteit continue te monitoren?	6.	De concentratie van PFAS in de lucht is uiterst lastig te meten. In het algemeen heeft uitbreiding van meetpunten de aandacht; hierover hebben wij u ook al eerder bericht. Daarbij is ook aangegeven dat dit primair een verantwoordelijkheid van het RIVM is.
7.	Is GS van plan de Vlaamse Overheid aan te spreken op goed nabuurschap?	7.	Wij zijn in overleg met Vlaamse overheden en de Rijksoverheid.

MIDDELBURG, 13 juli 2021

Namens fractie: 50Plus

Willem Willemse

George Lernout

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 67553

**Vragen van het statenleden Maaïke Walraven en Gerwi Temmink (Groen Links)
ingevolge artikel 44 reglement van orde**

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 202.

**Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake vervuiling
Westerschelde door lozing niet-afbreekbare stoffen uit Antwerpse haven:**

(ingekomen: 15 juni 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Bent u bekend met de inhoud van dit Vlaamse nieuwsbericht? En met name de geconstateerde toenemende vervuiling door het niet afbreekbare PFOS met schadelijke effecten en gevolgen voor mens en dier (met name vissen)?	1.	Wij zijn bekend met dit nieuwsbericht, en voeren overleggen hierover met andere overheden. In 2006 en 2010 zijn onder andere in opdracht van Provincie Zeeland onderzoeken uitgevoerd naar het voorkomen van probleemstoffen in de Westerschelde en het voedselweb. PFAS en dan met name PFOS, kwam daar ook al als aandachtspunt naar voren. In september 2010 is PS daarover geïnformeerd middels een managementsamenvatting over de uitgevoerde onderzoeken: zee1001138
2.	Kan GS aangeven of en zo ja hoe er voor het Zeeuwse deel van de Westerschelde metingen worden gedaan naar de concentraties PFOS? En is er relatie voorstelbaar met de eerder genoemde lozing vanuit de Antwerpse Haven? Zo nee, waarom niet? En zo ja, zijn de resultaten inzichtelijk voor PS?	2.	Ja, door Rijkswaterstaat (RWS) worden PFAS gemeten in de Rijkswateren in het water en in biota. Onlangs is er een rapportage over verschenen van de Universiteit Utrecht. De gegevens zijn hier terug te vinden: https://puc.overheid.nl/rijkswaterstaat/doc/PU_C_643202_31/1/ Gezien het stroomgebied van de Schelde is het aannemelijk dat een (aanzienlijk) deel van de verontreiniging Nederland binnenkomt via het Antwerpse en Gentse havengebied.
3.	Wordt de gezondheid van het onderwaterleven in de Westerschelde permanent in de gaten gehouden. Zo ja door wie en kunnen de resultaten dan gedeeld worden met PS? Zo nee, waarom niet?	3.	Dit is een bevoegdheid van het Ministerie van LNV, zij hebben in antwoord op de vraag ons medegedeeld dat: • RWS laat metingen uitvoeren in biota • LNV inventarisaties uitvoert naar schelpdierenbestanden. Dit soort metingen zijn duidelijke indicatoren van de gezondheid van het onderwaterleven. De inventarisaties van schelpdierbestanden vanuit LNV-visserij zijn beschikbaar op de website van Wageningen Universiteit en de website van het compendium voor de leefomgeving.
4.	Kan GS aangeven hoe het vergunningenbeleid voor het Zeeuwse deel van de Westerschelde in elkaar steekt, met name voor de lozing van niet afbreekbare afvalstoffen? Hoe die uitvoering verloopt? En	4.	Het vergunnen is wettelijk geregeld. De waterbeheerder is bevoegd gezag voor alle directe lozingen in het oppervlaktewater of op een RWZI. Voor de Rijkswateren is dit Rijkswaterstaat, namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat en voor de

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	of hierbij ook sprake is van significante verschillen tussen papier en praktijk?		andere wateren en de RWZI's is dat een waterschap. Naast de directe lozing is er ook een indirecte lozing, de lozing komt niet direct in het oppervlaktewater. In bijlage 1 van het Besluit omgevingsrecht (Bor) is bepaald wie bevoegd gezag is. Dit is meestal het Wabo-bevoegd gezag zoals de gemeente of de provincie. Ongeacht het type lozing wordt bij het beoordelen van een aanvraag o.a. gebruik gemaakt van BREF documenten (vaststellen stand der techniek), de Algemene BeoordelingsMethodiek (ABM) (vaststellen saneringsinspanning van een stof) en de emissie-immissietoets. Hiermee kan de toelaatbaarheid van de restlozing van een bron voor het ontvangende oppervlaktewater bepaald worden. De restlozing is de lozing die overblijft na toepassing van de bronaanpak met de beste beschikbare technieken. Voor zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) zoals PFAS is het beleid deze te weren uit het milieu. Dit beleid is en wordt in die hoedanigheid ook toegepast. Zie: Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) - Helpdesk water.
5.	Op welke manier vindt er afstemming plaats tussen het Nederlandse en Vlaamse beleid rond vergunningverlening, controle en handhaving in deze?	5.	Afstemming tussen Nederland en Vlaanderen loopt bijvoorbeeld via de Internationale Schelde Commissie (ISC). Op initiatief van Nederland wordt dit onderwerp besproken in de ISC. Rijkswaterstaat vervult een prominente rol in de ISC.
6.	Is GS het eens met GroenLinks dat het goed zou zijn de controle op illegale lozingen langs de gehele Westerschelde te vergroten en zo ja, is zij bereid hierin het voortouw te nemen om belanghebbende partijen hiermee z.s.m. te laten starten? Zo nee, waarom niet?	6.	Verschillende partijen houden al toezicht op legale en niet legale lozingen in de (Wester)schelde, o.a. door bemonstering en analyse op diverse afvalwaterstromen. Voor zover bekend vinden er geen illegale lozingen plaats.

MIDDELBURG, 13 juli 2021

Namens fractie: Groen Links
G. Temmink
M. Walraven

Gedeputeerde Staten
Drs. J.M.M. Polman
A.W. Smit

Zaaknummer: 66928

Vragen van het statenlid Bertie Steur (Partij voor Zeeland) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer .203

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake het artikel gepubliceerd op de website van STAF m.b.t. stikstofproblematiek:

(ingekomen: 15 juni 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is uw college het met de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) eens dat dit een ander licht werpt op de stikstofproblematiek en op de soms draconische maatregelen die uit het stikstofbeleid voortvloeien? Zo nee, waarom niet?	1.	Nee, dit artikel brengt geen ander perspectief op de stikstofproblematiek. De waarneembare negatieve effecten in de natuur zijn onveranderd te herleiden naar grote bijdragen in de stikstofdepositie uit de sectoren landbouw, industrie en overige sectoren.
2.	Is uw college het met de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) eens dat dit onderwerp nader onderzoek verdient naar aanleiding van de in het artikel genoemde bevindingen, teneinde de stikstofgevoelige natuur in Zeeland echt te kunnen beschermen? Zo nee, waarom niet?	2.	Nee, het artikel geeft geen aanleiding tot aanvullend onderzoek. Door verschillende kennisinstituten wordt al vele decennia onderzoek gedaan naar natuurmaatregelen, effecten en oorzaken van verslechtering van stikstofgevoelige natuur. Daar liggen eveneens tientallen jaren onderzoek aan ten grondslag vaak gebundeld in onderzoeken van het Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN). U kunt rapporten en kennisontwikkeling van het OBN op de website https://www.natuurkennis.nl hiervoor raadplegen.
3.	Is uw college het met de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) eens, dat maatregelen welke bedoeld zijn om stikstofgevoelige natuur te behouden, zoals bijvoorbeeld afplaggen en bomen rooien, nader bestudeerd dienen te worden, daar deze waarschijnlijk meer kwaad dan goed doen? Zo nee, waarom niet?	3.	Nee, Monitoring en evalueren van natuurherstelmaatregelen over een lange periode is en blijft relevant uit oogpunt van het kunnen en blijven nemen van de juiste maatregelen op de juiste locaties. Hierover zijn eveneens vele rapporten verschenen. De rapportages over natuurherstelstrategieën, -maatregelen en -monitoring zijn te raadplegen via website Monitoring - BIJ12
4.	Is uw college het met de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) eens dat het artikel beziend, best zou kunnen blijken dat de onderhoudsvergoedingen voor stikstofgevoelige natuur aan terrein behorende organisaties omlaag zouden kunnen, daar deze maatregelen welke door deze vergoedingen bekostigd dienen te worden waarschijnlijk meer kwaad dan goed doen en dus feitelijk overbodig zijn? Zo nee, waarom niet?	4.	Nee, Zie daarvoor de antwoorden op vraag 1 en 2.
5.	Is uw college bereid, om naar aanleiding van voornoemd artikel en de gegevens welke er liggen vanuit Drenthe, het onderwerp bij het volgende	5.	Ja, het artikel is in ambtelijke IPO overleggen besproken. Deze bespreking geeft geen aanleiding voor het aanvullend stimuleren van bewustwording bij overige provincies

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	IPO-overleg over stikstof naar voren te brengen, teneinde de stikstofgevoelige natuur in Nederland echt te kunnen beschermen, met name door het stimuleren van bewustwording bij overige Provincies en daaraan gekoppeld bij terrein beherende organisaties? Zo nee, waarom niet?		en/of terrein beherende organisaties ten behoeve van het beschermen van stikstofgevoelige natuur. Beschermen van stikstofgevoelige natuur is een continue proces en er wordt met prioriteit aandacht aan geschonken door rijksoverheden en natuurorganisaties.

MIDDELBURG, 20 juli 2021

Namens fractie: Partij voor Zeeland

Bertie Steur

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Provinciale Staten

Zaaknummer: 74055

Vragen van het statenlid de heer F. Babijn (Partij voor Zeeland) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 205.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Waterdunen:

(ingekomen: 8 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	(a) Kan uw college bevestigen, dat in tegenstelling tot deze “uiterst positieve berichtgeving” (2022), Molecaten alle bouwactiviteiten met minimaal een jaar heeft opgeschort (2023)? (b) Indien uw college dat kan bevestigen, willen wij graag van u vernemen waarom Molecaten de bouwactiviteiten voor de zoveelste keer opschort en of uw college er nog steeds van overtuigd is en blijft dat dit uitstel op termijn geen afstel zal blijken te zijn?	1.	Nee. Tijdens het Bestuurlijk Overleg op 6 juli jl. tussen ons college en Molecaten is aangegeven dat de bouwwerkzaamheden voor de 1e fase volgens planning begin 2022 starten.
2.	Wanneer mogen wij een antwoord op onze vraag aangaande inkomstenderving van uw college verwachten; “project Waterdunen” had immers in 2015 al ‘turn key’ opgeleverd moeten zijn? Samengevat willen wij van uw college vernemen welk bedrag aan inkomsten de Zeeuwse samenleving van 2015 tot op heden al is misgelopen?	2.	Voor de provincie is er geen sprake van inkomstenderving. Het project Waterdunen is voor de provincie niet bedoeld om inkomsten te genereren. Wel is bedoeld om een combinatie van maatschappelijke doelen te realiseren zoals het versterken van de waterkering, de ontwikkeling van estuariene natuur en een economische impuls voor de regio. In de sociaal-economische analyse uit 2010 is een prognose van 100.000 extra dagtoeristen opgenomen. Sindsdien zijn geen nieuwe prognoses meer opgesteld. Na afronding van het project Waterdunen vindt economische monitoring plaats. De provincie heeft voor het realiseren van deze doelen kosten gemaakt. Deze zijn bij de behandeling van de GREX 2021 in december 2020 in PS inzichtelijk gemaakt.
3.	(a) Kan uw college aangeven of, en zo ja, welke gevolgen de vervuiling van de Westerschelde met PFAS/PFOS heeft voor het ‘Project Waterdunen’? (De Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) denkt met name aan de mogelijke gevolgen voor de ‘zilte teelten’ en de mogelijk fors hogere kosten m.b.t. de verwerking van het baggerslib.)	3.	(a) Er zijn tot nu toe geen aanwijzingen dat de vervuiling gevolgen heeft voor uitvoering van het project. Nog niet alle vragen over PFAS kunnen beantwoord worden, dat heeft te maken met kennis en bevoegdheden die bij andere overheden liggen. Zie voor verdere uitleg over PFAS de GS brief daterend van 21 juni jl. aan PS.

Vragen aan gedeputeerde staten	Antwoorden van gedeputeerde staten
(b) Bestaat er naar de mening van uw college hierdoor een verhoogd risico dat andere “projectpartners” de ‘baggerkosten’ nu zeker niet willen delen met de provincie Zeeland en deze lasten tot in lengte van jaren op de Provinciale begroting zullen blijven drukken? (c) Mochten er naar de mening van uw college geen gevolgen zijn voor het ‘Project Waterdunen’ door de vervuiling van de Westerschelde met PFAS/PFOS, dan verwachten wij van u een uitgebreide motivatie waarom niet.	(b) zie beantwoording 3a. (c) zie beantwoording 3a.

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: Partij voor Zeeland

Gedeputeerde Staten

F. Babijn

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 75577

**Vragen van het statenlid de heer F. Babijn (Partij voor Zeeland) ingevolge artikel 44
reglement van orde**

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland nummer 206.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Aanbod schoolbibliotheek ZB:

(ingekomen: 13 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is uw college bekend met de in het betreffende artikel genoemde problematiek?	1.	Ja, wij hebben kennisgenomen van dit onderwerp in het betreffende artikel in de PZC van 8 juli jl.
2.	Vindt uw college het net als de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ), onbegrijpelijk dat een instantie als ZB planbureau en Bibliotheek van Zeeland een relatie legt tussen de kwantiteit/kwaliteit van het aanbod van boeken en de kwantiteit van het aantal leerlingen? Zo nee, waarom niet?	2.	Nee, het Bibliotheek op School concept (dBos) waarvan de schoolbibliotheek een belangrijke bouwsteen vormt, is primair een verantwoordelijkheid van de door de gemeenten gesubsidieerde lokale bibliotheken, in dit geval van Bibliotheek Zeeuws-Vlaanderen. De ZB heeft sinds vele jaren een Onderwijsbibliotheekdienst (OBD) met een collectie die <u>aanvullend</u> is op de schoolbibliotheken. Deze OBD-functie wordt uit provinciale middelen gefinancierd, waardoor enige vernieuwing van de educatieve dienstverlening mogelijk blijft. Sinds de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB) in 2015 van kracht is wordt de educatieve dienstverlening tot de taak van de lokale bibliotheek gerekend. Alleen <u>aanvulling</u> in vooral maatwerk of speciale collecties met specialismen als meertaligheid, nieuwe media e.d. zullen in de toekomst nog als innovatieve taak van de Onderwijsbibliotheekdienst worden gezien.
3.	Baart het uw college, net als ons, ook zorgen dat genoemde instantie, zonder overleg met betrokkenen, ingrijpende wijzigingen wil doorvoeren m.b.t. het bibliotheekaanbod voor leerlingen?	3.	Nee, dit besluit tot aanpassing van het aanbod is door ZB na overleg met de Zeeuwse basisbibliotheken genomen, die in de eerste plaats verantwoordelijk zijn om in goede samenwerking met de basisscholen in hun regio een kwalitatief voldoende aanbod voor de schoolbibliotheken te organiseren.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
4.	Zo ja, is uw college dan bereid om een coördinerende rol op te pakken ter voorkoming van een verdere verschraling van het literatuuraanbod voor leerlingen? Zo nee, waarom niet?	4.	Nee, dit is primair een taak van de door de Zeeuwse gemeente gesubsidieerde Zeeuwse basisbibliotheken.
5.		5.	

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: Partij voor Zeeland

Gedeputeerde Staten

F. Babijn

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 76699

Vragen van het statenlid Bos en Walravens (FvD) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 207.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Uitstel werkzaamheden Oude Rijksweg bij Krabbendijke:

(ingekomen: 15 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Zijn GS bekend met het bericht dat de provincie vergeten is de gemeente Reimerswaal te informeren aangaande de afsluiting van de Oude Rijksweg bij Krabbendijke voor vier weken tussen 13 juli en 8 augustus en dat na spoedoverleg is besloten de werkzaamheden uit te stellen tot september?	1.	Ja.
2.	Hoe heeft het kunnen gebeuren dat er niet is overlegd met de Gemeente Reimerswaal voordat werkzaamheden werden ingepland?	2.	Er is overlegd met de beheerders van wegen waarover het verkeer omgeleid wordt. Uiteraard had de gemeente hierbij betrokken moeten zijn
3.	Lijkt het alleen maar zo of is het ook echt zo dat alles fout loopt wat de Provincie aan wegeaanleg en wegenonderhoud realiseert in de gemeente Reimerswaal?	3.	We herkennen ons niet in het beeld dat u schetst.
4.	Vinden GS het normaal dat werkzaamheden aan provinciale wegen worden ingepland zonder overleg met dan wel informatie naar belangrijke belanghebbenden zoals gemeentes?	4.	Nee, dat is niet hoe wij werken. In dit geval is sprake van een incidentele omissie.
5.	Gebruikt de Provincie Zeeland standaard protocollen om zeker te stellen dat belanghebbenden zoals gemeentes (maar ook bv. omwonenden en bedrijven) betrokken worden bij de uitvoering en planning van werkzaamheden aan provinciale wegen en andere activa onder provinciaal beheer? Zo ja, waarom heeft zo'n protocol niet gewerkt? Zo nee, waarom niet?	5.	Ja, hier worden protocollen voor gebruikt. Zoals uit antwoord 2 blijkt, gaat er wel eens iets mis.
6.	In het artikel staat dat een woordvoerder van de provincie heeft gezegd dat Rijkswaterstaat en het Waterschap wel zijn geïnformeerd. Wilt u PS afschriften doen toekomen van de brieven waarmee de Provincie Zeeland Rijkswaterstaat en het Waterschap heeft ingelicht?	6.	Afstemming heeft plaatsgevonden in een ambtelijk overleg.
7.	Wat zijn de extra kosten die de Provincie Zeeland moet maken vanwege dit uitstel?	7.	Extra kosten zijn gemaakt voor het plaatsen en verwijderen van de bebording voor de tijdelijke verkeersmaatregelen inclusief de omleidingen.
8.	Zijn er in de afgelopen 10 jaar meer van dit soort miscommunicaties tussen overheden geweest die tot uitstel van werkzaamheden hebben geleid? Zo ja, graag een opsomming	8.	Bij ons zijn geen vergelijkbare gevallen bekend. Wanneer het voorvalt, evalueren we dit en vertalen we dit, als lerende organisatie, in (verbeter)maatregelen.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	van de werkzaamheden met een overzicht van de meerkosten als gevolg van deze miscommunicaties.		
9.	Wat gaan GS eraan doen om te voorkomen dat de Provincie Zeeland in de toekomst haar geld over de balk gooit ten gevolge van miscommunicatie tussen overheden bij het plannen en uitvoeren van werkzaamheden?	9.	Zie antwoord op vraag 8

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: FvD

Bos en Walraven

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 76699

**Vragen van het statenlid van 't Westeinde en Kuijpers (CDA) ingevolge artikel 44
reglement van orde**

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 208.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Uitstel werkzaamheden Krabbendijke leidt mogelijk tot problemen landbouwverkeer:

(ingekomen: 19 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Kan het college inzicht geven in de afwegingen die zijn gemaakt om de werkzaamheden in september te laten aanvangen?	1.	Wegwerkzaamheden zijn noodzakelijk om het gebruik van de weg te kunnen waarborgen en leiden altijd tot (enige mate van) overlast. Het doel is om de overlast zoveel mogelijk te beperken. In dit geval bleek het tijdvenster waarbinnen de werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden, zeer beperkt, door de bouwvak en geplande werkzaamheden aan de A58. Er wordt onderzocht in hoeverre fasering of het toepassen van een by-pass tot minder overlast zal leiden. Dit vergt extra tijd waardoor de definitieve uitvoeringsperiode nog niet definitief vaststaat.
2.	Is er binnen deze afwegingen rekening gehouden met het hoogseizoen (van in ieder geval de oogst van de fruitteelt en akkerbouw) wat tot extra belasting van het wegennetwerk leidt?	2.	Ja, deze belangen worden meegenomen in de afwegingen.
3.	In hoeverre kan de verkeersveiligheid gewaarborgd worden indien de polderwegen en woonstraten in september (weer) gebruikt worden door schoolgaande kinderen, landbouw- en woon-werkverkeer?	3.	Wanneer een omleidingsroute noodzakelijk is, wordt met het kiezen van de omleidingsroute zoveel mogelijk rekening gehouden met de veiligheid van de andere weggebruikers. Waar nodig kunnen andere maatregelen genomen worden (aangepaste snelheid, verkeersregelaars, etc). Daarmee is de verkeersveiligheid zoveel mogelijk geborgd.
4.	Is GS bereid om met betrokken partijen tot een beter passend moment te komen om de werkzaamheden te verrichten?	4.	We zijn altijd bereid om in overleg met betrokken partijen tot een optimaal moment van uitvoering te komen. Het is en blijft noodzakelijk om de werkzaamheden op enig moment uit te voeren. Daarmee zal dus ook op enig moment hinder voor het wegverkeer veroorzaakt worden. Er zijn echter veel aspecten die meespelen bij het bepalen van het optimale moment van uitvoering (toestand van hetgeen waaraan de werkzaamheden uitgevoerd moeten worden, weersomstandigheden, hulpdiensten, drukte op de weg, schoolverkeer, landbouwverkeer,

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
			busvervoer, andere wegbeheerders, etc.). Deze veelzijdigheid aan aspecten met vaak conflicterende belangen maakt dat er over het algemeen wel enige mate van overlast zal zijn.

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: CDA
van 't Westeinde en Kuijpers

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 76925

Vragen van het statenlid Rinus van 't Westeinde (CDA) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 209.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Verzoeting Grevelingen:

(ingekomen: 16 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Klopt het dat in het verleden toezeggingen zijn gedaan om van de Grevelingen een zoetwaterbekken te maken?	1.	Het oorspronkelijke Deltaplan uit 1957 ging uit van verzoeting van alle af te sluiten zeearmen. Van een concreet uitvoeringsplan gericht op deze verzoeting was geen sprake, daarvoor lag de nadruk te zeer op waterveiligheid.
2.	Er wordt in het artikel gesproken over een verankering in de Schadewet die is opgesteld bij het indammen van de Grevelingen. Is hier meer over bekend?	2.	In het artikel komt geen Schadewet aan de orde. Wij kunnen hier dus niet op reageren. In algemene zin geldt dat partijen schadeloos worden gesteld wanneer zij aantoonbaar schade ondervinden van een bepaalde ontwikkeling. Dat geldt uiteraard niet voor ontwikkelingen die spanning vertonen met nooit uitgevoerde beleidsvoornemens.
3.	Kan het college schetsen wanneer beslissingen zijn genomen om het meer zout te houden en van verandering naar zoet af te zien? Hoe is Provincie Zeeland in dat proces is betrokken?	3.	Het Grevelingenmeer ontstond in 1971 met de aanleg van de Brouwersdam, die volgde op de aanleg van de Grevelingendam in 1965. Enkele jaren na het ontstaan van het meer is omwille van de waterkwaliteit besloten tot een doorlaatmiddel in de Brouwersdam waarmee het meer vanaf 1979 actief zout gehouden kon worden. Uit archiefmateriaal blijkt dat de Deltadienst van Rijkswaterstaat in 1969 en 1970 een studiegroep Grevelingenbekken heeft ingesteld, die een advies moest opstellen over de toekomstige inrichting van het meer. In 1971 is daarop een Stuurgroep gevormd die in 1975 heeft besloten over de zoute toekomst, vastgelegd in de Structuurschets Grevelingenbekken. Het is niet gelukt een scherp beeld te verkrijgen van de rol die de provincies Zeeland en Zuid-Holland in dat proces hebben gespeeld, maar wel is duidelijk dat de Structuurschets voornamelijk door de Deltadienst is voorbereid en Provinciale Staten er vervolgens mee hebben ingestemd.
4.	In hoeverre is de denklijn dat verzoeting noodzakelijk is - zoals in het artikel wordt beweerd - een logische redenering? Is het tevens een haalbaar doel?	4.	De weergave van de situatie in het artikel is gekleurd en deels onjuist. Hierdoor lijkt het verhaal logischer dan het is. We verwijzen wat dit betreft naar een toelichting voor PS van afgelopen jaar, waarin hetzelfde onderwerp door andere mensen was

Vragen aan gedeputeerde staten	Antwoorden van gedeputeerde staten
	aangekaart. Deze GS-brief is als bijlage toegevoegd aan dit document. In aanvulling op de brief hierbij toch nog enkele specifieke opmerkingen bij de beschrijving in het PZC-artikel. Ten eerste hangt de verzilting van Schouwen-Duiveland veel minder af van het zoute karakter van de Grevelingen dan van de kweldruk, die wordt bepaald door het waterpeil van Grevelingen en Oosterschelde. De ondergrond van Schouwen-Duiveland bevat zoveel zout dat het kwelwater ook bij een zoete Grevelingen nog decennialang zout zal zijn. Ook is het onjuist dat de landbouwopbrengsten op Schouwen-Duiveland snel afnemen als gevolg van de verzilting. Wel hebben de afgelopen droge zomers het belang van zoetwaterbeschikbaarheid onderstreept en scoort Schouwen-Duiveland wat dat betreft slechter dan nabijgelegen landbouwgebieden zoals Flakkee en West-Brabant. De in het artikel geclaimde oplossing is dat het Grevelingenmeer efficiënt zoet gemaakt kan worden door het door te spoelen met rivierwater dat nu –volgens de auteur– ongebruikt door de Haringvliet naar zee stroomt. Ook dit geeft geen realistisch beeld van de situatie. Ten eerste weten we inmiddels uit de praktijk van het Volkerak-Zoommeer, de Haringvliet, maar ook het IJsselmeer, dat er veel water nodig is om een meer zoet te spoelen. Zeker wanneer het zodanig zoet moet zijn dat het water te benutten is voor agrarische toepassing. Daarvoor zijn zeker tientallen kuubs per seconde nodig. Dat is niet zozeer een kwestie van ongebruikt weg laten stromen, maar het zodanig sturen dat het verzilting tegengaat. Voor de extra doorspoelvraag van de Grevelingen zou dat water onttrokken moeten worden aan het Hollands Diep en de auteur suggereert ten onrechte dat dit water beschikbaar is. In het kader van het nationale Deltaplan Zoet Water wordt onderzocht hoe de zoetwaterverdeling van het hoofdwatersysteem gedurende periodes met een lage aanvoer en een grote vraag zodanig kan worden aangepast dat Nederland minder kwetsbaar wordt voor zoetwatertekorten. Onder normale omstandigheden is er weliswaar veel water beschikbaar en maakt een aanzienlijke extra regionale vraag weinig verschil, maar vanuit zoetwaterperspectief zijn de droogteperiodes natuurlijk bepalend en dan is het doorspoelwater niet beschikbaar. Kortom, verzoeting van de Grevelingen zal de verzilting van Schouwen-Duiveland de

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
			komende decennia niet significant verminderen en het benodigde water om de Grevelingen stabiel zoet te spoelen is niet beschikbaar.
5.	Welke belangen botsen in dit proces en in hoeverre zijn daar oplossingen voor te bedenken?	5.	Zoals onder punt 4 is toegelicht, is een zoet Grevelingenmeer geen oplossing voor de interne verzilting van Schouwen-Duiveland, noch een betrouwbare zoetwaterbron voor de landbouw. Wat overblijft is een verschil van opvatting over de natuurwaarden van zoete en zoute bekkens.
6.	Voor het aanleggen van een zoetwatersysteem in gemeente SchouwenDuiveland is onlangs een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) gemaakt. Zou een dergelijke MKBA tevens op te stellen zijn voor het zoet maken van het Grevelingenmeer?	6.	Aangezien een stabiel zoet Grevelingenmeer geen realistische optie is, heeft het opstellen van een kostenbatenanalyse geen toegevoegde waarde. Dat staat nog los van het moeilijk kunnen inschatten van noodzakelijke extra infrastructuur.

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: CDA

Gedeputeerde Staten

Rinus van 't Westeinde

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 78740

Vragen van het statenlid François Babijn (Partij voor Zeeland) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 211.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake project Zanddijk:

(ingekomen: 20 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Gaarne vernemen wij of uw college het met de Statenfractie van de PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ) eens is dat indien deze Rijkssubsidie zou komen te vervallen en mogelijk ook andere subsidiestromen, er uiteindelijk weinig argumenten overblijven om een definitieve keuze te maken voor de variant Roze Zwart, en het dan logischer zou zijn om te kiezen voor de variant Rood? Zo nee, waarom niet?	1.	De verwachte subsidie van ca. 3 mln. voor de aanleg van het viaduct over de spoorlijn is inderdaad nog onzeker. Er is een positieve houding van Prorail, maar omdat de subsidiepot op dit moment leeg is, is het niet zeker of per december dit jaar voldoende duidelijkheid is of we daar als Provincie gebruik van kunnen maken. Het verschil in netto aanlegkosten (geraamde projectkosten minus verwachte bijdragen derden) voor de Provincie tussen tracé Rood en tracé Roze zwart is ca. 22 mln. Zonder de LVO bijdrage zou dat 19 mln. zijn. Nog steeds een substantieel financieel verschil, waardoor een heroverweging van het tracé voor ons niet aan de orde is. Naast het financieel verschil zijn ook de nadelige effecten bij tracé Rood op de verkeersintensiteiten op de Postweg, de N289 en de aansluiting Vierwegen, alsmede de slechtere bereikbaarheid van de kernen Oostdijk en Waarde redenen om onze keuze voor tracé roze zwart nu niet te wijzigen
2.	Kan uw college bevestigen dat de in dit artikel genoemde persoon meerekent inzake het project Zanddijk? Zo nee, is gedeputeerde Van der Maas dan verkeerd geciteerd?	2.	Kennelijk is er een misverstand ontstaan. Het klopt dat de heer Van der Maas heeft gezegd "Hij geeft ons waardevolle aanwijzingen." Daarmee doelde de heer Van der Maas op het feit dat wij ons voordeel doen met de contraraming, die de heer Van de Linde in opdracht van de Ondernemersvereniging Reimerswaal heeft opgesteld. Naast andere informatie en gegevens betrekken wij ook deze berekening bij onze actie om de projectraming nauwkeuriger te maken en de bandbreedte te verkleinen.

MIDDELBURG, 27 juli 2021

Namens fractie: Partij voor Zeeland

François Babijn

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Provinciale Staten

Zaaknummer: 80556

Vragen van het statenlid Flameling c.s. (PVDA) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 212.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Vlasteelt en -verwerking:

(ingekomen: 29 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Zijn Gedeputeerde Staten het eens met de PvdA dat vlas veel potentie heeft en vooral een duurzaam gewas is? Graag een toelichting	1.	Ja, wij staan in nauw contact met de vlassector en ondersteunen deze op verschillende manieren, zie ook de volgende vragen.
2.	Worden agrariërs door de provincie gestimuleerd dit gewas mee te nemen in hun grond en teeltplan? Zo ja, wat zijn de resultaten hiervan, zo nee willen Gedeputeerde Staten overwegen dit actief te gaan doen?	2.	Nee, inrichting van het teeltplan is een zaak van de ondernemer. Wel kunnen wij middels onderzoek en lobby gewassen als vlas op de (inter)nationale agenda zetten en op deze wijze ondernemers informeren over de eigenschappen van dit gewas.
3.	Vlas is een relatief onbekend gewas en de teelt ervan vereist specialistische kennis. Zijn Gedeputeerde Staten bereid om te investeren in meer kennisontwikkeling en overdracht en promotie van vlas, met name onder Zeeuwse agrariërs?	3.	Dit is primair de verantwoordelijkheid van de sector zelf, bijvoorbeeld middels de vereniging Vlas en Hennep.nl. Met deze organisatie, maar ook met individuele ondernemers, zijn wij in goed overleg en concrete ideeën zullen wij welwillend in overweging nemen.
4.	In 2019 hebben Gedeputeerde Staten geïnvesteerd in een onderzoek naar vlas in relatie met het nieuwe landbouwbeleid vanaf 2023. In september 2020 zijn de resultaten van dit onderzoek bekend geworden en is genoemd door Gedeputeerde Staten: "Met de resultaten van dit onderzoek gaan we naar Den Haag en Brussel. Wij moeten als overheden gezamenlijk de teelt van vlas en hennep stimuleren." Is er al een concrete actie gevolgd op dit voornemen? Zo nee, wanneer kunnen we dit verwachten?	4.	Ja, wij hebben samen met de Vereniging Vlas en Hennep dit onderzoek besproken met de verantwoordelijken bij het Ministerie van LNV.
5.	Zijn Gedeputeerde Staten bereid om in den Haag aan te dringen op het stimuleren van vlas in het Nationaal Strategisch Plan, dat invulling geeft aan het nieuwe Europees landbouwbeleid, dat vanaf 2023 zal gelden? Zo nee waarom niet?	5.	Ja, mede ten gevolge van onze acties zoals beschreven onder antwoord 4 zijn de gewassen vlas en hennep opgenomen in de ecoregeling van het Nationaal Strategisch Plan.

6.	Vlas is een klein gewas in Nederland. In België en Frankrijk heeft vlas meer omvang en komt daardoor in aanmerking voor gunstiger regelgeving. Daarnaast maken ook de hogere grondprijzen in Nederland het moeilijk voor de Zeeuwse vlasproducenten om aan te sluiten	6.	Zie ons antwoord op vraag 3.
----	---	----	------------------------------

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	bij de wereldmarkt. Zijn Gedeputeerde Staten bereid om in overleg te treden met de brancheorganisatie van de vlas- en hennep teelt om te onderzoeken hoe Zeeuwse vlastelers en -verwerkers kunnen worden geholpen om beter aan te sluiten bij de wereldmarkt?		
7.	Vlas heeft een korte keten. Vlasproductie- en verwerking kan in zijn geheel in Nederland gebeuren. De provincie Zeeland heeft het bevorderen van de afzet van streekproducten via korte ketens als een van de doelstellingen aangemerkt in de transitie naar een volhoudbare landbouw. Bovendien, juist in coronatijd hebben we geleerd wat het is om afhankelijk te zijn andere werelddelen voor grondstoffen. Kunnen Gedeputeerde Staten aangeven of deze urgentie een reden is om deze producten als gewenste teelt aan te merken?	7.	Genoemde streekproducten richten zich op de lokale markt waarbij productie en afzet binnen de regio plaats kunnen vinden. Voor vlas geldt dat niet omdat de producten veelal bestemd zijn voor de wereldmarkt en Nederland bijvoorbeeld geen spinnerijen heeft. Voor wat betreft de afzet en verwerking tot bouwmaterialen verwijzen wij u naar ons antwoord op vraag 10.

8.	Er komen steeds meer West-Europese spin en weefmogelijkheden voor linnen. Zonder lokale grondstoffen komt dit initiatief niet tot ontwikkeling. Zijn Gedeputeerde Staten bereid om te onderzoeken of er 'Zeeuws linnen' kan worden geproduceerd met een geografisch beschermde aanduiding (vergelijkbaar met Edammer kaas of Champagne)	8.	De beschermde geografische aanduiding (afgekort: BGA) is onderdeel van een Europese verordening die streekproducten een bescherming biedt tegen namaak. De producten worden in principe alleen binnen de EU beschermd tegen namaak, namaak uit niet-EU-landen is dus niet beschermd. Om voor de BGA-status in aanmerking te kunnen komen moet er een verband zijn tussen hoe bekend het product is en het bepaalde gebied. Deze eisen en beperkingen inzake BGAsstatus maken dat het verkrijgen van een dergelijke status voor Zeeuws linnen weinig toegevoegde waarde biedt: Zeeuws linnen geniet internationaal namelijk geen grote specifieke bekendheid (kwalitatief hoogwaardige vlaseelt beperkt zich namelijk niet tot Zeeland maar betreft het gehele gebied tussen Amsterdam en het Franse plaatsje Caen). De productie van linnen in dat gebied ondervindt bovendien geen significante last van eventuele namaak aangezien de bekendheid van het product gekoppeld aan haar geografische locatie relatief beperkt is (er is geen sprake van internationale roem/faam zoals bijvoorbeeld in het geval van Champagne of Noordhollandse Edammer kaas). Tot slot biedt de BGA-status slechts bescherming binnen de EU, terwijl de afzetmarkt voor linnen de gehele wereld betreft. Dit alles in ogenschouw nemend acht ons college het niet zinvol om nader te onderzoeken of de productie van Zeeuws linnen een BGA-status kan verkrijgen
9.	Zijn Gedeputeerde Staten bereid met ZLTO in gesprek te gaan om vlas als noodzakelijke	9.	Wij wijzen als provincie geen "noodzakelijke teelten" aan. De keuze voor een bepaald

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	teelt aan te merken?		gewas is aan de ondernemer. Wanneer ZLTO of een andere organisatie concrete initiatieven heeft om de vlaseelt en – verwerking te stimuleren dan zullen wij het gesprek hierover aangaan, zie ook ons antwoord op vraag 3.

1 0.	Zien Gedeputeerde Staten de importantie van langdurige CO2 opslag door vlasproducten in de bouw en in dagelijkse gebruiksvoorwerpen/textiel? Zoja, zien Gedeputeerde Staten een rol voor zichzelf om dit te stimuleren, bijvoorbeeld door waar mogelijk aan bouwmaterialen de eis te stellen dat ze recyclebaar zijn?	1 0.	Vlasproducten in de bouw, in gebruiksvoorwerpen en textiel slaan inderdaad langdurig CO2 op. Om die reden ondersteunt ons college o.a. via haar economische beleid inzake circulaire en biobased economie innovatieve projecten die het gebruik van biobased materialen (waaronder vlas) stimuleren. Eisen mbt gebruik van bouwmaterialen worden veelal op nationaal niveau bepaald waar het woningbouw, utiliteitsbouw, infrastructuur e.d. betreft. Als provinciale overheid stimuleren we het gebruik van duurzame (circulaire en biobased) bouwmaterialen door als uitvragende partij bij inkoop- en aanbestedingsprocedures daar expliciet aandacht voor te vragen. Dat doen we middels ons provinciale Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen: https://www.zeeland.nl/beleid-enregelgeving/maatschappelijk-verantwoordinkopen
1 1.	De concurrentiepositie van vlas zou nog verbeterd kunnen worden via de systematiek van verhandelbare CO2 emissierechten. Zijn Gedeputeerde Staten bereid om dit idee verder te onderzoeken?	1 1.	CO2-emissiehandel is het instrument dat de nationale overheid inzet om de verlaging van broeikasgassen bij de industrie en de energiesector voor elkaar te krijgen. Het is verplicht voor grote industriële bedrijven die broeikasgassen uitstoten om deel te nemen aan emissiehandel (EU ETS). Dit zijn bedrijven die elektriciteit opwekken, metaal produceren, chemische producten vervaardigen, enzovoorts. In totaal doen in Nederland ongeveer 450 bedrijven mee aan emissiehandel. De vlassector valt niet onder het EU ETS regime; hierdoor ondervindt de vlassector zelf geen concurrentienadeel als gevolg van het beperkt beschikbaar zijn van emissierechten. Doordat bedrijven in de sectoren metaal, chemie etc wel onder het ETS-regime vallen, draagt het ETS in zijn huidige vorm reeds bij aan de verbetering van de concurrentiepositie van vlas. Immers: bouwmaterialen, textiel etc uit fossiele grondstoffen worden door de beprijsde ETS emissierechten duurder. De komende jaren wordt de hoeveelheid beschikbare emissierechten steeds verder gereduceerd, waardoor de prijs van die rechten stijgt. Daardoor zal de prijs van producten uit fossiele grondstoffen verder stijgen, wat wederom zal resulteren in een verbetering van de concurrentiepositie van duurzame

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
			(biobased en circulaire) alternatieven, waaronder vlas. Aangezien het idee dat in vraag 11 wordt geopperd reeds volledig geïmplementeerd is op nationaal en EU-niveau en daarmee ook positief doorwerkt richting de Zeeuwse vlassector, acht ons college het overbodig om het idee verder te onderzoeken.

MIDDELBURG, 31 augustus 2021

Namens fractie: PVDA

Gedeputeerde Staten

Flameling cs

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 77291

Vragen van het statenlid Ralph van Hertum en Inez Flameling (PvdA) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 213.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake overstaptijd op station Roosendaal:

(ingekomen: 23 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Welke acties hebben Gedeputeerde Staten de afgelopen jaren ondernomen om de korte overstap op treinstation Roosendaal te verbeteren?	1.	De afgelopen jaren hebben wij dit met regelmaat aangekaart bij NS via bestuurlijke en ambtelijke gesprekken en in adviezen op vervoersplannen en dienstregelingen. Met als resultaat dat met ingang van de dienstregeling 2022 per december 2021 1x per uur in Roosendaal een ruimere overstap biedt van 3 naar 5 minuten van en naar Breda en verder. Helaas heeft NS aangegeven dat voor de andere overstap verruiming van de overstaptijd per dienstregeling 2022 nog niet mogelijk is.
2.	Zijn Gedeputeerde Staten bereid om de overstap op station Roosendaal per brief, eventueel in samenwerking met andere belanghebbende partijen, onder de aandacht te brengen van de NS? Graag een toelichting.	2.	Gezien de goede contacten met NS en het veelvuldige contact hierover is een brief om de overstap op station Roosendaal onder de aandacht te brengen niet nodig. Bij onze schriftelijke reacties op adviesaanvragen voor vervoersplan en dienstregeling van de NS is dit vanuit de zuidelijke provincies een gezamenlijk benoemd aandachtspunt.
3.	Zijn Gedeputeerde Staten bereid om de verbetering van de overstap op station Roosendaal bij toekomstige overleggen met de NS als hard Zeeuws punt op tafel te leggen? Graag een toelichting	3.	Voor de dienstregeling 2022 is het gelukt 1x per uur een ruimere overstap in Roosendaal te realiseren. NS heeft aangegeven bij de daarop volgende dienstregeling (2023) een vervolgstap te willen realiseren. Dit was nu nog niet mogelijk vanuit de totale puzzel van personen- en goederentreinen op bepaalde kritieke punten (zoals de Moerdijkbrug), vanwege de spoor- en perroncapaciteit op station Roosendaal en vanwege overstappen op andere stations zoals Breda, Rotterdam en Leiden.
4.	Zijn Gedeputeerde Staten het eens met de PvdA dat als de trein een - beperkte - vertraging heeft, de vertrekkende trein in principe moet wachten tot de reizigers zijn overgestapt? Graag een toelichting.	4.	Ja, met inachtneming van het effect die dit in het totale netwerk kan hebben. Mede op ons verzoek heeft NS haar treinpersoneel (machinisten/conducteurs) meer dan een jaar geleden bericht om binnen het mogelijke te wachten indien er een beperkte vertraging is van 1 van de 2 treinen. De Verkeersleiding van ProRail beoordeelt op die momenten op verzoek van treinpersoneel of de actuele situatie de maximale wachttijd van 2 minuten toestaat, om te voorkomen dat het wachten van één trein in het netwerk een rimpel effect veroorzaakt waardoor vele treinen

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
			vertragingen gaan oplopen. Wij zullen NS verzoeken om het bericht, om in Roosendaal zoveel als mogelijk te wachten bij vertraging van de aansluitende trein, nogmaals onder de aandacht te brengen bij haar treinpersoneel.

MIDDELBURG, 31 augustus 2021

Namens fractie: PvdA

Gedeputeerde Staten

Ralph van Hertum en Inez Flaming

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 77294

Vragen van het statenlid Maaïke Walraven en Gerwi Temmink (GroenLinks) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 214.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake vliegveld Midden-Zeeland:

(ingekomen: 27 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is het college van Gedeputeerde Staten op de hoogte van het voornemen van de Rijksoverheid, in dit geval Defensie dienst Materieel en Onderhoud, om een vergunning te verlenen aan Bristow Helicopters?	1.	Nee. Het college van Gedeputeerde Staten is niet op de hoogte gesteld dat Defensie het voornemen heeft een opdracht aan Bristow Helicopters te verlenen. Wel hebben wij kennisgenomen dat een kortgedingzitting heeft plaatsgevonden naar aanleiding van een aanbestedingsprocedure door Defensie over een SAR-helikopter. Wij weten echter niet welke partijen in het geding zijn, alsook niet wat het geschil is. De aanbesteding valt onder geheimhouding. Wij hebben geen kennis van de inhoud.
2.	Zo ja, sinds wanneer bent u als college op de hoogte gebracht van het voornemen door Defensie om een z.g. 2 de basis in te richten voor deze SAR-dienst?	2.	Wij zijn niet op de hoogte gebracht dat Defensie een voornemen heeft om een z.g. 2 ^{de} basis in te richten voor een SAR-dienst. Zie antwoord 1.
3.	Bent u met ons van mening dat de vestiging van deze 2de basis door de dienst DMO op Vliegveld Midden-Zeeland ongewenst is vanwege de grote geluidsoverlast en de extra uitstoot van stikstof?	3.	Indien een SAR-helikopter gestationeerd wil worden op vliegveld Midden-Zeeland zal daarvoor een aanvraag bij het vliegveld Midden-Zeeland gedaan moeten worden en dienen te passen binnen de voorwaarden van het luchthavenbesluit. Ons is niets bekend over een aanvraag bij vliegveld Midden-Zeeland.
4.	Bent u met de fractie van GroenLinks van mening dat de Verordening Ontwerp Luchthavenbesluit alsnog aangepast dient te worden zodat vliegen (opstijgen en landen) vanaf vliegveld Midden-Zeeland met helikopters zwaarder dan 6000 kg uitgesloten wordt en hoogstens bij incidentele levensreddende noodzaak gebruik mogelijk is? Zo nee, waarom niet?	4.	Nee. In het kader van de wijziging van de verordening is op aanvraag van de luchthaven bij artikel 4 het 4e lid toegevoegd. Deze luidt: <i>dat incidenteel gebruik, na toestemming van de havenmeester, is toegestaan met een maximum van 12 keer per jaar voor luchtvaartuigen met een hoger maximum startgewicht dan 6.000 kg (artikel 4 lid 4)</i> Deze 12 keer per jaar is gebaseerd op het beoordelen van de milieusituatie (met name geluid) afkomstig van een bedrijf. Van de normaal optredende bedrijfssituatie mag incidenteel worden afgeweken waarbij incidenteel op grond van jurisprudentie kan worden gezien als maximaal 12 keer per jaar,

Vragen aan gedeputeerde staten	Antwoorden van gedeputeerde staten
	het zogenaamde 12-dagen criterium, met dien verstande dat dus het totale vergunde geluidsbudget niet mag worden overschreden. - naar aanleiding van een opmerking van de CRO Midden-Zeeland op het ontwerpbesluit is het 5^e lid bij artikel 4 toegevoegd. Doel van dit artikel is te voorkomen dat maatschappelijk noodzakelijke (spoedeisende) vluchten, die soms ook gebruik maken van luchtvaartuigen met een startgewicht > 6.000 kg, geen gebruik van de luchthaven zouden kunnen maken wanneer het maximaal aantal van 12 incidentele starts en landingen voor luchtvaartuigen met een startgewicht > 6.000 kg in enig gebruiksjaar reeds zou zijn verbruikt. In artikel 4 lid 2 en lid 3 van de bestaande Verordening Luchthavenbesluit Midden-Zeeland d.d. 15 mei 2014 zijn reeds mogelijkheden opgenomen voor de uitvoering van militaire en overige spoedeisende vluchten. Voor militaire vluchten was daarbij ook reeds een hoger startgewicht van 6.000 kg vergund. Gelet op het gegeven dat deze activiteit reeds vergund is en omdat de referentiesituatie bij een m.e.r.-beoordelingsbesluit de vergunde situatie is, is op juiste gronden deze activiteit niet (nogmaals) meegenomen in het m.e.r.-beoordelingsbesluit van 2018 (zie ook vraag 6 en 7).
5. Is GS het met ons eens dat het bij dag en nacht mogen opereren vanaf vliegveld Midden -Zeeland met helikopters ,met 10 keer zoveel geluid als normaal, zorgt voor extra lawaai en dus last voor omwonenden in Arnhem e.o., het Veerse Meer Park en het ernaast gelegen Natura 2000-Veerse Meer gebied?	5. Het vliegveld Midden Zeeland heeft een vergunning (luchthavenbesluit), gebaseerd op een aantal vliegtuigbewegingen (maximaal aantal, waaronder ook de helikoptervluchten vallen) + geluidruimte (een bepaald budget waar het vliegveld ook niet bovenuit mag gaan). In dit "geluidsbudget" is ook opgenomen het geluid dat een helikopter produceert, dus ook de zwaardere helikopters. Voor wat betreft de aanvraag van het vliegveld voor de vluchten met een helikopter zwaarder dan 6000 kg is de redenering dat het geluid dat deze zwaardere helikopters produceren dus "afgaat" van het geluidsbudget dat vergund is. Ze mogen vliegen maar dan is dit budget dus eerder verbruikt. Er zal dus geen geluid meer geproduceerd mogen worden dan nu vastligt.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
6.	Is het college bereid om de schadelijke effecten van o.a. uitstoot en lawaai door vliegverkeer van Vliegveld Midden -Zeeland in kaart te (laten) brengen?	6.	Deze zijn in kaart gebracht in het ADECS-rapport voor de MER-beoordelingsnotitie.
7.	Bent u met de fractie GroenLinks van mening dat dit onderzoek mogelijk is door alsnog een uitgebreide Milieueffect-procedure te starten en daarmee ongewilde ontwikkelingen op recreatievliegveld Midden – Zeeland te voorkomen?	7.	Zie vraag 6. Nee. Het nieuwe luchthavenbesluit is in juli vorig jaar door Provinciale Staten genomen. In de berekeningen zijn 4000 vliegbewegingen opgenomen en is de hoogste categorie militaire helikopters meegerekend. De maximaal mogelijke milieu-effecten zijn in kaart gebracht in de m.e.r.-beoordelingsprocedure en er is dan ook, noch naar aanleiding van het toevoegen van lid 4 en lid 5 van artikel 4, noch naar aanleiding van andere zaken in de wijziging van de verordening, reden om de m.e.r.-beoordeling te heroverwegen.

MIDDELBURG, 7 september 2021

Namens fractie: GroenLinks,

Gedeputeerde Staten

Maaïke Walraven en
Gerwi Temmink

Drs. J.M.M. Polman
A.W. Smit

Provinciale Staten

Zaaknummer: 90488

Vragen van het statenlid M. Walraven en G. Temmink (Groen Links) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 215.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake opvangplekken asielzoekers in Zeeland:

(ingekomen: 31 augustus 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is GS op de hoogte van de oproep van de staatssecretaris?	1.	Ja, GS is op de hoogte van deze oproep. De brief hierover is op 31 augustus j.l. ter kennisgeving door GS aan PS gestuurd.
2.	Is GS – en met name de CvK in zijn rol als Rijksheer – met GroenLinks van mening dat deze situatie een snelle, serieuze aanpak vereist om ook in Zeeland te komen tot meer opvangplekken?	2.	Ja.
3.	Heeft de CvK in zijn rol als Rijksheer reeds een ronde langs de Zeeuwse gemeenten gemaakt of is hij dit spoedig van plan om te vragen of zij concrete opvangmogelijkheden zien? En/of meer ruimte is voor doorstroming van statushouders naar huurwoningen? Zo ja, kan bij benadering aangegeven worden of hier ruimte voor mogelijk (b)lijkt?	3.	De CdK heeft in zijn rol als rijksfunctionaris reeds afgestemd met de Zeeuwse gemeenten via de provinciale regietafel. De mogelijkheden zullen worden verkend. Op dit moment wordt bezien welke extra ruimte kan worden gerealiseerd.
4.	Is er een actueel inzicht in de stand van zaken per Zeeuwse gemeente waar het gaat om de verplichte toewijzing van het aantal woningen voor statushouders? Kan daarbij per gemeente aangegeven worden waarom dat aantal wel/of niet gehaald is?	4.	Er is een actueel inzicht in de stand van zaken. Deze wordt gepubliceerd door het Ministerie van BZK. Deze publicatie is te vinden op pagina van de rijksoverheid: Huisvesting asielzoekers met verblijfsvergunning (vergunninghouders) Asielbeleid Rijksoverheid.nl Vanwege een tekort aan huisvesting en sociale woningbouw lopen een aantal gemeente achter op de plaatsing van statushouders.
5.	Is GS – en met name de CvK in zijn rol als Rijksheer – bereid samenwerking tussen provincie en Zeeuwse gemeenten te stimuleren opdat het doel (snel meer opvangcapaciteit) z.s.m. gerealiseerd kan worden? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?	5.	GS en de CdK zijn hiertoe bereid en de CdK heeft – in zijn rol als rijksfunctionaris – de coördinatie opgepakt zodat tezamen met de gemeenten en het rijk wordt onderzocht welke extra mogelijkheden voor de huisvesting van statushouders en opvang van asielzoekers kan worden gerealiseerd.

MIDDELBURG, 14 september 2021

Namens fractie: Groen Links,

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

M. Walraven, G Temmink

A.W. Smit

Zaaknummer:

Vragen van het statenlid T. Janssens (Partij voor de Dieren) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 216.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Vastgelopen tanker bij Krammersluizen:

(ingekomen: 25 juni 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is GS op de hoogte van het incident dat plaatsvond op zondag 30 mei tussen 02:00 en 04:00 waarbij een tanker met een lading van 2000 ton chemische stoffen is vastgelopen bij de Krammersluizen in Bruinisse?	1.	Ja, GS is hiervan op de hoogte.
2.	De tanker liep vast in een poging om een dertigtal vissersbootjes te ontwijken. Is GS van mening dat het toestaan van recreatie op deze plek verantwoord is?	2.	De veiligheid op deze locatie is een verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid. Uit informatie die wij van Rijkswaterstaat hebben ontvangen is het niet verboden om drijvend in de vaarweg te verblijven, mits daarbij de vaarweggebruiker rekening houdt met het andere vaarwegverkeer en geen gevaarlijke situaties laat ontstaan. Als alle gebruikers van de vaarweg zich houden aan deze afspraak, is het verantwoord om recreatie op deze plek toe te staan.
3.	Deelt GS de zorg van de Partij voor de Dieren dat dit veel erger had kunnen aflopen, omdat de hobbyvissers overvaren hadden kunnen worden?	3.	Als de schipper anders had gereageerd was deze kans aanwezig geweest. Naar aanleiding hiervan heeft Rijkswaterstaat nauw contact met de vereniging van de sportvissers, de Sportvisserij Zuidwest Nederland, om toekomstige communicatie af te stemmen en waar mogelijk samen op te trekken. Hierdoor gaan GS ervan uit dat de kans op herhaling zoveel mogelijk wordt voorkomen.
4.	Deelt GS de zorg van de Partij voor de Dieren dat de schade aan de tanker veel groter had kunnen zijn omdat deze onverwacht moest ontwijken?	4.	Door het uitwijken heeft het schip een bepaalde schade opgelopen maar is er ook schade voorkomen. GS kunnen niet beoordelen wat de gevolgen zouden kunnen zijn geweest.
5.	Is GS van mening dat de schade aan de tanker dusdanig groot had kunnen zijn, dat de chemische lading in het water had kunnen lekken met gevolgen voor het milieu?	5.	Zie antwoord bij vraag 4.
6.	Rijkswaterstaat stuurt de vissers geregeld weg om redenen van veiligheid maar stelt tegelijkertijd dat de bootjes in principe mogen liggen waar ze lagen ten tijde van het ongeval, ook 's nachts, dus komen ze steeds terug. Dit leidt tot een onveilige situatie voor de hobbyvissers zelf, voor de	6.	Zoals bij vraag 3 al is aangegeven heeft Rijkswaterstaat nauw contact met de vereniging van de sportvissers, de Sportvisserij Zuidwest Nederland, om af te stemmen en waar mogelijk samen op te trekken. Deze maatregelen zijn er op

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	beroepsvaart en voor de omgeving. Is GS van mening dat dit een verantwoord risico is?		gericht de kans op herhaling zoveel mogelijk te voorkomen.
7.	Is GS het met de Partij van de Dieren eens dat de huidige situatie waarbij 's nachts gevist wordt op de route van de beroepsvaart gevaarlijk is voor de vissers, voor de beroepsvaart en voor de omgeving?	7.	Zie antwoord bij vraag 2.
8.	Bent u het met de Partij van de Dieren eens dat ongelukken kunnen worden voorkomen door hobbyvisserij (en overige recreatie op het water) op de route van de beroepsvaart te verbieden?	8.	Het is een gegeven dat hoe minder gebruikers er op een (vaar)weg zijn hoe kleiner de kans op ongelukken is. Het uitsluiten van hobbyvisserij op deze locatie staat op gespannen voet met de gewenste gastvrije toegankelijkheid in de Zeeuwse wateren voor recreatieve vaarweggebruikers. Het samen gebruiken van de vaarweg moet mogelijk blijven en het zoveel mogelijk voorkomen van een dergelijk incident wordt opgepakt door goed met elkaar samen te werken.
9.	Ziet GS een mogelijke oplossing, bijvoorbeeld het aanwijzen van een gebied rondom de Krammersluizen dat alleen toegankelijk is voor beroepsvaart?	9.	Nee. Zie antwoord bij vraag 8.
10.	Is GS bevoegd om passende maatregelen te nemen?	10.	Nee. De veiligheid op deze locatie is de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat.
11.	Zo nee, is GS bereid om in overleg te treden met het bevoegd gezag om te komen tot passende maatregelen?	11.	Uit informatie van Rijkswaterstaat blijkt dat Rijkswaterstaat passende maatregelen heeft genomen. Sportvisserij Zuidwest Nederland heeft na het incident via haar kanalen uitvoerig gecommuniceerd naar haar achterban. Rijkswaterstaat heeft daarbij nauw contact met deze vereniging om toekomstige communicatie af te stemmen en waar mogelijk samen op te trekken.

MIDDELBURG, 14 september 2021

Namens fractie: Partij voor de Dieren

Gedeputeerde Staten

T. Janssens

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Provinciale Staten

Zaaknummer: 82469

Vragen van het statenlid Bos en Walravens (Forum voor Democratie) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 217.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Zonnepark bij Oostburg:

(ingekomen: 2 augustus 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Zijn GS bekend met de artikelen over een mogelijk project voor een zonnepark van 2 hectare aan de Maaidijk te Sluis in de PZC en van Omroep Zeeland?	1.	Ja.
2.	Zijn GS bekend met het genoemde voorgenomen project? Zo ja, graag uw indrukken van het plan inclusief de ontwerpcriteria en redenen waarom dit toch zo'n goed idee zou zijn.	2.	Ja, wel met het onderzoek van de gemeente naar de (on)mogelijkheden van een zonproject maar niet met verdere uitwerking zoals ontwerpcriteria. Dat is onderdeel van het onderzoek en overleg met de omgeving. Een project aansluitend aan het 150 kV hoogspanningsstation (combinatie met infrastructuur en goede aansluitmogelijkheden) kan passen binnen het zonbeleid, mits aan de omgevingsverordening wordt voldaan.
3.	Is over het project Zonnepark Maaidijk al overleg geweest tussen de Gemeente Sluis en Provincie Zeeland? Zo ja, wat is er besproken? Zo nee, wordt het dan niet eens tijd voor een gesprek op initiatief van de Provincie?	3.	Ja, wij worden betrokken bij de verkenning van mogelijkheden en met name in hoeverre een project kan passen binnen het zonbeleid wat in de Omgevingsverordening is vastgelegd.
4.	In het Coalitieakkoord van CDA, SGP, VVD en PvdA "Samen verschil maken" uit 2019 wordt klip en klaar gesproken over het toepassen van de "zonneladder" bij het toepassen van zonne-energie. Hoe is het mogelijk dat meer dan 2 jaren later er kennelijk een Zeeuwse gemeente is die geen weet heeft van de toepassing van de zonneladder in Zeeland?	4.	Ons zonbeleid stelt realisatie van zon op dak primair, maar biedt zeer beperkt aanvullende ruimte op land (bebouwing, water, infrastructuur, windprojecten, vuilstortplaatsen). Alleen daar waar combinaties met andere functies mogelijk zijn, zijn conform de verordening mogelijkheden. Formeel gezien gaat een ladder uit van volgtijdelijkheid. Het Zeeuwse zonbeleid volgt die lijn, maar gaat uit van gelijktijdigheid op het moment dat een gemeentebestuur kansen ziet om aanvullende mogelijkheden te kunnen benutten op plekken die benoemd zijn in antwoord 2.
5.	Is de conclusie dat mogelijk meer Zeeuwse gemeentes geen weet hebben van de toepassing van de zonneladder in Zeeland nog aanleiding voor GS om in gesprek te gaan met alle Zeeuwse gemeentes over toepassing van de zonneladder bij zonne-energie projecten? Zo nee, waarom niet?	5.	Het Zeeuwse zonbeleid is in nauwe samenspraak en afstemming met de gemeenten tot stand gekomen. In RES verband is hier regelmatig overleg met hen over. Zie ook antwoord 4.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
6.	Ook in het coalitieakkoord wordt ruimte gelaten voor zonneparken op landbouwgrond (het is niet expliciet verboden). Zeeuwse gemeentes zijn stelselmatig bezig goede landbouwgrond in te ruilen voor zonneparken. De FVD-fractie is hier tegen (schaarse en uitstekende landbouwgrond mag niet worden omgezet in een zonnepark, trouwens ook niet in een bos) en vindt dat de huidige Zeeuwse regels niet hard en duidelijk genoeg zijn. Is GS bereid om uit te spreken dat zonnepanelen het dak op kunnen en Zeeuwse gronden enkel en alleen gebruikt mogen worden voor agrarische doeleinden (naast bebouwing, infrastructuur, natuur en recreatie)?	6.	Zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 4 zet het Zeeuwse zonbeleid primair in op zon op dak. Aanvullend (maar zeer terughoudend) worden mogelijkheden geboden. Samen met de gemeenten wordt gezocht naar de goede en passende mogelijkheden waarbij maatwerk noodzakelijk is. Dit is ook het geval bij de zoektocht rond het hoogspanningsstation in Oostburg. Gemeenten hebben deze afwegingsruimte nodig om dit maatwerk mogelijk te maken. Het project in Oostburg is als enige overgebleven uit een aanbod van circa 500 hectare aan potentiële plannen die wij samen met de gemeente Sluis als niet passend hebben afgewezen.
7.	Wanneer kan de FVD-fractie van GS een concreter standpunt over zonneparken in Zeeland tegemoet zien?	7.	Wij zien geen aanleiding tot aanpassing van ons standpunt over het zonbeleid. Dit is reeds zeer beperkend voor zon op land.

MIDDELBURG, 14 september 2021

Namens fractie: Forum voor Democratie
Bos en Walravens

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

statenstukken

Zaaknummer: 81451

Vragen van de statenleden R. Brunke en R. Koevoets (ProZeeland) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 219.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake Vissen in windparken:

(ingekomen: 28 juli 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Bent u bekend met het artikel uit de PZC "Vissen in windparken nu al kansloos".	1.	Ja.
2.	Wat betekent deze uitspraak voor de € 39.000 die de provincie in het project heeft gestoken ?	2.	Over het al dan niet doorgaan van het project zijn we nog in overleg met de projectpartners (waaronder 4 visserij-organisaties en Wageningen Marine Research) en het ministerie LNV. Als het project niet uitgevoerd kan worden zoals voorzien dan zullen wij onze subsidie terugvorderen.
3.	Op welke termijn gaat u in gesprek met de minister ?	3.	Op 29 juli zijn door de kamerleden Boswijk en Van den Berg (CDA) Kamervragen gesteld over het artikel waarop u doelt. In de beantwoording geeft de minister aan graag met ons als provincie Zeeland en de visserijorganisaties in gesprek te gaan om het voorgenomen beleidskader passieve visserij Wind op Zee te ontwikkelen. Zij volhardt in haar standpunt dat experimenten binnen windpark Borssele kavel II binnen de kaders zoals gepubliceerd in de Staatscourant op 11 augustus 2021 dienen plaats te vinden. Het stelt ons teleur dat de minister niet bereid is de strakke kaders te verruimen, en daarmee meer mogelijkheden te bieden voor experimentele visserij in windpark Borssele. Momenteel beraden we ons samen met de partners in het project op de beste marsroute.
4.	Als onderzoeken van Wageningen Marine Research al door de minister worden afgeserveerd hoe groot schat u dan de kans in dat zij open staat voor nieuwe vismethoden ?	4.	Wageningen Marine Research heeft ter voorbereiding op het project een factsheet opgesteld waarin <i>'een overzicht (staat) van visserijtechnieken die potentieel geschikt worden geacht voor uitvoering binnen de windparken'</i> . Daadwerkelijke toepassing van (een deel van) deze technieken zou vervolgens tot wetenschappelijk onderbouwde onderzoeksgegevens dienen te leiden. Dit vormt juist het doel van het project "Vissen met de Wind".
5.	Windparken op zee hebben nadelige gevolgen voor mens en dier, het is niet	5.	Wij spannen ons voortdurend in om de Zeeuwse visserijsector in haar voortbestaan

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
	toegestaan om op deze goede vangstgronden te vissen, wat is de provincie voornemens, afgezien van een gesprek met de minister, om de Zeeuwse visserij te steunen in haar voortbestaan ?		te steunen. Dat doen we in onze rol als voorzitter van het landelijke Bestuurlijk Platform Visserijoverheden, door ondersteuning te bieden bij het ontwikkelen van nieuwe vistechnieken en door de belangen van de Zeeuwse visserijsector in tal van dossiers en overlegsituaties mee te (laten) wegen. Ook onze subsidie voor het project Vissen met de Wind vormt hier een concreet voorbeeld van.

MIDDELBURG, 21 september 2021

Namens fractie: ProZeeland,

Gedeputeerde Staten

R. Brunke en R. Koevoets

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Zaaknummer: 92204

Vragen van het statenlid De heer Heerschop en mevrouw Flameling (PvdA) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 220.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake PFAS en PFOS 3M:

(ingekomen: 3 september 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Willen Gedeputeerde Staten op korte termijn een lijst met bedrijven die lozen op de Westerschelde delen met Provinciale Staten en hierin indien mogelijk ook de mogelijke bedrijven in België opnemen ?	1.	Het ministerie van IenW is via RWS bevoegd gezag voor directe lozingen op de Westerschelde. Wij verlenen daar geen vergunningen voor en hebben derhalve geen direct inzicht in welke bedrijven het hier betreft. RWS heeft aangegeven dat zij geen lozingsvergunningen hebben verleend voor het lozen van PFAS houdend afvalwater. Ook voor Vlaamse bedrijven geldt dat wij geen inzicht hebben in welke vergunningen aan welk bedrijf zijn verleend.
2.	Voldoen deze vergunningen aan de norm van 2021 voor wat betreft PFAS/PFOS en andere milieugevaarlijke stoffen ?	2.	Zoals bij antwoord 1 aangegeven betreft het hier vergunningen die niet door ons, maar door RWS worden verleend. RWS heeft aangegeven dat zij geen lozingsvergunningen hebben verleend voor het lozen van PFAS houdend afvalwater. Wij gaan er vanuit dat RWS bij alle vergunningen die zij verleent de toepasselijke normen hanteert.
3.	Hoe staat het met de controle op deze vergunningen en hoe ver is de RUD/DCMR met het actualiseren van oude vergunningen ?	3.	Zoals bij antwoord 1 aangegeven verlenen wij geen vergunningen voor directe lozingen op de Westerschelde. De RUD-Zeeland of DCMR controleren daar derhalve niet op.
4.	Kunnen Gedeputeerde Staten aangeven of daadwerkelijk controle op lozingen wordt gevoerd of worden alleen documenten gecontroleerd ?	4.	Wij zijn alleen bevoegd voor indirecte lozingen op de Westerschelde. Bij indirecte lozingen gaat het om afvalwater dat via het riool, een zuivering of een ander 'werk' in oppervlakte water wordt geloosd. Voor vergunningen die wij hiervoor verlenen geldt dat controle op deze indirecte lozingen door de RUD-Zeeland en DCMR plaatsvindt door periodieke bemonstering en analyse in opdracht van de omgevingsdiensten en door inspecties. Inspecties vinden zowel fysiek op locatie als administratief (onder meer controle van eigen metingen door de bedrijven) plaats. Volledigheidshalve is een lijst van bedrijven die indirect lozen op de Westerschelde of het Kanaal Gent-Terneuzen bijgevoegd.

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
5.	Willen Gedeputeerde Staten onze eigen vergunningenplicht tegen het licht houden en daarbij ook kijken naar de looptijd van de huidige vergunningen ?	5.	GS verleent geen vergunningen voor directe lozingen, maar wel omgevingsvergunningen voor indirecte lozingen. Vergunningen van BRZO-bedrijven worden iedere 5 jaar en niet-BRZO bedrijven elke 10 jaar door de omgevingsdiensten op actualiteit getoetst. De RUD-Zeeland heeft aangeven dat er een achterstand is ontstaan op het uitvoeren van actualiseringstoetsen.

MIDDELBURG, 21 september 2021

Namens fractie: PvdA
E. Heerschop & I. Flaming

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

Bijlage: lijst met bedrijven met indirecte lozingen waarvoor GS het (Wabo) bevoegd gezag is

Bedrijfsnaam
TPT services B.V.
Arkema B.V.
Invista Polyesters B.V.
Zeeland Refinery N.V.
Yara Sluiskil B.V.
ICL-IP Terneuzen B.V.
Indaver Gevaarlijk Afval B.V.
Elsta B.V.
Martens Havenontvangstinstallatie Vlissingen BV
Renewi (Van Gansewinkel B.V.)
Sloecentrale B.V.
Indaver, Stortplaats Noord en Midden Zeeland B.V.
Heros Sluiskil B.V.
Aben Green
Beelen Terneuzen
Century Aluminium Vlissingen

Zaaknummer: 93656

Vragen van het statenlid Maaïke Walraven en Gerwi Temmink (Groen Links) ingevolge artikel 44 reglement van orde

AANHANGSEL

tot de notulen van de provinciale staten van Zeeland 2021 nummer 221.

Vragen ingevolge artikel 44 van het reglement van orde inzake juridische stappen vervuiling Westerschelde:

(ingekomen: 7 september 2021)

Vragen aan gedeputeerde staten		Antwoorden van gedeputeerde staten	
1.	Is GS op de hoogte van de signalen van Isabelle Larmuseau en deelt GS haar analyse?	1.	Wij hebben net als u kennis genomen van de analyse van mevrouw Larmuseau via berichten in de media, die onder meer gebaseerd zijn op haar inbreng in de juridische procedures die op dit moment lopen in Vlaanderen. Zie ook antwoord op vraag 3.
2.	Is GS met GroenLinks van mening dat geen middel onbenut gelaten moet worden om de ongewenste situatie t.a.v. de vervuiling van de Westerschelde zo snel mogelijk te stoppen	2.	Wij zijn met u van mening dat de huidige situatie rond vervuiling in de Westerschelde zeer ongewenst is. Om die reden hebben wij – zoals u bekend – contact gelegd met de bevoegde en verantwoordelijke bewindspersonen, om die situatie te bespreken.
3.	Is GS al bezig om juridische stappen zoals gesuggereerd door mw Larmuseau voor te bereiden? Zo nee, waarom niet?	3.	Nee, wij gaan er vanuit dat de bevoegde en verantwoordelijke bewindspersonen zorg zullen dragen voor een juiste oplossing in dit dossier. Desondanks onderzoeken wij wel wat onze juridische positie is.

MIDDELBURG, 21 september 2021

Namens fractie: Groen Links

Maaïke Walraven & Gerwi Temmink

Gedeputeerde Staten

Drs. J.M.M. Polman

A.W. Smit

De voorzitter van Provinciale Staten

T.a.v. de statengriffier

Onderwerp
Verdaging art. 44

Zaaknummer
75507

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 20 juli 2021

Geachte voorzitter,

Op 25 juni 2021 hebben wij de door het statenlid T. Janssens gestelde vragen ingevolge artikel 44 van het Reglement van Orde van Provinciale Staten ontvangen. Deze vragen handelen over het vastlopen van een tanker bij de Krammersluizen.

Voor de schriftelijke afhandeling van dergelijke vragen is een termijn van 30 dagen na ontvangst gesteld in het Reglement van Orde van de Provinciale Staten. Desondanks zijn wij in dit specifieke geval nog niet aan de uiteindelijke beantwoording toegekomen. De reden hiervoor is dat wij wachten op informatie van derden.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

De voorzitter van Provinciale Staten

T.a.v. de statengriffier

Onderwerp
Verdaging art 44

Zaaknummer
71579

Behandeld door

Verzonden

Middelburg, 20 juli 2021

Geachte voorzitter,

Op 28 juni 2021 hebben wij de door het statenlid dhr. GS 31 augustus

E. Heerschop van de PVDA gestelde vragen ingevolge artikel 44 van het Reglement van Orde van Provinciale Staten ontvangen. Deze vragen handelen over een uitspraak die gedaan is door de Rechtbank waarin het gebruik van pesticiden op gronden Natura 2000-gebieden niet is toegestaan zonder een natuurvergunning waarin getoetst wordt of er mogelijk schadelijke gevolgen zijn voor deze natuurgebieden.

Voor de schriftelijke afhandeling van dergelijke vragen is een termijn van 30 dagen na ontvangst gesteld in het Reglement van Orde van de Provinciale Staten. Desondanks zijn wij in dit specifieke geval nog niet aan de uiteindelijke beantwoording toegekomen. De reden hiervoor is dat voor deze vragen externe afstemming nodig is.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

De voorzitter van Provinciale Staten

T.a.v. de statengriffier

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Artikel 44 vragen - PvZ - aangaande giftig Jacobskruiskruid	81644		

Middelburg, 21 september 2021

Geachte voorzitter,

Op 27 juli 2021 hebben wij de door het statenlid François Babijn gestelde vragen ingevolge artikel 44 van het Reglement van Orde van Provinciale Staten ontvangen. Deze vragen gaan over het Jacobskruiskruid.

Voor de schriftelijke afhandeling van dergelijke vragen is een termijn van 30 dagen na ontvangst gesteld in het Reglement van Orde van de Provinciale Staten. Desondanks zijn wij in dit specifieke geval nog niet aan de uiteindelijke beantwoording toegekomen. De reden hiervoor is dat landelijk en provinciaal meer tijd en afstemming nodig is om een zorgvuldige reactie te kunnen geven. We verwachten na 12 oktober 2021 de staten ons antwoord te kunnen toezenden.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris

De voorzitter van Provinciale Staten

T.a.v. de statengriffier

Onderwerp	Zaaknummer	Behandeld door	Verzonden
Artikel 44 vragen - CDA - beheer Jacobskruiskruid	81645		

Middelburg, 21 september 2021

Geachte voorzitter,

Op 28 juli 2021 hebben wij de door de statenleden Anton Geluk en Frank Kuijpers gestelde vragen ingevolge artikel 44 van het Reglement van Orde van Provinciale Staten ontvangen. Deze vragen gaan over het beheer van Jacobskruiskruid.

Voor de schriftelijke afhandeling van dergelijke vragen is een termijn van 30 dagen na ontvangst gesteld in het Reglement van Orde van de Provinciale Staten. Desondanks zijn wij in dit specifieke geval nog niet aan de uiteindelijke beantwoording toegekomen. De reden hiervoor is dat landelijk en provinciaal meer tijd en afstemming nodig is om een zorgvuldige reactie te kunnen geven. We verwachten na 12 oktober 2021 de staten ons antwoord te kunnen toezenden.

Met vriendelijke groet,

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris